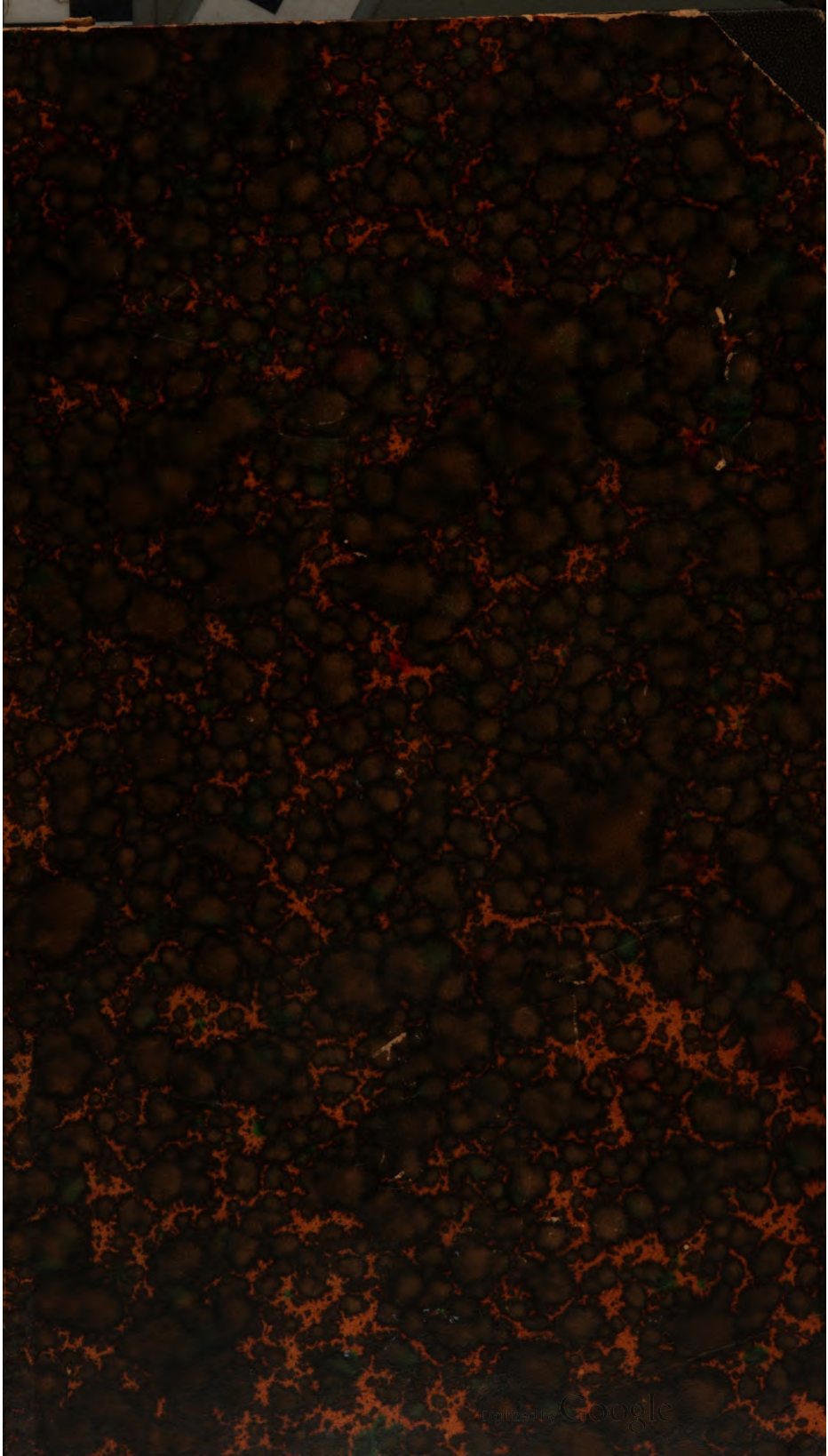
Digitized by Google

Northwestern
University Library
Evanston,
Illinois 60208-2300

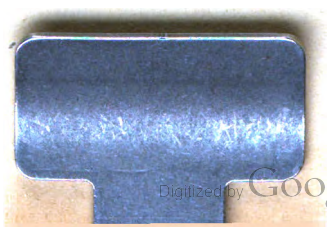

Digitized by Google

II 3

Digitized by Google

Digitized by Google

NARODNA

PJESMARICA

IZDALA

MATICA DALMATINSKA

U ZADRU
Brzotiskom „Narodnoga Lista“.
1895.

Digitized by Google

main
891.8208
N232

ĆIRILSKO PISMO

iztumačeno abecedom.

ĆIRILICA					ABECEDA		
А	—	а	—		—	—	a
Б	—	б	—		—	—	b
В	—	в	—		—	—	v
Г	—	г	—		—	—	g
Д	—	д	—		—	—	d
Ђ	—	ђ	—		—	—	dj
Е	—	е	—		—	—	e
Ж	—	ж	—		—	—	ž
З	—	з	—		—	—	z
И	—	и	—		—	—	i
Ј	—	ј	—		—	—	j
К	—	к	—		—	—	k
Л	—	л	—		—	—	l
Љ	—	љ	—		—	—	lj
М	—	м	—		—	—	m
Н	—	н	—		—	—	n
Њ	—	њ	—		—	—	nj
О	—	о	—		—	—	o
П	—	п	—		—	—	p
Р	—	р	—		—	—	r
С	—	с	—		—	—	s
Т	—	т	—		—	—	t
Ћ	—	ћ	—		—	—	ć
У	—	у	—		—	—	u
Ф	—	ф	—		—	—	f
Х	—	х	—		—	—	h
Ц	—	ц	—		—	—	c
Ч	—	ч	—		—	—	č
Ш	—	ш	—		—	—	š
Џ	—	џ	—		—	—	dž
Ъ	—	ъ [1]	—		—	—	—

[1]) Nema glasa, nego ga samo neki upotrebljuju uz р (r) gdje ovo slovo dolazi kao glasnik.

Digitized by Google

Predgovor.

Narodne su *Pjesme* do danas najslavniji plod uma slovinskoga: one nose u jezgri cio život našega pjesničtva. Dapače, učenjaci misle, da će se iz ove jezgre razvijati traci cieloj umjetnosti slovinskoj, na uveličanje i na razplod uljudnosti evropejske. Učenjaci sude po knjizi, a narod čuti po srdcu, da bez svoje rieči, i bez svoje misli, nema svoga života. A tu rieč i tu misa' najbolje nam dosad iznesoše *Narodne Pjesme*.

Matica Dalmalinska, poklanjajuć narodu kitu njegovih izabranih pjesama, nada se da će ih on primiti onom ljubavi, kojom mu ih ona nudja; pa da će mu biti zabavom i poukom.

Možda ne bude gore da se koja ovde spomene uobće i posebice o slovinskih narodnih pjesama; te o razporedu ove Pjesmarice.

Nas Slovinaca ima gotov sviet. U tom prostranom svietu, nakon borba, muka i slava posebnih, nastadoše posebni narodi, posebnim jezikom, povjestnicom, državom. Ipak, nam Slovincem ostaje još koješta zajedničkoga. Najslavnija nam je zajednica u vrlini narodnih pjesama. Tu nam je najprva vrlina *omjerenost* rieči i slike sa misli. U nas nema skoka ni nebluha: rieč se sljubila misli, kô ljupina jezgri, a slika prionula prilici, kô zrcalo licu. Ta se ćud našla

Digitized by Google

pjesmi od ćudi pjevača voljna i dokona u prirodi; od ćudi čovjeka nezanešena ni na sgranute pustolovine, ni na bies osvajački.

Druga je pjesmam slovinskim zajednička vrlina *priprostitost.* Kô što ljepota, koja ti srdcu odgovara, prvim te pogledom občini; tako i pjesma slovinska, samim ti se uvodkom, bila sličica, bila povjedka, na dušu nanese, da si gotov u kolu, koje pripjeva. Sve se o jednom steklo k omjerenom cilju; ali to jednostavno, i pravo umjetničkom navinkom.

Slovinska pjesma *ljubka* je. Grleći i bratimeći sva stvorenja; drugujući razgovarajući i s niemim i s nehudim, slovinska duša blaga i ljubezna, izlieva se težnjom na svieh stvari Otca i Tvorca jednoga. Pa, pošto je toj težnji na ovom svietu, pri svakoj živoj duši, prirodna tugaljivost, *tugaljiva* je i pjesma slovinska. I pleme ljudsko, veliko brojem, a veće jadim', razbacano kroz dvie strane svieta, od iskona pričepljeno i potisnuto, savilo je te tugaljive pjesme napjevim tugaljivim.

Pri toj občenitoj zajednici, kô što se razgranao jezik i cio život, tako se i pjesme slovinske razgranale na široko; pa je opet svaka grana šinula svojim cvâtom i svojim dahom

Česi, se zarana pošakaše s Niemcim. Ovi se na nje naklopili, da ih iztisnu iz domovine, ili da ih poniemče; kô što su poniemčili slovince na Baltiku i Braniboru. Slabi na broju prama proždrljivu susjedu, ali jaki pasom visokih gora i gustih dubrava, a najjači tvrdom glavom i junačkom odlukom, Česi, usprkos zavodljivosti nekih svojih kraljeva, ne predadoše do danas *djedine* svoje. U Čehah prosvietljenih i po gradovih sbijenih, zarana napregao duševni život; te iz duše izbio pjev ljubavi, muke, mržnje; da obgrli *djedinu,* da zamrzi na tlačitelja, da pali, što se protivi českoj slobodi. Taj drobni pjev, na književnu zove se *lirski.* U njem je i radosti i žalosti; u njem je i slave i tuge: kô što je radostne i žalostne, slavne i tužne bio bitke česki narod.

Slovak, odtoli pod gospodarom, ili Čehom, ili Niemcem, il' Poljakom, ili Ugrom, orao, kopao, vozio, pastirovao, kô što i dan danas ore, kopa, vozi, pastiruje. Sve jedno, sada kô tada, dugê kosê, neokaljane dolamê, pjeva svoje spokojno živovanje i njegove sitne dogadjaje. To je pastirska pjevanija (*idilička*). Kao što nije opojena vitežkim zanosom, tako nije ni ogorčena čemerom razspa. Nego, kao što u najpriprostijem životu, tako se i u slovačkoj pjesmi razmienja slast gojnosti s grižnjom neugodnosti. Nestekav vlastite države, Slo-

Digitized by Google

vak je ostao, što je bio od početka kmet; pa glave ne okrećuć na sva medjunarodna komešanja, on i danas mirno priznaje vlast, koja mu je na vrat sjela. S toga mu pjesma nije zažarena plamenom popjevnim (liričnim), kô što nije zanosita duhom velespjevnim (epičnim); nit je zagužvana spletovim ni nagnata u kolobare igrokazne (dramatične). Svemu ovome hoće se narodnoga i državnoga skoka. Toga u Slovaka ni za liek; pa on mirujuć pod svojim sljemenom, pri slobodici svoga ognjišta i pjeva po domaću.

Poljak je stari plemić: bio on pravi velikaš, ili naseoski vlastelić. *Zemljanin* (seljak), narodno deblo, ostao pod tlakom, pod svagdanjom mukom. *Starosta* sam bio i gospodin i zakonoša i vojnik i kralju birač. Kad se nije tukao na bojnom polju, vjećao je u saboru, sjedio je na sudu. Zemljanin rabotao za se i zanj. Pri samu svetcu, odahnuv od gonjbe i trudbe, i zemljanin se pustio kratku veselju. Kolo, naglo kolo uz kraćušnu pjesan ljubavi, bila mu sva slast života. Te su pjesmice nazvali *krakovjaki;* jer ih najljepše slagali zemljani okolo Krakova.

Pripovieda se, da dok se plemstvo nije razhiljadilo i puk pritisnulo, da je taj znao izvadjati veleliepnih pjesama, kô što je ona na dočeku kralja Kažimira, pa ona pri smrti Lutgarde Przmislove. Premašaj plemstva po latinsku školovana, naveo poplavicu grčke i latinske knjige; pa se zarana zasuli narodni izvori. Po dvorih plemenitaških stalo se djačiti o božicah, o pastirih i pastiricah; pa i zemljaniu, uz vlastelinske te vilenjake udario u hlaško (latinsko) gonetanje, nebil'se i on oplemenio. Tudje mu se ne primilo, a svoje starinsko zaboravio; pa kašnje red mu bio, da ne ostane niemac, poprimiti koješta od susjeda Rusina.

Domovina studna i sumorna, jezera razlivena, crne zlogodine, nepregledne stepe, ljeta kratka, duge crne zime, odgojile *Rusa* (Velikorusa) sumornika, nehajnika, sudbini podložnika. I pjesma mu je taka.

Rus voli samotu; i ne haje da sviet zna, kako se on u zabiti muči, da preživi. Biedi se ne otima, trudu se podlaga; nije hvastavac, pa nije ni zanešenjak. S toga, i pjesma mu je sumorna i hrapava. Kao što ne vidja planinâ i kičerâ; niti strne pri ždrielim i sunovratim, tako nije mu ni slikâ u pjesmi. Zemlja dala čovjeka prama sebi; a čovjek opet izveo pjesmu prama sebi, da mu povieda njegove posle i njegovu ljubav. Sjeverni mužik, puštajuć da Bog na nebu boguje, a da car na zemlji caruje, misli i pjeva o svojoj

Digitized by Google

jagodki (dragoj), o svojoj *matuški* (majčici), o svom *batuški* (ćaći) o *vrleku* i o *dêvki*. On pripovieda i opisuje.

Rusin (Malorus) u drugom zavičaju, drugi život proveo; pa i druge pjesme izveo. Kad Tatari i Mongoli obe Rusije poplaviše; kad izgiboše stari knezovi rusinski; saletiše se zatočnici u lugove, na otoke, u sječe, uzduž Ukrajine, Dnieprа, Dona; i pod imenom Kozaka, biše boj za *zemlju*, za *vjeru ruskuju*, na Tatare, na Mongole, na Litvane, na Poljake, na Turke. Ta grozni život boraca petstogodišnjih, napokon skučenih pod rabotu poljsku, te pod gosudarstvo velikorusko, taj život odušio pjesmom groznokaznom. Pjesme su rusinske, veli Gogol, i pjesme i poviest i grob otčev. Kažu istinu, kratko pričaju, vjerno opisuju; ali osobe same govore; duše se razmienjaju; pred tobom stoje živi prizori: sve diše, sve govori.

I slika, i napjev, i rieč i srîk, sve ti iz srdca tiska vaj duše ucvieljene, naroda potlačena. Vještaci kažu, da jezik rusinski ljepotom začinja sve slovinske jezike; a sami se Rusini ponose da im pjesme, brojem i krasotom, nadmašuju sve slovinske pjesme. Rusini su *ikavci;* i pripoviedaju da u njih još ima traga pradomovini Hrvata. Njih ima do dvanest miliuna; ali im je vladinim naredbami jezik iztisnut iz javnog života.

Narodne pjesme bugarske, koje braća Miladinovci sabraše po Veležu, Prilipu, Ohridu i Bitolju, povedjaju se za pjesmam hrvatskim i srbskim. One najradje pjevaju doba *Marka kralja* i bugarskoga *Šišmana*, pa Jankula, Sekula i Dojčina; a ne izostaje ni sveti Jura. Ima tu dakako uz vile Lamijâ i ostalih grština; ali sve im to ne diže čisto slovinske ćudi. Nedavno, kod bugarskih muhamedovaca, da se našlo prastarih pjesama bugarskih, koje bi pjevale predkršćanska vremena. Ali to nije još do kraja razsudjeno.

Mi *Hrvati* i *Srbi* imademo i po jeziku i po obliku, pa većinom i po sadržaju, jedne narodne pjesme. U naših narodnih pjesmah ima nešto više, nego u ostalih slovinskih pjesmah. Pri oskudici narodne povjestnice, pjesme su nam do nedavno bile tumač i dopunjak starostavnim ljetopisim. One bez godinâ i brojevâ i stanovitih imena, jezgrovito i vjerno pronose sgode i nesgode, kroz koje se narod proturao do današnjega stanja. U tom ne izostaju ni same *umjetne* pjesme; koje, kadšto neuzorne i nesvojne, narod ipak usvoji; jer mu iznesoše težnje i borbe cielih naraštaja.

Tko nam zna povjestnice, zna već o čem pjevaju naše narodne pjesme. Uz obću slovinsku ljubav prirodi, težačtvu i pastirovanju;

Digitized by Google

uz narodni život, koji se mjestimice razvio do sjajnoga života državnoga; naše narodne pjesme odapele svoj skok, pri borbi proti Turčinu, dušmanu vjere i slobode. Kad bi mu se htjelo nadjeti kakva imena, pjesničtvo naše prozvalo bi se velespjevno (epično); jer veličanstveno pjeva srdčenost, postojanstvo, junačtvo u četristogodišnjoj borbi proti carstvu osmanskom.

Starini naših pjesama mudro se domislio Vuk Stefanović, kad je kazao „stariji imamo *ženskih*, nego *junačkih*; jer junački malo imamo starijih od Kosova; a medju ženskim može biti da ih ima i od hiljade godinâ, n. p. *Kraljičke*, *Dodolske* itd. Ja mislim da smo imali i prije Kosova junačkieh pjesama od starine; no budući da je ona promjena tako silno udarila u narod, gotovo su sve zaboravili, što je bilo donde, pa samo od onda počeli nanovo pripoviedati i pjevati" miešajuć, dodavajuć i prišivajuć novijim junakom i novijim dogadjajem mnogo starih uspomena, opisâ i slika. Najveći dakle dio narodnih pjesama naših ne bavi se o vremenu, kad smo uživali državnu samostalnost; nego o vremenu, kad puknu razsap kosovski: pa Srbije nestalo, a Hrvatska se većma potrgala.

Srećom po narodno pjesničtvo, kô što po narodnu slobodu i Srba i Hrvata, da se dvie pokrajine Hrvatske, Dalmacija i Banovina, ubranile od Turaka; jer inače, nit bismo danas imali mnogih junačkih pjesama (uskočkih i hajdučkih), nit bi ikad bilo Srbiji Karagjorgja i Miloša, pa ni Horvatovića i Oreškovića. Iz sbjegova hrvatskih izlićali su vitezovi, da suzbijaju Turčina i svietu spominju, da kršćanski iztok nikad neće priznati polumjesecu vlasti nad sobom; niti da će odustati od borbe, dok ne svane uskrs njegovoj slobodi.

Ova četristogodišnja borba, sjajna viteštvom nečuvenim uz nečuvene okrutnosti, zabliešti sva prošla doba; kao što Bodjanski navodi, da junačtvo kozačko turi u zaborav junačtva starih rusinskih knezova.

Dà, naše *Diklice*, koje prozva Vuk *ženskim pjesmam*, te su nam cviet za kapom, i ureha i mirluh; ali *pjesme junačke*, to su slavna naša djela; to naši običaji, misli, rieči, um naš. Svi mudraci danas izpoviedaju, da su nami stari Jelini uz jednoga sliepca Omira znali pjevati, kako mi još danas pjevamo uz stotine sliepaca i miliune glasitih grla; da sami Rusini znadu još tako, kad izazivaju vremena, kojih su se, avaj! tukli s' braćom Poljacim.

Nego, kao što su se Hrvati i Srbi, od turskog' udarca na razne

Digitized by Google

pokrajinice razdrobili, i njihov se život razdrobio; pa im se i pjesma prama životu uobličila. Krajinami, od Nikšića i Kolašina do Gradiške i do Senja, bdilo se na puški, pa se i guslom zabavljalo: tako Crnomgorom, Hercegovinom, Dalmacijom, Hrvatskom, i turskom Krajinom, otela mah pjesma junačka. Bosna, nakon gube bogumilske, sgurena u džamije i u hareme, dala se u tjelesni goj; pa njezine uvale zaglušilo bečarsko vojkanje razbludnih bulâ i balija. Kud polja i svinja obiluju, tu sami sliepci na sborovim kod crkava spominju junačtva: a momci posred djevojačkog kola driemaju, smijuć se popjevkam ciganskih gajdaša; dok stigne mrak, da bdiju po *prelim* i po *divanim*.

Varoši i gradići neotudjeni, ti su opet narodnim ustankom godine 48.e udarili u pjesmu umjetnicu, da razgriju srdca na ljubav potlačene domovine; da izprate dobrovoljce na obranu prezrene narodnosti.

Dioba u ovoj Pjesmarici nagodjena je, da se vidi kô u sitnoliku, o čem nam danas narod pjeva, i glavna vremena, o kojih pjeva. Pjesme su, po vrsti: *Diklice*, *Junačke*, *Rodo-ljubne*; po dobah, su: *Stare*, *Uskočke*, *Ustaške*..

M. P.

Digitized by Google

Pripomena

Godine 1879 *Matica Dalmatinska* izdala o svomu trošku „NARODNU PJESMARICU“ uredjenje koje bila povjerila pokojnomu Mihovilu Pavlinoviću. Ovaj je zbilja razporedio pjesme po Vukovu sustavu, poprativ izdanje kratkim uvodom i mnogim bilježkam, na bolje razjašnjenje teksta. To se izdanje sve razpačalo. Opet je *Matica* godine 1887 turila u sviet novo izdanje *Pjesmarice,* držeć se u svemu prvašnjega, osim što se pridodalo nekoličak narodnih pjesama kao: „Asanaginica“ Zidanje Skadra“ „Ženitba Maksima Crnojevića“; dočim se izpustilo neke varijante, jer smatrane suvišne. Dodala se ovomu izdanju i pjesma „Boj pod Visom“ spjevana po seljaku Šimi Šugaru, koja je u Dalmaciji postala pučkom. Ovo izdanje takodjer nosi i obširan predgovor o našim narodnim pjesmam, sastavljen po sadašnjemu tajniku družtva. Pošto je i ovo izdanje bilo sve razpačano, *Matica*, evo opet pretiskava *Pjesmaricu*, po zadnjemu izdanju.

Digitized by Google

Digitized by Google

Predgovor

drugomu izdanju [1])

Kod nikakva slovjenskog plemena, pače kod nikakva naroda u Evropi, nije se narodno pjesničtvc tako razvilo, kô što kod Hrvata i Srba. Narodna mašta sve do naših doba, kod ovo dvoje, uzdržala svoju bujnu stvarajuću moć, iznoseć njihove primitivne navike i običaje, kô što i patriakalni život njihove zadruge. Dà, i dandanašnji kod ostalih slovjenskih plemena, iznalaze se mnogobrojni dokumenti narodnog pjesničtva, za koje se cienilo, da ih nevidom nestade; čemu nam svjedoče bugarska iztraživanja u tom pogledu učinjena, te neizmjerno narodno blago, što Rusi iznesoše na vidjelo; nu pored svega toga, i s množine narodnih pjesama, i s plodovitosti i živahnosti umišljaja, Hrvati i Srbi mimo sve ostale prednjače. To je činjenica, koja se neda pobiti, a tražit joj je uzroka u ćudi i povjestnim zgodam ovih dvaju plemena.

[1]) Imao sam pri ruci: Historie des littératures slaves, par Pypine et Spasović. — V. Jagić: Gradja za slovensku narodnu poeziju; Rad jug. akademije knj. 37. — Ivan Radetić: Pregled hrvatske tradicijonalne književnosti. — V. Bogišić. Narodne pjesme iz starijih najvi'e primorskih zapisa. — Djela Vukova. — Pio Rajna; Le origini dell'Epopea Francese. — Milivoj Šrepel; Akcenat i metar junačkih narodnih pjesama i neke druge.

Digitized by Google

Nego uza sve mnogobrojne i različite studije, što se od neko doba čine o našim narodnim pjesmam, ipak još nije pošlo za rukom, da se pronadje njihov istorični razvitak. Da im se pogodi na pravi izvor, trebalo bi jamačno zaći u najdalja vremena, u doba kad su ova dva plemena živila u najprimitivnijemu svomu stadiju. Nego te prve znaje narodnog umišljaja, koji se istom budio, zastrte su gustom koprenom dubokih vjekova. Kroz neke razgale proviruju ti ritualne pjesme, koje nose neke poganske znakove; nu takova šta danas bi bilo uzaludno tražiti u narodnim epičnim pjesmam, koje spominju dogadjaje i legende historične dobi.

Za prošastih vremena, naša narodna epopeja nije bajagi nikad bila pod pero stavljena, te su sa svim riedki podatci, koji bi nam spominjali njezin obstanak. Kad nam se pak pradjedovi krstu dadoše, svećenstvo kod Jugoslovjena, kô što kod Rusa, s vjerskih obzira, strogo odvraćalo od narodnih pjesama, u kojim se naziralo što poganskoga.

U cieloj staroj srbskoj književnosti, što je do nas doprla, jedini jedan put, u naše znanje, spomena je o našem narodnom pjesničtvu, biva u životopisu sv. Save sastavljenu po Domentianu (13 vieka). I nakon pada srbskog carstva, kad se narodna epopeja našla u napli svog razvoja, pisana srbska književnost zazire od ovih patriotičnih legenda, a gubi se u nahdutu i banalnu retoriku, u kojoj ćeš zaludu tražiti spomena i suze kajalice nad narodnim udesom.

Prvi pisani dokumenat, koji spominje našu narodnu epopeju, nevaralimo se, kronaka je monaha Dukljanina (12 vieka). U 14 vieku bizantinac Gregoras Nicephorus, i ako kroz maglu, nahrciva nešto o našim narodnim pjesmam. Putovao je Srbijom od g. 1325 do 1326, i čuo pjevati pjesama u slavu junaka, nu on nije poznavâo srbski, pa mu u čudo davalo, to njihovo divlje pjevanje, kô što on kaže. Iz ovog svjedočanstva bizantinskog ljetopisca, prem maglovita, ipak bi se dalo razabrati za neki ciklus naših narodnih pjesama, prvo Kosova.

Nešto izvjestnije govori o našim narodnim pjesmam neki Kuripešić, rodom slovenac, koji je bio kô tajnik pridružen odaslanstvu, koje je bilo god. 1531 odpravljeno iz Beča u Carigrad. Kuripešić je njemački izpripovjedao putne zgode tog poslanstva u knjizi *Itinerarium*, Wegraiss, itd. Tu on u tri navrata spominje naše pjesme: u Hrvatskoj i Bosni, pjevaju se mnoge pjesme o Malkošiću; Hrvati i Bošnjaci takodjer pjevaju mnoge pjesme o junačtvu vojvode Radoslava Pavlovića; kod Hrvata pak pomiču se mnoge

Digitized by Google

pjesme o Kobiloviću. Koji su to Pavlović i Makolšić, danas se nezna. Kobilović, bez sumnje, to ti je Miloš Obilić koji se na Kosovu borio uz kneza Lazara. — Pomadjareni našinac, Šibenčanin Vrančić (Verantio) opisa svoj put iz Budina u Drenopolje (g. 1553). U tom putopisu, pisac neriedko spominje neke junake naše narodne epopeje. Vrančić, istina, o narodnim pjesmam negovori slova, nu na jednom mjestu spominje Miloša i kneza Lazara, te opet na drugom mjestu Kraljevića Marka i Novaka Debeljaka. — Niemac Stjepan Gerlach u svojim putopisnim crtam po Srbiji (g. 1573) kazuje, za neku kulu ked Pirota, koja bi po svjedočanstvu tamošnjih stanovnika bila stanom Miloš Obilića. — Busbeque, (g. 1564), na glasu putnik i austrijski diplomat, pruža zanimivih podataka o srbskim i bugarskim narodnim običajim, o njihovim pjesmam, osobito o onim koje naziva *naricanja* (što se pjevaju kad se mrtvi kaju). —

Na izmaku petnaestoga vieka kod Dubrovačkih pjesnika naša narodna epopeja, stala zauzimati neko mjesto u književnosti. Pored svega divljenja napram tudjim uzorim osobito latinskim i talijanskim, pisci dalmatinski, svedjer su gojili živu sućut napram našim narodnim pjesmam, a ta sućut postaje sve to izrazitijom. Kod najstarijih dubrovačkih lirika Minčetića i Držića, već je naći cielih ulomaka prizajmljenih iz narodnih pjesama, kô što ih znadoše na mjesta i sretno oponašati. Hvaranin Hektorović u svoje „Ribanje“ po cielo je umetnuo tri narodne pjesme; jednu, koja se pjeva pri nazdravljanju; drugu o Kraljeviću Marku; a treću o smrti vojvode Radoslava, ubiveua po Udbinskom vojvodi Vladeku. — Zadranin Baraković (1548-1638) u svojoj „Slovinskoj Vili“ sačuvao nam je prekrasnu i sasvim izvornu narodnu pjesmu *Majka Margarita*. Dinko Ranjina nadahnuo se na narodnom pjesničtvu. Gundulić u Osmanu, Palmotić u svojim pjesmam, spominju junake naše narodne epopeje: kneza Lazara, Miloš Obilića, Marka Kraljevića, Sibinjanin Janka, Mihovila Svijolevića; odkle jasno ističe da su oni sasvim dobro poznavali naše drevne narodne legende. Hrvat Jurko Križanić u 17 vieku ćak iz Sibirije pripoviedao je narodu ruskomu o običajima i pjesmam svoje domovine. Izmedju ostaloga kaže: „sve one pjesme (narodne) spominju i slave Marka Kraljevića, Novaka Debeljaka, Miloša Obilića i druge junake“. U svojoj sveslovjenskoj gramatici zabilježio nam je Križanić i dva stiha, kojih se spominjaše:

„Još nauče besiditi dobri Marko Kraljeviću“
„A na to mu odgovori Radoslave Siverinče“.

Digitized by Google

odkle dobivamo dokaz i o obliku narodnih pjesama, koje je on pamtio iz djetinstva, a čuo u Hrvatskoj „oko Kupe ricke, u okolici gradova Dubovca, Ozlja i Ribnika“.

Neki poljski teksti prve polovine sedamnaestoga vieka, svjedoče, kako su naše *gusle* uz narodne pjesme, bile doprle ćak do Poljske i Male Rusije. Za onih doba neprestane borbe proti Turčinu, naši guslari, zametni se glavom po svietu, obigravali po Poljskoj i maloj Rusiji, pjevajuć svoje narodne pjesme, o junačtvu slovljena i turskom zulumu, te kud god hodili, bili uzhitno i liepo primani.

Nije davno, da su se našle ciele zbirke narodnih pjesama 17 i 18 vieka. Godine 1851, Miklošić je objelodanio u Slavische Bibliotek, knj. I, po nekom rukopisu od g. 1663, pjesmu o Svilojeviću, gdje stihovi nisu po ništo razlučeni, niti je moguće naći ritma. Novija nauka dokazala je, da su ti stihovi sastojali iz 15 slovaka; — isti stihovi, koje su Hektorović i Baraković upotrebljavali u svojim pjesmam, dočim obični stihovi naše narodne epopeje, deseterci su.

Danas imamo tri starovinske zbirke narodnih pjesama. Prva je poznata pod imenom Dubrovačke. Hilferding prvi o njoj se bavio još g. 1859, i tiskao je dva vrlo zanimiva ulomka, odnoseća se na Kosovski boj. Godine 1870, Miklošić je objelodanio preko dvadeset pjesama, ima ih i sasvim dugih, koje je izvadio iz ove zbirke, i iz dvi druge. Dubrovačka zbirka ima u sve 38 pjesama; od kojih neke su sabrane po Gjuru Mateju (1675-1728) Dubrovčaninu, koji je uz Injata Gjorgjića nastojao da oživi dalmatinsku književnost, nakon strahovitog potresa od g. 1667; druge su sakupljene po Betondiću († 1764); a najzadnje su pak nadodane g. 1758 po nekom nepoznatom piscu. Druga zbirka našasta je u Perastu (varošu Boke Kotorske); sastavljena je izmedju g. 1682 i 1714. Treća potiče iz početka osamnaestog vieka, a danas pripada Zagrebačkoj Akademiji.

Prvo iznašašća Dubrovačke zbirke, nije se znalo za petnaesterce, a Hilferding drži, da je to bio primitivni metar naših narodnih pjesama: „taj ritam, danas pometnut, bio je do najzadnjih viekova još upotrebljen u pjesmam, koje su slavile stare junake. S njihove ozbiljnosti i tihoće, ovi stihovi, bili su zgodniji na narodnu epiku od samih deseteraca, koji se izključivo nalaze u zbirki od g. 1758, a odnose se na lirične pjesme, i novije epične“. Miklošić, koji je imao pri ruci novih podataka, došao je ob ovom pitanju, do za-

Digitized by Google

ključka sasvim protivna Hilferdingovu. Po njemu ovu metričnu razliku, treba tumačiti ne po kronologiji no radje po etnografiji. Petnaesterac nije nimalo stariji od deseterca, no on nepripada istom plemenu. Dosad se držalo da jedini Srbi, Bugari i Rusi od svih Slovjenskih plemena, imaju narodnu epopeju, dočim Miklošić tvrdi, da se ovim imaju pridružiti i Hrvati, te u njihovu svojinu i meće stare petnaesterce. Miklošić, kô dokaz ovomu, navadja, kako su sve pjesme u petnaestercim 16 i 17 vieka čakavskog i kajkavskog narječja, po čemu zaključuje, da su hrvatski pjesnici obično pjevali petnaestercem, sa odmorom nakon sedme slovke. Nego ovu Miklošićevu tvrdnju ustali pobijati mnogi na glasu učenjaci, u koje i Jagić, dokazujući nepobitnim razlozim, kako je koliko petnaesterac, toliko i desetarac uzajemna svojina i Srba i Hrvata.

Nesamo stari Dubrovački pjesnici poznavahu naše narodne pjesme, no i drugi. Tako na priliku slavonac Relković (g. 1761) u svoje „Satire“ umeće izvornu narodnu pjesmu „braća Jakšići“. Dali niko nije toliko osjećao naše narodno pjesništvo, koliko fra Andrija Kačić Miošić. Njegov „Razgovor Ugodni“ i ako po njemu spjevan, sastavljen je po kalupu naših narodnih pjesama. Pače on u predgovoru toga djela, spominje izričito, kako se pri sastavljanju svojih pjesama služio i sa narodnim. Neke je pače po cielo iz naroda ligao i u svoju Pjesmaricu umetnuo. Po samu njegovu izpovjedanju, te bi pjesme bile n. p. Ženitba Sibinjanim Janka; Pisma od Sekule Jankova nećaka, divojke Dragomana i paše Mustajbega. Tako Kačić na mnogim mjestim u svojoj Pjesmarici kaže: „ova je pisma i prije od mene štampana, ali nije sve kako je ovde, jer sam je štampa, kako sam je čuo pivati; ali budući istorije štio i drugčije od mudrih ljudi razumio, eto je prikazujem svitu onaku, kako se dogodilo“. Iz ovoga se jasno vidi, da je Kačić dobro poznavao naše narodno pjesništvo.

Talijanac Albert Fortis prvi je iznio na ogled pred učeni sviet naše narodne pjesme. Fortis, kô vrlo naobražen čovjek, imao je za svoje dobi velika poznanstva sa mnogim učenim ljudima zapadne Evrope, a njegovo se djelo, koje o narodnoj dalmatinskoj poeziji govoraše, pojavi upravo u zgodan čas, biva kada su (oko g. 1765) narodne škotske balade obratile na se pažnju nesamo obrazovane Anglije, nego ciele Evrope, te svak pitao: nemaju li zar još koji drugi narodi takove poezije, koja im zamjenjuje pisanu istoriju? U Fortisovoj knjizi nadje ljubopitna Evropa odgovor na to pitanje.

Fortis u svomu putopisu: „Viaggio in Dalmazia dell' abate

Digitized by Google

Alberto Fortis, Venezia 1774", za našu narodnu poeziju vadi izglede djelomice iz Kačića, ali u dobričas sinu mu misao da jednu čisto narodnu pjesmu priloži u izvorniku i prevodu, a to je znamenita „Asanaginica" koju je jamačno Fortis uzeo iz jednog spljetskog rukopisa. Ova pjesma čini pokret u historiji hrvatskosrbske narodne poezije, u njezinim snošenjima sa zapadnom Evropom. Fortisovo djelo bi prevedeno na njemački jezik, a rečena pjesma prenešena na jambičko razmjerje (1775). Goethe čitajući izvornu pjesmu i usporedjujuć je sa prevodom, promisli da bi dobro bilo prevesti je metrički, i prevede je, te je izruči Herderu, koji je taman izdavao svoje *Stimmen der Völker* (1778): Goethe je preinačio stari prevod i promjenio jambično u trohejsko razmjerje, približujuć se i ako netočno izvorniku. Asanaginica imala je i drugih prevoditelja, koji su se držali samoga originala. Talvi i Gerhard prevedoše je na njemački, Slowak na češki, Kazinski na magjarski. Glasoviti Engležki romanopisac Walter Scott po Goetheovu prevodu prenese je na engležki. I Nodier ju je preveo na francuzki jezik.

Put je bio utrt, kad eto nam Vuka Stefanovića Karadžića. Njemački učenjaci, već upućeni Herderovim spisim, zanosno se dali na filologična i etnografična proučavanja. Jakov Grimm, koji je poznavao Vuka još od g. 1813, uzhitno pozdravlja njegova djela, te mu postaje braniocem i prijateljem. God. 1819 Vuk putuje u Rusiju; njegova djela, tamo su bila za onih doba manje poznata nego li u Njemačkoj; Jensko sveučilište imenuje ga začastnim doktorom filozofije, a Grimm, Vater, Bopp, Humboldt, u velike hvale njegova djela. Vuk je izdao naše narodne pjesme u 4 debela svezka, kojim su za njegove smrti još dva nadodana.

Nebude sgorega navedemo li ovdje neke misli g. Talvija, o našim narodnim pjesmam: „Srbsko hrvatske narodne pjesme uzko su vezane sa običajima, navikam i samim životom narodnim. To je sjajno ogledalo, iz kog se zrcali njihova misao, čuslvo, djela i same patnje. One predstavljaju poetičnom vjernošću položaj, u kojem se nahodi skup ljudi, koji sačinja narod. Uz oganj gdje ženske vezak vezu; po planinam, gdje čobanče blago pase; na seoskom trgu, gdje mladjarija hvata *kolo;* u polju pri žetvi, gorom, kud samotan putnik prolazi: svagdje odliega pjesmom.

„Hrvati i Srbi obično dielé svoje pjesme na dvie velike skupine. — Jedne su kratke, različita metra, lirične jal epične, koje se pjevaju bez ikakve pratnje; to su ženske pjesme — često po samim ženskim izvedene —; druge su, duglje, teku u pravilnijim

Digitized by Google

stihovim, a pjevaju se uz gusle: to su junačke pjesme. Prve su domaće pjesme. One nas upućuju u skroviti privatni život hrvatske i srbske obitelji.

„Glavno označje hrvatsko srbske poezije, to je neka živahnost, neka sjajna bistrina, nalik njihovu južnomu nebu. Namjeriš se amo tamo, na štošta turobna, što ti odaje trpežom u borbi života, nu to je sitna navlaka, koju jedva nazireš Znat se privezana staru mužu, bojazan predljive majke, svakdanji trudi, kad što pomute prirodnu živahnost ženska, izmame po koju zdvojnu suzu zrklici. Nego istodobno to pomaga možđjenosti i istinosti pjesme. Sve one pjesme, koje nisu izvedene prigodom kakve svečane zgode, odaju domaćim životom, pače su vieran tumač svakdanjih prilika.

„Od svih pjesama što se pri stanovitim prigodam pjevaju, najzanimivije su one, koje se pjevaju pri ženitbi. Te su pjesme pak zanimive najviše s toga, jer te sjećaju na ono protuslovje, koje vlada medju njima i običajim. Dočim svi simboli i obredi pri svatbi, pokazuju neki podredjeni i poniženi položaj žene, pjesme su pune nježnosti, udvornosti i one plemenitosti, nad kojom se čovjek uprav valja da divi. Junačke pjesme prouzrokuju ti još dublji utisak. Bile proste legende, jal zamršeno razlaganje, ove pjesme prikazuju ti pravu ćud narodne epike, zakon njihova postanka i postepena razvijanja, prirodnu moć narodnog umišljaja. Nijedan se evropejski narod nemože iznieti u poetičnoj plodovitosti sa Srbim i Hrvatim; oni bacaju novu svietlost na veličanstvene velespjeve stare klasičnosti.

„Obće označje hrvatsko srbskih narodnih pjesama, biva njihova objektivnost i plastičnost. Narodni pjevač mal ne svedjer s visine mota svojim predmetom. Sa moći crtanja odskaču sve glavnije crte, boje te nezabliešće, no su jasne; čitaoc nepotrebuje tumačenja, ni napora, sve mu je ravno pred očima. Prispodobiš li narodne epične pjesme srbsko-hrvatske, sa onim ostalih slovjenskih plemena; lako da razabereš kako su prve u svemu izvrsnije od drugih . . . . Kad ti prikazuju ljutu borbu svojih junaka, proti kletom dušmanu i zulumčaru, takova šta možeš jedino tražiti u Omiru . . . Pa nije tu, da će te zadivit kakav pojedini ulomak, no ciela pjesma; jasno i zgodno razporedjeno razlaganje, vještina, kojom ti je predmet prikazan. U načinu nema nikakva prostaštva i nezgrapnosti, sve je nježno, plemenito“.

Vuk u svojoj zbirci razlikuje pjesme u mužke i ženske. Ženske su pjesme lirične ili epsko-lirične naravi. One se pjevaju pri svakoj

Digitized by Google

zgodi i to, kako već spomenusmo, bez ikakva glazbila. Sve ove pjesme zasjecaju u domaći i zadružni život našega naroda, te nam predstavljaju sve njegove zabave bilo svečane bilo svagdanje. Ove su većinom kratke, prem sadržaja kratka i dovoljno označena. Osobitu nježnost, milinu i krasotu nalazimo u ljubavnim pjesmam. Osjećanja tu izražena živa su i istinita. Ljubavni odnošaji crtaju se tu naravski bez ikakva razpredanja, uprav onako, kao što se od naroda u njegovoj djetinjoj dobi očekivati može.

Što se tiče junačkih narodnih pjesama, ovim je predmet mnogo raznolikiji. One pjevaju o domaćem životu, o rodbinskoj i prijateljskoj ljubavi, o pobratimstvu i posestrimstvu, o otmici djevojačkoj; nu ponajviše spominju krvnu osvetu i turško neprijateljstvo.

Junačke narodne pjesme obično se diele u četiri perijode. U *prvu* spadaju pjesme, što ih je Vuk na početku druge knjige pobilježio. Ove su većinom mitičnoga sadržaja. U njima mah preotimlje fantazija, te se mnogo pjeva o prirodnim silam, koje su stari narodi po svuda obožavali.

Druga perijoda zasiže doba od XII do XIV vieka. Dva su stožera, oko kojih se cielo pjevanje ovog razdobja okrée: slavna porodica Nemanjića, koja izumire Stjepanom Dušanom (1366), a drugi je tragična katastrofa, koja se slučila na Kosovu polju (1389), gdje Car Lazar poginu.

Treća je perijoda, koja bi se mogla nazvati perijoda romantične poezije. U ovoj se neuzimlje više poviest naroda za glavni predmet pjesničtva, no se samo gdjekoje ideje narodne vrte o osobam pojedinih junaka. Tu se ukazuju tako zvani *hajduci*, koji odgovaraju novogrčkim kleftam. Tu se pjevaju djela ljubavi i pustolovja, što su hajduci doživili u sukobu sa Turcim.

Četvrta perijoda junačkih pjesama spada u noviju dobu. Tu se pjevaju bud čini Srba pod Milošem vojvodom, bud bojevi Crnogoraca sa Turcim. Ovamo spada i vojevanje Grahovljana u družtvu sa Crnogorcim proti Turcim.

Premda je ovo razdjeljenje prilično jasno, opet nije tako, da bi se pjesme spadajuće u ovu ili onu perijodu, bilo po sadržaju bilo po obliku medju sobom mogle oštro razlučiti. Središte svega junačkoga pjesničtva u nas jest *hajdukovanje*. Ovo je oslonjeno na historičnoj podlozi. Kad je Srbija iza Kosovske bitke izgubila svoju samostalnost, nepreosta narodu drugo, već voditi malene ratove, da tako oslabi veliku silu. Ovi maleni ratovi posvećeni su biljegom kršćanstva, jer im je svrha proti kletom Turčinu za krst častni i

Digitized by Google

slobodu zlatnu. Hajdukovanje počelo je u Bosni, gdje su se slični okršaji najzgodnije mogli voditi. Na granicam dvaju država mogao se je najbolje razvijati hajdučki život. Ove granice prekoračilo je hajdučtvo *uskočko*, te je razvijalo epičnu pjesmu i ondje gdje se razvijala nije, od prilike po Primorju i Istri. Ovdje je glavni junak Ivo Senjanin, kô što je na istoku Kraljević Marko; pače hajdukovanje prešlo je i granice srednjega vieka, pa se proteglo i do novijega doba. Pa kao što je hajdukovanje noviju pjesmu u svoj vrtlog povuklo, tako je i stariju svojim duhom i načinom zadahnulo. Tim je nastala u cielom našem narodnom pjesništvu neka jednoličnost u obliku i tipu, koja se više primiče mirnoj i lastnoj tišini Homirovih spieva, nego li epici germanskih naroda, koja diše viteškim duhom srednjega vieka.

Mnogi će pitati, kako su postale naše narodne pjesme i kako su se mogle do nas sačuvati. Trezza oštroumno opaža u pogled ovoga: „epopeja nije plod pomješane saviesti svih, no nadahnute umi riedkih; ukupna pučka saviest nebi izvela po sebi ni cigle pjesme, da nije našla u stanovitu pjevaču prikladan uvjet za taj posao". Ova teorija vriedi i za postanje naših narodnih pjesama. Kojigod dogadjaj uzdrmao saviešću naroda, nalazi življega odziva u duši nekih pojedinaca, koji obdareni izvrstitijom osjetljivošću i otroritijom pameću, s neke tvoriteljne moći koju posjeduju, ističu kroz umjetnički oblik misli, koje stanovit dogadjaj uzbudjuje u svjetini. Okršaj u komu se sam pjevač našao, junačtvo učinjeno od kakva na glasu delije, a doprlo do pjevačeva znanja, eto ti odmah za nj epična predmeta, da izvede pjesmu. On od dogadjaja vidjena jal čuvena iztakne pjesničke momente, zaodjene ih u epično ruho, kô tomu vješt; a maštom nadopunja praznine slučaja, pa eto ti pjesme gotove. Na ovaj način potekoše malne sve naše narodne pjesme. Često jedan te isti epični motiv nadahne istodobno više pjevača u raznim mjestim; različiti momenti kakva dogadjaja potakoše na izvedenje više pjesama, i širju razvedbu jednog samog motiva; odtle mnogobrojne varijante jedne te iste pjesme; odtle epični ciklusi, koji se vrte okolo pojedinih junaka i stanovitih dogadjaja.

Ovakove pjesme, od kojih ima ih, koje potiču liepo od dvanaestog vieka, nisu doisto do nas doprle onakove kako su od prve bile ispjevane; one su tekom vremena udarile na mnoge preinake, da gotovo izadjoše iz svoje prvobitne prilike. Razvoj narodnih pjesama mjenjao se, kako bi god pjesma prolazila s pjevača na pje-

Digitized by Google

vača, iz dobe u dobu, i to ne svedjer u boljo. Evolucija, koja bi se slučila, prelazkom od pjevača na pjevača nije svedjer pjesmu savršenijom činila, niti je odtle pjesma hvatala bolji epični oblik, no bi postavala jal kraća, jal duglja, bolja jal gora. po vještini pjevačevoj i savršenosti njegova umjetničkoga ukusa. Tako prelazeć kroz razna doba i sam epični motiv podligao bi uplivu novih ideja, koje bi preinačivale stare, često izopačujućih anakronizmim i drugim manam.

U našemu narodu, ima neka ruka osoba, kojim je jedini posao pjevati uz gusle narodne pjesme. Tizim se hrane. To su ti nazvani *sliepci*, ako svak i nije, koji, poput starogrčkih *rapsoda*, sliepaca ubožara novogrčkih, i *los ciegos* španjolskih, putuju od mjesta do mjesta, osobito jeli dernek (sajam) jal pazar, ter tu uz gusle pjevaju pjesme već poznate, oli nove, koje oni po sebi izvadjaju. Guslar obično pripada obitelji guslara; mnogi mu pradjedovi bili na glasu pjevači, on je od njih baštinio gusle i s njima pjesme; pa ako mu je mila gusla više od očinjeg vida, s toga je, jer mu je ona hrana i obrana, nju će ostavit u amanet svomu omladju, i s njom svu riznicu pjesama, što zna. Vješt pjevač, pri dobru pamćenju, preko prsta zna svu retoriku i fraseologiju svojih pjesama, a pošto je njima izključivo posvetio sve svoje umne moći, poslužili ga obim i okolnosti, uz elemente koje već ima naporuči, on će ti izvesti nove, a i više pjesama, u kojim će opjevati zgode, koje izbližega razmahaše njegovu maštu i kosnuše njegovo narodno čustvo. Na razlog, neki Jovan Gaćanin, na glasu pjevač na cetinskom dvoru za vremena Petra Petrovića Njeguša, znao je na izust preko stotine junačkih pjesama, a posjedovao je tako fino čustvo o milozvučnosti i osobitosti jezika, da bi se sjetio i o najmanjoj mani u kakvoj pjesmi, bili samo jedna rieč bila u pjesmi promjenjena. Izpjevao čislo pjesama o zadnjim bojevim Crnogorskim proti Turcima. Nego nije poništo htio da prizna, da je on po sebi izveo te pjesme. kô što to čine i svi ostali pravi narodni pjevači; jer oni u tolikoj cieni drže stare pjesme, da svedjer nastoje da skalupe svoje po starim oblicim. Na ovaj dakle način i kroz ovu čeljad prelaze naše narodne pjesme s naraštaja u naraštaj, od najstarijih do najpoznijih — taj veličanstveni spomenik, koji sam narod sebi podiže na vječitu uspomenu. Imamo dakle biti harni nevoljnim sliepcim guslarim, koji sačuvaše naše narodno blago, kroz toliko stoljeća, do onoga doba, kad se izobraženi sviet stao ovizim zanimati i baviti.

Ovdje nešto ćemo u ovom pogledu iz Vuka spomenuti: „Mi

Digitized by Google

vidimo, da pjesme junačke i danas postaju, za to mislim, da neće biti suviše i o postanju njihovu štogod reći. Koliko sam ja do danas mogao doznati, junačke pjesme najviše špjevavaju ljudi sredoviječni i starci. Po rečenim mjestima, (Bosna, Ercegovina, Crnagora, Srbija) kud se danas junačke pjesme najviše pjevaju, nema čoveka, koji nezna nekoliko pesama (ako ne čitavi, a ono barem komada od nji) a ima i koji znadu i preko pedeset, a može biti i na stotine. Koji čovek zna pedeset različnih pjesama (ako je za taj posao), njemu je lasno novu pjesmu spjevati" . . . .

„Kako gogj što šaljivi starci i momčad spjevavaju ovake šaljive pjesme, tako i drugi spjevavaju zbiljske od bojeva i od ostalih znatnih dogagjaja. Da se ni najnovijim (a kamo li starijim) pjesmama (kao narodnim) nemože upravo doznati, ko je koju prvi put spjevao, to nije za čudo; ali je za čudo, da u narodu niko nedrži za kaku majstoriju ili slavu novu pjesmu spjevati, i nesamo što se niko tim ne vali, nego još svaki (baš onaj, koji jest) odbija od sebe i kaže da je čuo od drugoga"....

„Jedni pjesama različito pjevanje po narodu pokazuje očevidno, da sve pjesme nijesu odma (u prvom početku svome) postale onake, kake su, nego jedan počne i sastavi što, kako on zna, pa poslije idući od usta do usta raste i kiti se, a kad što se umanjuje i kvari, jer kako gogj što jedan čovek ljepše i jasnije govori od drugoga, tako i pjesme pjeva i kazuje" . . . .

„Pjesme junačke po narodu najviše raznose slijepci i putnici i ajduci. Slijepci radi prošnje idu po svemu narodu od kuće do kuće, i pred svakom kućom ispjevaju po jednu pjesmu, pa onda ištu da im se udijeli, a gdje i ko ponudi, ongje pjevaju i više; a o praznicima idu k monastirima i k crkvama na sabore i na panagjure, pa pjevaju po čitav dan Tako putnik kad dogje u kaku kuću na konak, obično je da ga u veče ponude s guslima da pjeva, a osim toga putem po anovima i po krčmama svud imaju gusle, pa putnici u veče pjevaju i slušaju; a ajduci zimi na jataku danju leže u potaji, a po svu noć piju i pjevaju uz gusle i to ponajviše pjesme od ajduka" . . . .

Naša narodna epika nosi osobita obilježja, neka od kojih, zavriedno je i ako na kratko spomenuti. Ponajprije naše epične pjesme odlikuju se tako zvanom epskom širinom ili objektivnošću, koja u tomu sastoji, da se ne samo pojedine rieči, dali i ciele izreke i čitavi stihovi, kad uztreba, ponavljaju. Osobito to biva, kad se koga što pita, kad mu se biela knjiga šalje, pa se u njoj za savjet moli, jal mu se prieti, pa i gdje se jednolične situacije

Digitized by Google

opisuju. Tako ti dolaze i neke stanovite formule, koje se danom zgodom uviek jednako upotrebljuju. Tako na priliku veli se pri začudjenju: „Mili Bože čuda velikoga (golemoga);“ za izraz želje: „da Bog dade i sreća junačka;“ za hvalu: „Mili Bože na svemu ti hvala;“ kad se prijatelji dese: „ruke šire u lica se ljube“ „za junačko pitaju se zdravlje;“ kad se koga što pita, reče mu se: „kaži pravo, tako bio zdravo;“ a on odgovara: „kad me pitaš, pravo da ti kažem“. Pa „junak skače na noge lagane“. Kad se promjena dobe hoće da naznači, obično se veli: „ „Sunce zadje, a mjesec izadje;“ ili „sunce zadje, mrak na zemlju pade“, „crni mrače pade na zemljicu;“ „dok bijela zora zabielila“ itd.

Stroga objektivnost sastoji i u tomu, što narodni pjevač, nikakva svoga čustva ili misli u pjesmu ne upliće. Jedina prispodabljanja mogu se smatrati kô njegove primjetbe. Naše prispodobe nisu razvijene ni savršene kô u Homiru, no naprotiv sasvim su kratke i jednostavne. N. p.

Pak preleti preko polja ravna
Kano zviezda preko neba sjajna...
ili: Da je komu pogledati bilo
Kad udari u katane Marko
Kako soko medju golubove.

Mnogo su originalnije prispodobe na početku pjesme. Tu se postavlja u pitanju kakva antiteza, pak se na to odgovara ponajprije niččno za tim jestno n. pr.

Ili grmi, il se zemlja trese,
Il udara more u bregove;
Niti grmi nit se zemlja trese,
Već dijele blago svetitelji.

Slična antizeza dolazi i bez pitanja n. pr.

Dva su bora naporedo rasla,
Medju njima tankovrha jela;
To nebila dva bora zelena,
Ni medj' njima tankovrha jela,
Već to bila dva brata rodjena:
Jedno Pavle a drugo Radule,
Medju njima sestrica Jelica.

Po isti način liepo i zgodno upotrebljavaju se tako zvana epi-

Digitized by Google

teta, t. j. pridavnici, koji nam se osobe, stvari i čitavi prizori tim življe pred oči stavljaju, čim nam se pokazuju vazda, kako ih već poznajemo. N. pr. *vjeran* sluga, *biela* vila, *siv* soko, *vilovit* konj, *zelena* gora, *britka* ćorda, *perni* buzdovan, *žarko* (jarko) sunce, *rusa* glava itd.

Napokon i isti slog u narodnim pjesmam junačkim sasma je razlikovit, od sloga u prozi ili umjetnoj poeziji. U njemu nećeš naći umjetno sastavljenih perioda. Po svuda vlada koordinacija izreka, a zbog nedostatka partikula ima mnogih asindeta; k tomu nadodaj, da je većim dielom svaki stih po sebi već izreka.

U narodnom pjesničtvu veoma je česta tako zvana figura *hendiadis*, t. j. kad se za jedan pojam uzporedno upotrebljuju dva samostavnika; n. p. „sofro i gospodo“, mjesto gospodska sofro; „kita i svatovi“ mjesto kićeni svatovi; „sila i ordija“ mjesto silna ordija. I *palilogija* je, kad se naime jedna ili više rieči kroz stihove ponavlja. To služi poglavito za to, da se mirno može postajati kod predmeta, na koji se važnost stavlja; mnogo puta služi to narodnomu pjevaču, da se sjeti daljnih rieči N. pr.

Gdje pogibe slavni knez Lazare;
Gdje pogibe stari Jug Bogdane,
Gdje pogibe devet Jugovića,
Gdje pogibe Miloš vojevoda itd.

Ponavljanje je i onda, kad se posljednja rieč ponavlja na početku sliedećega stiha; n. pr.

A ja idem momu *vinogradu*
Vinogradu momu rukosadu itd.

Ovakovi oblici, od kojih smo samo neke naveli i to karakterističnije, i ako su obični svim primitivnim pjesmam, ipak su tako uvrieženi u narodnomu duhu, da ih se pjevač svedjer drži; te ih nalazimo u njihovoj stereotipnoj cielosti, toliko u pjesmam trinaestog vieka, koliko u onim, koje potiču iz prve polovine našega vieka.

U našega je naroda doisto mnogo talenta za epsku pjesmu, nu pored svega toga, ipak je značajno, što se od naših narodnih pjesama nije smoždila organska cjelina epska, kao što se od starih helenskih pjesama razvila Ilijada i Odiseja, a od germanskih Nibelungi. Da se uzmogue od pojedinih narodnih pjesama razviti organski ep, tomu se hoće, kako veli umni niemac Steinthal Z. f. Völk u Spr. V. 21., da narod imade bogatu mitologiju (kao što je helenska i germanska), da je bio jednom znamenit u istoriji,

Digitized by Google

jer velike seobe, ogromno prostranstvo srodnih plemena, za čitavo čovječanstvo znameniti dogadjaji jesu zgode, koje podaju epici krila za polet i raširuju pogled. Naš narod doisto nije bio tako znamenit i aktivan u povjesti, kao što su bili stari Heleni i Germani, ali opet — ako prilike nevaraju — imao je jednom obilatu mitologiju. Zato naslućuje Jagić, (Historija p. 22.) da je u nas u staro doba cvao mitologijski epos. A da i na podlogu same mitologije može se razviti ep, najbolje nam svjedoče Finci sa svojim epom Kalewala. Finci takodjer nisu bili u poviesti bog zna kako aktivni, nu imadu bajnu mitologiju.

Danas naša junačka pjesma pjeva omanje dogadjaje, mejdane, ženitbe s mejdanima, pojedine bojeve, te je svaka pjesma o sebi. Ni za kosovsku katastrofu nemamo danas jedne pjesme.

Hrvati i Srbi nisu stvorili organskoga epa, gdje bi se u okviru epske radnje zrcalio vas javni i privatni život naroda. Pjevajući naša narodna pjesma osobit dogadjaj, mnogo naliči na španjolsku romancu, od koje se takodjer nije razvio ep, nego je ostala u istom stadiju, kao i naša narodna pjesma. Za to naša narodna pjesma, kao ni španjolske romance, ne podaje onako plastične i obširne slike svih običaja i prilika, kao Homerove pjesme.

Kad smo na mitologiji u odnošajim sa narodnom epopejom, neće bit s odmeta ako ovdje kô uz put pripomenemo, što se ob ovom misli na današnji dan od učenjaka. Tim više smo dužni da o tomu nešto natuknemo iza krasnih studija, učinjenih od veleučenog prof. na zagrebačkom sveučilištu Nadka Nodila, koji se da da proučaje našu mitologiju u odnošaju sa narodnom tradicijonalnom književnosti. U pogled ovoga danas vladaju dva protivna mnenja, koja ćemo mi ovdje navesti iz studije taljanskog učenjaka Pio Rajna. Evo što on ob ovomu veli: „Mnenje učenjaka koji se ob ovomu danas bave, ovo je: da su izvori epopeje mitični, biva da čini na kojim se epopeja prvobitno temelji, svadjaju se na puke simbolične izraze prirodnih pojava. Pa i oni, koji nisu do kraja mnenja, da se n. p. u Trojanskom ratu ima nazrievati borba izmedju sunca i oblaka, svietlosti i tmina, ipak drže da epični junak, barem obično, biva kakvo poniženo božanstvo, utjelova prirodna pojava. A pošto bez junaka nema epopeje, svi oni koji naziru u junaku počovječeno božanstvo red je da priznadu, da epična legenda, nije drugo no prosti mit".

Nego ima drugih, koji drže da su podloga, jezgra epopeji zgoljni ljudski čini. Rajna opaža: „Izhod i zapad sunca, nebo koje

Digitized by Google

se oblači i vedri, to su i kod najprimitivnijih naroda pojavi tako obični, da doisto, nisu kadri u njima uzbudjivati osobito divljenje i čudjenje, što bi neki htjeli. A nije se korist oslanjati na ritualne pjesme, te po njihovu kalupu suditi, i o epopeji. Bog zna, kakov bi pojam danas imali o omeričnoj dobi, da se mjesto Ilijade i Odiseje, sačuvaše koje kakve ritualne pjesme, koje su stari Heleni svojim bogovim uzdizali? K tomu je nadodati i figurativni jezik primitivnih naroda, pri izrazivanju samih prirodnih pojava . . . Prvo no što se susliedica dana i noći, zime i proljeća, suše i kiše imala začimati borbom, trebalo je doisto da su se prave borbe zgadjale medju ljudima; inače kako steći pojam o borbi? Sunce, se nije moglo začeti kô kakav junak, pobjeditelj dušmana, osvajač gradova, oslobodiltelj robinja u sužanjstvu; da nije prvo bivalo na svietu pravih junaka, pobjeditelja dušmana, osvojača pravih gradova itd. . . . S toga epični predmet, zaludu je tražiti na nebu, kad je naravnije naći ga na zemlji. Dà ovdje je govora o glavnom epičnom predmetu, a ne o pojed nim epizodam, u kojim, pače bilo bi začudno, kad se nebi našlo mitičnih elemenata" . . .

Sad da rečemo koju i o metrici naših narodnih pjesama. Metar, grčka rieč, znači u obće mjeru, a u našem slučaju, mjeru slovaka. Najmanja čest pjesme slovke su, koje poredane po zakonu blagoglasja do nekoga stanovitoga broja sačinjaju stih. Prema broju slovaka kažemo našemu stihu: četverac, peterac, šesterac, sedmerac, itd.; do šesnaesterca. Kod svakoga se naroda za epsko pjesničtvo pomicao oduži stih; ta sama narav epske poezije iziskuje, da se pri mirnom i objektivnom pripovjedanju, što epici dolikuje, upotrebi dugo mjerilo. Tako nalazimo u staronjemačkom pjesničtvu oduži stih nibelunski; kod Latina saturnijski; kod Grka heksametar; a i staroindijski stih sastoji iz četiri četveroslovčane stope, od kojih samo druga i četvrta ima izvjestan razmjer, a u sriedi svakoga stiha nalazi se diereza. U našoj narodnoj pjesmi upotrebljuje se deseterac za junačke pjesme, a za druge ostali stihovi. U najstarijim hrvatskim epičnim pjesmam, koje je Miklošić izdao pod naslovom: Die Volksepik der Kroaten (g. 1870) upotrebljen je šesnaesterac. Ovo je po mnenju svih, najstariji naš stih, od koga su se svi ostali stihovni oblici razvili. U staroj hrvatskoj poeziji uz šesnaesterac imamo i petnaesterac, koji se od prvoga razvio kô pentametar od heksametra. Narodnomu pjevaču često po jedna slovka na kraju ili u sriedi pred glavnim odmorom ne dostaje; za to se ova praznina pri pjevanju lako dade popuniti tim, da se prednja slovka nešto

Digitized by Google

glasom protegne, a čestokrat ova se na kraju stiha pri pjevanju i neizgovori, pa to je uzrok, što se medju pravilnim stihovima nalazi po koji okrnjeni.

Kad bismo stanoviti broj slovaka bezuvjetno u cjelinu razporedali, opet nebi imali stiha; jer da to bude, valja da se pri redanju slovaka po nekom pravilu glas povisuje i snizuje: a pravilno izmjenjivanje u dizanju i padanju glasa zove se *ritam*. Ritam može nastati bilo po kvantiteti bilo po akcentu. Po kvantiteti razlikuje se dužina i kratkoća u izgovaranju pojedinih slovaka, a po akcentu visina i nizina glasa. Stari narodi imenice Grci i Latini služili su se kvantitetom, t. j. pravilnim izmjenjivanjem duge i kratke slovke. Nego tim su smeli naravnu glazbenost njihova jezika, jer čitaš li njihove stihove prema kvantitetu, jezik ti nije po naravnom naglasu; čitaš li ih pak po akcentu, kvariš stihovni ritam. Nego u modernim jezicim udarilo se sa svim drugčije, priznala se ritmičnost pravilno poredanih naglašenih slovaka, tako da kad ih čitaš, netreba ti skandirati, već ti je paziti na romonitost jezika. Naše narodno pjesništvo neljubi kvantiteta; pa ako se ritam i na obični naglas rieči osloni, nije ni onda velike razlike izmedju kvantiteta i naglasa.

Ako se uzme, kô što se obično i uzimlje, da svaka naglašena slovka u našoj poeziji pada u arsu, a svaka nenaglašena u tesu, naravno je, da i naš stih postane sličan staroklasičnomu, u kojemu je svaka arsa duga, a svaka tesa kratka. Po tom se i naši stihovi bilježe: — ◡ — ◡ ◡ itd. Pa ako stih počimlje naglašenom slovkom, kažemo da je trohaično – daktiličan biva padajućega ritma; obratno je pak jambsko-anapestički, kad počimlje nenaglašenom slovkom; premda jambskoga ritma u narodnoj poeziji nema.

Sve bi to dobro bilo, kad narodni stih nebi bio nagodjen za pjevanje. Već je Vuk Stefanović prvi opazio, da se u narodnoj pjesmi drugi metar pokazuje, kad se ova čita, a drugi kad se pjeva. On veli: „Sve su naše junačke pjesme od deset slogova ili pet trohejskih stopa i poslije druge stope odmor“.

Dà u mnogim stihovima prema govoru dug je slog mjesto kratkoga i kratak mjesto dugoga.

Tako se govori i tako se čita, ali kad se pjeva onda su sve troheji.

Jagić (sr. „Jihoslovane“ dio IV. str. 355) kaže: „Ako čitamo stihove kao prozu; stihovi mogu i nebiti uviek strogo trohajski. Slovke mogu se i tako izmjenjivati, da ako čitamo stih prozaičkim

Digitized by Google

izgovaranjem, sastaju se u istoj stopi obe duge ili obe kratke, ili je jamb mjesto trohaja.

Ti stihovi sasvim drugčije se čitaju u prozi, nego li u pjesmi: pjevač recitirajući nepazi naime skoro ništa na akcenat običnoga govora, nego ima svoj metar i svoje arse. Da ti stihovi, gdje se ritmičko čitanje odveć protivi običnomu akcentu, nisu baš blagoglasni, priznat će svatko." Po ovomu bi se dalo reći, da niti je sam akcenat niti sama kvantiteta temelj narodnomu pjesničtvu. Za to su neki pokušali iznieti novu teoriju, spojivši naime akcenat i kvantitet ujedno.

Svi se malne slažu u tomu, da se metar ima prosudjivati po pjevanju; pa kad se to uzme za temelj, dolazi se do posljedka, da je u narodnoj pjesmi glavna ritmički udarac, koji je neodvisan od akcenta i od kvantiteta. Po ritmičkom udarcu dieli se stih u pojedine ritmičke redove, koji se i članci zovu. Medju jednim i drugim člankom nastaje kratki odmor, a kad je stih poduži, ima više takovih odmora, medju kojim je jedan glavni, tako da se tim stih dieli na dvie bud jednake, bud nejednake polovine. Ritmičkim udarcem, ukida se monotonija, a broj slovaka kao i njihova metrička vriednost ostaje nepromjenjiva. Prema tomu sastoji narodni ritam u ritmičkom udarcu, odmoru i stalnom broju slovaka. Već je P. Berić u srp. Ljetopisu g. 1830 IV. dio 1831 medju ostalim kazao, da u narodnim pjesmam nema ni stopa, ni slogomjerja, niti ikakvih drugih pravila osim broja slogova i odmora: a danas to priznavaju svi teoretici samo što se u načinu razlaganja nešto razlaze. Evo neka mnenja.

Ivan Trnski govoreć (u „Vienca" g. 1874) o naglasu rieči, kako ga valja u pjesmi upotrebiti, kaže: „Pjesma ili se govori ili se pjeva. I onaj, koji ju samo očima iz knjige vadi i tihomice umu i srcu privodi, i onaj ju duhom govori i pjeva, ili rekao bi očima sluša. Što se pak pjesmom govori ili pjeva, mora onim skladom odjekivati, koji nam se je majčin jezik duši priljubio. Toga sklada, toga ritma ima i u prostu govoru, a nije ništa drugo, nego pravilom postala uzamanica (Nacheinanderfolge) naglašenih i nenaglašenih slovaka uz takovo poredjivanje i spajanje pojedinih besjeda, da se mogu lako i zvonko pronositi. Ni u našim narodnim pjesmam, ni u dubrovačkoj kujizi neima pravoga traga starokla-šičnom mjerenju dužine i kratkoće, već se samo držalo stanovita broja slovaka, te makar i neznadice gledalo se više, kud će doći naglašena slovka i da bude čist odmor".

Digitized by Google

Luka Zima u svojoj studiji: „Metrika srb. nar. pjesama itd.“ odrješito tvrdi da je u narodnom stihu glavna stvar odmor (diereza), koji stih dieli u dvie polovine. Diereza ima stalnih i nestalnih; prve se nalaze svagda na stanovitim mjestim, od njih je jedna glavna i to ona, kojom je stih na dvie (ravne ili neravne) pole podieljen, ostale su pobočne. Komadi na koje se stih dierezami dieli zovu se članci.

Petar Budmani u svojoj raspravi: „Još jedan pokušaj o našoj narodnoj metrici“ evo što od prilike kaže: „Pjesničtvo, kod kojega se god naroda po sebi razvilo, bilo je to svagda uzporedno sa muzikom: upravo neimamo ni pomisliti, da bi čovjek izmislio stih, da ga nije htio pjevati. Najmanja je čest, na koju se ima obzira kod poezije, i koja odgovara pojedinim notama u muzici, slovka. — Od jedne, dvie ili tri slovke postaje stopa i odgovara u muzici tiparu (njem. takt). Kod stopa su glavni zakoni: 1. da sve stope, bile od jedne, od dvie, od tri slovke jednako traju u izgovaranju ili u pjevanju; 2. da je akcenat na prvoj slovci od svake stope. Osim slovaka ima kod stope još neki faktor, odmor (pausa); kod ovoga glas počiva onoliko dugo, koliko bi ciela stopa trajala. — Od stopa sdruženih postaje ritmički redak ili niz; od jednoga ili više ovakih redaka postaju stihovi. Svaki ritmički redak sastoji se samo iz dvie ili iz četiri stope itd.“

Adolf Veber priznaje teoriju o odmoru i broju slovaka u narodnim pjesmam, ali opaža, da narodni pjevač nastoji pjesnički udarac složiti sa glazbenim, to jest, da metne naglašenu slovku ondje, gdje stoji više kajda; gdje mu to nije moguće, ondje rabi slovku po naravi dugu; gdje opet ni to ne dotiče, tu se izgovara bud po štokavskom bud po čakavskom naglasu; a gdje napokon ni to dovoljno nije, ondje se rieči natežu prama glazbenom ritmu, makar ih i proti naravi jezika izgovorao.

Uz sve ove nazore prof. Zima zaključuje: „Svi dakle i g. Veber i ja i drugi, vidimo, da ima u narodnim pjesmam stihova bez pravilnih akcenata, svi vidimo jednu stvar, jedan te isti resultat, ali postanak njegov različno tumačimo. Najposlje nije toliko ni do uzroka tom pojavu, nego je sve do toga stalo, da pokažemo ritam u našem narodnom stihu. Pazio dakle narodni pjevač na akcenat ili nepazio, ipak da svagdje nepazi, to vidimo svi, a i to vidimo, da na odmor i broj slovaka bolje pazi, to mu je važnije, to mu je prvo. U ostalom ćemo dalje viditi, da akcenat, i gdje jest i gdje nije pravilan, niti mienja slovkam dužine niti ritmičkomu

Digitized by Google

udarcu mjesta. Sva važnost njegova u teoriji narodne metrike sastoji se u tom, da se on često podudara s ritmičkim udarcem, a često se i nepodudara".

Te tako i ako kroz glavnije poteze, pribrali smo sve ono što se do sad kod nas reklo o našim narodnim pjesmam, a da pružimo štiocim Pjesmarice kakav takav pojam ob ovomu predmetu.

ZADAR, *na malu Gospu 1887.*

Ilihola Šimić.

Digitized by Google

Digitized by Google

KAZALO

I.

Diklice

(Pobožne — Uzvjestne — Ljubovne)

Rodjenje Hristovo	str.	3
Krštenje Hristovo	„	3
Opet krštenje Hristovo	„	3
Svetci diele blago	„	4
Bog nikomu dužan neostaje	„	5
Molitva angjelima	„	6
Šta da čini, tko misli božji biti	„	6
Tko krstno ime slavi, onomu i pomaže	„	6
Sveti Sava	„	8
Najveći griesi	„	8
Pred Bogom svi jednaki	„	9
Неблагодарни син	„	9
Neblagodarni sinovi	„	9
Ljuba Gavanova	„	9
Majka svetoga Petra	„	11
Слиспац на саборима	„	11
Kad tko što udieli	„	12
Od koga je postalo nevjerstvo	„	13
Tko čini nevjeru djevojci	„	13
Vilina posestrima	„	13

Digitized by Google

Vilin grad	str.	14
Mjesečeva ženitba	„	14
Sunčeva sestra i paša	„	14
Car i djevojka	„	14
Djevojka nadmudrila Marka	„	15
Sekul i vila	„	16
Hasanaginica	„	18
Dorotija i Janko	„	18
Pravda pred kraljem od Trogira	„	18
Brat i sestra i tudjinka	„	19
Najveća žalost djevojačka	„	19
Braća i sestra	„	20
Дьоба Јакшића	„	20
Milan-beg i Dragutin-beg	„	21
Jakšići kušaju ljube	„	23
Jovo i Marija	„	24
Ljuba pa ljuba	„	14
Opet to drugčije	„	25
Vojno pa vojno	„	25
Ljuba draža i od sestre i od snahe	„	25
Bratu zârûkavlje	„	26
Dragi i nedragi	„	26
To je blago, što je drago	„	26
Djevojka-ruži	„	26
Hvala ljubici	„	26
Smiljana-i vienac	„	26
Marino pravdanje	„	26
Uzdarja na vience	„	27
Kíta od drage	„	27
Kíta dragoj	„	27
Djevojačke obrve	„	28
Djevojka-voda	„	28
Dragičina želja	„	28
Što se prima za djevojku	„	28
Dragičina poruka	„	28
Kletva mraziocu	„	28
Djevojka hoće momke da nadigra	„	29
Paun i slavulj	„	29
Ponude neudatoj	„	29
Gjul-djevojka	„	29

Digitized by Google

Karanfilu . . . . . str. 29
Djevojačka kletva ječmu . . . . . „ 29
Djevovanje . . . . . „ 30
Prema komu reste djevojka . . . . . „ 30
Što bi koja najvolila . . . . . „ 30
Srdi . . . . . „ 30
Prsten . . . . . „ 30
Djevojačke amajlije . . . . . „ 30
Golubica i djevojčica . . . . . „ 30
Najlošija godina . . . . . „ 31
Šilo za ognjilo . . . . . „ 31
Prevarile haljine . . . . . „ 31
Ne gledaj me gola bosa . . . . . „ 31
Ponos djevojački . . . . . „ 31
Muha i komarac . . . . . „ 31
Sova i orao . . . . . „ 32
Ženitba vrabca Podunavca . . . . . „ 32
Ženitba bungurova . . . . . „ 32

II.

Stare Junačke.

Sveti Jura . . . . . str. 35
Sužanj Vladimir . . . . . „ 38
Frankopani . . . . . „ 39
Ženitba Dušanova . . . . . „ 41
Uroš i Mrnjavčevići . . . . . „ 48
Ženitba kralja Vukašina . . . . . „ 51
Vukašin i Uroš . . . . . „ 54
Женитба кнеза Лазара . . . . . „ 56
Ženitba Relje Bošnjanina vilom . . . . . „ 57
Ženitba Ljutice Bogdana . . . . . „ 62
Zidanje Ravanice . . . . . „ 66
Зидање Скадра (Zidanje Skadra) . . . . . „ 67
Banović Strahinja . . . . . „ 70
Propast carstva srbskoga . . . . . „ 78
Car Lazar i carica Milica . . . . . „ 79

Digitized by Google

Мусић Стеван . . . . . str. 82
Glava Lazareva . . . . . » 83
Carica Milica i Vladeta vojvoda . . . . . » 84
Kosovska djevojka . . . . . » 84
Smrt majke Jugovića . . . . . » 86
Marko Kraljević i Vuča Gjeneral . . . . . » 87
Marko Kraljević i Ljutica Bogdan . . . . . » 90
Marko Kraljević i Musa Kesedjija . . . . . » 91
Још Марком с' Турцима . . . . . » 94
Marko Kraljević i beg Kostadin . . . . . » 96
Marko Kraljević poznaje otčevu sablju . . . . . » 96
Markova Ženitba . . . . . » 97
Turci u Marka na slavi . . . . . » 103
Oranje Kraljevića Marka . . . . . » 104
Smrt Kraljevića Marka . . . . . » 105
Smrt vojvode Prijezde . . . . . » 106
Ženitba Vlašića Radula . . . . . » 108
Старина Новак и дели Радивоје . . . . . » 109
Bolani Dojčin . . . . . » 110
Ženitba Gjurgja Smederevca . . . . . » 113
Smrt Jova Despotovića . . . . . » 117
Ženitba Maksima Crnojevića . . . . . » 118
Ženitba Gjurgja Crnojevića . . . . . » 131
Ženitba Todora Jakšića . . . . . » 133
Robstvo i ženitba Jakšića Stjepana . . . . . » 137
Mletak i Dubrovnik . . . . . » 141
Junačka Hercegovka . . . . . » 142
Kastriotić i Paša Mustapaša . . . . . » 144
Ženitba vojvode Janka . . . . . » 145
Vojvoda Janko i sv. Ivan Kapistran . . . . . » 147
Loredan u Skadru . . . . . » 150
Ban Marčinko izostao . . . . . » 151
Ban Zrinović u Sigetu . . . . . » 152
Uzkoci pod Korčulom . . . . . » 155

III.

Uskočke i hajdučke.

Ženitba Marijana Borića . . . . . str. 159
Komnen i paša Sejdim . . . . . » 163

Digitized by Google

Ivo Senjanin i Mijat Brdarić . . . . . str. 165
Ivan Senjanin i aga od Ribnika . . . . . „ 169
Ženitba Senjanina Ive . . . . . „ 173
Ivè Senjanin i seka Zermanova . . . . . „ 183
Smrt Ivana kapetana . . . . . „ 184
Senjanin Tadija . . . . . „ 188
Janko od Kotara i Mujin Alil . . . . . „ 191
Ženitba Janković Stojana . . . . . „ 195
Robstvo Janković Stojana . . . . . „ 203
Smiljanić na Zečevu . . . . . „ 204
Smrt Ilije Smiljanića . . . . . „ 208
Ženitba od Zadra Todora . . . . . „ 208
Bojičić Alija i Glumac Osman-aga . . . . . „ 215
Mali Radojica . . . . . „ 218
Rade od Sokola i Ašim beg . . . . . „ 220
Paša Podgorica i Gjuro čoban-paša . . . . . „ 222
Četiri uskoka . . . . . „ 224
Bajo Pivljanin i beg Ljubović . . . . . „ 227
Vuk Jerinić i Zukan barjaktar . . . . . „ 229
Vuk Anđelić i ban Zadranin . . . . . „ 232
Виде Даничић . . . . . „ 235
Sestra Gjurković serdara . . . . . „ 237
Ženitba Milića barjaktara . . . . . „ 240
Dorat Alije Cetinskoga . . . . . „ 243
Mihat Tomić odmeće se u hajduke . . . . . „ 246
Tomić Mihovio u Tešnju . . . . . „ 247
Tomić Mihovio i Turci Livnjani . . . . . „ 251
Smrt Tomića Mihovila . . . . . „ 254

IV.

Ustaške.

Crnogorska badnja večer . . . . . str. 263
Početak bune protiv dahija . . . . . „ 266
Ustanak kneza Miloša . . . . . „ 273
Boj Crnogoraca s Mahmut-pašom . . . . . „ 277

Digitized by Google

Три сужња . . . . . str. 280
Smrt Smail-age Čengijića . . . . . „ 282
Jelačić ban i krajičnici . . . . . „ 288
Boj na Grahovu . . . . . „ 291
Boj pod Visom . . . . . „ 304

V.

Umjetne.

Još Hrvatska . . . . . str. 311
Bože živi . . . . . „ 312
Hrvatska domovina . . . . . „ 312
Gdje je stanak moj . . . . . „ 312
Prosto zrakom . . . . . „ 312
Oj Hrvati . . . . . „ 313
U boj . . . . . „ 313
Pušku na klin . . . . . „ 314
Moja domovina . . . . . „ 314
Mi smo, braćo . . . . . „ 314
Banu Jelačiću krajičnici . . . . . „ 314
Nek se hrusti . . . . . „ 315
Banu Petru Zrinoviću . . . . . „ 315
Diži se, diži . . . . . „ 315
Za Hrvate, naše brate . . . . . „ 316
Ustaj . . . . . „ 316
Ranjeni Crnogorac Crnogorki . . . . . „ 316
Naprej . . . . . „ 317
Miruj, srdce moje . . . . . „ 317
Oj talasi . . . . . „ 317
Mornarska . . . . . „ 318
Poputnica „Kola“ . . . . . „ 318
Otok bleški . . . . . „ 318
Srbska domovina . . . . . „ 319
Srbska davorija . . . . . „ 319
Srbska pjesma . . . . . „ 320
Poljaci na grobu Sobieskoga . . . . . „ 320

Digitized by Google

Slavjanska davorija . . . . . str. 321
Slavjani . . . . . „ 321
Napitnica . . . . . „ 352
Vino pije Dojčin Petar . . . . . „ 322
Kraljevka . . . . . „ 323
Bože, koji si doveo . . . . . „ 323
Врмитба . . . . . „ 324
Smrt Smail-age Čengijića . . . . . „ 345

Digitized by Google

		321
		321
		322
		322
		323
		323
		324
		326

Digitized by Google

Narodna Piesmarica

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Diklice.

(Pobožne — Usvjestne — Ljubovne)

Diklice narod zove drobne pjesme, koje navadno pjevaju djevojke (dikle) [1]) Većinom su po sadržaju ljubovne: ali ima ih i pobožnih; koje se Diklice zovu radi kratkoće i napjeva, kô što i radi djevičkoga (momačkog), ne junačkoga, sadržaja.

Po redu u ovoj su Pjesmarici metnute najprvo *Pobožne*, kô što su one od 1 do 10. Pa su *Usvjestne* t. j. ćudoredoe, kô što su one od 11 do 25. Napokon dolaze *Ljubovne*.

Kô što u *Pobožnih i Usvjestnih* ima traga bajoslovnim uspomenam, pa i čudna ćudoredja, tako ima i u *Ljubovnih* pjesmah uspomena vilinskih, pripjeva kumirskih, pa spominjaja mjesečeve i komareve ženitbe. Tim se dikle zanositije slave, kolo se začinja i prelska i pirna šala življe se provodi.

Pjesme o krstnom imenu, o диоби Јакшића i slične, duljinom oblikom i napjevom spadale bi u junačke; ali su u Diklice uvršćene radi pobožnoga ili usvjestnoga sadržaja.

Sva ona smjesa dodaje nam niti čuvstvim, kojim se zanosi naš momački sviet, samotujući, na sielu drugujući, i u kolu igrajući. Da su ovde uz pjesme i napjevi, koji se prerazličiti izvijaju, uhitili bi prve glasove narodnoj glazbi; pa bi nazrili cio duševni krug, koji se svija oko naše strane o obrazovanju i pjevanju najizvornije i najobilnije, dok još nije pridušena obitelnimi brigami i stvarnimi potrebami života.

Diklice su naše pjesme najstarije i najljepše. One su postale s narodom, jer daju oduška čuvstvim prirodnim svakoj živoj duši. Vjera očitovama bogoštovljem, a vršena ćudoredjem; ljubav podjarena spolom, uzvišena obitelju, savršena u vječitoj ljubavi; borbâ dobra i zla; izmjena radosti i žalosti: o tom se vrti život; pa o tom najprvo i najsladje pjeva naša pjesma, kô što pjesma svakoga naroda.

[1]) Premda su i *djevojke* (djevice, dikle) i *žene*, uskup *ženska strana*, opet je bolje zvati pjesme, Diklice, nego, ženske. *Žene*, te su udate: one malo kad pjevaju, a još manje u kolu igraju. Pa, i kad pjevaju i igraju, opet najviše spominju i pripjevaju *djevovanje svoje carovanje!*

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Diklice.

Poredjenje Hristovo.

Oda šta se potrese
Vedro nebo i zemlja? —
Rodi sveta Prečista
Hrista Boga našega,
Koji nam je stvorio
Vedro nebo i zemlju,
I nas grešne na zemlji.
Što je vjere u Boga,
Sve će doći pred Boga;
Sa strahom će stajati,
I oprezom gledati,
Gdje će Gospod suditi
Svim pravednim i grešnim.

Krštenje Hristovo.

Izvila se sveta gora zelena;
To ne bila sveta gora zelena,
Već to bila sveta crkva Sofija;
U njoj poju šestokrilni angjeli;
Kod njih došla sveta djeva Marija,
Drž' u ruke Hrista Boga istina;
Govore joj šestokrilni angjeli:
«Tako t' Boga, sveta Djevo Marijo!
«Ti otidi u tu bašću zelenu,
«Pak natrgaj hristogranje zeleno,
«Pak otidi Krstitelju Jovanu.
«I pred njim se pokloni,
«Crnu zemlju poljubi,
«Onda njemu govori:
««Kum da mi si, Krstitelju Jovane!
««Ti da krstiš Hrista Boga istina.««
Vedro se nebo razklopi,
Crna se zemlja zatrese,
Dok krstiše Hrista Boga istina.

Opet krštenje Hristovo.

Pošetala prečista Gospodja,
Ona zemljom i svietom šeta,
A na ruke nosi sina svoga,
Sina svoga Isusa Hristosa;
Ona srete Krstitelj' Jovana,
Ovako mu govori Gospodja:
«Ajd' ovamo, moj Jovane kume,
«Da idemo na vodu Jordana,
«Da krstimo Hrista sina moga.»
Odtolen se bjehu podignuli,
I dojdjoše na vodu Jordana.
Stade Jovan krstit' kuma svoga

Digitized by Google

Od straha mu knjiga izpanula;
No ga pita prečista Gospodja:
«Što bi tebi moj Jovane kume?»
«Kako: što je, moja mila kumo?
«Pomami se Jordan voda hladna,
«E nas hoće voda potopiti;
«A sva gora popada na travu;
«A pogledaj više sebe, kumo!
«Ka' se slomi nebo na četvero.»
Govori mu prečista Gospodja:
«A ne boj se, moj Jovane kume!
«E se nije voda pomamila,
«No se voda, kume, posilila,
«E se hoće od Hrista posvetit';
«A gora se Hristu poklonila;
«A nije se nebo salomilo,
«No angjeli nebo razklopiše,
«Da gledaju ka' Hrista krstimo,
«Eno Gospod na iztočna vrata!»
Sveti Jovan knjige uzimaše,
Te krstio Hrista kuma svoga,
Jovan Hrista, a Hristus Jovana.
Od tada su krsti nastanuli;
Sve za milost Boga velikoga,
Da nam bude vazda na pomoći!

Svetci blago diele.

Mili Bože, čuda velikoga!
Ili, grmi il' se zemlja trese,
Il' udara more u bregove!
Niti grmi, nit' se zemlja trese,
Nit' udara more u bregove,
Već dielе blago svetitelji:
Sveti Petar i sveti Nikola,
Sveti Jovan i sveti Ilija,
I sa njima sveti Pantelija.
Njim' dolazi Blažena Marija,
Roni suze niz bijelo lice.
Nju mi pita gromovnik Ilija:
«Sestro naša, Blažena Marija,
«Kakva ti je golema nevolja,
«Te ti roniš suze od obraza?»
Al' govori blažena Marija:
«A moj brate gromovit Ilija!
«Kako neću suze prolievati,
«Kad ja idem iz zemlje Indjije,
«Iz Indjije, iz zemlje proklete?!
«U Indjiji težko bezakonje:
«Ne poštuje mladji starijega,
«Ne slušaju djeca roditelja;
«Roditelji porod pogazili,
«Crn im bio obraz na divanu
«Pred samijem Bogom istinijem!
«Kum svog kuma na sudove tjera,
«I dovodi lažljive svjedoke
«I bez vjere i bez čiste duše,
«I oglobi kuma vjenčanoga.
«Vjenčanoga ili krštenoga;
«A brat brata na mejdan zaziva;
«Djever snahi o sramoti radi,
«A brat sestru sestrom ne doziva.»
Njoj govori gromovnik Ilija;
«Sejo naša, Blažena Marija!
«Utri suze od bijela lica,
«Dok mi blago ovdje promjenimo,
«Otić ćemo Bogu na divane,
«Molit ćemo Boga istinoga,
«Nek nam dade ključe od nebesa,
«Da zatvorim' sedmera nebesa,
«Da udarim' pečat na oblake,
«Da ne padne dažda iz oblaka,
«Plaha dažda, niti rose tihe,
«Niti noću sjajne mjesečine
«Da ne padne za tri godinice;
«Da ne rodi vino ni pšenica,
«Ni za crkvu častna liturgija».
Kad to čula Blažena Marija,
Utre suze od bijela lica.
Kada svetci blago podieliše:
Petar uze vino i pšenicu,
I ključeve od nebeskog carstva;
A Ilija munje i gromove;
Pantelija velike vrućine;
Sveti Jovan kumstvo i bratimstvo,
J krstove od častnoga dreva;
A nikola vode i brodove;
Pa odoše Bogu na divane:
Moliše ga tri bijela dana
I tri tavne noći bez prestanka,
Moliše ga i umolišega:
Bog im dade od nebesa ključe,
Zatvoriše sedmera nebesa,
Udariše pečat na oblake,
Te ne pade dažda iz oblaka,

Digitized by Google

Plaha dažda, niti rose tihe,
Nit' obasja sjajna mjesečina;
I ne rodi vino ni pšenica,
Ni za crkvu častna leturgijja,
Dugo vrieme za tri godinice;
Crna zemlja izpuca od suše,
U nju živi propadaše ljudi;
A Bog pusti težku bolezanju,
Bolezanju s.rašnu srdobolju,
Te pomori i staro i mlado,
I razstavi i milo i drago.
Što ostalo, to se pokajalo,
Gospodina Boga vjerovalo;
I ostaše božji blagoslovi,
Da ne padne leda ni sniega
Do jedan put u godini dana;
Kako onda tako i danaske.
Bože mili, na svem tebi hvala!
Što je bilo, više da ne bude!

Bog nikomu dužan ne ostaje.

Dva su bora naporedu rasla,
Medju njima tankovrha jela;
To ne bila dva bora zelena,
Ni medj' njima tankovrha jela,
Već to bila dva brata rodjena:
Jedno Pavle, a drugo Radule,
Medju njima sestrica Jelica.
Braća seju vrlo milovala,
Svaku su joj milost donosila,
Najposlije nože okovane,
Okovane srebrom pozlaćene.
Kad to vidi mlada Pavlovica,
Zavidila svojoj zaovici;
Pa doziva ljubu Radulovu:
«Jetrvice, po Bogu sestrice,
«Ne znaš kakva bilja od omraze,
«Da omrazim brata i sestricu?»
Al' govori ljuba Radulova:
«Oj Boga mi, moja jetrvice!
«Ja ne znadem bilja od omraze,
«A i da znam, ne bih ti kazala;
«I mene su braća milovala,
«I milost mi svaku donosila».
Kad to začu mlada Pavlovica,
Ona ode konjma na livadu,
Te ubode vranca na livadi,
Pa govori svome gospodaru:
«Na zlo, Pavle, seju milovao,
«Na gore joj milost donosio!
«Ubola ti vranca na livadi»,
Pavle pita sestricu Jelicu:
«Zašto, sejo? da od Boga nadješ!»
Sestrica se bratu kunijaše:
«Nisam, brate, života mi moga!
«Života mi i moga i tvoga!»
To je bratac seji vjerovao.
Kad to vidje mlada Pavlovica,
Ona ode noću u gradinu,
Te zaklala sivoga sokola
Pa govori svome gospodaru:
«Na zlo, Pavle, seju milovao,
«Na gore joj milost donosio!
«Zaklala ti sivoga sokola».
Pavle pita sestricu Jelicu:
«Zašto, sejo? da od Boga nadješ?»
Sestrica se bratu kunijaše:
„Nisam, brate, života mi moga!
«Života mi i moga i tvoga!»
I to bratac seji vjerovao.
Kad to vidje mlada Pavlovica,
Ona ode večer po večeri,
Te ukrade nože zaovine,
Njima zakla čedo u koljevci.
Kad u jutro jutro osvanulo,
Ona trče svome gospodaru,
Kukajući i lice grdeći:
«Na zlo, Pavle, seju milovao,
«Na gore joj milost donosio!
«Zaklala ti čedo u koljevci;
«Ako li se meni ne vjeruješ,
«Izvadi joj nože od pojasa.»
Skoči Pavle kan' da se pomami,
Pa on trče na gornje čardake;
Al još sestra u duševku spava,
Pod glavom joj zlaćeni noževi;
Pa ih vadi iz srebrnih kora,
Ali noži u krvi ogrezli.
Kad to vidje Pavle gospodaru,
Trže sestru za bijelu ruku:
«Sejo moja, da te Bog ubije!
«Bud mi zakla konja na livadi
«I sokola u zelenoj hašći,
«Zašt' mi zakla čedo u koljevci?»

Digitized by Google

Sestrica se bratu kunijaše:
«Nisam, brate, života mi moga!
«Života mi i moga i tvoga!
«Ako li mi ne vjeruješ kletvi,
«Izvedi me u polje široko,
«Pa me sveži konjma za repove;
«Raztrgni me na četiri strane».
Al' to bratac seji ne vjerova';
Već je uze za bijelu ruku,
Izvede je u polje široko,
Priveza je konjma za repove,
Pa ih odbi niz polje široko.
Gdje je od nje kaplja krvi pala,
Ondje raste smilje i bosilje;
Gdje je ona sama sobom pala,
Ondje se je crkva sagradila.
Malo vrieme za tim postajalo,
Razbolje se mlada Pavlovica,
Bolovala devet godin' danâ:
Kroz kosti joj trava pronicala,
U travi se ljute zmije legu,
Oči piju, u travu se kriju.
Ljuto tuži mlada Pavlovica,
Pa govori svome gospodaru:
«Oj čuješ li, Pavle gospodaru!
«Vodi mene zaovinoj crkvi,
«Ne bi li me crkva oprostila».
Kad to čuo Pavle gospodaru,
Povede je zaovinoj crkvi.
Kad su bili blizu biele crkve,
Al' iz crkve nešto progovara;
«Ne id' amo, mlada Pavlovica!
«Crkva tebi oprostiti neće».
Kad to začu mlada Pavlovica,
Ona moli svoga gospodara:
«Oj Boga ti, Pavle gospodaru!
«Ne vodi me dvoru bijelome,
«Već me sveži konjma za repove,
«Pa me odbi niz polje široke,
«Nek me živu konji raztrgaju.
To je Pavle ljubu poslušao:
Priveza je konjma za repove,
Pa je odbi niz polje široko.
Gdje je od nje kaplja krvi pala,
Ondje raste trnje i koprivje;
Gdje je ona sama sobom pala,
Jezero se ondje provalilo;
Po jezeru vranac konjic pliva,
A za njime zlaćena koljevka,
Na koljevci soko tica šiva,
U koljevci ono mužko čedo,
Pod grlom mu ruka materina,
A u ruci tektini noževi.

Molitva angjelim.

Oj angjeli Božiji!
Jedni Božji učeni,
Kažite mi stazice
Do te svete vodice,
Da operem ručice,
Da se mašim ramena
Hrista Boga ranj'ena.

Šta da čini, tko misli Božji biti.

O čovječe pravedniče,
Jedan Božji službeniče,
Ako misliš Božji biti,
Čini dobro na života:
Poštuj brata starijega,
I tebe će mladji tvoji;
U dobru se ne ponesi,
A u zlu se ne poništi;
Na tudje se ne lakomi.
Jer čovječe pravedniče,
Kad čovjeka samrt nadje,
Ništa s sobom ne ponese,
Već skrštene biele ruke
I pravedna djela svoja,
Što za Boga udielite
I za dušu namienite,
Eda bi vam dobro bilo
Ovog svieta i onoga.

Tko krstno ime slavi, onom i pomaže

Što protuži rano u nedjelju,
U nedjelju prije jarkog sunca,
U Sokolu gradu bielome,
U tamnici Petra Mrkonjića?

Digitized by Google

Oglasuje da je soko sivi,
Po istini vojvoda Todore.
Ako tuži, za nevolju mu je:
Sutra mu je krstno ime sveto,
Krstno ime sveti Gjeorgjije,
A nema ga čime proslaviti;
Pak bratimi kapidžiju mlada:
«Bogom brate, kapidžijja mladi!
«Otvori mi na tavnici vrata,
«Da ja idem Petru Mrkonjiću,
«Da se molim Peri Gospodaru,
«Da me pusti na Boga na jemca:
«Da otidem na vašu čaršiju,
«Na čaršiju tamo medj' trgovce,
«Da poprosim i hljeba i vina,
«Da nahranim sužnje po tamnici
«Radi Boga i krsnog imena».
Kapidžija za Boga primio,
Pa on pusti vojvodu Todora,
Pusti njega Petru Mrkonjiću,
Pusti g' Petar na Boga na jemca
Ode Todor tamo na čaršiju,
Na čaršiju tamo medj trgovce;
U Todora nigdje ništa nema,
Razma jedni noži pozlaćeni,
Srebrni su, pak su pozlaćeni;
On iznese nože medj' trgovce,
Trgovci mu cijenili nože:
Ta jedan mu dva dukata daje,
A drugi mu tri dukata daje,
Treći misli i Boga i dušu,
Te mu dade četiri dukata.
Dukat uze hljeba bieloga,
Drugi dukat vina i rakije,
Treći dukat svake djakonije
I ubave one jasne svieće;
A četvrti dukat ostavio
Da daruje sužnje po tamnici
Radi Boga i krstnog imena.
Pa je Todor užegao svieću,
Te stavio sužnjem večerati;
Večeraju, piju vino hladno,
Sjetiše se liepe slave Božje,
Usta Todor, u slavu napija:
«O ubava liepa slavo Božja!
«Sveti Gjorgje, krstno ime moje!
«Oprosti me tamnice proklete!
Teke Todor u slavu napija,
U to doba junak pred tamnicu!
Pad doziva vojvodu Todora:
«Čuješ brate, vojvoda Todore!
«Hodi k meni, brate, pred tamnicu,
«Da ti kažem do dvie do tri rieči».
A besjedi vojvoda Todore:
«Oprosti mi, neznana delijo,
«Ja bih kail pred tamnicu doći,
«Al je pusta sinoć zatvorena,
«I ključevi dvoru odnešeni». —
«Hodi k meni, vojvoda Todore,
«Na tamnici otvorena vrata,
«Otvorena vrata devetera
«I deseto brava dubrovačka».
Tad' izidje vojvoda Todore.
Pred tamnicom čudan dobar junak
Na vitezu konju zelenome,
I na njemu čisti zelen skrlet,
Na glavi mu krasan samur-kalpak,
Za kalpakom noja ptice krilo,
Te sjen' čini konju i junaku,
Da mu lice ne smagne od sunca;
Pak Todoru junak progovara:
«Čuješ, brate vojvoda Todore!
«Ti se diži noćas iz tamnice,
«Pak ne idi pokraj mora sinja,
«Jer su česte u Latina straže,
«Da se bojim da te ne uhvate,
«Već ti idi preko gore crne,
«Dokle dodješ dvoru gospodskome».
Osvrte se vojvoda Todore,
Da junaku dade čašu vina,
Al' nestade konja i junaka!
Ode Todor dolje u tamnicu,
Te kazuje medju sužnjevima.
Kad vidješe trideset sužanja
Na tamnici otvorena vrata,
Ostaviše i hljebac i vino,
Otidoše svak na svoju stranu;
Ode Todor preko gore crne.
Kada dodje dvoru gospodskome,
Ali ljuba krstno ime služi,
Sazvala je goste i zvanice,
I kumove i sve prijatelje,
Pa gospodja krstno ime služi,
I gospodja u slavu napija:
«Pomoz' Bože i sveti Gjorgjije,
«Krstno ime gospodara moga!

Digitized by Google

«Oprosti ga tamnice proklete!
«Donesi ga dvoru gospodskome!»
U to doba Todor u dvorove,
Od gospodje čašu pribvatio,
Te napio u slavu Božiju,
Poslužio krstno ime svoje,
A u svome dvoru bielome,
Počastio goste i zvanice,
I kumove i sve prijatelje.

Sveti Savo. [1])

Sbor sborila gospoda hriščanska
Kod bijele crkve Gračanice:
«Mili Bože, čuda golemoga!
«Kud se djede car-Nemanje blago,
«Sedam kula groša i dukata?
«Valja da je razkovao blago
«Na nadžake i na buzdovane
«I dobrijem konjma na ratove?»
Tu se desi Nemanjiću Savo,
Pa govori gospodi hriščanskoj:
«Ne ludujte, gospodo hriščanska!
«Nije babo razkovao blago
«Na nadžake ni na buzdovane
«Ni dobrijem konjma na ratove,
«Već je babo poharčio blago
«Sve gradeći mnoge zadušbine:
«Dok je svetu goru podigao
«I Vilindar crkvu načinio,
«Tu je dao dvije kule blaga;
«Dok načini visoke Dečane
«U primorju kod vode Bistrice,
«I dva stuba svetitelja Gjurgja,
«Oba stuba viš' Novog Pazara,
«Studenicu na Vlahu Starome,
«Tu je dao jednu kulu blaga.
«Dok načini crkvu kod Trebinja
«Milješevku na Hercegovini,
«I Dovolju blizu gore Crne,
«I Trojicu nadomak Tasliđe,
«Ukraj vode ukraj Djiotine;
«Raču crkvu ukraj vode Drine,
«I Papraću blizu Borogova,
«I Vazuću kraj vode Krivaje,
«Ozren crkvu nasred Bosne slavne.
«I Gomelju na granici suhoj;
«Mostanicu u Krajini ljutoj:
«Tu je dao jednu kulu blaga,
«Ostaloga što preteče blaga,
«Ostalo je blago poharčio,
«Zidajući po kalu kaldrme
«I gradeći po vodam mostove,
«Dijeleći kljastu i slijepu,
«Dok je duši mjesto uhvatio,
«Sedam kula blaga poharčio;
«Eto babo kud poharči blago!»
Onda reče gospoda hriščanska:
«Be aferim, Nemanjiću Savo!
«Kad imaste sedam kula blaga,
«Te znadoste upraviti blagom!
«Što nosili, svietlo vam bilo!
«Što rodili, sve vam sveto bilo!»
I što reče gospoda hriščanska
Na sastanku kod bijele crkve,
Štogod rekli, kod Boga se steklo.

Najveći griesi.

Raslo drvo sred raja
Plemenita dafina;
Plemenito rodila,
Zlatne grane spustila,
Lišće joj je srebrno;
Pod njom sveta postelja,
Svakog cvieća nastrta,
Ponajviše bosiljka
I rumene ružice;
Na njoj svetac počiva
Sveti otac Nikola,
K njem' dolazi Ilija
Mironosni vojvoda,

[1]) Sveti *Savo*, najmladji sin kralja Števana Nemanje I. Rodjen 1169: zvao se *Rastko*: a kada se pokalugjeri u sv. Gori, dobije ime Savo; bio je prvi arkiepiskop srbski, i sa odobrenjem grčkog Patriarke, načini neodvisnu crkvu srbsku od Carigrada; umro je 14 Siečnja 1237 u *Trnovu*, kada dodje pohoditi bugarskoga kralja *Asena*.

Digitized by Google

Pa besjedi Ilija
Mironosni vojvoda:
«Ta ustani, Nikola!
«Da idemo u goru,
«Da pravimo korabe,
«Da vozimo dušice
«S ovog svieta na onaj!»
Al besjedi Nikola:
«Okan' der se, Ilija,
«Mironosni vojvoda!
«Danas jeste nedjelja.
«U njoj s' ništa ne djela,
«Već se krsti i vjenča,
«Ruse kose češljaju,
«Bielo lice umiva»
Opet veli Ilija
Mironosni vojvoda:
«Ustaj gore, Nikola!
«Da idemo u goru.
«Da pravimo korabe.»
Al' ustade Nikola,
Odšetaše u goru,
Napraviše korabe,
Prevezoše dušice
S ovog svieta na onaj;
A tri duše ne mogu:
Jedna duša griješna,
Kuma na sud vodila;
Druga duša griješna,
S komšijom se mrazila;
Treća duša najgrešnja,
Djevojku je skudila.

Pred Bogom ćemo biti svi jednaki.

Ne znaju se kraljevi,
Nepoznaju carevi,
Ne ništе se potrebni,
Ne ponose bogati,
Kada na sud dodjemo
Gdje će Gospod suditi
Svim pravednim i griešnim.

Неблагодарни син.

Роди мајка девет пособаца,
Изродила, пак обудовила,
Све их мајка удова хранила
На преслицу и десницу руку,
Одхранила, осам иженила;
Кад је стала деветог женити,
А он мајку у гору опрања;
«Иди, мајко, у гору зелену.
«Ту ће мени сад сватови доћи,
«На ће с' на те сватн сагадити.
«Јер си ти већ стара кремељива;
«Нди, мајко, у гору зелену,
«Еда би те намјерило звјерје.»
С' штаком мајка у гору отиде,
Путом идућ' грозне сузе рони.
Сретоше је два млада путника:
«Та Бога ти, ти старице стара!
«Куд си тако рано урамила?
«Уранила, да ту береш биље?
Мајка плаче, не мож' да говори.
Једва плачућ' ово пробесједи:
«Родила сам девет милих сина,
«Девет сина, девет пособаса,
«Изродила, пак обудовила,
«У доба сам све их одхранила,
«На преслици и десници руци;
«Осам сам их иженила мајка,
«Сад сам стала деветог женити,
«Девети ме у гору одправља
«Не би л' мене изјело звјериње.»
Али веле два млада путника;
«Врат се натраг ти старице стара,
«Те ти види твојих девет сина.»
Кад се мајка натраг повратила,
Девет сина девет каменова,
Девет снаха девет љутих змија;
Пак се змије по камењу вију.

Ljuba Gavanova.

Zapovjedi Gospodi Bog
Dvama trima angjelom:
«O vi moji angjeli!
«Tri nebeske vojvode!
«Sidj' te s neba na zemlju,

Digitized by Google

«Sadjelajte gusliče
«Od suhoga javora,
«Pa podjite po svietu.
«Kao pčela po cvietu,
«Od Božijeg prozora,
«Od sunčeva iztoka;
«Te kušajte sve vjere,
«I sve redom gradove,
«Znade l' svaki za Boga
«I za ime Božije.»
Pa sidjoše angjeli,
Sidjoš' s neba na zemlju,
Sadjelaše gusliče
Od suhoga javora,
Pa podjoše po svietu,
Kao pčela po cvietu,
Od Božijeg prozora,
Od sunčeva iztoka;
Te kušaju sve vjere,
I sve redom gradove;
Svaki znade za Boga
I za ime Božije.
Kad dodjoše pred dvore
Bogatoga Gavana,
A tako se dodesi
Baš u svetu nedjelju,
I stajaše angjeli
Ljetni danak do podne.
Tu jih' noge bolješe,
Biele ruke trudiše,
Od samsova braneč se.
Kad izidje Jelena
Ponosita gospodja,
Pred njom idu dvorkinje,
A za njome služkinje,
Na glavi joj pauni;
Krilima joj hlad čine;
I iznese Jelena
Ponosita gospodja
Ogorio kraj hljeba,
Što j' u petak mješeno,
U subotu pretano,
U nedjelju vadjeno;
To nedade Jelena,
Kako Gospod miluje,
Nego baci Jelena
S desne noge pašmagom:
«Eto vama, božjaci!
«Kakovi je taj vaš Bog,
«Koj ne može hraniti
«Svoje sluge kod sebe,
«Već jih šalje do mene?
«Imam Boga na domu,
«Koji mi je stvorio
«Od olova dvorove,
«I srebrne stolove,
«Mnogu stoku i blago.»
Pa su pošli angjeli;
Susrete ih Stevane,
Vjerna sluga Gavana,
I besjede božjaci:
«Čuješ, brate, Stevane:
«Udjel' štogod za Boga!»
A besjedi Stevane:
«Čujte, braćo božjaci!
«Nigdje ništa ne imam,
«Razma jedno jagnješce:
«Služio sam Gavana
«Punih devet godina,
«I ništa mi nedade,
«Razma jedno jagnješće;
«Ja sam mlieko prosio,
«Te sam jagnje hranio,
«Sada mi je jagnješce
«Od svih ovac najbolje;
«Da mi j' ovde jagnješce,
«Ja bih vam ga sad dao,
«Zašto priete čobani,
«Da mi jagnje ukradu.»
Al' besjede angjeli:
«Hvala, brate Stevane!
«Ako j' srce, kô jezik,
«Sad će jagnje biti tu.»
Osvrte se Stevane,
Ali ide jagnješce,
«Preko polja blejeći:
Raduje se Stefanu,
Kao svojoj majčici.
Uze Stevan jagnješce,
Pa ga triput poljubi,
Pa ga dade božjaku:
«Eto, braćo božjaci!
«Nek je vama podiela,
«Men' pred Boga molitva.» —
«Hvala, brate Stevane!»
I odoše angjeli,

Digitized by Google

I odnieše jagnješće.
Kad su došli angjeli
Do prestola Hristova.
Pa kazuju Gospodu,
Kako j' bilo na zemlji
(Ono Gospod bolje zna
Nego oni što kažu);
Onda reče Gospod Bog:
«Čujete li, angjeli!
«Sidj' te s neba na zemlju,
«Pa idite ka dvoru
«Bogatoga Gavana.
«Na dvoru mu stvorite
«Balatino jezero. *)
«Uhvatite Jelenu
«Ponositu gospodju;
«Za grlo joj vežite
«To studeno kamenje,
«Za kamenje vežite
«Nečastive djavole,
«Nek je voze po muci,
«Kao šajku po moru».

Majka svetoga Petra.

Sveti Petar u raj podje,
Za njim majka tekom teče,
Pa besjedi stara majka:
«Stan počekaj, sine Petre,
«Da ja s tobom u raj idem!»
Al besjedi sveti Petar:
«Vrat' se natrag moja majko!
«Koliko si živovala,
«Nisi raja dostojala:
«Nisi gladnog nahranila,
«Ni žednoga napojila,
«Nit si gola zaodjela,
«Niti bosa preobula,
»Nit si sliepom udielila,
«Ni za dušu namienila;
«Veće jedno povjesamce
«Na troje si razciepila,
«I tri put si uzdahnula:
««Jao moje povjesamce!
««Kuda ćeš se povlačiti,
««Po brdinam po dolinam,
««Po sliepačkim torbetinam!»»
Još besjedi sveti Petar:
«Vrat' se natrag, moja majko,
«Te nastavljaj sve vlakance,
«Sve vlakance po vlakance,
«I po njemu u raj podji.»
Povrati se stara majka,
Nastavljala sve vlakance;
Pošla majka po vlakancu,
Da bi raja dostajala,
Prekide se to vlakance,
Pade majka u sred' pakla.

Слијепац на саборима просећи

Мили Боже, на свему ти хвала!
Мили Боже и нећељо млада!
Мили Боже, помози свакоме,
Сваком брату и добру јунаку,
Који оре, па сироте храни,
И сироте и црва и мрава:
Даруј те ме, хранитељи!
Хранитељи, родитељи;
Даруј те ме, браћо моја
Племенита и честита!
Браћо моја милостивна!
Немојте ме прелазити,
Мога дара проносити,
Мога дара убогога,
Убогога маленога;
Крајцара је мален дарак,
Ал' голема задужбина;
Већ подиели и намјени,

*) U Madžarskoj pripovjedaju, da se u jezeru Balatunu (Blatu), kad je nebo vedro i voda bistra, i sada vide zidine od Gavanovih dvorova. U Imotskome imaju dva jezera, od kojih se veće, koje nigda ne presiše, zove Crljeno Jezero (zašto je oko njega crveno kamenje): više ovoga na briegu poznaju se zidine od nekakve sgrade, za koju se ondje pripovjeda da su krajnji ostatak od Gavanovih dvora, pod kojima se zemlja provalila i ono jezero postalo.
Vuk.

Своје мртве све спомени;
Молит' ћу вам молитвицу
За све куће добре среће,
За тежака и волака,
За путника и војника,
За пастира, гранатира
Зарад' ђака ученика,
Радостна му мајка била! —
Дарујте ме мила браћо!
Так' овако не гледали!
Сљепа ћеда не имали
Ни у дому ни у роду
Ни у свјет га не спремили,
Како мене моја мајка
Што је у свјет оправила
(У незнану туђу земљу
А за туђим очицама)
Да се бијем и пребијам
Од немила до недрага,
Као вода о брјегове —
Видиш, брате милостиви!
Мене воде туђе очи.
Мене хране ваше руке
Ваше руке, тежке муке;
Ја сам жељан бијела свјета,
Бијела данка жарка сунца,
Жарка сунца и мјесеца,
И по свјету погледати
И све браће око себе.
Црне земље изнред себе,
Ведра неба изнад себе —
Мене воде туђе очи
Ја с' немогу сам помоћи
А без ваше десне руке;
Нити могу уорати,
Нити могу ускопати
Што су вама бијели дани,
То су мени тавне ноћи.
Тавне ноћи без мјесеца —
Видиш брате сужњичара,
Сужњичара тавничара
Кој не види жарка сунца
Видиш, брате, сужњичара,
Сужњичара тавничара,
Јер не видим бијела данка.
Тешке путе да путујем.
Тешке броде да бродујем
Ниг' ког знадем ни познајем,
Већ се бијем и пребијам
Од дрвега до дрвега,
Од камена до камена,
Од немила до недрага
Као вода о брјегове.
Сужањ ће се опростити
Из тавнице изходити,
Ја сљепоће ци до вјека
Ни до часа умрлога
Ни до конца самртнога
Сљепоћа је тешка мука,
Тежка мука, тежка патња
Видите ме очицама,
А чујте ме ушицама,
Дарујте ме ручицама
Зарад' данка данашњега
Зарад' ваше добре среће;
Срећице се наносили
Љепа жатка наживили!
Добре среће находили
Добре среће, љепог здравља!

Kad tko što udieli.

Hvala brate hrišćanine!
Gospod mi te darivao
I velika slava Božja!
Gospod mi vam zdravlje dao
I sve vaše zadušbine,
Gdje no stoje dobra djela
I hrišćanske podielice,
Koje ste mi podielili
I na Boga namienili!
Zdravljica se nanosili!
Od malena do velika,
Od mladosti do starosti;
Mladosti se namladov' o!
Desnica vam cviećem ovala,
A dušica raj dopala,
I u raju počivala
I kod Boga pribivala,
Rajske slave uživata
Te u carstvu nebeskome
A do suda Božijega!

Digitized by Google

Od koga je postalo nevjerstvo?

Od koga je postalo nevjerstvo? —
Od Milice kćeri despotove,
Što se sama na silu udala:
Udala se brez otčina znanja,
Brez otčina i brez materina.
Osta mati s djecom nerazumnom;
Pa je niko nije pohodio,
Nit su njojzi gosti dolazili,
Dok joj nisu braća dorastjela.
Kad su braća bila dorastjela,
To je babo djecu svjetovao,
Svjetovao slavni despot Gjurgje: [1])
«Kad podjete sestru pohoditi,
«Kog sretnete, jal' se sukobite,
«Na zlo, djeco, s njime udarajte,
«I ona me nije poslušala,
«Već se sama na silu udala».
Al' je majka ljepše govorila:
«Čeda moja Stevo i Grguru,
«Kad podjete da je pohodite,
«Pa sretnete, jal se sukobite,
«Prisjedite, pa se uklonite;
«Kad odete jadu nesitome
«Okren' te se na iztok na sunce,
«Pa se mol'te Bogu jedinome,
«Jedinome pa nesazdanome. —
«Tamo Turci Boga ne vjeruju,
«Već vjeruju Boga srebrnoga,
«Srebrnoga i pozlaćenoga.

Tko čini nevjeru djevojci.

Smilj Smiljana po Zaborju brala,
U branju je zaišla za goru.
Susreli je Senjani junaci;
Al besjedi Smiljana djevojka:
«Oj Boga vam, Senjani junaci,
«Izved' te me iz gore zelene
«Bez ljubljenja i bez milovanja!»
Svi junaci za Boga primaju,
Al' ne prima Senjanine Ive, [2])
Već on prima da mu bude ljuba.
Sjeda sunce medju dvie planine,
Leže Ivo s ljepotom djevojkom;
Do pô noći ljuba mu je bila,
Od pô noći zmija, ljuta zmija,
Obvila se oko grla biela.
Pa besjedi Senjanine Ivo:
«Odbij mi se od mog grla biela
«Izvest' ću te iz gore zelene».
Al' besjedi zmija, ljuta zmija:
«Pod grlom ću ljeto ljetovati,
«U perčinu zimu zimovati,
«Iz perčina ptiće izvoditi».

Vilina posestrima.

Rano rani djevojčica
I danicu vjernu moli:
«O danica o sestrice!
«Podaj meni svjetlost tvoju,
«Da naresim mladost moju».
Imala je djevojčica
Bielu vilu posestrimu,
Koja j' liepo naresila:
Perom zlatnim zagladila,
I nje bieli vrat biserom;
Pak je vila pokliknula
Iz nje tanka biela grla:
«O lijepe ljepotice
«Ove mlade djevojčice!
«Vod' je, vodi u ime Boga,
«Nek ti bude u čas dobar!
«Liepi će ti rod roditi,
«Kojim ćeš se podičiti,
«Kako paun zlatnim perom,
«A pšenica ravnim poljem,
«A ložica bimber grožđjem».

---

[1]) Nevjerni Despot Gjurgje Branković.

[2]) Ivo Senjanin je glasoviti Uskočki vodja. Uskoci su u svoje vrieme učinili mnoga junačtva proti Turkom. Ali često, zaličajuć se na Turke, pa i na vrlljikave Mletke, činili su posilja kadšto i proti istim kršćanom, turskim il' Mletačkim podložnikom.

Digitized by Google

Vilin grad.

Grad gradila biela vila
Ni na nebu ni na zemlji,
No na grani od oblaka;
Na grad gradi troja vrata:
Jedna vrata sva od zlata,
Druga vrata od bisera,
Treća vrata od skrleta.
Što su vrata suha zlata,
Na njih vila sina ženi;
Što su vrata od bisera,
Na njih vila kćer udava;
Što su vrata od skrleta,
Na njih vila sama sjedi:
Sama sjedi, pogleduje,
Gdje se munja s gromom igra,
Mila sestra su dva brata,
A nevjesta s dva djevera;
Munja groma nadigrala,
Mila sestra oba brata,
A nevjesta dva djevera.

Ženitba mjesečeva.

Hvalila se zvijezda danica:
«Oženit ću sjajnoga mjeseca,
«Izprosit ću munju od oblaka,
«Okumit ću Boga jedinoga,
«Djeverit ću i Petra i Pavla,
«Starog svata svetoga Jovana,
«Vojevodu svetoga Nikolu,
«Kočijaša svetoga Iliju».
Što se hvali zvjezda danica,
Što se hvali, to joj i Bog dao:
Oženila sjajnoga mjeseca,
Okumila Boga jedinoga,
Odjeveri i Petra i Pavla,
Starog svata svetoga Jovana,
Vojevodu svetoga Nikolu,
Kočijaša svetoga Iliju.
Stade munja dare dieliti:
Dade Bogu nebesne visine,
Svetom Petru petrovske vrućine,
A Jovanu leda i snijega,
A Nikoli na vodi slobodu,
A Iliji munje i strijele.

Sunčeva sestra i paša.

Izvirala studena vodica,
Na vodici srebrna stolica,
Na stolici lijepa djevojka,
Žute su joj noge do koljena,
A zlaćene ruke do ranena,
Kosa joj je kita ibrišima.
Ono čudo po svijetu podje,
I to začu paša tiranine.
Pa opravi svoje dvije sluge:
«Hajte, sluge, do vode studene,
«Da vidite lijepu djevojku:
«Ako bude kako ljudi kažu,
«Uzet ću je za vjerenu ljubu».
Odtolen se podigoše sluge.
Kad dodjoše do vode studene,
Al' istina, kako ljudi kažu,
Pa odoše, te paši kazaše.
Silne svate paša okupio,
On okupi svata šest stotina,
Te odtole odoš' po djevojku.
Kad jih vidje lijepa djevojka,
Jeste mlada riječ govorila:
«Hvala Bogu, čuda velikoga!
«Da li je se paša pomamio?
«Koga hoće da uzme za ljubu,
«Da on uzme sunčevu sestricu,
«Mjesečevu prvobratučedu.
«Daničicu Bogom posestrimu!»
Pa se mlada od zemlje podigla,
I bacila u džepove ruke,
Te izvadi tri jabuke zlatne,
I baci jih nebu u visine.
Natače se svata šest stotina,
Tko će prije ugrabit jabuke;
Nu tri munje od neba pukoše:
Jedna gadja dva djevera mlada,
Druga gadja pašu na dorinu,
Treća gadja svata šest stotina;
Ne uteče oka za svjedoka,
Ni da kaže kako pogiboše!

Car i djevojka.

Hvalila se liepota djevojka:
«Presti neću, a ne umjem vezti;

Digitized by Google

«Babi ne ću čuvati goveda;
»Na sred gore sagradit ću crkvu,
«Temelj ću joj od mermer kamena,
«A grede ću drvo šimširovo,
«A sljeme ću drvo tamburovo.»
Ta se hvala čak do cara čula,
Pa car šalje ulaka mlada,
Dva ulaka, da svoja nećaka,
Da dovedu ljepotu djevojku.
A kad su je mladi ugledali,
Nisu smieli ni do dvora doći,
A kamo li dovesti djevojku!
Ona sjedi pred svojim dvorovim,
Pred dvorovim na zlatnim stolovim,
Samur-kalpak na oči namiče,
Golu sablju preko krila drži;
Pa odoše caru ujcu svome:
«Svjetli care, ogrijano sunce!
«Svjetli care, kruno pozlaćena!
«Eto sablje evo naše glave:
«Ne smjemo joj ni do dvora doći,
«A kamo li da je dovedemo.»
To se caru sramota učini,
I car skupi svoju silnu vojsku:
Sto Tatara, dvjesta Arapina,
Još k otome dvjesta janjičara,
Da dovedu ljepotu djevojku;
A kad jih je mlada ugledala,
Ona ode u zelenu bašću,
Jelen-rogom šarca osedlala,
Ljutom ga je zmijom zauzdala,
Još ga ljućom zmijom ošibuje;
Sama ide pred carevu vojsku:
Jednu vojsku buzdovanom bije,
Drugu vojsku britkom sabljom sieče
Treću vojsku na vodu natjera.
A kad vidi care gospodine,
Bježi care niza svoje dvore,
Za njime se zulum-čalma suče,
Pa se ne smje care da obazre,
A kamo li da obmota čalmu,
Al' povika liepota djevojka:
«Stani, care, uteći mi nećeš.»
Živoga je cara uhvatila,
Živom caru oči izvadila,
Pustila ga u goru zelenu,
Pa on ide od jele do jele,
Kako ptice od grane do grane.

Djevojka nadmudrila Marka.

Sirotuje sirota djevojka;
Kada ruča ona ne večera,
Kad sastavi ručak i večeru,
Onda joj je ruha ne dostalo;
Al' je za to dobre sreće bila:
Izprosi je Kraljeviću Marko,
A priprosi vojevoda Janko,
Prsten dao Ustupčiću Pavle.
Digoše se sva tri mladoženje,
Svaki vodi hiljadu svatova,
Pravo idu dvoru djevojačkom:
Napried Marko, a za Markom Janko,
A za Jankom Ustupčiću Pavle.
Osvrte se Kraljeviću Marko,
Pa besjedi vojevodi Janku:
«Kud si mi se podigao, Janko?
«Što s' tolike svate potrudio
«I tolike konje pomorio,
»Kad to nije za tebe djevojka,
«Već za mene Kraljevića Marka?
Janko ćuti, ništa ne govori,
Već s' okrene k Ustupčiću Pavlu,
Pa je njemu tiho besjedio:
«Kud si mi se podigao Pavle?
«Što s' tolike svate potrudio.
«I tolike konje pomorio?
«Nit' je tvoja, ni moja djevojka,
«Već sokola Kraljevića Marka.»
Pavle ćuti, ništa ne govosi,
Veće jezdi napried pred svatovi.
Kad su bili blizu biela dvora,
Daleko jih ugledala majka.
Vesela je pred njih izšetala
I gospodsko kolo izvodila.
Po trojicu u dvor uvodila:
Sadi kuma jednog do drugoga,
Starog svata jednog do drugoga,
Mladoženju jednog do drugoga:
Pa se onda svatom okrenula:
«Vi ostali kićeni svatovi!
«Izvolite dobri prijatelji!»
Kad se svati malo odmorišе,
Podiže se Kraljeviću Marko,
Pa izdavi sablju dimišćiju,
Pa je metnu sebi na koljena,

Digitized by Google

I Janku se onda okrenuo,
Pa je njemu tiho govorio:
«Čuješ li me, vojevoda Janko!
«I ti s njime Ustupčiću Pavle!
«Izvadimo tri zlatne jabuke,
«Položimo tri zlatna prstena,
«Nek' izvedu ljepotu djevojku
«Neka bira čiju će jabuku,
«Il' jabuku, ili prsten zlatan:
«Mašila se za koju joj drago,
«Onoga je ljepota djevojka»,
To su Marka odmah poslušali:
Izvadiše tri zlatne jabuke,
Položiše tri zlatna prstena,
Izvedoše ljepotu djevojku,
Pa govori Kraljeviću Marko:
«Čuješ li me, ljepoto djevojko!
«Sade biraj, čiju ćeš jabuku,
«Il' jabuku, ili prsten zlatan».
Kad djevojka rieči razabrala,
Sirota je, al je mudra bila,
Besjedila Kraljeviću Marku:
«Bogom kume, Kraljeviću Marko!
«Stari svate, vojevoda Janko!
«I ostali kićeni svatovi!
«Bogom braćo, dobri prijatelji!
«Jabuka je dječinja zabava,
«A prsten je junačka biljega;
«Ja ću poći za Ustupčić-Pavla.»
Kad je Marko rieči razabrao,
Ciknu Marko, kao gorsko zviere.
Udari se rukom po koljenu,
Pa besjedi siroti djevojki:
«Kučko jedna, siroto djevojko!
«Morô te je kogod naučiti,
«Veće kazuj, tko te naučio?»
Odgovara sirota djevojka:
«Mili kume, Kraljeviću Marko!
«Tvoja me je sablja naučila».
Tad' se Marko na nju nasmjehao,
Pa je njojzi tiho besjedio:
«Sreća tvoja, ljepoto djevojko!
Što se nisi jabuke mašila,
«Il' jabuke il' prstena zlatna,
«Vjera moja tako mi pomogla!
«Obe bih ti odsjekao ruke;
«Niti bi se nanosila glave,
«Nit na glavi zelenoga vjenca».

Sekul i vila.

Šator penje Ugrin-Janko
Ukraj Save vode hladne
Na vilino igralište
Na junačko razbojište
I na vučje vijalište;
Dok eto ti biela vila
Ugrin-Janku govorila:
«Hod' odtole, Ugrin-Janko!
«Ne penji mi šator tudar;
«Ako zapeh striele moje,
«Ustrielit ću tebe, Janko».
Janko vili odgovara:
«Ne bojim se tebe, vilo,
«Dok su meni dva sestriča:
«Ban Sekule s Mijailom».
U to doba ban Sekule
Bielu vilu uhvatio,
Pa je vodi ujku svome,
Ujku svome Ugrin-Janku.
Bogom kumi biela vila,
Bogom kumi ban Sekula:
«Bogom, brate, ban Sekule:
«Ne vodi me ujku tvome,
«Ujku tvome Ugrin-Janku,
«Do tri ću ti bilja kazat':
«Prvo ću ti bilje kazat'
«Da ti ljuba rodi sina;
«Drugo ću ti bilje kazat'
«Da ti sablja sieče Turke;
«Treće ću ti bilje kazat',
«Da si častan u družini».
«Sekul vili odgovara:
«Luda li si, biela vilo!
«Bila zdrava glava moja,
«Rodit će mi ljuba sina;
«Bila krepka mišca moja,
«A i oštra ćorda moja,
«Sjeći će mi sablja Turke;
«Bio sobom junak dobar,
«Bit ću častan u družini».
On odvede biclu vilu,
Darova je ujku svome.

Digitized by Google

Hasanaginica.

Šta se b'jeli u gori zelenoj?
Al' je snijeg, al' su labudovi?
Da je snijeg, već bi okopnio,
Labudovi već bi polet'jeli;
Nit je snijeg nit su labudovi,
Nego šator age Hasân-age.
On boluje od ljutijeh rana,
Oblazi ga mati i sestrica,
A ljubovca od stida ne mogla.
Kad li mu je ranam bolje bilo
On poruči vjernoj ljubi svojoj:
«Ne čekaj me u b'jelome dvoru
«Ni u dvoru ni u rode mome.
Kad kaduna r'ječi razumjela
Još je jadna u toj misli stala
Jeka stade konja oko dvora;
Tad pobježe Hasanaginica
Da vrat lomi kule niz pengjere
Za njom trče dv'je ćeri djevojke:
«Vrati nam se, mila majko naša!
«Nije ono babo Hasan-aga
«Već daigja Pintorović beže.»
I vrati se Hasanaginica
Te se vješa bratu oko vrata:
«Da, moj brate, velike sramote
«Gdje me šalje od petero djece!»
Beže muči, ništa ne govori,
Već se maša u gjepe svione
I vadi joj knjigu od proštenja,
Da uzima podpuno vjenčanje,
Da gre š njime majci u natrage.
Kad kaduna knjigu proučila
Dva je sina u čelo ljubila,
I dv'je kćere u rumena lica
A s malahnim u bešici sinom
Od'jelit se nikako ne mogla,
Već je bratac za ruke uzeo
I jedva je s' sinkom rastavio,
Ter je meće k sebi na konjica
S njome grede dvoru bijelome.
U rodu je malo vr'jeme stala
Malo vr'jeme ni nedjelju dana,
Dobra kada a od dobra roda,
Dobru kadu prose sa svih strana,
A najviše Imotski kadija.
Kaduna se svome bratu moli;
«Aj tako te ne želila, bračo,
«Nemoj mene davat ni za koga
«Da ne puca jadno srce moje.
«Gledajući sirotice svoje!«
Ali beže zato i ne haje
Već nju daje Imotskom kadiji.
Još Kaduna bratu se moljaše
Da napiše listak b'jele knjige
Da je šalje Imotskom kadiji:
«Djevojka te l'jepo pozdravljaše
«I u knjizi l'jepo te moljaše,
«Kad pokupiš gospodu svatove
«I kad dodješ njenom b'jelom dvoru
«Dug pokrivač nosi na djevojku,
«Kada bude Age mimo dvora
«Da ne vidi sirotice svoje.»
Kad kadiji b'jela knjiga dodje
Gospodu je svate pokupio,
Svate kupi, grede po djevojku.
Dobro svati došli do djevojke
I zdravo se povratili s' njome;
A kad bili Age mimo dvore
Dv'je ćerce s pengjera gledahu
I dva sina pred nju izhodjahu
Tere svojoj majci govorahu:
«Svrati nam se, mila majka naša,
«Da mi tebi užinati damo.»
Kad to čula Hasanaginica
Starješini svata govorila:
»Bogom brate, svata starješina!
«Ustavi mi konje uza dvora
«Da darujem sirotice moje.»
Ustaviše konje uza dvore.
Svoju djecu l'jepo darovala,
Svakom sinu mestve pozlaćene,
Svakoj ćeri čohu do poljane:
A malome u bešici sinu
Njemu šalje uboške haljine.
A to gleda junak Hasan-aga
Pak dozivlje do dva sina svoja:
«Hod'te amo, sirotice moje!
«Ni na vas se smilovati neće
«Majka vaša srca kamenoga!»
Kad to čula Hasanaginica
B'jelim licem u zemlju udrila,
U put se je s dušom rastavila
Od žalosti gledajuć sirote. —

Digitized by Google

Dorotija i Janko.

Što je godir u Prologu sniega,
Sve se ono u Cetinu slieva;
A kako je jadna riba živa
Od onoga proložkoga sniega!
Kako li je diete Nikolica,
Bolujući devet godin dana!
Od kosti mu meso odpadalo,
A kroz kosti trava pronicala;
Odbjegla ga majka i ljubovca,
A ne htjela sestra Dorotija.
Al' je bratac sestri govorio:
«Dorotijo, draga sestro moja!
«Hajde meni za goru na vodu,
«Donesi mi vode iza gore,
«Čini mi se, draga sestro moja!
«Da će mome bolu biti bolje!»
A sestrica bratu govorila:
»Muč' ne luduj, brate, dobro moje,
«Na vodi je vojevoda Janko,
«Što me j' brate, u tebe prosio
«Bez prestanka devet godin' dana
«Nit' me daste, nit' me obećaste
«Već se s njime mladim narugaste.»
A bratac je seki govorio:
«Nuder, seko, ako Boga znadeš!
«Ti obuci sve moje haljine,
«Savi kosu, metni kalpak na nju,
«I pripaši čordu demeškinju,
«Pak mi hajde za goru na vodu».
To je sestra brata poslušala,
I obuče bratove haljine,
Savi kosu, metne kalpak na nju
I pripasa ćordu demeškinju,
I posjede konja golemoga,
Paka ide za goru na vodu.
Kad je došla za goru na vodu,
Al tu najde Janka vojevodu;
Božju mu je pomoć nazivala:
«Božja pomoć, vojedoda Janko!»
A on njojzi tiho besjedio:
«Zdravo da si, diete Nikolica!
«Zdravo bio, kad si ozdravio!»
A ona mu liepo odgovara:
«I teb', brate, mili Bog pomoga'!»
I pita je vojevoda Janko:
«Tebi bora, diete Nikolica!
«Koja ti je golema nevolja,
«Ter si doša' za goru na vodu?«
A ona je njemu besjedila:
«Vjera moja, vojevoda Janko!
«Razboli se Dora sestra moja,
«Te je mene ona zaklinjala,
«Da donesem vode iza gore.»
Kad je Janko rieči razumio,
Onda joj je tiho besjedio:
«Daj mi vjedro, dietè Nikolica,
«Daj mi vjedro da ti dodam vode
«A za ljubav Dore sestre tvoje.»
A kad joj je vodu dodavao,
Ona mu je liepo zahvalila,
Paka ode preko polja ravna.
Kad je bila na sred polja ravna,
Ona viče tanko glasovito,
Da je ona gizdava djevojka,
Po imenu mlada Dorotija.
A kad začu vojevoda Janko,
On poleti niz to polje ravno,
Da uhvati gizdavu djevojku;
Al' j' uhvatit' Janko ne mogaše.
Jer iz polja u goru unidje.

Pravda pred kraljem od Trogira.

Ja proigrah dobra konja moga
Od Trogira te do Šibenika,
U svem putu ne sretoh nikoga,
Nego jednu vjerenu djevojku.
Ja joj rekoh: «ukloni se s puta;»
A ona se nešće ukloniti;
Zape mi se podkov od konjica
Za njezina žutoga kavada;
Ja se skidoh, da kavad odpučim,
Ujedoh je pod grlo bielo.
Mala joj se rana napravila,
I ta joj se rana po zlu dala;
Djevojka me na pravdu pozvala
U onoga od Trogira kralja:
«Sudi pravo, *od Trogira kralju!*
«Ako li mi sudit' pravo nećeš,
«Ja sam bosa do Trogira došla,
«Ja ću bosa i do *cara* poći, (bizatinskoga)
«A za tebe dobro biti neće.»

Digitized by Google

Brat i sestra i tudjinka.

Gorica listom listala,
U njozi bratac i seja,
Sestrica bratu govori;
«Zašto mi, brate, ne dodješ?» —
«Ja bih ti, sejo, došao,
«Ali mi ne da tudjinka,
«Tudjinka, dobra djevojka;
«Ja dobra konja osedlam,
«Tudjinka mi ga razsedla;
«Ja britku sablju pripašem,
«Tudjinka mi je odpaše:
««Kuda ćeš, dragi, kuda ćeš?
««Ravno je polje široko,
««Mutna je voda duboka,
««Ne idi, dragi, ne idi.»»

Najveća žalost djevojačka.

Sunce zadje za Neven za goru,
Junaci se iz mora izvoze,
Brojila jih mlada Gjurgjevica,
Sve junake na broj nabrojila,
Do tri njena dobra ne nabroji:
Prvo dobro Gjurgja gospodara,
Drugo dobro ručnoga djevera,
Treće dobro brata rodjenoga.
Za Gjurgjem je kosu odrezala,
Za djeverom lice izgrdila,
A za bratom oči izvadila,
Kosu sieče, kosa opet raste:
Lice grdi, a lice izrasta;
Ali oči ne mogu izrasti,
Niti sree za bratom rodjenim.

Braća i sestra.

Hrani majka devet milih sina
I desetu kćercu mjezinicu:
Hranila jih, dok jih odhranila.
Dokle bili sini na ženitbu,
A djevojka bila na udaju.
Nju mi prose mnogi prosioci:
Jedno bane, drugo gjenerale,
Treće prosi iz sela komšija.
Majka daje u selo komšiji,
Braća daju s preko mora banu;
Još su braća sestri besjedila:
«Ja ti podji, naša mila sejo,
«Ja ti podji s preko mora banu,
«Mi ćemo te često pohoditi:
«U godini svakoga mjeseca,
«U mjesecu svake nedjeljice.»
To je sestra braću poslušala,
Ona podje s preko mora banu,
Al' da vidiš čuda velikoga!
Da Bog pušća od sebe moriju,
Te pomori devet milih brata,
Sama osta samohrana majka.
Tako stade tri godine dana.
Ljuto pišti sestrica Jelica:
«Mili Bože, čuda velikoga!
«Što sam vrlo braći sagriešila,
«Te me braća pohoditi neće?»
Nju mi kore mnoge jetrvice:
«Kučko jedna, naša jetrvice!
«Ti si vrlo braći omrznula,
«Te te braća pohoditi neće».
Ljuto pišti sestrica Jelica,
Ljuto pišti jutrom i večerom.
Al' se milu Bogu razžalilo,
Pa on posla dva svoja angjela:
«Id'te dolje, dva moja angjela,
«Do bijela groba Jovanova,
«Jovanova, brata najmladjega,
«Vašijem ga duhom zadahnite,
«Od groba mu konja načinite,
«Od zemljice miesite kolače,
«Od pokrova režite darove;
«Spremite ga sestri u pohode».
Hitro idu dva božja angjela
Do biela groba Jovanova,
Od groba mu konja načiniše,
Njihovim ga duhom nadahnuše,
Od zemljice mijese kolače,
Od pokrova rezaše darove:
Spremiše ga sestri u pohode.
Hitro ide nejačak Jovane.
Kad je bio dvoru na pomolu,
Daleko ga seja ugledala,
Malo bliže pred njeg' izšetala,
Od žalosti vrlo zaplakala,
Ruke šire, u lice se ljube,

Digitized by Google

Pa je seja bratu besjedila:
«Jeste l' mi se, brate, zatjecali,
«Kad ste mene mladu udavali,
«Da ćete me često pohoditi:
«U godini svakoga mjeseca,
«U mjesecu svake nedjeljice?
«Evo danas tri godine dana
«Nijeste me jošte pohodili!»
Još je njemu seja besjedila:
«Što si tako, brate, potamnio,
«Baš kan' da si pod zemljicom bio?»
Besjedi joj nejačak Jovane:
«Šuti, sejo, ako Boga znadeš!
«Meni jeste golema nevolja:
«Dok sam osam brata oženio
«I dvorio osam milih snaha;
«A kako se braća izženiše,
«Devet bielih kuća načinismo;
«Za tọ sam ti pocrnio, sejo.»
I on bio tri biela dana,
Oprema se sestrica Jelica,
I oprema gospodske darove,
Da daruje braću i snačice:
Braći reže svilene košulje,
A snahama burme i prstenje.
Al' je Jovo vrlo ustavljaše:
«Ti ne idi, moja mila sejo,
«Dok još braće u pohode dodje.»
Al' Jelica ostanuti neće;
Ona spremi gospodske darove.
Odtale se Jovo podigao
I sa njime sestrica Jelica.
A kad blizu dvora dolaziše,
Kod dvora je prebijela crkva,
Pa besjedi nejačak Jovane:
«Ti počekaj, moja mila sejo,
«Dok ja odem za bijelu crkvu,
«Kad smo srednjeg brata oženili,
«Ja sam zlatan prsten izgubio,
«Da potražim, moja mila sejo.»
Ode u grob nejačak Jovane,
A ostade sestrica Jelica,
Čekajući nejačka Jovana.
Čekala ga, pa ga potražila:
Al' kod crkve mnogo novo groblje;
Tu se odma jadu osjetila,
Gdje je umro nejačak Jovane,
Hitro ide dvoru bijelome,
Kad je blizu dvora dolazila,
Al' u dvoru kuka kukavica;
To ne bila sinja kukavica,
Veće njina ostarjela majka.
A Jelica na vrata dolazi,
Ona viče iz grla biela:
«Jadna majko, otvori mi vrata».
Stara majka iz dvora besjedi:
«Id' odtale, od Boga morijo,
«Devet si mi sinâ umorila,
«I men' hoćeš ostarjelu majku?»
A Jelica bila besjedila:
«Jadna majko, otvori mi vrata,
«Ovo nije od Boga morija,
«Već Jelica tvoja mila kćerca.»
Pa joj majka otvorila vrata,
Zakukaše kano kukavice,
Rukama se bielim zagrliše,
Obe mrtve na zemlju padoše.

Диоба Јакшића.

Мјесец кара звијезду даницу:
«Ђе си била, звијездо данице?
«Ђе си била, ђе си дангубила?
«Дангубила три бијела дана?»
Даница се њему одговара:
«Ја сам била, ја сам дангубила
«Више бјела града Биограда,
«Гледајући чуда великога
«Ђе дијеле браћа отчевину,
«Јакшић Дмитар и Јакшић Богдане
«Лијепо се браћа погодише,
«Отчевину своју подиелише:
«Дмитар узме земљу Каравлакшу,
«Каравлашку у Карабогданску,
«И сав Банат до воде Дунава;
«Богдан узе Сријем земљу равну,
«Сријем земљу и равно Посавље
«И Србију до Ужице града;
«Дмитар узе доњи крај од града
«И Небојшу на Дунаву кулу;
«Богдан узе горњи крај од града
«И Ужицу цркву на сред града.
«О мало се браћа завадише,
«Да око шта веће ни око шта:
«Око врана коња и сокола;

Digitized by Google

«Дмитар иште коња старјешинство,
«Врана коња и сива сокола,
«Богдан њему не да ни једнога,
«Кад у јутро јутро освануло,
«Дмутар узја вранца великога,
«И он узе сивога сокола,
«Пак полази у лов у планину,
«А дозива љубу Анђелију
««Анђелија, моја вјерна љубо!
««Отруј мени мог брата Богдана;
««Ако ли та отровати нећеш,
««Не чекај ме у бијелу двору»»
Кад то зачу љуба Анђелија
Она сједне брижна, невесела,
Сама мисли, а сама говори:
«Што ће ова сиња кукавица!
«Да отрујем мојега ђевера,
«Од Вога је велика грјехота,
«А од људи порок и срамота;
«Рећи ће ми мало и велико:
««Видите ли оне несретнице,
««ђе отрова својега ђевера;
««Ако ли га отверати нећу,
««Не смјем војна у двору чекати»»
«Све мислила, на једно смислила:
«Она оде у подруме доње,
«Те узима чашу молитвену,
«Саковану од сувога злата.
«Што је она од оца дониела,
«Пуну рујна наточила вина,
«Пак је носи својему ђеверу,
«Љуби њега у скут и у руку,
«И пред њим се до земљице клања:
««На част теби мој мили ђевере:
««На част теби и чаша и вино,
««Поклони ми коња и сокола»»
«Богдану се на то ражалило,
«Поклони јој, коња и сокола.
„Дмитар лови цијел дан по гори,
«И не може ништа уловити;
«Намјера га пред вече нанесе
«На зелено у гори језеро,
«У језеру утва златокрила,
«Пусти Дмитар сивога сокола
«Да ухвати утву златокрилу,
«Она му се не да ни гледати,
«Него шчепа сивога сокола
«И сломи му оно десно крило.
«Кад то виђе Јакшић Димитрије,
«Брже свлачи господско одијело,
«Пак заплива у тихо језеро,
«Те извади сивога сокила:
«Па он пита сивога сокола:
««Како ти је мој сиви соколе,
««Како ти је без крила твојега?»»
„Соко њему писком одговара;
««Мени јесте без крила мојега,
««Као брату једном без другога»»
«Тад се Дмитар бјеше осјетио,
«Да ће љуба брата отровати,
«Па он узја вранца великога,
»Брже тече граду Биограду
«Неби л' брата жива затекао;
«Кад је био на чрмек-ћуприју,
«Нагна вранца, да преко ње пређе
«Пропадоше ноге у ћуприју
«Сломи вранац обје ноге прве.
«Кад се Дмитар виђе на невољи,
«Скиде седло с вранца великога.
«Пак заврже на буздован перни,
«Брже дође к граду Биограду,
«Како дође, он љубу дозива;
««Анђелија, моја вјерна љубо!
««Да мн ниси брата отровала?»»
«Анђелија њемq одговара:
««Нијесам ти брата отровала,
««Веће сам те с братом помирила»»

Milan-beg i Dragutin-beg.

Dva se brata vrlo milovala:
Beg Milane i beg Dragutine.
Koliko se braća milovala,
Pod njima se dobri konji ljube.
Beg Milan-beg bratu govorio:
«A moj brate, beže Dragutine!
«Hodi, brate, da se izženimo».
Beg Dragutin bratu govorio:
«Lasno bi se, brate, izženili,
«Al' kad tudje seje sastavimo,
«Tudje će nas seje zavaditi;
«Baška će nam dvore pograditi,
«Izmedju njih trnje posaditi,
«I kroz trnje vodu navratiti,
Neka trnje u visinu raste,

Digitized by Google

«Da se nikad sastat nemožemo».
Beg Milan-beg brata ne slušaše,
Već izprosi lijepu djevojku
I pokupi kićene svatove,
Te dovede lijepu djevojku,
Načinio šenluk i veselje.
Kad je bilo noći po jaciji
Mladijence u djerdek svedoše;
Kada beže u odaju udje,
A djevojka stoji po duvakom,
On za sobom zatvorio vrata;
Diže curi puli duvak s lica,
Sinu lice kao žarko sunce.
Beg zagrli ljepotu djevojku.
Hotijaše da je i poljubi;
Al' mu veli ljepota djevojka:
«Gospodaru bego Milan-bego!
«Ne dam tebi lica obljubiti,
«Dok ne vidim tvoga brata glave,
«Gdje se mrtva po avliji valja».
Ondar joj je bego govorio:
«Ne budali, lijepa djevojko!
«Volim brata od očinjeg vida;
Tko bi mogô brata kidisati?»
Veli njemu lijepa djevojka:
«Ako ti je žao kidisati,
«Ti ćeš sjutra rano uraniti,
«Pa ti ajde u lov u planinu,
«I povedi brata Dragutina,
«Ponesite sive sokolove,
«Povedite hrte i zagare,
«Pa krećite ptice jarebice,
«Napuščajte sive sokolove,
«Nek hvataju ptice jarebice:
«A krećite srne i košute,
«Napuščajte hrte i zagare,
«Neka taru srne i košute;
«Pa najposlje, bego Milan-bego,
«Ti zametni hajku u planini,
«Pa ti kreni zvijera arslana,
«Svoga brata metni na bnsiju,
«Odkuda će arslan udariti,
«Pa će njega arslan pogubiti».
To je bego odmah kail bio;
On joj reče da će učiniti;
Tada mu je lice dopustila.
Kad u jutro zora zabielila,
Poranio beže Milan-beže,
Ide bratu u drugu odaju,
Da on budi brata Dragutina;
Al' mu bratac prije uranio,
Na demir se pendžer naslonio,
Pa premišlja misli svakojake.
Njemu Milan božju pomoć daje,
Dragutin mu ljepše prihvatio.
Milan mu je onde govorio:
«A moj brate, beže Dragutine!
«Jesam, brate, lova poželio,
«Da idemo u lov u planinu».
Dragutin je bratu govorio:
«Moj rodjeni brate, Milan beže!
«Ja sam noćas zao sam usnio;
«Gdje nam munja od zapada sinu,
«A grom puče iz vedroga neba,
«Pa u naše udario dvore,
«Ja umrijeh, ti prebolje, brate.»
Milan-beg je bratu govorio:
«A moj brate, beže Dragutine?
«San je klapa, a Bog je istina;
«Nikad sanku vjerovati nije;
«Da idemo u lov u planinu».
Dragutin je brata poslušao:
«Hajde, brate, zovi naše sluge,
«Da povedu hrte i zagare,
«Da ponesu sive sokolove,
«Dok ja idem snahi u odaju».
Pa od zemlje na noge skočio,
Te on ide snahi u odaju.
Kad unidje snahi u odaju,
Ali snaha kod pendžera sjedi;
Njoj Dragutin dobro jutro viče,
Spram njeg' snaha na noge skočila,
Dragutinu Boga prihvatila,
Bijelu mu poljubila ruku;
Podmače mu zlaćenu stolicu,
Šećerli mu kavu iznijela
I pred kavu žeženu rakiju.
Njozi veli beže Dragutine:
«Snaho moja Milanbegovice!
«Jesi l' mi se jučer umorila,
«A jašući konja velikoga?
«Jesi li mi noćas počinula
«U čardaku na meku dušeku
«Mom Milanu na desnici ruci?
Na to njemu snaha odgovara:
«A djevere, moj zlaćen prstene!

Digitized by Google

«Jesam ti se jučer umorila,
«Ali sam ti noćas počinula
«U čardaku na meku dušeku
«Tvom Milanu na desnici ruci.»
Al' da vidiš bega Dragutina!
On se maši rukom u džepove,
Pa izvadi devet prstenova,
Sve od čista salivenih zlata
I u njima dragi kamenovi,
I uza nje stotinu dukata,
Te dariva svoju snahu dragu.
Snaha mu je poljubila ruku.
Izvadila od zlata mahramu,
Te dariva bega Dragutina.
I odoše u lov u planinu;
Oni dižu ptice jarebice,
Napuščaju sive sokolove,
Te hvataju ptice jarebice;
Oni kreću srne i košute,
Napuščaju hrte i zagare,
Te hvataju srne i košute.
Pa najposlje hajku zametnuše,
A Milan-beg pometa busije,
Dragutina metnu na busiju.
Odkuda će arslan udariti.
Zavikaše po gori hajkači,
I krenuše zvijera arslana,
Na bega je arslan udario:
Kad sagleda zvijere arslane,
Kod sagleda bega Dragutina,
Na njega je juriš učinio.
Beg se brani drvljem i kâmenjem,
A najposlje zlaćenom mahramom,
Što je njega snaha darivala;
Uhvati ga zvijere arslane,
Al' zavika beže Dragutine:
«Gdje si, brate, beže Milan-beže?
«Pogubi me zvijere arslane!
Kad to čuo beže Milan-beže,
Tada mu je žao brata bilo,
Pa poteče bratu po avazu;
Kad dopade bratu u busiju,
Al' na bratu ruše glave nema.
Žao bilo begu Milan-begu,
Brže jaše konja velikoga.
Pa on ode dvoru bijelome;
Pa on ode na gornje čardake,
Pa uzima svoju vjernu ljubu,
Te je baci sgornjega čardaka
On je baci na mermer avliju,
Mrtva tužna na avliju pade.
On nakupi bisage dukatâ,
Pa posjede konja velikoga,
On ostavi dvore i timare.
Pa otide glavom po svijetu.

Jakšići kušaju ljube.

Piju vino dva Jaksića mlada:
Jakšić Mitar i Jakšić Bogdane;
A kad su se ponapili vina.
Jakšić Bogdan Mitru besjedio:
«Jakšić Mitre, moj mio brajene,
»Dok mi, brate, skupa prebivasmo,
«I majka nam dvori upravljaše,
«Tad se naši dvori bijeliše,
«I gosti nas često pohodiše,
«Pohodiše srijemski knezovi,
«I sam glavom srbski car Stjepane,
«A kako se, brate, razstadosmo,
«I ljube nam dvori upravljaju,
«Tako naši dvori potamnjaše,
«I gosti nas, brate, ostaviše:
«Ne pohode srijemski knezovi.
Ni sam glavom srbski car Stjepane
«Ta s koga je? da od Boga nadje!»
Jakšić Mitar bratu besjedio:
«Jakšić Bogdan, moj mio brajane!
«To je, brate, s tvoje vjerne ljube,
«S Vukosave, da od Boga nadje!
To Bogdanu vrlo mučno bilo,
Pak je Mitru tiho besjedio:
»Jakšić Mitre, moj mio brajene!
«Hodi, brate, da kušamo ljube,
«Da vidimo, il je s moje ljube,
«Il je s moje, il je, brate s tvoje?»
Što rekoše, to i učiniše:
Otidoše Bogdanovu dvoru:
Bogdan ode k ljubi u timare,
Mitar osta dvôru na prozoru,
Da on sluša, što će besjediti.
Jakšić Bogdan ljubi besjedio;
«Vukasova, moja vjerna ljubo!
«Ja bih tebi nešto besjedio,
«Ali ne znam, je li tvoja volja!»
Ljuba njemu tiho odgovara;

Digitized by Google

«Gospodaru, Jakšiću Bogdane!
«Govor', dušo, štogod ti je drago,
«Još ti nisam volje pokvarila,
«A ni sad ti pokvariti neću.»
Jakšić Bogdan ljubi besjedio:
«Vukosavo, moja vjerna ljubo!
«Kralj Budimski svoga ženi sina,
«Brata Mitra zove u svatove,
«Mitar ište konja i oružje,
«A i naše tursko odielo;
«On mi ište sedlo okovano;
«Hoću l' dati. moja dušo draga?»
Ljuba njemu tiho odgovara:
«Podaj, dušo, Jakšiću Bogdane,
«Podaj bratu konja i oružje,
«I podaj mu tursko odijelo,
«Još k otome sedlo okovano;
«Ja ću dati tvoju abajliju,
«Što sam tebi kod babajka vezla,
«Pak ti nisam za nju kazivala,
«Jer je nisam bila izpunila,
«A sad sam je izpunila zlatom;
«I dat ću mu djerdan izpod vrata,
«Jedan djerdan od žutih dukata,
«A drugi je od bielog bisera,
«Plesti ću mu konju u sred grive
«Neka diči kraljeve svatove.»
Mitar sluša dvoru na prozoru,
Što govori gospodja snašica:
Od miline suze prolievao.
Pak odoše do njegova dvora,
Bogdan sluša dvoru na prozoru,
Što će Mitar s ljubom besjediti,
Mitar ide dvoru u timare,
Pak besjedi svojoj vjernoj ljubi:
«O Milice, draga gospodjice!
«Ja bih tebi nešto besjedio;
«Ali ne znam, jeli tvoja volja!»
Ljuba njemu tiho odgovara:
«Govor', dušo, štogod ti je drago.»
Jakšić Mitar ljubi besjedio:
»O Milice vjerna ljubo moja!
«Kralj Budimski svoga ženi sina,
«Pak Bogdana zove u svatove,
«Bogdan ište konja i oružje,
«A i naše tursko odijelo,
«I on ište sedlo okovano;
«Hoću l' dati, moja dušo draga?»
Al' besjedi Milica gospodja:
«Kam' mu konji? poklali jih vuci!
«Kam' oružje? odrieli ga Turci!
«Kam' odjelo? ostalo mu pusto!
Kad je Mitar rieči razumio,
Uhvati je za grlo bijelo,
Kako ju je lahko uhvatio,
Obje oči nadvor izskočiše.
Al priskoči Jakšiću Bogdane,
Te on Mitra za ruku uhvati:
«Što ćeš, Mitre? da od Boga nadješ!
«Ti pogledaj tvoje sokoliće:
«Ti ćeš sebi bolju naći ljubu,
«Ali njima nikad nećeš majke;
«Ne krvavi tvoju desnu ruku,
«A mi smo se već rastali, brate!

Jovo i Marija.

(*Sarajevska*)

Vjetar ružu uz polje nosaše,
Na Jovov je šator nanosaše,
Gdjeno Jovo sa Marijom bješe:
Jovo piše, a Marija veze:
Nesta Jovu mrka murećepa
A Mariji zlata žeženoga,
Onda Jovo Mari govoraše:
«Oj Marija, draga dušo moja!
«Je li tebi mila moja duša?
«Je l' ti tvrda moja desna ruka?»
Mara njemu tiho udgovara:
«Vjeruj, Jovo, i srdce i dušo!
«Draža mi je, dragi, tvoja duša,
«Nego moja sva četiri brata;
«Mekša mi je tvoja desna ruka,
«Neg četiri najmekša jastuka».

Ljuba pa ljuba.

Gjuragj ide po pobrdju,
Lado le mile! [1])

[1]) *Lado* je kod starih pogana bila božica ljubavi, a *Le Lélja* njezin sin (Venus-Amor).

Digitized by Google

Konj ga nosi po zaladju,
Oj lado, oj!
Gjurgju žedjca dodijala,
Lado le mile!
Gjuragj konju govorio,
Oj lado, oj!
«Vrisni konju, dobro moje,
Lado le mile!
«Ne bi l' čula moja ljuba,
Oj lado, oj!
«Ne bi l' vode doniela;
Lado le mile!
«Meni vode, tebi vina,»
Oj lado, oj!
Konjic vrišti, ljuba čuje,
Lado le mile!
Ljuba čuje, dobro haje;
Oj lado, oj!
Doniela konju vode,
Lado le mile!
Konju vode, Gjurgju vina,
Oj lado, oj!

Opet to drugčije.

Biser Mara po jezeru brala,
Prema sebe svoga dragog' zvala:
«Dodji, dragi, i dovezi ladju,
«Da vozimo biser iz jezera».
Dodje dragi i doveze ladju
I izvede iz jezera Maru.

Vojno pa vojno.

Oj sinoć se Duka Leka oženi, [1])
A jutros mu sitna knjiga sustiže:
«Ajde Duka, ajde Leka, na vojsku.»
Duka Leka sprema konja, da ide,
Vjerna ljuba drži konja i plače:
«Jao Duka, jao Leka vojvoda!
«Ti opremaš dobra konja na vojsku,
«Na kom' mene ludu mladu osta-
[vljaš?» —
«Ostavljem te tvojoj majci i mo-
joj.» —
«Jao Duka, jao Leka vojvoda!
«Težko meni kod dvie majke bez
[tebe!»
Duka Leka sprema konja da ide,
Vjerna ljuba drži konja i plače:
«Jao Duka, jao Leka vojvoda,
«Ti opremaš dobra konja na vojsku,
«Kod kog' mene ludu mladu osta-
[vljaš!» —
«Ostavljam te kod tvog otca i mo-
[ga.» —
«Jao Duka, jao Leka vojvoda!
«Težko meni kod dva otca bez te-
[be!» —
Duka Leka sprema konja da ide,
Vjerna Ljuba drži konja i plače:
«Jao Duka, jao Leka vojvoda!
«Ti opremaš dobra konja na vojsku,
«Kod kog' mene ludu mladu osta-
[vljaš?» —
«Ostavljam te kod tvog brata i mo-
[ga.»
«Jao Duka, jao Leka vojvoda!
«Težko mene kod dva brata bez
[tebe!»

Ljuba draža i od sestre i od snahe.

Oj za gorom, za zelenom
Nešto jasno podvriskuje,
Baš kô grlo djevojačko!
Ode momče da obidje;
Al' djevojče savezano
Tankom žicom ibrišima,
Pak se moli mladu momku:
«Odrješi me, mlad junače,
«Ja ću tebi sêja biti.»
Momče njozi odgovara:
«Imam seju i kod kuće.» —
«Odrješi me, mlad junače,
«Ja ću tebi snaša biti».

[1]) Leka Dukagija, arbanaški vojvoda u vrieme Skenderbega.

Digitized by Google

Momče njozi opet veli i
„Imam snašu i kod kuće“.
„Odrješi me mlad junače,
„Ja ću tebi ljuba biti“.
Onda momče nju poljubi,
Poljubi je, odrješi je,
Odvede je bjelu dvoru.

Bratu zarukavlje.

Djevojka je sunce, bratimila;
„Bogom sunce, Bogom brat da mi si!
„Počekaj me, sunce, na zahodu,
„Da navezem bratu zarukavlje:
„Oba kraja krila paunova,
„A na sriedi oči sokolove“.

Dragi i nedragi.

Konj zelenko rosnu travu pase,
Za čas pase, za dva prisluškuje,
Gdje djevojka svoju majku moli!
„Ne daj mene, majko, za nedraga;
„Volim s dragim po gori hoditi,
„Glog zobati, s lista vodu piti,
„Studen kamen pod glavu metati
„Neg s nedragim po dvoru šetati,
„Šećer jesti, u svili spavati“.

To je blago, što je drago.

(*Sarajevska*).

Snieg pade na behar na voće,
Da Bog dade svakom, tko što hoće!
A i meni, što je meni drago:
Volim drago, neg' carevo blago!
Što će meni sve carevo blago!
Kad ja nemam, što je meni drago?

Djevojka ruži.

Ah! moja vodo studena!
I moja ružo rumena!
Što s' tako rano procvala?
Nemam te komu trgati:
Ako b' te majci trgala,
U mene majke ne ima;
Ako b' te seji trgala,
Seja se moja udala;
Ako b' te bratu trgala,
Brat mi je ošô na vojsku;
Ako b' te dragom trgala,
Dragi je od men' daleko:
Preko tri gore zelene,
Preko tri vode studene.

Hvala ljubici.

Ljubica je sama rekla,
Da je prvi cviet od ljeta;
Ako i jest kriva vrata,
Ama liep miris dava.
Kad bi znale djevojčice,
Što je miris od ljubice,
Sve bi cvieće potrgale,
Ljubicu bi polievale.

Smiljana i vienac.

Smilj Smiljana pokraj vode brala,
Nabrala je njedra i rukave,
Izvila je tri zelena vjenca:
Jednoga je sebi ostavila,
Drugi svojoj drugarici dala,
A treći je niz vodu pustila,
Pa je njemu tiho besjedila:
„Plovi, plovi, moj zeleni vjenče!
„Te doplovi do Gjurgjeva dvora,
„Pa zapitaj Gjurgjevu majčicu:
„Hoćeš, majko, oženiti Gjurgja?
„Ne ženi ga mladom udovicom,
„Već ga ženi ljepotom djevojkom“.

Marino pravdanje.

(*iz Makarske*).

Majka Maru priko mora zvala:
„Ćeri Mare, jesi li oprala? —

Digitized by Google

«Nisam, majko, još ni započela.» —
«Kučko Mare, da što si činila?» —
«Majko moja, sitnu ružu brala.»
«Kučko Mare, kud si je metnula?»
«Majko moja, tri vienca savila.»
«Kučko ćeri, kome si ih dala?»
«Jedan, majko, milu bratu mome;
«Drugoga sam niz vodu pustila,
«Ovako sam njega zaklinjala:
««Plovi plovi, moj zeleni vjenče;
««I doplovi Ivanovu dvoru,
««A na ruke milu dragu mome;»»
«A treći sam sebi ostavila!»

Uzdarja na vience.

(*od Dubrovnika*).

Djevojke su ružu brale,
(*Pripjev*) Odaljeno,
Odumiljeno,
Od struk bosilja,
Od nevesilja,
Od kalopera,
Od tratora granatoga,
Od nevena okatoga,
Od ružice rumenite,
Od vijojle plemenite,
Poj Ajke, dušo moja, poj!

Drobnu ružu i vijojlu,
Nabrale su pune skutce,
Pune skutce i rukavce;
Vience viju, kite, vežu,
Jedna šalje bratu svome,
Druga šalje djeverima,
Treća sprema dragu svome.
Koja posla bratu svome,
Brat njoj žuti kavad posla;
Koja posla djeverima,
Djeveri njoj zlaćen prsten;
Koja posla dragu svome,
Dragi njozi drobni biser.

Kita od drage.

(*iz Risna*).

Mlada Ana rano podranila,
Oko grada cviječe pobrala,
A najviše cvieća ljubidraga;
Ona mi ga u kitu savija,
Pa je šilje Petru vjereniku,
Uz kitu mu poručuje mlada:
«O moj Petre, o moj vjereniče!
«Ja ti šiljem kitu ljubidraga,
«Ne nosi je, Petro po sunašcu
«Da ti nebi kita uvenula.»
Kad je Petru kita dopanula,
Ma je Petro meće za klobuka,
Nosi Petro kitu po sunašću,
Al' što nosi kitu po sunašcu,
To mu ljepša kita dolazaše.
Ide Petre dvoru bijelome,
Majka mi ga s pendžera gledaše,
Gledaše ga, te mu govoraše:
«O ti Petre, sinko, dobro moje!
«Odkle tebi kita ljubidraga?
Mali Petro majci govoraše:
«Ovo mi je vjerenica dala;
«Ako ti je tvome srdcu draga,
«Neću ti je zimovat kod majke,
«Vodit ću je dvoru bijelome». —
— «Neka, Petro, sretna tebi bila!» —
— «I ti, majko, dugo živa bila!»

Kita dragoj.

Oj djevojko dušice!
Na ti kitu ružice:
Kad ti kita uvene,
Dodji, dušo, do mene,
De ti drugu uberem.

Digitized by Google

Djevojačke obrve.

O djevojko, selen velen! [1])
Ne uzvijaj obrvama,
Ne zadaji jad momcima;
I meni si jad zadala;
Konja vodim, peše hodim;
Čizme nosim, a bos hodim;
Leba nosim, a gladam sam;
Vodu gazim, a žedan sam.

Djevojka voda.

Da sam jadna studena vodica,
Ja bih znala, kud bih izvirala;
Izvirala b' dragom pod pendžerom,
Gdi se dragi svlači i oblači;
Ne bi l' me se dragi napojio,
Ne bi li me na srcu nosio!

Dragična želja.

Tužna jadna, da sam voda hladna!
Ja bih znala, gdi bi izvirala:
Ukraj Save, ukraj vode hladne,
Kud prolaze žitarice ladje;
Da ja vidim moje milo drago,
Cvati li mu ruža na kormanu, [2])
Vene li mu karanfil u ruci,
Što sam tužna u subotu brala,
U nedjelju mome dragu dala.

Što se prima za djevojku.

Liepa Pava u kovilju spava,
Njoj se Rade kroz kovilje krade:
(*Pripjev*)
«Liepa Pavo, hoćeš poći za me? —
«Liepi Rade, šta ćeš dati za me?»
«Liepa Pavo, dat ću blago za te.» —
«Liepi Rade, neće braća blaga.»
«Liepa Pavo, dat ću čohu za te.» [3]) —
«Liepi Rade, neće braća čohe.»
«Liepa Pavo, dat ću konja za te.» —
«Liepi Rade, neće braća konja.»
«Liepa Pavo, dat ću sebe za te.» —
«Liepi Rade, dat će mene za te».

Dragičina poruka.

(*od Dubrovnika*).

Poraslo je cmilje i bosilje
Smilje raste pokraj mora slana,
A bosilje pokraj vode hladne;
Naslanja se cmilje na bosilje,
Svaka draga na svojega draga,
A ja jadna nemam na kojega;
Dragi mi je u Mletke pošao [4])
Pisat ću mu listak knjige tanke,
Da ne dieli ljubav s Mletkinjama,
I da ide dvoru bijelome;
A ako li doma doći neće,
Ja ću mlada za drugoga poći,
Za ljepšega i holjeg od njega.

Kletva mraziocu.

Milane, prvo gledanje!
Za malo ti se gledasmo!
Za malo, dvie godine;
Tko l' nam se sastat ne dade,
Nego nas mlade razstavi?
Duša mu raja ne vid' la!
Nego se vila i vila,
Nasred se pakla savila!

---

[1]) Preokrenuto od sê'e-nêve (»e tric«, nevjestice), te opet pomiešano sa imenom i sa smislom travè, *selena i nevena*.

[2]) timun ital.

[3]) Čoha—čoja-svita-panno.

[4]) Kad su naši hodili u mletačke vojnike, tako zvane, *cerne*, cernike.

Digitized by Google

Djevojka hoće momke da nadigra.

Neven vene, le, za goricom,
Le, leljo le!
Mene zove, le, da ga berem,
Le, leljo le!
Ja ga nemam, le, kade brati,
Le, leljo le!
Junaci su, le, k igri došli,
Le, leljo le!
Ili ću ih, le, nadigrati,
Le, leljo le!
Ili mene, le, neće biti,
Le, leljo le!

Paun i slavuj.

(*iz Risna*).

Divno ti je pod noć pogledati,
Gdje gospoda piju vino hladno.
Ljeljenko im uz koljeno šeta,
Na ramenu paun pero zlatno,
A na drugom slavuj grlo jasno;
Ali veli paun pero zlatno;
«Ču li mene, slavuj grlo jasno!
«Da j' u mene tako grlo jasno,
«Dvije-tri bih pjesme izpjevao,
«Svu gospodu redom pripjevao.»
Ali veli slavuj grlo jasno:
«Ču li mene paun pero zlatno!
«Da s' u mene tako pera zlatna,
«Ja bih moja pera povadio,
«Svu gospodu redom darovao.»

Ponude neudatoj.

Razbolje se mlado neudato,
Dolazi mu mlado neženjeno;
»Boluj, dušo, al nemoj umrieti,
«Ja ću tebi ponude donieti:
«S mora, smokve, iz Mostara grožđje,
«S jablan' drva jablanskih jabuka,
„Suvih šljiva sa sirovih grana,
«Ševtelija za rosa nabranih,
«I jabuka zubom zagrizenih
«Zagrizenih, al neizjedenih:
«Uzmi, draga, te osladi usta.»

Gjul - djevojka.

Gjul djevojka pod gjulom zaspala,
Gjul se kruni, te djevojku budi,
Djevojka je gjulu govorila:
«A moj gjule, ne kruni se na me,
«Nije meni do šta no je tebi,
«Već je meni do moje nevolje:
«Mlad me prosi za stara me daju.
«Star je vojno trula javorina,
«Vjetar duva, javorinu ljulja,
«Kiša ide, javorina trune;
«Mlad je vojno ruža napupila,
«Vjetar duva, ruža se razvija,
«A od kiše biva veselija,
«Sunce sija, ona rumenija.

Karanfile cvieće moje!

Karanfile cvieće moje,
Još da mi je sjeme tvoje!
Ja bih znala, gdje bih cvala
Mome dragom pod prozorom.
Kad moj dragi legne spati,
Karanfil će mirisati,
Karanfil će mirisati
A moj dragi uzdisati.
Uzdah će se dalek čuti,
Čak do neba i do Boga
Bogu će se razžaliti
I nas dvoje sastaviti.

Djevojačka kletva ječmu.

Djevojka je ječam žito klela:
«Ječam žito, u Boga ljepoto!
«Ja te žela, a ja te nejela!
«Svatovski te konji pozobali!»

Digitized by Google

Djevovanje.

Djevovanje, moje carovanje!
Car ti bijah, dok djevojkom bijah:
Da li mi se natrag povratiti,
Umjela bih sada djevovati!

Prema komu reste djevojka.

Oj djevojko, pitoma ružice!
Kad si rasla, na što si gledala?
Il' si rasla, na bor gledajući,
Il na jelu tanku ponositu,
Il namoga brata najmladjega?
„Oj junače, moje jarko sunce!
„Nit sam rasla na bor gledajući,
„Ni na jelu tanku ponositu,
„Nit na tvoga brata najmlagjega,
„Već sam mlada prema tebi rasla.“

Što bi koja najvolila.

Pala magla na livadu,
Maglo, maglice moja!
Razvijaj mi se, maglo, razvijaj,
(*Pripjev*)
U toj magli tri divojke,
Jedna drugoj govorila:
„Šta bi koja najvolila?
Najstarija govorila:
„Ja bih blago najvolila.“
A srednja je govorila:
„Ja bih ruho najvolila.“
Najmladja je govorila:
„Ja bih dragog najvolila;
„Ti ćeš blago potrošiti,
„Ti ćeš ruho poderati,
„Ja ću s dragim živovati.

Srdi.

Srdo moja, ne srdi se na me;
Jer ako se ja razsrdim na te,
Sva nas Bosna pomiriti neće,
Ni sva Bosna, ni Ercegovina.

Prsten.

Momčić ide strančicom,
Nakiti se grančicom
Pa pogleda niz brdo
Kako Jana mete dvor:
„Oj ti Jano, biser' moj!
„Odkud tebi prsten moj?“ —
— „Dao mi ga bratac tvoj,
„Ako Bog da, diver moj!“

Djevojačke amajlije.

A moj dragi amber-dušom diše,
Bielom rukom i kalemom piše,
Djevojkama sitne amajlije.
Što s' u jednoj amajliji piše?
„Tko te neće, ne nameći mu se;
„Tko te hoće, ne reci mu: neću.“

Golubica i djevojčica.

Ljubio se bieli golub
Sa golubicom,
Gledalo ga mlado momče
Sa djevojčicom.

———

Kroz livadu bistar potok
Tiho žubori;
Golub guče, momče njemu
Tiho govori:

———

— „Crven ti je kljun, golube,
U golubice!“
— „Još su usta crvenija
U djevojčice.“

———

— „Bielo ti je bielo perje
U golubice.“
— „Još je bjelje bielo lice
U djevojčice.“

Digitized by Google

Najlošija godina.

Godinice, loša ti mi dodje!
A i meni, a i konju mome:
Mome konju ne rodi livada,
A meni se preprosi djevojka!

Šilo za ognjilo.

U jelovoj gorici
Na studenoj vodici
Tu djevojke dolaze,
Bielo platno biele:
Jednoj ime Rumena,
Drugoj ime Visoka,
Trećoj ime Kal' oka.
Njoj dolazi momčeto:
„A djevojko Kal' oko!
„Id' upitaj majkato,
„Hoće l' tebe meni dat."
Govorila djevojka:
„Ajd' otale momčeto!
„Majka kuću globu da,
„Mene tebi baš ne da,
Baš ne da, te ne da".

Prevarile haljine.

Oj golube moj golube!
Ne padaj mi na maline,
Dok maline zrele budu,
I same će opadati,
Kano suze nevjestine,
U koje je hudo vojno,
Hudo vojno i nevoljno.
Govorile drugarice:
„Jer ga nisi razgledala,
„I u polju i u kolu,
„U majčinu bielu dvoru? —
— „Bogme sam ga razgledala
„I u polju i u kolu,
„U majčinu bielu dvoru.
„Koja vajda, tudje ruho?
„Ja se mlada prevarila,
„Esabila, njegova je.
„Kada mene dovedoše,
„Jedni viču iznad kuće,
„Drugi viču izpod kuće:
„„Donesite te haljine""
(„Na ognju vam izgorjele!)
Odnesoše te haljine,
„Osta rgja u košulji;
Nit' šta prati, ni krpati,
„Ni o plotu objesiti".

Ne gledaj me gola bosa.

O djevojko, karakosa!
Ne gledaj me gola bosa;
U Boga je svašta dosta,
Ponajviše sirotinje:
Divojaka i momaka.

Ponos djevojački.

Djevojka je kraj gore stajala,
Sva se gora od lica sijala,
A od lica i zelena vinca;
Tud prolazi sva careva vojska,
Sva joj vojska božju pomoć daje,
Al ne daje mlado ne ženjeno,
Već dogoni konja do djevojke:
„Ljubi mene, ljepoto djevojko,
„Ljubi mene, dok ja nisam tebe."
Al govori ljepota djevojka:
„Id' odatle, mlado neženjeno!
„Ja ne tjubim ni boljih junaka,
„A kamo li carevih vojnika!"

Muha i komarac.

Igra konja komar momče mlado
Pokraj ćoška kozje džigerice,
Gledala ga muha udovica
Sa čardaka panja kasapskoga,
Gledala ga, pa je govorila:
„Bože mili, da čudna junaka!
„Da l' me hoće junak zaprositi,
„Ja bih mlada sutra pošla zanj ga."

Digitized by Google

To začuo komarac delija,
Pa on prosi muhu udovicu;
Al govori muha udovica:
„Id' odatle komar-momče mlado!
„Još su mene i bolji prosili:
„Obadovi, baše i kadije,
„Bumbarovi, age i adžije,
„Štršljenovi, veliki veziri".

Sova i orao.

Sova sjedi na bukovu panju,
Viš' nje orô na jelovoj grani.
Sova orlu tiho besjedila:
„Idi, orle, ne namiguj na me;
„Sad su ljudi čudnovate ćudi,
„Pak će reći, ljubi sova orla".
Al besjedi siva ptica orle:
„Id' odatle, sovo bućoglava!
„Nije 'vaki čelebija za te".

Ženitba vrabca Podunavca.

Kad se ženi vrabac Podunavac,
Zaprosio sjenicu djevojku
Tri dni hoda preko polja ravna,
A četiri preko gore crne,
Zaprosio i izprosio je;
Pa on kupi gospodu svatove:
Kuma, švraku dugačkoga repa,
A prikumka, pticu ševrljugu,
Starog svata, iz osoja žunju,
A djevera, pticu lastavicu.
Zdravo svati došli do djevojke,
I zdravo se natrag povratili;
Kad su bili na kosovu ravnom,
Progovara sjenica djevojka:
„Tiho jaš'te, gospoda svatovi,
„Tiho jaš'te, tiho besjedite;
„Doletit će kobac avanica,
„Odvesti će sjenicu djevojku".
Još su oni u rieči bili,
Zaleče se kobac avanica,
I odvede sjenicu djevojku.
Svi svatovi u trn pobjegoše,
Gjuvegija u prosenu slamu,
A kum švraka navrh trna čuči.

Ženitba bungurova.

Kad se ženi bungur [1]) momče mlado,
Izprosio taranu [2]) djevojku,
Sve smokove zove u svatove:
Kuma kumi graha bijeloga,
Starosvati boba glavatoga,
A djeveri kupus i slaninu.
Zdravo svati došli po djevojku,
I zdravo se natrag povratili:
Kad su bili dvoru djevojačkom,
Razbolje se kupus na slanini,
K njemu zovu proju bajalicu, [3])
Proja baje, kupusa ne staje.

[1]) V sta jela.
[2]) Čorba tiestum.
[3]) K-uh od kukuruza, po Slavoniji.

Digitized by Google

II.

Stare junačke.

Najstarijih junačkih pjesama nestalo nam je. Turci prodrli na čopore i razorili naše kraljevine. Pri užasnom razspu zabavljen svojom biedom, narod zaboravio i svoje ime; a nekmoli da ne bi zaboravio stare svoje slave!

Ali uspomenom starijih slava i dogadjaja, nije izumrlo u narodu staro junačtvo; pa starom svojom vještinom, pripjevao je dosta staroga junačtva uz nove junačke dogadjaje, i uz nova imena.

Sveti Jura', veliki slovenski odvjetnik i narodno krstno ime, stoji na pročelju.

Vladimir, kraljevski sužanj, doprao i on iz starine; od onih doba (X.a: vieka), kad se Bugarska natiskivala na Srbiju. I s. Jurja i Vladimira, Kačić je po svoj prilici zatekao u kojoj pismenoj ili usmenoj predaji, pa ih na svoju guslu nagodio i narodu ih opet dodao, uz ostale svoje pjesme.

Marko Kraljević, je uosobljeno junačtvo narodno: on je junak svieh vremena.

Ostali junaci spadaju u ona doba, kad su se od XIV.a do XIV.a vieka Bugari, Ugri, Arbanasi borili s Turcima, kao narodi; ili podpunom državnom vlasti u ruci; ili bar još koje nje odlomkom.

Kosovski junaci najveće su pripjevani, s razloga, jur napomenuta. Svaka je ta pjesma komad prizora onoga razspa.

Ženitba Gjurgja Crnojevića, dogadjaj je, koji je duboko zasegao u sudbinu Ivanbegovine (Crnegore).

Ženitba Hreljina i Ljutičina, odjek su basnovitim pripovjedkam prastarim, i slutnja na borbe došaste.

Ostale su ženitbe ovde, čivate vojske, onih vremena, kad su još svatovi iznosili takme različitih naroda i njihovih neuredjenih plemena. S toga su ove svatbe uvršćene u stare pjesme junačke.

U kiti pjesama, što nam pjevaju prve borbe proti Turkom, ne mogu izostati pjesme o *Marčinku* i o *Zrinoviću*, koje slave hrvatske borbe: kô što izostati ne mogu pjesme o *Kastriotiću* o *Janku* o *Loredanu:* tih uzora ugarskih, arbanaških, mletačkih, naših prvih susjeda, prvih krvnika, potonjih suboraca.

Marko, je junačtvo uobće narodno *Kosovo* je borba Srbije za život. *Siget*, *Knin*, *Jajce*, borba je Hrvatske, na braniku narodne i državne samostalnosti i svoje i evropejske. *Janko*, *Skenderbeg*, *Loredan*, ti su nam svima najslavniji spobornici, pri uzvišenoj borbi za obranu ljudske slobode i kršćanstva: s toga su svi postali naši narodni junaci.

Digitized by Google

Digitized by Google

II.

Stare Junačke.

Sveti Jura.

(*Kačić*) [1])

Veseli se, Bosno, zemljo ravna,
Koja no si na glasu odavna!
Eto tebi lipo premaliće
S premaličem Jurjev danak idje.
Koga slaviš od kad si postala,
I kršćansku viru zapoznala
Tebi nosi ugodne darove:
Tihe rose, zelene dubrave.
Žarko će te sunce ogrijati,
Po planinam snizi okopniti:
Procvast će ti cviće po poljanah
U bostanu ružica rumena.
Prolitnje će ptice doletiti,
Po zelenoj gori propivati.
I još će ti veća radost biti,
Koju će ti Jurjev dan doniti.
Raduje se sva zemlja Slovinska,
Koja radja sive sokolove;
Jere Jurja vojevodu štuje,
Koji no je iz Kapadocije:
Bio' Jurje roda viteškoga,
On pogubi zmaja ognjenoga,
U Libiji kod Sirene grada,
Grad izbavi od velika jada.
Tu duhoko jezero bijaše,
Zmaj nemili u njem pribivaše;
Ter junake ždere oružane,
I još dobre konje osedlane.
Strahovita ta aždaja biše,
Iz jezera glavu podizaše;
Strahovito pram gradu zvižditaše,
Svemu gradu straha zadavaše.
Od strahote i nevolje ove,
Grad joj dade mita i darove:
Na dan ovcu i mladu divojku,
Negledajuć uviljenu majku.
A kada joj mita ne davaše,
Aždaja ga sama uzimaše;
Jer skakaše gradu na bedene,
Čini padat' mrtve na stotine.

---

[1]) Ubilježeno je, što je uzeto iz Pjesmarice Kačićeve; jer, premda to s neke ruke dopunja povjestne niti narodnih stoljetnih borba, (i to načinom ugodnim puku), opet je od potrebe da se zna, što je uprav narodno, što li po narodnu nagodjeno.

Digitized by Google

Vas se Širen redom obredio,
Pak je redak kralja dohodio,
Da on dade kćercu jedinicu,
Kad imaše biti za kraljicu.
Dat' je brate, bilo poslušati,
Širenskoga kralja pogledati,
Kako cvili i suze proliva,
Kako kćercu žali i celiva:
„Ajmeh meni, draga kćerce moja!
„Kud mi ode lipa mladost tvoja?
„Ajmeh, kćerce sve uhvanje moje!
„Kuda će mi bilo lice tvoje?
„Kad te, kćerce, mišljah okruniti,
„I na misto moje ostaviti,
„Onda mi te valja izgubiti,
„I za tobom suze prolivati.
„Kako ću te, kćerce, prigoriti?
„Komu li ću krunu ostaviti?
„Ah prokleta aždajo nemila,
„Težko ti si mene ucvilila!"
Kada se je kralju naplakao,
Lipu kćercu svoju obukao:
Svu u biser i drago kamenje,
Kako da je za kralja udaje.
Pak iz dvora kćercu izvodio,
Suze roneć, kćerci govorio:
„Hodi s Bogom, drago dite moje,
„Eto vrime od udaje tvoje!
„Moli, kćerce, Akarona Boga,
„Akarona pomoćnika tvoga:
„Ne bi li ti u pomoći bio,
„Od nemila zmaja izbavio!
„Eto sam te lipo zahodio,
„Tvoje ruho na te postavio,
„Prsten, zlato i kamenje drago,
„U kojem je nebrojeno blago.
„Al bih, kćerce, za te prigorio,
„Sve kraljestvo moje poklonio,
„Kada bih te moga' odkupiti,
„Od nemila zmaja izbaviti.
„Vodi s tobom širensku gospodu,
„Neka tebi za divere budu:
„Za jengije širenske gospoje,
„Nek te prate, drago dite moje!"
Ode jadna kćerca priko grada,
I oko nje širenska gospoda:
Vas je Širen na plač probudila,
Ter svak cvili od velika mila.
Priliva sesvila na divojci,
Vijaju se zlatni burundžuci,
Svitli joj se devet prstenova,
Svaki valja po devet gradova.
A na pasu od zlata suhoga
Dragi kamen jedan do drugoga;
Na vratu joj dva svitla gjerdana,
Od bisera iztočnieh strana.
Na čelu joj alem kamen staše,
Koji kako žarko sunce sjaše;
Tere neda na se ni gledati,
Nit' se može cinom prociniti.
Divojka je i od sebe lipa,
Mlađahna je i visoka kipa:
Kud se godir ona okrićaše,
Na sve strane svitlost udaraše.
U ruci joj cvitak od liljana,
A uz liljan kita veslidjena,
Za zlamenje da je dijevojka,
Dijevojka, žalostna joj majka!
Priko grada cvileć putovaše.
Koga srita svakog pozdravljaše,
A po svakom starca babu svoga,
Babu svoga kralja širenskoga.
Da bi srce od kamena bilo,
Od mila bi suzami polilo;
Al nemili zmaje ne hajaše,
Nego mito od grada htijaše.
Kad k zelenom' jezeru dojdoše,
Tu se skupa grozno naplakaše;
Pak divojku cvileć ostaviše,
A gospoda natrag pobigoše.
Al koji je stvorio nebesa,
Iloti svoja ukazat čudesa,
Po svom sluzi Jurju vojevodi,
Koji s Bogom po sve vrime hodi.
Bog učini da tuda izadje,
I da plačnu on divojku nadje:
Božju joj je pomoć nazivao:
«Božja pomoć, gizdava divojko!"
Al divojka suzami obara,
Podviv ruke, Jurju odgovora:
„Biž, delijo, glavom bez obzira,
«Nije nami ovde razgovora!
„Sad će izać zmaje od proždora,
„Iz onoga ze enog jezera,
„Ter će sa mnom proždirat i tebe;"
„Biži, jadan, ter sahrani sebe!"

Digitized by Google

Al joj veli vojevoda Jurju:
„Muč, ne boj se, gizdava divojko!
„Hoćeš l' poznat' Boga velikoga?
„A ostavit' Akarona tvoga?
„Hoš li moju viru virovati?
„I mojim se krstom prikrstiti?
„Ja ću toga zmaja pogubiti.
„I od njega tebe izbaviti"
Kad divojka riči razumila,
Svetom' Jurju tiho besidila:
„Kad su tebi to dala nebesa,
„Da ti možeš činiti čudesa,
„Da ćeš ljuta zmaja pogubiti,
„I od njega mene izbaviti,
„Ja ću tvoju viru virovati,
„I tvojim se krstom prikrstiti,
„Ostavit ću Akarona moga,
„A poznat' ću Boga velikoga;
„A tebe ću lipo darovati,
„Ruho moje sve ću tebi dati".
Još divojka riči ne izusti,
Zmaj nemili jezero zamuti;
Strahovito iz jezera žviždi,
U naglosti pram divojci idje
A pram njime Jurje vojevoda,
Neuzmičuć junačkoga hoda,
Na zelenu dobru konju svomu,
Pušćajući srebrne dizdume,
Pak podviknu: „Isus i Marija!"
Bojnim kopljem zmaja udario.
Pak je svilen pojas odpasao;
Oko' vrata tu zmaja svezao,
Pojas daje gizdavoj divojci,
Ljuta zmaja da vodi u ruci
Priko svega grada bijeloga,
Tja do dvora kralja sirenskoga.
Zmaja vodi gizdava divojka,
Za njom ide na konjicu Jurje.
Ranjen zmaje žviždi strahovito,
Jure više tanko glasovito:
„Pokrsti se, kralju od Sirene,
„I ostavi bogove himbene;
„Poznaj kripost Boga velikoga,
„I privaru Akarona tvoga!
„Plači grihe i čini pokoru;
„Da ne paneš u nevolju goru;
„Jer su tako hotila nebesa,
„Da ti vidiš ovaka čudesa.
„Jeda bi se griha ostavio,
„I pravom' se Bogu poklonio,
„Koji svakog na pokoru čeka,
„Kakono je po proroku reka'".
Kad je kralju riči razumio,
I jedinu kćercu upazio,
Kćercu svoju grli i celiva,
Grihe plače i suze proliva,
Pak se krsti na srid bila grada,
I š njim vojske dvadeset hiljada:
Sve se krsti, što u gradu biše,
I pravom se Bogu pokloniše.
Tada Jure sablju povadio,
Ljutu zmaju glavu odsikao:
Kralj ga vodi u svoje dvorove,
Da mu dade velike darove.
Kad je Jure u dvorovih bio:
Kralj širenski njemu govorio:
„Vidim, Jure, tvoje hrabrenosti,
„I da imaš nebeske kriposti.
„Evo tebi kolajna od zlata,
„Što junaci nose oko vrata;
„I evo ti prsten s ruke moje,
„Pristojan je te desnice tvoje.
„I evo ti po' kraljestva moga,
„Mala plaća dostojanstva tvoga;
„Evo tebi draga kćerca moja,
„Neka bude zaručnica tvoja!"
Ali dara Jure ne htijaše,
Nego kralju tiho besidjaše:
„Neću tvomu daru nijednomu;
„Već zahvali Bogu velikomu.
„Koji te je od zla uklonio,
„I paklenog' zmaja izbavio;
„I obori sve idole stare,
„Tere gradi crkve i oltare,
„A ja idem od mista do mista,
„Pripovidat viru Isukrsta".
Paka Jure u Persiju ode,
Tere mnoge obrati narode,
I obrati gospoju kraljicu,
Aleksandru, rimsku cesaricu.
I dato mu biše od nebesa
Dila činit, velika čudesa.
Pak podnese mukâ vele dosta,
I krv proli za svog' Isukrsta:
Sveti Jure, na tvoje poštenje,
Izprosi nám od Boga proštenje!

Digitized by Google

Sužanj Vladimir.

(*Kačić*) [1])

Gorko cvili sužanj Vladimire
U tamnici kralja bugarskoga;
Gorko cvili, danak proklinjaše,
U koji se na svit porodio,
Scini jadan, da ne čuje nitko,
Al ga čuje Kosara divojka,
Lipa kćerca kralja bugarskoga,
Koji biše roda slovinskoga.
Pita njega Kosara divojka:
„Što je tebi, moj sužnju nevoljni?
„Ili ti je majka omilila?
„Ili ti je žao zavičaja?
„Ili ti je gladak dodijao?
„Il' tamnica, jadna kuća tvoja?
„Il' na noguh negve do kolina?
„Il' na rukuh težke lisičine?
„Il' si čuo, moj sužnju nevoljni,
„Da s' udaje virna ljuba tvoja;
„Ter proklinješ danke i godine,
„I staricu jadnu majku tvoju?"
Govori joj sužanj Vladimire:
„Prodji me se, bugarsko divojko!
„Nije meni žao zavičaja,
„Niti mi je omilila majka.
„Nit' je meni gladak dodijao,
„Ni tamnica, jadna kuća moja,
„Ni na noguh negve do kolina,
„Ni na rukuh težke lisičine,
„Nit' s' udaje virna ljuba moja,
„Jer se do sad nisam oženio,
„Niti ću se jadan oženiti;
„Jer bo ću ti brzo poginuti,
„U tamnici kralja bugarskoga,
„Samuela, da ga Bog ubio!
„Na viri je mene privario,
„U tamnicu jadnu postavio".
Još mu veli Kosara divojka:
„Ta reci mi, moj sužnju nevoljni,
„Od kuda si? od koje li zemlje?
„Od kojega roda i plemena?"
Govori joj dite Vladimire:
„Ja sam sužanj od Hercegovine,
„Dvorio sam kralja slovinskoga
„U Tribinju, gradu bijelomu.
„Što me pitaš za rod i za pleme,
„I to ću ti poviditi pravo:
„Ja sam, seko, roda gospodskoga,
„Al' sam sužanj kralja bugarskoga.
„U mene je blago nebrojeno,
„Moja bi me izkupila majka;
„Al' me kralju ne da na odkupe,
„Nego išće rusu glavu moju".
Tišila ga Kosara divojka:
„Nemoj cvilit, moj sužnju nevoljni,
„Ja sam kćerca kralja bugarskoga,
„Samuela, gospodara tvoga.
„Razplitat' ću žute kose moje,
„Ljubit' ću mu skute i kolina,
„Noge ću mu suzam' polivati,
„Živim ću ga Bogom zaklinjati,
„Da te pusti iz tamnice tamne,
„I pošalje staroj majci tvojoj,
„Nek se tvoja obveseli majka,
„Kad ugleda Vladimira sinka"
Pak odšeta bilu dvoru svomu,
Ter se sama sobom razgovara:
„Što sam godir vidila junaka,
„Slovinskoga roda i plemena,
„Ja ne vidih lipšega junâka,
„Ni lipšega, ni pristalijega,
„Nit' ga može poroditi majka,
„Od mladoga sužnja Vladimira".
Pak ulize u dvore bijele,
Ljubi babu skute i kolina,
Noge mu je suzam' oblivala;
Ovako je babi govorila:
„Daruj meni sužnja Vladimira,
„Za mojega virna zaručnika,

---

[1]) Ova je izmedju najljepših Kačićevih pjesama. Na temelju je povjestnom. Po ovoj Vladimirovoj mnoge su svatbe junačke po turskih tamnicah, kašnje opremljene i opjevane. Vladimir je knezovao u Zeti okolo desete stotine po J. K. i dobar je glas narodu ostavio.

Digitized by Google

„A tako ti svitle krune tvoje,
„I tako ti sinka Radomira!
„Čini mi se, moj mili babajko,
„Da će biti roda gospodskoga,
„Dvorio je kralja slovinskoga;
„Lipo sbori, ponizno govori,
„Oprosti ga iz tamnice, babo!
"A tako ti šarca konja tvoga,
„I tako ti britke ćorde tvoje!
„Jer je lipo momče Hercegovče,"
„Na to se je kralju nasmijao,
Kosari je tiho govorio:
„Nije ono momče Hercegovče,
„Već je ono kralju Vladimire.
„Ja ne mogu drugo učiniti,
„Valja mi ga tebi darovati,
„Sva je tvoja slika i prilika,
„Slavi njega Krbava i Lika."
Kad razumi Kosara divojka,
Da će biti kraljica Slovinska,
Od dragosti suze prolivaše,
Svome babi ruke celivaše.
Od tamnica kluče uzimala,
Tamnici je vrata otvorila:
Vladimira sužnja dozivaše,
Ter ovako njemu govoraše:
„Ustani se, kralju Vladimire!
„Ter otari gorke suze tvoje,
„Evo tebe zaručnica zove,
„Lipa kćerca kralja bugarskoga."
Kad je sužanj riči razumio,
Niz obraz je suzam' oborio:
Blagoslivlje Kosaru divojku
Veće nego svoju milu majku,
Pak izaĵe iz tamnice tamne,
I otidje k dvoru divojčinu.
Lipo ga je taste dočekao,
Za zdravlje se š njime upitao.
Zove k sebi bugarske terzije,
Da mu kroje sa zlatom haljine.
Oblači ga u skerlet i zlato.
Sinu sužanj kao sunce jarko.
Plemenit je sobet učinio,
Gospodu je na sobet zazvao,
Vinča njega s Kosarom divojkom,
Povrati mu krunu i kraljestvo.
Tu veselje veliko bijaše,
Ne može se, pobre, reći više:
U dvoru su bubnji i svirale,
A prid dvorom divno kolo igra.
U kolu su bugarke divojke,
Kolo vodi seka Kosarina,
Lipe ona pisme izvodila,
Svaku pismu seki pripivala.
Da je komu pogledati bilo
Samuela, kralja bugarskoga,
Kako svoga zeta celivaše
Celivaše i blagosljivaše:
„Hodi s Bogom, drago dite moje;
„Na putu ti dobra sriča bila!
„Puno sam ti, sinko, sagrišio,
„I staricu majku ucvilio,
„Držeći te u tamnici tamnoj,
„Moreći te i žedjom i gladom;
„Uzmi, sinko, zaručnicu tvoju,
„Povedi je k bilu dvoru tvomu.
„Pozdravi mi slovinsku gospodu,
„I staricu milu majku tvoju,
„Koju no sam vrlo uvriedio,
„Bezakonje svako učinio."
Svim delijam pisma na poštenje!
Bog nam dao zdravlje i veselje!

Frankopani [1])

(Kačić)

Čudila se Lika i Krbava,
Što govori Bugarine Sava:

---

[1]) Poslu izumrlića kraljevske narodne loze, u Hrvatskoj su dvi kneževske porodice: **Frankopani i Šubić-Zrinovići najveću moć i najveći glas stekle. Junačtva njihova na obranu vjere i otaćbine nisu preste'a, dok im najzadnje omladke bana Petra i kneza Franu ne poraziše u Novigradu Bečkome, godine 1671, što se s Ugri m bijahu upleli u neku urotu, za slobodu Hrvatske od vlasti njemačke.**

Digitized by Google

Kudi pleme Frankopanovića,
I viteza bana Zrinovića.
Svoje ime uzdiže i hvali,
Koje no je počelo od lani:
Pogrdjuje stare vitezove,
Sve slovinske bane i knezove:
„Što je veće pleme Kraljevića,
„Kosarića ili Obilića,
„Od mojega roda vitežkoga,
„I na glasu vazda junačkoga?
„Svuda slave Zrinovića bana,
„I mladoga kneza Frankopana,
„Kano da su s neba doletili,
„I od vika na nebesih bili;
„A ne znadu da su od težaka,
„Od čobana, ili prosijaka;
„Do juče su uzbijali ovce,
„I dvorili po svitu trgovce.
„A sada se svitli bani kažu.
„Ter s težacim neće, da se slažu;
„A ne imadu u žepu ni novca,
„Nego išću pomoć od trgovca.“
„To je čuo Ličanin Bariša,
Ter je njemu tiho besidio:
„Ne budali, Bugarin Saviša!
„Ili si se brižan pomamio?
„Nije misec ni godina dana,
„Da je pleme Zrinovića bana.
„Od hiljade veće je godina,
„Da se zvaše kneže od Nadina.
„Sva su taka velika gospoda
„Od našega slavnoga naroda,
„Nitko ne zna, od kada su bili.
„Nu poslušaj Frankopanovića,
„Velikoga bana i plemića,
„Od koga je roda i plemena,
„I od koga izlazi vrimena
„Dvi hiljade godina imade,
„Od kako se ovo pleme znade.
„U Trojanu gradu pribivaše,
„Po svemu se svitu spominjaše,
„Jer porodi vrstne vitezove,
„Plemenite bane i knezove.
„Ovako nam stari otci kažu,
„Još i drugi njima se prilažu,
„Anicio starinom se zvaše,
„Od Enea bana izlaziše,
„I od Turna kralja latinskoga,
„Najvećega plemića rimskoga.
„Od njega se rodiše glavari,
„Kardinali i božji vikari;
„Aleksandro i Grgur deveti,
„Inocenco, Grgur papa sveti,
„Još porodi svete i svetice
„Benedikta i mnoge divice
„Isusove mnoge mučenike
Žene svete i izpovidnike.
„Od njega su vitezovi stari,
„Svitli bani, kralji i cesari,
„Cesarice i mlade banice,
„I od svake vrste poglavice.
„Po svem svitu Dante glasoviti,
„U nauku puno ponositi,
„Florentinac koji se zovjaše,
„Od kolina Frankopana biše
„A od kuće na glasu viteza,
„Redigera, velikoga kneza,
„A od bile Fiorence grada,
„Koji no je na glasu i sada.
„Od ovoga jasnoga plemena,
„Al podavno u stara vrimena
„Za dužda je Mletačkoga bio,
„Imenom se zvaše Mihovio.
„Kad Tatari naglo udariše
„Ter Ugarsku zemlju porobiše,
„Potiraše kralja ugarskoga
„Do sinjega mora hrvatskoga:
„U to vrime ban hrvatski biše,
„Imenom se Nikola zovjaše,
„Od plemena Frankopanovića,
„Imadjaše srce Kraljevića,
„Ter sakupi Hrvate junake,
„Na oružju vitezove jake:
„Siče vojsku Kana tatarskoga,
„Oslobodi kralja ugarskoga.
„Od njega se bani porodiše,
„Zadušbine koji učiniše;
„Štuju crkvu i božje pastire,
„Sagradiše mnoge manastire.
„Sad promisli, Sava Bugarine,
„Koji kudiš bane od starine,
„Je li veće pleme Zrinovića
„I viteza Frankopanovića
„Od tvojega roda i plemena,
„I kršnoga od lani imena?
„Nemoj, pobre, nabijat kablića,

Digitized by Google

„Ni grditi slovinskih plemića!
„Gospodstvo su na sablji dobili,
„A nisu ga za novce kupili,
„Ni pasući po planinam ovce,
„Ni dvoreći po svitu trgovce“.

Ženitba Dušanova [1])

Kad se ženi srbski car Stjepane,
Na daleko zaprosi djevojku,
U Ledjanu gradu latinskome,
U latinskog kralja Mihajila,
Po imenu Roksandu djevojku;
Car je prosi, i kralj mu je daje.
Car izprosi po knjigam djevojku,
Pak doziva Todora vezira:
„Slugo moja, Todore vezire!
„Da mi ideš bijelu Ledjanu,
„Mome tastu kralju Mihajilu,
„Da mi s njime svatbu ugovoriš,
„Kada ćemo poći po djevojku,
„Koliko li povesti svatova;
„Da mi vidiš Roksandu djevojku,
„Može l' biti za cara carica,
„Može l' biti svoj zemlji gospodja;
„Da je vidiš, i da prstenuješ“.
Veli njemu Todore vezire:
„Hoću, care, dragi gospodine“.
Pak s' opremi, ode u Latine.
Kada dodje bijelu Ledjanu,
Liepo ga je kralju dočekao;
Vino piše nedjeljicu dana;
Tada reče Todore vezire:
„Prijatelju, Mihajilo kralju,
„Nije mene care odpravio,
„Da ja pijem po Ledjanu vino,
„Već da s tobom svatbu ugovorim.
„Kad će care doći po djevojku,
„U koje li doba od godine,
„Koliko l' će povesti svatova;
„I da vidim Roksandu djevojku,
„Da je vidim, i da prstenujem“.
Tada reče Mihajilo kralju:
„Prijatelju, Todore vezire,
„Što me care za svatove pita,
„Neka kupi koliko mu drago;
„Po djevojku kada njemu drago:
„Nego ćeš mi cara pozdraviti,
„Nek ne vodi svoja dva sestrića,
„Dva sestrića, dva Vojinovića,
„Vukašina i s njim Petrašina:
„U piću su težko pijanice,
„A u kavgi ljute kavgadžije;
„Opit će se, zametnut će kavgu,
„Pak je težko dževap dati kavgi
„U našemu bijelu Ledjanu.
„A djevojku sada ćeš viditi,
„I prsten joj dati po zakonu“.
A kada je tamna nočca došla,
Ne donose voštane svieće,
Već po mraku izvede djevojku.
Kad to vidje Todore vezire,
On izvadi od zlata prstenje,
Sa biserom i dragim kamenjem;
Razasja se soba od kamenja,
Taka mu se učini djevojka
Da je ljepša od bijele vile.
Prstenova Roksandu djevojku
I dade joj hiljadu dukata,
I djevojku braća odvedoše.
Kad u jutro jutro osvanulo,
Opremi se Todore vezire,
Pak otide bijelu Prizrenu.
Kada dodje bijelu Prizrenu.
Pita njega srbski car Stjepane:
„Slugo moja, Todore vezire
„Vidje li mi Roksandu djevojku?
„Vidje li je i prstenova li je?
„Što govori kralju Mihajilo?“

---

[1]) *Dušan*, sin kralja Stefana Dečanskog. Vladao je najprije (1334/1345) kao kralj, a kašnje (1347-1355) kao car; oženi se god. 1336 Jelenom sestrom bugarskoga kralja Aleksandra: zavlada mnogim zemljami: svog velikih djela prozvan je *silni*; znameniti svoj *zakonik* proglasio je na saboru 15 Svibnja 1349: zavojštivši protiva Carigrada, umre iznenada na putu god. 1355, u 50. godini svoje dobi.

Digitized by Google

Todor njemu sve po redu kaže:
„Vidjeh, care, i prstenovah je.
„Da, kakva je Roksanda djevojka!
„Onakove u srbina nema.
„Dobro sbori, kralju Mihajilo:
„Po djevojku, kada tebi drago,
„Samo te je kralju zamolio,
„Da ne vodiš dva sestrića tvoja,
„Dva sestrića dva Vojinovića:
„U piću su težko pijanice,
„A u kavgi ljute kavgadžije,
„Opit će se, zametnut će kavgu,
„Pak je težko dževap dati kavgi
„U Ledjanu gradu latinskome".
Kad to začu srbski car Stjepane,
Udari se rukom po kolinu:
„Jao meni do Boga miloga!
„Dotle li se zulum oglasio
„Od sestrića od Vojnovića!
„A tako mi moje vjere tvrde!
„Dokle mene to veselje prodje,
„Obojicu hoću objesiti
„O vratima grada Vučitrna,
„Po svijetu da me ne sramote".
Stade care kupiti svatove,
Skupi svata dvanaest hiljada,
Pak podiže niz Kosovo ravno.
Kad su bili izpod Vučitrna,
Gledali ih dva Vojinovića,
Medju sobom mladi govorili:
„Što se ujak na nas razsrdio,
„Te nas ne hće zvati u svatove?
„Neko nas je njemu opadnuo,
„S njega živo meso odpadalo!
„Car otide u zemlju Latinsku,
„A junaka sa sobom ne ima,
„Ni jednoga od roda svojega,
„Koji bi mu bio u nevolji,
„Ako bi mu bilo za nevolju;
„Latini su stare varalice,
„Ujaka će našeg pogubiti,
„A ne zvani, ići ne smijemo".
Veli njima ostarila majka:
„Djeco moja, dva Vojinovića!
„Vi imate brata u planini
„Kod ovaca, Miloš čobanina,
„Najmladji je, a najbolji junak,
„A za njega care i ne znade;
„Pošljite mu list knjige bijele,
„Neka dodje gradu Vučitrnu,
„Ne piš' te mu, što je i kako je,
„Već pišite: „„Majka je na smrti,
„„Pak te zove, da te blagoslovi,
„„Da na tebi kletva ne ostane;
„„Nego brže hodi bielu dvoru,
„„Ne bi l' živu zastanuo majku.""
To su braća majku poslušala,
Brže pišu knjigu na koljenu,
Te je šalju u Šaru planinu,
Svome bratu Miloš čobaninu:
„Oj Milošu, naš rodjeni brate!
„Brže da si gradu Vučitrnu.
„Stara nam je majka na umoru,
„Pak te zove, da te blagoslovi,
„Da na tebi kletva ne ostane."
Kada Miloš sitnu knjigu primi,
Knjigu gleda, a suze prolieva.
Pita njega trideset čobana:
„O Milošu, naša poglavico!
„I do sad su knjige dolazile,
„Al' se nisu sa suzam' učile;
„Odkud knjiga? ako Boga znadeš!"
Skoči Miloš na noge lagahne,
Pa govori svojim čobanima:
„Oj čobani, moja braćo draga!
„Ova knjiga jest od dvora moga:
„Stara mi je na umoru majka,
„Pak me zove, da me blagoslovi,
„Da na meni kletva ne ostane;
„Vi čuvajte po planini ovce,
„Dok ja odem, i natrag se vratim."
Ode Miloš gradu Vučitrnu.
Kad je blizu biela dvora bio,
Dva su brata pred njeg' izšetala,
A za njima ostarila majka.
Veli njima Miloš čobanine:
„Zašto, braćo, ako Boga znate!
„Bez nevolje, jer gradit' nevolju?"
Vele njemu do dva mila brata:
„Hodi, brate, ima i nevolje."
U bila se lica izljubiše,
Miloš majku u bijelu ruku.
Stadoše mu redom kazivati,
Kako care ode po djevojku
Na daleko u zemlju Latinsku,
A ne zove svojieh sestrića.

Digitized by Google

„Već Milošu, naš rodjeni brate!
„Hoćeš, brate, ne zvan za ujakom
„U svatove poći nazorice?
„Ako njemu bude do nevolje,
„Da se njemu u nevolji nadješ;
Ako li mu ne bude nevolje,
«Možeš doći, da se no kazuješ.“
To je Miloš jedva dočekao:
„Hoću, bogme, moja braćo draga!
«Kad ujaku neću, da komu ću?
Tad ga braća opremat' stadoše:
Ode Petar opremat kulaša,
A Vukašin oprema Miloša:
Na njeg' meće tanahnu košulju,
Do pojasa od čistoga zlata,
Od pojasa od bijele svile;
Po košulji tri tanke jačerme,
Pak dolamu sa trideset putaca,
Po dolami toke sakovane,
Zlatne toke od četiri oke;
A na noge kovče i čakšire;
A svrh svega bugar-kabanicu,
I na glavu bugarsku šubaru:
Načini se crni bugarine,
Ni braća ga poznati ne mogu.
Dadoše mu koplje ubojito
I mač zelen staroga Vojina.
Petrašin mu izvede kulaša
Medjedinom svega obšivena,
Da kulaša care ne poznade.
Liepo su ga braća svjetovala:
„Kad Milošu, dostigneš svatove,
„Pitat će te: tko si i odkud si?
„Ti se kaži zemlje Karavlaške:
„„Služio sam bega Radul-bega,
„„Ne htje meni službu da izplati,
„„Pak ja podjoh u svijet bijeli
„„Da gdjegodje bolje službe tražim;
„„Pak sam čuo za svate careve,
„„I pristô sam nezvan za svatovi
„„Rad komada hljeba bijeloga
„„I rad čaše vina crvenoga.““
„Čuvaj dobro dizgen od kulaša,
„Jer se kulaš jeste naučio
„Putovati s konjim carevijem“.
Tada Miloš okrenu kulaša,
Pak za carem ode u svatove.
Pitaju ga kićeni svatovi:
„Odkud ideš, mladjano bugarče?“
Miloš im se iz daleka kaže,
Kô što su ga braća naučila.
Lijepo ga svati dočekaše:
«Dobro došô, mladjano bugarče!
„Nek je jedan više u družini.“
Kad su bili putem putujući;
Zlu nauku Miloš naučio
Kod ovaca u Šari planini,
Pospavati svagda oko podne;
On zadriema na konju kulašu.
Kako dizgen oslabi kulašu,
Diže glavu, ode kroz svatove,
Obaljuje konje i junake,
Dokle dodje konjim carevijem.
Kako dodje, s njima u red stade.
Lale htjahu biti bugarina,
Al' ne dade srbski car Stjepane:
„Ne udrite mladjano bugarče
„Bugarče je spavat naučilo,
„Po planini ovce čuvajući;
„Ne udrite, već ga probudite“.
Bude njega lale i vojvode:
„Ustan', momče mladjano bugarče
„Bog ti staru ne ubio majku,
„Koja te je takoga rodila
„I u svate caru opremila!“
Kad se prenu Miloš Vojinović,
Te sagleda caru oči crne,
Kulaš ide s konjim carevijem,
On pokupi dizgene kulašu,
Pa iztjera njega iz svatova;
Udari ga oštrom bakračlijom:
Po tri koplja u prijeko skače,
Po četiri nebu u visine,
U napredak ni broja se ne zna;
Iz usta ma živi oganj sipa,
A iz nosa modar plamen suče.
Stade svatâ dvanaest hiljada,
Te gledaju konja u bugara,
Konja glede, a sami se čude:
„Bože mili, čuda velikoga!
„Dobra konja, a loša junaka!
„Još takoga ni vidjeli niesmo;
„Jedan bješe u zeta careva,
„I sada je, u Vojinovića“.
Gledala ga još tri šćerdžije:
Jedno jeste Đakovica Vuče,

Digitized by Google

A drugo je Nestopoljče Janko,
A treće je momče Prijepoljče.
Gledali ga, pak su govorili:
„Dobra konja mladog bugarina!
„Baš ga ovaje u svatovma nema:
„Ta nema ga ni u cara našeg;
„Hajde malo, da izostanemo,
„Ne bi li ga kako izmamili“.
Kad su bili do Klisure blizu,
Izostaše do tri šićardžije,
Pa govore Miloš čobaninu:
„Čuješ, more, mladjano bugarče!
„Hoćeš dati konja na razmjenu?
„Dat ćemo ti konja još boljega,
„I još prida stotinu dukata,
„I suviše ralo i volove,
„Pak ti ori, te se hljebom hrani“
Veli njima Miloš Vojinović:
„Prodj' te me se, do tri šićardžije!
„Boljeg konja od ovog ne tražim,
„Ni ovoga umirit' ne mogu;
„Što će meni stotina dukata?
„Na kantar ih mjeriti ne znadem,
„A brojem jih brojit ne umijem.
„Što će meni ralo i volovi?
„Meni nije ni otac orao,
„Pak je mene hljebom odhranio“.
Tad' govore do tri šićardžije:
„Čuješ, more, mladjano bugarče!
„Ako ne daš konja na razmjenu,
„Mi ćemo ga na silu oteti.“
Al' govori Miloš Vojnović:
„Sila otme zemlju i gradove,
„Kamo l' meni konja otet' neće!
„Volim dati konja na razmjenu'
„Jer ne mogu pljeske putovati“.
Pa ustavi svojega kulaša,
Pruži raku izpod medjedine;
Oni misle bakračliju skida,
Al' on skida zlatna šesloperca,
Te udara Djakovicu Vuka.
Koliko ga lako udario,
Tri puta se Vuče prometnuo.
Veli njemu Miloš Vojinović:
„Toliki ti rodili grozdovi
„U pitomoj tvojoj Djakovici!“
Pobježe mu Nestopoljče Janko;
Stiže njega Miloš na kulašu,
Udari ga medju pleći žive,
Četiri se puta prometnuo:
„Drž' se dobro, Nestopoljče Janko!
„Tolike ti jabuke rodile
„U pitomu Nestopolju tvome!“
Bježi jadno momče Prijepoljče,
Dostiže ga Miloš na kulašu,
Te i njega kucnu šestopercem;
Sedam se je putah prometnuo:
„Drž' se dobro, momče Prijepoljče!
„Pa kad dodješ Prijepolju tvome,
„Pohvali se medju djevojkami,
„Gdje s' oteo konja od bugara“.
Pa okrenu konja za svatovi.
Kad dodjoše bijelu Ledjanu,
Razapeše po polju šatore
Zob izidje konjim carevijem,
Nema nista konju Miloševu.
Kad to vidje Miloš Vojinović,
Uze torbu na lijevu ruku,
Od zobnice jedne te do druge,
Dok je svoju punu napunio,
Pa on ode tražit mehandžiju:
„Mehandžija! daj, da pijem vina“.
Mehandžija! njemu odgovara:
„Id' odatle' crni bugarine!
„Da s' donio bugarsku kopanju,
„Ako bih bi ti i usuo vina,
„Za te nisu čaše pozlaćene“.
Pogleda ga Miloš poprijeko,
Udari ga rukom uz obraze;
Koliko ga lako udario,
Tri mu zuba u grlo sasuo.
Moli mu se mladi mehandžija:
„Ne udri me više bugarine!
„Bit će tebi vina izobila,
„Ako neće caru ni dostati.“
Miloš više ne htje ni iskati,
Već sam uze pa se napi vina.
Dok se Miloš malo ponačini,
U tom svanu i ogranu sunce.
Al' povika sa grada latinče:
„Oj čuješ li, srbski car Stjepane!
„Eto dodje pod gradom Ledjanom
„Izišô je kraljev zatočniče,
„Zove tebe na mejdan junački,
„Valja ići mejdan dijeliti,
„Ili nećeš odavde izići,

Digitized by Google

„Ni' izvesti svata ni jednoga,
„A kamo li Roksandu djevojku!
Kad to začu srbski car Stjepane,
On telala pusti u svatove,
Telal viče i tamo i amo:
„Nije l' majka rodila junaka
„I u svate cara odpremila,
„Da za cara na mejdan izidje?
„Čestita bi njega učinio."
Al se nitko naći ne mogaše.
Car s' udari rukom po koljenu:
„Jao meni do Boga miloga!
„Sad' da su mi dva sestrića moja,
„Dva sestrića, dva Vojinovića,
„Sad b. oni na mejdan izišli."
Ištom care u besjedi bješe,
Miloš ide, a kulaša vodi
Do pred šator srbskog car-Stjepana:
„Je l' slobodno, care gospodine,
„Da ja idem na mejdan u polje?"
Veli njemu srbski car Stjepane:
„Jest slobodno, mladjano bugarče!
„Jest slobodno, al nije prilike;
„Ako sgubiš mlada zatočnika,
„Čestita ću tebe učiniti."
Uzja Miloš pomamna kulašu,
Pa okrenu od biela šatora,
Zametnuvši koplje naopako.
Govori mu srbski car Stjepane:
„Ne nos', sinko, koplje naopako,
„Već okreni koplje u napredak,
„Jer će ti se smijati Latini".
Veli njemu Miloš Vojinović:
„Čuvaj, care, ti gospodstvo tvoje;
„Ako meni do nevolje bude,
"Ja ću lasno koplje okrenuti;
„Ako li mi ne bude nevolje,
„Donieti ga mogu i ovako."
Pa otidje niz polje Ledjansko.
Gledale ga latinske djevojke,
Gledale ga, pak su govorile:
„Bože mili, čuda velikoga!
„Kakva je to careva zamjena!
„Ta na njemu ni haljina nema.
„Veseli se, kraljev zatočniče!
„Nemaš na što sablje izvaditi,
„Nit' je imaš o što krvaviti!"
U to doba dodje do šatora,
Gdje zatočnik sjedi pod šatorom,
Za koplje je svezao dorata.
Veli njemu Miloš Vojinović:
„Ustan', more, bijelo latinče:
„Da junački mejdan dijelimo."
Al' govori bijelo latinče:
„Id' odatle, crni bugarine!
„Nemam o što sablje poganiti,
„Kad na tebi ni haljina nema."
Razljuti se Miloš Vojnović:
„Ustan, more bijelo latinče!
„Na tebi su pobolje haljine,
„S tebe ću ih na sebe obući".
Tad' latinče na noge poskoči,
Pak pojede pomamna dorata;
Odmah ode poljem razigravat',
Miloš njemu stade na biljezi.
Baci koplje bijelo latinče
Na Miloša u prsi junačke;
Miloš drži zlatna šestoperca,
Na njega je koplje dočekao,
Prebio ga na dvi polovine.
Veli njemu bijelo latinče:
„Čekaj malo, crni bugarine!
„Loše su mi koplje podmetnuli,
„Dok otidem, da koplje promienim."
Pak pobježe preko polja ravna.
Al' povika Miloš Vojinović:
„Stani malo, bijelo latinče!
„Milo bi ti bilo pobjegnuti."
Pa potjera po polju latinče,
Potjera ga do Ledjanskih vrata,
Al' Ledjanska vrata zatvorena;
Pusti koplje Miloš Vojnović,
Te prikova bijelo latinče,
Prikova ga za Ledjanska vrata,
Pak mu rusu odsiječe glavu,
Kulašu je baci u zobnicu;
Pa uhvati njegova dorata,
Odvede ga caru čestitome:
„Eto, care, zatočnika glave."
Car mu dade blago nebrojeno:
„Idi, sinko, te se napij vina;
„Čestita ću tebe učiniti."
Tek što Miloš sjedo piti vino,
Al' povika sa grada latinče:
„Eto, care, pod Ledjanom gradom
„Na livadi tri konja viteza,

Digitized by Google

„Pod sedlima i pod ratovima,
„I na njima tri plamena mača,
„Vrhovi im nebu okrenuti;
„Da preskočiš tri konja viteza:
„Ako li ih preskočiti nećeš,
„Nećeš izić', ni izvest' djevojke."
Opet viknu telal po svatovma:
„Nije l' majka rodila junaka
„I u svate caru opremila,
„Da preskoči tri konja viteza
„I na njima tri plamena mača?"
Taj se junak naći ne mogaše;
Al' eto ti mlada bugarina
Pred šatora srbskog car-Stjepana:
„Je l' slobodno, care gospodine!
„Da preskočim tri konja viteza?"
„Jest slobodno, moje drago diete!
„Nego skini bugar-kabanicu;
„Bog ubio onoga terziju,
„Koji ti je toliku srezao!"
Govori mu Miloš Vojinović:
„Sjedi, care, pak pij rujno vino,
„Ne brini se mojom kabanicom;
„Ako bude srce u junaku,
„Kabanica neće ništa smesti:
„Kojoj ovci svoje runo smeta,
„Ondje nije ni ovce ni runa".
Pa on ode u polje Ledjansko.
Kada dodje do dobrijeh konja,
On privodi svojega kulaša,
Pa kalašu svome progovara:
„Čekaj mene u sedlo, kulašu".
A on podje s one druge strane,
Zaigra se preko polja ravna,
I preskoči tri konja viteza,
I na njima tri plamena mača;
Ustavi se na svojem kulašu;
Pa on uze tri konja viteza,
Odvede ih srbskom car-Stjepanu.
Malo vrieme za tim postajalo,
Al' povika sa grada latinče:
„Hajde sada, care srbljanine!
„Pod najvišu kulu u Ledjanu,
„Na kuli je koplje udareno,
„Na koplju je od zlata jabuka."
„Ti strieljaj kroz prsten jabuku".
Miloš više ne htje ni čekati,
Već on pita cara čestitoga:
„Je l' slobodno, care gospodine!
„Da strieljam kroz prsten jabuku?"
„Jest slobodno, moj rodjeni sinko!"
Ode Miloš pod bijelu kulu;
Zape strielu za zlatnu tetivu,
Ustrijeli kroz prsten jabuku,
Pak je uze u bijele ruke,
Odnese je caru čestitome,
Lijepo ga care obdario.
Malo vrieme za tim postajalo,
Al' povika sa grada latinče:
„Eto, care, pod bijelom kulom
„Izišla su dva kraljeva sina,
„Izveli su tri liepe djevojke,
„Tri djevojke, sve tri jednolike,
„I na njima ruho jednoliko;
„Idi, doznaj koje je Roksanda;
„Ako li se koje druge mašiš,
„Nećeš izić' ni iznijet' glave,
„A kamo li izvesti djevojke!"
Kad je care rieči razumio,
On doziva Todora vezira:
„Idi, slugo, te poznaj djevojku".
Todor mu se pravo kunijaše:
„Nijesam je, care, ni vidio,
„Jer su mi je po mraku izveli,
„Kada sam je ja prstenovao".
Car s' udari rukom po koljenu:
„Jao meni do Boga miloga!
„Nadmudrismo i nadjunačismo,
„Pak nam osta cura na sramotu!"
Kad to začu Miloš Vojinović,
On otide caru čestitome:
„Je l' slobodno, care gospodine!
„Da ja poznam Roksandu djevojku?"
„Jest slobodno, moje drago diete!
„Al' je jadno u te pouzdanje;
„Kako ćeš ti poznati djevojku,
„Kad je nigda ni vidio niesi?
Al' govori Miloš Vojinović:
„Ne brini se, care gospodine!
„Kad ja bijah u Šari planini
„Kod ovaca dvanaest hiljada,
„Za noć bude po trista janjaca,
„Ja sam svako po ovci poznavô;
„Roksandu ću po braći poznati".
Veli njemu srbski car Stjepane:
„Idi, idi, moje drago diete!

Digitized by Google

„Ako Bog da, te poznaš Roksandu,
„Dat ću tebi zemlju Skenderija
„U državu za života tvoga“.
Ode Miloš niz polje široko;
Kada dodje gdje stoje djevojke,
Baci s glave bugarsku šubaru,
Skide s ledja bugar-kabanicu
(Zasija se skrlet i kadifa,
Zasjaše se toke na prsima,
I zlaćene kovče na nogama;
Sinu Miloš u polju zelenu
Kao jarko iza gore sunce)
Pak je prostre po zelenoj travi,
Prosu po njoj burme i prstenje,
Sitan biser i drago kamenje:
Tad izvadi mača zelenoga,
Pa govori trima djevojkama:
„Koja vas je Roksanda djevojka,
„Nek savije skute i rukave,
„Neka kupi burme i prstenje,
„Sitan biser i drago kamenje;
„Ako li se koja druga maši,
„Vjera moja tako me pomogla!
„Odsjeć' ću joj ruke do lakâta“.
Kad to čuše tri liepe djevojke,
Obje krajnje srednju pogledaše,
A Roksanda u zelenu travu;
Savi skute i svilne rukave,
Pak pokupi burme i prstenje,
Sitan biser i drago kamenje;
A djevojke dvie pohjegoše;
Ali Miloš uteć im ne dade,
Veće obe uhvati za ruke,
Sve tri vodi pred cara Stjepana;
Caru dade Roksandu djevojku,
I dade mu jednu uz Roksandu,
A treću je sebi ustavio.
Car Miloša medju oči ljubi,
Al' još ne zna tko je i od kud je.
Povikaše kićeni čauši:
„Spremaj te se, kićeni svatovi!
Povedoše Roksandu djevojku.
Kad su bili malo iza grada,
Al' govori Miloš Vojinović:
„Gospodine, srbski car Stjepane!
„Ovdje ima u Ledjanu gradu,
„Ima jedan Balačko vojvoda,
„Ja ga znadem i on me poznaje;
„Kralj ga hrani sedam godin' dana
„Da razstjera kićene svatove
„I da otme Roksandu djevojku;
„Sad će njega za nama poslati,
„Na Balačku jesu do tri glave:
„Iz jedne mu modar plamen bije,
„A iz druge hladan vjetar duva;
„Kad dva vjetra iz glave izidju
„Balačka je lasno pogubiti.
„Već vi id'te, vodite djevojku,
„Ja ću ovdje čekati Balačka,
„Ne bi li ga kako ustavio.“
Otidoše kićeni svatovi,
Odvedoše lijepu djevojku,
Osta Miloš u gori zelenoj
I sa njime tri stotine druga.
Kad odoše svati iz Ledjana
Kralj doziva Balačka vojvodu:
„O Balačko, moja vjerna slugo!
„Možeš li se u se pouzdati,
„Da raztjeraš careve svatove,
„I da otmeš Roksandu djevojku?“
Pita njega Balačko vojvoda:
„Gospodine, od Ledjana kralju!
„Kakav bješe junak u svatovma,
„Sto najveće otvori junačtvo?
Veli njemu Ledjanska kraljica:
„Slugo naša, Balačko vojvoda!
„Tu ne ima ni jednog junaka,
„Osim jednog crna bugarina,
„I to mlado još golobradasto“.
Al' govori Balačko vojvoda:
„Nije ono crni bugarine,
„Već je ono Miloš Vojinović,
„Ni car Stjepan njega ze poznaje,
„Al' ja njega odavna poznajem“.
Veli njemu Ledjanska kraljica:
„Idi, slugo, Balačko vojvoda!
„Te mi otmi curu od Srbalja,
„A ja ću je tebi pokloniti“.
Tad Balačko spremi bedeviju,
Pa otrča drumom za svatovim
Sa šest stotin' latinskih katana.
Kad su bili u gori zelenoj,
Kulaš stoji na drumu široku,
A za njime Miloš Vojinović:
„O Milošu! zar se meni nadaš?“
Pa on pusti jedan plamen modar,

Digitized by Google

Opali mu crnu medjedinu;
A kad vidje da mu ne nahudi,
Onda pusti vjetra studenoga,
Tri puta se kulaš premetnuo,
Al' Milošu ništa ne dosadi;
Viknu Miloš iz grla bijela:
„Eto tebi od šta se ne nadaš.“
Pa on pusti zlatna šestoperca:
Koliko ga lahko udario,
Iz bojna ga sedla izbacio,
Pak poteže koplje ubojito,
Pribode ga u zelenu travu;
Pak mu sve tri odsiječe glave,
Kulašu jih baci u zobnicu.
Tad učini juriš u katane
Sa svojieh tri stotine druga:
Odsjekoše tri stotine glava,
Pa otoše drumom za svatovi.
Kad stigoše cara i svatove,
Pred njeg' baci Bolačkovu glavu,
Car mu dade hiljadu dukata.
Pa odoše bijelu Prizrenu.
Kad su bili kroz polje Kosovo,
Miloš hoće gradu Vučitrnu,
Pa govori srbskom car-Stjepanu:
„S Bogom ostaj, moj mili ujače!
„Moj ujače, srbski car-Stjedane!“
Tada se je caru osjetio
Da je ono Miloš Vojnović,
Pa govori svojemu nećaku:
„Ta ti li si, dijete Milošu!
„Ta ti li si, moj mili nećače!
„Blago majci, koja te rodila,
„I ujaku, koji te imade!
„Zašto mi se odprije nekažeš?
„Nego sam te putem namučio
„I konskom i gladi i žedjom.“
Težko svuda svome bez svojega!

Uroš i Mrnjavčevići. [1])

Sastala se četiri tabora
Na ubavu na polju Kosovu
Kod bijele Samodreže crkve.
Jedno tabor Vukašina kralja,
Drugo tabor despota Uglješe, [2])
Treće tabor vojevode Gojka,
A četvrto carević-Uroša.
Carevi se otimlju o carstvo,
Medju se se hoće da pomore,
Zlaćenima da pobodu noži,
A ne znadu, na kome je carstvo.
Kralj Vukašin veli: „Na meni je“;
Despot Uglješ: „Nije, neg' na meni;“
Vojvod' Gojko: „Nije, neg' na meni“.
Ćuti nejak carević Urošu,
Ćuti dieta, ništa ne besjedi.
Jer ne smije od tri bratijenca,
Bratijenca tri Mrnjavčevića.
Piše knjigu Vukašinu kralju,
Piše knjigu i šilje čauša
Do Prizrena grada bijeloga,
Do onoga protopop-Nedjeljka,
Neka dodje na Kosovo ravno,
Da on kaže, na kome je carstvo;
On je svietla cara pričestio,
Pričestio i izpovjedio,
U njega su knjige starodavne.
Piše knjigu despote Uglješa,
Piše knjigu i šilje čauša
Do Prizrena grada bijeloga,
Do onoga Protopop-Nedjeljka;
Treću piše vojevoda Gojko,
I on šilje ognjena čauša.
A četvrtu carović Urošu,
Piše knjigu, i šilje čauša.
Sva četiri sitne knjige pišu.
I pošilju ognjene čauše,

[1]) *Uroš*, jedinak sin cara Dušana: poginu mlad od *Vukašinove* ruke, na 3 Prosinca 1367 na mjestu *Nekudimi* na Kosovu polju, putujući k Duć ovniku, da traži tamo pribježišta od napasti Vukašinove. S njim se utrla vladalačka 1 za Nemanjića. Njegovo tielo počiva sada u Manastiru *Ja ko* u Fruškoj gori u Sriemu, i narod ga štuje kao sveto.

[2]) *Uglješa* despot u Tesaliji, i *Gojko*, braća Vukašinova, hrabri junaci, u boju s Turcima 26 Rujna 1371 utopiše se u rieci *Marici*.

Digitized by Google

Sve potajno jedan od drugoga.
Sastaše se četiri čauša
U Prizrenu gradu bijelome
Kod dvorova protopop-Nedjeljka,
Ali prota doma ne bijaše,
No u crkvi bješe na jutrenji,
Na jutrenji i na leturgiji.
Kol' ko s' silni ognjeni čauši,
Koliko su silni od silnijeh,
Te ne htješe konje odjahati,
No u crkvu konje nagoniše;
Potegoše pletene kandžije,
Udaraju protopop Nedjeljka:
„Brže hajde, protopop-Nedjeljko,
„Brže hajde na Kosovo ravno,
„Da ti kažeš, na kome je carstvo;
„Ti si svjetlog cara pričestio,
„Pričestio i izpovjedio;
„U tebe su knjige starostavne;
„Ja l' ćeš sada izgubiti glavu".
Suze roni protopop Nedjeljko,
Suze roni pa njima govori:
„Odbijte se, silni od silnijeh,
„Dok u crkvi zakon savršimo,
„Znati će se, na komu je carstvo".
Tako su se oni uzmaknuli;
A kad zakon božji savršiše,
Izljegoše pred bijelu crkvu.
Tad govori protopop Nedjeljko:
„Djeco moja, četiri čauša!
„Ja sam svjetla cara pričestio,
„Pričestio i izpovjedio;
„Al' ga nisam pitao za carstvo,
„Već za grihe, što je sagriešio.
„No idite u Prilipa grada
„Do dvorova Kraljevića Marka,
„A do Marka do mojega djaka;
„Kod mene je knjigu naučio,
„Kod cara je Marko pisar bio,
„U njega su knjige starostavne,
„I on znade na kome je carstvo;
„Vi zovite na Kosovo Marka,
„Hoće Marko pravo kazivati,
„Jer se Marko ne boji nikoga,
„Razma jednog Boga istinoga.
Otidoše četiri čauša,
Otidoše ka Prilipu gradu,
Bielu dvoru Kraljevića Marka.

Kad su bili pred bijele dvore,
Udariše zvekirom na vrata;
To začula Jevrosima majka,
Pa doziva svoga sina Marka:
„Sine Marko! moje čedo drago!
„Tko udara zvekirom na vrata?
„Baš ka' da su babovi čauši".
Usta Marko, te otvori vrata,
Čauši se pokloniše Marku:
„Božja t' pomoć, gospodaru Marko!"
A Marko jih omilova rukom:
„Dobro došli, moja djeco draga!
„Jesu l' zdravo srblji vitezovi,
„I čestiti carevi i kralji?"
Čauši se smjerno pokloniše:
„Gospodaru, Kraljeviću Marku!
„Sve je zdravo, ali nije mirno:
„Gospoda se težko zavadila
„Na Kosovu polju širokome
„Kod bijele Samodreže crkve,
„I oni se otimlju o carstvo;
„Medju se se hoće da pomore,
„Zlaćenima da pobodu noži,
„A ne znadu, na kome je carstvo;
„Tebe zovu na Kosovo ravno,
„Da im kažeš, na kome je carstvo".
Ode Marko u gospodske dvore,
Pak doziva Jevrosimu majku:
„Jevrosima, moja mila majko!
„Gospoda se jesu zavadila
„Na Kosovu polju širokome
„Kod bijele Samodreže crkve;
„I oni se otimlju o carstvo,
„Medju se se hoće da pomore,
„Zlaćenima da pobodu noži,
„A ne znadu, na kome je carstvo;
„Mene zovu na polje Kosovo,
„Da im kažem, na kome je carstvo".
Kol' ko Marko težio na pravdu,
Tol' ko moli Jevrosima majka:
„Marko, sine jedini u majke!
„Ne bila ti moja hrana kleta,
„Nemoj, sine, govoriti krivo
„Ni po babu ni po stričevima,
„Već po pravdi Boga istinoga;
„Nemoj, sine, izgubiti duše;
„Bolje ti je izgubiti glavu,
„Nego svoju ogriešiti dušu".

Digitized by Google

Uze Marko knjige starostavne,
Pa opremi sebe i Šarina,
Šarinu se na ramena baci,
Otidoše u Kosovo ravno.
Kad su bili kraljevu šatoru.
Reče tada Vukašine kralju:
„Blago meni do Boga miloga!
„Eto meni moga sina Marka,
„On će kazat', na meni je carstvo,
„Od otca će ostanuti sinu".
Marko sluša, ništa ne govori,
Na šatora ne okreće glavu.
Kad ga vidje Uglješa vojvoda,
Tad Uglješa riječ govorio:
„Blago meni! eto mi sinovca,
„On će kazat' na meni je carstvo;
„Kaži, Marko, na meni je carstvo,
„Oba ćemo bratski carevati".
Šuti Marko, ništa ne besjedi,
Na šatora ne okreće glavu.
Kad ga vidje vojevoda Gojko,
Tada Gojko riječ govorio:
„Blago meni! eto mi sinovca,
„On će kazat' na meni je carstvo:
„Kad je Marko još nejačak bio,
„Ja sam Marka vrlo milovao,
„U svilena njedra uvijao,
„Kano krasnu od zlata jabuku;
„Kud sam godje na konju hodio,
„Sve sam Marka sa sobom vodio;
„Kaži, Marko, na meni je carstvo,
„Ti ćeš, Marko, prvi carevati.
„A ja ću ti biti do koljena".
Šuti Marko, ništa ne govori,
Na šatora ne okreće glavu;
Pravo ode bijelu šatoru,
Ka šatoru nejaka Uroša,
Dogna Šarca caru do šatora;
Ondje Marko Šarca odsjednuo.
Kad ga vidje nejaki Urošu,
Lako skoči na svilne dušeke,
Lako skoči, paka mu govori:
„Blago meni! eto moga kuma,
„Eto kuma Kraljevića Marka,
„On će kazat' na kome je carstvo".
Ruke šire, u grla se grle,
U bijelo cjelivâju lice,
Za junačko pitaju se zdravlje,
Pa sjedoše na svilne dušeke.
Tako malo vrieme postajalo,
Danak prodje, tamna noćca dodje;
Kad u jutro jutro osvanulo,
I pred crkvom zvona udarila,
Sva gospoda došla na jutrenju,
U crkvi su službu savršili,
Izljegoše iz bijele crkve,
U stolove pred crkvu sjednuli,
Sećer iju, a rakiju piju.
Marko uze knjige starostavne,
Knjige gleda, a govori Marko:
„A moj babo, Vukašine kralju!
„Malo l' ti je tvoje kraljevine!
„Malo l' ti je, ostala ti pusta!
„Već s' o tudje otimate carstvo.
„A ti striče, despote Uglješa!
„Malo l' ti je despotstva tvojega!
„Malo 'l ti je ostalo ti pusto!
„Već s' o tudje otimate carstvo.
„A ti striče, vojevoda Gojko!
„Malo ti je vojvodstva tvojega!
„Malo l' ti je, ostalo ti pusto!
„Već se o tudje otimate carstvo.
„Vidite li, Bog vas ne vidio!
„Knjiga kaže, na Urošu carstvo,
„Od otca je ostanulo sinu,
„Djetetu je od koljena carstvo.
„Njemu carstvo care naručio,
„Na samrti, kad je počinuo.
Kad to začu Vukašine kralju,
Skoči kralju od zemlje na noge,
Pa potrže zlaćena handžara,
Da ubode svoga sina Marka.
Bježi Marko izpred roditelja,
Jer se njemu, brate, ne pristoji
Sa svojim se biti roditeljem,
Bježi Marko oko biele crkve,
Oko biele crkve Samodreže;
Bježi Marko, a tjera ga kralju,
Dok su triput kolo sastavili
Oko biele Samodreže crkve.
Gotovo ga bješe sustigao,
Al' iz crkve nješto progovara:
„Bjež u crkvu, Kraljeviću Marko!
„Vidiš, gdje ćeš danas poginuti,
„Poginuti od svog roditelja,
„A za pravdu Boga istinoga".

Digitized by Google

Crkvena se otvoriše vrata,
Marko bježi u bijelu crkvu,
Za njime se vrata zatvorila.
Kralj dopade na crkvena vrata,
Po direku udari handžarom,
Iz direka krvca pokapala;
Tad' se kralju bio pokajao,
Te je riječ bio govorio:
„Lele meni do Boga jednoga!
„Gdje pogubih svoga sina Marka!"
A iz crkve nješto progovara:
„A čuješ li Vukašine kralju?
„Ti nijesi posjekao Marka,
„Već posječe božjega angjela."
Na Marka je vrlo žao kralju,
Te ga ljuto kune i proklinje:
„Sine Marko, da te Bog ubije!
„Ti ne imao groba ni poroda!
„I da bi ti duša ne izpala,
„Dok turskoga cara ne dvorio."
Kralj ga kune, car ga blagoslivlja:
„Kume Marko, Bog ti pomogao!
„Tvoje lice svjetlo na divanu!
„Tvoja sablja sjekla na mejdanu!
„Nada te se ne našlo junaka!
„Ime ti se svuda spominjalo,
„Dok je sunca i dok je mjeseca!"
Što su rekli, tako mu se steklo.

Ženitba kralja Vukašina. [1])

Knjigu piše Žura Vukašine
U bijelu Skadru na Bojani,
Te je šalje na Hercegovinu
Bijelome gradu Pirlitoru
Pirlitoru prema Durmitoru, [2])
Vidosavi ljubi Momčilovoj;
Tajno piše, a tajno joj šalje;
U knjizi joj ovako besjedi:
„Vidosava, Momčilova ljubo!
„Šta ćeš u tom ledu i snijegu?
„Kad pogledaš s grada iznad sebe,
„Ništa nemaš lijepa vidjeti,
„Već bijelo brdo Durmitora,
„Okićeno ledom i snijegom
„U sred ljeta kao u sred zime;
„Kad pogledaš strmo izpod grada,
„Mutna teče Tara valovita;
„Ona valja drvlje i kamenje,
„Na njoj nema broda niti mosta,
„A oko nje borje i mramorje.
„Već ti otruj vojvodu Momčila,
„Il' ga otruj ili mi ga izdaj;
„Hodi k meni u primorje ravno
„Bijelome Skadru na Bojanu.
„Uzet ću te za vjernu ljubovcu,
„Pa ćeš biti gospodja kraljica:
„Presti svilu na zlatno vreteno,
„Svilu presti, na svili sjediti,
„A nositi divu i kadivu,
„I još ono sve žčeno zlato.
„A kakav jo Skadar na Bojani!
„Kad pogledaš brdu iznad grada,
„Sve porasle smokve i masline
„I još oni grozdni vinogradi;
„Kad pogledaš strmo izpod grada,
„Al' uzrasla pšenica bjelica,
„A oko nje zelena livada,
„Kroz nju teče zelena Bojana,
„Po njoj pliva riba svakojaka,
„Kad god hoćeš, da je taze jedeš."
Dodje knjiga ljubi Momčilovoj,
Knjigu gleda ljuba Momčilova,
Onu gleda, drugu sitnu piše:
„Gospodine, kralju Vukašine!
„Nije lasno izdati Momčila,
„Ni izdati niti otrovati:
„U Momčila sestra Jevrosima,
„Gotovi mu to gospodsko jelo,

---

[1]) *Vukašin* Mrnjavčević kraljevao je od god. 1367 do 1371; stigla ga pravda Božja.

[2]) *Durmitor* i *Pirlitor*, pored *Drobnjaka* u Hercegovini, dvie visoke planine jedna prema drugoj. Na Pirlitoru vide se i danas razvaline gradića, za koji se pripovieda, da je u njemu sjedio vojvoda *Momčilo*, ujak Kraljevića Marka.

Digitized by Google

„Prije njega jelo ogleduje;
„U Momčila devet mile braće
„I dvanaest prvo-bratučeda.
„Oni njemu rujno vino služe,
„Prije njega svaku času piju;
„Momčil' ima konja Jabučila,
„Jabučila konja krilatoga,
„Kudgod hoće, preletjeti može;
„U Momčila sablja sa očima,
„Ne boji se nikoga do Boga.
„Već ću li me, kralju Vukašine!
„Ti podigni mnogu silnu vojsku,
„Izvedi je na Jezera ravna,
„Pak zasjedi u gori zelenoj;
„U Momčila čudan nauk ima,
„Svako jutro u svetu nedjelju
„Rano rani u lov na Jezera,
„Sobom vodi devet mile braće
„I dvanaest prvo-bratučeda
„I četrest od grada levera;
„Kada bude u oči nedjelje,
„Ja ću spalit' krila Jabučilu,
„Britku ću mu sablju zatopiti,
„Zatopiti onom slanom krvlju,
„Da se neda izvadit' iz kora;
„Tako ćeš ti pogubit' Momčila".
Kada kralju tanka knjiga dodje,
Te on vidje, što mu knjiga kaže,
To je njemu vrlo milo bilo;
Pa on diže mnogu silnu vojku,
Ode s vojskom na Hercegovinu,
Izvede je na Jezera ravna,
Pak zasjede u gori zelenoj.
Kad je bilo u oči nedjelje,
Momčil ode u svoju ložnicu,
Pa on leže u meke dušeke,
Malo prodje i ljuba mu dodje;
Ali neće u meke dušeke;
Već mu roni suze više glave.
A nju pita vojvoda Momčilo:
„Vidosava, moja vjerna ljubo!
„Kakva ti je golema nevolja,
„Te mi roniš suze više glave?"
Al' govori mlada Vidosava:
„Gospodaru, Momčilo vojvoda!
„Meni nije nikakve nevolje,
„Već sam čula jedno čudno čudo,
„Čula jesam, al' nisam vidjela,
„Da ti imaš konja Jabučila,
„Jabučila konja krilatoga;
„Ja ne vidjoh tvome konju krila,
„Te ne mogu mlada vjerovati;
„Već se bojim, hoćeš poginuti".
Mudar bješe vojvoda Momčilo,
Mudar bješe, al' se prevario,
Svojoj ljubi tako besjedio:
„Vidosava, moja vjerna ljubo!
„Za to ću te lasno utješiti,
„Ti ćeš lasno vidjet' Čilu krila:
„Kada prvi zapjevaju pjevci,
„Ti otidi u nove ahare,
„Tad' će Čile popustiti krila,
„Tad' mu možeš krila sagledati".
Pak on leže sanak boraviti.
Momčil' spava, ljuba mu ne spava,
Veće sluša mlada u dušeku,
Kad će prvi pievci zapjevati;
A kad prvi pievci zapjevaše,
Skoči mlada iz meka dušeka,
Zapalila venjer i svijeću,
Pa uzima loja i katrama,
Ode pravo u nove ahare;
Al' istina, što Momčilo kaže;
Jabučilo krila popustio,
Popustio krila do kopita.
Tada ona krila namazala,
Namaza jih lojem i katramom,
Pa svijećom krila zapalila,
Te zapali krila Jabučilu;
Što ne mogla vatrom sagoriti.
To pod kolan pritegnula tvrdo.
Ona mlada ode u riznicu,
Dohvatila sablju Momčilovu,
Te je slanom zatopila krvlju,
Pak se vrnu u meke dušeke.
Kad u jutro zora zabielila,
Poranio vojvoda Momčilo,
Pa govori ljubi Vidosavi:
„Vidosava, moja vjerna ljubo!
„Ja sam noćas čudan san usnuo,
„Gdje se povi jedan pramen magle
„Od proklete zemlje Vasojeve,
„Pak se savi oko Durmitora;
„Ja udarih kroz taj pramen magle,
„Sa mojijeh devet mile braće
„I s dvanaest prvo bratučeda

Digitized by Google

„I četrest od grada levera,
„U magli se, ljubo, razstadosmo;
„Razstadosmo, pak se ne sastasmo;
„Neka Bog zna, dobra biti neće".
Veli njemu ljuba Vidosava:
„Ne boj mi se, mili gospodaru!
„Dobar junak, dobar san usnio:
„San je laža, a Bog je istina".
Opremi se vojvoda Momčilo,
Pa on sidje niz bijelu kulu,
Dočeka ga devet mile braće
I dvanaest prvo-bratučeda
I četrest od grada levera,
A ljuba mu izvede Čilaša;
Dobrijeh se konja dohvatiše,
Otidoše u lov na Jezera.
Kad su bili nadomak Jezera,
Obteče jih ona silna vojska.
Kad Momčilo opazio vojsku.
On poteže sablju od bedrice,
Al' se pusta ne da izvaditi,
Kao da je za kore prirasla.
Onda reče vojvoda Momčilo:
„Čujete li, moja braćo draga!
„Izdade me kuja Vidosava,
„No dajte mi sablju ponajbolju".
Hitro su ga braća poslušala,
Dadoše mu sablju ponajbolju;
Pa je Momčil' braći besjedio:
„Čujete li, moja braćo draga!
„Vi udrite vojsci po krajima,
„Ja ć' udarit' vojsci po srijedi".
Mili Bože, čuda velikoga!
Da je kome pogledati bilo,
Kako sječe vojvoda Momčilo,
Kako krči druma niz planinu;
Više tlači konjic Jabučilo,
Neg' što Momčil' britkom sabljom sječe.
Al' ga loša sreća susretnula:
Kad izidje prema Pirlitoru,
Susrete ga devet vranih konja,
A na njima brata ni jednoga!
To kad vidje vojvoda Momčilo,
U junaku srce prepuknulo
Od žalosti za braćom rodjenom,
Bijele mu malaksaše ruke,
Te ne može više da siječe;
Već udara konja Jabučila,
Udara ga čizmom i mamuzom,
Da poleti gradu Pirlitoru,
Al' mu konjic poletjet' ne može!
Kune njega vojvoda Momčilo:
„Jabučilo, izjeli te vuci!
„Iz šale smo odavle letjeli,
„Bez nevolje, tek od obijesti,
„A danas mi poletjeti nećeš!"
Al mu konjic njiškom odgovara:
„Gospodaru, vojvoda Momčilo!
„Nit' me kuni, niti me nagoni,
„Danas tebi poletjet' ne mogu;
„Bog ubio tvoju Vidosavu!
„Ona mi je zapalila krila;
„Što ne mogla vatrom sagorjeti,
„To pod kolan pritegnula tvrdo:
„Veće bježi kuda tebi drago".
Kad to začn vojvoda Momčilo,
Proli suze niz junačko lice,
Pa odskoči od konja Čilaša,
Triput skoči do grada doskoči,
Ali gradu vrata zatvorena,
Zatvorena i zamandaljena!
Kad se Momčil' vidje na nevolji,
On dozivlje sestru Jevrosimu:
„Jevrosimo, moja mila sejo!
„Pusti meni jednu krpu platna.
„Ne bih li ti u grad utekao".
Seja bratu kroz plač odgovara:
„A moj brate, vojvoda Momčilo!
„Kako ću ti pustit' krpu platna,
„Kad je meni snaha Vidosava,
„Moja snaha, tvoja nevjernica,
„Savezala kose za direke?
Al' je sestra srca žalostiva,
Žao joj je brata rodjenoga,
Ona ciknu, kao ljuta guja;
Mahnu glavom i ostalom snagom,
Iz glave je kose izčupala,
Ostavila kose na direku,
Pa dohvati jednu krpu platna,
Preturi je gradu niz bedene.
Momčil' hvati onu krpu platna,
Pa se penje gradu uz bedene,
Gotov' bješe u grad uskočiti;
Al' doleće ljuba nevjernica,
Oštru sablju nosi u rukama,
Presiječe mu platno više ruku;

Digitized by Google

Momčil' pade gradu niz bedene,
Kraljeve ga dočekaše sluge
Na mačeve i na koplja bojna,
Na nadžake i na buzdovane;
A dopade kralju Vukašine,
Udari ga onim bojnim kopljem
Udari ga posred srca živa.
Al' govori vojvoda Momčilo:
„Amanet ti, Vukašine kralju,
„Ti ne uzmi moju Vidosavu,
„Vidosavu moju nevjernicu,
„Jer ć' i tvoju izgubiti glavu;
„Danas mene u tebe izdala,
„A sjutra će tebe u drugoga;
„Već ti uzmi moju milu seju,
„Seju moju milu Jevrosimu,
„Ona će ti svagda vjerna biti,
„Rodit će ti, kô i ja, junaka!"
To govori, vojvoda Momčilo,
To govori, a s dušom se bori;
To izusti, lahku dušu pusti.
Kad pogibe Momčilo vojvoda,
Na gradu se otvoriše vrata;
Pak izidje kuja Vidosava,
Te dočeka kralja Vukašina,
Odvede ga na bijelu kulu,
Posadi ga u stolove zlatne,
Ugosti ga vinom i rakijom
I gospodskom svakom djakonijom;
Pa otide u riznicu mlada,
Iznese mu ruho Momčilovo,
Momčilovo ruho i oružje.
Al da vidiš čuda velikoga!
Što Momčilu bilo do koljena,
Vukašinu po zemlji se vuče;
Što Momčilu taman kalpak bio,
Vukašinu na ramena pada;
Što Momčilu taman čizma bila,
Tu Vukašin obje noge meće;
Što Momčilu zlatan prsten bio,
Tu Vukašin tri prsta zavlači;
Što Momčilu taman sablja bila,
Vukašinu s' aršin zemljom vuče;
Što Momčilu taman džeba bila,
Kralj se pod njom ni dignut' ne može.
Tad' govori kralju Vukašine:
„Avaj meni do Boga miloga!
„Nuto kuje mlade Vidosave!
„Kad izdade ovakog junaka,
„Koga danas u svijetu nema,
„To li mene sjutra izdat' neće!"
Pa poviknu svoje vjerne sluge;
Uhvatiše kuju Vidosavu,
Svezaše je konjma za repove,
Odbiše jih izpod Pirlitora,
Te je konji živu raztrgaše.
Kralj pohara dvore Momčilove,
Pa on uze sestru Momčilovu
Po imenu dilber-Jevrosimu.
Odvede je Skadru na Bojanu,
I vjenča je sebi za ljubovcu;
S njom lijepi porod izrodio,
Porodio Marka i Andriju,
A Marko se turi na ujaka,
Na ujaka vojvodu Momčila.

Vukašin i Uroš.

(Kačić)

Goji majka tri sina nejaka
U Lovreću niže Opanaka.
Jednom ime Uglješa bijaše,
On starinom Hercegovac biše
Od Lovreća grada bijeloga
A drugi se Gojko zovijaše;
Treći biše dite Vukašine,
Baš babajko Kraljevića Marka.
Bihu dica roda gospodskoga,
Gospodskoga, ali ubogoga;
Babo im se Marnjavac zovjaše
Ondolen je pleme Kraljevića [1])
Majka sinke trudno odgojila,

[1]) Ova pjesma odgovara pučkoj predaji, po kojoj je češće Kačić pjevao. Ta još živi po Imotskoj krajini, osobito u Lovreću, gdi se u selu *Mrnjavci* i danas znadu Skakala i *Igralište* Kraljevića Marka; kô što se o njem mnogo toga pripovieda.

Digitized by Google

Odgojila tugom i čemerom.
Kada li su dica ponarasla,
Dobra im je srića pristupila.
Namira ih namirila biše,
Na Uroša, kralja Slovinskoga:
Uroš biše srdca milostiva,
Milostiva i bogabojeća.
Primi dicu u dvore bijele,
Te im kroji skerletne haljine,
Da s gospodom mogu vino piti,
Po divanu zajedno šetati.
Još mu ni to dosta ne bijaše,
Već im daje svoje banovine;
Vukašinu pol Srbije ravne,
A Uglješu lipu Romaniju.
To je banim vrlo mučno bilo;
Ter se skaču na noge junačke,
Pak otimlju sela i varoše,
I gradove od Srbije ravne.
Osta Uroš brez kraljestva svoga,
Brez kraljestva, i brez banovine,
Neka kuka kako kukavica;
Suze roni kano udovica.
Starac Uroš često uzdisaše
Vukašinu tiho govoraše:
„Ja sam tebe, sinko uzvisio,
„Na pristolje moje postavio.
„Primi mene u dvore bijele,
„I nosi mi urmet i poštenje,
„Spomeni se, drago diete moje,
„Dobra moga i uboštva tvoga".
Vukašin se na njeg izdiraše,
Ter srdito starcu besidjaše:
„Izkopat ću crne oči tvoje,
„I dat' ću ti gusle javorove;
„Ter otidi od grada do grada
„Da ne umreš od žedji i glada,
„Ja ti ne dam sa mnom blagovati,
„Ni u dvoru momu pribivati"
Kad je starac riči razumio,
Vukašinu tiho govorio:
„Nije zmija zmiju privarila,
„Što Vukašin Uroša Stipana".
Na se meće horjatske haljine.
I uzimlje gusle javorove;
Ode proseć od grada do grada
Od nemila, pobre, do nedraga.
K Vukašinu često dolazaše,
Milosrdje od njega prosaše.
Al Vukašin za Boga ne znade,
Već ga bije težkim buzdovanom.
Kako ga je jednom udario,
S crnom ga je zemljom sastavio.
Malo vrime postajalo biše,
Od iztoka Turci udariše,
Udariše na Srbiju ravnu,
Na državu kralja Vukašina.
Svu njegovu vojsku izsikoše
I Srbiju zemlju osvojiše.
Sam uteče kralju Vukašine,
Udje gorom, vesala mu majka!
Zaludu je i on utekao,
Jer bižeći goricom zelenom,
Pogubi ga sluga Nikolica,
Odnese mu krunu i kolajnu,
Koja biše od suhoga zlata,
Nakićena pridragim kamenjem
Božja pravda tako hotijaše,
Da mu sluga odsiječe glavu;
Jer on biše pogubio kralja

Povjesnica kaže, da je slabi Uroš sin Dušanov pustio se u ruke laskavcu čovjeku nizka roda iz Hercegovine (t. j. Zahumlja, koje se kašnje za Hercega Stjepana prozva Hercegovinom, prostiraše se do Cetine) imenom Vukašin (otac Kraljevića Marka); pa ga s' toga velikaši odbjegli; i napokon ga sam Vukašin smakao, da na njemu ostane kraljevina. Vukašinu Turci vojsku potuku na Kosovu (godine 1371), a njega u bjegu sluga posiječe

Po svoj prilici Vukašin se bio prislonio uz Dušana, kad je onaj provalio vojskom kroz Imotski (g. 1346).

Tako Kraljević Marko, rodom Hrvat, postojbinom i odgojem Srbin, postao je živom slikom vrhna i mahna srbskih, te donekle i hrvatskih; pa ga s' toga svi jednako spominjemo i jednako pjevamo.

Digitized by Google

Urošića, svoga gospodara.
Evo, pobre, pleme Kraljevića.
Od Marnjavca, staroga plemića,
I sada se to pleme nalazi,
U Lovreću izpod Studenaca.

Женитба кнеза Лазара.

Вино није силан цар Стјепане
У Призрену граду бијеломе;
Вино служи вјеран слуга Лазо,
На све цару чашу преслужује,
А на цара криво погледује.
Царе пита вјерна слугу Лаза:
„Ој Бога ти вјеран слуго Лазо!
„Што те питам право да ми кажеш:
„Што ти мени часу преслужујеш?
„Што л' на мене криво погледујеш?
„Али ти је коњиц олошао?
„Али ти је рухо остарило?
„Ал' т' је мало големога блага?
„Шта т' је мало у двору мојему?"
Њему вели вјеран слуга Лазо:
„Вољан буди, царе, на бесједи!
„Кад ме питаш право да ти кажем:
„Није мени коњиц олошао,
„Нити ми је рухо остарило,
„Нит' је мало големога блага;
„Свега доста у двору твојему;
„Вољан буди, царе, па бесједи!
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„Које слуге послије дођоше,
„Све се теби слуге удворише,
„Све си слуге, царе, изженио,
„А ја ти се удворит немогох,
„Мене, царе нехће оженити
„За младости и љепоте моје."
Бесједи му силан цар Стјепане:
„Ој Бога ми, вјеран слуга Лазо!
„Ја немогу тебе оженити
„Свињарицом ни говедарицом,
„За те тражим госпођу ђевојку,
„И за мене добра пријатеља,
„Који ће му сјести уз кољено,
„Са којим ћу хладно пити вино.
„Но чу ли ме, вјеран слуго Лазо!
„Ја сам за те нашао ђевојку
„И за мене добра пријатеља
„У онога стара Југ-Богдана,
„Милу сеју девет Југовића,
„Баш Милицу милу мљезиницу;
„Но се Југу поменут' несмије,
„Није ласно њему поменути,
„Јер је Богдан рода господскога,
„Неће дати за слугу ђевојку,
„Но ћу ли ме, вјеран слуго Лазо!
„Данас петак а сутра субота,
„Преко сјутра свијетла недјеља,
„Поћи ћемо у лов у планину,
„Позват ћемо стара Југ-Богдана,
„С њим ће поћи девет Југовића.
„Ти неиди у планину, Лазо,
„Но остани код бијела двора,
„Те готови господску вечеру;
„Кад дођемо из лова планине,
„Ја ћу свраћат' Југа на вечеру,
„А ти свраћај девет Југовића
„Кад сједнемо за столове златне.
„Ти навали шећер и ракију,
„На донеси црвенику вино
„Кад се хладна напијемо вина,
„О свачем ће Јуже бесједити,
„Како који добар јунак јесте,
„Изнијеће књиге староставне,
„Да казује посљедње вријеме.
„То кад чујеш вјерна слуго Лазо,
„А ти трчи на тамну кулу,
„Те донеси ону чашу златну
„Штоно сам је скоро куповао
„У бијелу Варадину граду
„Од ђевојке младе кујунџинке,
„За њу дао товар и по блага;
„Наслужи је црвенијем вином,
„Поклони је стару Југ-Богдану.
„Тада ће се Богдан размислити
„Чим ће тебе, Лазо, даривати
„Те ћу њему онда поменути
„За Милицу ћерцу мљезиницу"
Прође петак и прође субота;
„'ано дође свијетла недјеља,
Царе пође у лов у планину,
И позваше стара Југ-Богдана,
С Југом пође девет Југовића,
Отидоше у лов у планину,
Лов ловише по гори зеленој;

Digitized by Google

Ни добише, ни шта изгубише,
Но се сноме повратише двору,
Преда њих је изшетао Лазо,
Царе сврака Југа на вечеру,
Лазо сврака девет Југовића
Кад сједоше за столове златне:
Уврх совре силан цар Стјепане,
А до њега стари Луг-Богдане,
А до Југа девет Југовића,
Њима служи вјеран слуга Лазо,
Он навали шећер и ракију,
На донесе црвенику вино
Кад се хладна напојише вина,
О свачему сташе бесједити,
Како који добар јунак јесте;
Југ извади књиге старославне,
Те казује посљедње вријеме:
„Видите ли, моја браћо красна!
„Видите ли како књига каже:
„Настануће посљедње вријеме,
„Нестануће овце и пшенице
„И у пољу и чеље и цвијета;
„Кум ће кума по суду тјерати,
„А брат брата звати по мегдану“
Кад то зачу вјеран слуга Лазо,
Он отрча на танану кулу,
Те донесе ону чашу златну,
Наслужије црвенијем вином,
Поклони је стару Југ-Богдану;
Богдан прими златну купу вина,
Купу прими а пити је не ће,
Мисли Богдан, шта је и како је,
Чиме ли ће даривати Лаза.
Југу вели девет Југовића:
„О наш бабо, стари Југ-Богдане!
„Што не пијеш златну купу вина,
„Што но ти је поклонио Лазо?“
Вели њима стари Југ-Богдане:
„Ђецо моја, девет Југовића!
„Ја ћу ласно пити купу вина,
„Него мислим, која ђецо драга,
„Чиме ћу ја даривати Лаза“
Југу вели девет Југовића:
„Ласно ћеш ти даривати, бабо
„У нас доста коња и сокола,
„У нас доста пера и калпака“
Тад говори силан цар Стјепане:
„Има Лазо коња и сокола,
„Лазо има пера и калпака,
„Лазо тога не ће ни једнога,
„Лазо хоће Милицу ђевојку,
„Баш Милицу, милу мљезиницу,
„Милу сеју девет Југовића.“
Кад зачуше девет Југовића,
Поскочише на ноге лагане,
Потегоше мале коврдине
Да погубе цара у столици.
Моли им се стари Југ-Богдане:
„Нете, синци, ако Бога знате!
„Ако данас цара погубите,
„На вама ће останути клетва;
„Док извадим књиге старославне,
„Да ја гледам, синци, у књигама,
„Јел' Милица Лазу суђеница.“
Књиге учи стари Југ-Богдане,
Књиге учи, грозне сузе рони:
„Нете, синци, ако Бога знате!
„Милица је Лазу суђениса,
„На њему ће останути царство,
„Са њоме ће царовати Лазо
„У Крушевцу код воде Мораве“
Кад то зачу силан цар Стјепане,
Он се маши руком у џепове,
Те извади хиљаду дуката,
И извади од злата јабуку,
У јабуци три камена драга,
Обиљежје Милици ђевојци.

Ženitba Relje Bošnjanina vilom.

Vino pila do dva pobratima
U Prilipu na bijeloj kuli:
Jedno mi je Kraljeviću Marko,
A drugo je Relja Bošnjanine. *)

---

*) *Hrelja* je bio naš Hercules. Neka vrsta uspomene na tare Gigante, Vile. Zove se i *Krilati Hrelja*, premac *Zmaju Ognjenom Vuku* — U Primorju Senjskom *Hrelin-grad*.

Digitized by Google

Oni sjede, hladno piju vino,
Dok im vince ugrijalo lice.
A rakija sobet otvorila;
Onda veli Kraljeviću Marko:
„Pobratime, Relja Bošnjanine!
„Što sam čuo čudo na svijetu;
„Ti si išo svuda po svijetu,
„Jesi li ti čuo jal' vidio,
„Na Golubu visokoj planini,
„Gdje imade zelena livada,
„Po livadi trava djetelina,
„Po njoj pasu dva vrana gavrana?
„To ne bila dva vrana gavrana
„Već dva konja od jedne kobile,
„Zlatne su im grive do koljena,
„I lijepe kite do očiju;
„To su konji iz planine vila;
„To je polje dugo i široko.
„U širinu dvanaest sahata,
„U duljinu dvadest i četiri:
„Po sred polja zeleno jezero,
„Kod njega su na sastanku vile.
„Svake evte tri bijela dana:
„Sve okreću kolo na okolo,
„Tu imade devet sestrenica
„I pred njime vila najstarija,
„Po imenu vila Jerisavlja
„Što okreće kolo naokolo.
„Već ču li me, mio pobratime!
„Meni kažu, vidio nijesam,
„Da ne dadu kroz planinu proći
„I nikakvu zapjevat junaku.
„Već ako ćeš mene poslušati
„Da debele konje opremimo;
„Da idemo na Golub planinu,
„Da vidimo zelenu livadu,
„Na livadi dva konja gavrana,
„Da vidimo kolo djevojaka,
„Djevojaka, iz planine vila;
„Volim njihe scir učiniti
„Nego, brate, hiljadu dukata."
Onda Veli Relja Bošnjanine:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Ti se prodji iz planine vila,
„I Goluba visoke planine;
„Jer će one naske nagrditi
„Ja li nas ke, jali konje dobre;
„Žao mi je sebe i alata,
„Pak i tebe i konja Šarina."
A kad začu Marko Kraljeviću,
Ovako je njemu govorio:
„Idi. Relja, jedna strašivice!
„Kad se bojiš u planini vila.
„Ja kako bi na mejdan izišo!
„A bi li ti meni vjerovao?
„Koliko je u godini dana,
„Toliko sam dobio mejdana:
„Ja se vila prepanuti neću.
„I ja imam vilu posestrimu;
„Do sad mi je na pomoći bila
„I od danas do vijeka svoga."
A kad začu Relja Bošnjanine,
Onda njega izjede sramota;
Pa govori Marku Kraljeviću:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Ja ću tebe i to poslušati,
„Al ni malo meni nije drago."
I rekoše, na noge skočiše,
Pak debele konje pohvataše;
Pritežu im na toke kolane,
Pa debele konje opremiše
Opremiše, pa ih posjedoše,
Odćeraše uz Urumeliju
Do Goluba visoke planine.
Kada biše na Golub planinu,
Na poljanu pod krivu omaru,
Ondje dobre konje razjahaše,
Te se hladna napojiše vina;
Marko pije crveniku vino,
A nazdravlja Relji Bošnjaninu;
Ne pije ga čašom ni maštrafom,
Već tulumom od dvanaest oka,
Kad se, pobre, nakitiše vina,
Od zemljice na noge skočiše,
Pak debele konje posjedoše:
Naćeraše drumom uz planinu,
Redom gone jedan za drugijem;
Tadaj Marka osvojilo pivo,
Progovara Relji Bošnjaninu:
„Pobratime, Relja Bošnjanine!
„Nešto mene sanak nadvladao,
„Ja t' je sanak, ja t' je sudnji danak!
„Daj zapjevaj, te me razgovaraj."
Progovara Relja Bošnjanine:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Ja ti danas zapjevat nesmiem,

Digitized by Google

„Kako ću ja danas zapjevati?
„Ako budu na sastanku vile,
„Hoće čuti pjesmu kroz planinu.
„Pak će pred nas izić u planinu,
„Te će nas ke nagrditi ljuto:
„Kada godj su na sastanku vile,
„Sve odpašu zlaćena okrilja,
„Pak se mlade u kolo hvataju,
„Te okreću kolo naokolo;
„Kako čuju pjesmu kroz planinu,
„Razkiduju kolo na planini,
„Onda idu drumu širokome,
„Te gledaju, tko je i kako je:
„I danas će nas ke opaziti.
„Da ti hoćeš mene poslušati,
„Da ne javljaš pjesme kroz planinu,
„Dok poljani konje dotjeramo;
„Jer pokraj nje gusta gora bješe.
„Kroz goru bi konje naćerali,
„U kraj gore konje razjahali,
„Privukli se od jele do jele
„Te vidjeli konje i djevojke:
„Devet vila devet sestrenica
„I pred njima vila Jerisavlja,
Što je njima starješina bila.“
Da vi' š Marka, vesela mu majka!
Ljuto ga je osvojilo pivo,
Pa na Relju oči izkolači:
„Idi, Relja, jedna strašivice!
„Kad ti danas zapjevat ne smieš.
„Koga si se bolan prepanuo,
„Devet vila, devet djevojaka?
„Ja zapjevaj, ja ću zapjevati!“
A kad Relju izjede sramota,
On zapjeva tanko glasovito.
Kako Relja tanko popieva
Planina se planini odziva
A sa gore polieće lišće.
To začule na planini vile,
Na livadi kolo uhvatile,
Pak okreću kolo naokolo.
A kad začu devet djevojaka
I pred njima najstarija vila
Po imenu Jerisavlja mlada,
Progovara Jerisavlja mlada:
„Moje seke, devet sokolica!
„Neka malo kolo zastavite;
„Neko ima gorom i planinom,
„Pak zapjeva tanko glasovito,
„Čuje mu se pjesma kroz planinu,
„Da ga znajem i da ga poznajem.“
Birdem seke kolo zastaviše,
Pak slušaju pjesme kroz planinu,
Dok poznaše biesna junaka,
Po imenu Relju Bošnjanina;
Pa govori vila Jerislavlja:
„Čujete li? moje seke drage!
„Ono nam je Relja od Pazara;
„No slušajte, pa me poslušajte,
„Koja ćete mene poslušati?
„Nije l' majka rodila junaka,
„Da obuče krila pozlaćena,
„Da izidje na drum u planinu,
„Da dočeka Relju Bošnjanina,
„Izvadi mu oba oka crna?
„A ja odoh polju širokome,
„Da uklonim dva konja velika,
„Da ne vide konje jahanlije,
„Oba vranca od jedne kobile,
„Pozlaćenih griva i perčina.“
A kad začu devet djevojaka,
Sve djevojke zamukoše mukom,
A u crnu zemlju pogledaše,
Kako trava pod odgojke raste,
Kano dojke u dobre djevojke;
Al' ne šuti vila ponajmladja,
Po imenu vila Angjelija,
Već od zemlje na noge gjipila,
Pak obuče krila pozlaćena,
Pozlaćena krila i okrilje,
Pak izidje polju u širinu:
Razvi krila pak poleće vila,
I odleće drumu u planinu.
Kako dodje drumu na planinu
Ona pade na jelovu granu;
Dok evo ti Marka Kraljevića:
Niz Šarina noge oprostio,
Pokraj njega oblieće ćorda.
Opazi ga sa jelike vila,
Pa to vili milo ne bijaše,
Al' joj drugo biti ne mogaše,
Pa za jelu zaklanjaše glavu,
Dok propušta Marka na Šarinu.
Kad propušta Marka Kraljevića
Dok evo ti Relje Bošnjanina,
Niz alata noge oprostio:

Digitized by Google

Dočeka ga sa jelike vila
Pak pod njime uhvati alata,
Da vi'š vile, vesela joj majka!
Kako pod njim uhvati alata,
Birdem njemu oči pomračila,
Pomračila, pa ih izkopala,
Niz lice mu crna lije krvca,
A salieva krvcu u njedarca.
Kako njemu oči izkopala,
Birdem ode na jelovu granu.
Stade plakat Relja Bošnjanine:
„Avaj, Marko, bogom pobratime!
„Avaj meni, do Boga miloga!
„Gdje pogiboh danas u planini,
„Pogubi me vila nagorkinja!
„Koliko sam tebi besjedio,
„Nemoj mene nagoniti, Marko,
„Da ja pjevam danas u planini,
„Vila će me nagrditi ljuto."
A kad začu Marko na Šarinu
Da vi'š Marka, vesela mu majka!
Be na čarku povrati Šarina,
Prodrie se sa konja Šarina:
„Be ne luduj. Relja Bošnjanine!
„Evo tebi tvrdu vjeru dajem,
„Ja ću tvoje izliečiti lice:
„Ne bojim se sa planine vile,
„Dok su meni dva sokola siva
„I dok su mi dva hrta bijesna;
„Da pobjegne zemljam po gjenaru,
„Dostići će dva hrta bijesna;
„Da pobjegne pod oblake vila,
„Dostići će dva sokola siva"
Pa pogleda po jelovu granju,
Dok ugleda nagorkinju vilu;
Ona sjedi na jelovoj grani
A sve gleda, kud će pobjegnuti.
Odmah Marko trže sokolove;
Poletješe dva sokola siva,
Uhvatiše nagorkinju vilu,
Pak joj krila razklopit ne dadu,
Al' ne mogu da povedu vilu.
A kad vidje Kraljaviću Marko,
On do jele dotjera Šarina,
Pak podiže balčak od medjeda,
A izguli nadžak od čelika,
Na kome je sedamdeset pera
Sedamdeset i pera četiri,
Pak udari tankovitu jelu.
Sve sa jele polećeše grane,
Dok obori nagorkinju vilu;
Za rusu je kosu uhvatio,
Za njezino dvanest pletenica,
A poteže paklenu kandžiju,
Na kojoj je dvanaest šibala,
A na svakom puce od pirinča:
Kud je kuca, sve joj koža puca,
A crna je polieva krvca.
Stade piska nagorkinje vile:
„Avaj, Marko, Bogom pobratime!
„Što je tebi? ti se pomamio!"
— „Stani, vilo, i gore ti bilo!
„Što nagrdi onakog junaka?
„Što izvadi oba oka crna?
„Živu ću te na vatru složiti."
A kad začu nagorkinja vila
Prepade se, žalostna joj majka!
Jadovito odgovori Marku:
Ne udri me, Bogom pobratime!
„Ja ću tebi izvidat junaka,
„Izliečiti Relju Bošnjanina,
„Pusti mene u planinu, Marko,
„Da saberem trave svakojake,
„Da izvidam oba oka crna."
A kad začu Marko Kraljeviću,
Srdit Marko, pa se razljutio,
Pak na vilu oči izkolači:
„Nagorkinjo, iz planine vilo!
„Svak se bije, da sebi dobije,
„Svako žali pobratima svoga,
„Ni ja Relju prebolit ne mogu,
„Nećeš mene lasno prevariti.
„Skini, more, krila i okrilje,
„Pak ti hajde uz rosnu planinu,
„Te sabiraj travu svakojaku,
„Ponajviše smilja i bosilja,
„Te izvidaj u junaka liee,
„U junaka, pobratima moga:
„Posadi mu oba oka crna,
„Nek pogleda očima po svietu,"
A kad začu zagorkinja vila,
Suze roni, a Marku govori:
„Bogom brate, Kraljeviću Marko!
„Skini meni krila i okrilja,
„Pa me pusti u planinu samu,
„Junaku ću razhoditi tamu,

Digitized by Google

„I nje, ovo izvidati lice,
„Crnijem će očim pogledati.“ —
Marko skide krila i okrilja,
Pa on pušta u planinu vilu,
A pored nje dva sokola siva,
A za njima dva hrta bijesna;
Pak on sjedne u zelenu travu.
Malo sio, te se odmorio,
I hladna se vina napojio.
Malo sio četiri sahata,
A kad petog nasta polovina,
Dade mu se nešto pogledati;
Dok evo ti vile Angjelije,
A spored nje dva sokola siva,
A za njima dva hrta bijesna,
Vila ide, a suze prolieva.
Ona nosi trave svakojake,
Da izvida oči u junaka.
Marko pije, ni mukajet nije,
Već debele zasukuje brke,
A pogleda nagorkinju vilu,
Ja kako je odviše lijepa!
Crne oči, a crnje obrve,
Do dva oka, dva vrela studena,
Dva obraza, dva gjula rumena:
Trepavice, krila sokolova,
Obrvice, morske pijavice,
Medna usta, kutija šećera,
Sitni zubi, dizija bisera!
Kako vila Marku dolazila,
Poljubi ga u skut i u ruku.
Srdit Marko, pa se razljutio,
Brdem na nju oči izkolači:
„Trči, more, ranjenu junaku,
„Zalječi lice nagrdjeno
„I posadi oči usahnute.“
Pak poleće nagorkinja vila,
Te izvida Relju Bošnjanina:
Umiva ga studenom vodicom,
A otire travom svakojakom,
A kadi ga svakom mirodijom,
Dok je Relja očim pogledao,
I njegovo lice izvidala;
Pak je njega rukam' zagrlila,
Zagrlila, pa ga poljubila.
A Relja je rukam odtiskuje:
„Dalje stani, iz gore hajduče!
„A hajduče, nagorkinjo vilo!“
A vila se natrag povratila,
Pak eto je Kraljeviću Marku;
Pokloni se i dva i tri puta,
Pak Markovu poljubila ruku,
Poljubi mu ruku i koljeno,
Te ovako njemu govorila:
„Bogom brate, Kraljeviću Marko!
„Molim ti se, i smiluj se na me,
“Te me pusti u planinu mladu“.
Progovara Kraljeviću Marko:
„Stani, malo, nagorkinjo vilo!
„Dok se hladna napijemo vina,
„Posluži nam vino i rakiju“.
A kad doču nagorkinja vila,
Od zemljice na noge skočila,
Pa dohvati čašu i maštrafu,
Te junacim hladno služi vino.
Marko pije, a Relji nazdravlja,
Relja pije, a Marku nazdravlja,
Dok izpiše volje za dovolje,
I hladna se napojiše vina,
Te im vince udari u lice,
A rakija sobet otvorila.
Onda veli Relja Bošnjanine:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Ako ćeš ti mene poslušati,
„Da puštamo nagorkinju vilu,
„Neka ide soka u planinu;
„A mi ćemo konje pojahati,
„Da idemo zavičaju svome“.
Onda Marko sjede besjediti:
„Sjedi, Relja, na zlo ne udrio!
„Zar ćeš pustit vilu nagorkinju?
„Zar je nećeš uzet za ljubovcu?
„Ja imadem u planini vilu,
„U planini vilu posestrimu.
„Dala mi je dva sokola siva,
„I dala mi dva hrta bijela
„I dala mi zlatnu amajliju,
„Kojom jesam dobio mejdana,
„Koliko je u godini dana:
„Volim vili nego svojoj majci.
„Pak ako ćeš mene poslušati,
„Sad si i ti vilu zadobio,
„Uzmi vilu za bijelu ruku,
„Da vodimo kroz planinu vilu
„Do liepa Novoga-Pazara,
„Ti je vjenčaj sebi za ljubovcu,

Digitized by Google

„Osobito bit ćeš junak bolji“.
A kad začu Relja od Pazara,
Marku više i ne odgovara ;
Već od zemlje na noge skošiše,
I debele konje opremiše,
Opremiše, pak jih posjedoše.
Marko svoga posjede šarina
Relja svoga posjede alata,
Te prihvati nagorkinju vilu,
Oćeraše konje kroz planinu
I odoše do Novog-Pazara,
Kad dodjoše Novome Pazaru,
A do kule Relje Bošnjanina,
Dovedoše vilu Angjeliju,
Privjenčaše vilu Angjeliju,
Mladu Relji za vijernu ljubu. [1])

Ženitba Ljutice Bogdana vilom.

Vino pije Ljutica Bogdane,
Na zagorju mjestu pitomome,
U Rataju a na svojoj kuli;
Služi mu ga Jelica sestrica:
Bogdan svoga nigdje nikog nema
Osim Jelke, milostnice seke.
Kad se Bogdan vina napojio,
U sebi se Bogdan promislio:
„Mili Bože! čuda velikoga!
„Ja ostadoh, a ne oženih se!
„I jemin ću Bogu učiniti,
„Da se junak ni oženit neću
„Ni turkinjom sa turske krajine,
„Ni latinkom lica bijeloga,
„Ni srbkinjom roda gospodskoga
„Već bijelom iz planine vilom,
„Iz jezera, više Kolašina,
„Što uzima brodarinu težku,
„Od junaka dvije oči crne,
„A od konja dvie noge prve.“
A što Bogdan u rakij' govori,
To trijezan na noge skočio
Jelisavku sestru dozivao:
„O Jelice, sestro moja draga,
„Spremaj meni tanke brašnenice,
„Dok opremim sebe i ždralina.“
To rekao, na noge skočio,
Spade junak ždralu u podrume,
Sprema ždrala, kô se naučio.
Dok bijesna opremi ždralina,
Izvede ga na mrmer-avliju,
Dizgen konju na jabuku baci,
Sam se ždralin po avliji voda:
Ode Bogdan na visoku kulu,
Pa on skida bogate haljine,
A oblači putničke haljine:
I pripasa sablju brijedkinju,
Pa prihvata za drugo oružje:
Desnom rukom od zlata strijelu,
A lijevom šestoperca zlatna.
Kad na noge čizme navalio,
Niz bijelu silazio kulu;
A kad konju na avliju sidje,
Al mu seka konja opremila,
I svom bratu lake brašnenice:
Sira, hljeba i pečena mesa;
Natočila i čuturu vina,
Znade seka, što bratu valjade.
Bogdan seki i paripu sidje,
Ruke širi, u lice je ljubi:
„S Bogom sestro, moja Jelko draga!
„Oprosti mi i alali, seko.
„Ja se kada vidjet, ja ne vidjet.“
Sestra grozne suze prolievaše,
A s bratom se u lice ljubljaše:
„S Bogom, brate, Ljutica Bogdane!“
To rekoše, pa se razstadoše,
Ode Bogdan brdim pjevajući,
A u dvore seka kukajući;
Kud god ide, u jezera sidje,
U jezera više Kolašina;
Blizu Bogdan do jezera dodje,
A sve gleda, je li ondje vila.
Pri Bogdanu Bog i sreća bila,
Kod jezera vile ne imade,

[1]) Ova, kô što sliedeća vilinska pjesma, po svoj prilici dohodi od prastarih poganskih vremena; pa je samo nadjenuta poznijim junakom Relji, i Ljutici uz neizbježivoga Marka Kraljevića,

Digitized by Google

Otišla je na igrište vila.
Tudi Bogdan dotjera ždralina,
Na jezeru konja napojio,
Umio se i razhladio se,
Pa pobježe pod tanku jeliku,
Sakri sebe i konja ždralina.
Sa ždralina plosku ukinuo,
Sjede Bogdan hladno piti vino.
Malo sio, malo počinuo,
Vjetra nema, a planina huknu,
Zelene se povijaju jele,
Vrhovi im u tle udaraju:
Dok evo ti vile brodarice!
Vila pade kod tiha jezera,
Ona stope od paripa nadje,
Kud je parip došô na jezero,
I hladne se vode napojio,
A nije se vila dogodila,
Da mu uzme brodarinu težku
Žalostno se vila razljutila.
Ona gleda okolo jezera,
Ne bi l' gdjekod koga ugledala.
Kad nikoga ugledat ne može,
Sjede skidat krila i okrilje.
Pa ostavi krila na obali:
Ona mlada skoči u jezero;
Pa se vila u jezeru kupa
A kad vidje Ljutica Bogdane,
On od sebe oturi čuturu,
A u ruku prihvati strijelu,
Pa se vuče od trna do trna,
Te se Bogdan do jezera svuče,
Ukrade joj krila i okrilje,
Po pobježe pod tanku jeliku;
Onda Bogdan izpod jele viknu:
„Zlo ti jutro! brodarice vilo!
„Što se jutros u jezeru kupaš,
„Kamo tebi krila i okrilje?“
Kad to čula u jezeru vila,
Na obalu vila izskočila,
Gdjeno svoja krila ostavila:
Al' tu krila ni okrilja nema!
Pisnu jadna vila brodarica:
„Neznan junak, Bogom brat da mi si
„Daj ti meni krila i okrilje,
„Steć ćeš vilu posestrimu vjernu;
„Gdjegod tebi za nevolju bude,
„Vazda ću ti biti u pomoći“.

A Bogdan se izpod jele javlja:
„Ne budali, vilo brodarice,
„Ne dam tebi krila ni okrilja;
„Jemin jesam Bogu učinio,
„Da se drugom oženiti neću,
„Nego tobom vilom brodaricom;
„Ja li tobom ja li zemljom crnom,
„Pa ja s tobom pobratinstva neću:
„Već si oslen moja vjerna ljuba.“
Kad to reče čuturu nateže,
Pa čuturom o tle udario,
Sveza krila konju u terkiju,
Prekrsti se, sjede na ždralina,
U planinu protjera paripa.
Za njim jadna zapristaje vila,
A sve moli ljutita Bogdana,
Da joj krila i okrilje dade.
Bogdan za to haje i ne haje.
Kud god ide ljutiti Bogdane
Kud god ide, na zagorje side,
Na Rataje, a na svoju kulu,
Kad se tankoj pomolio kuli,
Ugleda ga sestrica Jelica,
Pa pred svoga brata izšetala:
„Blago meni! eto brata moga!“
Ruke šire, u lice se ljube;
Uzeše se po bijele ruke,
I odoše na visoku kulu,
Seka brata metnu u šiljteta,
Pa mu vina čašu donijela.
Taman čašu Bogdan prihvatio,
Dok zavika izpod kule vila:
„Gospodare, Ljutica Bogdane!
„Ja sam vila, ja sam ženska glava!
„A ne imam ništa od haljina,
„Spremi meni štogod od haljina,
„Da pokrijem žensko tielo svoje,
„Jer sam došla, da ti budem ljuba“.
Bogdan svoju sestru pogledao:
„Jelo. seko! otvori sanduke.
„Izvadi joj svoje ruho zlatno;
„Nosi dolje, pa vilu obuci.
„Nemoj svoga ruha sažaliti,
„Bolje će ti bratac sakupiti.“
Jelka seka druge ne dočeka,
Već otvori bojali-sanduka
Te iz bošće izvadi haljine,
Pak saleti niz bijelu kulu;

Digitized by Google

Nadje vilu na mrmor-avlji,
Pa zaova snahu dočekuje,
Sve joj svoju gjeisiju daje.
Kad obuče vilu brodaricu,
Natače joj dva zlatna prstena:
Jedan prsten Lauša vojvode, [1])
Što će biti djever u Bogdana;
Drugi prsten Relje od Pazara.
Al' tu njiheh ni jednoga nema,
Već ih Bogdan po sebi milova,
I po sebi metnu djeverima,
To mišljaše Ljutica Bogdane,
Za to ne zna Relja od Pazara,
Ni dijete nejačak Lauša.
Oba pobra jedan san usnuli,
Gdje se njihov pobro oženio,
Te obadva konje pojahali,
Doletiše Bogdanovu dvoru;
Još mu vila u dvor došla nije,
A padoše oba pobratima,
Dva djevera oba Bogdanova,
Na avliji vilu zastadoše,
Od dobrijeh konja odjahaše,
Sjaha Relja, a prihvati vilu:
„Hvala Bogu i Bogorodici!
„Kad oženih pobratima moga
„Sa bijelom brodaricom vilom!"
Pa je uze pod desno pazuho,
Odnese je na bijelu kulu,
Pa Bogdanu dobro jutro viče:
„Hvala Bogu, mio pobratime!
„Kad ću danas tebe oženiti!"
Knjigu piše Relja od Pazara
Na sve strane po Hercegovini,
Da na svatbu idju pobratimu,
Pobratimu Ljutici Bogdanu.
Skoči Bogdan, s njime se poljubi,
Za punu ih zasjede siniju:
„Pijte vino, oba brata moja!
„Dok veselje ja u dvoru spremim".
Sidje Bogdan pred bijele dvore,
Kolje ovce i male jaganjce
I srijemske velike volove,
Dok svatbarim jemek gotovio.
Stadoše se sastajat svatbari
Mnogo malo, tri hiljade duša!
Svakom' dosta piva i jediva.
Tu vjenčaše vilu i Bogdana:
Kumi kuma Momčila vojvodu
Od lijepa grada Pirlitora;
Starog popa Gogović hadžiju.
Kad vjenčaše Ljuticu Bogdana,
Svatbovaše za petnaest dana,
Svatbari se mnogi razidjoše
Osta Bogdan ljubeći djevojku.
Malo bilo vreme postajalo,
Malo vrieme tri godine dana,
Bogdanu se mužko čedo nadje;
Od dovede i popa i kuma;
Lijepo mu ime izabraše,
Na krštenju ime nadjenuše,
Slavno ime: vojvoda Strahilo.
Tako stalo opet godinica,
Te Bogdanu Bog i sreća dala,
Pa mu bijela zatrudjela vila,
Opet mu se jedno čedo nadje,
Ludo čedo, al je ženska glava;
Krstio ga i ime nadio,
Na izboru lijepa Ružica.
Tri godine i jedna godina
To se kažu četiri godine
Kolik Strahil od ljeta četiri,
Drugih nema od osam godina,
Kolik Strahil od osam godina;
Drugih nema od šesnaest godina.
Stade Bogdan tražiti djevojku,
Za Strahila svog milostna sina.
I on nadje za sina djevojku.
Kupi svata taman pet hiljada.
Pa on ode po mladu djevojku.
U koga je curu izprosio?
Iz liepe Pive potonljive [2])
A od soja od Sokolovića,
Od sokola Mate Harambaše.

---

[1]) Lauš-Lajoš-Ljudevit. Uspomena o mladom kralju ugarsko-hrvatskom, koji nemilo poginu na Mohačkom polju 1526 — To je magjarsko Kosovo.

[2]) Potone pod vodu — Potomlje na Pelješcu — podvodno mjesto, obično plodno.

Digitized by Google

Ode Bogdan, dovede djevojku.
Taman Bogdan svome dvoru dojde,
Dva veselja njem se dogodila,
Sina ženi, drugi mu se nadje.
To se Bogdan ni nadao nije,
Vjenča sina, a drugoga krsti:
Lijepo mu ime izabraše,
Po imenu: dijete Nenade.
Kad s' Bogdanu sastaše svatbari,
Svi u dvoru kolo zaigraše,
A djevojke kolo uhvatiše.
Vila sjedi u bijelој kuli,
Bogdanu se po kriocu vija,
A sve moli Ljutita Bogdana:
„O Bogdane, dragi gospodare!
„Koliko je vakta i zemana
„Kako si me jadan zadobio!
„A moja su krila zatvorena,
„Rodih tebi tvog rodjenog sina,
„A Strahila i Ružu djevojku;
„I drugoga u bešici nadje,
„A Nenada tvog rodjenog sina;
„Već sam s tobom porod izrodila,
„Daj ti meni dragi gospodare!
„Da obučem krila i okrilje.
„Da ja kolu i djevojkam sidjem,
„Da poigram na veselju tvome,
„Da razigram kolo i djevojke".
Prevari ga, ujede ga guja!
Pa joj dade krila i okrilje.
Kad se vila krila dohvatila,
Pa obuče krila i okrilje.
Sadje vila na mrmer-avliju,
Pa dopade kolu i djevojkam.
Kad pogleda kolo i djevojke,
Kolovodja njezina Ružica;
Kod nje vila kolo razkinula,
Tri puta je kolom okrenula,
Četvrti se nebu podignula,
Pa se vila iznad kola vija.
Haber pade Ljutitu Bogdanu,
Pa izidje pred bijelu kulu,
Te on vilu plemenitu viče:
„Moja vilo! moja vjerna ljubo!
„Je l' ti žao ostaviti sina,
„Tvog Nenada od četiri dana?
„Tko će tvoga zabaviti sina?
„Tko li će ga sisom zadojiti?
„Tko l' u meku svilu povijati?
„Kakav ti je zulum dotužio?
„Te pobježe od mog bielog dvora?
Vila mu se izpod neba javlja:
„O Bogdane, dragi gospodare!
„A moreš li guju uhvatiti,
„Moreš li je u dvor pripitomit,
„Da ti guja po dvoru rukuje?
„Nikad guje pripitomit nećeš,
„Dok ne mili po zelenoj travi;
„A ni vila bit ne more ljuba,
„Dok joj ne daš ići u planinu,
„Piti, jesti travu breberinu,
„Ni plesti se sa bršljanovijem:
„Ako haješ za Nenada sina,
„Gje si mene jadan uhvatio
„Svako ćeš ga jutro donijeti,
„Ja ću svoga zadojiti sina,
„Priviti ga i okupati ga.
„Dok odhranim tvog Nenada sina;
„A ja ti se povratiti neću
„Za nikakvo blago na svijetu".
Pa se vila diže u oblake,
Više mu se povratiti neće.
Osta Bogdan jadan kukajući.
Probudi se nejačak Nenade,
Stade cvrka čeda u bešici,
Niko njega utješit ne može.
Uze sina Ljutica Bogdane.
Na ždralina uze ga preda se,
Ide Bogdan od brda do brda,
Doklen sidje do tiha jezera.
Kad se Bogdan pomoli jezeru,
Al se vila u jezeru kupa,
Pa Nenada on donese sina,
Te ga metnu u kraj od jezera,
Ona uze svog Nenada sina,
Razvila ga i okupala ga,
U meke ga povila pelene,
Pa ga onda u krioce uze,
Svom Nenadu sinu besjedila:
„Doji sisu, moj Nenade sine!
„Doji sisu i rasti mi brže,
„Da otmeno caru carevinu,

Digitized by Google

„Da otmemo kralju kraljevinu [1])
„Bolji si mi junak od Bogdana.“
„Ljutit Bogdan, sam ga Bog ubio!
Zape strielu za zlatnu tetivu,
Da pogadja vilu plemenitu;
Od strijele šipke oborio,
Ne pogodi vilu plemenitu
Već Nenada svog nejakog sina;
Četiri ga šipke udariše,
Dvie njemu srce iznesoše,
A dvie mu u drobu ostaše,
Pisnu jadna vila plemenita:
„Jer, Bogdane, crn ti obraz bio!
„Jer pogubi ovakog junaka?
„Oteo bi caru carevinu,
„Održo bi kralju kraljevinu.“
To izusti vila plemenita,
To izusti, a dušu izpusti,
I umrie vila uz Nenada.
Vidje Bogdan da gore uradi,
„Nadžakom im raku izkopao
I oboje zaj' no ukopao,
Pa on sidje na Zagorje ravno,
Pak prodade na Zagorju kulu
A on ode u ravno Primorje,

Zidanje Ravanice. [2])

Službu služi slavni knez Lazare
U Kruševcu šancu šarenome,
Službu služi svetog Amosija;
Svu gospodu zove na svetoga,
Sa knjigama i sa zdravicama.
Skupe mu se sva srbska gospoda,
Pa je redom u sovri posadi,
Po gospodstvu i po starešinstvu:
Uvrh sovre slavni knez Lazare.
Tu sjedoše piti vino hladno,
Taman biše vina najljepšega,
I o svakom dobru besjedjahu;
Al' pošeta gospodja Milica,
Lahko šeta po carskom divanu,
Na njozi je do devet ćemera,
Izpod grla do devet gjerdana,
A na glavi devet perišana;
Povrh toga kruna pozlaćena,
A u njozi tri kamena draga,
Sjaje noću, kako danju sunce.
Pa besjedi slavnome Lazaru:
„Gospodine, slavni knez-Lazare!
„Zazor meni u te pogledati,
„A kamo li s tobom govoriti,
„Bit ne može, govoriti hoću:
„Što bijahu Nemanjići stari,
„Carevaše, pa i preminuše,
„Ne trpaše na gomile blago,
„No gradiše s njime zadušbine,
„Sagradiše mnoge manastire.
„Sagradiše visoke Dečane,
„Baš Dečane više Djakovice;
„Patraršiju više Peći ravne;
„U Drenici bijela Device,
„I Petrovu crkvu pod Pazarom;
Malo više Gjurgjeve Stupove,
„Sapoćane navrh Raške hladne,
„I Trojicu u Hercegovini,
„Crkvu Janju u Starome Vlahu;
„I Pavlicu izpod Jadovnika,
„Studenicu izpod Brvenika;
„Crkvu Žiču više Karanovca:
„U Prizrenu crkvu svetu Petku;
„Gračanicu u Kosovu ravnom;
„Sve to jesu njine zadušbine
„Ti ostade u stolu njinome

---

[1]) Po svoj Bosni ovako se čuje pjevati. Jieronomah Petranović donosi ovako:

„Da mi uzmeš zemlju Principovu,
„I nesretnog cara Otmanovog . . . .

Pa niže:

„Održo bi kralju kraljevinu,
„A srbsk me caru carevinu . . . .

[2]) *Ravanica*, manastir u Resavi u današnjoj Srbiji: zidao ga knez Lazar god. 1360.

Digitized by Google

„I potrpa na gomile blago,
„A ne gradi nigdje zadušbine;
„Eto nama neće pristat' blago
„Ni za zdravlje, ni za našu dušu,
„A ni nama, ni kome našemu."
Tad' govori slavni knez Lazare:
„Čujete li, sva srbska gospodo,
„Šta govori gospodja Milica,
„Jer ne radim nigdje zadušbine?
„Hoću gradit' crkvu Ravanicu
„U Resavi kraj vode Ravana;
„Imam blaga, koliko mi drago;
„Udarit' ću temelj od olova,
„Pa ću crkvi sagraditi platna,
„Sagradit ću od srebra bijela,
„Pokrit ću je žeženijem zlatom,
„Podnizati drobnijem biserom,
„Popunjati dragijem kamenjem."
Sva gospoda na noge ustala
I častno se knezu poklonila:
„Gradi kneže, bit će ti za dušu,
„I za zdravlje Visokom Stevanu,"
No tu sjedi Obilić Milošu,
Sjedi Miloš dolje u dno sovre,
Miloš sjedi, ništa ne besjedi;
Al' to vidje slavni knez Lazare,
Gdje mu Miloš ništa ne besjedi,
Nazdravi mu zlatnu kupu vina:
„Zdrav da si mi, vojvoda Milošu!
„Pa mi i ti štogod progovori,
„Jere hoću zadušbinu gradit'."
Skoči Miloš od zemlje na noge,
Skide s glave samur i čelenke,
Pa je častno kneza pedvorio;
Dodaše mu zlatnu kupu vina,
Primi Miloš zlatnu kupu vina,
Ne pije je, poae besjediti:
„Hvala, kneže, na besjedi tvojoj!
„Što ti hoćeš zadušbinu gradit'
„Vrieme nije, niti može biti;
„Uzmi, kneže, knjige starostavne,
„Te ti gledaj, što nam knjige kažu:
„Nastalo je posljednje vrijeme,
„Hoće Turci carstvo preuzeti,
„Hoće Turci brzo carevati;
„Oborit će naše zadušbine,
„Oborit će naše manastire,
„Oborit će crkvu Ravanicu,
„Izkopat će temelj od olova,
„Slijevat će u tope gjulove,
„Te će naše razbijat' gradove;
„I crkvi će razturiti platna,
„Slijevat će na ate ratove;
„Hoće crkvi pokrov razturiti,
„Kadunama kovati gjerdane;
„Sa crkve će biser raznizati,
„Kudanama podnizat gjerdane;
„Povadit će to drago kamenje,
„Udarat' ga sabljam u balčake
„I kadunam u zlatno prstenje.
„Već ću li me, slavni knez-Lazare!
„Da kopamo mermera kamena,
„Da gradimo crkvu od kamena,
„I Turci će carstvo preuzeti
„I naše će zadušbine služit'
„Od vijeka do suda Božjega;
„Od kamena nikom ni kamena."
„Kad to začu slavni knez Lazare,
„Tad' Milošu bio govorio:
„Hvala tebi, vojvoda Milošu!
„Hvala tebi na tvojoj besjedi,
„Istina je, kako što govoriš."

Зидање Скадра.

Град градила три брата рођена,
До три брата три Мрњавчевића:
Једно бјеше Вукашине краље,
Друго бјеше Угљеша војвода,
Треће бјеше Мрњавчевић Гојко;
Град градили Скадар на Бојани,
Град градили три године дана,
Три године са триста мајстора,
Не могоше темељ подигнути,
А камо ли сградити града; —
Што мајстори за дан га сграде
То све вила за ноћ обађе
Кад настала година четврта,
Тада виче са планине вила:
„Не мучи се, Вукашине краље,
„Не мучи се и не харчи блага:
„Не мо'ш краље, темељ подигнути,
„А камо ли сградити града,
„Док не нађеш два слична имена,
„Док не нађеш Стоју и Стојана,

Digitized by Google

„А обоје брата и сестрицу,
„Да зазиђеш кули у темеља, —
„Тако ће се темељ обдржати,
„И тако ћеш саградити града.“
Кад то зачу Вукашине краље,
Он дозива слугу Десимира:
„Десимире, моје чедо драго!
„До сад си ми био вјерна слуга,
„А од сада моје чедо драго;
„Ватај, сине, коње у интове
„И понеси шест товара блага,
„Иди, сине, преко б'јела св'јета,
„Те ти тражи два слична имена,
„Тражи, сине, Стоју и Стојана,
„А обоје брата и сестрицу;
„Ја ли отми, ја л' за благо купи,
„Доведи их Скадру на Бојану,
„Да зиђемо кули у темеља,
„Не би л' нам се темељ обдржао,
„И не би ли саградили града.“
Кад то зачу слуга Десимире,
Он увати коње у интове,
И понесе шест товара блага.
Оде слуга преко б'јела св'јета,
Оде тражит' два слична имена:
Тражи слуга Стоју и Стојана,
Тражи слуга три године дана,
Ал' ненађе два слична имена,
Ал' не нађе Стоје и Стојана,
Па се врну Скадру на Бојану,
Даде краљу коње у интове,
И даде му шест товара блага,
„Ето, краље, коњи и интови,
„И ето ти шест товара блага,
„Ја не нађох два слична имена,
„Ја не нађох Стоје и Стојана“
Кад то зачу Вукашине краљу,
Он подвикну гада неимара,
Гаде викну три стотин' мајстора,
Гради краље Скадар на Бојани,
Краље гради, вила обаљује,
Не да вида темељ подигнути,
А камо ли саградити града;
Па дозивље из планине вила:
„Море, чу ли? Вукашине краљу!
„Не мучи се и не харчи блага,
„Не мо'ш, краље, темељ подигнути,
„А камо ли саградити града;
„Но ето сте три брата рођена
„У свакога има вјерна љуба,
„Чија сјутра на Бојану дође
„И донесе мајсторима ручак,
„Зиђите је кули у темеља,
„Тако ће се темељ обдржати,
„Тако ћете саградити града.“
Кад то зачу Вукашине краљу,
Он дозива два брата рођена:
„Чујете ли, моја браћо драга!
„Ето вила са планине виче,
„Није вајде, што харчимо благо,
„Не да вила темељ подигнути,
„А камо ли саградити града;
„Још говори са планине вила:
„Ев' ми јесмо три брата рођена,
„У свакога има вјерна љуба,
„Чија сјутра на Бојану дође,
„И донесе мајсторима ручак,
„Да ј' у темељ кули узидамо,
„Тако ће се темељ обдржати,
„Тако ћемо саградити града.
„Но јел' браћо, Божја вјера тврда,
„Да ни један љуби не докаже,
„Већ на срећу да им оставимо,
„Која сјутра на Бојану дође?“
И ту Божју веру зададоше,
Да ниједан љуби не докаже.
У том их је ноћца застанула,
Отидоше у бијеле дворе.
Вечераше господску вечеру,
Оде сваки с љубом у ложницу.
Ал' да видиш чуда великога!
Краљ Вукашин вјеру погазио,
Те он први својој љуби каза:
„Да се чуваш, моја вјерна љубо;
„Немој сјутра на Бојану доћи
„Ни донијет' ручак мајсторим.
„Јер ћеш своју изгубити главу,
„Зидаће те кули у темеља.“
И Угљеша вјеру погазио,
И он каза својој вјерној љуби:
„Не превар' се, вјерна моја љубо!
„Немој сјутра на Бојану доћи
„Ни донијет' мајсторима ручак,
„Јера хоћеш млада погинути.
„Зидаће те кули у темеља.“
Млади Гојко вјеру не погази,

Digitized by Google

И он својој љуби не доказа.
Кад у јутру јутро освануло,
Поранише три Мрљавчевића,
Отидоше на град на Бојану.
Земан дође да се носи ручак,
А редак је госпођи краљици;
Она оде својој јетрвици.
Јетрвиви, љуби Угљешиној:
„Чу ли мене, моја јетрвице!
„Нешто ме је забољела глава,
„Тебе здравље! пребољет' не могу;
„Но понеси мајсторима ручак."
Говорила љуба Угљешина:
„О јетрво, госпођо краљице,
„Нешто мене заболела рука,
„Тебе здравље! пребољет' не могу,
„Већ ти збори млађој јетрвици:
Она оде млађој јетрвици:
„Јетрвице, млада Гојковице,
„Нешто ме је забољела глава,
„Тебе здравље! пребољет' не могу;
„Но понеси мајсторима ручак."
Ал' говори Гојковица млада:
„Чу ли, нано госпођо краљице!
„Ја сам рада тебе послушати,
„Но ми лудо чедо некупато,
„А бијело платно неисprато."
Вели њојзи госпођа краљица:
„Иди," каже „моја јетрвице,
„Те однеси мајсторима ручак,
„Ја ћу твоје изапрати платно,
„А јетрва чедо окупати."
Нема шта ће Гојковица млада,
Већ понесе мајсторима ручак
Кад је била на воду Бојану,
Угледа је Мрљавчевић Гојко,
Јунаку се срце ражалило,
Жао му је љубе вјеренице,
Жао му је чеда у кол'јевци,
Ње остаде од мјесеца дана,
Па од лица сузе просипаше;
Угледа га танана невјеста,
Кротко ходи, док до њега прије
Кротко ходи, тихо бесједаше:
„Што је тебе, добри господару,
„Те ти рониш сузе од образа?"
Ал' говори Мрљавчевић Гојко;
„Зло је, моја вијернице љубо!
„Имао сам од злата јабуку,
„Па ми данас паде у Бојану,
„Те је жалим, прегорст' не могу."
Не сјећа се танана невјеста,
Но бесједи своме господару:
„Моли Бога ти за твоје здравље,
„А салићеш и бољу јабуку."
Тад' јунаку грђе жао било,
Па на страну одвратио главу,
Не ће више ни гледати љубу;
А дођоше два Мрљавчевића,
Два ђевера Гојковице младе,
Узеше је за бијеле руке,
Поведоше у град да уграде,
Подвикнуше Рада неимара,
Раде викну до триста мајстора;
Ал' се смије танана невјеста,
Она мисли, да је шале ради.
Турише је у град уграђиват',
Оборише до триста мајстора,
Оборише дрвље и камење,
Узидаше дори до кољена;
Још се смије танана невјеста,
Још се нада, да је шале ради,
Оборише до триста мајстора,
Оборише дрвље и камење,
Узидаше доридо појаса,
Тад' отежа дрвље и камење,
Онда виђе, шта је јадну нађе,
Љуто писну, како љута гуја,
Па замоли два мила ђевера:
„Нсдајте ме, ако Бога знате,
„Узидати младу и зелену!"
То се моли, ал' јој не помаже;
Јер ђевери у њу и не гледе.
Тад се проће срама и зазора,
Паке моли свога господара:
„Недај мене, добри господару,
„Да ме младу у град узидају,
„Но ти прати мојој старој мајци,
„Моја мајка има доста блага,
Нек ти купи роба ил' робињу.
„Те зидајте кули у темеља."
То се моли, но јој не помаже.
А кад виђе танана невјеста,
Да јој више молба не помаже,
Тад' се моли Раду неимару:
„Богом брате, Раде неимаре!

Digitized by Google

„Остави ми прозор на дојкама,
„Устури ми моје б'јеле дојке,
„Каде дође мој нејаки Јово.
„Каде дође, да подоји дојке“
То је Раде за братство примио,
Остави јој прозор на дојкама,
Па јој дојке у поље истури,
Каде дође нејаки Јоване,
Каде дође, да подоји дојке
Опет тужна Рада дозивала:
„Богом брате, Раде неимаре!
„Остави ми прозор на очима,
„Да ја гледам ка бијелу двору,
„Кад ће мени Јова доносити
„И ка двору опет односити“
И то Раде за братство примио,
Остави јој прозор на очима,
Те да гледа ка бијелу двору,
Каде ће јој Јова доносити
И ка двору опет односити
И тако је у град уградише,
Па доносе ћедо у кол'јевци,
Те га доји за неђељу дана;
По неђељи изгубила гласа,
Ал' ђетету онђе иде рана,
Дојише га за годину дана
Како таде, тако и остаде,
Да и данас онђе иде рана
Зарад' чуда и зарад' лијека,
Која жена неима млијека.

Banović Strahinja.

Neko bješe Strahiniću bane
Bješe bane u malenoj Banjskoj,
U malenoj Banjskoj kraj Kosova,
Da takoga ne ima sokola.
Jedno jutro bane podranio,
Zove sluge i k sebi prizivlje:
„Sluge moje, hitro pohitajte,
„Sedlajte mi od megdana djogu,
„Okitite što ljepše možete,
„Opašite što tvrdje možete,
„Jer ja, djeco, mislim putovati:
„Hoću Banjsku ostaviti grada,
„Mislim djogu konja umoriti
„I u goste, djeco, odlaziti,
„U tastbinu u bieli Kruševac,
„K milu tastu starcu Jug-Bogdanu,
„Ka šurevom' devet Jugovića;
„Tastbina me ta željkuje moja“.
Gospodara sluge poslušaše,
Te sokola djogu osedlaše.
Opremi se Strahiniću bane,
Udri na se dibu i kadifu,
Ponositu čohu sajaliju,
Što od vode čoha crljenija,
A od sunca ćoha rumenija;
Okiti se jedan srbski soko,
Pa posjede djogu od megdana,
Odmah podje, u tastbinu dodje,
U tastbinu u bjeli Kruševac,
Gdje od skoro carstvo postanulo.
A vidje ga starac Jug-Bogdane,
A vidje ga devet milih šura,
Sokolova devet Jugovića;
Mila zeta jedva dočekaše,
U naručje zeta zagrliše;
Vjerne sluge konja prihvatiše,
Zeta vode na frendjiju kulu,
Kod gotove sovre zasjedoše,
Te gospodsku riječ besidjahu;
Navališe sluge i služkinje;
Neko dvori, neko vino služi.
Što bijaše hriščanske gospode,
Posjedašd, te pijahu vino:
Uvrh sovre stari Jug-Bogdane,
S desne strane uza rame svoje
Sjede zeta Strahinića bana;
I tu sjede devet Jugovića,
Niza sovru ostala gospoda,
Tko l' je mladji, dvori gospodare.
No bijaše to devet šurnjaja,
No šurnjaje dvore uporedo,
Dvore svekra silna Jug-Bogdana,
I dvorahu svoje gospodare,
A najviše zeta ponosita;
A sluga im jedna vino služi,
Služi vino jednom kupom zlatnom,
Zlatna kupa devet bere litar'.
Ja' da vidiš druge djakonije,
Djakonije mnoge gospoštine!
Kako, brate, gdje je carevina.
Pozadugo bane gostovao,
Pozadugo bane začamao,

Digitized by Google

Ponosi se bane u tastbini:
Gospoštine, što je u Kruševcu
Dosadiše jutrom i večerom,
Moleći se silnu Jug-Bogdanu:
„Gospodaru, silan Jug-Bogdane!
„Ljubimo ti svilenoga skuta
„I desnicu tvoju bielu ruku,
„Nu potrudi čudo i gospodstva
„I povedi mila zeta tvoga,
„Nu dovedi Strahinića bana
„U dvorove i u kuće naše,
„Da mi neku poštu učinimo.“
Svakom Juže hator navršuje.
Dokle tako izredili bili,
Dugo bilo i vrieme prodje,
I zadugo bane začamao;
No da vidiš jada iznenada!
Jedno jutro, kad ogrija sunce,
Mezil stiže i bijela knjiga
Baš od Banjske od malena grada,
Od njegove ostarele majke;
Banu knjiga na koljeno pade.
Kad razgleda i prouči knjigu,
Al' mu knjiga dosta grdno kaže,
Knjiga kaže gdje ga kune majka:
„Gdje si, sine, Strahiniću bane?
„Zlo ti bilo u Kruševcu vino!
„Zlo ti vino, nesretna tastbina!
„Vidi knjigu nečuvenih jada!
„Iz ubaha jedna pade sila,
„Turski, sine, od Jedrene care,
„A car pade u polje Kosovo,
„A car pade, dovede vezire,
„A vezire nesretne većile.
„Što je zemlje, te obvlada care,
„Svu je tursku silu podigao,
„U Kosovo polje sakupio,
„Pritiskao sve polje Kosovo,
„Uhvatio vode obadvije:
„Pokraj Laba i vode Sitnice
„Sve Kosovo sila pritisnula.
„Kažu, sine, i pričaju ljudi:
„Od Mramora do suva Javora,
„Od Javora, sine, do Saklije,
„Od Saklije do Cemer-Ćuprije,
„Od Ćuprije, sine, do Zvečana,
„Od Zvečana kažu do Čečana,
„Od Čečana vrhu do planine
„Turska sila pritisla Kosovo,
„Pod broj, sine, na teftere kažu
„No u cara sto hiljada vojske
„Nekakvoga careva spahije,
„Što imaju po zemlji timare,
„I što jedu hljeba carevoga
„I što jašu konje od mejdana,
„Što nenose po mnogo oružja
„Do po jednu o pojasu sablju;
„U Turčina, u turskoga cara,
„Kažu, sine, drugu vojsku silnu,
„Ognjevite janjičare Turke,
„Što Jedrene drže kuću bielu,
„Janjičara kažu sto hiljada;
„Kažu, sine, i govore ljudi
„U turčina treću vojsku silnu,
„Nekakoga Tuku i Mandžuku,
„A što huče, a što grdno tuče.
„U Turčina vojske svakojake,
„U turčina jednu kažu silu.
„Samovoljna Turčin-Vlah-Aliju,
„Te ne sluša cara čestitoga,
„Za vezire nikad i ne misli;
„Za carevu svu ostalu vojsku,
„A koliko mrave po zemljiei,
„Tako silu u turčina kažu.
„On beza zla, sine proći nehtje,
„Nehtje s carem, sine, na Kosovo,
„Okrenuo drumom lijevijem,
„Te na našu Banjsku udario,
„Te ti Banjsku, sine, ojadio
„I živijem ognjem popalio,
„I najdonji kamen razturio,
„Vjerne tvoje sluge razagnao,
„Staru majku tvoju ojadio,
„Sa konjem joj kosti izlomio;
„Vjernu tvoju ljubu zarobio,
„Odveo je u polje Kosovo,
„Ljubi tvoju ljubu pod čadorom,
„A ja, sine, kukam na gariŝtu,
„A ti vino piješ u Kruševcu!
„Zlo ti vino napokonje bilo!“
A kad bane knjigu proučio,
Muka mu je i žao je bilo,
U obraz je sjetno, neveselo,
Mrke brke nizko objesio,
Mrki brci pali na ramena:
U obraz se ljuto namrdio,

Digitized by Google

Gotove mu suze udariti.
A vidje ga starac Jug-Bogdane,
Vidje zeta jutru na uranku,
Planu Juže kako oganj živi,
Strahiniću zetu progovara:
„O moj zete, Bog mi s tobom bio!
„Što si, zete, jutros podranio?
„A uz obraz sjetno, neveselo?
„Od šta si se, zete, razdrhtio?
„Na koga l' se, zete, razljutio?
„Al se šure tebi nasmijaše,
„U jegleni ružno govoriše!
„Al' šurnjaje tebe ne dvoriše?
„Ali mahnu toj tastbini nadje?
„Kaži, zete, što je i kako je?"
Planu bane, pa mu progovara:
„Prodj' se, taste, stari Jug Bogdane!
„Ja sam s šuram' bio u lijepo,
„A šurnjaje gospodske gospodje
„Divno sbore, a divno me dvore,
„Toj tastbini mojoj mahne nema;
„No da vidiš, što sam naveseo:
„Stiže knjiga od malene Banjske,
„Baš od moje ostarele majke."
Kaže jade tastu na uranku,
Kako su mu dvori poharani,
Kako su mu sluge razagnate,
Kakoli je majka pregažena,
Kako li je ljuba zarobljena:
„No, moj taste, stari Jug-Bogdane!
„I ako je moja danas ljuba,
„Ljuba moja, al je kćerca tvoja:
„Sramota je i meni i tebi;
„No, moj taste, starac Jug-Bogdane,
„Misliš li me mrtva požaliti,
„Požali me, dok sam u životu.
„Molim ti se i ljubim ti ruku,
„Da daš meni djece devetero,
„Djecu tvoju, a šureve moje.
„Da ja, taste, u Kosovo podjem,
„Da potražim dušmanina moga,
„A careva grdna hajinina,
„Koji mi je roblje zarobio;
„A nemoj se, taste, prepanuti,
„Ni za tvoju djecu ubrinuti;
„Ja ću djeci, mojim šurevima,
„Hoću njima ruho promjeniti,
„A u tursko ruho oblačiti:
„Oko glave bijele kauke,
„A na pleći zelene dolame,
„A na noge meneviš-čakšire,
„O pojasu sablje plemenite;
„Prizvat' sluge i kazat ću junak,
„Noke sluge konje osedlaju,
„Osedlaju, tvrdo opasuju,
„Neka prigrću mrkim medjedinam':
„Učinit ću djecu janjičare;
„Ja ću djecu šure svjetovati,
„Kada sa mnom budu kroz Kosovo,
„A kroz vojsku cara na Kosovu,
„Pred njima ću biti delibaša,
„Nek se stide i nek se prepanu,
„Nek se svoga boje starešine;
„Kogod stane u carevoj vojsci.
„Kogod stane s nama govoriti,
„Stane turski, okrene manovski,
„Ja s turcima mogu progovorit',
„Mogu turski i mogu manovski,
„I arapski jezik razumijem,
„I nakrpat sitno arnautski;
„Provodit ću djecu kroz Kosovo,
„Svu ću vojsku tursku uhoditi,
„Dok ja nadjem dušmanina moga,
„A turčina silna Vlah-Aliju,
„Koji mi je roblje porobio;
„Nek šurevi budu u nevolji;
„Er sam, taste, mogu poginuti."
Kad to začu stari Jug-Bogdane,
Planu Juže kako oganj žtvi;
Strahinj-banu zetu progovara:
„Strahinj-bane, ti moj zete mili!
„Vidjeh jutros da pameti nemaš.
„Što mi djece išteš devetero,
„Da mi djecu vodiš u Kosovo,
„U Kosovo, da ih kolju Turci,
„Nemoj, zete, više progovarat',
„Ne dam djece vodit' u Kosovo,
„Makar kćeri nikad ne vidio.
„Mio zete, deli Strahinj-bane,
„Rad šta si se tako razdrhtio?
„Znaš li, zete, ne znali te ljudi!
„Al' ako je jednu noć noćila,
„Jednu noćcu s njime pod čadorom,
„Ne može ti više mila biti,
„Bog j' ubio, pa je to prokleto,
„Voli njemu, nego tebi, sine;

Digitized by Google

„Neka ide, vrag je odnesao!
„Boljom ću te ozeniti ljubom,
„S tobom hoću hladno piti vino,
„Prijatelji biti do vijeka;
„A ne dam ti djecu u Kosovo".
Planu bane kako oganj živi,
U ijedu i toj muci ljutoj
Ne htje viknut' ni prizvati slugu,
Za sedža ni habera nema,
No sam ode k djogi u ahare;
A kako ga bane osedlao!
Kako li ga tvrdo opasao!
Pa zauzda djemom od čelika,
Pred dvore ga vodi u avliju
K binjektašu bijelu kamenu,
Pa se djogu hvati na ramena,
Pogleduje svojih devet šura,
A šurevi u zemljicu crnu.
Ban pogleda pašenoga svoga,
Nekakvoga mlada Nemanjića,
A Nemanjić gleda u zemljicu.
Kad pijaju vino i rakiju,
Svi se hvale za dobre junake,
Hvale s' zetu i Bogom se kunu:
„Volimo te, Strahiniću bane!
„No svu zemlju našu carevinu;
Al' da vidiš jada na nevolji!
Banu jutros nema prijatelja:
Nije lasno u Kosovo poći.
Vidje bane, gdje mu druga nema,
Sam otide poljem Kruševačkim'
A kad bio niz široko polje,
Obzire se ka Kruševcu bielu,
Neće li se šure prisjetiti,
Neće li se njima razžaliti;
A kad vidje jutros na nevolji,
Gdje mu nema glavna prijatelja,
Pade na um, pa se dosjetio
Za njegova hrta Karamana,
Koga voli nego dobra djogu;
Te priviknu iz bijela grla:
Ostalo je hrtče u aharu;
Začu glasa, hitro potrčalo,
Dok u polju pristiže djogina,
Pokraj djoga hrtče poskakuje,
A zlatan mu litar pozvekuje;
Milo bilo, razgovori s' bane.
Ode bane na konju djoginu,
Te prijedje polja i planine;
A kad dodje u polje Kosovo,
Kad sagleda po Kosovu silu,
Al' se bane malo prepanuo,
Pa pomenu Boga istinoga,
U ordiju tursku ugazio,
Ide bane po polju Kosovu,
Ide bane na četiri strane,
Traži bane silna Vlah-Aliju,
Al' ne može bane da ga nadje;
Spusti s' bane ka vodi Sitnici,
Na jedno je čudo nagazio:
Na obali do vode Sitnice
Jedan zelen tu bijaše čador,
Širok čador polje pritisnuo,
Na čadoru od zlata jabuka,
Ona sija kako jarko sunce,
Pred čadorom pobijeno koplje,
A za koplja vranac konjic svezan;
Na glavi mu maha stambolija.
Bije nogom desnom i lijevom.
Kad to vidje Strahiniću bane,
Prohesapi i umom premisli,
Baš je čador silna Vlah-Alije,
Te djogina konja prigonjaše,
Koplje junak skide sa ramena,
Te čadoru vrata otvorio,
A da vidi, tko je pod čadorom.
Ne bijaše silan Vlah-Alija,
No bijaše jedan stari drviš,
Bijela mu prošla pojas brada,
S njime nema nitko pod čadorom.
Brekrija je taj nesrečan drviš,
Pije Turčin vino kondijerom,
No sam lije, no sam času pije,
Krvav drviš bješe do očiju
Kad ga vidje Strahiniću bane,
Te mu selam turski nazivaše,
Pijan drviš okom razgledaše,
Pa mu mučnu riječ progovara:
„Da si zdravo, deli Strahin-bane.
„Od malene Banjske kraj Kosova."
Planu bane, prepade se ljuto,
Te drvišu turski odgovara:
„Bre! drvišu, nesretna ti majka!
„Rad šta piješ, rad šta se opijaš?
„Te u piću grdno progovoraš
„I Turčina zoveš kaurinom.

Digitized by Google

„Šta pominješ njekakoga bana?
„Ovo nije Strahiniću bane,
„No ja jesam carevi delija;
„Jedeci se carski pokidaše,
„U ordiju tursku pobjegoše,
„Sve delije hitro potrčaše,
„Da jedeke caru pohvatamo;
„Ako kažem caru jal' veziru,
„Koju si mi riječ besjedio,
„Hoćeš, stari, jada dopanuti."
Grohotom se drviš osmjehnuo:
„Ti delijo, Strahiniću bane!
„Znaš li, bane, ne znali, te jadi!
„Da sam sade na Goleč-planini,
„Da te vidim u carevoj vojsci,
„Poznao bih tebe i djogina,
„I tvojega hrta Karamana,
„Koga voliš, nego dobra djogu.
„Znaš li, bane od malene Banjske!
„Poznajem ti čelo, kano ti je
„I pod čelom oči obadvije,
„I poznajem oba mrka brka.
„Znaš li bane? ne znalo te čudo!
„Kad zapadoh robstva u vijeku,
„Panduri me tvoji uhitiše
„U Suhari vrhu na planini,
„U ruke me tvoje dodadoše;
„Ti me baci na dno od tamnice,
„Te robovah i tamnicu trpljeh
„I začamah za devet godina,
„Devet prodje, a stiže deseta,
„A tebi se, bane, razžalilo
„Te ti zovnu Rada tamničara,
„Tvoj tamničar na tamnička vrata
„Izvede me k tebi u avliju.
„Znaš li, bane, znaš li Strahiniću,
„Kad zapita i mene upita:
„Robče moje, zmijo od Turaka!
„Gdje propade u tamnici mojoj!
„Mož' li s' robe, junak odkupiti?
„Ti me pitaš, ja pravo kazujem:
„Mogao bi život odkupiti,
„Tek da mi se dvora dohvatiti,
„Otčevine i pak postojbine!
„Imao sam nešto malo blaga,
„Mnoge lave i mnoge timare,
„Mogao bih odkup sastaviti,
„Al' mi bane, vjerovati nećeš,
„Da me pustiš dvoru bijelome:
„Tvrda jamca Boga istinoga,
„Drugog jamca božju vjeru tvrdu,
„Kako ću ti odkup donijeti. —
„I ti, bane, povjerova meni,
„I pusti me dvoru bijelome,
„Otčevini i toj postojbini,
„Tamo su me jadi zabušili:
„U dvorove kuga udarila,
„U dvorove postojbinu moju,
„Pomorila i mužko i žensko.
„Na odžaku nitko ne ostao,
„No ti moji dvori propanuli,
„Propanuli, pa su odpanuli,
„Iz duvara zov' ke poniknule;
„Što su bili lavi i timari,
„Pojagmili Turci na miraze.
„Kad ja vidjeh dvore zatvorene,
„Nesta blaga, nesta prijatelja;
„Nešto mislih, pa na jedno smislih:
„Mezilskih se ja dohvatih konja,
„Te otidoh gradu Jedrenetu,
„Odoh k caru i odoh k veziru:
„Vidje vezir, pa dokaza caru
„Ja kakav sam junak za mejdana;
„Odjede me carevi vezire,
„Odjede me i čador mi dade;
„Car mi dade od mejdana vranca,
„I dade mi svijetlo oružje;
„Podpisa me carevi vezire,
„Da sam vojnik caru do vijeka,
„A ti, bane, danas k meni dodje,
„Da ti uzmeš tvoje dugovanje,
„A ja, bane, ni dinara nemam.
„Strahiniću, jada dopanuo!
„Gdje ti dodje, da poginеš ludo
„U Kosovu u vojsci carevoj!
Vidje bane, poznade drviša,
Od djogota konja odsjedaše,
Pak zagrli stariša drviša,
„Bogom brate, starišu drvišu!
„Na poklon ti moje dugovanje!
„Ja ne tražim, brate, ni dinara,
„Nit' ja tražim tvoje dugovanje,
„No ja tražim silna Vlah-Alju,
„Koji mi je dvore razturio,
„Koji mi je ljubu zarobio;
„Kaži meni, starišu drvišu,

Digitized by Google

„Kaži meni moga dušmanina!
„Bratimim te i jošte jedan put,
„Nemoj mene vojsci prokazati,
„Da me vojska turska ne obkoli.“
No se drviš Bogom preklinjaše:
„Ti sokole, Strahiniću bane!
„Tvrdja mi je vjera od kamena,
„Da ćeš sade sablju povaditi,
„Da ćeš pola vojske pogubiti,
„Nevjere ti učiniti neću
„Ni tvojega hljeba pogaziti:
„I ako sam bio u tamnici
„Dosta si me vinom napojio,
„Bijelijem hljebom nahranio,
„A često se sunca ogrijao,
„Pustio si mene vjeresijom;
„Ne izdadoh ni dodadoh tebe,
„Ne svjerovah, eli nemah odkud;
„Od mene se nemoj pobojati.
„A što pitaš i razbiraš, bane,
„Za turčina silna Vlah-Aliju,
„On je bijel čador razapeo
„Na Goleču visokoj planini;
„Tek ti hoću, bane progovorit':
„Jaši djoga bježi iz Kosova,
„Er ćeš, bane, poginuti ludo;
„U sebe se pouzdati nemoj,
„Ni u ruku ni u britku sablju,
„Ni u tvoje koplje otrovano;
„Turčinu ćeš na planinu doći,
„Hoćeš doći, al' ćeš grdno proći:
„Kod oružja i kod konja tvoga
„Živa će te u ruke hvatiti,
„Hoće tvoje salomiti ruke,
„Živu će ti oči izvaditi.“
Nasmiha se Strahiniću bane:
„Bogom brate, starišu drvišu!
„Ne žali me, brate, od jednoga,
„Te me vojsci turskoj ne prokaži.“
„A Turčin mu riječ progovara:
„Čuješ li me, deli Strahin-bane!
„Tvrdja mi je vjera od kamena,
„Da ćeš sade djoga naljutiti,
„Da ćeš sade sablju povaditi,
„Da ćeš satrt' pola caru vojske,
„Nevjere ti učiniti neću,
„Ni turcima prokazati tebe.“
Sbori bane, pa podrani odtlen,
Obraća se sa konja djogina:
„O moj brate, starišu drvišu!
„Pojiš konja jutrom i večerom,
„Pojiš konja na vodi Sitnici,
„Nu uvježbaj i pravo mi kaži,
„Gdje su brodi na toj vodi hladnoj,
„Da ja moga konja ne uglibim?“
A drviš mu pravo progovara:
„Strahin-bane, ti sokole srbski!
„Tvome djogu i tvome junačtvu
„Jesu brodi, gdje god dodješ k'vodi.“
Ban udari, vodu prebrodio,
I primi se na konju djoginu,
Primi s' bane uz Goleč planinu;
On je ozdo, a sunašce ozgo,
Te ogrija sve polje Kosovo,
I obasja svu carevu vojsku.
Al' da vidiš silna Vlah-Alije!
Svu noć ljubi Strahinovu ljubu
Na planini Turčin pod čadorom.
U Turčina grdan hadet bješe:
Kail svaki zaspat na uranku,
Na uranku, kad ogrjeva sunce;
Oči sklopi, te boravi sanak;
Koliko je njemu mila bila
Ta robinja ljuba Strahinova,
Panuo joj glavom na krioce,
Ona drži silna Vlah-Aliju,
Pa čadoru otvorila vrata,
Ona gleda u polje Kosovo,
Te ti tursku silu razgleduje;
Pregleduje kakvi su čadori,
Pregleduje konje i junake;
Za jad joj se oči odkinuše,
Te poglednu niz Goleč planinu;
Vidje okom konja i junaka.
Kako vidje i okom razgleda,
Turčina je dlanom ošinula,
Ošinu ga po desnom obrazu,
Ošinu ga, pa mu progovara:
„Gospodare, silan Vlah-Alija,
„Nu se digni, glave ne digao!
„No opasuj mukamed-pojasa
„I pripasuj svijetlo oružje,
„Eto k nama Strahinića bana;
„Sad će tvoju glavu ukinuti,
„Sad će meni oči izvaditi.“
Planu Turčin kako oganj živi,

Digitized by Google

Planu Turčin i okom pogleđnu,
Pa se Turčin groh'tom nasmijao:
„Dušo moja, Strahinova ljubo!
„Čudno li te vlašče prepanulo!
„Od njega si džasa zadobila,
„Kad t' odvedem gradu Jedrenetu,
„Ban će ti se i ondje prizirat'.
„Ono nije Strahiniću bane,
„Već je ono carev delibaša,
„K meni ga je care odpravio,
„Jal' je care, jal' Memed vezire,
„Da me care zove na predaju,
„Da ja vojsku caru ne razturam:
„Prepali se carevi veziri
„Da im po čem sablju ne udarim;
„No da možeš okom pogledati,
„Ti se, dušo, nemoj prepanuti,
„Kad potegnem moju britku sablju,
„Te ošinem careva delija,
„Neka drugog već ne šilje k meni."
Strahinova progovara ljuba:
„Gospodare, silan Vlah-Alija,
„Ta l' ne vidiš? izpale ti oči!
„Ono nije careva delija,
„Moj gospodar Strahiniću bane,
„Ja poznajem čelo, kako mu je,
„I pod čelom oči obadvije,
„I njegova oba mrka brka,
„I pod njima puljata djogata,
„I žutoga hrta Karamana;
„Ne šali se glavom, gospodaru!"
Ja kad začu Ture Vlah-Alija,
Kako li se Ture pridrnulo,
Te poškoči na lagane noge,
Opasuje mukadem-pojasa,
I pinjale oštre za pojasa,
I tu britku sablju pripasuje,
A sve vrana konja pogleđuje.
U to doba bane pristasao,
Mudar bane, pak je izštetio:
Na jutru mu ne zva dobro jutro,
Niti turski selam nazivaše,
No mu grdnu riječ progovara:
„A tu li si, jedan kopilane?
„Kopilane, carev hajimine!
„Čije li si dvore poharao?
„Čije li si roblje porobio?
„Čiju l' ljubiš pod čadorom ljubu?
„Izlazi mi na mejdan junački!"
Skoči Turčin ka' da se pridrnu,
Jednom kroči, do konja doskoči;
Drugom kroči, konja pojahao,
Pritegnu mu obadva dizdjena.
Al' ne čeka Strahiniću bane,
No na njega djogu nagonjaše,
Pa na njega bojno koplje pusti;
Udari se junak na junaka,
Pruži ruke silan Vlah Alija,
U ruku mu koplje uhvatio,
Pa ti banu riječ progovara:
„Kopilane, Strahiniću bane!
„A šta li si, vlašče, premislilo?
„Nisu ovo babe Šumandinske,
„No je ovo silan Vlah-Alija
„Što s' ne boji cara ni vezira;
„Što j' u cara vojske državine,
„Čini mi se sva careva vojska
„Kao mravi po zelenoj travi:
„A ti, more, mejdan da dijeliš!"
To mu reče, bojno koplje pusti,
Od prve ga oboriti htjaše;
Bog pomože Strahiniću banu,
Ima djogu konja od mejdana;
Kako koplje na planinu zvižnu,
Soko djogo pade na koljena,
Iznad njega koplje preletilo,
Udarilo o kamen studeni,
Na troje se koplje salomilo,
Do jabuke i do desne ruke.
Dok satrše ona koplja bojna,
Potegoše perne buzdohane:
Kad udari silan Vlah-Alija,
Kad udari Strahinića bana
Iz sedla ga konju izgonjaše,
A na uši djogi nagonjaše;
Bog pomože Strahiniću banu,
Ima djogu konja od mejdana,
Što ga danas u Srbina nema,
U Srbina, niti u Turčina,
Uzmahuje i glavom i snagom,
Te u sedlo baca gospodara;
Kad udari Strahiniću bane
Mučnu alu, silna Vlah-Aliju,
Iz sedla ga maći nemogaše,
Tonu vrancu konju do koljena
U zemljicu noge sve četiri.

Digitized by Google

Buzdohane perne polomiše,
Polomiše i pera prosuše,
Pa su britke sablje povadili,
Da junački mejdan podijele.
No da vidiš Strahinića bana!
Kažu ima sablju o pojasu:
Kovala su sablju dva kovača,
Dva kovača i tri pomagača,
Od nedjelje opet do nedjelje;
Od čelika sablju pretopili,
U oštricu sablju ugodili;
Turčin mahnu, a dočeka bane,
Na sablju mu sablju dočekao,
Po poli mu sablju presjekao;
Vidje bane, pa se razradova,
Ljuto savi i odtud i otud,
Eda bi mu glavu odsjekao,
Jal' turčinu ruke obranio;
Udari se junak na junaka,
Ne da turčin glavu ukinuti,
Ne da svoje ruke izštetiti,
No se brani s onom polovinom:
Polovinu na vrat naturaše,
I svojega vrata zaklonjaše,
I banovu sablju oštrpkuje,
Sve od ida po komad ť komad,
Obadvie sablje odsjekoše,
Do balčaka sablje dogoniše
Pobaciše njine odlomčine;
Od hitrijeh konja odskočiše,
Za biela se grla dohvatiše,
Te se dvije ale poniješe
Na Goleču na ravnoj planini;
Nosiše se ljetni dan do podne,
Dok Turčina pjene popanuše,
Bijele su kako gorski snijeg,
Strahin-banu biele, pa krvave,
Izkrvavi niz prsi haljinu,
Izkrvavi čizme obadvije.
A kad banu muka dosadila,
Tada bane riječ progovara:
„Ljubo moja, tebe Bog ubio!
„Koje jade gledaš na planini!
„Nu ti podbi jedan komad sablje,
„Udri, ljubo, mene jal' Turčina:
„Misli, ljubo, koga tebi drago."
Ali Turčiu ljuto progovara:
„Dušo moja, Strahinova ljubo!
„Nemoj mene, no udri Strahina,
„Nigda njemu mila biti nećeš,
„Prijekorna biti do vijeka:
„Korit će te jutrom i večerom,
„Gdje si bila sa mnom pod čadorom;
„Meni biti mila do vijeka,
„Odvest' ću te Jedrenetu gradu,
„Naredit' ću triset služkinjica
„Nek ti drže skute i rukave;
„Hranit ću te medom i šećerom,
„Okititi tebe dukatima
„Sa vrh glave do zelene trave;
„Udri sada Strahinića bana!
Žensku stranu lasno prevariti:
Lako skoči, ka' da se pomami,
Ona nadje jedan komad sablje,
Zavi komad u vezeni jagluk,
Da joj bilu ruku ne obrani,
Pa obleće i otud i otud,
Čuva glavu Turčin-Vlah-Alije,
A ošinu gospodara svoga,
Gospodara Strahinića bana.
Povrh glave po čekrk-čelenci,
Po njegovu bijelu kauku;
Presječe mu zlatali čelenku
I presječe bijela kauka,
Malo rani glavu na junaku,
Poli krvca niz junačko lice,
Htjaše zalit' oči obadvije.
Prepade se Strahiniću bane,
Gdje pogibe ludo i bezumno;
A nešto se bane domislio,
Viknu bane iz bijela grla
Nekakoga hrta Karamana,
Što je hrtče na lov naučio,
Viknu bane i opet priviknu;
Skoči hrtče i odmah dotrča,
Te banovu ljubu dohvatilo;
Al' je ženska strana strašivica
Strašivica svaka od paščadi,
Baci komad u zelenu travu,
Ljuto vrisnu daleko se čuje;
Žuta hrta za uši podbila,
Te se s njime kolje niz planinu,
A Turčinu oči izpadoše,
Koliko mu nešto žao bješe,
Te on gleda, što se čini s njome;
Ali banu druga snaga dodje,

Digitized by Google

Druga snaga i srce junačko,
Te omahnu tamo i ovamo.
Dok Turčina s noguh ukinuo.
Koliko se bane uoštrio,
On ne traži ništa od oružja,
No mu grlom bane zapinjaše,
A pod grlom zubom dohvataše,
Zakla njega kako vuče janje;
Skoči bane, pa iz grla viknu,
Te nabreknu onog hrta žuta,
Dokle svoju kurtalisa ljubu.
Zape ljuba bježat niz planinu,
Ona htjaše bježat u Turakâ,
Ne dade joj Strahiniću bane;
Za desnu je ruku uhitio,
Privede je k puljatu djogatu,
Pa se djogu hvati na ramena,
Turi ljubu za se na djogina,
Pa pobježe bane uprijeko,
Uprijeko, ali poprijeko,
Odkloni se od te sile turske,
Te dolazi u ravni Kruševac,
U Kruševac, u tastbinu svoju.
Vidje njega starac Jug Bogdane.
A srete ga devet milih šura;
Ruke šire, u lice se ljube.
Za lahko se upitaše zdravlje.
A kad vidje stari Jug Bogdane
Obranjena zeta i čelenku,
Prosu suze niz gospodsko lice:
„Vesela ti naša carevina!
„Medjer ima u cara Turaka,
„Medjer ima silnijeh junaka,
„Koji zeta obraniše moga,
„Koga danas u daleko nema.“
Šurevi se njemu prepadoše.
Progovara Strahiniću bane:
„Nemoj mi se, taste, razkariti,
„Ni vi, moje šure, prepanuti;
„U cara se ne nadje junaka,
„Da dohaka mene i obrani;
„Da vam kažem, tko me obranio,
„Od koga sam rane dopanuo:
„Kad dijelih mejdan sa turčinom,
„O moj taste, stari Jug-Bogdane!
„Onda mene ljuba obranila,
„Ljuba moja, mila kćerca tvoja,
„Ne htje mene, pomože Turčinu.“
Planu Juže kako oganj živi,
Viknu Juže djece devetero:
„Povadite nože devetere,
„Na komade kuju izkidajte.“
Silna djeca baba poslušaše,
Te na svoju sestru kidisaše;
Al' je neda Strahiniću bane,
Šurevima rieč govoraše:
„Šure moje, devet Jugovića!
„Što se, braćo, danas obrukaste?
„Na koga ste nože potegnuli?
„Kad ste, hraćo, vi taki junaci,
„Kamo noži, kamo vaše sablje,
„Te ne biste sa mnom na Kosovu:
„Da činite s Turcima junačtvo,
„Desite se mene u nevolji?
„Ne dam vašu sestru poharčiti,
„Bez vas bih je mogao stopiti,
„Al' ću stopit' svu tastbinu moju,
„Nemam s kime hladno piti vino;
„No sam ljubi mojoj poklonio.“
Po malo je takijeh junaka,
Kô što bješe Strahiniću bane.

Propast carstva srbskoga.

Poletio soko ptica siva
Od Svetinje od Jerusalima,
I on nosi pticu lastavicu.
To ne bio soko ptica siva,
Veće bio svetitelj Illja:
On ne nosi ptice lastavice,
Veće knjigu od Bogorodice,
Odnese je caru na Kosovo,
Spušta knjigu caru na koljeno,
Sama knjiga caru besjedila:
„Care Lazo, čestito koljeno!
„Kome ćeš se privoljeti carstvu?
„Ili voliš carstvu nebeskome,
„Ili voliš carstvu zemaljskome?
„Ako voliš carstvu zemaljskome,
„Sedlaj konje, priteži kolane;
„Vitezovi, sablje pripasujte,
„Pa u Turke juriš učinite,
„Sva će turska izginuti vojska;
„Ako l' voliš carstvu nebeskome,
„A ti sakroj na Kosovu crkvu,
„Ne vodi joj temelj od mermera,

Digitized by Google

„Već od čiste svile i skrleta,
„Pa pričesti i naredi vojsku;
„Sva će tvoja izginuti vojska,
„Ti ćeš, kneže, s njome poginuti“.
A kad care saslušao rieči,
Misli care misli svakojake:
„Mili Bože, što ću i kako ću?
„Kome ću se privoljeti carstvu?
„Da ili ću carstvu nebeskome?
„Da ili ću carstvu zemaljskome?
„Ako ću se privoljeti carstvu,
„Privoljeti carstvu zemaljskome,
„Zemaljsko je za maleno carstvo,
„A nebesko uviek i do vieka“.
Car volio carstvu nebeskome,
A nego li carstvu zemaljskome,
Pa sakroji na Kosovu crkvu:
Ne vodi joj temelj od mermera,
Već od čiste svile i skrleta,
Pa doziva srbskog patrijara
I dvanaest velikih vladika,
Te pričesti i naredi vojsku.
Istom kneže naredio vojsku,
Na Kosovo udariše Turci;
Mače vojsku Bogdan Juže stari
S devet sina, devet Jugovića,
Kako devet sivih sokolova;
U svakog je devet hiljad' vojske,
A u Juga dvanaest hiljada,
Pa se biše i sjekoše s Turci:
Sedam paša biše i ubiše;
Kad osmoga biti započeše,
Al pogibe Bogdan Juže stari,
I izgibe devet Jugovića,
Kako devet sivih sokolova,
I njihova sva izgibe vojska.
Makoš' vojsku tri Mrnjavčevića:
Ban Uglješa i vojvoda Gojko
I sa njima Vukašine kralju,
U svakoga triest hiljad vojske,
Pa se biše i sjekoše s Turci:
Osam paša biše i ubiše,
Devetoga biti započeše,
Pogiboše dva Mrnjavčevića,
Ban Uglješa i voivoda Gojko;
Vukašin je grdnih rana dopô,
Njega Turci s konjma pregaziše;
I njihova sva izgibe vojska.
Mače vojsku Erceže Stjepane,
U Ercega mnoga silna vojska,
Mnoga vojska šesdeset hiljada,
Te se biše i sjekoše s Turci;
Devet paša biše i ubiše,
Desetoga biti započeše,
Al pogibe Erceže Stjepane,
I njegova sva izgibe vojska.
Mače vojsku srbski knez Lazare,
U Laze je silnih Srbalj bilo,
Sedamdeset i sedam hiljada,
Pa razgone po Kosovu Turke.
Ne dadu se ni gledati Turkom,
Da kamo li bojak biti s Turci;
Tad bi Laza nadvladao Turke.
Bog ubio Vuka Brankovića!
On izdade tasta na Kosovu;
Tada Lazu nadvladaše Turci.
I pogibe srbski knez Lazare,
I njegova sva izgibe vojska,
Sedamdeset i sedam hiljada;
Sve je sveto i čestito bilo
I milome Bogu pristupačno.

Car Lazar i carica Milica [1])

Car Lazare sjede za večeru,
Pokraj njega carica Milica;
Veli njemu carica Milica:

[1]) Car *Lazar Grbljanović*, pod *Dušanom* i *Urošem* upravljao je kao vlastelin Mačvom i Podunavljem; kad poginu *Vukašin*, izabra ga narod na saboru u *Peči* 1376 za cara; on pak z čednosti nazivaše sebe *Knezom*. Oženio se sa *Milicom* kćeri *Jug-Bogdana*, s kojom porodi dva sina i pet kćeri. Za svoga vladanja mnogo je bojeva imao: najkrvaviji pak i najnesretniji bijaše boj 15 lipnja 1389, kada *Murat* turski car udari na njega sa 300,000 vojske u *Kosovu polju*, u staroj Srbiji, a današnjem pašaluku Prizrenskom, koje ima u dužinu 14 a u širinu 5—6 sat; krozanj teče rieka *Sitnica*. Lazar bi bio nadjačao Turke, da mu se nije iznevjerio *Vuk Brankovič*. zet mu i doglavni nadvornik. Poslije duge i krvave sječe pade Lazar u boju, i tielo mu prenesoše u njim ozidani manastir Ravanicu, u Srbiji; a kad turci i ovom zemljom ovladaše, prenesoše ga u Frušku goru u m. Ravanicu, gdje i sada počiva. — Izdajnik *Vuk* nije se naužival sreće, kojoj se nadao; jer mu car Bajazit oduze najprije darovane mu zemlje, a kašnje na 6 listopada 1898 i otruje ga.

Digitized by Google

„Car-Lazare, srbska kruno zlatna:
„Ti polaziš sjutra u Kosovo,
„Sobom vodiš sluge i vojvode,
„A kod dvora nikog ne ostavljaš;
„Care Lazo! od mužkijeh glava,
„Da ti može knjigu odnijeti
„U Kosovo, i natrag vratiti;
„Odvodiš mi devet mile braće,
„Devet braće, devet Jugovića:
„Ostavi mi brata bar jednoga,
„Jednog brata, sestri od zakletve".
Njoj govori srbski knez Lazare:
„Gospo moja, carice Milice!
„Koga bi ti brata najvoljela
„Da t' ostavim u bijelu dvoru?"
„Ostavi mi Boška Jugovića.
Tada reče srbski knez Lazare:
„Gospo moja, carice Milice!
„Kada sjutra bijel dan osvane,
„Dan osvade i ograne sunce,
„I vrata se otvore na gradu,
„Ti izšetaj gradu na kapiju,
„Tud će proći vojska na alaje:
„Sve konjici pod bojnim kopljima,
„Pred njima je Boško Jugoviću,
„I on nosi krstaša barjaka;
„Kaži njemu od mene blagoslov,
„Nek da barjak, kome njemu drago
„Pak nek s tobom kod dvora ostane."
Kad u jutro, jutro osvanulo
I gradska se otvoriše vrata,
Tad izšeta carica Milica,
Ona stade gradu kod kapije,
Al eto ti vojske na alaje:
Sve konjici pod bojnim kopljima,
Pred njima je Boško Jugoviću,
Na alatu vas u čistom zlatu,
Krstaš ga je barjak poklopio,
Pobratime! do konja alata;
Na barjaku od zlata jabuka,
Iz jabuke, od zlata krstovi,
Od krstova zlatne kite vise,
Te kuckaju Boška po plećima.
Primače se carica Milica,
Pa uhvati za uzdu alata,
Ruke sklopi bratu oko vrata,
Pa mu poče tiho govoriti:
„O moj brate, Boško Jugoviću!
„Car je tebe meni poklonio,
„Da ne ideš na boj na Kosovo,
„I tebi je blagoslov kazao,
„Da daš barjak, kome tebi drago,
„Da ostaneš sa mnom u Kruševcu,
„Da imadem brata od zakletve".
Al govori Boško Jugoviću:
„Idi, sestro, na bijelu kulu;
„A ja ti se ne bih povratio,
„Niz iz ruke krstaš barjak dao,
„Da mi care pokloni Kruševac.
„Da mi reče družina ostala:
„Gle strašivca Boška Jugovića!
„On ne smjede poći u Kosovo
„Za krst časni krvcu prolievati
„I za svoju vjeru umrijeti."
Pak potjera konja na kapiju
Al eto ti starog Jug-Bogdana
I za njime sedam Jugovića,
Sve je sedam ustavljala redom,
Al nijedan ni gledati neće,
Malo vrieme za tim postajalo,
Al eto ti Jugović-Vojina,
I on vodi careve jedeke,
Pokrivene sa suhijem zlatom;
Ona pod njim uhvati kulaša,
I sklopi mu ruke oko vrata,
Pa i njemu stade govoriti:
„O moj brate, Jugović-Vojine!
„Car je tebe meni poklonio,
„I tebi je blagoslov kazao,
„Da baš jedek, kome tebi drago,
„Da ostaneš sa mnom u Kruševcu,
„Da imadem brata od zakletve".
Veli njozi Jugović Vojine:
„Idi, sestro, na bijelu kulu;
„Ne bih ti se junak povratio,
„Ni careve jedeke pustio,
„Da bih znao, da bi poginuo;
„Idem, sejo, u Kosovo ravno
„Za krst častni krvcu prolievati
„I za vjeru s braćom umrijeti".
Pak protjera konja na kapiju.
Kad to vidje carica Milica,
Ona pade na kamen studeni,
Ona pade, pak se obeznani;
Al eto ti slavnoga Lazara,
Kada vidje gospodju Milicu,

Digitized by Google

Udriše mu suze niz obraze;
On s' obire s desna na lijevo.
Te dozivlje slugu Golubana:
„Golubane moja vjerna slugo!
„Ti odjaši od konja labuda,
„Uzmi gospu na bijele ruke,
Pak je nosi na tananu kulu;
„Od mene ti Bogom prosto bilo!
„Nemoj ići na boj na Kosovo,
„Već ostani u bijelu dvoru.“
Kad to začu sluga Golubane,
Proli suze niz bijelo lice,
Pad odsjede od konja labuda,
Uze gospu na bijele ruke,
Odnese je na tananu kulu;
Al svom srdcu odoljet ne može,
Da neide na boj na Kosnvo;
Već se vrati do konja labuda,
Posjede ga, ode u Kosovo.
Kad je sjutra jutro osvanulo,
Doletješe dva vrana gavrana
Od Kosova polja širokoga,
I padoše na bijelu kulu,
Baš na kulu slavnoga Lazara;
Jedan grakće, drugi progovara:
„Da l' je kula slavnog knez-Lazara,
„Il' u kuli nigdje nikog nema?
To iz kule nitko ne čujaše,
Već to čula carica Milica,
Pa izlazi pred bijelu kulu,
Ona pita dva vrana gavrana:
„Oj Boga vam, dva vrana gavrana:
„Odkuda ste jutros poletjeli?
„Nijeste li od polja Kosova?
„Vidjeste li dvije silne vojske?
„Jesu li se vojske udarile?
„Čija li je vojska zadobila?“
Al govore dva vrana gavrana:
„Oj Boga nam, carice Milice!
„Mi smo jutros od Kosova ravna,
„Vidjeli smo dvije silne vojske;
Vojske su se jučer udarile,
„Obadva su cara poginula;
„Od Turaka nešto i ostalo,
„A od Srba i što je ostalo,
„Sve ranjeno i izkrvavljeno.“
Ištom oni tako besjedjahu,
Al eto ti sluge Mitutina,
Nosi desnu u lijevoj ruku,
Na njemu je rana sedamnaest;
Vas mu konjic u krv ogreznuo.
Veli njemu gospodja Milica:
„Što je, bolan! slugo Milutine!
„Zar izdade cara na Kosovu!“
Ai govori sluga Milutine:
„Skin'me, gospo, sa konja viteza,
„Umij mene studenom vodicom,
„I zalij me crvenijem vinom,
„Težke su me rane osvojile.“
Skide njega gospodja Milica,
I umi ga studenom vodicom
I zali ga crvenijem vinom
Kad se sluga malo povratio,
Pita njega gospodja Milica;
„Što bi, slugo, u polju Kosovu?
„Gdje pogibe slavni kneže Lazo?
„Gdje pogibe stari Jug Bogdane?
„Gdje pogibe devet Jugovića?
„Gdje pogibe Miloš vojevoda?
„Gdje pogibe Vuče Brankoviću?
„Gdje pogibe Banović Strahinja?“
Tada sluga poče kazivati:
„Svi ostaše, gospo, u Kosovu.
„Gdje pogibe slavni knez Lazare,
„Tu su mnoga koplja izlomljena,
„Izlomljena i turska i srbska;
„Ali više srbska, nego turska,
„Brancć, gospo, svoga gospodara,
„Gospodara, slavnog knez Lazara.
„A Jug ti je, gospo, poginuo
U početku, u boju prvome.
„Pogibe ti osam Jugovića,
„Gdje brat brata izdati ne htjede,
„Doklegode jedan sjecijaše;
„Još ostade Boško Jugoviću,
„Krstaš mu se po Kosovu vije;
„Još razgoni Turke na buljuke,
„Kao soko ptice golubove.
„Gdje ogreznu krvca do koljena,
„Tu pogibe Banović Strahinja.
„Miloš ti je, gospo, poginuo
„Kod Sitnice kod vode studene,
„Gdjeno mnogi Turci izginuli;
„Miloš zgubi turskog car-Murata
„I Turaka dvanaest hiljada;
„Bog da prosti, tko ga je rodio!

Digitized by Google

„On ostavi spomen rodu srbskom,
„Da se priča i pripovijeda,
„Dok je ljudi i dok je Kosova,
„A što pitaš za prokletog Vuka,
„Proklet bio i tko ga rodio!
„Prokleto mu pleme i koljeno!
„On izdade cara na Kosovu
„I odvede dvanaest hiljada,
„Gospodo moja! ljutog oklopnika,“

Мусић Стеван.

Вино пије Мусићу Стеване
У Мајдану чисто сребрноме
У свом красном двору господскоме,
Вино сгужи Ваистина слуга.
Кад се хладна понапише вина,
Ал' бесједи Мусићу Стеване:
„Ваистино, моје чедо драго!
„Ја ћу лећи санак боравити,
„Ти вечерај, па се напиј вина,
„Па пошетај пред господског двора
„Па погледај чистом ведром небу;
„Је ли јасан мјесец на заходу,
„Јел' даница на истоку звиезда;
„Је ли нама путовати вриеме
„На Косово љепо поље равно
„На рочиште честитоме кнезу;
„Јер знадеш ли, моје чедо драго,
„Кад оно смо на заклетву били
„Како нас је заклињао кнеже,
„Заклињао проклињао љуто:
„„Ко је србин и србскога рода,
„„И од србске крви и кољена,
„„А не дош'о на бој на Косово,
„„Не имао од срца порода!
„„Ни мужкога ни дјевојачкога;
„„Од руке му ништа не родило!
„„Рујно вино ни пшеница биела;
„„Хрђом кап'о, док му је кољена!““
Леже Стева у меке душеке,
Повећера Ваистина слуга,
Повећера и напи се вина,
Па изшета пред господског двора
И погледа чистом ведром небу,
Јесте јасан мјесец на заходу
Јест даница на истоку звиезда;
Јесте њима путовати вриеме
На Косово лиепо поље равно
На рочиште честитоме кнезу;
Па се шеће коњма у ахаре,
Па изведе два коња витеза,
Оседла јих и поправи лиепо,
Једног себи другог господару;
Па се шеће у господске дворе,
И изнесе крсташ свилен барјак,
На коме је дванаест крстова.
Сви дванаест од чистога злата,
И икона светога Јована,
Крстно име Мусића Стевана,
Прислони га уз господског двора,
Па се шеће горе на чардаке,
Да пробуди господара свога
Кад је био чардаку на вратих,
Коб га коби Стеванова љуба,
Загрли га, па га и пољуби:
„Богом брате, Ваистино слуго!
„Вишњим Богом и светим Јованом!
„До сад си ми вјеран слуга био,
„Од јако си Богом побратиме,
„Немој будит' господара мога;
„Јер сам јадна за' санак видила
„Гди полети јато голубова,
„И пред њима два сокола сива,
„Испред нашег двора господскога,
„Одлетише на Косово равно
„И падоше међ Муратов табор.
„Ђе падоше, већ се не дигоше;
„То је, браћо, ваше зламење,
„Бојати се, да не изгинеге“
Ал бесједи Ваистина слуга:
„Драга секо. Стеванога љубо
„Не ћу, секо, невјере чинити
„Господару и моме и твоме;
„Јер ти ниси на заклетви била.
„Како нас је заклињао кнеже,
„Заклињао, проклињао љуто:
„„Ко је србин и србскога рода,
„„И од србске крви и кољена.
„„А не дош'о на бој на Косово,
„„Од руке му ништа не родило!
„„Рујно вино. ни пшеница биела;
„„Не имао пољског беријета!
„„Ни у дому од срца порода!
„„Хрђом кап'о док му је кољена.““

Digitized by Google

„Па ја не смјем невјере чинити
„Господару ни моме ни твоме.“
Већ ушета у ћардаке горње,
Па пробуди господара свога:
„Устани де, драги господару!
„Јесте нами путовати вриме.“
Уста Стева на ноге јуначке,
И умива своје лице бисло,
И облачи господско одијело,
Па припаса сабљу оковану,
Па узима кондир вина рујна,
Те напија красну славу божју
Сретна пута и крста часнога
У свом двору за столом својијеш,
Војводи је то и пре и после
Па ишета пред господске дворе,
Уседоше два коња витеза,
Разавише ктсташе барјаке,
Ударише бубњи и свирале,
Дигоше се Богом путовати
Бјела им је зора забјелила
На Косову красном пољу равном,
Сусрете их косовка ђевојка,
У руку јој два кондира златна,
Оба златна, ал' обадва празна,
Под пазухом клобук свиле бјеле,
За клобуком биела кита перја,
У дну перје сребром заливено,
А по сриеди златом преплетено,
И по врху бисером кићемо,
Ал бесједи Мусићу Стеване:
„Божја помоћ, моја секо драга!
„Ђе си, душо, на огрђу била?
„Одкуда ти клобук свиле биеле?
„Дај ми, секо клобук свиле биеле,
„Да га познам, кога је војводе;
„А тако ми срећна пута мога
„Невјере ти учинити нећу!“
Ал бесједи косовка ђевојка:
„Здраво да си, кнежева војводо!
„Нисам нигдје на огрђу била,
„Рано ме је пробудила мајка,
„Ми ранимо те воду грабимо.
„Кад ја дођох на воду Ситницу,
„Ал Ситница мутна и поводна,
„Носи, брате, коње и јунаке,
„Турске кане и бијеле ћалме,
„Красне српске бијеле клобуке:
„Овај клобук близу краја бјеше,
„Ја загази у воду Ситницу.
„И ухватих клобук свиле биеле
„Брата имам од мене млађега,
„Носим клобук брату рођеноме,
„Ја сам млада, мило ми је перје.“
Клобук даде кнежевој војводи.
Чим га виђе Мушићу Стеване,
Чим га виђе, тим га и познаде,
Пгосу сузе низ господско лице,
Удари се по кољену руком;
Чисти скрлет на кољену пуче,
Златна копча на десном рукаву:
„Тешко мени и до Бога мога!
„На мени је остануло клетва
„Од мојега честитога кнеза.“
Клобук даде господски ђевојки
Па се маши у џепове руком,
Те јој даде три дуката жута:
„Хај ти, секо косовко ђевојко!
„А ја идем на бој на Косово
„У пресретио име Исусово,
„Ако Бог да, те се натраг вратим,
„Ђепшим ћу те даривати даром;
„Ако л', секо, ја погибох тамо,
„Помени ме по пешкешу моме“
Ударише коње мамузама,
Па Ситницу воду пребродише,
Ударише у цареви табор
Како дође Мусићу Стеване,
Три је паше био и убио,
Кад започе бити четвртога,
Ту погибе Мусићу Стеване
И са њиме Ваистина слуга
И војске му дванаест хиљада;
И ту нам је и кнез погинуо.
Ту су срби изгибили царство
Честитога цара земаљскога.

Glava Lazareva.

Kad se bila na Kosovu vojska,
Pa se bila za dva, za tri dana,
Poginuše do dva cara mlada:
Car Murate i knеže Lazare.
Skakala je Lazareva glava,
Skakala je po bielom Vračaru,

Digitized by Google

Skakala je za dva, za tri dana:
Tu s ne kupe orli ni gavrani,
Već se kupe otci kalugjeri,
Pa oblače velike odežde
I čitaju velike molitve:
„Kazuj jako, Lazareva glavo,
„Kazuj jako, na koju ćeš stranu?
„Jal' Rakovcu, jali Šišatovcu,
„Jal' Opovu, jali Krušedolu,
„Jal' prebieloj Ravanici crkvi?"
Mrtva glava, ali progovara;
„Ni Rakovcu, niti Šišatovcu,
„Nit Opovu, niti Krušedolu,
„Već prebieloj Ravanici crkvi: [1])
„Tu će moje mirovati tielo!"

Carica Milica i Vladeta vojvoda.

Pošetala carica Milica
Izpod grada bijela Kruševca,
S njome šeću dvije mile kćeri:
Vukosava i lijepa Mara;
K njima jezdi Vladeta vojvoda
Na doratu na konju dobrome;
Vladeta je konja oznojio
I u bielu pjenu obukao.
Pita njega carica Milica:
„Oj Boga ti, kneževa vojvodo!
„Što si tako konja oznojio?
„Ne idje li sa polja Kosova?
„Ne vidje li čestitoga kneza,
„Gospodara i moga i tvoga?"
Al' besjeti Vladeta vojvoda:
„Oj Boga mi, carice Milice!
„Ta ja idem sa polja Kosova,
„Al ne vidjeh čestitoga kneza,
„Već ja vidjeh kneževa Zelenka,
„Tjeraju ga po Kosovu Turci,
„A knez, mislim, da je poginuo."
Kad to začu carica Milica,
Proli suze niz bijelo lice,
Pak još pita Vladetu vojvodu:
„Još mi kaži, kneževa vojvodo,
„Kad si bio na Kosovu ravnu,
„Ne vidje li devet Jugovića,
„I desetog starog Jug-Bogdana?"
Al' besjedi Vladeta vojvoda:
„Ta ja prodjoh kroz Kosovo ravno,
„I ja vidjeh devet Jugovića
„I desetog starog Jug-Bogdana:
„Oni bjehu u pola Kosova,
„Krvave im ruke do ramena
„I zeleni mači do balčaka;
„Ali su im malaksale ruke,
„Sijekući po Kosovu Turke."
Još mu reče carica Milica:
„Stan', počekaj, kneževa vojvodo,
„Ne vidje li još dva zeta moja:
„Brankovića, Miloš-Obilića?"
Al' besjedi Vladeta vojvoda:
„Ta ja prodjoh kroz Kosovo ravno,
„I ja vidjeh Miloš-Obilića:
„On stajaše u polju Kosovu,
„Na bojno se koplje naslonio,
„Bojno mu se koplje prelomilo,
„Pak na njega Turci navališe,
„Do sad, mislim, da je poginuo;
„Al' ne vidjeh Vuka Brankovića,
„Ne vidjeh ga, ne vid'lo ga sunce!
„On izdade čestitoga kneza,
„Gospodara i moga i tvoga."

Kosovka djevojka.

Uranila kosovka djevojka,
Uranila rano u nedjelju,
U nedjelju prije jarka sunca,
Zasukala bijele rukave,
Zasukala do bielih lakata;
Na plećima nosi bljeha biela,
U rukama dva kondira zlatna,
U jednome hladjane vodice,
U drugome rumenoga vina.
Ona ide na Kosovo ravno,
Pa se šeće po razboju mlada,
Po razboju čestitoga kneza,
Te prevrće po krvi junake.
Kog junaka u životu nadje,
Umiva ga hladjanom vodicom,

[1]) Ovo su i danas manastiri Fruškogorski u Sriemu.

Digitized by Google

Pričešćuje vinom crvenijem
I zalaže hljebom bijelijem.
Namjera je namjerila bila
Na junaka Orlovića Pavla,
Na kneževa mlada barjaktara,
I njega je našla u životu:
Desna mu je ruka odsječena
I lijeva noga do koljena;
Vita su mu rebra izlomljena,
Vide mu se žigerice biele;
Izmače ga iz te mloge krvce,
Umiva ga hladjanom vodicom,
Pričešćuje vinom crvenijem
I zalaže hljebom bijelijem,
Kad junaku srce zaigralo,
Progovara Orloviću Pavle:
„Sestro draga, Kosovko djevojko!
„Koja ti je golema nevolja,
„Te prevrćeš po krvi junake?
„Koga tražiš po razboju mlada?
„Ili brata, ili bratučeda?
„Il' po griehu stara roditelja?"
Progovara Kosovka djevojka:
„Dragi brate, delijo neznana!
„Ja od roda nikoga ne tražim:
„Niti brata niti bratučeda,
„Ni po griehu stara roditelja.
„Mož' li znati, delijo neznana,
„Kad knez Laza pričešćiva vojsku
„Kod prekrasne Samodreže crkve,
„Tri nedjelje trideset kalugjera?
„Sva se srbska pričestila vojska,
„Najposlije tri vojvode bojne:
„Jedno jeste Milošu vojvoda,
„A drugo je Kosančić Ivane,
„A treće je Toplica Milane.
„Ja se ondje desih na vratima,
„Kad se šeta vojvoda Milošu,
„Krasan junak na ovome svietu.
„Sablja mu se po kaldrmi vuče,
„Svilen kalpak, okovano perje,
„Na junaku kolasta azdija,
„Oko vrata svilena mahrama:
„Obazre se i pogleda na me,
„S sebe skide kolastu azdiju,
„S sebe skide, pa je meni dade:
„„Nà, djevojko, kolastu azdiju,
„„Po čemu ćeš mene spomenuti,
„„Po azdiji po imenu mome:
„„Evo t' idem poginuti, dušo,
„„U taboru čestitoga kneza;
„„Moli Boga, draga dušo moja,
„„Da se zdravo iz tabora vratim,
„„A i tebe dobra sreća nadje,
„„Uzet ću te za Milana moga,
„„Za Milana Bogom pobratima,
„„Koj' je mene Bogom pobratio,
„„Vičnjim Bogom i svetim Jovanom;
„„Ja ću tebi kum vjenčani biti.""
„Za njim ide Kosančić Ivane,
„Krasan junak na ovome svietu,
„Sablja mu se po kaldermi vuče,
„Svilen kalpak, okovano perje,
„Na junaku kolasta azdija,
„Oko vrata svilena mahrama,
„Na ruci mu burma pozlaćena;
„Obazre se i pogleda na me,
„S ruke skide burmu pozlaćenu,
„S ruke skide, pa je meni dade:
„„Nà, djevojko, burmu pozlaćenu,
„„Po čemu češ mene spomenuti,
„„A po burmi po imenu mome:
„„Evo t' idem poginuti, dušo,
„„U taboru čestitoga kneza;
„„Moli Boga, moja dušo draga,
„„Da se zdravo iz tabora vratim,
„„A i tebe dobra sreća nadje,
„„Uzet ću te za Milana moga,
„„Za Milana, Bogom pobratima,
„„Ko' je mene Bogom pobratio,
„„Vičnjim Bogom i svetim Jovanom;
„Za njim ide Toplica Milane,
„Krasan junak na ovome svijetu,
„Sablja mu se po kaldrmi vuče,
„Svilen kalpak,, okovano perje,
„Na junaku kolasta azdija,
„Oko vrata svilena mahrama,
„Na ruci mu koprena od zlata,
„Obazre se i pogleda na me.
„S ruke skide koprenu od zlata,
„S ruke skida, pa je meni dade:
„„Nà djevojko koprenu od zlata,
„„Po čemu češ meni spomenuti,
„„Po kopreni po imenu mome;
„„Evo t' idem poginuti, dušo,
„„U taboru čestitoga kneza;

Digitized by Google

„„Moli Boga, moja dušo draga,
„„Da se zdravo iz tabora vratim,
„„Tebe, dušo, dobra sreća nadje,
„„Uzet ću te za vjernu ljubovcu.““
I odoše tri vojvode bojno:
„Njih ja danas po razboju tražim.“
Al besjedi Orloviću Pavle:
„Sestro draga, Kosovko djevojko!
„Vidiš, dušo, ona koplja bojna
„Ponajviša, a i ponajgušća,
„Ondje j' pala krvca od junaka
„Ta dobrome konju do stremena,
„Do stremena i do uzendjije,
„A junaku do svilena pasa:
„Ondje su ti sva tri poginula;
„Već ti idi dvoru bijelome.
„Ne krvavi skuta i rukava.“
Kad djevojka saslušala rieči,
Proli suze niz bijelo lice,
Ona ode svom bijelu dvoru,
Kukajući iz bijela grla:
„Jao jadna! hude ti sam sreće!
„Da se, jadna, za zelen bor hvatim,
„I on bi se zelen osušio!“

Smrt majke Jugovića.

Mili Bože, čuda velikoga!
Kad se sleže na Kosovo vojska,
U toj vojsci devet Jugovića
I deseti star Juže Bogdane;
Boga moli Jugovića majka,
Da joj Bog da' oči sokolove
I bijela krila labudova,
Da odleti nad Kosovo ravno,
I da vidi devet Jugovića,
I desetog stara Jug-Bogdana.
Što molila Boga domolila:
Bog joj dao oči sokolove
I bijela krila labudova,
Ona leti nad Kosovo ravno,
Mrtvih nadje devet Jugovića
I desetog star' Juga Bogdana,
I više njih devet bojnih koplja,
Na kopljima devet sokolova,
Oko koplja devet dobrih konja,
A pored njih devet ljutih lava.
Tad zavrišta devet dobrih konja,
I zalaja devet ljutih lava,
A zaklikta devet sokolova.
I tu majka tvrda srca bila,
Da od srca suze ne pustila,
Već uzima devet dobrih konja,
I uzima devet ljutih lava,
I uzima devet sokolova,
Pak se vrati dvoru bijelome.
Daleko je snahe ugledale,
Malo bliže pred nju izšetale;
Zakukalo devet udovica,
Zaplakalo do devet sirota,
Zavrištalo devet dobrih konja.
Zalajalo devet ljutih lava,
Zakliktalo devet sokolova;
I tu majka tvrda srca bila,
Da od srca suze ne pustila.
Kad je bilo noći u pô noći,
Al zavrišta Damjanov zelenko;
Pita majka Damjanove ljube:
„Snaho moja, ljubo Damjanova!
„Što nam vrišti Damjanov zelenko?
„Il' je gladan pšenice bjelice,
„Ili žedan vode sa Zvečanja?“
Progovara ljuba Damjanova:
„Svekrvice, majko Damjanova!
„Nit' je gladan pšenice bjelice,
„Niti žedan vode sa Zvečanja,
„Već je njega Damjan naučio
„Do pô noći sitnu zob zobati.
„Od pô noći na drum putovati;
„Pak on žali svoga gospodara,
Što ga nije na sebi donio».
I tu majka tvrda srca bila,
Da od srdca suze ne pustila.
Kad u jutro danak osvanuo,
Ali lete dva vrana gavrana,
Krvava im krila do ramena,
Na kljunove biela pjena trgla;
Oni nose ruku od junaka
I na ruci prsten pozlaćeni,
Bacaju ga u krioce majci;
Uze ruku Jugovića majka,
Okretala, prevrtala s njome,
Pa pozivlje ljubu Damjanovu;
„Snaho moja, ljubo Damjanova!
„Bi l' poznala, čija j' ovo ruka?

Digitized by Google

Progovara Ljuba Damjanova:
„Svekrvice, majko Damjanova!
„Ovo j' ruka našega Damjana,
„Jere prsten ja poznajem, majko,
„Prsten sa mnom na vjenčanju bio».
Uze majka ruku Damjanovu,
Okretala, prevrtala s njome,
Pak je ruci tiho besjedila:
„Moja ruko, zelena jabuko!
„Gdje si rastla, gdje si utrgnuta!
„A rastla si na kriocu mome,
„Utrgnuta na Kosovu ravnom!"
Nadula se Jugovića majka,
Nadula se, pa se i razpade
Za svojijeh devet Jugovića
I desetim star' Jugom Bogdanom.

Marko Kraljević i Vuča gjeneral. [1])

Ili grmi, il' se zemlja trese?
Niti grmi, nit' se zemlja trese,
Već pucaju na gradu topovi,
Na tvrdome gradu Varadinu:
Šenluk čini Vuča gjenerale,
Jer je Vuča šićar zadobio,
Tri vojvode srbske uhvatio:
Jedno jeste Miloš od Pocerja,
Drugo jeste Toplica Milane,
A treće je Kosančić Ivane;
Bacio ih na dno u tamnicu,
Gdje no leži voda do koljena,
A junačke kosti do ramena.
Cvili junak Miloš od Pocerja,
Cvili Miloš kako ljuta guja,
Privlači se na pendžer tamnici,
Te on gleda junak po sokacih,
Ne bi l' koga znanca opazio;
Al' pripazi poštu knjigonošu,
Pa dozivlje Miloš od Pocerja:
„Bogom brate, pošta knjigonoša!
„Donesi mi jedan list hartije,
„Da ti gradim jednu sitnu knjigu",
To je pošta za Boga primio,
Donese mu jedan list hartije;
Sjede Miloš sitnu knjigu pisat'
U Prilipa u bijela grada,
Svome pobru Kraljeviću Marku:
„Bogom brate, Kraljeviću Marko!
„Il ne čuješ, il' ne haješ za me?
„Težke sam ti muke dopanuo,
„Pobratime, u Madjarske ruke.
„Uhvati me Vuča gjenerale,
„I još moja oba pobratima;
„Bacio nas na dno u tamnicu,
„Gdje no leži voda do koljena,
„A junačke kosti do ramena;
„Ležim, brate, tri bijela dana;
„Ako budem, brate, još tri dana,
„Nikada me više vidjet' nećeš;
„Izbavljaj me, pobratime Marko,
„Jal' za blago, jali na junačtvo".
Pa u lice perom udario,
Od obraza krvi natočio,
S krvi njemu knjigu zapečati,
Pa je dade pošti knjigonoši,
I dade mu dvanaest dukata;
Pa je pošti Miloš govorio:
„Nosi knjigu bijelu Prilipu
„Na koljeno Kraljeviću Marku".
Ode pošta bijelu Prilipu,
U njeg' stiže u svetu nedjelju.
Kada Srblji u crkvi bijahu:
Stade pošta pred bijelom crkvom,
Dokle Marko izidje iz crkve.
„Kad izidje Kraljeviću Marko,
Pošta kapu pod mišicu baci,
Poklanja se do zemljice Marku,
Pa mu dade list knjige tanahne.
Kada Marko sitnu knjigu primi,
Stojeći je knjigu proučio.
Kada vidje što mu knjiga kaže,
Udriše mu suze od očiju,

[1]) *Marko Kraljević*, sin kralja Vukašina; ozlojedjen tim, što izabraše Srbi Lazara Grebljanovića za kra'ja, a ne njega, ode sa svojom braćom *Andrijašem* i *Milraškom*, da služi Turke, koji mu dadoše zemlje: Kastoriju, Lokridu i Argoš, da njima upravlja. Ima i njegov novac, što ga je kao kralj kovao. Ipak Marko branio je svuda svoj narod, i ustajaše protiva onih, koji čine nepravdu. Poginuo je zajedno sa oba vrata u boju Vlaha protiva Turaka na *Rovinam*, polju u Vlaškoj, god. 1494.

Digitized by Google

Pa je onda Marko besjedio:
„Avaj meni, dragi pobratime!
„Tu li si mi, bolan, dopadnuo!
„Al' tako mi moje vjere tvrde!
„Hoće tebe pobro izbaviti
„Jal' za blago, jali na junačtvo".
Pa on ode svojoj tankoj kuli,
Sjede malo, te se napi vina,
Pa pripasa sablju okovanu,
I prigrnu ćurak od kurjaka,
A na glavu kapu od kurjaka,
Priveza je mrkom jemenijom;
Pa uzimlje koplje ubojito,
Pa se spušta u podrume Šarcu,
Te opremi Šarca od mejdana:
Priteže mu sedmere kolane,
Zauzda ga uzdom pozlaćenom;
Pa natoči tuluminu vina,
Objesi je o unkeš Šarinu,
S desne strane težku topuzinu,
Da ne kriva ni tamo ni amo;
Pa se Šarcu na ramena baci,
Okrenu ga od Prilipa grada,
Ode pravo stolnu Biogradu.
Kad je bio pokraj Biograda,
Uvrati se, te se napi vina;
Pa odatle poklopi Šarina.
Za Dunavom skela dogodi se;
Dvaput Marko skeledžiju viknu.
Pa ga više ni čekati ne htje,
Već natjera Šarca na Dunavo,
Ode pravo gradu Varadinu,
Pod Varadin u polje zeleno.
Tu ustavi Šarca od mejdana,
Pa udari koplje u ledinu,
Za koplje je privezô Šarina,
Tuluminu skide sa unkesa,
I vrže je u zelenu travu,
Pa on sjede piti mrko vino;
Ne pije ga čim se vino pije,
Već ledjenom od dvanaest oka,
Pola pije, pola Šarcu daje.
Kad u jutro jutro osvanulo,
Pošetala Velimirovica,
Mila snaha Vuče gjenerala,
Po bedemu grada Varadina;
Ona gleda niz polje zeleno,
U polju je opazila Marka.
Kad ugleda Kraljevića Marka,
Troljetna je uhvati groznica,
Pa pobježe u bijele dvore.
Nju mi pita Vuče gjenerale:
„Što je tebi, moja snaho draga?"
Kazuje mu Velimirovica:
„O moj svekre, Vuča gjenerale!
„Sjedi junak u polju široku,
„U ledinu koplje udario,
„Za koplje je konja privezao,
„A pred njime stoji tulum vina;
„Ne pije ga čim se pije vino,
„Već ledjenom od dvanaest oka,
„Pola pije, pola konju daje;
„Konj mu nije kakvi no su konji,
„Veće Šaren kako i govedče;
Junak nije kakvi su junaci:
„Na plećima ćurak od kurjaka,
„Na glavi mu kapa od kurjaka,
„Privezô je mrkom jemenijom;
„Nješto crno drži u zubima,
„Kolik' jagnje od pola godine."
Veli njozi Vuča gjenerale:
„Ne plaši se, moja snaho draga!
„Ja onakih imam u tamnici,
„I njega ću sada dobaviti".
Pa doziva sina Velimira:
„Velimire, moje čedo drago!
„Uzmi, sine, za trista katana,
„Idi dolje u polje široko,
„Dovedi mi onoga junaka".
Velimir je na noge skočio,
Pa uzima trista katanije,
On usjede vranca pomamnoga,
I izide gradu na kapiju,
I obkoli Marka s četri strane.
Marko sjedi, pije mrko vino,
Al' katane Šarac opazio,
Poče nogam o zemljicu tući,
Primiče se svome gospodaru.
Kad pogleda Kraljeviću Marko,
Al' katane, njega obkolile;
Popi Marko ledjeninu vina,
Baci ledjen u zelenu travu,
Pa se turi na ramena Šarcu,
A katane na njeg' udariše.
Da je kome pogledati bilo,
Kad udari u katane Marko,

Digitized by Google

Kako, orô medjû golubove:
Što pogubi sabljom okovanom,
Što pogazi Šarcem od mejdana,
Što podavi u tihom Dunavu;
Pobježe mu Velimire diete,
Tjera njega na Šarinu Marko,
Dostiže ga u polju široku,
Dohvati ga malo topuzinom,
Pade diete u zelenu travu;
Odja' Marko od konja Šarina,
Saveza mu i noge i ruke,
Pa g' objesi Šarcu o unkešu:
Pa on ode svojoj tulumini,
Baci diete u zelenu travu,
A on opet sjede piti vino.
To gledala Velimirovica,
Pa otide Vuči genjeralu:
„Zlo ti vino, Vuča gjenerale!
„Zlo ti vino, a gore ti bilo!
„Sve katane tebi izgiboše,
„Velimiru junak sveza ruke,
„Pa eno ga, pije rujno vino,
„A Velimir u travici leži."
Progovara Vuča gjenerale:
„Ne boj mi se, moja snaho draga!
„Sad ćeš vidjet, dok se starac krene".
Pa on drmnu na gradu topove,
Tri hiljade sastavi katanâ,
Pa posjede svoju bedeviju,
I izidje gradu na kapiju;
On naredi niz polje katane,
Obkoliše sa četiri strane;
A to ništa i ne vidi Marko,
Al' pripazi Šarac od mejdana,
Pa nogama o zemljicu tuče,
Primiče se svomu gospodaru.
Kad pogleda Kraljeviću Marko,
Al' katane njega obkolile,
On poskoči na noge lagane,
Pa se maši Šarcu na ramena.
Da je kome sjesti, te vidjeti,
Kad potjera po polju katane!
Sablja mu je u desnici ruci,
U lijevoj koplje ubojito,
U zubima dizgen od Šarina;
Koga Marko sabljom udaraše,
Po dvojicu od jednog gradjaše;
Koga Marko kopljem udaraše,
Preko sebe njega preturaše;
Dok s' okrene njekoliko puta,
Ode k vragu mlada katanija;
Pobježe mu Vuča generale
Na njegovoj tankoj bedeviji.
Poćera ga na Šarinu Marko;
Brza mu je pusta bedevija,
Htjaše uteć' gradu Varadinu;
Ljuljnu Marko teškom topuzinom,
Pa je pušta za njim preko polja,
Udari ga sapom od topuza;
Pade Vuča u zelenu travu,
Tad' dopade od Prilipa Marko,
Sveza Vuči ruke naopako,
Saveza mu i noge i ruke,
Objesi ga Šarcu o unkešu,
I uhvati tanku bedeviju;
Pa on ode sinu Velimiru,
Priveza jih jednog za drugoga.
Pa prebaci preko bedevije,
Bedeviju sveza za Šarina,
Ode pravo bijelu Prilipu;
Obojicu baci u tamnicu.
Knjigu piše gjeneralovica,
Te je šalje bijelu Prilipu:
„Bogom brate, Kraljeviću Marko!
„Ne gubi mi Vuče gjenerala
„I mojega sina Velimira;
„Išti, Marko, što je tebi drago."
Dodje knjiga Kraljeviću Marku;
Kada vidje što mu knjiga kaže,
Onda Marko drugu knjigu piše:
„Vjerna ljubo Vuče gjenerala!
„Pusti meni do tri pobratima,
„I podaj im tri tovara blaga;
„I pusti mi staroga Toplicu,
„I podaj mu tri tovara blaga,
„Jer je junak mnogo dangubio;
„I daj meni tri tovara blaga,
„Što sam moga mučio Šarina;
„Iza toga, gjeneralovice,
„Eto tamo Miloš od Pocerja,
„Pa vi s njime, kako načinite."
Ode knjiga gradu Varadinu;
Kada dodje gjeneralovici,
Knjigu gleda gjeneralovica,
Šalje blago od Prilipa Marku,
Pa uzima od tamnice ključe,

Digitized by Google

Te otvori prokletu tamnicu,
I izvadi tri vojvode mlade,
I sa njima staroga Toplicu;
Pa jih vodi na bijelu kulu,
Pa berbere hitre dobavila:
Jedni miju, drugi kosu briju,
A treći im nokte sarezuju;
Donese im vina i rakije
I lijepe svake djakonije,
Pokaza im što učini Marko;
Pa govori Milošu vojvodi:
„Bogom brate, vojvoda Milošu!
„Pustite mi moga pospodara
„I mojega sina Velimira.“
Njoj govori Miloš od Pocerja:
„Ne boj mi se, gjeneralovice!
„Daj mi vranca Vuče gjenerala,
„Što ga jaše jednom u godini,
„Kada ide u Tekiju crkvi,
„Opremi ga kako g' Vuča sprema
„Da poigram preko Njemadije;
„I daj meni od zlata karuce,
„I pod njima dvanaest vranaca,
„Što jih preže Vuča gjenerale,
„Kada ide od Beča ćesaru,
„Da m' odnesu staroga Toplicu;
„Daj mi ruho Vuče gjenerala,
„Što ga nosi o vaskrseniju,
„Da obučem mojega Toplicu“.
Sve mu dade gjeneralovica,
I svakome biljahu dukata,
Što će piti vina do Prilipa,
Pa odoše bijelu Prilipu.
Lijepo ih dočekao Marko:
Pusti Marko Vuču gjenerala
I njegova sina Velimira,
I dade mu mnoge pratioce
Do njegova grada Varadina.
A vojvode dijeliše blago,
Pa se rujna nakitiše vina,
I u bielo izljubiše lice,
Svaki Marka u bijelu ruku,
Pa odoše svaki svome dvoru.

Marko Kraljević i Ljutica Bogdan.

Poranile tri srbske vojvode
Od Kosova uz kršno primorje:
Jedno bješe od Prilipa Marko,
Drugo bješe Relja od Pazara, [1])
Treće bješe Miloš od Pocerja;
Udariše pokralj vinograda,
Vinograda Ljutice Bogdana.
Igra konja Relja od Pazara,
Nagoni ga preko vinograda,
Pa on lomi grozdna vinograda;
Veli njemu od Prilipa Marko:
„Prodj' se, Relja, grozdna vinograda;
„Da ti znadeš, čij' su vinogradi,
„Daleko bi konja odgonio:
„Vinograd je Ljutice Bogdana;
„Ja sam jednom ovuda prošao
„I lomio grozdna vinograda,
„Pripazi me Ljutica Bogdane
„Na kobili tankoj bedeviji;
„Ja ne smjedoh čekati Bogdana;
„Već pobjegoh uz kršno primorje;
„Potjera me Ljutica Bogdane
„Na njegovoj tankoj bedeviji;
„Da mi ne bi Šarca od mejdana,
„Doista me uhvatiti htjaše;
„Već mi Šarac stade odmicati.
„A kobila poče ostajati.
„Kad to vidje Ljutica Bogdane,
„On poteže težku topuzinu,
„Pušća za mnom u kršno primorje,
„Dohvati me po svilenu pasu,
„Pobratime, sapom od topuza;
„Stjera mene za uši Šarinu,
„Jedva mu se u sedlo povratih
„I utekoh u kršno primorje.
„Ima od tad' sedam godinica,
„Već ovuda nijesam prošao“.
Istom oni u besjedi bjehu,
Dok se pramen zapodjede tame
Vinogradu uz ravno primorje;
Pogledaše tri srbske, vojvode,
Al' eto ti Ljutice Bogdana

[1]) *Relja* vojvoda, komu je car Dušan dao *Melenik* kod *Sereza* i druge gradove, da njima vlada; zove ga narod i *Relja Krilatica*. Umro je god. 1348.

Digitized by Google

I sa njime dvanaest vojvoda.
Kad to vidje Kraljeviću Marko,
On besjedi Relji i Milošu:
„Čujete li, do dva pobratima!
„Eto nama Ljutice Bogdana,
„Sva tri ćemo izgubiti glave,
„Već hodite, da mi pobjegnemo“.
Al' govori Miloš od Pocerja:
„Pobratime, Kraljeviću Marko,
„Danas misle i govore ljudi,
„Da tri bolja ne ima junaka
„Od nas sva tri srbske vojvode;
„Bolje nam je sva tri poginuti,
„Neg' sramotno danas pobjegnuti.
Kad to začu Kraljeviću Marko,
On im onda drugu progovara:
„Čujete li, do dva pobratima,
„A vi hod' te, da jih dijelimo:
„Il' volite na sama Bogdana,
„Il' njegovi dvanaest vojvoda?“
Veli njemu i Miloš i Relja:
„Mi volimo na sama Bogdana“.
To je Marko jedva dočekao:
U to doba i Bogdan dopade.
Trže Marko težku topuzinu,
Pak potjera dvanaest vojvoda;
Dok s' okrenu njekoliko puta,
Svih dvanaest od konja razstavi,
I bijele saveza im ruke,
Potjera ih oko vinograda.
Al' eto ti Ljutice Bogdana
Gdje on goni Relju i Miloša,
Obojici savezao ruke.
Kad to vidje Kraljeviću Marko,
Prepade se, kako nikad nije;
Pak sta gledat' kud će pobjegnuti.
Ali njemu odmah na um pade,
Gdje su s' jedan drugom zàvjerili:
Gdje se jedan u nevolji nadje.
Da mu drugi u pomoći bude.
Pa poteže dizgene Šarinu,
Samur kalpak na čelo namače,
Te sastavi samur i obrve;
A poteže sablju okovanu,
Na Bogdana pogleda poprieko.
Stade Bogdan ukraj vinograda.
Kad sagleda crne oči Marku,
I kakav je na očima Marko,
Pod Bogdanom noge obumrieše.
Gleda Marko Ljuticu Bogdana,
Bogdan gleda Kraljevića Marka,
A ne smije jedan na drugogn.
Dockan reče Ljutica Bogdane:
„Hodi, Marko, da se pomirimo:
„Pusti meni dvanaest vojvoda,
„Da ti pustim Relju i Miloša“.
To je Marko jedva dočekao,
Pusti njemu dvanaest vojvoda,
Bogdan pusti Relju i Miloša.
Skide Marko mješinu sa Šarca,
Pak sjedoše piti rujno vino,
Uza toga grozdna vinograda.
A kada se vina nakitiše,
Ustadoše tri vojvode srbske,
Dobrijeh se konja dohvatiše.
Reče Marko Ljutici Bogdanu:
„S Bogom ostaj, Ljutica Bogdane!
„Da s' u zdravlju opet sastanemo,
„I crvena vina napijemo!“
Veli njemu Ljutica Bogdane:
„S Bogom pošô, Kraljeviću Marko!
„Već te moje oči ne vidjele!
„Kako si me danas prepanuo,
„Nikada te poželjeti neću“.
Ode Marko uz kršno primorje,
Osta Bogdan ukraj vinograda.

Marko Kraljević i Musa Kesedjija.

Vino pije Musa Arbanase
U Stambulu u krčmi bijeloj;
Kad se Musa nakitio vina,
Onda poče pijan besjediti:
„Evo ima devet godinica,
„Kako dvorim cara u Stambulu,
„Ni izdvorih konja, ni oružja,
„Ni dolame nove, ni polovne,
„Al' tako mi moje vjere tvrde!
„Odvrć ću se u ravno primorje,
„Zatvorit ću skele oko mora
„I drumove okolo primorja,
„Načinit ću kulu u primorju,
„Oko kule gvozdene čengele,
„Vješat ću mu hodže i hagjije“,

Digitized by Google

Što god ture pjano govorilo,
To trijezno bješe učinilo:
Odvrže se u primorje ravno,
Pozatvora skele oko mora
I drumove okolo primorja,
Kud prolazi carevina blago,
Na godinu po trista tovara;
Sve je Musa sebi ustavio;
U primorju kulu načinio,
Oko kule gvozdene čengele,
Vješa caru hodže i hagjije.
Kada caru tužbe dodijaše,
Posla na nj' ga Ćupriljić-vezira
I sa njime tri hiljade vojske
Kad dodjoše u ravno primorje,
Sve polomi Musa po primorju,
I uhvati Ćupriljić vezira,
Saveza mu ruke naopako,
Pa ga posla caru u Stambula.
Stane care mejdanžije tražit',
Obećava nebrojeno blago,
Tko pogubi Musu kesedjiju;
Kako koji tamo odlazaše,
Već Stambulu on se ne vraćaše.
To se care ljuto zabrinuo;
Al' mu veli hodža Ćupriljiću:
„Gospodare, care od Stambula!
„Da je sada Kraljeviću Marko,
„Zgubio bi Musu kesediju".
Pogleda ga care poprijeko,
Pa on proli suze od očiju:
„Prodji me se, hodža Ćupriljiću,
„Jer pominješ Kraljevića Marka?
„I kosti su njemu iztrunile;
„Ima puno tri godine dana,
„Kako sam ga vrgô u tamnicu,
„Nijesam je više otvorio".
Veli njemu hodža Ćupriljićn:
„Na milosti, care gospodine!
„Šta bi dao onomu junaku.
„Koji bi ti živa kazô Marka?"
Veli njemu care gospodine:
„Dao bih mu na Bosni vezirstvo
„Bez promjene za devet godina,
„Da ne tražim pare ni dinara".
Skoči hodža na noge lagane,
Te otvori na tamnici vrata,
I izvede Kraljevića Marka,
Izvede ga pred čestitog cara.
Kosa mu je do zemljice crne,
Polu stere, polom se pokriva;
Nokti su mu, orati bi mogô;
Ubila ga memla od kamena.
Pocrnio, kao kamen sinji.
Veli care Kraljeviću Marku:
„Jesi l' gdjegod u životu Marko?"
„Jesam, care, ali u hrdjavu".
Sjede care kazivati Marku,
Što je njemu Musa počinio;
Pa on pita Kraljevića Marka:
„Možeš li se, Marko, pouzdati,
„Da otideš u primorje ravno,
„Da pogubiš Musu kesedjiju?
„Dat ću blaga, koliko ti drago".
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Aja bogme, care gospodine!
„Ubila me memla od kamena
„Ja ne mogu ni očima gledat',
„Kamo l' s Musom mejdan dieliti!
„Namjesti me gdjegod u mehanu,
„Primakni mi vina i rakije
„I debela mesa ovnujskoga,
„I dvopeke hljeba bijeloga;
„Da posjedim nekoliko dana,
„Kazat ću ti, kad sam za mejdana".
Car dobavi tri berbera mlada:
Jedan mije, drugi Marka brije,
A treći mu nokte sarezuje;
Namjesti ga u novu mehanu,
Primače mu vina i rakije
I debela mesa ovnunjskoga,
I dvopeka hljeba bijeloga.
Sjedi Marko tri mjeseca dana,
Dok je život malo povratio.
Pita care Kraljevića Marka:
„Možeš li se veće pouzdati?
„Dosadi mi ljuta sirotinja,
„Sve tužeći na Musu prokletog".
Veli Marko caru čestitome:
„Donesi mi suve drenovine
„Sa tavana od devet godina,
„Da ogledam, može li što biti."
Donieše mu suvu drenovinu,
Steže Marko u desnicu ruku,
Pršti drvo na dvoje na troje,
Al' iz njega voda ne udari:

Digitized by Google

„Bogme, care, jošte nije vrieme!“
Tako stade jošte mjesec dana,
Dok se Marko malo ponačini.
Kada vidje da je za mejdana,
Onda ište suvu drenovinu.
Donesoše drenovinu Marku;
Kad je stže u desnicu ruku,
Pršti pusta na dvoje na troje,
I dvie kaplje vode izkočiše.
„Tada Marko caru progovara:
„Prilika je, care, od mejdana“.
Pa on ode Novaku Kovaču:
„Kuj mi sablju, Novače kovaču!
„Kakvu nisi prije sakovao“.
Dade njemu trideset dukata,
Pa on ode u novu mehanu,
Pije vino tri-četiri dana.
Pak poseta opet do Novaka;
„Jesi l', Novo, sablju sakovao?“
Iznese mu sablju sakovanu.
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Je li dobra, Novače kovaču?“
Novak Marku tiho govorio:
„Eto sablje, a eto nakovnja,
„Ti ogledaj sablju, kakva ti je“
Mahnu sabljom i desnicom rukom
I udari po nakovnju Marko,
Nakovnja je pola presjekao,
Pa on pita Novaka kovača:
„Oj Boga ti! Novače kovaču,
„Jesi l' ikad bolju sakovao?“
Veli njemu Novače kovaču:
„Oj Boga mi! Kraljeviću Marko,
„Jesam jednu bolju sakovao,
„Bolju sablju, a boljem junaku:
„Kad s' odvrže Musa u primorje,
„Što sam njemu sablju sakovao;
„Kad udari njome po nakovnju,
„Ni trupina zdrava ne ostade“.
Razljuti se Kraljeviću Marko,
Pa govori Novaku kovaču;
„Pruži ruku, Novače kovaču,
„Pruži ruku da ti sablju platim.“
Prevari se, ujede ga guja.
Prevari se, pruži desnu ruku;
Mahnu sabljom Kraljeviću Marko,
Odsječe mu ruku do ramena:
„Eto sada, Novače kovaču!
„Da ne kuješ ni bolje ni gore;
„A nà tebi stotinu dukata,
„Te se hrani za života tvoga.“
Dade njemu stotinu dukata;
Pak posjede Šarca od mejdana,
Ode pravo u primorje ravno,
Sve se skita, a za Musu pita.
Jedno jutro bješe poranio
Uz klisuru tvrda Kačanika,
Al' eto ti Muse kesedjije:
Na vranćiću noge prekrstio,
Topuzinu baca u oblake,
Dočekuje u bijele ruke.
Kad se jedan drugom prikučiše.
Reče Marko Musi kesedjiji:
„Deli Musa! uklon' mi se s puta,
„Il' s' ukloni, il' mi se pokloni!“
Al' govori Musa Arbanase:
„Prodj' se, Marko ne zameći kavge,
„Il odjaši, da pijemo vino,
„A ja ti se ukloniti neću.
„Ako te je rodila kraljica.
„Na čardaku na meku dušeku,
„U čistu te svilu zavijala,
„A zlaćenom žicom povijala,
„Odhranila medom i šećerom;
„A mene je ljuta Arnautka
„Kod ovaca na ploči studenoj:
„U crnu me struku zavijala,
„A kupinom lozom povijala,
„Odhranila škrobom ovčenijem:
„I još me je često zaklinjala,
„Da se nikom ne uklanjam s puta“.
Kad to začu od Prilipa Marko,
On tad pušča svoje bojno koplje
Svome Šarcu izmedju ušijuh
Deli-Musi u prsi junačke;
Na topuz ga Musa dočekao,
Preko sebe koplje preturio.
Pak pôteže svoje bojno koplje,
Da udari Kraljevića Marka.
Na topuz ga Marko dočekao,
Prebio ga na tri polovine.
Potegoše sablje okovane,
Jedan drugom juriš učiniše:
Mahnu sabljom Kraljeviću Marko,
Deli Musa buzdovan podbaci,
Prebi mu je u tri polovine;

Digitized by Google

Pak poteže svoju sablju naglo,
Da udari Marka Kraljevića;
Al podbaci topuzinu Marko,
I izbi mu sablju i balčaka;
Potegoše perne buzdovane,
Stadoše se njima udarati;
Buzdovanim pera oblomiše,
Baciše ih u zelenu travu;
Od dobrijeh konja odskočiše,
Sčepaše se u kosti junačke,
I pognaše po zelenoj travi.
Namjeri se junak na junaka,
Deli Musa na Kraljevič-Marka;
Niti može da obori Marka,
Nit se dade Musa oboriti.
Nosiše se ljetni dan do podne;
Musu bjela pjena popadnula,
Kraljevića biela i krvava.
Progovara Musa kesedjija:
„Mahni, Marko, jali da omahnem!“
Omahnuje Kraljeviću Marko,
Al' ne može ništa da učini,
Tad omahnu Musa kesedjija,
Udri Marka u zelenu travu,
Pak mu sjede na prsi junačke.
Al' procvili Kraljeviću Marko:
„Gdje si danas, posestrimo vilo!
„Gdje si danas? nigdje te ne bilo!
„Jeda si se krivo zaklinjala,
„Gdje god meni do nevolje bude,
„Da ćeš meni biti u nevolji?“
Javi mu se iz oblaka vila:
„Zašto, brate, Kraljeviću Marko!
„Jesam li ti, bolan, govorila,
„Da ne činiš u nedjelju kavge?
„Sramota je dvome na jednoga;
„Gdje su tebi guje iz potaje?“
Glednu Musa brdu i oblaku,
Odkud vila ono progovara;
Mače Marko nože iz potaje,
Te razspori Musu kesedjiju,
Od učkura do bijela grla;
Mrtav Musa prtisnuo Marka,
I jedva se izkopao Marko.
A kad stade Marko premetati,
Al' u Musi tri srca junačka,
Troja rebra jedna po drugijem;
Jedno mu se srce umorilo,
A drugo se jako razigralo,
Na trećemu ljuta guja spava.
Kada se je guja probudila,
Mrtav Musa po ledini skače,
Još je Marku guja govorila:
„Moli Boga, Kraljeviću Marko!
„Te se nisam probudila bila,
„Dok je Musa u životu bio,
„Od tebe bi trista jada bilo.“
Kad to vidje Kraljeviću Marko,
Proli suze niz bijelo lice:
„Jao meni do Boga miloga!
„Gdje pogubih od sebe boljega.“
Pa on Musi odsiječe glavu,
I baci je Šarcu u zobnicu,
Odnese je bijelu Stambulu.
Kad je baci pred čestitog cara,
Car od straha na noge skočio,
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Ne boj mi se, care gospodine!
„Kako bi ga živa dočekao,
„Kad od mrtve glave poigravaš?“
Car mu dade tri tovara blaga.
Ode Marko bijelu Prilipu,
Osta Musa u vrh Kačenika.

Јов Марков е' Турцима.

Лов ловио Мурате везире,
Лов ловио по гори зеленој
Са својијех двапаест делија
И тринестим Краљевићем Марком;
Лов ловили три бијела дана
И немогли ништа уловити.
Намјера их нанијела била
На зелено у гори Језеро,
По ком плове утве златокриле
Пусти везир својега сокола,
Да ухвати утву златокрилу;
Она му се неда ни гледати
Већ се диже небу под облаке,
Соко паде на језу зелену.
Тад гозори Краљевићу Марко:
„Је ли тестир, Мурате везире!
„Да ја пустим мојега сокола,
„Да ухвати утву златокрилу?“
Вели њему Мурате везире:

Digitized by Google

„Јесте тестир, зашто није, Марко?“
Пусти Марко својега сокола,
Он одлеће небу под облаке,
И ухвати утву златокрилу,
Па с њом паде под зелену јелу
Кад то соко угледа везирев,
Врло му се тешко учинило,
А наваду лошу научио:
Отимати ловак од другога;
Залеће се к Маркову соколу.
Да му отме утву златокрилу;
Али Марков соко јогуница.
Као што је и његов господар:
Он не даде утву златокрилу,
Већ сокола шчепа везирева,
Па му просу оно сиво перје.
Кад то виђе Мурате везире,
Врло му се жао учинило,
Пак он узе Маркова сокола,
Те га удри о јелу зелену
И преби му оно десно крило,
Па обрну кроз гору зелену
Са својијех дванаест делија
Стаде писка Маркова сокола,
Као љуте у камену гује;
Мавко узе својега сокола,
Пак му стаде завијати крило
И с љутијем гласом говорити:
„Тешко мени и теби соколе,
„Јов ловећи с Турци без Србаља,
„Јов ловећи, криво дијелећи!“
Кад соколу он завио крило,
Тада скочи Шарцу на рамена,
Пак потјера преко горе црне,
Шарац иде, као горска вила,
Брзо иде, далеко олмиче,
Одмах бише на грај горе црне,
И угледа у пољу везира
С његовијех дванаест делија,
Обазре се Мурате везире.
На кад виђе Краљевића Марка,
Он говори својим делијама:
„Ђецо моја дванаест делија!
„Зидите ли онај прамен магле.
„Прамен магле испод горе црне?
„У магли је Краљевићу Марко
„Где како је пољутио Шарца!
„Нека Бог зна, добра бити неће!“

У том стиже Краљевићу Марко,
Пак потрже сабљу од бедрице,
И окупи Мурата везира:
Побјегоше по пољу делије,
Као врабци од кобца по трњу.
Стиже Марко Мурата везира
И русу му одсијече главу;
А од младих дванаест делија
Он начини двадес'т и четири.
Стаде Марко мислит и размишљат':
Ил' ће ићи цару у Једрену.
Ил' у Прилип свом бијелу двору.
Све мислио, па је говорио:
„Боље ићи цр и у Једрену.
„Да му кажем, шта сам учинио,
„Него да ме турци њему туже.“
Када Марко у Једрену дође
И на диван пред цара изиђе,
Очи му се бјеху узмутиле,
Ко у гладна у горици вука:
Кад погледа, кан' да мућа сине.
Пита њега царе господине:
„Мој посинко, Краљевићу Марко,
„Што си ми се тако разљутио?
„Да ти није нестануло блага?“
Стаде Марко цару казивати;
Све му каза, каконо је било.
Кад је саре саслушао Марка,
Тад се царе грохтом насмијао.
Пак је Марку био бесједио:
„Бе аферим, мој посинко Марко!
„Да нијеси тако учинио,
„Ја те небих више сином звао:
„Свако туре може везир бити,
„А јунака нема, као Марко.“
Пак се маши у ђепе свилене
И извади хиљаду дуката.
Те их даје Краљевићу Марку:
„На то теби, мој посинко Марко,
„Пак ти иди, те се напиј вина.“
Марко узе хиљаду дуката,
И отиде с царева дивана;
Ал цар Марку дукате не даје,
Да он иде пити рујно вино,
Већ да му се скине са очију,
Јер се Марко врло разлутио.

Digitized by Google

Marko Kraljević i beg Kostadin.

Konja jašu do dva pobratima,
Beg Kostadin i Kraljević Marko;
Beg Kostadin besjedio Marku:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Da ti meni o jeseni dodješ,
„O jeseni, o Dmitrovu danku,
„A o mome krstnome imenu,
„Pa da vidiš časti i poštenja,
„A i liepa, brate dočekanja,
„I gospodske djakonije redom!“
Al' besjedi Kraljeviću Marko:
„Ne hvali se, beže, s dočekanjem!
„Kad ja tražih brata Andrijaša,
„Ja se desih u dvoru tvojemu,
„O jeseni o Dmitrovu danku,
„A o tvome krstnome imenu.
„Vidio sam tvoje dočekanje,
„I vidih ti do tri nečovječtva.“
Al' besjedi beže Kostadine:
„Pobratime, Kraljeviću Marko,
„Ta kakva mi nečovječtva kažeš?“
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Prvo ti je, brate, nečovječtvo:
„Dodjoše ti do dvje sirotice,
„Da j' nahraniš hljeba bijeloga,
„I napojiš vina crvenoga;
„A ti veliš dvjema sirotama:
„„Id' t' odatle, jedan ljudski gade!
„„Ne gad' te mi pred gospodom [vina.““
„A meni je žao, beže, bilo,
„Žao bilo dvijuh sirotica;
„Pa ja uzeh do dvje sirotice,
„Odvedoh jih dolje na čaršiju,
„Nahranih jih hljeba bijeloga,
„I napojih vina crvenoga;
„Pa pokrojih na nje čisti skerlet,
„Čisti skerlet i zelenu svilu,
„Pa jih onda poslah dvoru tvome,
„A ja, beže, gledim iz prikrajka,
„Kako češ jih onda dočekati;
„A ti uze jedno sirotčadi,
„Uze njega za lijevu ruku,
„Drugo uze za desnicu ruku,
„Odnese jih u dvore za stole:
„„Jed' te, pijte, gospodski sinovi!““
„Drugo ti je, beže, nečovječtvo:
„Što su bili stari gospodari,
„Pa su svoju haznu izgubili,
„I na njima stari skerlet bješe,
„One mećeš u donju trpezu:
„A koji su novi gospodari,
„I od skora haznu zametnuli,
„I na njima novi skerlet bješe,
„One mećeš u gornju trpezu:
„Pred njih nosiš vino i rakiju
„I gospodsku djakoniju redom.
„Treće ti je, beže nečovječtvo:
„Ti imadeš i otca i majku,
„Ni jednoga za stolom ti nema,
„Da ti pije prvu čašu vina.“

Marko Kraljević poznaje otčevu sablju

Sultan care u Kosovo sidje
Sa svojijeh sto hiljada vojske,
I on pade kraj vode Sitnice;
Carev telal po ordiji hoda,
I prodaje sablju dimišćiju:
Kore su joj tri stotin' dukata,
Gola sablja tri stotin' dukata,
A gajtani tri stotin' dukata.
Tu se nitko naći ne mogaše,
Tko bi sablju za blago kupio.
Namjera je namjerila Marka
Na Turčina careva telala;
Pa govori Kraljeviću Marko:
„O Turčine, carevi telale!
„Daj da vidim sablju dimišćiju.“
Dade Turčin, riječi ne reče.
Gleda Marko sablju dimišćiju,
Pa govori carevu telalu:
„Dat ću tebi devet stotinica
„Sve žutijeh u zlatu dukata.
„No, čuli me, carevi telale!
„Da gledamo mjesto zaklonito,
„Da s' odavde malo uklonimo,
„Da ti brojim sve žute dukate;
„Mrzi mi se ovdje razpasivat',
„Da odpašem tri čemera zlata,

Digitized by Google

„Jer sam ovdje Turkom mnogo du-
[žan,
„Neće dat' mi sablje izplatiti".
To je turčin jedva dočekao,
Otidoše uz vodu Sitnicu
Pod bijelu kamenu ćupriju.
Razpasa se Kraljeviću Marko,
Te odpasa tri ćemera zlata,
Pa on stere zelenu dolamu,
I iztrese tri ćemera zlata.
Turčin broji sve žute dukate,
Marko gleda sablju dimišćiju;
Al na sablji tri slova hrišćanska:
Jedno slovo sveti Dimitrije,
Drugo slovo sveti Arhangjele,
Treće slovo kralju Vukašine.
Kad to vidje Kraljeviću Marko,
On mi pita careva telala:
„O Turčine, carevi telale,
„A tako ti Boga jedinoga!
„Odkud tebi sablja dimišćija?
„Ili ti je od baba ostala?
„Ili ti je ljuba donijela?
„Ili si je gdjegod zadobio?"
Stade Turčin Marku besjediti:
„Oj Boga mi, neznana delijo!
„Hoću tebi pravo kazivati:
„Nije sablja od baba ostala.
„Niti mi je ljuba donijela,
„Već čuješ li, neznana delijo!
„Na mejdanu sablju sam dobio:
„Kad je srbsko carstvo poginulo
„I dva cara pala u Kosovu:
„Sultan Murat i care Lazare,
„Ja sam ondje sablju zadobio:
„Ja poranih rano na Sitnicu,
„Da napojim dora debeloga,
„Namjera me bila namjerila
„Na zelena svilena čadora,
„Pod čadorom leži ranjen junak,
„Ta strašan je, da ga Bog ubije!
„Brci su mu po prsima pali,
„Pokrio se zelenom mavlutom,
„Pored njega sablja dimišćija.
„Kad ugleda mene ranjen junak,
„On je mene Bogom bratimio:
„„Bogom brate, neznana delijo!
„„Ne sieci mi moje ruse glave,
„„Grdnjijeh sam rana dopadnuo,
„„Skoro će mi duša izlaziti;
„„Pričekaj me samo do pô sata,
„„Sahrani me kraj vode Sitnice,
„„Ev' kod mene tri ćemera zlata,
„„I evo ti sablja dimišćija,
„„Koja valja hiljadu dukata.
„„I evo ti svilena čadora"".
„Ja mu ne htje za Boga primiti,
„Već izvukoh ranjena junaka,
„Trgoh sablju, odsjekoh mu glavu,
„Uzeh njega za bijelu ruku
„I baš onu za nogu desnicu,
„Bacih njega u vodu Sitnicu.
„Tu sam čudan šićar zadobio,
„I tu sam ti sablju zadobio".
Kad to začu Kraljeviću Marko,
On govori carevu telalu:
„O Turčine, da od Boga nadješ!
„Ono j' bio moj mili babajko,
„Moj babajko kralju Vukašine!
„Da si njemu dušu pričekao,
„Ja bih tebe ljepše sahranio,"
Pa poteže sablju dimišćiju,
Te turčinu odsiječe glavu;
Uze njega za bijelu ruku,
A za ruku i za desnu nogu,
Baci njega u vodu Sitnicu;
Id', Turčine, traži baba moga".
Ode Marko u vojsku carevu
I odnese i sablju i blago;
Pitaju ga Turci janjičari:
„Oj Boga ti, Kraljeviću Marko!
„Kamo tebi carevi telale?"
A Turcima Marko odgovara:
„Prodjite se, Turci janjičari!
„Uze Ture groše i dukate,
„Pa otide morem trgovati".
Sami Turci medju sobom sbore:
„Težko Turkom, trgujući s Markom!"

Markova ženitba.

Večerao Kraljeviću Marko
A sa svojom ostarjelom majkom:

Digitized by Google

Majka njemu rujno vino služi;
Pa kada se vina napojiše,
A od vina radost opaziše,
Dodje lice, kano rujno vince;
Tada majka Marku besjedila:
„Što me, Marko, mučiš ostarjelu?
„Te se, sinko, ne htje oženiti,
„Ne htje meni snahu izprositi,
„Meni snahu, tebi vjernu ljubu?
„Ne mogu ti dvorbu učiniti
„U tvojemu gospodskom odžaku;
„Ne mogu ti služit vino rujno".
Tada Marko majci besjedio;
„Mnoge zemlje i gradove prodjoh,
„I ne nadjoh za sebe djevojke;
„Gdje li nadjoh za sebe djevojku,
„Tu ne nadjoh prijatelja za te,
„S kim bi pila crvenoga vinca.
„Dodjoh jednom, majko Jevrosima,
„Bijah, majko, u zemlji Madjarskoj,
„Dodjoh malo na bunar na vodu,
„Na bunaru vidio djevojku;
„Kada sam je, majko, sagledao,
„Okrenu se oko mene trava,
„Ima panut' na Šarina moga.
„Kćerca bješe kralja Šišmanina,
„I ta bješe za mene djevojka,
„Za te, majko, dobri prijatelji,
„S kim' bi pila crveniku vino".
Tada Marku reče Jevrosima:
„Hajde, Marko, te prosi djevojku!"
Tada Marko reče Jevrosimi:
„Kako sutra bieli danak dodje,
„Miesi meni lahke brašenice,
„Hoću poći, da prosim djevojku,
„Hoću tebi volju izpuniti,
„I tebi ću snahu dobaviti".
A kad začu majka Jevrosima,
To je njozi vrlo milo bilo,
Ne htje ona ni zoru čekati,
Nego miesi lahku brašenicu,
Sve do zore majka pripravila.
Kada svanu i danak nastanu,
Te se Marko na put opremao,
Na se tura bogato odielo,
A na noge široke čakšire,
Na čakšire kopče jezdrlije,
A na kopče srebrne sinžire,
Na sinžire zlatne trepetljike,
Što turkinje nose izpod grla,
A Marko jih tura po nogama.
Pa na tielo svilenu košulju,
Na košulju crvenu dolamu,
Na dolamu toke pozlaćene,
A na glavu samur i čelenku;
Zlatne kite pale mu do pasa,
I od toga gjule poklopile,
I to Marku sgodno odgovara.
Pak se žicom zlatnom utegnuo,
I o bedru sablju pripasao,
Pale zlatne rese do travice,
Svaka resa od žuta dukata;
Tada Marko na mladje poviknu:
„Dajte, sluge, debela Šarina!"
A sluge mu Šara izvedoše
I Šara su divno opremili,
Osedlali sedlom srebrnijem,
Zauzdali djemom najljućijem,
Turili mu zlatnu poprsinu,
Pa po sedlu puli-abajliju,
Sve srebrne pule i topčaze;
Prekrili ga čohom do koljena,
Od koljena rese do kopita,
A po čohi žicom izvezeno
Sve od srme i žežena zlata:
Na njegovo sedlo u jabuci
Izturena dva kamena draga,
Što valjadu dva careva grada:
Vidi Marko iči bez mjeseca,
Kako danom, kad ogrije sunce,
Svijetle mu dva draga kamena.
On objesi topuz o unkešu,
U kome je sto i dvaest oka,
S druge strane u mješini vino,
Ne kriva mu ni tamo ni amo.
Prekrsti se, Šara zakročio,
Pa je Marko riječ besjedio:
„Ostaj s Bogom majko Jevrosimo!"
Marku majka ljepše odgovara:
„Podji s Bogom, Marko, u dobričas!
„Na putu ti dobra sreća bila!"
To mu reče, on odtjera Šara.
Ode Marko zemljom i svijetom;
Prodje Marko četrest gradova,
A toliko troje palanaka,
Dokle dodje u zemlju madjarsku,

Digitized by Google

A pred kulu kralja Šišmanina.
Vidje kralju sa bijele kule.
Pa slugama riječ besjedio:
„Hajte, sluge, te sretite Marka!
„Do zemlje se crne poklonite,
„I pod njime Šarca prihvatite,
„Ne mojte mu obiskivat skute,
„Jali skute jal' bijele ruke;
„Može biti, da je pijan Marko,
„Te vas Šarac hoće pogaziti,
„A grdnu vam djecu ostaviti".
Odmah sluge kralja poslušale,
I sretoše Kraljeviča Marka;
Do zemljice crne poklonišе
I pod njime Šarca prihvatišе.
Tada Marko Šarina odsjede,
I otide na bijelu kulu;
Na noge ga kralju dočekuje,
Šire ruke, pa s' u lica ljube;
Pitaju se za mir i za zdravlje,
Pa sjedoše, te se odmoriše;
Brže sluge sovru postaviše;
Doniješe sladkiš i rakiju,
I za mezu svaku djakoniju;
Priniješe museleza vina.
Dok se Marko vina napojio,
Procvate mu ruža na obrazu;
Tada s kraljem besjediti podje,
I prositi za sebe djevojku.
Marko prosi, a kralj mu je daje.
Dokle Marko izprosi djevojku,
Poharčio cio tovar blaga;
A dok turi prsten na djevojku,
Poharčio hiljadu dukata;
Teke što je Marko poharčio,
Sve je kralju u vino popio,
Još ga dosta nije napojio.
Tada poče ugovarat Marko,
Koliko će skupiti svatova,
Kad će Marko doći po djevojku.
A to sluša gospodja kraljica,
Pa je Marku tiho besjedila:
„Mio zete, Marko Kraljeviću!
„Skupi svata, koliko ti drago,
„Vazda sam jih dočekati kadra.
„Neg' te molim, a moj zete mili,
„Ne vodi mi tudjina djevera,
„Da li brata, jali bratučeda.
„Ako l' nemaš toga ni jednoga,
„Zovi, Marko, bogom pobratima,
„Pobratima Zemljića Stjepana:
„Djevojka je na svijetu krasna,
„Nema onake ni u gori vile,
„Ja se bojim, sramota će biti".
To mu reče, pa Marko skočio,
I kralju je rieč besjedio:
„Natoči mi u mješinu vina!
„E ne mogu topuz objesiti.
„S punahnom sam njega ugodio".
A to kralju milo ne bijaše,
No mu drugo biti ne mogaše;
Sve mu Marko vino poharčio,
Dok s mješinom topuz umjerio.
Pa otide niz bijelu kulu,
A sluge mu Šarca privedoše,
K binjektešu studenu kamenu;
Prekrsti se, Šarca zakročio;
A kad Marko zakroči Šarina,
Reče Marko: „Šteta za te, kralju,
„Što me ne hiješ napojiti vina!"
A to začu gospodja kraljica,
Te je brže sluge opravila;
Punu kupu doniješe vina
Punu kupu, trideset i pet oka;
Dadoše je Marku na Šarina.
Popi Marko, brka ne skvasio,
Pa je Marko riječ besjedio:
„O kraljice, o mila punice!
„Kad si mene pojiti počela,
„Napoji me barem sada vina,
„Da ja tebi žedan ne okrenem
„Izpred tvoga gospodskog odžaka.
„A kad dodjem u Prilipa moga,
„Pitat će me majka Jevrosima,
„Jeste li me kako dočekali,
„Jeste li me vina napojili;
„Da se hvalim, i za vas je bolje,
„Da se kudim, vama je sramota".
A kad začu gospodja kraljica,
Angjeliju kćercu dozivaše:
„Hajde kćeri, uzmi kupu zlatnu,
„Te natoči punu kupu vina,
„Samotoka, vina museleza,
„Te ponesi Marku gospodaru;
„Pokloni mu i kupu i vino
„Nek se tobom kroz gradove hvali,

Digitized by Google

„I u Prilip ostarjeloj majci,
„Kako si ga rado dočekala“.
A to kćeri vrlo milo bilo,
Što je majka njena naumila;
Pa skočila vina utočila,
Nosi kupu Marku gospodaru:
Pa je njemu stidno besjedila:
„Na poklon ti i kupa i vino!
„Još te molim, dragi gospodare,
„Ti se nemoj žalit na tastbinu:
„Bolje kaži, nego ti je hilo,
„Radi hrza i poštenja svoga“.
Tada Marko kupu dohvatio,
Popi Marko vino svekoliko;
Kupu Šaru tura u zobnicu,
Pa on ruku spusti u žepove,
Te izvadi hiljadu dukata,
Te dariva svoju zaručnicu;
Poljubi ga u skut i u ruku,
Pa mu tada dara prihvatila.
Jošte joj je Marko besjedio:
„Odoh žedan od moje tastbine,
„Da mi ne bi moje zaručnice!“
To rekao, Šarca odtjerao,
Djevojka ga očima pratila,
Dokle Šarac u polje zamače;
Pa sa sobom sama besjedila:
„Podji s Bogom, Marko gospodare!
„I da Bog dà i Bogorodica,
„Da mi zdravo u Prilipa dodješ,
„I da majku u veselju nadješ“.
To izreče, pa u kulu podje.
Marko ode i gradove prodje;
Zdravo dodje Marko u Prilipa,
Svoju majku nadje u avliji,
Pa mi njojzi božju pomoć dava;
Majka njemu pomoć prihvatila
I pod njime Šarca uhvatila
Te ga vodi u svoje harove.
Marko ode na bijelu kulu,
Sjede Marko na meke dušeke,
A majka mu vina donijela;
Znade majka, žudi Marko vina
Kad se Marko vina ponapio,
Procvati mu ruža na obrazu,
Najpre biela, pa iz nje rumena.
Znade majka hadet svoga sina,
Pak je tada sinu besjedila:
„Jesi l', sinko, putovao mirno?
„Jes' li meni snahu izprosio,
„Meni snahu, tebi vjernu ljubu?
„Da te nije kogod najedio?
„Jesu li te kako dočekali,
„Jesu li ti dosta vina dali?“
Marko majci besjediti podje:
„Ja sam tebi putovao mirno,
„Tebi, majko, snahu izprosio,
„Tebi snahu, meni vjernu ljubu;
„Mene nije nitko najedio,
„Neg su mene divno dočekali,
„A dosti me vina napojili“.
Reče Marku majka Jevrosima:
„Kad si, sinko, svatbu odgodio?
„Koliko si svata pogodio?“
„Sgodno su mi, majko, besjedili,
„Ja da kùpim, koliko mi drago,
„A da idem, kad je meni drago.
„Kraljica je meni besjedila,
„Da ne vodim tudjina djevera,
„Nego brata, jali bratučeda,
„A ja ne imam toga ni jednoga“.
Al' je majka Marku besjedila:
„Ako ćeš me poslušati, sinko,
„A ti imaš Bogom pobratima,
„Zovni, sinko, Zemljića Stjepana,
„Zovi kuma dužda od Mletaka,
„Kupi, sinko, na prešu svatove,
„Vodi ljubu, čestita ti bila!“
Čini Marko a po volji majci.
Toga časa svate kùpit' podje:
Skupi Marko tri hiljade svata,
A u njima tridest barjaktara,
Po stotina ide za barjakom.
Zove kuma dužda mletčanina,
A djevera Zemljića Stjepana.
Pak s odtole Marko podignuo,
A povede tri hiljade svata;
Marko podje i gradove prodje,
Zdravo dodje u zemlju Madjarsku,
A pod kulu kralja Šišmanina;
I pod kulu konje odsjedoše,
Bojna koplja zemlji pobodoše,
A za koplja konje povezaše;
Pobodoše krstaše barjake,
Pa propeše bijele čadore,
Pa sjedoše, počivat odoše,

Digitized by Google

Kralj je njima obrok iznosio,
Dosta vina, a dosta rakije,
Dosti mesa, dosti biela hljeba.
Postavio šesdeset akčija
Na pedeset druga po jednoga,
Samu Marku tri akčije mlade.
Tu si oni rahat učiniše
I tu tamnu noćcu zanoćiše;
A kad' svanu, i danak nastanu,
Zavikaše svatovski čauši:
„Spremni da ste, kićeni svatovi!
„A djeveri, na konja djevojku!"
To začuli kralju i kraljica,
Djeverima dodaše djevojku,
Poniješe gospodske darove,
Darovaše gospodu svatove,
Sve znadoše, za što koji bješe:
Nekom jagluk, a nekom bošćaluk.
Daše kumu, duždu mletčaninu,
Daše njemu od zlata jabuku.
U jabuci svirke i borije,
One svire kako u junaka,
A na čekrk bjehu učinjene,
Ka' u poprav kraljevska uredba.
A djeveru Zemljiću Stjepanu,
Dade njemu od zlata siniju,
Po njozi su stvari svakojake,
Preko nje je zmija veružana,
Povisoko glavu podignula,
U zubima halem kamen hrani,
Te se na nju vidi večerati
U ponoći, kada zviezde nema,
Kano u dan, kad ogrije sunce,
Djuvegiji, Marku Kraljeviću
Daše njemu sablju okovanu,
Na njojzi su tri gajtana zlatna,
A na njima tri kamena draga,
Što valjaju tri najbolja grada,
Još suviše konja i djevojku.
To mu daše, pak se podizaše,
A razviše svilene barjake,
Udariše svirci i tamburci,
I ostale mnoge davorije,
I odoše poljem zelenijem.
A kad' biše na sred polja ravna,
Vihar vjetar puhnu od planine;
Tanki bješe prevjes na djevojci,
Na glavu joj prevjes uzturio,
Ukaza se na djevojci lice,
Ka' na zori zvijezda danica;
Od svatova niko ne vidjaše,
Do no kuma, duždа mletčanina.
Kako kumi lice sagledao,
Na kumu se hašik učinio;
Pa kad biše na konaku prvom,
Tada reče dužde mletčanine:
„Oj djevere, Zemljiću Stjepane!
„Izdaj meni madjarku djevojku,
„Moju kumu tvoju snahu milu,
„Evo tebi puna čizma blaga!"
Za to Zemljić glavu ne okreće.
A tu tavnu noćcu zanoćiše.
Kako svanu, rano podraniše,
I odoše gorom i planinom.
A kad biše na drugom konaku,
No sve dužde misli mletčanine,
Ta kako će obljubit madjarku.
Opet veli Zemljiću Stjepane!
„Oj djevere, Zemljiću Stjepane!
„Izdaj meni madjarku djevojku,
„Snahu tvoju, milu kumu moju,
„Evo tebi čizme dvije blaga!"
Od ista je izdati hotjaše,
Čeka više da izmami blaga.
Pa tu tamnu noćcu zanoćiše.
Kako svanu rano podraniše,
Jezde oni gorom i planinom,
Dokle biše na trećem konaku.
Reče opet dužde mletčanine!
„O djevere, Zemljiću Stjepane!
„Izdaj meni madjarku djevojku,
„Kumu moju, milu snahu tvoju,
„Evo tebi i tri čizme blaga!"
Na blago se Zemljić slakomio,
Te za blago prodade poštenje,
Izdade mu kumu, snahu milu,
I dade je njemu pod čadora.
Vidje mlada madjarka djevojka,
Vidje mlada, da je prijevara;
Stoji mlada, sjesti ne hotjaše;
A reče joj dužde mletčanine:
„Sjedi kumo, madjarko djevojko!"
A madjarka njemu besjedila:
„Radšta, kume, da od Boga nadješ?
„Radšta hoćeš da obljubiš kumu?
„Bog se hoće prognjeviti na te,

Digitized by Google

„Nad tobom se nebo prolomiti,
„A pod tobom zemlja provaliti!“
No dužde joj reče mletčanine:
„Kumo moja, madjarko djevojko!
„Ja sam sedam kuma obljubio,
„Sedam dosle kuma vjenčanijeh,
„Pa se nije nebo prolomilo,
„Ni poda mnom zemlja provalila,
„De hod', sjedi; druga bit ne može!“
A madjarka, mudra i razumna,
Pa još njemu riječ besjedila:
„Stara me je majka proklinjala,
„Da ne ljubim bradata junaka,
„Nego momčc mlado golobradče,
„Kako što je Marko Kraljeviću.
„Ako ćeš me dakle poslušati:
„Da obriješ, dužde, svoju bradu,
„Tade ćeš mi obljubiti lice“.
Premudar je dužde mletčanine,
Mudar bio, pa se mahnit nadje,
Te je svoju bradu obrijao.
Madjarka je uzela u ruke,
Pa u zlatan jagluk zavijala,
Pa je mlada u njedarce tura,
Pa je duždu riječ besjedila:
„Nu izidji na vrata šatora!
„Da mi kažeš, gdje konači Marko,
„Da ja vidim, je li Marko blizu.
„Može Marko čuti, jal vidjeti;
„Pa ni tebi dobro bilo ne bi,
„A kamo li meni i djeveru:
„Gdje je volja, bit će i nevolje!“
Izidjoše na vrata šatora:
„Vidiš, kumo, madjarko djevojko!
„Gdjeno gori trideset venjera,
„Neće Marko čuti ni vidjeti“.
Njemu mlada govori madjarka:
„Hajde udji pod šatora, kume!“
Brže s' dužde vrnu pod šatora,
A madjarka vrata pritvorila,
Pa na vrata rezu naturila,
Pa uteče pod šatora k Marku.
Kada udje pod šatora mlada,
Sjede mlada Marku više glave;
Marko spava, ništa ne opaža,
A madjarka grozne suze lije;
Marka suze grozne pokapale,
Žalostive, pa ga opržile;
Skoči Marko, ka' da se pomami.
Kad djevojku Marko sagledao,
Pa je njozi rieč besjedio:
„O djevojko soja horjatskoga!
„Gdje ne možeš dočekati mlada,
„Dokle dodješ u Prilipa grada,
„I dok božji zakon savršimo“.
Ma djevojka Marku besjedila:
„Karaj kuma, dužda mletčanina!“
Pa sve Marku po istini kaže,
A Marko joj ništa ne vjeruje.
Jagluk mlada u njedri nosaše,
Pa ga Marku turi na koljeno.
Kad' je Marko bradu sagledao
Vidje Marko, da istina bješe;
Jedva Marko zoru dočekao,
Kako svanu, Marko podranio,
Pobratimu pod šatora udje,
Pa mi s njime govoriti podje:
„E se snaha na djevera hvali!“
Nešto Zemljić izgovorit htjaše,
Da Kraljević Marko ne davaše;
Sabljom mahnu, posieče mu glavu.
Podje kumu svome pod šatora,
Pa on kumu pod šatora udje,
Pa se s njime razgovarat, podje:
„Na te mi se kuma pohvalila,
„Da si kumu na poklon vodio
„I tvoju joj bradu darivao;
„I ja ću ti za poklon primiti,
„Tvoju milost poštenjem vratiti“.
Tad' mu stane dužde besjediti,
Lagat' hoće, no mu ne pomaga,
Bi slagao, no ne da mu brada.
Tada Marko duždu besjedio:
"Sve ću tebi, kume vjerovati,
„Ako ti je brada osvanula,
„Brada divna na mahnitoj glavi,
„Teke kad' te nadmudri djevojka,
„Do tak' bruke i grdila svoga“,
Jošte dužde besjediti htjaše,
No Kraljević Marko ne davaše,
Sabljom mahnu, posieče mu glavu
Pa djevere dvoje postavio,
I odoše zemlji po medjašu,
I dodjoše bijelu Prilipu,
Sve jih divno Marko dočekao;
Gradi svatbu za petnaest dana;

Digitized by Google

A kada se svatba razmetnula,
Zove kuma kralja od Budima,
Te ga vjenča s madjarkom djevoj-
[kom.
Od nas pjesma, a pomoć od Boga,
Da pomože domu domaćina;
Još tko mu se u dom namjerio,
Sve mu zdravo i veselo bilo!

Turci u Marka na slavi.

Boga moli Kraljeviću Marko
Od godine opet do godine,
Da proslavi krstno ime krasno,
Krstno ime, svetog ljetnog Gjurgja,
Da mu Turci na sveto ne dodju;
A kad Marku sveti Gjuragj dodje,
Svu gospodu na sveto saziva,
U dvoru mu tri sovre bijahu:
Prva sovra dvanaest vladika,
Druga sovra gospoda hrišćanska,
Treća sovra ništi i ubogi.
Marko služi vino sveštenikom
I ubavoj gospodi hrišćanskoj;
Majka služi nište i uboge,
A Jelica nosi djakonije:
Vaistinu poslao na stražu,
Da mu čuva stražu od Turaka,
Da mu Turci na sveto ne dodju.
Otud idu tri age careve
I za njima triest janjičara:
„Kaurine, otvori kapiju,
„Da vidimo, ludi kaurine,
„Kako Marko krstno ime služi".
Sluga liepo turski odgovara:
„Ja vam ne smjem otvoriti vrata,
„Ja se bojim gospodara moga".
Za to Turci ništa i ne mare,
Potrgoše triest buzdovana,
Na kapiji oboriše vrata,
Na slugina pleća nabrojiše
Triest i šest zlatnih buzdovana,
Dobro slugi ledja namekšaše.
Kad junaku bojak dosadio,
I junačka pleća utrnula,
Ode Marku u dvore plačući;
Besjedi mu Kraljeviću Marko:
„Sto je, sine, te suze prolievaš?
„Il' si gladan, il' si žedan, sine?
„Ako s' gladan, eto djakonije;
„Ako s' žedan, eto vina hladna:
„Nemoj grozne suze prolivati,
„Ne skrbi mi moje ime krstno".
Al' besjedi sluga Vaistina:
„Gospodaru Kraljeviću Marko!
„Nit sam gladan, pa niti sam žedan;
„Zlo je mene izjelo iz hljeba,
„A gore me iz vina popilo,
„A u tvome dvoru gospodskome;
„Ti me posla, da ti čuvam stražu;
„Tko bi tebi sačuvao stražu?
„Odtud idu tri age careve,
„I za njima triest janjičara,
„U glas viču tri age careve:
„„Kaurine, otvori kapiju,
„„Da vidimo, ludi kaurine,
„„Kako Marko krstno ime služi"".
Ja im liepo turski odgovaram:
„„Man' te me se, Turci janjičari!
„„Ja vam ne smjem otvoriti vrata.
„„Ja se bojim gospodara moga"".
„Za to Turci ništa i ne mare,
„Potrgoše triest buzdovana,
„Na kapiji otvoriše vrata,
„I na moja pleća nabrojiše
„Triest i šest zlatnih buzdovana".
Kad je Marko saslušao rieči,
Uze Marko sablju i buzdovan,
Pa se stade sovri zaklinjati:
„Čujete li, sovro i gospodo!
„Tako mene ne rodila majka,
„Plemenita gospodja kraljica,
„Ne mogu vam Prilip nakititi
„Ni bosiljkom ni rumenom ružom,
„Već sve redom turskijem glavama".
A stade ga zaklinjati majka,
Plemenita gospodja kraljica:
„Nemoj, Marko, moje čedo drago!"
Majka vadi dojke iz njedara:
„Ne ubila t' hrana materina!
„Nemoj danas krvi učiniti,
„Danas ti je krstno ime krasno:
„Tko ti danas u dvorove dodje,
„Napoj žedna, a nahrani gladna
„Za dušicu tvojih roditelja

Digitized by Google

„I za zdravlje tvoje i Jelino“.
To je Marko poslušao majke:
Sablj' ostavi, buzdovan ne htjede.
U dvor idu za nevolju Turci,
Pa ih sjeda za trpezu redom:
„Vaistino, donesi im vina,
„Dušo Jele, nosi djakoniju“.
Sluga nosi vino i rakiju,
A Jelica carsku djakoniju;
Užinaše, napiše se vina.
Kad se Turci ponapiše vina,
Turci turski medj' sobom besjede:
„More, družtvo! hajd' da putujemo,
„Dok nam nije prisjela užina“.
Misle Turci, ne zna turski Marko;
Al' je Marko u cara dvorio,
Preko mora u samu turskome,
Dvorio ga za sedam godina,
Pa je čisto turski naučio,
Kan da ga je turkinja rodila,
Pa je Marko Turkom besjedio:
„More Turci, sjed'te, pijte vino,
„Plaćajte mi slugi ljekarije.
„Baš ako li i tako nećete,
„Vi stanite, da vam odudarim
„Pa jedared mojim buzdovanom:
„U mom više buzdovanu nema,
„Četrdeset oka hladna gvoždja,
„Dvaest okâ liepa čista srebra,
„I šest oka žeženoga zlata:
„Jedno s drugim šeset i šest okâ;
„To vidite da ste zaslužili,
„Poklen ste mi vrata oborili,
„Na mog sluge pleća nabrojili
„Triest i šest zlatnih buzdovana“.
Al' sve Turke pohvata groznica
Od Markova strašna buzdovana:
Svaki vadi po dvaest dukata,
Meću Marku na skut na dolamu,
Nebi li se bieda ostavila;
Al' se bieda ostaviti neće:
Kaurin se vina ponapio,
Rad je s Turci da zametne kavgu:
„More, Turci, sjed'te, pijte vino,
„Daruj de te vašu kravaljnošu,
„Nije moja Jela robinjica,
„Na sebi je svilu pomrčila,
„Dok je vama užinu doniela“,
Al' je Turkom golema nevolja;
Već u jednih ponestalo blaga!
Uzajma jedan u drugoga;
Svaki vadi po deset dukata,
Age vade po dvaest dukata,
Meću Marku na skut na dolamu,
Grće Marko u džepove rukom.
Ode Marko u dvor pjevajući
Jevrosimi, svojoj staroj majk:
„Jevrosimo, moja stara majko,
„Ne uzimam blago u Turaka,
„Ne uzimam, što ja blaga nemam,
„Već uzimam blago od Turaka,
„Nek se pjeva i nek pripovjeva,
„Što j' činio Marko od Turaka“.
Odoš' Turci iz dvora plačući,
Turci turski med' sobom besjede:
„Bog ubio svakoga Turčina,
„Koji više kaurinu dodje,
„Kad kaurin krstno ime služi!
„Što dadosmo za jednu užinu,
„Bila b' hrana za godinu dana!

Oranje Kraljevića Marka.

Vino pije Kraljeviću Marko
Sa staricom Jevrosimom majkom;
A kad su se napojili vina,
Majka Marku stade besjediti:
„O moj sinko, Kraljeviću Marko!
„Ostavi se, sinko, četovanja,
„Jer zlo dobra donijeti neće;
„A staroj se dosadilo majci,
„Sve perući krvave haljine;
„Već ti uzmi ralo i volove,
„Pak ti ori brda i doline,
„Te sij, sinko, pšenicu bjelicu,
„Te ti hrani i mene i sebe“.
To je Marko poslušao majku:
On uzima ralo i volove;
Al' ne ore brda i doline,
Već on ore careve drumove.
Otud idu Turci janjičari,
Oni nose tri tovara blaga,
Pa govore Kraljeviću Marku:
„More, Marko, ne ori drumova!“—
„More, Turci, ne gaz'te oranja“,

Digitized by Google

„More, Marko, ne ori drumova!“—
„More, Turci, ne gaz'te oranja“.
A kada se Marku dosadilo,
Diže Marko ralo i volove.
Te on pobi Turke janjičare:
Pak uzima tri tovara blaga,
Odnese jih svojoj staroj majci:
„To sam tebi danas izorao!“

Smrt Kraljevića Marka.

Poranio Kraljeviću Marko
U nedjelju prije jarkog sunca,
Pokraj mora Urvinom planinom.
Kada Marko bio uz Urvinu,
Poče njemu Šarac posrtati,
Posrtati i suze roniti.
To je Marku vrlo mučno bilo,
Pa je Marko Šarcu govorio:
„Davor, Šaro, davor dobro moje!
„Evo ima stô i šeset ljeta,
„Kako sam se s tobom sastanuo,
„Još mi nigda posrnuo nisi,
„A danas mi poče posrtati,
„Posrtati i suze roniti:
„Neka Bog zna, dobro biti neće!
„Hoće jednom biti prema glavi,
„Jali mojoj, jali prema tvojoj!“
To je Marko u riječi bio,
Kliče vila s Urvine planine,
Te doziva Kraljevića Marka:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Znadeš, brate, što ti konj posrće?
„Žali Šarac tebe gospodara,
„Jer ćete se brzo razstanuti“.
Ali Marko vili progovara:
„Biela vilo, grlo te boljelo!
„Kako bih se sa Šarcem razstao
„Kad sam prošô zemlje i gradove,
„I obišô iztok do zapada?
„Ta od Šarca boljeg konja nema,
„Nit' nada mnom boljega junaka!
„Ne mislim se sa Šarcem razstati,
„Dok je moje na ramenu glave“.
Al' mu biela odgovara vila:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
„Tebi nitko Šarca otet neće,
„Nit ti možeš umrijeti Marko,
„Od junaka ni od oštre sablje,
„Od topuza ni od bojna koplja,
„Ti s' ne bojiš na zemlji junaka;
„Već ćeš, bolan, umrijeti, Marko,
„Ja od Boga, od starog krvnika.
„Ako l' mi se vjerovati nećeš,
„Kada budeš visu na planinu,
„Pogledat ćeš s desna na lijevo,
„Opazit ćeš dvie tanke jele;
„Svu su goru vrhom nadvisile,
„Zelenijem listom začinile,
„Medju njima bunar voda ima;
„Ondje hoćeš Šarca okrenuti,
„S konja sjaši, za jelu ga sveži,
„Nadnesi se nad bunar na vodu,
„Te ćeš svoje ogledati lice,
„Pa ćeš vidjet', kada ćeš umrieti“.
To je Marko poslušao vilu;
Kad je bio visu na planinu,
Pogledao s desna na lijevo,
Opazio dvije tanke jele,
Svu su goru vrhom nadvisile,
Zelenijem listom začinile;
Ondje Marko okrenuo Šarca,
S njega sjahô, za jelu ga svezô;
Nadneše se nad bunar na vodu,
Nad vodom je lice ogledao.
A kad Marko lice ogledao,
Vidje Marko, kada će umrieti;
Suze proli, pa je govorio:
„Laživ sviete, moj liepi cviete!
„Liep ti bješe, ja za malo hodah!
„Ta za malo, tri stotin' godina!
„Zeman dodje, da svietom promjenim!“
Pa povadi Kraljeđiću Marko,
Pa povadi sablju od pojasa,
I on dodje do konja Sarina,
Sabljom Šarcu odsiječe glavu,
Da mu Šarac, Turkom ne dopadne,
Da Turcima ne čini izmeta,
Da ne nosi vode ni gjuguma.
A kad Marko posiječe Šarca,
Šarca konja svoga ukopao,
Bolje Šarca, neg brata Andriju;
Britku sablju prebi na četvero,
Da mu sablja Turkom ne dopane,

Digitized by Google

Da se Turci njome ne ponose,
Što je njima ostalo od Marka,
Da hrišćanluk Marka ne prokune.
A kad Marko britku prebi sablju,
Bojno koplje slomi na sedmero.
Pa ga baci u jelove grane;
Uze Marko perna buzdovana,
Uze njega u desnicu ruku,
Pa ga baci s Urvine planine,
A u sinje u debelo more;
Pa topuzu Marko besjedio:
„Kad moj topuz iz mora izišô,
„Onda 'vaki djetić postanuo!“
Kada Marko uništi oružje,
Onda trže divit od pojasa,
A iz džepa knjige nepisane,
Knjigu piše Kraljeviću Marko:
„Tko god dodje Urvinom planinom,
„Medju jele studenu bunaru,
„Te zateče ondje deli-Marka,
„Neka znade da je mrtav Marko;
„Kod Marka su tri ćemera blaga,
„Kakva blaga! sve žutih dukata:
„Jedan ću mu ćemer darovati,
„Što će moje tielo ukopati:
„Drugi ćemer, nek se crkve krase;
„Treći ćemer kljastu i slijepu.
„Neka sliepci po svietu hode,
„Nek pjevaju i spominju Marka“.
Kada Marko knjigu nakitio,
Knjigu veže na jelovu granu,
Odkuda je s puta na pogledu;
Zlatan divit u bunar bacio.
Skide Marko zelenu dolamu,
Prostrije je pod jelom po travi,
Prekrsti se, sjede na dolamu,
Samur-kalpak nad oči namače,
Dolje leže, gore ne ustade
Mrtav Marko kraj bunara bio,
Od dan do dan nedjeljicu dana.
Tko god prodje drumom širokijem,
Te opazi Kraljevića Marka,
Svatko misli, da tu spava Marko;
Oko njega daleko oblazi,
Jer se boji, da ga ne probudi.
Gdje je sreća, tu je i nesreća,
Gdje nesreća, tu i sreće ima:
A sva dobra sreća iznijela
Igumana Svetogorca Vasa
Od bijele crkve Vilindara
Sa svojijem djakom Isaijom.
Kad iguman opazio Marka,
Na djakona desnom rukom maše:
„Lakše, sinko, da ga ne probudiš,
„Jer je Marko iza sna zlovoljan,
„Pa nas može oba pogubiti“.
Gledeć kale, kako Marko spava,
Više Marka knjigu opazio,
Prema sebi knjigu proučio.
Knjiga kaže da je mrtav Marko.
Onda kale konja odsjednuo,
Pa prihvati za desnicu Marka;
Al se Marko davno prestavio.
Proli suze proiguman Vaso,
Jer je njemu vrlo žao Marka;
Odpasa mu tri ćemera blaga,
Odpasuje, sebi pripasuje;
Misli misli proiguman Vaso,
Gdje bi mrtva sahranio Marka;
Misli, misli, sve na jedno smisli:
Mrtva Marka na svog konja vrže.
Pa ga snese moru na obalu,
S mrtvim Markom sjede na galiju,
Odveze ga pravo Svetoj gori,
Izveze ga pod Vilindar crkvu,
Unese ga u Vilindar crkvu;
Čati Marku, što samrtnu treba,
Na zemlji mu tielo opojao,
Na sred biele crkve Vilindara.
Ondje starac ukopao Marka,
Biljege mu nikakve ne vrže,
Da se Marku za grob ne saznade,
Da se njemu dušmani ne svete.

Smrt vojvode Prijezde. [1]

Česte knjige idu za knjigama,
Od koga li, kome li dolaze?
Od Memeda od cara turskoga,

[1] Spomenici kažu, da je njeki *Prijezda Sfinar* bio god. 1240 vlastelin velikoga bana bosanskoga Matije.

Digitized by Google

A dolaze do Stalaća grada, [1])
Do Prijezde vojvode Stalaćke:
„O Prijezda, vojvodo Stalaćka!
„Pošlji meni do tri dobra tvoja;
„Prvo dobro sablju novaliju,
„Koja sieče drvlje i kamenje,
„Drvo, kamen i studeno gvoždje;
„Drugo dobro ždrala konja tvoga,
„Koji konjic može preletiti
„Zasebice i po dva bedena;
„Treće dobro tvoju ljubu viernu".
Gledi knjigu vojvoda Prijezda,
Onu gledi, drugu sitnu piše:
„Car Memede, turski gospodaru!
„Kupi vojske, koliko ti drago,
„Pod Stalaća, kad je tebi drago;
„Udri Stalać, kako ti je drago,
„Ja ti dobra ne dam ni jednoga.
„Ja sam sablju za sebe kovao,
„A ždrala sam za se odhranio,
„A ljubu sam za sebe doveo;
„Pa ti ne dam dobra ni jednoga".
Diže vojsku turski car Memede,
Diže vojsku, ode pod Stalaća;
Bio Stalać tri godine dana,
Nit' mu odbi drva ni kamena,
Nit' ga kako može osvojiti,
Ni pak kako može ostaviti.
Jedno jutro u oči nedjelje
Popela se Prijezdina ljuba
Na bedena malena Stalaća,
Pa s bedena u Moravu gledi,
Al' Morava mutna izpod grada,
Pa besjedi Prijezdina ljuba:
„O Prijezda, dragi gospodaru,
„Ja se bojim, dragi gospodaru,
„Nas će Turci lagumom dignuti".
Al' besjedi vojvoda Prijezda:
„Muči, ljubo, mukom se zamukla!
„Gdje će biti lagum pod Moravom?"
Po tom došla ta nedjelja prva
I gospoda otišla u crkvu,
I božju su službu ostajali.
Kad gospoda izišla iz crkve.
Tad' besjedi vojvoda Prijezda:
„O vojvode, moja desna krila!
„Krila moja, s vama ću letiti,
„Da ručamo, da se napijemo,
„Da na gradu vrata otvorimo,
„Da na Turke juriš učinimo,
„Pa što nama Bog i sreća dade".
Pa Prijezda ljubu dozivaše:
„Idi, ljubo, u pivnice donje,
„Te donesi vina i rakije".
Uze jela dva kondira zlatna,
Pa otide u pivnice donje.
Kad gospodja pred pivnicu došla,
Al' pivnica puna janjičara;
Papučama piju vino hladno
A u zdravlje Jeline gospodje,
Pokoj duše Prijezde vojvode.
Kad to vidi Jelica gospodja,
Ta kondirom o kamen udari,
Pa potrča u gospodske dvore:
„Zlo ti vino, dragi gospodaru!
„Zlo ti vino, a gora rakija!
„Pivnica ti puna janjičara;
„Papučama piju vino hladno,
„A za moje zdravlje namjenjuju,
„A tebeka živa sahranjuju,
„Sahranjuju, za dušu ti piju".
Onda skoči vojvoda Prijezda,
Te na gradu otvori kapiju,
Pa na turke juriš učiniše.
Te se biše i sjekoše s Turci,
Dok pogibe šestdeset vojvoda,
Njih šestdeset, hiljada Turaka.
Tad se vrati vojvoda Prijezda,
Pa za sobom zatvori kapiju,
Pa potrže sablju novaliju,
Ždralu konju odsiječe glavu:
„Jao, ždrale, moje dobro drago!
„Ta neka te turski car ne jaše!"
Prebi britku sablju novaliju:
„Novalija, moja desna ruko,
„Ta neka te turski car ne paše!"
Pa otide gospodji u dvore,
Pa gospodju prihvati za ruku:
„O Jelice, gospodjo razumna!
„Ili voliš sa mnom poginuti,

[1]) *Stalać*, negda tvrdja na rieci *Moravi*, više *Ćuprije* u Srbiji, i danas joj se vide razvaline.

Digitized by Google

„Il' Turčinu biti ljuba vjerna?“
Suze roni Jelica gospodja:
„Volim s tobom častno poginuti,
„Neg ljubiti na sramotu Turke;
„Neću svoju vjeru izgubiti
„I častnoga krsta pogaziti“.
Uzeše se oboje za ruke,
Pa odoše na beden Stalača,
Pa besjedi Jelica gospodja:
„O Prijebza, dragi gospodaru!
„Morava nas voda odhranila,
„Nek Morava voda i sahrani“.
Pa skočiše u vodu Moravu.
Car je Memed Stalać osvojio,
Ne osvoji dobra ni jednoga.
Ljuto kune turski car Memede:
„Grad Stalaću, da te Bog ubije!
„Doveo sam tri hiljade vojske,
„A ne vodim nego pet stotina“.

Ženitba Vlašića Radula. [1]

Kad se ženi Vlašiću Radule,
Zaprosio lijepu djevojku,
Prsten daje, svatbu ugovara:
„Ova svatba do petnaest dana,
„Dok ja odem dvoru bijelome,
„I sakupim gospodu svatove“.
On otide dvoru bijelome,
I sakupi kitu i svatove:
On sakupi tri stotine svata:
Svate kupi, u svatove neće,
Svoga konja pod djevojku šilje,
I on šilje dva brata rodjena,
A dva brata, dva mila djevera
Pa odoše svati po djevojku;
Tamo su jih liepo dočekali,
Svakom svatu po mahramu dali,
Mladoženji konja i sokola,
I dadoše lijepu djevojku.
Čauš viče, dabulana riče:
„Na noge se, kićeni svatovi!
„Na noge se, svati i djevojka!
„Već hoćemo doma putovati“.
Digoše se kićeni svatovi,
Otidoše dvoru bijelome.
Kad su bili nasred gore crne,
Al' u gori Dinjar Banjanine;
Na bojno se koplje naslonio,
Sve svatove redom propustio;
A kad dodje lijepa djevojka,
Pod djevojkom konja uhvatio.
Kad vidješe dva mila djevera,
Za oštre se sablje dohitiše,
Da Dinjaru odsijeku glavu.
Al' govori gospodja djevojka:
„Oj Boga vam, dva mila djevera!
„Vi nemojte njega pogubiti,
„Dok čujemo, što će govoriti:
„Lasno ćete njega pogubiti“.
Preklanja se Dinjar Banjanine,
Pred djevojkom crnu zemlju ljubi:
„Bogom sestro, lijepa djevojko!
„Ti ćeš biti ljuba Radulova;
„Tamo su mi dva nejaka brata
„U tamnici Vlašića Radula,
„Ne bi li jih kako izbavila!“
Pa se maši u svilne džepove,
Te izvadi dvanaest dukata,
I dariva Bogom posestrimu;
Ona njemu svilenu košulju;
Pa odoše dvoru bijelome,
Kad su bili pred bijele dvore,
Svi svatovi konje odjahaše,
A djevojka neće da odjaše;
Izišla je majka Radulova,
Iznijela od zlata siniju,
Na siniji zmiju opletenu,
Opletenu od srebra i zlata,
Na njozi je alem dragi kamen;
Pa govori majka Radulova:
„Odjaš' konja, mila snaho moja!
„Na čast tebi od zlata sinija,
„Na siniji zmija opletena
„Opletena od srebra i zlata.
„I na njozi alem dragi kamen;
„Te mi vezi polunoći, snaho,
„Polunoći, kao i u podne“.
Ona joj se smjerno poklanjaše,
Al' od konja neće da odjaše.

[1] *Radul*, vojvoda vlaški, okolo god. 1490, vojevao je u slogi s našim narodom protiva Turkom.

Digitized by Google

Izišle su seje Radulove,
Iznijele zlaćeno prstenje:
„Odjaš' konja, mila snaho naša!
„Na čast tebi zlaćeno prstenje,
„Te ti nosi, dokle si nam mlada".
Ona im se smjerno poklanjaše,
Al' im konja neće da odjaše.
Ljutite se u dvor povratišo;
Oštro hode, a oštro govore:
„O naš brate, Vlašiću Radule!
„Neće snaha konja da odjaše,
„Dok ne vidi za koga je došla".
Naljuti se Vlašiću Radule,
Golu sablju u rukama nosi:
„Odjaš' konja, kučko, ne djevojko!
„Odjaš' konja, odsjeć' ću ti glavu!
„Nisi konja od baba dovela,
„Već si moga konja umorila".
Govori mu gospodja djevojka:
„Gospodaru, Vlašiću Radule!
„Ne ljuti se, ne imaš se za što:
„Neću tebi konja odjahati,
„Dok mi ne daš ključe od tamnice".
Grohotom se Radul nasmijao,
Dade njozi ključe od tamnice.
Pa je onda konja odsjednula;
Pa dozivlje dva mila djevera,
„Vi hajdete, dva mila djevera,
„Kazite mi vrata na tamnici".
Otidoše s njome na tamnicu,
Otvoriše prokletu tamnicu,
Pa govori lijepa djevojka:
„Tko su braća Dinjar-Banjanina?
„Hajte amo na tamnička vrata!"
Izišla su dva nejaka brata,
Izišla su na tamnička vrata,
Kosa im je, njom bi se pokrili,
Nokti su im, ukopali bi se.
Još propišta trideset robova:
„Bogom, sestro, lijepa djevojko!
„Pusti i nas danas iz tamnice!"
Al' govori lijepa djevojka:
„Hajte, roblje, na tamnička vrata!„
Pa izidje roblje iz tamnice;
Veli njemu lijepa djevojka:
„Bježte, roblje, kuda koje znade!"
Pa uzima do dva pobratima,
Odvede jih u bijele dvore,
Pa doziva dva berbera mlada,
Jedan mije, drugi kosu brije,
I pogane nokte zarezuje.
Dala im je bijele mahrame,
I na njih je ruho porezala,
Pa jih spremi dvoru bijelome,
I dade im od zlata jabuku:
„Pozdrav' te mi Bogom pobratima,
„Pobratima Dinjar-Banjanina,
„Podajte mu od zlata jabuku".

Старина Новак у дели Радивоје.

Вино пије Старина Новаче
У зеленој гори Романији:
С њиме пије брате Радивоје,
С Радивојем дијете Грујица
Са Грујицом дели Татомире,
И још више тридесет хајдука,
Кад с' хајдуци вина напојише
Вако рече дели Радивоје:
„Чујеш мене, мој брате Новаче!
„Хоћу тебе, брате, оставити,
„Јер си, брате остарио тешко,
„Па не можеш више да четујеш,
„Нити ћеш на друм да идемо,
„Да чекамо поморце трговце".
То изрече дели Радивоје,
Па се скочи од земље на ноге,
А дохвати брешку по средн,
За њим скочи тридесет хајдука,
Оде Радо преко горе прне.
Новак оста под јелом зеленом
А са своја два нејака сина
Но да видиш дели Радивоја!
Кад изиђе друми на разкршће
Лоша му је срећа прискочила:
Сусрете га Мехмет Арапине
Са његових тридесет делија
Турчин чера три товара блага;
Па кад виђе тридесет хајдука,
А он викну на своје делије,
Те у вришко сабље повадише,
У хајдуке јуриш учинише
Не даше им пушке изтурити,
Но тридесет глава одсјекоше,

Digitized by Google

Радивоја жива ухватише;
Везаше му руке наопако,
Везана га воде кроз планину,
А нагоне да им попијева.
Оде пиевat дели Радивоје:
„Бог т' убио, горо Романијо!
„Нехраниш ли у себи сокола?
„Пролећеше јато годубова
„И пред њима тица головране,
„Проведоше бијела лабуда
„И прониеше под крилима благо".
Тако Раде друмом попиеваше,
А зачу га дијете Груица,
Па казује Старини Новаку:
„О мој бабо, Старина Новаче!
„Неко пјева друмом широкием
„А помиње гору романију
„И у гори сивога сокола,
„Баш ка да је чича Радивоје:
„Јал' је чича задобио благо;
„Јали нам је муке допануо,
„Но хајдемо да му помогнемо".
Па дохвати лака џевердана,
Пође право друму у бусију,
А за њиме млади Татомире.
А за дисцом Новак пристајаше.
Кад дођоше друму широкоме
Новак стаде друму у бусију,
Око њега два нејака сина;
Ал ето ти јеке низ планину,
Помоли се тридесет делија,
Сваки поси џиду на рамену
И на џиду од хајдука главу,
А пред њима Мехмед Арапине
Радивоја води савезана
И он ћера три товара блага,
Право иде друмом низ планину;
Докле паде у бусију тврду,
Ал подвикну Старина Новаче.
А на своја два нејака сина,
Па опали лака џевердана,
Те погоди Мехмед-Арапина
Посред паса, укиде га с гласа,
Ни земља га жива не дочека
Арап паде у зелену траву;
А допаде Старина Новаче,
Сабљом ману, одсјече му главу;
Па допаде дели Радивоју,
Пресиече му тенеф на рукàва,
А даде му сабљу Арапову,
Мили Боже, на свему ти хвала!
Кад у Турке јуриш учинише,
Раздвојише Турке у буљуке,
Па нагони један на другога:
Што пропушћа дели Радивоје,
Дочекује млади Татомире;
Што утече младу Татомиру,
Дочекује дијете Груица;
Што пропушта дијете Груица.
То дочека Старина Новаче.
Изсјекоше тридесет делија,
Од Турака шићар покупише,
Три товара блага задобише,
Па сједоше пити рујно вино.
Али вели Старина Новаче:
„О мој брате, дели Радивоје!
„Што те питам, да ми право кажеш:
„Ал је боље тридесет хајдука,
„Али старац Старина Новаче?"
Њему вели дели Радивоје:
„О мој брате, Старина Новаче!
„Боље бјеше тридест добрих друга;
„Али твоје среће не бијаше".
Тешко оком свакоме јунаку
Што не слуша свога старијега!

Bolani Dojčin.

Bazboli se vojvoda Dojčine
U Solunu gradu bijelome,
Bolovao za devet godina;
Pô Soluna ne zna Dojčina,
Oni misle, da je preminuo.
To se čudo na daleko čulo,
Čak daleko u zemlju Arapsku.
Začuo je Uso Arapine,
Jednak čuo, jednak sedla vranca,
Pravo ode ka Solunu gradu,
Te on pade pod Soluna grada,
Pod Soluna u polje široko;
Usred polja šator razapco,
Od Soluna ište zatočnika,
Da izidje njemu na mejdana,
Da junački mejdan podijele.
U Solunu ne ima junaka,

Digitized by Google

Da izidje njemu na mejdana:
Dojčin bio, pa se razbolio;
Bio Duka, pa ga boli ruka;
Jest Ilija, ludo i nevješto,
Ono boja nije ni vidjelo,
A kamo li s kime učinilo;
Te ako bi ono i izišlo,
Al' mu ne da ostarela majka:
„Ne, Ilija, nevješto mi diete,
„Tebe hoće Arap prevariti,
„Te će mi te luda pogubiti,
„Ostaviti samohranu majku".
Kad to vidje crni Arapine,
Gdje junaka u Solunu nema,
Da izidje njemu na mejdana,
Na Solun je porez udario:
Sve na dvora po jalova ovna,
A i po peć hljeba bijeloga,
I po čašu žežene rakije,
I po dvaest žutijeh dukata,
I po jednu lijepo djevojku,
Jal' djevojku, jal' nevjestu mladu,
Koja no je skoro dovedena,
Dovedena, jošte ne ljubljena.
Sav je Solun porez izredio,
Redak dodje dvoru Dojčinovu.
Ali Dojčin nikoga ne ima,
No imade ljubu vjerenicu
I Jelicu svoju milu seju.
One jadne porez sastavljale;
Al' ga nitko da odnese nema,
Jer ga Arap prihvatiti neće
Bez Jelice lijepe djevojke.
One su se jadne uzmučile;
Sjede Jela bratu više glave,
Roni suze niz bijelo lice,
Te je bratu lice pokapala;
Tad se jadan Dojčin razabrao,
Pa besjedi bolani Dojčine;
„Dvori moji, ognjem sagorili!
„A kada mi brže prokapaste,
„Da mi nije umrijeti s mirom!"
Progovara Jelica djevojka:
„O moj brate, bolestan Dojčine!
„Nisu tvoji dvori prokapali,
„No su suze Jelice sestrice.
Tad' govori bolestan Dojčine:
„Što je, sele, ako Boga znadeš!
„Il' je vama hljeba nestanulo?
„Ili hljeba, il' crvena vina?
„Ili zlata, il' bijela platna?
Nemaš čime na djerdjevu vesti,
„Nemaš čime, il' nemaš po čemu?"
Progovara Jelica djevojka:
„O moj brate, bolani Dojčine!
„Dosta imam hljeba bijeloga,
„A jos više vina crvenoga;
„Dosta zlata i bijela platna;
„Imam čime na djerdjevu vesti,
„Imam čime, i imam po čemu.
„Al' da vidiš i druge nevolje:
„Jest došao Uso Arapine
„Pod Soluna u polje široko,
„Od Soluna ište zatočnika,
„Da izidje njemu na mejdana;
„U Solunu ne ima junaka,
„Da izidje njemu na mejdana
„A kad vidje crni Arapine,
„On udari porez na Soluna:
„Sve na dvora po debela ovna,
„A i po peć hljeba bijeloga,
„I po tovar crvenike vina,
„I po čašu žežene rakije,
„I po dvadest žutijeh dukata,
„I po jednu lijepu djevojku,
„Jal' djevojku, jal' nevjestu mladu.
„Sav je Solun porez izredio,
„Redak dodje na tvoje dvorove:
„Ti ne imaš brata nikakvoga,
„Da sastavljaš porez Arapinu,
„No smo jadne same sastavljale,
„I mi jesmo porez sastavile;
„Al' ga nitko odnijeti nema,
„Jer ga Arap prihvatiti neće
„Bez Jelice baš tvoje sestrice.
„A čuli me bolestan Dojčine,
„Ja ne mogu ljubit' Arapina,
„Ču li, brate, za života tvoga!"
Tada reče Bolani Dojčine:
„Hej Solune, ognjem sagorio!
„Gdje u tebi ne ima junaka,
„Da izidje Arapu na mejdan,
„No mi ne bi umrijeti s mirom!"
Pa doziva ljubu Angjeliju:
„Angjelijo, moja vjerna ljubo!
„Jel' mi jošte u životu doro?"

Digitized by Google

Progovara ljuba Angjelija:
„Gospodaru, bolestan Dojčine!
„Jeste tebi doro u životu,
„I dobro sam ugojila dora“.
Tad besjedi bolani Dojčine:
„Angjelijo moja vjerna ljubo!
„Idi, uzmi dora debeloga,
„Te ga vodi mome pobratimu,
„Pobratimu Petru podkovaču,
„Da mi kuje veresijom dora:
„Hoću izić Arapu na mejdan,
„Hoću izić, ako doći neću“.
Jednak njega ljuba poslušala,
Ona uze dora debeloga,
Odvede ga Petru podkovaču.
Kad je vidje Pero podkovače,
Još je njozi bio govorio:
„Snaho moja, tanka Angjelijo!
„Zar je meni pobro preminuo,
„Te ti vodiš dora na prodaju?“
Al' govori liepa Angjelija:
„Moj djevere, podkovâču Pero!
„Nije tebi pobro preminuo,
„No je tebe pobre pozdravio,
„Da mu kuješ veresijom dora,
„Da on ide Arapu na mejdan:
„Kad se vrati, da ti podkov plati„.
Progovara podkovaču Pero:
„Angjelija, moja snaho mila!
„Ja ne kujem konje veresijom;
„Da mi daduš tvoje oči crne,
„Da jih ljubim dok se pobro vrati,
„I dok meni podkovicu plati“.
Angjelija ljuta i prokleta;
Ona planu, kako vatra živa,
Pa odvede nekovana dora.
Te dovede bolestnu Dojčinu.
Veli njozi bolani Dojčine:
„Angjelija, moja vierna ljubo!
„Je l' mi pobro dora podkovao?“
Pisnu Angja, kako ljuta guja:
„Gospodaru, bolani Dojčine!
„Bog ubio tvoga pobratima!
„On ne kuje konja veresijom,
„No on ište moje oči crne,
„Da jih ljubi, dok mu podkov platiš.
„Ja ne mogu podkovača ljubit,
„Ta Dojčine, za života tvoga“.

Kad to čuo bolestan Dojčine,
On govori vjerenici ljubi:
„Angjelija, moja vjerna ljubo!
„Osedlaj mi dora dobeloga,
„Iznesi mi koplje ubojito“.
Pa dozivlje sestricu Jelicu:
„O Jelica, moja mila sejo!
„Donesi mi jednu krpu platna,
„Utegni me, sele, od bedara,
„Od bedara do vitih rebara,
„Da se moje kosti ne razminu,
„Ne razminu, kosti mimo kosti“.
Hitro su ga obje poslušale:
Ljuba sedla debela dorata,
I iznosi koplje ubojito;
A seja je donosila platno;
Utegoše bolana Dojčina
Od bedara do vitih rebara,
Pripasaše sablju alamanku,
Privedoše dora od mejdana,
Turiše ga doru na ramena,
Dodoše mu koplje ubojito;
Poznade ga doro od mejdana,
Pa mu ode silan poigravat';
Okrenu ga Dojčin niz čaršiju;
Koliko mu silan podigrava,
Iz kaldrme izkače kamenje.
Al' govore solunski trgovci;
„Hvala Bogu! hvala jedinome!
„Od kako je Dojčin preminuo,
„Nije bolji junak proišao
„Kroz Soluna grada bijeloga,
„Ni boljega konja projahao!“
Ode Dojčin u polje široko
Ka šatoru crna Arapina.
Kad ga vidje crni Arapine,
Od straha je na noge skočio,
Pa govori crni Arapine:
„Oj Dojčine, da te Bog ubije!
„Jošte li si, more, u životu?
„Hodi druže, da pijemo vino,
„A prodji se kavge i djavola,
„Eto tebi porez od Soluna“.
Al' govori bolani Dojčine:
„Izidj', kurvo, crni Arapine!
„Izidji mi na mejdan junački,
„Da junački mejdan dijelimo,
„A lasno je piti rujno vino

Digitized by Google

„I ljubiti solunske djevojke“.
Veli njemu crni Arapine:
„Bogom brate, vojvoda Dojčine!
„Ti se prodji kavge i djavola,
„Nego sjaši, da pijemo vino,
„Eto tebi porez od Soluna,
„I eto ti solunske djevojke.
„Kunem ti se Bogom istinijem
„Da ti ovdje nikad doći neću“.
Kad to vidje bolestan Dojčine,
Gdje mu Arap izići ne smije,
On nagoni debela dorina
Na njegova bijela šatora,
Na koplju mu šator preturio.
Kad da vidiš čuda pod šatorom!
Pod šatorom trijest djevojaka,
Medju njima crni Arapine.
A kad vidje crni Arapine,
Gdje ga s' Dojčin okaniti neće,
On se vrati vrancu na ramena,
A u ruku koplje ubojito;
Izidjoše u polje široko,
Naljutiše konje od mejdana.
Progovara bolestan Dojčine:
„Udri, kurvo, crni Arapine,
„Udri prije, da ti žao nije!“
Baci koplje crni Arapine,
Da udari bolestna Dojčina;
Al se doro boju naučio,
Kleče doro do zelene trave,
Visoko ga koplje preturilo,
Te udara u zemljicu crnu,
Pola koplja u zemlju nagnao,
A pola se odlomilo bilo.
Kad to vidje crni Arapine,
Pleći dade i bježati stade,
Pravo bježi k bijelu Solunu,
A za njime bolani Dojčine.
Taman Arap na vrata Solunska,
A stiže ga bolani Dojčine,
Pa potežc koplje ubojito
Prikova ga Solunu za vrata.
Pa povadi sablju alamanku,
Te Arapu odsiječe glavu.
Pa na sablji glavu dohitio,
Arapove oči izvadio;
Oči savi u tanka jagluka,
Baci glavu u zelenu travu,
Pa on ode tamo uz čaršiju.
Kad je bio pobratimu svome,
Pobratimu Petru podkovaču,
On dozivlje svoga pobratima:
„Izidj', pobro, da ti podkov platim,
„Što si meni konja podkovao,
„Podkovao veresijom dora“.
Progovara Pero podkovaču:
„Pobratime, bolani Dojčine!
„Nijesam ti dora podkovao:
„Ja se, brate, malo našalio,
„Angjelija ljuta i prokleta,
„Ona planu kako vatra živa,
„Pa odvede nekovana dora“.
Njemu veli bolestan Dojčine:
„Izidj' amo, da ti podkov platim“.
On izidje pred svoga dućana;
Mahnu sabljom bolani Dojčine,
Podkovaču odsiječe glavu.
Pa na sablji glavu dohitio,
Izvadio oči podkovaču;
Oči zavi u jagluka tanka,
Glavu baci na mermer-čaršiju,
Pravo ode dvoru bijelome;
Pred dvorom je dora odsjednuo,
Pa izvadi oči Arapove,
Te jih baci svojoj miloj seji:
„Eto, sele, oči Arapove,
„Neka znadeš, da ih ljubit nećeš,
„Sele moja, za života moga“.
Pa izvadi oči podkovača,
Te jih daje ljubi Angjeliji:
„Nà ti, Angjo, oči podkovača,
„Neka znadeš, da jih ljubit nećeš,
„Ljubo moja, za života moga“.
To izusti, a dušu izpusti.

Ženitba Gjurgja Smederevca.[1])

Kad se ženi Smederevac Gjuro,
Na daleko zaprosi djevojku,

[1]) *Gjuragj Branković* Despot, pozvan *Smed revac*, što je god. 1430 sazidao na dunavskoj obali niže Biograda grad *Smederovo*. Oženio se god. 1415 *Jerinom*, sestrom

Digitized by Google

U liepu gradu Dubrovniku,
U onoga kralja Mijaila,
Po imenu Jerinu djevojku.
Gjuro prosi, kralje mu je daje.
Dok izprosi lijepu djevojku,
Stroši Gjuro tri tovara blaga;
Dok dariva svasti i punice,
On potroši hiljadu dukata.
Kada stade svatbu ugovarat',
Onda kralje govorio Gjuru:
„Čuješ mene, Smederevče Gjuro!
„Kada dodješ Smederovu tvome,
„Te ti staneš kupiti svatove,
„Ti ne zovi Srba u svatove,
„Jer su Srbi težke pijanice,
„A u kavzi ljute kavgažije:
„Opit će se, zametnut će kavgu,
„Nećeš kavzi kraja učiniti,
„A kamo li dovesti djevojku;
„Već ti zovi Grke i Bugare,
„Kupi svata, koliko ti drago,
„Po djevojku, kad je tebi drago".
Kad to začu Smederevac Gjuro,
Oprema se dvoru bijelome,
Pa on ode Smederevu gradu;
U putu ga sitna knjiga stiže
Od Jerine lijepe djevojke:
„Čuješ mene, Smederevče Gjuro!
„Kad ti dodješ bjelu Smederevu,
„Te ti staneš kupiti svatove,
„Ti ne slušaj starca baba moga:
„Ti ne zovi Grka ni Bugara,
„Nećeš izić', ni iznijet' glave
„Iz našega grada Dubrovnika,
„A nekmoli iznijet djevojke;
„Veće zovi Srbe u svatove:
„Kuma kumi Debelić-Novaka,
„A prikumka Novaković-Gruja,
„Starog svata Sibinjanin-Janka [1]),
„A djevera Kraljevića Marka,
„A čauša Relju Krilaticu,
„A vojvodu Obilić-Miloša,
„Barjaktara Toplicu Milana,
„A prvenca Kosančić-Ivana,
„A ostale, koje tebi drago:
„Kupi, Gjuro, hiljadu svatova,
„Pa ti hajde, kada tebi drago".
Kada Gjuro knjigu razgledao,
Ne bješe mu milo nikoliko,
On u misli Smederovu dodje.
Daleko ga mati ugledala,
Malo bliže pred njeg' izšetala,
Ruke šire, u lice se ljube,
Gjuro majku u bijelu ruku:
Uzeše se za bijele ruke
I odoše na bijelu kulu,
Pa sjedoše za sovru gotovu.
Pita majka Smederevca Gjura:
„A moj sine, Smederevče Gjuro!
„Jesi li mi putovao mirno?
„Jesi l' meni snahu izprosio,
„Meni snahu, tebi viernu ljubu?"
Veli njozi Smederevac Gjuro:
„Oj Boga mi, moja stara majko!
„Ja sam tebi putovao mirno,
„I tebi sam snahu izprosio,
„Tebi snahu, meni vjernu ljubu,
„U liepu gradu Dubrovniku,
„U onoga kralja Mijaila,
„Po imenu Jerinu djevojku.

Ivana i *Kostantina*, posljednih careva grčkih. Sjedio je u Biogradu: imao je mnoge i krvave ratove s Turcim, izpred kojih pobježe u Dubrovnik. Dubrovčani, na prietnje Muratove, sklone Gjurgja da se na drugu stranu ukloni; pa on ode u Ugarsku kralju *Vladislavu;* i u družtvu junaka *Sibinjanin Janka* jade nadavaše Turcim. Na posljedku zavadi se sa ugarskim zapovjednicim u Biogradu, gdje u ratu dopadne rana, i odveden u *Smederovo*, umre god. 1457. Putujuć iz Dubrovnika u Ugarsku, dodje u Zadar i pokloni sv. Simeunu pás, na kome stoji i danas bi erom izvezeno njegovo ime.

[1]) *Sibinjanin Janko.* Tako je naš narod zvao *Ivana Hunjada*, vojvodu kralja Ugarsko-hrvatskoga Vladislava u Erdelju, koji se u družtvu sa Despotom *Gjurgjem Smederevcem*, a kašnje i sa *Ivanom Kapištranskim*, pr tiva Turaka slavno borio: n vlastito u boju kod *Varne* 1444, u kome nesretno poginu i kraj *Vladislav*, kod *Kruševca* 1449 i pod *Biogradom* 21 srpnja 1456. Slavni ovaj junak malo kašnje razboli se od kuge i umre u Zemunu 11 kolo oza 1456, — *Sekula* pak, po pjesmami Jankov netjak, bio je ban Slavonije, g. 1514.

Digitized by Google

„Dok izprosih Jerinu djevojku,
„Ja potroših tri tovara blaga;
„Dok darivah svasti i punice
„Ja potroši hiljadu dukata;
„A kad stadoh svatbu ugovarat',
„Onda meni kralju besjedio,
„Kada stanem kupiti svatove,
„Da ne zovem Srba u svatove:
„„U piću su težke pijanice,
„„A u kavzi ljute kavgažije,
„„Opit će se, zametnut će kavgu,
„„Nećeš kavzi kraja učiniti,
„„A kamo li odvesti djevojke;
„„Veće zovi Grke i Bugare,
„„Pa jih kupi koliko ti drago,
„„Po djevojku, kada tebi drago"".
„Ja odtale podjoh, stara majko!
„U putu me sitna knjiga stiže
„Od Jerine od moje djevojke;
„„Čuješ mene, Smederevče Gjuro!
„„Kad ti dodješ bielu Smederevu,
„„Te ti staneš kupiti svatove,
„„Ti se slušaj starca baba moga:
„„Ti ne zovi Grka ni Bugara,
„„Nećeš izić' ni iznijet' glave
„„Iz našega grada Dubrovnika,
„„A nekmoli izvesti djevojke:
„„Veće zovi Srbe u svatove;
„„Kuma kumi Debelić Novaka
„„A prikumka Novakova Gruja,
„„Starog svata Sibinjanin-Janka,
„„A djevera Kraljevića Marka,
„„A čauša Relju Krilaticu,
„„A vojvodu Obilić-Miloša,
„„Barjaktara Toplicu Milana,
„„A prvenca Kosančić-Ivana,
„„A ostale, koje tebi drago:
„„Kupi, Gjuro, hiljadu svatova,
„„Pa ti hajde, kada tebi drago"".
„Sad me svjetuj, moja stara majko!
„Il' ću slušat kralja tasta moga,
„Il' Jerinu lijepu djevojku?"
Veli njemu ostarela majka:
„O moj sinko, Smederevče Gjuro!
„Latini su varalice stare,
„Hoće tebe, sinko, prevariti;
„Ti ne slušaj kralja tasta svoga,
„Već poslušaj Jerinu djevojku,
„Pa ti zovi Srbe u svatove;
„Ako tebi bude do nevolje,
„Oni će ti biti u pomoći".
Kad to začu Smederevac Gjuro,
Sjede pisat knjige na koljenu,
Razturi jih na četiri strane;
Pa počinu nekoliko dana,
Al' eto ti Staroga Novaka
I sa njime dijete Grujica;
Malo za tim postajalo vrieme,
Ali eto od Sibinja Janka,
Vodi Janko stotinu svatova.
Ode Janko na bijelu kulu,
Pomoli se niz poljice Marko,
A za Markom Relja od Pazara,
A za Reljom vojvoda Milošu,
Za Milošem Toplica Milane,
Za Milanom Kosančić Ivane
Sastaše se srbske vojevode
I hiljada kićenih svatova
Lijepo jih dočekao Gjuro,
Pa je njima tiho besjedio:
„Braćo moja, hiljada svatova!
„Ja ne idem sada Dubrovniku,
„Veće šaljem pobratima Marka;
„Lijepo mi poslušajte Marka
„I mog kuma, Starinu Novaka".
Odatle se svati podigoše,
Dubrovniku putovaše mirno
Kad su došli Dubrovniku gradu,
Onda reče Kraljeviću Marko:
„Braćo moja hiljada svatova,
„Sada ćemo na kapije doći,
„Valja proći, moja braćo draga,
„Sedamdeset i sedam kapija,
„Dok se dodje pod bijelu kulu;
„Pod kulom su sovre postavljene,
„Na sovrama vina i rakije
„I ostale svake djakonije;
„Oko sovre sluge i služkinje,
„Da primaju konje i oružje:
„Konje dajte, oružja ne dajte,
„Pod oružjem za sovre sjedajte,
„Prek' oružja mrko vino pijte;
„Kada dodje Dubrovački kralju,
„Vi šutite, ja ću govoriti".
U riječi pod kulu padoše,
Sluge njima konje prihvatiše,

Digitized by Google

A služkinje svijetlo oružje;
Konje daše, oružje ne daju,
Pod oružjem za sovre sjedaju,
Prek' oružja mrko piju vino.
Al' eto ti Dubrovačkog kralja,
Pa je njima tiho govorio:
„O moj kume, Starina Novaće!
„I dosad su svati dolazili,
„Pod oružjem nisu pili vina".
Novak šuti, ništa ne govori,
Progovori Kraljeviću Marko:
„Prijatelju, Dubrovački kralju,
„Ovaki je adet u Srbalja:
„Prek' oružja piju mrko vino.
„Pod oružjem i sanak borave".
Kralj se vrati i ode na kulu.
Tu su noćcu tamnu prenoćili.
Kad u jutro jutro osvanulo,
Al' povika s bedena latinče!
„Čuješ, kume, Debelić-Novače!
„Eto gore na bijeloj kuli,
„Ondje ima dvoje latinčadi,
„Zovu tebe na mejdan junački;
„Valja njima na mejdan izići,
„Pa odvesti Jerinu djevojku".
Kad to začu Starina Novače
On pogleda na Grujicu svoga,
A Grujica ne htje ni na koga.
Veće skoči na noge lagane,
Pa on ode u bijelu kulu.
Kad izidje na kulu tananu,
Srete njega dvoje latinčadi,
S dvije oštre sablje u rukama,
Na Grujicu juriš učiniše,
Pade Grujo po zemljici crnoj,
Mahnu rukom i mačem zelenim,
Od dvojice načini četiri
Pa on podje niz bijelu kulu,
Javi mu se Jerina djevojka:
„Stani malo, dijete Grujica!"
Pa mu baci jabuku od zlata:
Nà to tebi, dijete Grujica:
„Ako tebi do nevolje bude,
„Neka znadeš, gdje Jerina sjedi".
Sidje Gjuro Starini Novaku
I donese glavu od latina.
Istom Grujo sjede za trpezu,
A povika s bedena latinče:
„Čuješ kume, Starina Novače!
„Eto dolje pod bijelom kulom,
„Tu imaju tri konja viteza,
„U sedlima do tri bojna koplja,
„Vrhovi im nebu okrenuti,
„Da preskočiš tri konja viteza,
„Pa da vodiš Jerinu djevojku".
Kad to začu Starina Navače,
On pogleda Kraljevića Marka,
Marko gleda od Sibinja Janka,
Janko gleda Relju Bošnjanina;
Relja skoči na noge lagane,
Pa on ode pod bijelu kulu,
I preskoči tri konja viteza
I na njima do tri koplja bojna,
Pa poteže sablju okovanu;
Oko konja dvanaest katana,
Sve dvanaest Relja pogubio,
Pa uzima tri konja viteza,
Odvede jih starini Novaku.
Istom Relja sjede za trpezu,
Ali viče s bedena latinče:
„Hajde, kume, Starina Novače!
„Te strijeljaj na kuli jabuku".
Gleda Novak vojvodu Miloša,
Miloš skoči na noge lagane,
Uze strielu za zlatnu tetivu,
Ustrijeli na kuli jabuku.
Pa donese Starini Novaku.
„Razljuti se Kraljeviću Marko",
Pa govori Starini Novaku:
„Da ja znadem, gdje sjedi Jerina,
„Ja jih ne bih više ni molio".
Veli njemu dijete Grujica:
„Hajde za mnom, Kraljeviću Marko,
„Vidio sam, gdje Jerina sjedi".
Izdoše na kulu tananu,
I nadjoše Jerinu djevojku
Svedoše je niz tananu kulu,
Al' povika s bedena latinče:
„Čuješ, kume, Starina Novače!
„Pred vama je sada zatvoreno
„Sedamdeset i sedam kapija".
Progovori Kraljeviću Marko:
„Daj mi, Grujo, Šarca od mejdana,
„Na njemu su ključi od kapija".
Grujo njemu dovede Šarina,
Pa poteže težku topuzinu;

Digitized by Google

Koliko se Marko razljutio,
Kako vrata koja udaraše,
Na četiri pole odlijeću,
Dok on dodje na gradsku kapiju;
Tvrda bješe, da je Bog ubio!
Kad udara težkom topuzinom,
Sva se ljulja iz temelja kula,
I prosu se iz kule kamenje;
Al' povika Dubrovački kralju
(Na kuli se onoj dogodio)
„Nemoj više udarati, Marko".
Pa doleće i donese ključe,
I otvori od kapije vrata,
Broji svojih hiljadu svatova;
Svatovi mu na broj izidjoše;
Onda reče Kraljeviću Marku:
„Hodi amo, prijatelju Marko:
„Hodi kralju, da se darujemo,
„Darujemo, i da s' oprostimo,
„Što je koji učinio kvara".
Dodje njemu Dubrovački kralju,
On misljaše i očekivaše,
Da će njega darivati Marko;
Mahnu Marko topuzinom težkom,
Mrtav kralju pade na kapiju,
A otide hiljada svatova,
Prav' odoše Smederevu gradu,
Lijepo ih Gjuro dočekao,
I drža jih petnaest danaka;
Ode Gjuro s Jerinom na kulu,
A ostali svaki dvoru svome.

Smrt Jova Despotovića. [1]

Razboli se Despotović Jovo
U Srijemu u toj zemlji ravnoj,
U lijepu selu Kupinovu;
Na smrt se je Jovo razbolio,
Pa dozivlje slugu Milutina:
„Milutine, moja vjerna slugo!
„Ti upregni konje u intove,
„Pa ti trči, štogod brže možeš,
„Krušedolu bielu manastiru,
„Te mi zovni mog rodjenog brata
„Moga brata, Maksima vladiku;
„I kaži mu, ništa ne zataji,
„Da se jesam na smrt razbolio;
„Pak odanle okreni intove,
„Trči brže mjestu Brkasovu,
„Te mi zovni moju staru majku,
„Staru moju majku Angjelija,
„Al' njoj nemoj pravo kazivati
„Da sam joj se na smrt razbolio;
„Već joj kaži od mene pozdravlje,
„Da se sada na vojsku opremam,
„Preko mora za devet godina,
„Pa je zovem, da me blagoslovi".
To je sluga hitro poslušao,
Te upreže konje u tri reda,
Ode pravo divnu Krušedolu.
Te kazuje Maksimu vladici,
Da se Jovo na smrt razbolio;
Pak odanle okrenu intove,
Ode pravo mjestu Brkasovu,
Te kazuje majci Angjeliji,
Da se Jovo na vojsku oprema
Preko mora za devet godina,
Pak je zove, da ga blagoslovi.
Veli njemu majka Angjelija:
„Milutine, naša vjerna slugo!
„Pričekaj me tri bijela dana,
„Dok umiesim bijele kolače
„I dok spremim tanane košulje,
„Da ponesem na dar mome Jovu".
Al' govori sluga Milutine:
„Oj Boga mi, gospo Angjelija!
„Jovo tebe čekati ne može,
„Jer je njemu hitna knjiga došla;
„Već ponesi u brašnu kolače,
„A košulje u bijelu platnu".
Od ina se majci ne mogaše,
Već spremi u brašnu kolače,
A košulje u bijelu platnu,
Paka sjede u lahke intove,
Otidoše preko Sriema ravna.
Kad su bili blizu Kupinova
Oko dvora sluge gologlave,

[1]) *Jovo Despotović*, drugi sin Despota *Stjepana Brankovića* i *Angjelije*, oženio se *Jelenom* sestrom slavnih junaka *Jakšića;* braneći Sriem od Turaka, junački se borio; umrô je u *Brkasovu* u Sriemu godine 1402.

Digitized by Google

A pušteni konji po livadi
Bez sedala i bez pokrovača;
Nit' se čuju bubnji ni svirale,
Nit' se viju alaji barjaci.
Tad govori majka Angjelija:
„Milutine, naša vjerna slugo!
„Kad se Jovo na vojsku oprema,
„Što mu sluge idu gologlave?
„Što s' pušteni konji po livadi
„Bez sedala i bez pokrovača?
„Što ne biju bubnji i svirale?
„Što s' ne viju alaji barjaci?"
Veli njozi sluga Milutine:
„Draga gospo, majko Angjelijo!
„Valja da je gospodar na ručku,
„Pa u zdravlje pije rujno vino
„I za srećna puta Boga moli,
„Za to su mu sluge gologlave;
„Što su vrani konji po livadi
„Bez sedala i bez pokrovača,
„Pušteni su da se ponapasu,
„Spremaju se dalek' putovati;
„Bubnji bili, pak su i prestali:
„Vijali se alaji barjaci,
„Duhnu vjetar od Fruške planine,
„Pa barjake zemlji položiše".
Kad su bili pred bijele dvore,
Tu se majka jadu dosjetila;
Kad uljeze u bijele dvore,
Al' se Jovo sa dušicom bori,
Više njega Maksime vladika,
Čati bratu samrtnu molitvu,
Kad to vidje majka Angjelija,
Zakukala, kano kukavica:
„Jao Jovo, moje rane grdne!
„Što će, Jovo, Srijem zemlja ravna?
„Što će, Jovo, tvoji bieli dvori?
„Što će, Jovo, tvoji vrani konji,
„Vrani konji i sivi sokoli?
„Što će, Jovo, tvoje pusto blago?
„Što će, Jovo, tvoja vjerna ljuba?
„Što će, Jovo, tvoja stara majka?"
Tad' se Jovo iz mrtvih povrati,
Pa mrtvačkim progovara glasom:
„Srijem zemlja šteć će gospodara
„Il boljega, ili će gorega:
„Moji konji i sivi sokoli,
„I bijeli ukraj Save dvori
„Mome bratu Zmaj ognjenom Vuku, [1])
„Moje blago mojoj staroj majci,
„Nek se hrani i oda zla brani;
„Moja ljuba, al' je roda tudja,
„Ona me je često opadala
„Mome bratu Maksimu vladici:
„„Despot Jovan hodi po Srijemu,
„„Te on ljubi mlade i djevojke;""
„Al' ni njozi žao ne činite:
„Podajte joj tri tovara blaga,
„Nek se hrani, dok je sreća nadje".
To izusti Despotović Jovo,
To izusti, a dušu izpusti.

Ženitba Maksima Crnojevića.

Podiže se Crnojević Ivo
Te otide preko mora sinja
I ponese tri tovara blaga
Da on prosi lijepu djevojku
Za Maksima, sa sina svojega,
Milu šćercu dužda od Mletaka.
Ivo prosi, dužde se ponosi
No se Ivo okaniti neće,
Snahu prosi tri pune godine
Snahu prosi a prosiplje blago.
Ja kad Ivan blago poharčio,
Latini mu dadoše djevojku
Djevojački prsten prihvatiše.
Prijatelji svatbu ustovaše:
Svatbu, kažu, u godini prvoj
Dok otide zdravo do Žabljaka,
I rodi mu vino i pšenica
I sakupi hiljadu svatova.
Ja kad tako svatbu urediše
Zeman dodje te ti domu podje
A prati ga novi prijatelju
Prijatelju dužde od Mletaka.

---

[1]) *Zmaj despot Vuk*, sin *Grgura Brankovića Smederevca*, vojevao je silno protiva Turkom za kralja ugarsko-hrvatskoga Matijaša, koji ga prizna god. 1471 za despota. Zbog velikoga junačtva narod ga je prozvao *Zmajem*. Umrô je god. 1485.

Digitized by Google

I prate ga dva duždeva sina
I prati ga stotina Latina
No išteti Ivan na pohodu:
Ide mudro, progovori ludo:
Reče duždu novu prijatelju:
„Prijatelju, dužde od Mletaka
„Čekaj mene s hiljadu svatova,
„Od hiljade manje biti neće,
„Čini mi se hoće biti više;
„Kad prijedjem more u to polje
„Ti isturi hiljadu Latina,
„Nek mi sretu u polju svatove:
„Neće biti ljepšega junaka
„U mojijeh hiljadu svatova
„Ni u tvo'jeh hiljadu Latina
„Od Maksima, od mojega sina
„Sina moga, mila zeta tvoga".
A to sluša dužde od Mletaka,
Dva sokola, dva duždeva sina
I slušaše stotina Latina.
Milo bilo duždu od Mletaka,
Ruke širi, u lice ga ljubi:
„Fala, prijo, na besjedi takoj!
„Kad ja stekoh mila zeta svoga
„Kom ljepote u hiljadi nema,
„Voljet ću ga nego oko jedno,
„Voljet ću ga neg jednoga sina;
„Ja ću njemu dare pripravljati,
„Pripravljati konje i sokole
„I kovati čekrkli čelenke,
„I rezati kolaste azdije,
„Neka nosi, neka se ponosi;
„Ako l' tako to nebude, prijo,
„Hoćeš doći; al ćeš grdno proći".
Otale mi Iva ispratiše
I na more vodu naturiše,
Iz gjemija njega isturiše,
Ode Ivan zdravo i veselo.
Ja kad bio pod bijeli Žabljak
Vidje Ivan svoje b'jele dvore:
Bijeli se u visini kula
Na ćošeta sićani čardaci,
A sjaju mu srčali pengjeri,
Vidje Ivan, pa se uželio.
Ždrala konja fati bakračlijom,
A pritegnu djemom od čelika,
No mu Ždrale sitno podigrava.
Nitko prvi njega ne ugleda
Ugleda ga vijerna ljubovca
S b'jele kule na srčali pengjer;
Kako vidje pozna gospodara
I pod njime od megdana Ždrala,
Pa potrča, a iz grla viknu
Viknu sluge, nabreknu sluškinje:
„A vi, sluge, polju pohitajte
„Te sretite poljem gospodara;
„Bre, sluškinje, brišiti avlije;
„A gdje si mi, dijete Maksime!
„Nu pohitaj pred kapiju našu
„Eto sine, mila baba tvoga,
„Baba tvoga, gospodara moga,
„Jaše konja sitno i veselo,
„Čini mi se snahu j' izprosio".
No Ivanu sluge pohitale,
Te u polju sretoš' gospodara,
A Ivanu ljuba potrčala,
Cjeliva ga u skut i u ruku,
Odpasa mu svijetlo oružje,
Pa oružje grli u naruče
U naruče nosi na čardake;
Vjerne sluge konje prifatiše;
Al eto ti dijete Maksima,
Srebri stolak nosi u naruče;
U sto sjede Crnojević Ivo,
Da s' odmori, da mu čizme skinu,
Kako sjede u srebrna stola,
Oči mu se odmah otimaše
Te Maksima pogleduje sina
Ta da vidiš jada iznenada!
Davno Ivan dvore ostavio
Prosit snahu tri godine dana,
Iza njega bolest udarila
U Žabljaku u postojbinu mu,
Mučna bolest, one kraste velje,
Na Maksima kraste napanule
Te mu b'jelo lice nagrdile
Bijelo mu lice našarale,
Iza krasta lice pocrnjelo
Pocrnjelo i odrpavilo;
Kunem ti se, kako tamo kažu,
Grdnijega u hiljadi nema
Od Maksima sina Ivanova,
Pade na um Crnojević-Ivu
Ja kakvu je riječ ostavio
Kod njegova nova prijatelja
Da odvede hiljadu svatova

Digitized by Google

Da ljepšega od Maksima nema,
Jutros, brate! nema grdnijega,
Te se Ivo bio raskario:
Mrke brke nisko objesio,
Mrk brci pali na ramena,
U obraz se ljuto namrdio,
Ni s kim Ivo riječ ne besjedi,
Veće gleda u zemljicu crnu;
Koliko se junak razdertio
Vidje ljuba pa se dosjetila
Podvi skute i podvi rukave,
Cjeliva mu ruku i koljeno:
„Gospodaru! ja se molim tebe
„Što s' u obraz sjetno neveseo?
„Al nijesi snahu isprosio?
„Al ti nije po ćudi djevojka?
„Ali žališ tri tovara blaga?"
Al je Ivo ljubi besjedio:
„Nu odalje! da te Bog ubije!
„Ja sam nama snahu isprosio:
„A po ćudi Latinka djevojka:
„Što je zemlje na četiri strane
„Ljepote joj u svu zemlju nema,
„Onakoga oka u djevojke
„Nit onakog stasa nit obraza:
„Ko j' vidio vilu na planini
„Ni vila joj, belći, druga nije;
„Ja ne žalim tri tovara blaga,
„U Žabljaku puna kula blaga,
„Na blagu se ni poznalo nije;
„No sam duždu riječ ostavio
„Da dovedem hiljadu svatova,
„Da ljepšega od Maksima nema;
„Jutros, ljubo, nema grdnijega;
„Ja se bojim kavge preko mora
„Kad Maksima sagledaju moga".
No da vidiš jedne ženske strane
Kako grdne reče gospodaru:
„Gospodare, da od boga nadješ!
„Kud te sila slomi preko mora
„Na daleko četresti konaka
„Preko mora, da ne vidiš doma!
„Ni bez jada dovedeš djevojku!
„A kod tvoje zemlje državine
„Malo l' ti je naše Gore Crne?
„Malo l' ti je Skadra na Bojani?
„Malo l' ti je ravna Miridita
„Ispod Skadra, pokraj mora sinja?
„Malo l' ti je sedam naš'jeh brda
„Sedam brda, sedam vojevoda?
„Da oženiš jedinoga sina
„I da nadješ za sina djevojku,
„Proću sebe glavna prijatelja?
„No te sila slomi preko mora".
Kad to začu Crnojević Ivo
Planu Ivo kako oganj živi:
„Ni sam bio, ni sam je prosio;
„Ko mi dodje, da mi je čestita,
„Živu ću mu oči izvaditi".
Haber ide od usta do usta.
To začuše mali i veliki
I začula sva gospoda srpska
Te o tome nitko ne besjedi.
Tako stade od godine jedne
Od godine za devet punijeh
Ne pominje nitko za djevojku.
U desetoj mezil knjiga stiže
Od njegova nova prijatelja
Prijatelja dužda od Mletaka,
Nov je bio, pak je postario,
Davno j, bilo, to devet godina!
Knjiga Ivu na koljeno pade
Al mu knjiga dosta grdno kaže:
„Prijatelju Crnojević Ivo
„Kad zabraniš u polju livadu
„Jal je kosi, jal je drugom daji,
„Da ne biju slane ni šnjegovi
„Po livadi cvijet rascvatio;
„Kad zaprosiš lijepu djevojku
„Jal je vodi, jali je ne prosi;
„Ti mi prosi milu šćercu moju
„Ti je prosi, a ja ti je dadoh,
„I mi onda svatbu ustovasmo
„I ti kaza do prve godine,
„Dok ti rodi vino i pšenica
„I sakupiš hiljadu svatova:
„Evo prodje i devet godina
„Niti ima tebe ni svatova.
„Brže piši list knjige bijele
„Prati knjigu miloj šćeri mojoj,
„Šćeri mojoj a toj snasi tvojoj,
„Da se tvoja snaha preudaje
„Da mi sliku traži prema sebe
„A ti hrdju traži prema tebe".
Ja kad vidje Crnojević Ivo,
Knjigu uči a ljuto se muči,

Digitized by Google

Kod njega se nitko ne pridesi
Ne pridesi mu lroga junaka,
Kom bi svoje derte izkazao
No od derta pogleduje ljubu:
„Ljubo moja nu me svjetuj sade
„Al' ću snasi knjigu opraviti
„Da se snaha naša preudaje;
„Al ću slati, ali slati neću?"
Ženska strana mudro progovara:
„Gospodar Crnojević Ivo!
„Kog su ljube dosle svjetovale
„Koga dosle, koga l' će odsele
„S dugom kosom a pameću kratkom?
„Al ti hoću riječ progovorit:
„Od Boga je velika grehota
„A od ljudi zazor i sramota
„Djevojačku sreću zatomiti
„I u njenu rodu uzaptiti
„Poslušaj me dragi gospodare!
„Od šta si se danas prepanuo
„Ako su ga kraste ištetile,
„Ako budu pravi prijatelji
„Za to riječ progovorit neće;
„Svak se boji muke i nevolje.
„Gospodaru, još besjedim tebe:
„Ako s' kavge preko mora bojiš
„Imaš danas punu kulu blaga,
„U podrume troljetnoga vina
„U hambare bijele pšenice;
„Imaš na što svate pokupiti,
„Rekao si biljadu svatova
„Danas kupi i biljade dvije
„Po izboru konje i junake.
„Ja kad vide tamo u Latina
„Pregledaju silu i svatove
„Da je Maksim slijepo dijete
„Ne smiju ti kavgu zametnuti.
„Kupi svate, te vodi djevojku
„Gospodaru, više ne premišljaj".
Grohotom se Ivan nasmijao,
Knjigu piše, dade tatarinu
Te je prati duždu od Mletaka:
„Prijatelju dužde od Mletaka
„Nu osluškuj i dnevi i noći,
„Zapalit ću na gradu topove,
„Zapalit ću trideset topova,
„Pa zapalit Krnja i Zelenka
„Neka ode jeka pod oblake;
„Prijatelju časa ne počasi
„Neg mi prati niz more gjemije
„Da mi sreteš na moru svatove".
A kad Ivo knjigu opravio
On prizivlje k sebi jazingjiju
Pa dovati jedan tabak knjige,
Izkidaše knjigu na komade
Pa pustiše po knjizi jaziju,
Te pozivlje kićene svatove.
Prvu knjigu Ivan opravio
Prati knjigu Baru i Ulčinju
Na Miloša Obranbegovića:
O Milošu Obranbegoviću!
„Pozivljem te u moje svatove,
„*Stari svate* da si pred svatove;
„No mi nemoj inokosan poći,
„Kupi svata sve što možeš veće
„Nek se znadu svati starosvatski".
Drugu Ivan knjigu opravio
Pokraj mora lomnoj Gori Crnoj
Na sestriča Jovan-Kapetana:
„Bre, sestriču Jovan-Kapetane!
„Vidji knjigu, časa ne počasi
„Pozivl e te ujak u svatove
„Da si *djever* uz tanku Latinku
„Ti sestriču Jovan Kapetane;
„No mi nemoj inokosan poći,
„Kup' u svate lomnu Goru Crnu
„Goru Crnu i Bjelopavliće,
„Neka bude barem pet stotina
„Pet stotina djeverskijeh svata,
„Nek je fala i meni i tebi.
„Kad sakupiš kićene svatove
„Ti, sestriču, da si pod Žabljaka
„Pod Žabljaka u polje široko".
Treću Ivan sitnu knjigu piše
Lomnu Kuću i Bratonožiću
Na vojvodu Likovića Iliju:
„O Ilija, brdskoj zemlji glavo!
„Vidi knjigu ne počasi časa
„Ti vojvodo da si u svatove
„Pod Žabljaka u široko polje
„No vojvodo, ne podj' inokosan;
„Povedi mi listom Brdjaniju".
A četvrtu knjigu opravio
Prati knjigu u Drekaloviće
Na Milića Šeremetovića:
„Bre Miliću Šeremetoviću!

Digitized by Google

„Kupi svate sve Drekaloviće,
„Vikni djecu, sve Vasojeviće
„Kreni djecu do zelena Lima;
„Što je veće to je bolje za te".
Petu Ivan knjigu opravio
Prati knjigu varoš-Podgorici
Podgorici, butun-porodici
Na rodjaka glavnoga junaka
Na sokola Kujungjića Gjura:
„Ti sokole Gjuro Kujundjiću!
„Vidji knjigu, ne počasi časa,
„No ti kupi kićene svatove,
„Kupi braću sve Podgoričane,
„Pa odjeni konje i junake:
„Udri konjma sedla osmanlije
„I zlaćene rate do kopita
„A na prsi zlatna silembeta
„Nek s' junački konji okićeni:
„Na junake dibu i kadifu
„I crvenu čohu sajaliju
„Što od vode čoha crvenija
„A od sunca čoha rumenija,
„A na glave kalpak i čelenke,
„Na junake meneviš-dolame
„A na noge kovče i čakšire;
„Nek su naša djeca okićena
„Nek su naša djeca odjevena
„Sa onijem ruhom gospodskijem
„Da svatove moje začinite
„Da ljepote ni tog ruha nema
„Da im nema lica ni oblika
„U svu srpsku zemlju i latinsku:
„Latini se hoće začuditi
„A onome srpskom odijelu;
„U Latina svašta na svijetu,
„Oni mogu srebro pokovati,
„Pokovati i srebro i zlato
„Sajaliju čohu porezati:
„Nemogu se doviti Latini
„Gospodskome na obrazu licu
„I gospodskom oku junačkome,
„Što su djeca ti Podgoričani".
Petu knjigu Gjuru opravio
I po knjigam pozvao svatove,
A Žabljaka i bez knjige zovne
I Žabljaka i okô Žabljaka.
Ja da možeš okom pogledati
I ušima jeku poslušati
Kad se sitne knjige rasturiše
Od tog mora do zelena Lima,
Te podjoše srpske poglavice.
I vojvode što su za svatove,
I delije, sve glavni junaci!
Kad vidješe starci i težaci
Poturiše rala i volove,
Sve se na jad slomi u svatove
U široko polje pod Žabljaka;
A čobani stada ostaviše,
Devet stada osta na jednome,
Sve se slomi u široko polje
Gospodaru jutros na veselje.
Od Žabljaka do vode Cetinje
Sve široko polje pritiskoše:
Konj do konja, junak do junaka
Bojna koplja kako čarna gora,
A barjaci kako i oblaci;
Razape se čador do čadora
Pod čadore krasne poglavice;
Dan daniše pak i zanoćiše;
No da vidiš jutru na uranku
Prije danka i jasnoga sunca
Podranila jedna poglavica
Što je jednoj zemlji stariešina,
Po imenu Jovan Kapetane,
Što bijaše djever uz djevojku,
Podranio, polje ostavio
I u polje kićene svatove
A došao gradu na bedeme,
Niko s njime nije polazio,
S gospodarom cigle dvije sluge,
Dvije sluge idu nazorice
A gospodar s njima ne besjedi
No je čelo grdno namrdio,
I ponisko brke objesio,
Mrki brci pali na ramena;
On mi šeta gradu po bedemu
Pregledaje na gradu topove,
Pregleduje svoju gospodštinu
Pregleduje, brate, carevinu;
Najviše se oči otimahu
Na kićene u polju svatove:
Nije šala, nije šukurlija
Od Žabljaka do Cetinje vode
Udaren je šator do šatora.
Konj do konja, junak do junaka,
Bojna koplja kako gora čarna,

Digitized by Google

A barjaci kako i oblaci.
Tako Jovo bješe uranio.
Te on šeta gradu po bedemu,
A vidje ga Crnojević Ivo,
Pa Ivanu vrlo mučno bilo,
Na jutru mu nazva dobro jutro!
„Dobro jutro Jovan kapetane
„Što s', sestriću, jutros uranio?
„Što s' u polju šator ostavio?
„I u polju kićene svatove?
„Što li si se, sine, namrdio?
„U obraz si sjetno neveselo?
„Kaž' ujaku jutros na uranku".
Odgovara Jovan kapetane:
„Prodji me se moj ujače Ivo!
„Koju bih ti riječ besjedio
„Ti mi riječ poslušati nećeš;
„A kad bi me, ujo, poslušao
„Da otvoriš te podrume tvoje
„Da daš dosta izobila vina,
„Da napojiš u polju svatove.
„Pa da pustiš te hitre telale,
„Nek telali kroz svatove viknu;
„*Nek svatovi svaki domu ide.*
„Nu rasturi to veselje tvoje
„Moj ujače, Crnojević Ivo!
„E smo našu zemlju opustili,
„Slomila se zemlja u svatove,
„Osta zemlja pusta na krajini,
„Zemlja naša strašna od Turaka,
„Od Turaka preko vode sinje.
„Moj ujače, Crnojević Ivo!
„I prije su vodjene djevojke,
„I prije su momci oženjeni,
„I prije su bivala veselja
„U svoj zemlji, u svoj kraljevini;
„Toga jada nidje nije bilo
„Da podigneš zemlju u svatove!
„A daleko kosti zanijeti
„Braći našoj preko mora sinja
„Preko mora četresti konaka
„Gdje nam tamo svoje vjere nema,
„Nit' imamo krasna prijatelja,
„No je nama zemlja krvi žedna;
„Pa kad vide preko mora sinja
„Kada vide sve srpske junake,
„Ja se bojim kavge medju braćom,
„Može jada biti na veselju.
„Moj ujače, Crnojević Ivo!
„Da ja tebi jedno jade kažem:
„Sinoć polju legoh pod šatorom,
„Dopadoše dvije moje sluge
„Na pero me ćurkom pokrivaše
„I gospodsko lice zavijaše;
„Oči sklopih, grdan sanak vidjeh
„Grdni sanak, da ga Bog ubije!
„Gdjeno u snu gledam na nebesa,
„Na nebu se, ujo, naoblači;
„Pa se oblak nebom okretaše,
„Oblak dodje baš više Žabljaka,
„Više tvoga ponosita grada,
„Od oblaka pukoše gromovi,
„Grom udari tebi u Žabljaka
„Baš u tvoju krasnu kraljevinu
„U dvorove tvoju postojbinu;
„Žabljaka ti oganj oborio
„I najdonji kamen rasturio;
„Što bijaše jedan ćošak bijel
„Ćosak pade na Maksima tvoga,
„Pod ćoškom mu ništa ne bijaše,
„Ispod ćoška zdravo izišao. —
„Moj ujače Crnojević Ivo
„Ne smijem ti sanak iskazati,
„Tek ako je sanu vjerovati
„Vjerovati sanu i biljezi,
„Ja ti ujo, hoću poginuti,
„Poginuti u tvoje svatove,
„Jal poginut, jali rana dopast'!
„Moj ujače, da od boga nadješ
„Ako meni štogod bude tamo
„Kakva muka u veselju tvome
„Jal poginem, jal dopadnem rana,
„Čekaj, ujo, onda jade grdne;
„El ja vodim djece pod barjake
„Porodice ljuta Crnogorca
„Pod barjake djece pet stotina:
„Gdje jauknem svi će jauknuti,
„Gdje poginem svi će poginuti;
„No ti s' molim jutros na podranku
„Molim ti se, a ljubim ti ruku
„Da rasturiš u polju svatove,
„Nek svatovi svaki domu ide.
„Prodj' s' djevojke, da je Bog ubije!"
Kad to čuo Crnojević Ivo,
Planu Ivo kako oganj živi,
Te on kara sestriča Jovana;

Digitized by Google

Njega kara i ljuto ga kune:
„Zao sanak, sestriću Jovane!
„Bog godio i Bog dogodio
„Na tebi se taki sanak zbio!
„Kad ga vidje rašta opovidje,
„Opovidje jutros na podranku
„Kad svatovi misle da polaze?
„Moj sestriću, Jovan kapetane,
„San je laža, a bog je istina;
„Ružno si se glavom naslonio,
„A mučno si nešto pomislio. —
„Znaš, sestriću, neznali te ljudi!
„Dosta mi je i muke i ruga:
„Nasmija se sva gospoda naša,
„A šapatom zbori sirotinja,
„Gdje mi sjedi snaha isprošena
„I kod baba i kod stare majke
„A gdje sjedi za devet godina?
„Znaš sestriću, neznali te ljudi!
„Da ću tamo junak poginuti
„Neću moju snahu ostaviti
„Ni veselje jutros rasturiti.
„No kako si meni starješina
„I pošao djever uz djevojku,
„Nu nabrekni na kamenu gradu
„Nu nabrekni, prizovi tobgjije,
„Neka tope pune i napune,
„Nek napune trideset topova;
„Pa prizovi starca Nedijeljka
„Što mu b'jela prošla pojas brada,
„Koji čuva tope baljemeze,
„Čuva tope *Krnja* i *Zelenka*,
„A kojijeh u svoj zemlji nije,
„U vlaških jeh sedam kraljevina,
„U turskoga Otmanović-cara;
„Nu prizovi starca Nedijeljka
„Neka tope puni pa prepuni
„Neka prida praha i olova,
„Nek podigne nebu pod oblake,
„Neka puknu stari beljemezi;
„Haber podaj polju u svatove,
„Nek se naša braća oslobode,
„Nek odmaknu konje od obale
„Od studene od vode Cetinje,
„E se mogu konji pokidati,
„U Cetinju vodu poskakati,
„Braću našu kićene svatove
„Iz ubaha vatiti groznica:
„Nu objavi i svoj braći kaži,
„Gdje će pući trideset topova
„Hoće pući Krnjo i Zelenko.
„Pa zakaži, moj mili setriću!
„Nek čauši u to polje viknu,
„Neka krenu iz polja svatove,
„Evo ćemo preko mora sinja".
Posluša ga Jovan-Kapetane,
Te priviknu na gradu tobgjije,
I priziva starog Nedijeljka,
Napuniše trideset topova,
Napuniše Krnja i Zelenka
Napuniše, pak ih prepuniše
Pridadoše praha i olova
Digoše ih nebu pod oblake
Pa im živi oganj pridadoše.
Da se možeš, brate pridesiti
U ušima jeku poslušati,
I očima seir pogledati,
Ja kad puče trideset topova,
Pa kad puče Krnjo i Zelenko,
Polje tutnji, a planina ječi,
Cetinja se voda uspljuskuje,
Popadoše konji na koljena
A junaci mnogi potrbuške:
Nije šala, na gradu topovi!
Nije šala, Krnjo i Zelenko!
Čauš viknu, kucnu dalbulana,
Krenuše se iz polja svatovi,
Otidoše i zdravo i mirno.
Kako koji konak u napredak
Sve gairet bolji medju braćom.
Prehodiše polja i planine,
Spustiše se u primorje ravno,
U široko polje pokraj mora,
Te svatovi polje pritiskoše
Ugledaše u more gjemije
Prijatelje u sretaoštinu;
Svatovi se rahat učiniše
U širokom polju pokraj mora:
Ko imaše konja od megdana
Okreće ga, po polju gjilita:
Ko l' bekrija, naginje čuturom,
Te on pije ono rujno vino;
Ko imaše grlo pouzdano,
Popijeva svatske poskočice;
Medju njima Crnojević Ivo
Jaše Ždrala konja od megdana

Digitized by Google

Oko njega dva sokola siva;
S desne strane dijete Maksime,
Što je Maksim krasan gjuveglija
Na njegovu od megdana vrancu;
A s lijeve Miloš Obrenović
Na doratu konju od megdana
Ivan gleda djecu oko sebe,
Gleda djecu, pake progovara:
„Braćo moja kićeni svatovi!
„I vi braćo, sve vojvode mlade!
„Ja bih htio progovorit riječ
„Kad bi ste me braćo poslušali:
„Mi hoćemo preko mora sinja
„Preko mora četresti konaka,
„A vodimo mila sina moga.
„Sina moga hitra gjuvengliju
„Al su njega kraste nagrdile
„I sina mi muka oborila,
„Grdnijega u svatove nema;
„A ja, braćo, jesam govorio
„Na prosidbi, kad snahu isprosih,
„Što dovedem kićenijeh svata
„Ni u Mletku što bude Latina
„Da ljepšega neće bit junaka
„Od Maksima, od sina mojega!
„Jutros, braćo, nema grdnijega!
„I ja sam se ljuto razdertio.
„Da kad dodjem novu prijatelju
„Prijatelj će mene zastidjeti,
„I turiti kavgu u svatove;
„Nego, braćo, kićeni svatovi!
„Desio se danas medju nama
„Glavan junak vojvoda Milošu
„Ta Milošu Obrenbegoviću,
„Ljepote mu u svatove nema
„Ni će biti tamo u Latina;
„Kad bi ste me, braćo, poslušali
„Da skinemo perje i čelenku
„Sa Maksima mila sina moga
„Na Miloša Obrenbegovića,
„Da Miloša zetom učinimo
„Dok djkvojku odtud izvedemo".
Kad to čuše kićeni svatovi,
Nema brata ni kićena svata
Nema brata tome da kmetuje;
Ne smijahu kićeni svatovi
El je Maksim krvničko koljeno,
Mogu njemu žao načiniti.
Može nekom glavu ukinuti:
Nema kmeta da kmetuje tome;
Progovori vojvoda Milošu:
„O Ivane naša poglavice!
„Što dozivlješ i braću sazivlješ,
„No mi pruži desnu tvoju ruku,
„I zadaj mi Božju vjeru tvrdu
„Za Maksima za tvojega sina;
„Da Maksimu žao ne učiniš,
„Na veselju gdje za sad poturaš,
„Od mene ti Božja vjera tvrda
„Preveš'ću ti snahu preko mora,
„I bez kavge i bez muke kakve;
„Tek Ivane ne će tevećeli:
„Što god bude dara zetovskoga
„Da mi dara nitko ne dijeli"
Kad to začu Crnojević Ivo
Grohotom se, brate, osmjenuo:
„O Milošu, srpska poglavice,
„Šta pominješ dara zetovskoga?
„Tvrdja vjera, brate, od kamena
„Nitko t' dara dijeliti neće,
„Prevedi mi snahu preko mora
„Dovedi je u bijeli Žabljak,
„A ja ću te, brate, darivati:
„Dat ću tebi dvije čizme blaga,
„I dat ću ti moju kupu zlatnu
„Koja bere devet litar vina,
„Što j' od suha salivena zlata;
„I još ću ti, brate, darivati:
„Dat ću tebi suru bedeviju,
„Bedeviju što ždrijebi ždrale,
„Što ždrijebi konje ognjevite:
„Objesit ću t' sablju o pojasu
„Koja valja tridest česa blaga".
I tako se braća pogodiše
I skidoše perje sa Maksima
Zlatno perje, čekrkli čelenku,
Na Miloša Obrenbegovića,
Te Maksima jandal očušnuše
A Miloša zetom učiniše
U to doba moru udariše
U sinje se more navezoše.
Bog im dade i od Boga sreća
Iz mora se zdravo izvezoše
A pod Mletke grada udariše
Te Mletačko polje pritiskoše.
Na gradu se otvori kapija,

Digitized by Google

A navali i muško i žensko,
No da sretu u polju svatove,
Da učine seir od svatova,
I da vide, jel istina tako,
Da poznaju zeta duždevoga
Jel istina kako ljudi kažu
Da m' ljepote na daleko nema
U svatove ni pak u Latine.
Lasno zeta poznavati bješe
Po njegovu perju i čelenci
Po njegovu stasu i obrazu.
Kad vidješe, da j' istina tako,
Dopadoše dva duždeva sina
Te sretoše mila zeta svoga,
Grle zeta i odtud i ovud,
Pa ga vode na tanke čardake,
A na konak svate rasturiše
Po trojicu i po četvericu
Kako će im biti ponajbolje.
Čudan adet bješe u Latina
Svadbovati rodu djevojačkom
I odmorit konje i junake;
Posidješe tri četiri dana,
Kad četvrto osvanulo jutro,
Te pukoše na gradu topovi,
Čauš viknu, kucnu dalbulana,
Pak su hazur kićeni svatovi,
Zeman dodje da ti doma podju.
Svatovi se na broj iskupiše
U šarenu kamenu avliju
Zatvorena vrata na kapiju,
Zatvorena i pak zaklopljena,
Na kapiji četiri gjelata
Dva Arapa i dva Latinina,
Krvave im ruke do ramena
I oštrice sablje do balčaka,
Svatovi se malo prepadoše;
Pa da vidiš još poveće bjede
Nema njima dva najbolja druga
Nema druga vojvode Miloša
Što su njega zetom učinili,
I nema im Latinke djevojke
A djevojke, oko šta su došli!
Al svatovi malo pričekaše
Stade zveka kamena sokaka
Stade zveka, stade otud jeka.
Al eto ti vojvode Miloša
Na njegovu od megdana doru,
Ustavlja ga djemom od čelika
A dovata malo bakračlijom,
A doro mu sitno podigrava,
Te veselo u družinu dodje,
Na jutro im nazva dobro jutro,
Sva družina jednu riječ kažu:
„Dobro dodje, dijete Maksime!“
Za Milošem omah pristadoše
Dvije šure, zeta postigoše,
Doniješe gospodskoga dara
Da daruju zeta kod svatova:
Jedan šura jedan peškeš daje:
Dovede mu bez biljega vranca
I na vrancu Latinku djevojku,
No se pusnik k zemlji uvijaše
Od čistoga i srebra zlata,
U zlato su konja opkovali
Zlatni rati biju po kopiti,
A na prsi divna silembeta;
I na ruci sivoga sokola
Te Maksima zeta dozivaše:
„Na poklon ti konjić i djevojka
„I na konju i srebro i zlato,
„I na poklon siva tica soko
„Kad si tako vidjen medju braćom“.
A Miloš se s konja poklanjaše,
Te lijepo dara prifataše:
Drugi šura sablju donesao
Salivenu od suvoga zlata
Sablja valja mlogo b'jela blaga,
Opasa je zetu o pojasu:
„Nosi zete te mi se ponosi“.
Al eto ti punca i punice
Ja kakva li dara doniješe!
Punac nosi kalpak i čelenku
U čelenci alem kamen dragi
Koji sjaje kao jarko sunce
Pogledati ne da u junaka
Te Maksima zeta dozivaše:
„Na poklon ti kalpak i čelenka“.
Miloš dara divno privataše.
A da vidiš zlosretne punice!
Ona nosi od zlata košulju
Koja nije kroz prste predena
Ni u sitno brdo uvodjena
Ni na razboj ona udarena:
No košulja na prste pletena,
U kolijer upletena guja

Digitized by Google

A pod grlom izvedena glava,
Baš se čini, kao da je živa
Ljuta guja (guja će ga udrit),
Na glavi joj alem kamen dragi,
Kada ide momak sa djevojkom
U ložnicu da ne nosi sv'jeće
Nek svijetli alem kamen dragi;
Te Maksima zeta dozivaše:
„Na poklon ti od zlata košulja".
No se čude kićeni svatovi
No se čude daru latinskome.
No da vidiš dara iznenada:
Al eto ti starca Jezdimira
Mila brata dužda od Mletaka
Bijela mu prošla pojas brada,
Na zlatnu se štaku naslonio,
Roni suze niz gospodsko lice,
Roni suze i nevolja mu je:
Sedam žena mijenio bio,
A od srca ne im'o poroda,
Pa uzeo k sebi sinovicu,
Sinovicu, njemu osobnicu
Mješte kćeri i mješte sinova,
Pak se starcu sade ražalilo,
El je sprema preko mora sinja;
Neko čudo bješe zagučio
I turio pod pazuho svoje:
A kad dodje k braći svatovima,
Po imenu zeta dozivaše,
Dozivaše pa ga ogrtaše,
Ogrnu ga kolastom azdijom
Savrh glave do zelene trave,
Pokri zeta i konja dorata;
Ja kakva je, jada dopanula!
U junačke oči udarila
I pričaju i kažuju ljudi
Dok iznutra udrio postavu
Otišlo je tridest ćesa blaga
A s lica joj ni hesapa nema:
„Na poklon ti, ti moj mili zete!
„Na poklon ti kolasta azdija,
„Koje danas u svijetu nije
„U našega ni jednoga kralja,
„Ni će biti u cara turskoga;
„Nosi zete te mi se ponosi".
Maksim gleda jade isprijeka
Isprijeka ali poprijeko.
Ja kad tako zeta darivaše
Na kapij'se otvoriše vrata,
Pa stadoše sluge i sluškinje
Na kapiju svate darivati,
O konjima vezene jagluke
Junacima tanke boščaluke;
Darivaše, polju ispratiše,
Na djemije vodi naturiše
Iz djemija zdravo isturiše;
Otidoše zdravo i veselo.
Ja kad biše polju pod Žabljaka
Gdjeno su se braća sastanula
Gdjeno će se s jadom rastanuti;
Da ti vidiš jadu započetka!
Pohitao dijete Maksime
Na njegovu bez biljege vrancu
I skupio desetinu druga,
Hoće svojoj na muštuluk majci;
A kad vidje vojvoda Milošu,
Te dorata konja podigrava
I dogna ga blizu do djevera
Do djevera Jovan-Kapetana,
Djevojke se rukom dofatio;
Al da vidiš proklete djevojke!
Na oči joj zlatali mahrame
Rijetke su te kroz njih vidjaše:
Ja kad vidje konja i junaka
Prevari se, zanese je pamet,
Te usturi zlatali mahrame
A otkriva oči obadvije
I pruži mu ruke obadvije;
No ko vidje, čini s' ne vidio;
Vidje svekar Crnojević Ivo
Vidje svekar, i za jad mu bilo,
Te Latinci snasi progovara:
„K sebi ruke, mila snaho moja,
„K sebi ruke, obje ti opale!
„Pokri oči, obje ti ispale.
„Rašta gledaš na junaka tudja
„Na Miloša Obrenbegoviča?
„No pogledaj, mila snaho moja!
„No pogledaj poljem pred svatove
„Štono junak na konju vrančiću,
„Bojno koplje nosi u rukama,
„Zlatan sjaje na plećima štitak,
„A kraste mu lice nagrdile.
Iza krasta lice pocrnjelo,
„Ono ti je dijete Maksime;
„A ja sam se tamo pofalio

Digitized by Google

„Kad sam tebe u baba prosio
„Stogod bude kićenijeh svata
„Da ne bude ljepšega junaka
„Od Maksima od sina mojega;
„U tom sam se, snaho, prepanuo
„Miloša smo zetom učinili
„I Milošu dare poklonili
„Da prevede tebe preko mora
„I bez kavge i bez muke naše".
Kad joj reče, ka' da posiječe,
Te pod sobom konja ustavila
Naprijed mu ni kročiti neće,
Pa Latinka svekru progovara:
„Mio svekre, Crnojević Ivo!
„Maksimu si sreću izgubio
„Kako s' drugog zetom učinio!
„Rašta svekre? da od Boga nadješ!
„Ako su ga kraste ištetile,
„Ko je mudar i ko je pametan
„Tome, svekre, valja razumjeti,
„I svak može muke dopanuti;
„Ako su ga kraste našarale
„Zdrave su mu oči obadvije,
„Srce mu je baš koje je bilo;
„Ako l' si se, svekre, prepanuo,
„Gdje je Maksim još tanko dijete,
„Njega čekah za devet godina
„Njega čekah u babovu dvoru
„I još bi ga za devet čekala
„U Žabljaku u vašemu gradu,
„Nikom nebi obraz zastidjela
„Ni ja rodu, ni ja domu mome.
„No ti, svekre, Bogom ti se kunem!
„Ja ti vraćaj blago sa jabane
„Sa vašega vojvode Miloša,
„Te udari na Maksima tvoga,
„Jal' naprijed ni kročiti neću
„Baš da češ mi oči izvaditi",
No se Ivan ljuto zamučio
Prizva braću i neke vojvode:
„Braćo moja, ako Boga znate!
„Nu kmetujte meni i Milošu
„Za našega dara iz Latina!"
Nema kmeta ni dobra junaka
Ja koji će tome kmetovati,
El su bili ruke ufatili
I zadali Božju vjeru tvrdu
Da mu dara nitko ne dijeli,
No još Ivan da ga podaruje.
Ne mogoše braća da kmetuju
El se jednom utvrdilo bilo.
Ja kad začu vojvoda Milošu,
Te prigoni od megdana dora
A Ivanu riječ progovara:
„O Ivane naša poglavice!
„Kamo vjera? stigla te nevjera!
„Nijesmo li vjeru učinili
„Da mi dara nitko ne dijeli?
„A sad ste se tome prisjetili!
„Kad si mučan i kad si nevjeran
„More! ću ti dara pokloniti
„Rad hatara naše braće krasne,
„Prva ću ti dara pokloniti,
„Na poklon ti vranac i djevojka;
„Da je puta i pravoga suda
„Djevojka je meni poklonjena,
„Poklonio i otac i majka
„Poklonila oba brata njena;
„Al o tome neću govoriti,
„Već ti hoću dara pokloniti,
„I na konju i srebro i zlato,
„I poklonit sivoga sokola,
„I na poklon sablja od pojasa;
„Svega ću ti dara pokloniti,
„Već ja ne dam cigle do tri mrve;
„Ne dam s glave tastove čelenke,
„Sa ramena kolaste azdije,
„I ja nedam od zlata košulje,
„Hoću nosit mojoj zemlji divnoj
„Nek pofala mojoj braći bude;
„Kunem vi se i Bogom i vjerom
„Ne dam taka tri komada dara".
Kad začuše kićeni svatovi
Te svatovi jednu riječ kažu:
„Fala tebi vojvodo Milošu,
„Fala tebi, gospodsko koljeno!
„Kad si taki vidjen medju braćom
„Kad si vidjen i kad si pogodan".
Svi svatovi jednu riječ kažu;
Svatovi se braća pogodiše,
No imaju nepogodna druga,
A na konju nesretnu djevojku,
Djevojci je vrlo žao dara,
A najviše od zlata košulje,
Te poviknu iz bijela grla
Po imenu dijete Maksima;

Digitized by Google

Prepade se Crnojević Ivo
Te Latinci snasi progovara:
„Snaho moja, Latinko djevojko!
„Nemoj vikat dijete Maksima
„Eli smo mu žao učinili
„A Maksim je hitar kavgagjija,
„Hoće, snaho, zametnuti kavgu
„Na veselju, u svatove svoje;
„Snaho moja, Bogom ti se kunem!
„U Žabljaku puna kula blaga,
„Sve ću blago tebi pokloniti,
„Čin' od blaga što je tebi drago".
Al ne sluša zlosretna djevojka,
Viknu jednom, pak ga ne doviknu,
Drugom viknu, dokle ga doviknu;
Maksim vrana konja povrnuo,
Osluškuje šta će besjediti,
A djevojka grdno progovori:
„O Maksime, nemala te majka!
„Majka nema do tebe jednoga
„A po danas ni tebe ne bilo!
„Od koplja ti gradili nosila!
„A od štita grobu poklopnice!
„Crn ti obraz na Božem divanu!
„Kako ti je danas na megdanu
„Sa vašijem vojvodom Milošem!
„Za što blago dadoste drugome?
„A nije mi ni tog žao blaga
„Neka nosi, voda g' odnijela!
„No mi žao od zlata košulje,
„Koju no sam plela tri godine
„A sa moje do tri drugarice
„Dok su moje oči iskapale
„Sve pletući od zlata košulju,
„Mislila sam da ljubim junaka
„U košulji od samoga zlata,
„A vi danas dadoste drugome;
„No me čuli, djuveglija Makso!
„Brže vraćaj sa jabane blago,
„Ako l' blago povratiti nećeš
„Kunem ti se Bogom istinijem
„Naprijed ti ni kročiti neću,
„No ću dobra konja okrenuti
„Dognat ću ga moru do obale,
„Pa ću 'fatit listak šemišljikov,
„A moje ću lice nagrditi,
„Dok pokaplje krvca od obraza,
„Po listu ću pisati jaziju,
„Dodat ću je sivome sokolu,
„Neka nosi staru babu mome,
„Neka kupi svu latinsku silu,
„Nek ti hara bijela Žabljaka,
„Nek ti vraća žalost za sramotu".
Kad to začu dijete Maksime,
To Maksimu vrlo za jad bilo,
Vrana konja na trag pripovrnu
Opasa ga trostrukom kangjijom,
Puče konju koža po sapima
A pokapa krvca po kopiti;
No mu ljuto pusnik poskočio,
Po tri koplja u nebo skočio
Po četiri zemlje preskočio,
Ne desi se dobroga junaka
Da ufati grdna zlosretnika,
No mu sokak poljem učiniše,
A niko se jadu ne dosjeti,
Porašta je konja povratio.
A kad vidje vojvoda Milošu:
Grohotom se Miloš nasmijao:
„Fala Bogu! fala istinome
„Kud se ono Maksim zatrčao?"
A ne vidi jade iznenada!
Kad dopade dijete Maksime
Na Miloša bojno koplje pušti,
Bojnijem ga kopljem udario,
Pod čelenku medju oči crne,
Na zatiljak oči iskočiše,
Mrtav pade pod konja dorata,
Miloš pade, a Maksim dopade,
Koliko mu krvce žedan bješe
Manu sabljom, odsječe mu glavu,
Pak je vrancu baci u zobnicu,
A djevojku ote u djevera
Pak pobježe na muštuluk majci.
Mili Bože na svem tebi fala!
Da se kome onde pridesiti,
I očima jade pregledati,
Kada pade krasna poglavica
A zgleda se mloga porodica,
U junake krvca uzavrela,
Pa se staše darivati darom
A njinjijem darom nemilijem:
Iz pušaka crnijeh krušaka
Dokle duge puške isturiše,
Dok to polje magla pritisnula
Od hitroga praha i olova,

Digitized by Google

Tad s' u tami mači povadiše
Te se njine majke ojadiše,
A sestrice u crno zaviše
A ljubovce ostaš' udovice;
Stade piska po polju junaka
Stade vriska bijesnih hatova
Stade prasak gjumišli pištola,
Stade zveka oštrijeh mačeva
Stade lelek ranjenih junaka
Ogreznu im krvca do koljena.
A po krvi jedan gazi junak,
Junak bješe Crnojević Ivo,
Crno njemu srce do vijeka!
Krvcu gazi a Bogu se moli:
„Daj mi, Bože, vjetar od planine
„Da raždene ovu maglu kletu
„Da pogledam i dolje i gore
„Ko pogibe, ko l' ostade danas".
Bog mu dade, vjetar udario
Te razagna i razvedri polje,
Ivan gleda i gore i dolje
Al ne znade ništa kud je gore:
Polomljeni konji i junaci
No po polju krče ranjenici.
Ja kan vidje Crnojević Ivo
On prevrće te leševe mrtve
I krvave ogleduje glave,
Sve tražaše dijete Maksima
Al ga Ivan naći ne mogaše,
Na on nadje sestrića Jovana
Što je djever bio kod djevojke
Što ujaku sanak kazivao
U Žabljaku jutru na pohodu;
Zaludu ga Ivan nahodio
U krvi ga poznat ne mogaše
Mimo njega junak prolazaše;
A vidje ga Jovan Kapetane,
Te ujaku Ivu progovara:
„Moj ujače, Crnojević-Ivo!
„Čim si mi se tako ponesao?
„Ili snahom? ili svatovima?
„Ili gospodskim darom prijateljskim?
„Te ne pitaš nesretna junaka
„Jesu li mu rane dosadile?"
Vidje Ivan, pa suze prosiplje,
Iz krvi ga malo ispravio:
„Moj sestriću Jovan Kapetane?
„Jesu l' tvoje rane za vidanje?
„Da te nosim u nesrećan Žabljak
„Da ti tražim od mora ećime?"
A Jovan mu onde progovara:
„Prodji me se, moj ujače Ivo!
„Kamo oči? njima ne gledao!
„Ovake se rane ne vidaju:
„Lijeva je noga salomljena,
„Salomljena na dvoje, na troje,
„A desna je ruka osječena
„Osječena ruka po ramenu,
„A po srcu sablje dofatile
„Ispale su crne gjigerice".
Ja kad vidje Crnojević Ivo,
Brže pita sestriča svojega:
„Moj sestriću! dok si u riječi
„Kako djever bješe kod djevojke,
„A dopade dijete Maksime,
„Eda vidje gdje pogibe Maksim?
„E znade li što bi od djevojke?"—
— „Prodji me se, moj ujače Ivo!
„Nije tebi Maksim poginuo
„No kad dodje na konju pomamnu,
„Te izgubi vojvodu Miloša
„Pak djevojku ote u djevera,
„On pobježe ka nesretnoj majci".
To izusti, laku dušu pusti.
Pobaci ga Crnojević Ivo
A pohiti u bijeli Žabljak:
Ja kad dodje pred gradsku kapiju
A pred gradom koplje pobijeno
A za koplje vranac konjic svezan,
Sitna mu je zobca ustaknuta,
Pred njim sjedi dijete Maksime
Na koljenu sitnu knjigu piše
Svome tastu duždu od Mletaka,
A dvori ga zlosretna djevojka;
Na mezile knjigu opravio:
„O moj taste, dužde od Mletaka!
„Kupi vojsku, svu latinsku zemlju
„Te mi haraj bijela Žabljaka,
„I ti vodi milu tvoju ščercu
„Ni ljubljenu ni omilovanu:
„Mene prodje moja gospoština
„I država moja kraljevina:
„Hoću bježat preko zemlje duge
„Hoću bježat caru u Stambula
„Kako dodjem hoću s' poturčiti".
Zlo se začu po svoj zemlji njinoj,

Digitized by Google

Kad začuše Obranbegovići
Začu netko Obranbegić Jovan
Mili bratac vojvode Miloša,
Nešto misli, pa na jedno smisli,
Brže konja svoga dofatio,
Sedla konja što ga ljepše može,
Opasuje što ga tvrdje može,
Pak se konju fati na ramena,
Halali se i oprosti junak,
Kaže rodu, kaže braći svojoj:
„Hoću, braćo, i ja u Stambula,
„Odoh, braćo, braću da sačuvam,
„Ko doraste u toj zemlji našoj.
„Tamo ode krvničko koljeno
„On će dvorit cara u Stambolu,
„Izdvorit će kakvu vojsku silnu
„Te će zemlju našu pogaziti.
„Braćo moja, i pak porodice!
„Dok čujete mene u životu,
„U životu, u Stambulu bilu,
„Nemojte se, djeco, prepanuti,
„On nesmije vojsku podignuti:
„On će na vas, a ja ću na njega".
Tako reče a u Stambol ode.
Kad je bio blizu do Stambola,
U putu se oba pristigoše,
Te pred cara idu uporedo,
A car znade ko su i kako su,
Pa ih care jedva dočekao,
Dočekao, oba poturčio,
I turska im imena nadjeo.
Jovanu su ime nadjenuli:
Mamut-beže Obranbegoviću;
A Maksimu ime nadjedoše:
Skender-beže Ivanbegoviću.
Dvore cara za devet godina
Izdvoriše devet zijameta
Svijeh devet daše za pašaluk,
Car im dade bijele tugove
I vezirstvo na te zemlje dvije
Bez promjene vazda do vijeka:
Mamut-begu Obranbegoviću
Dade zemlju ravna Dukadjina
Gdjeno rodi izobila vina,
Dosta vina, više urmetina,
Dosta ima bijele pšenice,
Krasnu zemlju, što je ljepše nema;
A on dade sinu Ivanovu
Grdnu zemlju Skadar na Bojani
A u kome nikad ništa nema,
No se legu žabe i bivoli,
I imaše soli sutorine.
Kako tade, tako i danaske, [1])
Nijesu se nigda umirili,
Niti mogu krvcu da umire
No i danas tu prosiplju krvcu.

Ženitba Gjurgja Črnojevića.[2])

Ljuto tuži Gjuragj Črnojević
U Mletcima gradu latinskome
U tamnici kralja latinskoga.
Bogom brati Gjuragj Črnojević
Bogom brati tamničare mlade:
„Bogom braćo, mladi tamničari!
„Ostavte mi na tamnici pendžer,
„Da ja gledim uz Mletke niz Mletke,
„Ne bih l' koga opazio svoga".
Tamničari za Boga primiše,
Ostaviše na tamnici pendžer,
Gjuragj gleda uz Mletke niz Mletke,
Od svog nikog opazit ne može,
Već opazi Bogom pobratima,
Pobratima Dojčevića Vuka,
Pa besjedi Gjuragj Črnojević:
„Pobratime, Dojčeviću Vuče!
„Brže li me, brate, zaboravi,
„Hljeb i sô li pod noge pogazi!"

---

[1]) *Mamut-begovići* i sad zapovjedaju u Peći; a od *Ivan-begovića* po pjesmama se govori da su današnje *Bušatljije* u Skadru. Vuk. Sr. Nar. Pjes. II. 567.

[2]) *Gjuragj Črnojević* preuze vladu nad *Crnom-gorom* poslje smrti (1490) otca svoga *Ivana*. Mladji brat mu *Stjepan* ili *Staniša*, zavideći Gjurgju vlast, ode *Bajazitu II.* koji ga jedva dočeka, poturči i dade mu vojske, te udari na *Crnu-goru;* ali ga brat Gjurgj sa Crnogor im hrabro dočeka i uzbije od granice. *Gjuragj* je znamenit s toga, što je u Mletcim nabavio slova, i podigao na Cetinju prvu tiskarnu. Predade vladu nad Crnom-gorom tadašnjem Mitropolitu, pak ode u Mletke, gdje je i umrô.

Digitized by Google

„Al' besjedi Dojčeviću Gjuro:
„Nisam tebe ja zaboravio,
„Ni hljeb i sô pod noge sgazio:
„Evo danas cio mjesec dana,
„Kako stojim na kraljevih vratih,
„Te se molim kralju latinskome,
„Da bi li te pustio za blago:
„Ali neće latini za blago:
„Veće ištu, što su i iskali,
„Ištu, brate, do tri dobra tvoja:
„Prvo dobro na moru Solilo,
„Drugo dobro bijeli grad Skadar,
„Treće dobro tanana Žerava".
Kad to čuo Gjuragj Črnojević,
On besjedi pobratimu svome:
„Pobratime, Dojčeviću Vuče!
„Idi, brate, Mletku na čaršiju,
„Donesi mi tri lista artije,
„Da ja pišem do tri sitne knjige,
„Da jih šaljem Ivi, bratcu mome,
„Sedam dana preko mora sinja:
„Ako može dobra pregoriti,
„Tako ć' brata očima viditi".
Ode Vuče Mletku na čaršiju,
I donese tri lista artije,
Pa ih daje Črnojević Gjuru.
Gjuragj piše do tri sitne knjige,
Ne piše jih samim murećepom
Veće mieša s krvcom od obraza;
Dok tri sitne knjige napisao,
Na obrazu ranu otvorio.
Dade knjige Dojčeviću Vuku:
„Nosi, brate, do tri sitne knjige,
„Nosi, brate, Ivi bratcu mome:
„Ako može dobra pregoriti,
„Tako ć' brata očima viditi".
Vuk odnese do tri sitne knjige
Sedam dana preko mora sinja,
Pa ih dade Črnojević Ivi:
Kada Ivo prvu knjigu razvi,
Al' besjedi Črnojević Iva:
„Oj Skadare, moj bijeli grade,
„Ti živijem ognjem izgorio!
„Ta i ti li mome bratcu dodje,
„Mome bratcu, a u dugovanje?"
Kada Ivan drugu knjigu razvi,
Al' besjedi Črnojević Iva:
„Oj Solilo, moj bijeli grade,
„I s tobom se more osolilo!
„Ta i ti li mome bratu dodje,
„Mome bratu a u dugovanje?
Kada Ivan treću knjigu razvi,
Al' besjedi Črnojević Iva:
„Dobro moje, tanani Žerave!
„I ti turske ne minuo ruke!
„Ta i ti li mome bratcu dodje,
„Mome bratcu a u dugovanje?
„Vjera moja! žaliti vas neću:
„Volim bratu, nego i gradove,
„Neg' i tebe, tanani Žerave".
Paka skoči Ivan Črnojević,
Te osedla tanana Žerava,
Srebrnim ga sedlom osedlao,
A od zlata uzdom zauzdao;
Podpregnu ga od srebra kolanom;
Pa on izvi od zlata ratove,
A i kralju od zlata kolače,
Pa Žeravu o kaš objesio,
I dva ključa od dva biela grada,
Od Skadara a i od Solila;
Paka posla kralju latinskome;
Sedmorica dobra konja drže;
Sedmi danak u Mletke stigoše.
Kad je kralju konja opazio,
Udari se rukom po koljenu,
Pa otide tamnici na vrata,
Pa u vrata nogom udario,
Gvozdena se otvoriše vrata,
Sedamdeset pustio sužanja,
A nemože da poznade Gjurgja.
A kad pozna Črnojević Gjurgja,
On namače žestoke berbere,
Te su Gjurgju bradu obrijali
I Gjurgju su nokte obrezali;
Pa namače žestoke krojače
Te su Gjurgju skerlet pokrojili;
Paka sjede s Gjurgjem piti vino.
Piše vino za nedjelju dana.
Kad se Gjuragj izmješa sa vinom,
Desni mu se obraz nasmijao;
Poče kralju besjediti Gjurgju:
„Jao Gjurgju, moje čedo drago!
„Da se hoćeš, Gjurgju oženiti,
„Dao bih ti ja liepu djevojku,
„Što bi bila za tebe gospoja
„Ti si, Gjurju, roda gospodskoga,

Digitized by Google

„Od knezova od Črnojevića;
„A ona je roda gospodskoga,
„Od principa od Suknojevića“.
Gjuraj misli misli svakojake:
„Ako ću se ovde oženiti,
„Ta s Latini ja u miru nisam“.
Sve se misli, na jedno smislio,
Pa on skoči na noge lagane,
Te cjeliva kralja latinskoga,
Podjipaše premudri Latini,
Te vjenčaše Gjurgja sa latinkom,
Pa sjedoše onda piti vino.
Piše vino baš za sedam dana;
Kad se sedam navršilo dana,
Poče kralju zeta darivati:
Pokloni mu skele i galije
Baš od Srblja, [1]) pa do Rebljanika,
I dva ključa od dva biela grada:
Od Skadara, a i od Solila;
I dade mu tri stotin' dukata,
Al' ne dade tananog Žerava;
I dade mu trista pratilaca,
Pratiše ga do njinih Solila.

Ženitba Todora Jakšića.[2])

Pošetao od Budima kralju,
A za njime nigdje nikog nema,
Osim jedan Jakšiću Todore.
Vodi Todor vranca od mejdana,
Na Todoru čudno odijelo:
Vas u srmi i u čistu zlatu.
Udariše izpod tanke kule,
Izpod kule kralja Budimskoga,
Gleda njega Budimska kraljica,
Pa doziva Jakšića Todora:
„Oj sokole, Jakšiću Todore!
„Jesi li se, more, oženio?
„Jal' djevojku za se izprosio?
„Jal' djevojci dao vjeru tvrdu?“
Veli njozi Jakšiću Todore:
„Oj gospodjo, Budimska kraljice!
„Nijesam se jošte oženio,
„Ni djevojke za se izprosio,
„Ni djevojci dao vjere tvrde“.
Kad to čula gospodja kraljica,
Ona njemu tiho besjedila:
„Na dar tebi moja Ikonija;
„Vod' je dvoru, te se ženi s' njome“.
Kad to začu Jakšiću Todore,
Sveza vranca pod bijelom kulom,
Pravo ode na bijelu kulu;
A kad dodje gospodji kraljici,
Kapu skide, baci pod pazuho,
Pokloni se do zemljice crne,
Pa izvadi hiljadu dukata,
Te jih daje gospodji kraljici:
„Naj to tebi, gospodjo kraljice,
„Pola tebi, pola Ikoniji,
„Dok otidem Biogradu mome,
„Da pokupim kitu i svatove“;
Al' za dugo svatbu odgodio:
Do godinu dana bijelijeh;
Pa se vrati niz tananu kulu,
Dohvati se pomamna vrančića,
Ode pravo Biogradu svome.
Za tim prodje godinica dana,
Ni Todora ni od njega glasa;
Jedna prodje, a i druga dodje,
Ni Todora, ni od njega glasa;
Druga prodje, a i treća dodje,
Ni Todora, ni od njega glasa;
A kad nasta godina četvrta,
Pošetao od Budima kralju,
A za njime Zvijezdić Ivane;
Vodi Ivan svog dobra gjogina;
Kad su bili ispod biele kule,
Izpod kule kralja budimskoga;
Gleda njega budimska kraljica;
Na Ivanu divno odijelo:
Vas u srmi i u čistu zlatu:
Na njemu je kolasta azdija,
Po azdiji izpletene guje,
Povisoko izvedene glave,
U ustima sve drago kamenje;

[1]) *Srblja. Vuk* misli da je to *Grbalj* u *Bokama.*

[2]) *Braća Jakšići* predjoše izpod turskog jarma sa *Vukom Zmajem Brankovićem* u Ugarsku; pobiše god. 1481 Turke u Erdelju; radi mnogih zasluga njihovih dobiše oni od ugarskih kraljeva mnoge i zlamenite povlastice.

Digitized by Google

Vidi mu se noću putovati,
U pô noći, kako u pô dana;
Ljepši Ivan od svake djevojke.
Doziva ga gospodja kraljica:
„O Ivane, od Zvijezde grada!
„Jesi li se, more, oženio?
„Jal' djevojku za se izprosio?"
Progovori Zvijezdić Ivane:
„Oj gospodjo, budimska kraljice!
„Nijesam se junak oženio,
„Ni djevojke za se izprosio".
Progovori budimska kraljica:
„O Ivane, od Zvijezde grada!
„Na čast tebi moja Ikonija,
„Vod' je dvoru, te se ženi s njome".
Ivan slugi dodade djogina,
Pa on ode u tananu kulu,
Kapu skida, Božju pomoć daje,
Poklanja se do zemljice crne,
Pa se maši rukom u džepove,
Te izvadi hiljadu dukata,
Te jih daje gospodji kraljici:
„Na' to tebi, gospodjo kraljice,
„Pola tebi, pola Ikoniji;
„Dok ja odem do Zvijezde grada,
„Da pokupim kićene svatove,
„Eto mene do petnaest dana
„U Budima u bijela grada".
Pa on ode niz tananu kulu,
Dohvati se svojega gjogina,
Ode pravo dvoru bijelome,
Al' to začu od Budima kralju,
Gdje kraljica pokloni djevojku;
Žao kralju Jakšića Todora,
Pa načini knjigu na koljenu,
Te je šalje Jakšiću Todoru:
„Oj Todore, zete nesudjeni,
„Evo ima četiri godine,
„Kako jesi zlato izprosio,
„Niti vodiš, ni odgovor daješ;
„Sada ti je drugi preprosio,
„Preprosi je Zvijezdić Ivane,
„I eto ga do petnaest dana,
„Moj Todore! bijelu Budimu.
„Već ak' hoćeš ići po djevojku,
„Brže kupi stotinu svatova,
„Noću meni hodi pod Budima,
„Da ti dadem moju Ikoniju,
„Te je vodi Biogradu tvome".
Ode knjiga Jakšiću Todoru;
Kad Todoru sitna knjiga dodje,
Te on vidje što mu knjiga kaže.
Plamen mu se uz obraz zapali.
U Todora devet mile braće,
Al' kod dvora nije ni jednoga,
Već otišli na carevu vojsku,
Osim jedno dijete Stjepane,
Nema njemu već dvanaest ljeta;
Viče njega Jakšiću Todore:
„Oj dijete, nejačak Stjepane!
„Uzmi, braje, dvije puške male,
„Pa izskoči Nebojšu pred kulu
„Te izbaci dvije puške male,
„Skupi nama stotinu momaka,
„(Drugi moju odvede djevojku,
„Odvede je Zvijezdić Ivane),
„Dok s' opremim na bijeloj kuli
„I opremim vranca od mejdana".
Ode Stjepan pred kulu Nebojšu,
Te izbaci dvije puške male,
Odmah pade stotina momaka;
A Todore otvara košiće,
Pa izvadi divno odijelo,
Sve od srme i od čista zlata,
Pa udari na pleća junačka;
Obuče se, što se ljepše može,
Pa silazi niz bijelu kulu,
Te opremi vranca i dorata,
Sebi vranca, Stjepanu dorata;
Dobrijeh se konja dohvatiše,
A za njima stotina svatova,
I Dunavo zdravo prebrodiše,
U pô noći dodjoše Budimu,
Pod Budimom padoše svatovi.
Kad u jutro jutro osvanulo,
Te vidjela gospodja kraljica,
Da je došô Todor po djevojku,
Ona piše knjigu na koljenu,
Te je šalje Zvijezdić-Ivanu:
„Čuješ mene, Zvijezdić-Ivane!
„Došao je Todor po djevojku
„S njegovijeh stotinu svatova,
„Hoće Todor da vodi djevojku;
„Brže kupi hiljadu svatova,
„Ja ću njega zaustavit' amo,
„Moj Ivane, tri-četiri dana,

Digitized by Google

„No ne idi bijelu Budimu,
„Već ti hajde na Mezevo ravno,
„Na Trutinu, na vodu studenu,
„Pa uhvati vodu od izvora,
„Od izvora opet do ponora,
„I dočekaj Jakšića Todora:
„Otmi, Ivo, tvoju Ikoniju,
„I pogubi Jakšića Todora
„I njegovu stotinu svatova".
Kada Ivan sitnu knjigu primi,
I kad vidje, što mu knjiga kaže,
Udari se rukom po koljenu:
„Jao meni do Boga miloga!
„Gdje mi Todor odvede djevojku!
„Al počekaj, Jankovo kopile!
„Baš da imaš sokolova krila,
„Ne bi perje ponijelo mesa
„Na Trutinu na studenu vodu".
Pa se skoči na noge lagane,
Pa povika nekoliko sluga,
Poviknuše po Zvijezde gradu,
Pade njemu hiljada svatova;
On posjede svojega gjogina,
Pa potjera na vodu Trutinu,
Uhvatiše vodu od izvora,
Od izvora opet do ponora,
A razape čador na ćupriju.
Glas dopade gospodji kraljici;
Gdje je Ivan došô na Trutinu,
Onda ona sprama Ikoniju,
Pa je daje Jakšiću Todoru,
Prati njega od Budima kralju.
Kad su bili niz polje budimsko,
Kralj do Toša konja dogonjaše,
Pa on njemu tiho besjedjaše:
„O moj zete, Jakšiću Todore!
„Kraljica je knjigu opravila,
„Opravila, Zvijezdić-Ivanu,
„I čeka te na vodi Trutini
„S njegovijeh hiljadu svatova;
„Ti se vrati kroz biela Budima,
„Pa ti hajde na Vinoš planinu,
„Pa ćeš otud u Biograd doći,
„A ne udri na vodu Trutinu:
„Jer da imaš sokolova krila,
„Ne bi perje pronijelo mesa".
Veli njemu Jakšiću Todore:
„Hvala tebi, gospodine kralju!
„Koji si mi i sada kazao;
„Jer ne kaza meni u Budimu?
„Ne bih ti se sada povratio,
„Da mi dadeš sve budimsko blago:
„Da mi reku budimske djevojke:
„„Strašivice, Jakšića Todora!
„„Gdje on ne smie udrit' na Ivana!"
„Jâ ću ići na vodu Trutinu,
„Što Bog dade i sreća junačka!"
Pa se s kraljem u obraz poljubi:
Kralj se vrati bijelu Budimu,
Todor ode na vodu Trutinu.
Kad je bio u zelenu lugu,
On ustavi stotinu svatova,
I izvadi hiljadu dukata,
Pa doziva svog brata Stjepana:
„Jaši, brate, kosnata dorata,
„I naj tebi hiljadu dukata,
„Pa ti hajde vodi na ćupriju:
„Ti pogledaj desno i lijevo,
„Po polju su popeti čadori,
„Gledaj čador Zvijezdić-Ivana,
„Na njemu su tri zlatne jabuke,
„Kada dodješ bijelu čadoru,
„Ti odjaši kosnata dorata,
„Pokloni se do zemljice crne,
„Poljubi ga u skut i u ruku,
„Pa ćeš njemu tiho govoriti:
„O Ivane od Zvijezde grada!
„Pozdrav ti je Jakšića Todora,
„Družinu ti zove u svatove;
„Tebe kumi Bogom istinijem
„I našijem svetijem Jovanom,
„Da ti vjenčaš njega i djevojku,
„Da djevojke njemu ne otimaš,
„Njegova je od prije djevojka;
„A eto ti hiljada dukata;
„Što si dao njegovoj djevojci —
„Slušaj onda, što će govoriti,
„Pa posjedni kosnata dorata,
„Hajde natrag poljem širokijem".
Ode Stjepan pravo na ćupriju,
Mlado bješe dijete Stjepane,
Mlado bješe, mudar svjet primilo.
Kada dodje vodi na ćupriju,
On pogleda desna i lijevo,
Pozna čador Zvijezdić Ivana.
Kad dojezdi do biela čadora,

Digitized by Google

On odsjede od konja dorina,
Pokloni se Zvijezdić-Ivanu,
Poljubi ga u skut i u ruku,
Pa Ivanu bješe besjedio:
„O Ivane od Zvijezde grada!
„Pozdrav ti je Jakšića Todora:
„Sve ti družtvo zove u svatove,
„Tebe kumi Bogom istinijem
„I našijem svetijem Jovanom,
„Da mu dodješ na vjenčano kumstvo,
„Da ti vjenčaš njega i djevojku,
„Da djevojke njemu ne otimaš,
„Njegova je od prije djevojka;
„I eto ti hiljada dukata
„Što si dao njegovoj djevojci".
Pogleda ga Zvijezdić Ivane,
Pa je njemu bio besiedio:
„Nos' te djavo, Jankovo kopile!
„Ja ne mogu sablje poganiti,
„A sad bih ti odsjekao glavu;
„Moje družtvo meni u svatove,
„A ja ne dam moje Ikonije,
„Dok je mene i na meni glave".
Kad to začu dijete Stjepane,
Dohvati se kosnata dorata,
Pa okrenu poljem širokijem,
Ode pravo Jakšiću Todoru;
Todoru je pravo kazivao,
Što govori Zvijezdić Ivane.
Kada začu Jakšiću Todore
On uzima svoju Ikoniju,
Pa privede vranca vilenoga,
Ikoniju na vrančića baci,
Priveza joj noge izpod vranca,
I priveza izpod grla ruke,
Vilovitu vrancu besjedio;
„Hajde, vranče, na vodu Trutinu
„Kad izidješ u polje Mezevo,
„Živo predji u Goleš planinu,
„Pričekaj me malo u Golešu".
Reče riječ liepa Ikonija:
„Oj Todore, dragi gospodaru!
„Ako znadeš Boga jedinoga,
„Ne turaj me živu u Trutinu,
„Veće meni odsijeci glavu".
Veli njozi Jakšiću Todore:
„Ikonija, srce iz njedara!
„Ako vranac bude sreće stare,
„Pod tobom će vranac izplivati,
„Izići će u Goleš planinu;
„Pričekaj me u Goleš planini;
„Ako tkogod dodje od svatova,
„Te ti kaže, da sam poginuo,
„Goni vranca Biogradu mome,
„Ja imadem devet milih brata
„I ljepših i viših od mene,
„Ti oberi, koga tebi drago;
„A tako mi nikoga do Boga!
„Nećeš s mene biti prekorena".
Pa udari vranca po sapima,
Ode vranac na vodu Trutinu.
Kad izidje na Mezevo ravno,
Kako zviezda preko vedra neba,
Kroz hiljadu proleti svatova;
Neko vidje, neko i ne vidje.
Ali vidje Zvijezdić Ivane,
Pa Ivane tiho besjedio:
„Bože mili! čuda velikoga!
„Da li soko pronese labuda,
„Da li vranac Jakšića Todora?"
Todor čeka za vodom Trutinom,
Pa razvija srebrna durbina,
Te ugleda u Golešu vranca,
Pa družini bješe govorio:
„O družino, moja braćo draga!
„Svi jednoga Boga pomenite,
„Dobrijeh se konja prihvatite".
Pa posjede kosnata dorata,
Pravo ide vodi na ćupriju
Pred čadora Zvijezdić Ivana,
Pa Ivanu božju pomoć daje;
Koliko se hula posilila
On Todoru 'vako govoraše:
„Zdravo da si, Jankovo kopile!"
Progovori Jakšiću Todore:
„Bogom kume, Zvijezdić-Ivane!
„Kumim tebe Bogom velikijem
„I našijem svetijem Jovanom!
„Kumim nebo, nad tobom koje je,
„Zemlju kumim, pod tobom koja je!
„Ne otimaj moje Ikonije,
„Jer je moja od prije djevojka;
„Družinu ti zovem u svatove,
„A ti dodji na kumstvo vjenčano,
„I evo ti hiljada dukata,
„Što si dao mojoj Ikoniji.

Digitized by Google

Reče njemu Zvijezdić Ivane,
„Stani malo, Jankovo kopile,
„Dok se moga dohvatim gjogata“.
Pa on skoči na konja gjogina,
A poteže mača zelenoga:
Desna mu je prionula ruka,
On prihvati i lijevom rukom,
Prionuše ruke obadvije;
Sinu sablja Jakšića Todora,
Udari ga po desnom ramenu,
Razdvoji ga na konju gjogatu,
A gjogata na zemljici crnoj,
Pa on viknu iz grla bijela:
„Braćo moja, stotina svatova!
„Sad udrite kroz Mezevo ravno“.
Pa on pusti svojega dorina,
Udariše kroz ravno Mezevo,
Pokraj njega dijete Stjepane;
Kako koga kopljem udaraše,
Preko sebe njega preturaše.
Dok su bili u polju Mezevu,
Tri stotine glava odsjekoše;
Grlom viče Jakšiću Todore:
„Nemoj, brate, dijete Stjepane!
„Bogu hvala i svetom Jovanu,
„Koj' je njima privezao ruke!“
U to doba u Goleš planinu:
Stoji vranac na drumu široku,
I na njemu liepa Ikonija;
Pa je skida Todor sa vrančića,
Te je meće na konja dorina,
Svoga vranca medju oči ljubi,
Pa se njemu na ramena baci;
Pravo ode svome Biogradu
I odvede liepu Ikoniju,
Pravo j' vodi u Ružicu crkvu.
Te se vjenča s njome po zakonu;
Pa napisa knjigu na koljenu,
Te je šalje bijelu Budimu
Na koljeno gospodji kraljici;
„Oj gospodo Budimska kraljice!
„Kad ti podješ kćeri u pohode,
„Te ne idi Zvijezdić-Ivanu,
„Već ti hajde Jakšiću Todoru.

Robstvo i ženitba Jakšića Stjepana.

Još zorica nije zabielila,
Ni danica lica pomolila,
Bijela je vila pokliknula
Sa Avale [1]) visoke planine;
Vila zove u Biograd stojni
Po imenu dva brata Jakšića.
Jakšić Mitra i Jakšić-Stjepana:
„O Jakšići, zlo vam jutro bilo!
„Ne čujete, il se ne brinete?
„Na Biograd udariše Turci,
„Udariše Turci sa tri strane!
„I još ću vam po imenu kazat':
„Evo prvi caprilić vezire,
„Za njim vojske četerest hiljada;
„A drugo je paša od Vidina,
„Za njim vojske trideset hiljada;
„Treće paša s Novoga Pazara,
„Za njim vojske dvadeset hiljada.
„Ako li mi vjerovat' nećete;
„Vi izadjte gradu na bedene,
„Pogledajte na polje široko,
„Što je silne pod Biograd vojske“.
Kad to začu Jakšić Dimitrije
On poskoči na noge lagane,
I otide gradu niz čaršije,
Pa izidje gradu na bedene,
Pa pogleda na polje zeleno:
Bože mili, čuda i zlamenja!
Koliko je polje Biogradsko,
Da mi pade kaplja od oblaka,
Nigdje ne bi na zemlju padnula,
Do na konja, ili na Turčina,
Na turskoga bijela šatora!
Koliko se junak prepanuo,
Od straha ga uhvati groznica,
Pa se natrag niz čaršiju vrati,
Te dvoru je svome dolazio,
Prihvati se konja i oružja,
I dohvati od grada kljnčeve,
Pa se turi konju u ramena;
Nagna konja niz gradske ulice,
Dokle dodje na vrata od grada;
Od grada je vrata otvorio,

[1]) *Avala*, planina u okružju Biogradskom u Srbiji.

Digitized by Google

U vratima ključe ostavio,
Pa pobježe poljem širokijem,
Krajem vojske Ćuprilić-vezira,
I pobježe u goru zelenu.
Kada soko u planinu dodje,
Na studenu vodu Jahoriku,
Tu mu žarko ogrijalo sunce,
Tu je bio junak počinuo,
A sam sobom bio govorio:
„Avaj, Mitre, glavu izgubio!
„Kud uteče jutros u planine,
„Čemu brata ostavi svojega,
„Brata svoga, Jakšića Stjepana?“
Hotjaše se natrag povrnuti,
Ali Turci juriš učiniše,
Na Biograd stojni udariše,
Udariše Turci sa tri strane:
Silna vojska Ćuprilić-vezira
Udarila na vrata od grada.
Od grada se ne zameće kavga,
Niti puče puške ni lumbarde;
Ev' od grada vrata ugrabiše,
Ne bi mrtva, nit' bi ranjenoga.
U Biograd Turci ulaziše,
Pa po gradu vele jade grade:
Robe roblje, a sijeku glave,
Kupe pusto Biogradsko blago.
Još su dobra roba zarobili
Zarobili Jakšića Stjepana;
Na gjoginu konju pod oružjem.
Koliko je divan i ugledan,
Ne htješe ga pogubiti Turci,
No mu vežu naopako ruke,
I vode ga pod šator veziru.
Kad li dodje momak pred vezira,
Triput mu se svezan poklonio,
Ljubio mu ruku i koljena;
Stade vezir roba sagledivat';
Kada vidje i poznade divna,
Veliki mu doček učinio;
Sve izturi od boja topove;
Pa mu vezir odriješi ruke,
I dade mu konja i oružje,
Te se s njime po ordiji diči.
Kad Biograd Turci poharaše
Krenu sila izpod Biograda,
Pa okrenu vezir Ćuprilija
I njegova vela silna vojska.

A da vidiš Jakšića Stjepana!
Jaše konja na prama vezira.
Ne vodi ga vezir u Ćupriju,
No ga vodi u Stambula grada,
U Stambula Otmanović-caru,
Da mu care roba čestituje.
Kad je vezir u Stambula došô
Pod visoke careve saraje,
U cara je vezir ulazio,
Bijelu mu ruku poljubio;
Pa je caru sjeo uz koljeno,
A sa sobom roba privodio.
Te kod cara na divan izidje,
Ljubio mu nogu i papuču,
I stolove gdje car sjedijaše.
Kad ga care vidje i poznade
Kod sebe ga sjede na sjedjadu,
Pa je njemu care besjedio:
„O junače, Jakšiću Stjepane,
„Poturči se, Bog te ne ubio!
„Vrći ću te velika vezira,
„Bit ćeš velik nad sedam vezira,
„I dat ću ti kćercu za ljubovcu,
„Držat ću te ka' i svoga sina:
„Bosna moja mojoj zemlji glava,
„A ti bit' ćeš do mene svakome“.
No je caru Stjepan besjedio:
„Turski care, od svijeta glavo!
„Nigda ti se neću poturčiti
„Ni odreći od krsta mojega,
„Ni Hristovu vjeru pohuliti,
„Da me sjedneš u tvoje stolove,
„Da mi podaš blago od svijeta;
„No za vjeru hoću poginuti“.
Kad to čuo care od Stambula,
Vrlo mu se žao učinilo,
Pa izturi na divan dželata,
Da pogubi Jakšića Stjepana;
No je njemu sreća dobra bila,
Jer ga ne da Ćuprilić vezire,
No pred carem pade na divane:
„Ne, za Boga, care gospodare!
„Ne pogubi roba od Jakšića.
„Eto sam mu dao vjeru tvrdu,
„Da ga care, pogubiti neće;
„No ga meni prodaj za dinare,
„Hoću ti ga premjeriti blagom,
„Sve dukatom, madjarlijom žutom,

Digitized by Google

„Da ga vodim u moju Ćupriju,
„I hoću ti dati vjeru tvrdu,
„Da se hoće poturčit' za nago".
To je njemu sreća dobra bila,
U cara ga vezir odmolio
I caru ga blagom premjerio;
Povede ga vezir u Ćupriju.
Kada vezir u Ćupriju dodje,
Na dvorove, i divanu svome,
Drži njega uz desno koljeno,
E ga drži kako svoju glavu;
Na svake ga varke udaraše,
Ne bi li ga kako prevario,
Neće li se junak poturčiti.
Držao ga za godinu dana,
Kad se puna napuni godina,
Svu gospodu pokupio tursku,
Izvedoše njega na divane,
Govore mu hodže i kadije:
„Oj, Stjepane, robe od Jakšića!
„Zapovjed je takva od vezira,
„Da t' hoćemo danas poturčiti.
„I dat će ti kćercu za ljubovcu,
„Što je ljepša od bijele vile;
„Vrći će te velika vezira,
„A vezira na Novu Pazaru,
„I dat će ti blago od poreza,
„Ako li se poturčiti nećeš,
„Dželat će ti glavu izgubiti".
Al govori Jakšiću Stjepane:
„Hvala vama, hodže i kadije!
„Radi Krsta i Bogorodice
„I zakona od krsta mojega,
"A nigda se poturčiti neću".
Žao bilo Ćuprilić-veziru,
Pa naredi krvava dželata,
Da pogubi zorna kaurina;
No je njemu sreća dobra bila:
Bješe paša iz Nova Pazara,
Pred vezirom pade na divane:
„Ne, za Boga, Ćuprili vezire!
„A da li mu vjeru ne zadade,
„Da mu glavu izgubiti nećeš?
„No ga prodaj meni za dinare,
„Hoću ti ga premjeriti blagom,
„Sve dukatom žutom madjarlijom,
„Da ga vodim ka Novu Pazaru:
„I hoću ti dati vjeru tvrdu,
„Kako dodje momak u Pazare,
„Dà se hoće poturčit' za nago".
To je njemu sreća priskočila.
Odmoli ga paša u vezira,
Proda mu ga za dukate žute,
Povede ga u Nove Pazare.
Kako paša dodje u Pazare
Na dvorove, i divanu svome,
Ali svoju slugu zovijaše,
Zovijaše slugu Useina:
„Useine, vierna slugo moja!
„Nà ti ovog roba preprodana:
„Hajde tamo na saraje donje,
„Pa otvori dvanaest odaja,
„U dvanaestu ostavi junaka,
„A zatvori vrata dvanestera,
„Da ne gleda sunca ni mjeseca,
„Ni bijela danka ni junaka;
„Neće li se njemu dodijati,
„Ne bi li se kaur poturčio".
Vjerna sluga sluša gospodara,
Za bielu ga ruku dohvatio,
Povede ga na saraje donje;
Otvorio dvanaest odaja,
U dvanaestu njega ostavio,
Dvanaest je vrata zatvorio;
Tu ga drža paša iz Pazara,
Tu ga drža pô godine dana,
Dok se samom paši razžalilo;
Pa doziva Hajkunu djevojku:
„Kćeri moja, čisto zlato moje!
„Poslušaj me, što ću reći tebi:
„Hajde tamo na berdivan kulu,
„Pa otvori dva sanduka žuta,
„Na se vrzi gjuzel odijelo
„Od kadife i žežena zlata,
„Pregrni se čohom pazarlijom,
„Što je zlatnom žicom premrežena,
„A u ruke od zlata jabuke,
„Pod pazuho bocu trusovine,
„U kojoj su bilja od planine;
„E sam čuo, kazivali ljudi,
„Da to jeste voda zaboravna;
„Tko s' umije i tko se napije,
„Svoja će mu vjera omrznuti,
„Zaboravit svoju porodicu:
„Hajde tamo na saraje donje,
„Te otvori vrata dvanestera;

Digitized by Google

„Kako koja ti otvoriš vrata,
„Sve za sobom zatvaraj, Hajkuno,
„Dok, Hajkuno, dodješ do Stjepana.
„Podaj njemu bocu trusovine,
„Da s' umije i da se napije,
„Nećeš li ga kako prevariti,
„Ne bi li se momak poturčio,
„Da te uzme za vjernu ljubovcu".
To Hajkuna jedva dočekala:
Kako ga je okom ugledala,
Težke su je muke popanule;
Prekonoć je na snu ga gledala,
„Prekodan je groznica hvatala:
Jednako je na noge skočila
Na divan je kulu izlazila,
Otvorila dva sanduka žuta,
Na se turi dične odijelo:
Sve kadifu i žeženo zlato,
Prekrila se čohom pazarlijom
Što je zlatnom žicom premrežena,
A u ruku uzima jabuku,
I pod ruku bocu trusovine,
U kojoj su bilja od planine;
Pa otide na saraje donje,
Te odaje česte otvaraše,
Kako koja vrata otvorala,
Sve za sobom tvrdo zatvaraše,
Dok Hajkuna dodje do Stjepana;
A božju mu pomoć nazivala,
Skoči momak na noge lagane,
Božju joj je pomoć prihvatio:
„Bog mi s tobom, pašina Hajkuno!"
Al' Hajkuna njemu besjedila:
„Oj Stjepane, moje oči crne!
„Bielo ti je lice potamnjelo,
„Život ti je vele izpucao
„U zatvoru paše baba moga;
„Nà ti bocu ove vode hladne
„Da s' umiješ i da se napiješ".
U ruke je junak dohvatio.
Al' je junak i odviše mudar:
Nju udrio kamenu od zada,
A prikupi skute od dolame,
Da ga voda ne dotakne hladna.
Na njega se bila razsrdila,
Al' se opet brže povratila;
Pa sa njime igru zametaše
Ovako mu bila besjedila:
„Poturči se, crne oči moje!
„Uzmi mene za vjernu ljubovcu".
Al' joj veli Jakšiću Stjepane;
„O Hajkuno, za Boga jednoga!
„Nigda ti se poturčiti neću,
„Nit' ću moju vjeru pohuliti,
„Ni Hristovi zakon izgubiti,
„No sam radji izgubiti glavu".
Na njega se bila razsrdnula,
Al' se opet brže povratila
I sa njime igru zametala,
A Stjepanu riječ besjedila:
„Oj Stjepane, obljubi mi lice!"
A tako joj Stjepan odgovara:
„Turska bulo, jad te zadesio!
„Ne može mi zakon podnijeti,
„Da kaurin turske bule ljubi:
„Nebo bi se vedro raztvorilo,
„A iz neba padnulo kamenje,
„Ubilo bi i mene i tebe".
Na njega se bula razsrdnula,
Al' se opet brže povratila,
Pa Stjepanu riječ besjedila:
„Oj Stjepane, moje oči crne!
„Ne bih ti se mlada pokrstila
„Ni za kakvo blago od svijeta,
„Do za tvoju na ramenu glavu;
„Ako ćeš mi dati vjeru tvrdu,
„Da me hoćeš uzet za ljubovcu,
„Ja se hoću pokrstit za nago;
„Da pašino blago pokupimo
„Da bježimo stojnu Biogradu".
Kad to čuo Jakšiću Stjepane,
Od zemlje je na noge skočio,
Pa joj pruži obadvije ruke
I dade joj božju vjeru tvrdu,
Da je hoće uzet' za ljubovcu.
Pa skočiše na noge lagane
I dvanaest otvoriše vrata,
Izidjoše pred bijelu kulu;
Pogledaše ka nebu vedrome.
Al' na nebu mjesec odskočio;
Uljegoše paši u saraje,
U odaje, gdje je blago bilo,
Tri tovara blaga pokupili;
Uljegoše u konjske podrume,
Te biraju hate četvrtake,
Tri tovara blaga tovariše,

Digitized by Google

Još dva hata za sè izabrali.
Jakšić Stjepan okroči gjogina
Al' da vidiš pašinu Hajkunu!
U odaje paši ulazila
Pašinu je sablju dohvatila.
O kojoj su dva gajtana zlatna,
A u njoj je alem kamen dragi,
Valja sablja pô Nova Pazara;
Pa izidje pred saraji kulu,
Dade sablju na konja Stjepanu:
„Nà ti sablju, dragi gospodaru!
„Kad se tamo drumom zaturimo,
„Ako bi se gdjegod naturilo,
„Da se s puta ne makneš grdjemu".
A Stjepan je čordu pripasao,
A djevojci riječ besjedio:
„Jaši konja, za Boga, Hajkuno!"
A Hajkuna njemu besjedila:
„Stani malo, moje oči crne!
„Da do paše u odaju podjem.
„Da dohvatim divan-kabanicu,
„Što je pusta od žežena zlata,
„A po zlatu izkićena divno:
„Sve strelice i drago kamenje,
„Te se sija kao sunce žarko".
Kad iznese divan kabanicu
I dade je na konja Stjepanu,
Tada bula konja okročila,
Pobjegoše poljem od Pazara:
Jednu noćcu mnogo prelaziše,
Tri b' konaka kiridjijam' bila;
Mrknulo je u Nove Pazare,
A svanulo više Biograda.
Zdravo Stjepan u Biograd dodje,
I dovede tursku bulu mladu;
Nabavio dvaest kaludjera,
Krstiše je i zlamenovaše,
I uze je za vjernu ljubovcu.
To je bilo, kad se i činilo.

Mletak i Dubrovnik.[1])

Zavadi se Mletak i Dubrovnik;
Da bi za što, ne bi ni žalio
Za Gabelu za 'no mjesto malo.
Veli Mletak: „Gabela je naša".
A Dubrovnik: „Naša je starina".
Učiniše do dva poklisara:
Čini Mletak dužda mletačkoga,
A Dubrovnik Špaletriča Mara.
Pa su pošli ravnu Carigradu,
Pa su pošli pred čestitog cara.
Veli caru dužde od Mletaka':
„Svietli care, dragi gospodare,
„Svietli care, Gabela je naša,
„Na oružju mi smo je dobili".
Ali veli Špaletriću Maro:
„Svietli care, naša je starina;
„S nami oni niêsu vojevali,
„Na oružju niêsu je dobili":
A kad ga je dužde razumio,
Ove mu je rieči govorio:
„Id' odtole, buffo dubrovačka!"
Kad to čuje Špaletriću Maro,
Svuče s noge žutu štopelicu,
Udre dužda po bijelu licu.
Kako ga je lako udario,
Niz obraz ga krvca polievala.
Kad to vidi taj čestiti care,
Stavi Mara u tamnicu tamnu,
Mori Mara i žedjom i gladom.
Ali Maru Bog i sreća dade,
Da on ima draga prijatelja,
Prijatelja careva vezira,
Koji no se pred carom molio,
Da ga pusti iz tamnice tamne.
Molio ga, umolio mu se:
Car ga pusti iz tamnice tamne
I liepo ga care darovao:
Daje njemu tri tovara blaga
I daje mu do dva pratigjija,
Da ga prate bielu Dubrovniku.

[1]) Ova nam pjesma spominje viekovito nastojanje Mletaka da potisne naš slavni Dubrovnik, koji im bijaše pravi takmac u trgovini i na moru jadranskom, pa i na dalje. Dubrovnik od muka pošiljao se uz turskog cara, da ga obrani od Mletaka. S toga je i pustio u turske ruke Klek i Sutorinu, da mu ne budu Mletci na medji, i da ga ne zahrače, *Gabela* je u Neretvi; s' njom su Dubrovčani od starine trgovali.

Digitized by Google

A Gabelu Dubrovniku sudi,
Da baština bude mu starina.

Junačka Hercegovka.

Knjigu piše care iz Stambula
Pa je šalje Hercegu Stjepanu,[1])
U knjizi ga liepo pozdravljaše,
I ovako njemu besjedio:
„O Stjepane moje diete drago!
„Eto tebi biela knjiga moja;
„Kad proučiš, odmah se opremaj,
„Pa mi dodji ka Stambulu bielu".
Brzo Stjepu knjiga dohodila:
Knjigu štije, grozne suze lije.
Gledala ga seka Angjelija:
„O Stjepane, brate od matere!
„Odkle knjiga? ona izgorjela!
„Težko ti je ona jadovita!
„Još je tebi knjiga dolazilo,
„Ali nije tako žalovita!"
Besjedi joj Herceže Stjepane:
„Ne pitaj me, moja seko draga!
„Ova knjiga od Stambula grada,
„Od onoga cara silenoga;
„U knjizi me lijepo pozdravlja,
„Da ja idem ka Stambulu gradu;
„Ako li mu ka Stambulu neću
„Eto njega ka Hercegovini:
„Uzet će mi krunu i gospodstvo,
„I još k tomu sa ramena glavu.
„Ja kako ću, sestro Angjelijo!
„Kako ću ti zemlju ostaviti,
„I mladjahnu vjerenicu ljubu,
„Kojom sam se skorom oženio,
„Pa je jošter ni vidio niesam,
„A kamo li lice obljubio?
„Što ću, seko, od života svoga?"
Kad je Angje brata razumjela,
Ona njemu tiho besjedila:
„Oj Stjepane, moj brate rodjeni!
„Daj m' oružje i odjelo tvoje,
„Iz podruma debela gjogina,
„Ja ću otić do Stambula grada,
„Do onoga cara silenoga".
To Stjepanu vrlo mučno bilo,
Pak je s plačem sestri govorio:
„O Angjušo, seko od matere!
„Mogô bih se u te pouzdati,
„I u moga debelog gjogina,
„I u moje svijetlo oružje,
„Da ti možeš pute putovati,
„Ka Stambulu bielu dohoditi;
„Al mi te je vrlo žao, seko:
„Poznat će te carevi dvornici
„Po tvojemu licu bijelome,
„I tvojemu glasu gospodskome,
„Pa te neću viditi nikada,
„Ni svojega gjoge golemoga!"
Al to cura haje i nehaje,
Već se skače na noge lagahne,
Pa oprema biesnoga gjogina,
I oblači mužko odijelo,
I prepasa junačko oružje:
Sinu cura ka' no žarko sunce.
Devet kolan' gjogi pritegnula,
Pa uzima tatarku kandžiju,
Pak se baci na konja vilena,
Pak potjera k' brdu i dolini.
Za njom bratac daleko izšeta,
Pa je curu svjeta naučio:
„Slušaj, seko, šta ću ti govorit:
„Kada budeš ka Stambulu bielu,
„Blizu dvora cara silenoga.
„Bez izuna razjaši gjogina,
„Pak mu baci dizgin na jabuku,
„Nek se gjogat po avliji voda;
„A ti sjedi turskim običajem,
„Pa zapali dugoga čibuka;
„Odmah će te care ugledati,
„Pak će znati od koga si grada,

[1]) Stjepan Kosača bio je Pataren (heretik, *Bo emilac* tobože); dobio je od njemačkog cesara Fridrika njemački nasl v *herceg*, (kao Ušće Kotorsko od Mletaka, talijansko ime *Bocca*), te se njim podičio: odružio Hum (Zahumlje) od Bosne, i prozvao se godine 1441: *Herceg sv. Save, gospodar humski i primorski*, i *veliki vojvoda rusaga* (*naroda magj.*) *bosanskoga*: odtad Hercegovina. Turci mu sve sinove protjeraše I o njemu se priča da je bježao od sinova kroz Drašnice (Makarskoga Primorja) u Dubrovnik, I p'oča spomenica sv. Jurja u Drašnicah to povjeda.

Digitized by Google

„Koga li si roda i plemena“.
Al to cura haje i nehaje,
Već je njemu riječ besjedila:
„Nas je jedna porodila majka,
„Jednoga smo srca junačkoga!“
Pa obode konja vilenoga,
Tere ode brdom i dolinom.
Kudgod idje, ka Stambulu sidje,
Kroz Stambul je gjogu nagonila,
U careve dvore ugonila,
Bez testira cara silenoga,
Bez izuna gjogu razjahala,
Pak mu baca dizgin na jabuku,
Sam se gjogo po avliji voda;
Ona sjede turskim običajem
A zapali dugoga čibuka.
Gledao je care sa pendžera,
Pak je sluge svoje dozivao:
„Eno nama Hercega Stjepana!
„Svežite mu pretila gjogina,
„Njeg' vodite na saraje moje“.
To su sluge težko dočekale,
Prihvatiše konja golemoga;
Njemu nose skute i rukave,
Ter ga vode caru na saraje.
Poklon čini Angjuša djevojka,
Savija se do zemljice crne.
Car se mače s minderluka svoga,
Pak je Angji mjesto načinio.
Duhan suču, mrku kavu srču
Od svašta su oni besjedili,
I o pušci i o desnoj ruci,
O konjima i o junacima,
A najviše o Hercegovini,
O Neretvi vodi plemenitoj,
O Mostarskim rodnim vinogradim
Vrlo ju je care Care zamjerio.
U tomu ih noćca poklopila,
Ode spati mlada Angjelija.
Osta care slugam besjedeći:
„Čujete li, moja djeco draga!
„Glavom junak Herceže Stjepane
„Od velika roda i plemena,
„O svačemu umje besjediti!
„Ja bih rekô, da Stjepane nije,
„Već njegova seka Angjelija!
„Već čujete l', moja djeco vjerna,
„Kad se svane i ograne sunce,
„Uzmite mi Hercega Stjepana,
„Vodite ga u nove dućane,
„Povadite svilu i kadifu,
„I još k tomu sjajna ogledala.
„Ako bude kićena djevojka,
„Uzimat će svilu i kadifu,
„I za sebe sjajnih ogledala;
„Ako l' budete Herceže Stjepane,
„Uzimat će praha i olova
„I još tanke za fišeka karte“.
Gdje legoše, tude osvanuše.
Kada svanu i sunce ogranu,
Idje Angja caru na divane
Da popije kavu jutrenjaču,
Kad popije kavu jutrenjaču,
Odšetaše u novu čaršiju,
Otvoriše sve nove dućane,
Iznosili svilu i kadifu.
To Angjuši vrlo mučno bilo,
Pak je njima riječ besjedila:
„Boga vama, careve delije!
„Zar ste danas ludo izludili,
„Te vadite svilu i kadifu,
„Kô da sam vi za gjergjefa rasto,
„Te da vezem svilene mahrame,
„A ne pašem sablju o bedrici,
„I ne jašem konja pretiloga,
„I ne dielim junačkih mejdana?
„Što li će mi sjajna ogledala?
„Ja ne gojim mrkijeh solufa,
„Da ih mažem uljem primorskijem
„I da spličem na trostruke ruke,
„Ter da mamim momke neženjene.
„Dajte meni mojih potrebica:
„Crna praha i težka olova,
„I još tanke za fišeka karte,
„Čiste zobi za moga gjogina“.
Vratiše se k caru u saraje:
Sluge njemu po istini kažu
Što je bilo, i kako je bilo.
Al se care ni tom ne vjeruje,
Već je njima opet besjedio:
„Čujete li, moja djeco draga!
„Ma beli je srca junačkoga,
„Ali nije pogleda mužkoga,
„Jer navija često trepavice!
„Neg uzmite golema gjogina,
„Vodite ga na polje široko,

Digitized by Google

„Gdje no moja vježba mi se vojska.
„Ako bude srca junačkoga,
„Na ordiju nagonit će gjogu;
„Ako l' bude Angjuša djevojka,
„Vojske će se žensko poplašiti".
To su sluge jedva dočekalo.
Izvedoše pretila gjogina,
Pa uzjaši Angjuša djevojka,
Pa odoše na polje zeleno,
Gdje se carska izvježbaše vojska.
Bože mili, čuda golemoga!
Da je komu stati, pa gledati,
Kako jaše konja vilenoga.
Sve od biesa na kolače gjisa,
Vučki skače, zečki poskakuje,
Dok dočera do careve vojske.
Adžun čini na ordiju silnu,
Kroz ordiju sokak načinila,
Proletila i tamo i amo,
Pak se vraća u to polje ravno,
Pak ulaci caru na saraje.
Car je njozi tiho besjedio:
„O djetiću, Herceže Stjepane!
„Jesi l' moju begenisô vojsku".
Djevojka mu tiho besjedila:
„Ja sam tvoju begenisô vojsku".
Ni to caru dosta ne bijaše,
Već on zove svoje sluge vjerne,
Pak je njima turski besjedio:
„Ma beli je srca junačkoga!
„Ali nije pogleda mužkoga
„Jer uzvija često trepavice!
„Vodite ga k široku jazmaku,
„Do zalieva onog dubokoga
„Gdje no tonu lagje i gjemije.
„Ako bude srca djevojačkog,
„Neće smjeti na vodu gaziti".
To su sluge jedva dačekale:
Angju jamlju za bijelu ruku,
Pak ju vode k široku jazmaku,
Do zalieva onog dubokoga,
Gdje no tonu ladje i gjemije.
To Angjuši vrlo mučno bilo,
Ali joj se na ino ne može,
Neg' se skače na noge lagahne
Jezus! reče, na gjogina kleče,
Pak zapliva u more duboko.
Dobar konjic' dobra sreća bila,
Na obalu j' suhu iznosio.
To gledao care sa pendžera.
Al da vidiš kićene djevojke!
Ona razpe puca niz njedarca,
Pak bijele pokazala dojke;
A skiduje srmali-kauke,
Pa prosiplje sitne pletenice
Na sramotu cara Stambulskoga,
Na sramotu i velike jade.
Pak obode gjogu golemoga,
Pak odleti preko polja ravna,
Kako zviezda preko vedra neba,
Ka svojemu župnom zavičaju,
Pravo zdravo u Hercegovinu.
Davno bilo, moja braćo draga!
Davno bilo, sad se spominjalo.

Kastriotić i Paša Mustapaša.

Gorko cvile Turci krajišnici
Pred koljenom cara čestitoga:
„Sultan' care! živit' ne možemo
„Od zuluma Skenderbega Jurja;
„Opali nam sela i varoše,
„Zarobi nam žene i sinove,
„Odagna nam konje i volove,
„I zaplini naše bile ovce".
Kad je care tužbu razumio,
Bijelu je knjigu napisao;
Ter je šalje virnom slugi svomu
Feriš paši od Macedonije.
U knjizi je njemu besidio:
„Feriš paša, virna slugo naša!
„Uzmi vojske koliko ti drago,
„Ter porobi zemlju Arbaniju,
„I uhvati živa Skenderbega,
„Koji mi je puno dodijao,
„Paleć moje bijele varoše,
„I vodeći sužnje u kaure.
„Nać' ćeš njega na medjašu mome
„S tri hiljade svojih Arbanasa:
„Nemoj obdan na njeg' udariti,
„Nego obnoć, virna slugo moja".
Kad je paša knjigu razgledao,
Brzo vojsku biše sakupio,
Ter otide naći Skenderbega,
Obnoć ide, a obdan počiva:

Digitized by Google

Cini jadan Turčin Feriš paša
Da će udrit na njeg' iznenada;
Ali Jure mudra zmija biše;
Za njegove pute znadijaše.
Dočeka ga u gori zelenoj,
A u Mokri planini visokoj:
Iz busije udari na Turke,
Sve izsiče, malo tko uteče.
Još i paši glavu odsikoše,
Pogubi ga Skenderbeže bane;
A hiljadu živih uhvatiše,
Te ih vode k Krojanu bilome.
Kad je Murat glasce razumio,
Da je njemu vojska izginula,
Od žalosti rusu bradu guli,
Gorko cvili i suze proliva.
Kada li se naplakao biše,
Srdito je Murat govorio:
„Aranzado, Skenderbeže Jurje!
„Ili glava moja, ili tvoja!
„O gospodo, paše i veziri,
„Nije l' koga porodila majka,
„Da pogubi Arbanasa bana,
„Il' pogubi, il' dovede živa?
„Tko osveti Feriš pašu moga,
„I delije moje izsičene,
„Vezirom ću njega učiniti,
„Nad svim pašam', agam' i spahi-
[jam".
Sva gospoda mukom zamukoše,
Ali ne hti sileni Mustapa,
Već zagrće svoje bile ruke,
I junačke zasukuje brke,
Pak govori caru čestitome:
„Daj mi vojske petnaest hiljada,
„A evo ti tvrdu viru dajem,
„Porobit ću zemlju Arbaniju
„Dovest ću ti živa Skenderbega
„Il' dovesti, il doniti glavu;
„Kapetana Musu Arbanasa,
„I Admežu sinovca njegova".
Govori mu Murat care silni:
„Poslušaj me, virna slugo moja,
„Ako misliš Epir porobiti,
„Skenderbega živa uhvatiti,
„Uzmi vojske pedeset hiljada,
„Jer ti ne znaš što su Arbanasi;
„Udarit' će jedan na stotinu,
„A Skenderbeg hoće na hiljadu".
Na to se je paša nasmijao,
Muratu je tiho govorio:
„Evo tebi tvrdu viru dajem.
„Na mejdan ću zazvat' Skenderbega
„Odsjeć ću mu glavu na mejdanu,
„Neka vide Turci i Kauri
„Kako siče sablja Mustapina".
To govori, al' Boga ne moli,
Već se skoči na konja viteza,
I povede svoju silnu vojsku,
Ter otide k ravnoj Arbaniji,
Da pogubi Skenderbega bana.
Al' je njemu loša sriča bila,
Dočeka ga Arbanase bane
Na medjašu cara osmanskoga.
U busiji, u gori zelenoj.
Iz busije udari na Turke,
Ter jih siče po gori zelenoj:
Pet hiljada glava odsikoše,
Malo manje živih uhvatiše,
Al uteče hvalisav Mustapa
I bez puške i bez sablje britke,
Bez saruka i samur kalpaka:
Ej Mustapa! kamo tvoja hvala?!

Ženitba vojvode Janka.

(*Kačić*) [1])

Kad se ženi Sibinjanin Janko,
Sve obadje zemlje i gradove:
Slavnu Bosnu i Hercegovinu,
Dalmaciju, Liku i Krbavu;
A ne nadje za sebe djevojke
Veće lipu Janju Temišvarku. [2])
Prosio je i prstenovao,

[1]) I ovo je od onih piesama, koje je Kačić zatekao u narodu; pa štogod po svoju nagodio — Naliči Dušanovoj ženitbi, a Dušanova opet Bog zna kojoj: jer se vidi očito da ono, što se u njoj kaže, nije povjestno, nego su svakojako pobrkani i gradovi i svati.

[2]) Temišvar u Banatu ugarskom.

Digitized by Google

I zdravo se natrag povratio.
Maleno je vrime postajalo,
Od šurc mu bila knjiga dodje:
„Kupi, Janko gospodu svatove,
„Kupi svate, hodi po divojku;
„Al' ne vodi Sekula netjaka;
„U vinu ga kavgadžijom kažu".
Kad je Janko knjigu pogledao,
Svoga šuru biše poslušao:
Kupi svate ide po divojku;
Al ne zove Sekula netjaka.
Sekuli je majka govorila:
„Što će reći, drago dite moje,
„Da te ujko u svate ne zove?
„Ovo čudo neće biti mani;
„Strah je mene, poginut će ludo,
„Jer je bio u zavadi s šurom.
„Sedlaj, sinko, konja najboljega,
„Koji no ti stoji u potaji,
„I obuci bugarske haljine,
„Po nazorju hodi za svatovim;
„Ako ujku bude do potribe,
„Nek mu moreš u pomoći biti".
Kad je Sekul majku razumio,
Skočio se na noge junačke;
Ter osedla konja od mejdana,
I oblači bugarske haljine,
Za svatovim ide nazorice,
Da ga nitko poznat ne mogaše.
Kad su došli dvoru divojčinu,
Prida nje su sluge izšetale,
Primaju im konje i oružje;
Na Sekula i ne gleda nitko
Sve svatove u dvor uvedoše,
Ter jih lipo za stô postaviše;
Na bugara i ne gleda nitko,
Osta sideć na stini studenoj.
Kada li se vinca ponapiše,
Šure zetu igre zametnuše:
Iznesoše na koplju jabuku,
Ter su njemu tiho besidili:
„Striljaj, Janko, na koplju jabuku,
„Ako li je ustrilit' ne moreš,
„Nit ćeš otić, ni odniti glavu,
„Ni odvesti lijepu divojku".
Kad je Janko riči razumio,
Udrio se po kolinu rukom:
„Ajmeh meni, Sekule netjače,
„Ludo sam ti izgubio glavu!"
To je čuo crni bugarine,
Ter je Janku tiho besidio:
„Ne plaši se, Sibinjanin Janko,
„Ja ću striljat na koplju jabuku".
Pa se skoči na konja viteza,
Ter poleti kano soko' sivi,
I ustrili na koplju jabuku,
Oslobodí od napasti Janka.
Drugu onu igru zaigraše.
Izvedoše devet dobrih konja,
Ter govore vojevodi Janku:
„Sad priskači devet dobrih konja;
„Ako li jih ne priskočiš, Janko,
„Nit ćeš otić ni odvest divojku".
Bugarin je Janku govorio:
„Ne brini se, mladoženja Janko!
„I tu ću ti biti do potribe".
Zaleti se kano lastavica,
Te priskoči devet dobrih konja,
Desetomu na selo skočio.
Treću oni igru zametnuše:
Izvedoše devet divojaka,
Ter govore vojevodi Janku:
„Sad poznaji tvoju dijevojku.
„Ako li je poznavat ne moreš,
„Nit ćeš otić ni odvest djevojku".
Težko se je Janko zamislio:
Al mu veli crni Bugarine:
„Ne brini se, gjuvegija Janko,
„Ja ću tvoju poznavat divojku".
Skide s sebe bugarske haljine,
Sinu Sekul, kano sunce žarko.
Svlači s sebe skerletnu dolamu,
Ter je stere izprid divojaka,
Pak prosiplje od zlata prstenje,
Ter divojkam Sekul govoraše:
„Kupi sada od zlata prstenje,
„Ujno moja, Jankova divojko:
„Ako li se koja druga maši,
„Odsić ću joj ruku do ramena".
Sve divojke na se odstupiše,
Ali ne hti Jankova divojka;
Već pokupi od zlata prstene,
Ter ih meće na bijele ruke.
Uze Sekul za ruku divojku,
Ter je daje vojevodi Janku:
„Eto, ujče, lipota divojka,

Digitized by Google

„Ljuba tvoja, draga ujna moja“.
Od mila je Janko zaplakao,
Sekuli je tiho govorio:
„Težko ujcu bez svoga netjaka;
„A netjaku bez svoga brajena!“
Odtolen se svati podigoše,
Dijevojku Janju povedoše,
Pivajući, konje igrajući.
Onda bilo, sad se spominjalo.

Vojvoda Janko i sv. Ivan Kapistran.

Divan čini Otmanović care,
Po imenu Memede Sultane
U bijelu gradu Carigradu,
Koga biše skoro osvojio.
Gospodu je na divan sazvao,
Sve po izbor paše i kadije;
Useina velikog vezira.
Car se šeta uz divan niz divan;
A gospoda, podviv ruke, stahu.
Svitlu krunu k vedru nebu baca,
Ter se care s krunom razgovara:
„Vira moja, svitla kruno moja,
„Ili ću te brzo izgubiti,
„Ili carstvo moje razširiti,
„Što mi babo nije razširio!“
Još se svojom sabljom razgovara:
„Ova sablja Carigrad osvoji,
„I pogubi grčkoga cesara,
„Od iztočnih strana gospodara.
„Osvojit ću i Bosnu ponosnu,
„Više Bosne ravnu Ungariju,
„Dalmaciju do sinjega mora,
„Italiju do Rima biloga.
„Osvetit ću starca babu moga
„Po imenu Murata silnoga,
„Koji biše Biograd obsio,
„Ali njega uzeti ne može;
„Nego svoju svu izgubi vojsku,
„Ter sramotan u Jedrenu dodje.
„Da bi mene rodila vlahinja,
„A ne mlada kaduna turkinja,
„Ako sada ne pogubim Janka,
„Koji moga potjera babajka,
„I izsiče Janjičare Turke
„Pod bijelim Biogradom gradom“.
Još je Memed tiho besidio:
„Na noge se, paše i kadije!
„Brzo silnu vojsku sakupite,
„Mlade pišce i brze konjike.
„Šest hiljada mojih Janjičara,
„A toliko i veće sejmena;
„Četrdeset tankih ormanica.
„Otić ćemo uz Dunaj vodicu
„Do bijela grada Biograda:
„Brzo ćemo osvojiti njega,
„I svu ravnu zemlju Ungariju“.
Kada paše njega razumiše,
Silnu vojsku brzo sakupiše:
Ter odoše k ravnoj Ungariji,
I prid njima Memed ponositi.
Al je malo vrime postajalo,
Glas dopade kralju ugarskomu,
Po imenu mladu Vladislavu,
U Požunu skoro okrunjenu.
„Zlo ga, kralju, igru zaigrao,
„I na glavu krunu postavio!
„Eto na te Memed care silni,
„Nit ćeš uteć, ni odniti glave!“
Kralj Vladislav mlado dite biše,
Vojevati jošter ne znadiše;
Nego moli vojevodu Janka,
Da kraljuje, i za nj' bojak bije.
Još Vladislav Janku besidjaše:
„Kaži pravo, desno krilo moje,
„Smidemo li cara dočekati,
„Dočekati i s njim bojak biti?“
Veli njemu Sibinjanin Janko:
„Ovde ima fratar Franciškane,
„Po imenu Ive Kapistrane, [1])
„Koji čini velika čudesa;
„On će tebe svitovati lipo,
„Možemo li s Turcim bojak biti“.
Kad je kralju riči razumio,
Ivanu je tiho besidio:
„Slugo božja, Ivo Kapistrane,
„Kaži pravo, tako bio zdravo!

[1]) Sveti Ivan je tad stanovao u hrvatskom Iloku, i tu je preminuo.

Digitized by Google

„Smidemo li cara dočekati?“
Ali mu je svetac besidio:
„Ne brini se, svitla kruno moja!
„Ja ću poći s Turcim bojak biti,
„Za Isusa moju krv proliti.
„Janko ima dvadest hiljad' vojske,
„Malo manje ja ću sakupiti,
„Križ Isusov na nje postaviti.
„Zvati će se Hrvati i Magjari:
„Božja vojska, imenom križari“.
To govori, na noge se skače,
Ter otidje priko Slavonije,
I još one ravne Ungarije,
Mnogo hiljad' sakupi junaka
Sve ćobana i mladih težaka.
Sastade se s vojevodom Jankom,
Ter je njemu tiho besidio:
„Potribno je, Sibinjanin Janko,
„Da načinjaš od boja gjemije,
„Brze šajke, tanahne galije.
„Koje mogu s Turcim bojak biti
„Na Dunaju studenoj vodici
„Blizu bila grada Biograda.
„Jer će Dunaj vodu zapričiti,
„Turske šajke, tanahne galije;
„Ter će nami pute zatvoriti,
„Da ne damo pomoć Biogradu. [1])
„Zavest ćemo niz Dunaj vodicu,
„Razbit ćemo turske ormanice,
„I dat ćemo pomoć Biogradu,
„Na sramotu cara silenoga“.
Kad je njega Janko razumio
Ivana je lipo poslušao.
Od Budima šajke dojedriše,
Iznova se mnoge sagradiše,
Sto i šeset malih i velikih,
Koje mogu s Turcim bojak biti,
Medju njima Jankova gjemija,
Strahovita kano Sultanija.
Maleno je vrime postajalo,
Glas dopade vojevodi Janku:
„Načelniče od vojske ugarske,
„Turska vojska pod Biograd dodje!
„Obsida ga na četiri strane:
„Od iztoka Turci Janjičari,
„Od zapada crni Arnauti,
„A od Save ohole balije.
„Dunaj vodu šajke zatvoriše,
„Verugam' se težkim izvezaše,
„Biograd je u nevolji težkoj;
„Ne može mu dobra pomoć doći“.
Kad je Janko glase razumio,
Ormanice biše oružao,
Na nje meće ognjene topove,
I oružje, što je od potribe.
Sveti Ive slavnu misu reče;
Kad je reče, na kolina kleče;
Blagosivlje vojevodu Janka,
I njegovu sablju madjarkinju.
Pak se skače na noge viteške,
Uze barjak u desnicu ruku,
Na barjaku ime Isusovo;
Ter prid vojskom Biogradu podje.
Zavezoše šajke ormanice,
A niz Dunaj vodicu studenu,
I prid njima vojevoda Janko,
U velikoj od boja gjemiji.
Kada li se blizu sastadoše,
Bojne šajke turske i ugarske,
Potrese se Dunaj voda hladna
Od onihzi bojnih lumbarada.
Evo, brate, boja žestokoga,
Na Dunaju ognja paklenoga:
Stoji jauk ranjenih delija,
Lomljavina tanahnih galija!
A kad li se lipo sastadoše
Ormanice turske i ugarske,
Ne pucaju puške ni topovi,
Već zvekeću sablje i jadare.
Sikoše se pô bijela danka
Na Dunaju dvi ognjene vojske,
Dunaj hladni vas krvav bijaše,
U njega se krvca salivaše.
Biše Janku sriča pristupila;
Jer potoni dvadeset galija,
I osvoji mnogo ormanica;
Dvaest hiljad' pogubi Turaka,
Dok se Janko s Turcim prigonjaše,
Sveti Ivo na kolinim kleči,
K vedru nebu ruke uzdizaše,

[1]) Biograd je bio u rukuh ugarsko-hrvatskoga kralja.

Digitized by Google

Ter za Janka moli bez pristanka.
Moli Ivo i domoli Boga.
Razbi Janko na Dunaju Turke,
Zdravo dodje u Biograd s' vojskom,
Na sramotu cara silenoga.
Kad to vidi Otmanović care,
Poče biti s topovim Biograd,
Vas se bili grade tresijaše,
Od topova turskih i kršćanskih.
A kada li probiše bedene,
I široke laze otvoriše,
Pokušaše sriću od mejdana,
Udariše Turci sa svih strana.
Dočeka ih na oružje Janko,
Turke siče nemilo i jako:
Koliko jih na grad udaraše,
Onliko ih strmoglav padaše.
Ali Turci nigda ne pristaju,
Juriš čine, lagum podkapaju:
Težko oni viču i alaču,
Listve nose, na bedene skaču.
Kano soko' Janko prilićaše,
Ter po poli Turke prisicaše,
Bedeni su glavam' okićeni,
I svi turskom krvlju poliveni.
Te žalosti Memed car gledaše,
Bradu guli, suze prolivaše,
Kruto ječi, jedva izgovara:
S janjičarim ter se razgovara:
„Dico moja, Turci janjičari,
„Sve uzdanje cara čestitoga,
„Kako sutra zorica zabili
„Na Biograd snažno udarite.
„Ako nami Bog i sriča dade,
„Ter Biograd sutra osvojimo,
„Izsicite malo i veliko:
„A Janka mi živa uhvatite,
„I papaza Fra Ivana fratra:
„Mučit ću jih godinu danaka
„Jer su meni puno dodijali,
„I svu rusu bradu ogulili".
Kada li je zora zabilila.
Sa svih strana udariše Turci;
Prisloniše listve uz bedene,
S golim' sabljam skaču na zidove.
Mili Bože tuge i žalosti!
Da je komu pogledati bilo:
Gdi se brani malo i veliko,
Slipo, staro, hromo i bolestno.
Janka nitko poznat ne mogaše,
Vas u krvi ogreznuo biše;
Bihu mu se umorile ruke
Prisicajuć janjičare Turke.
Ali tko će sili odoliti?
Tko l' izsići svu carevu vojsku?
Prve šance Turci osvojiše,
Ter barjake na nje postaviše.
Na zidove druge udariše,
Na silu ih, pobre, osvojiše;
Mrtvi turci za listve služahu,
U grad živi priko njih skakahu,
Cvili Janko, kano zmija ljuta:
„Pogibosmo, Ivo Kapistrane!"
Lipo ga je svetac slobodio:
„Ne plaši se, Sibinjanin Janko!
„Branimo se do mrkloga mraka,
„Pak ćeš vidit što je od Turaka;
„Kako žarko opočine sunce,
„Jašit' ćemo bakovite junce"
Kad li poče misu govoriti,
Za gradjane Bogu uzdisati,
Sgodiše se velika čudesa,
Leti strila odzgor od nebesa.
Na oltar je prid Ivana pala;
Lipa dara, našem Bogu hvala!
Sveti Ivo uze ju u ruke,
Na njoj štije „dobit' ćete Turke".
Ovo pismo svi gradjani stiše,
Ter jedinom Bogu zahvališe.
Sablje oštre, gorke suze taru
Jaoh sada Otmanović caru!
Kako žarko opočinu sunce,
Sve se skoči malo i veliko:
Nose grede, daske opakljene,
Sino, slamu, goru svakojaku.
Užegoše, na turke baciše,
A vojnici straga zatekoše.
Koji Turčin od vatre bižaše,
On od sablje uteć ne mogaše.
Koji, pobre, od sablje bižahu,
Oni živi u vatru skakahu.
Sve izgori, nitko ne uteče,
Kano miši izgorili ječe.
Posle toga juriš učiniše,
Na topdžije i na lumbardžije,
Ter oteše carevo oružje;

Digitized by Google

Ognjevite šibe i lumbarde.
Sjajni misec pomrčao biše
Od crnoga praha i olova.
Štogod Turak' oko grada biše,
Sve junaci, pod mač okrenuše.
Kada li je danak osvanuo,
Govorio Ive Kapistrane:
„Tko je godir srca junačkoga,
„Neka sada nasliduje mene.
„Dunaj ćemo vodu pribroditi,
„I na carev dundar udariti".
To je čuo vojevoda Janko,
Ter je svojoj govorio vojsci:
„Tko se nadje od sve vojske moje,
„Da pribrodi Dunaj vodu hladnu,
„I udari jurišem na Turke,
„Mojoj sabljom odsić ću mu glavu.
„Za dosta je našega junačtva,
„Koje noćas jesmo učinili.
„Neka Turci smirom doma idu,
„Ne dajimo sriću za nesriću".
Sva je vojska Janka poslušala,
Ali ne hti Ivan Kapistrane,
Ni njegovi križari junaci;
Nego Dunaj vodu pribrodiše:
Pet hiljada ni manje ni više,
Iz sveg glasa, Jezus! zavikaše,
Te udriše jedini na Turke.
Na vas tabor cara silenoga.
Za šest ura s Turcim bojak biše,
Od praha se ništa ne vidjaše,
Od topova ništa ne čujaše:
Turci zovu svetca Muhameda,
A kršćani ime Ivusovo.
Ali tko će s Bogom bojak biti?
Pogiboše Turci Janjičari,
Ali božji siku jih križari.
Oteše im haznu i zahiru,
Čadorove i halaj barjake,
Sve oružje, ognjene topove,
Tambalase, bubnje i svirale.
Tu gospoda mnoga izgiboše,
Sve po izbor Age i Spahije:
Mladjan vezir s' Agom janjičarskim,
Ine vojske ni broja se ne zna.
Al uteče Memed care silni,
Udje ranjen, vesela mu majka!
Ovo uvik nek se pripovida,
Kako Ivan Turke pridobiva!

Loredan u Skadru.

Divan čini Otmanović care,
Po imenu Memede Sultane:
Svu gospodu na divan sazivlje,
Ter je Memed njima govorio:
„Ne bi li se koji junak naša',
„Da podigne silnu vojsku moju,
„I otidje preko Arbanije,
„Ter osvoji Skadar na Bojani?"
Svi veziri mukom zamukoše,
Ali ne hti vezir Sulemane
Od bosanske na glasu države;
Već je caru tiho besidio:
„Daj mi, care, pišac' i konjika
„Osamdeset hiljada vojnika,
„Ja ću poći k Skadru bijelomu,
„Na silu ću osvojiti njega".
Što zapita vezir Bošnjanine,
Što zapita to mu care daje:
Osamdeset hiljada vojnika,
Sve po izbor najboljih junaka.
Podiže se priko Arbanije,
Brzo dodje k Skadru bijelomu:
Sa svih ga je strana obsidnuo;
Pak napisa listak knjige bile;
Ter je šalje mladu providuru,
Mletčaninu Anti Loredanu.
U knjizi ga vezir pozdravljaše:
„Providure, Ante Loredane,
„Pošalji mi ključe Skadra grada.
„Nemoj gubit rusu glavu tvoju,
„Niti tvojih mladih vitezova".
Loredan mu knjigu odpisuje:
„Ne budali, paša Bošnjanine!
„Ja sam dužd u tvrdu viru dao,
„Da mu neću izdat Skadra grada,
„Dok je meni na ramenu glava".
Kad je njega paša razumio,
Poče biti Skadar sa svih strana.
Bio ga je petnaest danaka
Od zorice ter do mrkla mraka.
Bile kule mnoge oboriše,
Na tri mista beden otvoriše.
Kad to vidi paša Bošnjanine,
Na Skadar je juriš učinio.
Jedni Turci beden podkapaju,
Drugi skaču gradu na bedene;
Ali ludo pogubiše glave,

Digitized by Google

Na jurišu Skadra bijeloga.
Osta mrtvih četiri hiljade
Oko grada na jurišu prvom,
Sve najboljih Turak' krajišnika.
Pivaj, pobre, junačka je dika!
Kada li je danak osvanuo,
Opet Turci juriš učiniše.
Od zorice ter do mrkle noćce
Ne prestaše na grad udarati.
Ali bila ne uzeše grada,
Jer ga brani Ante Loredane.
Biše hladne vode ponestalo
Našoj vojsci u Skadru bilomu.
Loredanu to mučno bijaše,
Ter glavarom tiho besidjaše:
„Nije l' koga porodila majka,
„Da otidje do rike Bojane
„S pet hiljada najboljih junaka
„I udare jurišem na Turke;
„Ter donesu vode iz Bojane
„Za svu vojsku, koja je u Skadru".
Svi junaci k zemlji pogledaše;
Ali ne hti vitez od starine,
Po imenu Crnojević Ive,
Ban od zete i Gorice Crne.
Već govori mladu providuru:
„Ne brini se, Ante Loredane,
„Ja ću poći do rike Bojane,
„I donit ću vode za junake"
Pa povede svoje Crnogorce,
Hercegovce i silne Kotarce,
Ter na Turke snažno udariše,
Dvi hiljade glava odsikoše.
Otidjoše do rike Bojane,
Ter se hladne napiše vodice;
Zdravo su se natrag povratili,
Za junake vodice donili.
Malo toga vrime postajalo,
Trećom Turci na grad udariše:
Prisloniše listve uz bedene,
Na grad meću barjake zelene.
Loredan se Turkom ne pridaje;
Već im ruse odsicao glave.
Vezir biše sablju povadio,
Janjičare na grad potirao.
Al' gradjani za to i ne haju,
Već im ruse glave odsicaju.
Biju Turke drvljem i kamenjem,
Crnim prahom i težkim olovom.
A kad vidi Suleman vezire,
Da ne može Skadra osvojiti,
Diže vojsku izpod bila grada,
Ode plačuć caru gospodaru.
Osta mrtvih pod gradom Turaka
Za dvadeset hiljada junaka,
Što Loredan pogubio biše,
Braneć Skadar: — to Sagredo piše.
Za Antino veliko junačtvo
Njemu dade dužde gjeneralstvo
Od Levanta i lipe Morije,
Cipra ravna i lipe Kandije.
Viteški je vazda vojevao,
Po Levantu Turke razbijao.
Kad Levanat bili obsidoše,
Ter ga biše za osam miseci.
Na tursku je vojsku udario,
Deset hiljad' glava odsikao,
Izpod grada on iztira Turke
Okrvavi svoje bile ruke.

Ban Marčinko izostao.[1])

Mlado Ture konja kupovalo,
Što imalo, sve za konja dalo:
Pak zaigra niz to polje ravno,
Niz to polje Kninu kamenome.
Njega gleda mladi ban Marčinko,
S' vrh bedena grada bijeloga.
Pak je banu konjic omilio,
Pak je bane seki govorio:
„Mandalino, draga seko moja,
„Hajd' oblači svijetlo odielo,
„I uzimlji vidro okovano,

[1]) *Ban Marčinko* zvao se zapovjednik Kninski, koji šestanetste stotine branijaše Knin od Turaka. Glavnu kulu pram Strmici na gradu Kninu i danas narod zove Marčinkovac. *Na Vedrom-polju* više Knina kod Butišnice i danas se pripovjedaju *Marčinkova skakala*. Ban Marčinko, što znači *Mali Kraljević Marko*, mnoga je junačtva opremio sa pobratimim: Kožulićem Ostrvičkim i Zarkom Humskim, zapovjednikom Klisa.

Digitized by Google

„I u ruku od zlata jabuku,
„Paka slazi na vodu Krčicu,
„Pak se titraj jabučicom, sele,
„Ne bi l', sele Ture namamila,
„Ne bi li se Ture potopilo!
„Vrlo mi je konjic omilio!"
Seka brata poslušala svoga,
Pak oblači svijetlo odielo,
Ter uzimlje vidro okovano,
I u ruku od zlata jabuku,
Pak salazi na vodu Krčicu,
Ter se titra jabučicom sele.
Liepa sele, Ture namamila.
Pod Turetom konjic preplovio,
Pak uzimlje seku ban Marčinka,
Ter je metnu za se na konjica,
Tri puta je pripasuje pasom,
A četvrti od sablje kajasom.
Na Krčicu konja nagonjaše,
Pod obadvom konjic preplovio:
Igra Ture uz to polje ravno.
Dok je bane konja osedlao,
I dok mi je s' Knina poletio,
Do tom Ture u sred polja bilo;
Dokle bane u sred polja bio,
Do tom Ture u Vrpolje ravno;
Dokle bane u Vrpolje ravno,
Do tom Ture u sred Plješevice;
Dokle bane u sred Plješevice,
Do tom Ture na vrh Plješevice,
Dokle bane na vrh Plješevice,
Do tom Ture Bukovom bunaru;
Dokle Bane Bukovom bunaru,
Do tom Ture Hrtovom kamenu;
Dokle bane Hrtovom kamenu,
Do tom Ture u Grahovo ravno;
Dokle bane u Grahovo ravno;
Ode Ture u Glamoč bijeli,
I odvede seku ban Marcinka.
Ljuto cvili lijepa djevojka:
„Da sam onog, koj me zadobio,
„Pa da jadna ne bih ni žalila,
„Al' me valja dati za konjica!"

Ban Zrinović u Sigetu.

Suleman se razbolio biše
U bijelu gradu Carigradu.
Pitaju ga paše i veziri:
„Što je tebi, care gospodare?
„Koja ti je bolovat nevolja?
„Ili ti je starost dodijala,
„Ili junak Zrinović Nikola,
„Devet godin s tobom bojak bijuć?"
Odgovara care Sulemane:
„Prodj'te me se, paše i veziri,
„Nije meni starost dodijala,
„Već nevirni Zrinović Nikola,
„Koji razbi Ali-pašu moga,
„Pod Sigetom, on se ne bilio!
„Ter izsiče svu vojsku njegovu,
„I porobi Bosnu do Fojnice.
„Sada nema većega junaka,
„U turčina ni u kaurina,
„Ni žešćega meni dušmanina,
„Od Nikole Zrinovića bana.
„Nit ću živit, ni veseo biti,
„Dok ne smaknem dušmanina moga,
„Zrinovića bana hrvatskoga;
„Koji mi je puno dodijao".
Pak dozivlje Sokolović pašu [1])
Ter je njemu care besidio:
„Ahmet paša, virna slugo naša,
„Kupi vojsku, što god veću možeš;
„Da idemo Siget uzimati
„U lijepoj zemlji Ungariji;
„Koga mi je babo uzimao,
„Al' ga nije osvojit mogao.
„Ako nami Bog i srića dade,
„Ter mi njega sada osvojimo,
„I Nikolu bana pogubimo
„Bit ćeš vezir od svih paša mojih".
Kad je Paša njega razumio,
Silenu je vojsku sakupio:
Sto hiljada po izbor konjika,
Pišadije ni broja se ne zna.
Ode vojska do Sigeta grada,
I prid njome care Sulemane.
Gledao je Zrinoviću bane,

[1]) Ovaj je nesretnjak bio poturica.

Digitized by Google

Gledao je ter je besidio:
„Mili Bože, na daru ti hvala,
„Kad dočekah i ovoga danka,
„Da ja vidih ovliko junaka
„Pohoditi Zrinovića bana!
„Što sam, Bože, od tebe prosio,
„Sada vidim, da sam izprosio.
„B'agoslovi svitlu sablju moju,
„Da osvetim svetu viru tvoju!
„Tri hiljade već nemam vojnika,
„A bez broja na polju Turaka;
„Al' s pomoću Boga velikoga,
„Pridobit ću dušmanina moga".
Pak je svojoj vojsci besidio:
„Poslušajte, mila braćo moja!
„Evo na nas turska sila dodje,
„I prid njome care Sulemane.
„Spomen' te se, da jeste Hrvati
„Uz vas braća, viteški Ungarci!
„Malo nas je, ali smo junaci!
„Svaki udri na deset Turaka,
„Sam Zrinović hoće na dvadeset.
„Ako l' se je približilo vrime.
„Da mi našu krvcu prolijemo,
„Braneć svetu viru Isusovu
„I svijetlu krunu cesarovu,
„Umrit ćemo kano mučenici,
„Od slavnoga naroda vojnici,
„S' golim sabljam' u desnici ruci,
„Al će platit i nevirni Turci".
Pak naperi tanahna višala,
Na bedenu od bijela grada;
Ter je družbi svojoj besidio:
„Poslušajte, moji vitezovi!
„Ako bi se koji junak naša',
„Ter spomene, da se pridademo,
„Stavit' ću ga na višala tanka,
„Da bi bili ista moja majka.
„Ako bi me pogubili Turci,
„Ili ljute rane dopanule,
„Slušat ćete moga netijaka,
„Baš od mene boljega junaka,
„Vi imate praha i olova,
„I zaire za tri godinice;
„Branite se, ne izdajite se,
„Živim Turkom ne pridajite se!
„Ako stari Siget izgubite,
„U novi se opet zatvorite;
„Ako li bi novi izgubili,
„Bižat ćete u kašteo tvrdi".
Istom bane tako govoreći
I delije svoje slobodeći,
Potrese se Siget grade bijeli
Od carevi silnih lumbarada.
Bio ga je tri nedilje dana,
Pak učini juriš od mejdana,
Al se brani Zrinoviću bane,
Ljute Turkom zadavaše rane.
Evo, pobre, goleme žalosti!
Turci žestok lagum upališe,
Pô Sigeta u lagum digoše,
Ter na Siget juriš učiniše.
Al jih siku delije Hrvati,
Uz Hrvate i mladi Ungarci,
Zrinovića po izbor junaci.
Koliko je u godini dana,
Ban Zrinović odsikao glava,
I pogubi dva zmaja ognjena:
Bulvi pašu od Macedonije,
Tiful pašu od Bagdada grada.
Ali stari Siget izgubiše,
U novi se opet zatvoriše.
Hladna voda oko grada biše,
Al je zemlje Turci napuniše;
Za tu vodu ne znade se hladnu,
Jer ju brzo Turci prisušiše.
Namjestiše ognjene topove,
Novi Siget biju bez pristanka;
Pak na njega juriše činjahu,
Od zorice ter do mrkle noćce.
Mnogo dana i puno nedilja,
Siget biše i na nj' udaraše,
Hrvati se Turkom ne pridaju,
Već ih siku nikad ne pristaju.
Tu pogibe silenih Turaka
Oko' trijest i veće hiljada;
Al i vojska Zrinovića bana
Tad izgibe, malo i ostade.
Ostade mu šest stotin' vojnika,
Graničara, na glasu junaka.
Kad to vidi Zrinović Nikola,
Zatvori se u kašteo tvrdi.
Suleman mu bilu knjigu piše:
„Zrinoviću, krilo cesarovo,
„Nemoj ludo izgubiti glave.
„Već otvori vrata od kaštela",

Digitized by Google

Njemu bane knjigu odpisuje:
„Dok je meni na ramenu glava,
„Neću tebi otvoriti vrata.
„Imam dosta praha i olova,
„I zaire, što je od potribe;
„Medju tim će dobra pomoć doći
„Od cesara Maksimilijana".
Kada ga je care razumio,
Od jada se biše razbolio;
Pak dozivlje Sokolović pašu,
Ter je njemu care besidio:
„Ahmet pašo, desno krilo moje,
„Ako meni sudnji danak dodje,
„Postavi me na kočije brze,
„Ter me vozi bilu Carigradu.
Ukopaj me, virna slugo moja,
„Gdi je devet cara ukopano,
„Gdi je barjak svetca Muhameda,
„I Feredža Azreta alije".
To izusti, a dušu izpusti
Baš na krilu Sokolović paše,
Da od vojske i ne znade nitko,
Pod Sigetom, pod bijelim gradom,
Siče paša careve dvorane
I Mojsiju njegova likara,
Da zataji smrtcu gospodara,
Sulemana casa silenoga.
Meče njega u kočije brze,
Te ga vozi k bilu Carigradu.
Lipo ga je paša ukopao,
Gdi je devet cara ukopano,
Gdi je barjak svetca Muhameda
I Feredža Azreta alije.
Obnoć podje, obnoć paša dodje,
Da od vojske nitko ne znadiše,
Kad li dodje pod Siget u vojsku,
Pusti paša po vojsci telale,
Da telale od jutra do mraka,
I od mraka do bijela danka:
„Zapovida care Sulemane,
„Da kašteo tvrdi osvojimo;
„Ako li ga osvojit nećemo,
„Žive će nas mećat u topove,
„I s nami će njega uzimati".
Kad to čuše turci janjičari,
Na kašteo tvrdi udariše;
Uza nj' tanke listve prisloniše,
Ter kaštelu skaču na bedene.
Za petnaest i više danaka
Ne pristaje juriš bez pristanka;
Ali svoje pogubiše glave,
Jer jih siku hrvatske delije,
A najveće Zrinoviću bane.
Ali mu je vojska izginula;
Ostade mu dvista vitezova,
A pogibe četiri stotine,
Evo, brate, i gore žalosti,
Džebanu mu Turci upališe.
Kad to vidi Zrinović Nikola,
Družini je svojoj besidio:
„Turci nami barut upališe
„Svu zahiru u lagum digoše:
„Od crnoga praha pocrnismo,
„Od živoga ognja izgorismo,
„A neće nam dobra pomoć doći
„Od cesara Maksimilijana".
„Obranit se Turkom ne možemo;
„Da viteško dilo učinimo:
„Otvorimo od kaštela vrata,
„Ter na sablje dočekajmo Turke;
„Lipše nam je slavno poginuti,
„Nego živi upasti u Turke.
„Gole će nas po vojsci voditi,
„Pak najposli na mihe derati,
„Ali prije nego izginemo,
„Hod'te, braćo, da se zagrlimo".
Svi klekoše, ter se poljubiše,
I za grije svoje proplakaše.
Nu poslušaj pobratime dragi,
Što učini Zrinoviću bane!
Oblači se što god lipše može:
Metnu na se sa zlatom haljine,
I na glavu kapu kubašliju;
A za kapu šest pera od ždrala;
U žep meće sto zlatnih dukata,
Ter ovako upisao biše:
„Tko ukopa Zrinovića bana,
„Neka nosi stô zlatnih dukata".
Pak otvori vrata od kaštela,
I povadi sablju od bedrice,
Na kašteo Turci udariše,
Al prvinci glave pogubiše.
Jer jih siče Zrinović Nikola,
I njegovi mladi vitezovi.
A kad bana rane dopanuše,
Kleknu vitez na kolino livo.

Digitized by Google

U ruke se Turkom ne pridaje,
Već im ruse on odsica glave.
Al ga biše puška udarila
U zlo misto u čelo junačko.
Mrtav bane, crnoj zemlji pade,
Zemlji pade, Bogu dušu dade.
Zrinoviću, pokojna ti duša!
Tko će turske odsicati glave?!

Uluzali pod Korčulom.

Zareče se Uluzali bane:
„Sakupit ću Turke Katalane,[1])
„Oružat ću tanane galije,
„Brze šajke, od boja gjemije.
„Uranit' ću rano prija zore,
„Zavest ću se uza sinje more,
„Osvojit ću Kotor i Korčulu,
„I bijelu Barbarinu kulu.
„Porobit ću po moru otoke,
„Razorit ću palače visoke:
„Od Kotora do bilih Mletaka,
„Pohvatat ću dosta divojaka.
„Razorit ću crkve i oltare,
„Sagradit ću visoke munare,
„I džamije krajem Dalmacije,
"Gdi će klanjat odže i adžije".
Što je reka' Uluzali bane,
Što je reka', poreka' se nije;
Već pokupi Turke Katalane,
I oruža tanene galije,
Pak zajedri priko sinja mora,
Brzo dodje Buci od Kotora;
Al na Kotor udarit ne smide,
Već s galijam pod Korčulu ide.
Istom zora zabilila biše,
Bila vila s Pelišca zoviše [2])
Od Korčule kneza latinina,
Vlastelina, pobre, mletčanina:
„Vlasteline, od Korčule kneže.
„Eto na te Ulazali beže;
„Osamdeset imade galija,
„Sve su pune oholih balija.
„Korčulu će Turci osvojiti,
„U sužanstvo tebe postaviti;
„Već prigledaj silene topove,
„Svitle puške, šibe principove.
„Ne pridaji bila grada tvoga,
„Ne izdaji dužda mletačkoga;
„Na grad bile postavi barjake,
„I oružaj misnike i djake,
„Sve gradjane, lovce i trgovce,
„Mlade momke, stare i udovce,
„I divojke i žene mužate,
„Još i one mlade udovice;
„Svu gospodu i gospodičiće;
„Koji s tobom ulaze u viće.
„Pobignut će Katalani Turci,
„Kada vide da ste mrki vuci.
„Zovi, kneže, Antu Pomenića;
„Od starine roda Ugričića;
„Zovi, kneže, od srca junaka,
„Ne boji se silenih Turaka.
„Neka vlada šibam i topovim
„I oružjem svijetlim duždevim;
„I prija je s Turcim bojak bio,
„Ter mejdane njima odnosio".
Kad je vilu razumio kneže,
Od Mletaka po izbor viteže,
Korčuli je vrata zatvorio,
Na bedene tope namistio;
Pak razmota svilene barjake,
Ter slobodi po gradu junake,
Da veselo dočekaju Turke,
I bijele okrvave ruke.
Malo vrime postajalo biše,
Pod Korčulu Turci dojedriše;
Udariše kano mrki vuci
Na Korčulu Katalani Turci.
Ter je biju kano i gromovi
Iz galijâ sileni topovi.
Al Korčula lipo odgovara,
I galije topovim obara.
Korčula se Turkom ne pridaje,
Nego njima žalosti zadaje,
Jer je brane viteški gradjani
Po imenu mladi Korčulani.

[1]) Iz Katalonije — Španjolske pokrajine, u kojoj dugo gospodavahu Arapi, Muhamedova zakona.

[2]) Brdo na poluotoku Rtu.

Digitized by Google

Dica, starci, gizdavi trgovci,
Popi, fratri, gospoda i lovci,
Udovice, žene i divojke,
I njihove još starice majke.
Al poslušaj da ti čudo kažem,
Žensko čudo, ter ništa ne lažem:
Obukoše haljine na mužku,
Pripasaše sablje na hajdučku;
Ter se brane kao mužke glave,
I sada se od junaka slave;
Puške pune, meću se u Turke,
U njihove ne dadu se ruke.
Dan Marije biše Uznešenje,
Ugleda se veliko znamenje:
Vedro se je nebo otvorilo,
Iz neba je nešto govorilo:
„Nemoj te se strašit, Korčulani;
„Jer vas dobit neće Katalani;
„Branit će vas Marija Divica,
„Koja no je vaša pomoćnica".
To znamenje i Turci vidiše,
Ter bijela jedra otvoriše;
Pogibose izpod bila grada,
Ali varoš upališe tada;
U varošu dvore Pomenića,
Ugarskoga starinom plemića.
Al se biše lipo osvetio,
Jer je mnoge Tuske pogubio.
Zajedriše neveseli Turci,
Katalani nevirni hajduci;
Prije zore Visu dojedriše,
Ter bogato selo porobiše.
Izsikoše malo i veliko,
Jer se Turkom ne nadaše nitko.
Kako se je onda razselilo,
Ni danas se nije naselilo.
Tu bi Turkom pozlaćena brada,
Pak odoše do Staroga grada.
Onde Turci malo zadobiše,
Već Vrbosku selo porobiše.
Na Jelšu su varoš udarili,
I onde su malo zadobili,
Jer u Jelši bijaše junaka
Slobodniji puno od Turaka.
Vele Turci gospodaru svomu:
„Da idemo k Bolu bijelomu".
Al Bol ne da ni gledati na se [1])
Kamo li će njih pustit prida se?
A kad vidi Uluzali bane,
Da nesrićan biše na sve strane,
Povrati se uz to sinje more,
Idje naći svoje bile dvore.

---

[1]) Tako da je redom spominjati, nema mjesta ni klanca po Dalmaciji, da se nije oblio hrvatskom krvi, na obranu vjere i narodne slobode, u strašnoj borbi od XV.e do XVIII.e stotine po Isukrstu.

Digitized by Google

III.

Uskočke i Hajdučke.

Kad su Turci zasjeli u Bugarsku, u Srbiju, u Grčku i Arbaniju, i odkinuli cielih pokrajina od Ugarske i Hrvatske; pa se susjedne države stale s nekrstom miriti, *Uskoci*, pa *Hajduci* stali ratovati na svoju ruku. Borbi hrvatskih Krajina ostadoše najsjajniji traci *Senjski kapetani*, pa *kotarski serdari* dodjoše na veliki glas. Od potlačenih pokrajina, osobito iz *Turske Hrvatske*, zaskočilo zatočnika: te, kad privolom, kad zabranom Ugričića, Švabâ i Mletakâ, udarilo u krvavo četovanje. Iz hrvatskih zaklonica neprestano se zaličalo na Turke, i spominjalo im se, da raji još ima osvetnika; i da će im kad li tad li u otetoj zemlji zakukati kukavica. Kapetan senjski, *Ivan Vlatković*, pod imenom *Ive Senjanin*, osta uzorom uskočkoga junačtva.

Kad sve toveća privika susjedu Turčinu, i sve to oštrije stege državne smetaše četovanja, tad se pojedinci odmetnuše u goru, i stadoše hajdukovati, ili da se otmu turskom zulumu, ili da se nadje bilo kakve obrane raji sirotinji. To je najskrajnji liek od sile, kad nema državne vlasti; ili ta ne može pa i neće da sili nadje uztuka. *Mihat Tomić*, to je uzor narodnoga hajduka. Sam, pognat nepravdom, idje da traži pravicu za svoje Duvnjake u Vraniću, gdje kosovice sude.

Dakako u ovo *uskočko* i *hajdučko* doba, kad se u krv zagrezlo, i vraćalo Turčinu šilo za ognjilo, prije naviklo se otimačini i marvinskoj i djevojačkoj; pa, uz silu i oholiju posebnikâ, uz primjesu vjerâ, kadšto se i zaboravilo na samu kršćansku zajednicu. Krvili se, prijateljili i bratimili junaci; ne po znamenu krsta, ili nekrsta, nego po glasu i po odžaku: rad djevojačke ljepote, ili rad konjske hitrine. Pa se i glasovitije svatbe okrenule u čete i bojeve, bez cilja, izim sile i samovolje; pa se razvili običaji ni ljudski ni kršćanski. Uz zvierstva turska, i sviet naš se zanio na osvete i na paljevine; ćudoredni život u mnogim krajevim se raztočio, prieteći obstanku same zadruge.

Koliko je u tom divljem junačtvu izdušilo snage i vrline narodne! Ali to nije bilo samo u nas; bivalo tomu slična, i prije i tada, kod ostalih naroda, osobito Francuza, Spanjola i Talijana. Samo je kod nas turstvo oživinčilo ono, što je po Evropi kršćanstvo donekle bilo oplemenilo viteškim običajim.

Digitized by Google

Digitized by Google

III.

Uskočke i hajdučke.

Ženitba Marijana Borića.[1])

(*Bosanska*)

Sve povrzi, za Boga prioni,
Ne bi li nas i Bog pomogao,
Utješio stara i nejaka,
Zdravlje dao vôku i težaku,
Zaklonio kuge i morije;
Siroticu okom pogledao,
Nemoćniku dao oblakšicu,
Nami mladim zdravlje i veselje!
Da pjevamo, da se radujemo,
Sve u strahu Boga velikoga! —
Piše knjigu Borić kapetane,
I šalje je na ravnu Kladušu
Ka ćemerli Mujaginoj kuli:
„Eto, Mujo, biela knjiga moja:
„U tebe mi čudnu hvalu kažu,
„Da ti raste cvietak u avliji;
„Uztrgni mi cvietak iz avlije,
„Pokloni ga Marijanu momu;
„Ako l' mi ga pokloniti nećeš'
„Evo ti je vjera od meneka:
„Hranit' hoću ždrala od mejdana,
„Hranit' ću ga tamo do Božića,
„Dok potiju voli hranjenici,
„I debele krave jalovice;
„Ja ću saći na ravnu Kladušu,
„Kladušu ću listom porobiti
„I žestokom vatrom popaliti;
„Odgonit vam ovne i volove,
„I debele krave jalovice:
„Odvodit vam momke i djevojke,
„I odvodit žene od muževa".
Kad je bielu knjigu nakitio.
On je dade momku knjigonoši,
I dade mu deset madžarlija.
Zahvaljuje opran madžarine:
„Hvala tebi! Borić kapetane,
„Dušmani ti pod nogama bili,
„Kô tvom ždralu i ploče i čavli!„

[1]) Borići bijahu bosanski bani još XII.a vieka, i osta pleme na velikom glasu.
Po padu Jajca (1528) Turci popl'eni e Ličku i Krbavsku županiju. Podgorjani i Senjani g. 1689 p vi osvojiše Gospić, Bilaj i Udbinu, a za njima nadpop Bažki Marko Mesić očisti od Turaka svu Liku i Krbavu; mnoge ih pokrati; a ostale u Bosnu izprati, postanuv na granici Ličkoj prvim vojničkim zapovjednikom.

Digitized by Google

Ode momak i knjigu odnese,
Pravo zdravo ka Kladuši sidje,
Ka ćemerli Mujaginoj kuli.
Knjigonoša dobre sreće biše,
Mujin Halil pred avlijom staše,
Salt' u gaćam i tankoj košulji;
Puščo Halil turu od perčina,
Pak ga kuca po svilenu pasu.
Njemu momak Boga nahvalio,
A Halil mu zdravljem prihvatio:
„Da si zdravo, momak knjigonoša!"
Opazi ga sa čardaka Mujo,
On poleti niz ćemerli kulu,
Za njime se britka ćorda vuče,
Sve mu ćorda o skaline tuče.
Mujo britku ćordu prihvatio,
Da posječe Madžara soldata,
K njemu Halil s knjigom poletio.
O knjizi se Mujo zabavio;
Knjigu gleda Kladušanin Mujo,
A groznim je suzam polivaše,
Svu jaziju suzam potopio;
A pita ga odgojen Halile:
„Moj Mujaga! brate od matere,
„Odklen knjiga, vatrom izgorila!
„Pak je, Mujo, ti suzam polivaš?"
Mujo bratu besjedi Halilu:
„Moj Halile! moj brate rodjeni,
„Ovo knjiga Borić kapetana,
„Išće Borić našu sestru Hajku
„Za njegova sina Marijana;
„Mučno dati, a mučno ne dati —
„Mučno dati vjeru za nevjeru.
„Piše meni Borić kapetane,
„Ako ne dam svoje sestre Hajke,
„Hranit hoće ždrala od mejdana,
„Hranit će ga tamo do Božića,
„Dok potiju voli hranjenici
„I debele krave jalovice;
„Rekô saći o vlaškom Božiću,
„Svu Kladušu listom porobiti,
„I žestokom vatrom zapaliti;
„Da č' odgonit ovne i volove,
„I debele krave jalovice,
„I sve odvest momke i djevojke,
„Brat' Halile, žene od muževa".
Onda Halil besjedio Muji:
„Moj Mujaga, brate od matere,
„Piši knjigu, ja ću kazivati".
Mujo piše, a Halil mu kaže:
„Prijatelju, Borić kapetane!
„Evo tebi biela knjiga moja;
„Svate kupi, hodi po djevojku,
„A salivaj od srebra kočije,
„U čemu ćeš odvesti Hajkunu;
„I povedi trideset jengjija,
„Sve jengjija mladih djevojaka,
„Sve sestara kotarskih serdara,
„A pred njima dilber Angjelinu,
„Kćer lijepu Borić kapetana.
„Ja se nisam oženio, Mujo,
„Ne bi li se Angjom oženio".
Bielu knjigu ka Kotaru spremi,
A drugu je knjigu nakitio,
Pak je šalje u Krajinu ravnu,
A na ruke Šuljagić Mehana:
„Eto, aga, biela knjiga moja,
„Nadji mi se u prvu nedjelju,
„A pod mojom okrečenom kulom,
„Brat', hoćemo svate dočekati".
Tu napisav, drugu opet piše,
I šalje je u široku Liku,
A na ruke ličkom Mustajbegu:
„Beg Mustajbeg, od široke Like,
„Eto tebi biela knjiga moja,
„Nadji mi se u prvu nedjelju,
„Baš kod moje okrečene kule,
„Mi hoćemo svate dočekati".
Treću piše u ravnu Cetinu
A na ruke deli Mahmut agi:
„Mahmut aga, iz ravne Cetine,
„Nadji mi se u prvu nedjelju,
„Mi hoćemo svate dočekati".
Jednu šalje na Orašac Tali:
„Pobratime! Ličanine Tale,
„Nadji mi se u prvu nedjelju
„I povedi šest stotin bešlija,
„Valjat će nam svate dočekati".
Dade knjigu svom Omeru sinu
„Nosi, sine, knjige po Krajinam".
Omer tovna uzjaši malina,
Ode mahom u krajinu ravnu,
Knjigu dade Šuljagić Mehanu.
Drugu nosi u široku Liku,
I dade je ličkom Mustajbegu;
Treću nosi u ravnu Cetinu,

Digitized by Google

Knjigu dade Šarcu Mahmut agi;
Navrati se na Orašac Tali,
Omer Tali naustice kaže,
Jerbo Tale štiti ne umjede:
„Selam ti je, buljukbaša Mujo,
„Da se nadješ u prvu nedjelju,
„I povedeš šest stotin' bešlija,
„Baš pod našu okrečenu kulu".
Ode Omer na ravnu Kladušu.
Kad je bieloj kuli dolazio,
I nedjelja osvanula biše,
Al eto ti Šuljagić Mehana,
Aga vodi pet stotina druga;
Dok je Aga konja razjašio,
Al eto ti ličkog Mustajbega
I on vodi pet stotina druga;
Dok je beže konja razjašio,
Al eto ti deli Mahmut age,
Aga vodi trista Cetinjana,
Cetinjana, na glasu junaka;
Dok je aga konja razjašio,
Al' eto ti budaline Tale,
Na kulašu konju bagavomu,
Tale vodi šest stotin bešlija:
U Talina svakoga bešlije,
Svakog mrki brci do ramena,
I sjajne su toke na prsima.
Tale agam turski selam viče,
Sve mu age na noge skočiše,
I lijepo Talu dočekaše
Na selamu i na šenaluku,
I njegove ostale bešlije. —
Al se polje zamaglilo biše,
Eto njima sile i svatova.
Daulbaš kuca, a lumbarda puca;
Napred jaši, Borić kapetane,
A na svome manenu ždralinu,
A za njime sine Marijane.
Pod njime je peik bedevija,
Sve mu škrima vratom iz ramena,
Kano guja iz studene stiene,
Klapaju joj noge na blagama;
A za njime svi silni svatovi,
Sve po izbor žestoki junaci.
Svati kuli konje dogoniše,
Dobre svoje konje razjašiše:
I Turci jih liepo dočekaše,
Sve svatovske konje izprimaše.

Tale prima bijesna ždralina,
Vôda konja izpod biele kule,
A plešće ga po širokim sapim:
„O ždraline, šteta te odnila!
„Uz Mujina pristao gjogina,
„Jer bi bio taman za Halila.
„Abajio, ostala mu pusta!
„Ti bi duga za malina bila,
„Pristala bi Mujinu gjoginu".
Svatovski se konji izvodaše,
Uvedoše u mlake podrume,
Sve svatove kuli na odaje,
Izadje im gospodska večera.
Sve večera kita, i svatovi,
Ali neće prija Angjelija,
Kćer lijepa Borić kapetana,
Već govori buljukbaši Muji:
„Daj mi, Mujo, na hadet djevojku,
„Pak ću t' onda liepo večerati".
Odmah Mujo na Halila viknu;
„Hajde, brate, izvedi Hajkunu,
„Podaj sestru priji Angjeliji".
Et' Halila u halvat-odaju,
Halil sestri Hajki besjedio:
„Hajko sestro, ako Boga znadeš!
„Kad izljubiš redom jengjijice;
„Reda dodje prije Angjelije,
„Ujedi je svojim bielim zubim,
„A ma za me, moja sestro draga".
Kad izadje kićena djevojka,
Redom ljubi jengjije djevojke,
Redom dodje priji Angjeliji,
Ujede je svojim bielim zubom.
Al joj veli dilber Angjelija:
„Kujo jedna, kićena Hajkuno,
„Jer mi grdiš moje bielo lice,
„Tko je tebe tomu naučio?"
Mujo priju Angju dozivaše:
„Eto tebi, moja sestra Hajka,
„Na nju meći križe i medalje".
I tude su noćcu prenoćili.
Kad im bio danak osvanuo,
Podvikuje čauš do čauša:
„Hazur! hazur! kita i svatovi,
„Djeverovi zlato opremajte,
„Kasno nam je, a daleko nam je,
„Kratki danci, a dugi konaci".
Djeverovi zlato povedoše,

Digitized by Google

U kočije srebrne metnuše;
Mujo čuva srebrnih kočija,
Halil vodi gjogu u povodu;
Al se biesan gjogat pomamio,
Po tri koplja u nebesa gjipa,
Sve preskače Hajku i malina.
Istom Halil na Hrnjicu viknu:
„Brate Mujo, nà tebi gjogata,
„Iztrže mi biele ruke moje“.
Mujo tovna uzjaši gjogata,
Pak ga goni kroz silne svatove.
Kad protjera kroz alaj svatova,
Nadje zeta Borić Marijana,
Pak mu veli buljukbaša Mujo:
„Hajde, zete, polju u širine,
„Da s' gonimo na polju džilita,
„Da ja vidim, jesi l' binjedžija,
„Jesi l' dobar junak na mejdanu?
„Za što ć' dati moju seku Hajku“.
Al mu veli Borić Marijane:
„Pričekaj me, moj šura Hrnjica!
„Dok ja dodjem do mojega babe; —
„Štura mi je vitka bedevija,
„Dok uzjašim babina ždralina“.
Pak potjera kroz alaj svatova,
Nadje babu Borić kapetana:
„Daj mi, babo, plemića ždralina,
„Zove mene na džilit Hrnjica“.
Njemu babo podmače ždralina;
Uzjaši ga mladjan Marijane,
Babo mu je besjedio rieči:
„Čuvaj mi se, drago diete moje;
„U Turčina vjere ne imade“.
Pak protjera kroz alaj svatova,
U svatovim Muju nalazio:
„Hajde, Mujo, polju u širine.
„Da junačku igru okušamo“.
Iz svatova na stranu izbiše,
Gonjaju se po polju džilita.
Brz je ždralin, sam ga jad ubio!
Ne može ga ni okom viditi,
Kamo l' za njim baciti džilitom.
Kad Marijan okrenu ždralina,
I potjera Muju i gjogata
Sve gjogatu povrh sapa skače,
I šiba ga plonimice ćordom:
„Da mi nisi, što mi jesi, Mujo,
„Sad bi s tebe poletila glava!“

Kada Mujo rieči razumio,
Gjogu goni u alaj svatova:
Nahodio ličkog Mustajbega:
„Mustajbeže, ako Boga znadeš!
„Pazi brate, ne zametni kavge;
„Jer kakav je Borić Marijane,
„Kakav mu je ždralin od mejdana.
„Nijedan nas kuće vidit neće“.
Pak potjera gjogu kroz svatove,
Nadje Šarca iz ravne Cetine:
„Mahmut aga, ako Boga znadeš!
„Pazi, brate, ne učini kavge;
„Jer kakav je Borić Marijane,
„Kakav mu je ždralin od mejdana,
„Ako, brate, zametnemo kavgu,
„Nijedan nas kuće vidit neće“.
Pak potjera gjogu kroz svatove,
Nadje Talu na dobru kulašu;
Njega Mujo sa gjogata viče:
„Brate Tale, ti pobaci misli,
„Nemoj, brate, učiniti kavge: —
„Jer kakav je Borić Marijane,
„Kakav mu je ždralin od mejdana,
„Ako brate, zametnemo kavgu,
„Nijedan nas kuće vidit' neće“.
Za njim Tale prihvati kulaša,
A na Muju oči naoblači:
„O Hrnjico, jedna strašivico,
„Danas ću ti kavgu zametnuti,
„Na kulašu kaltak promienuti,
„Jal ćem' oba klanac zavaliti:
„Nit ću puščat Hajke u kaure,
„Nit djevojke dilber Angjelije“.
Eto Muje do brata Halila:
„Brate Hale, ti se prodji kavge;
„Jer kakav je Borić Marijane,
„Kakav mu je ždralin od mejdana,
„Ako danas zametnemo kavgu,
„Jadne će nas kleti udovice“.
Al mu veli odgojen Halile:
„Brate Mujo, vjeru ti zadajem!
„Danas ću ti kavgu zametnuti,
„Da ću svoje kuće ne viditi.
„Nit ću puštat sestre u kaure,
„Nit djevojke dilber Angjelije“. —
Kada Mujo razumi Halila,
Pod Halilom uhvati malina;
Pak mu dade silu uz obraze;

Digitized by Google

Kako ga je lako udario,
Dva mu zdrava pomjestio zuba; —
Pukoše mu obe jagodice,
Dva ga mlaza krvi udarila.
Pak zavika serat i krajinu:
„Tko je Turčin, nek se natrag vrati,
„Već smo dosta pratili svatove“.
Sva se turska sila povratila,
A odoše kićeni svatovi,
Pjevajući i puškarajući,
Odvedoše Hajkunu djevojku.
Zdravo sašli svati ka Kotaru,
I doveli Turkinju djevojku,
Doveli je u Ružicu crkvu,
I liepo je krstom prekrstili,
Nadjeli joj dilber Angjelija,
Marijana njome oženili:
S njome soko porod izrodio,
Do dva sina i kćeri četiri,
Kćeri prvo, a poslie sinove,
Da nevjeste ne zatiču zavah,
Da s' ne kore i u dvorim bore. —
I da si mi zdravo, pobratime!
Ova pjesma na tvoje poštenje,
Bog ti dao zdravlje i veselje,
Još da bi ti rodilo predivo,
I da bi ga gulile djevojke,
Uvovice trle i topile.
Bjegunice na rosu nosile,
Stare bake žicu odtezale.
Pošten bio, tko te je rodio,
Poštena ti na ramenu glava,
Poštenija pod obrazom brada:
Štovala te braća i družina,
Dušmani ti svi pod nogam bili,
Kôno konjma klinci pod pločama!

Komnen i paša Sejidim.[1])

Car čestiti divan učinio,
Sve vezire na divan poziva,
Sve mu paše na divan dodjoše,
Al' ne dodje paša Sejidime.
Car pašama dade pašaluke,
I agama dade agaluke.
A kad care divan razmetnuo,
Al' eto ti paše Sejidima;
Onda mu je care besjedio:
„Slugo moja, pašo Sejidime!
„Kamo si ti? Prije na divanu
„Ja pašama dadoh pašaluke;
„I agama dadoh agaluke;
„Što ćeš sada, pašaluka nema?“
Veli njemu paša Sejidime:
„O čestiti care gospodine:
„Nisam mogô na divan ti doći,
„Jer sam išo dolje u Doljane,
„Te gledao čuda ne gledana
„U nekoga Komnen-kaurina:
„Kakva jaše vranca od megdana,
„Onakoga u svijetu nema:
„Na čelu mu jarko sunce sija,
„A na grlu sjajna mjesečina,
„Na sapima zvijezda danica;
„Kad ga igra, gledati se ne da“.
Onda care stade besjediti:
„A da čuješ, pašo Sejidime!
„Dobavi mi vranca Komnenova,
„Jal' ukradi, jal' za blago kupi,
„Metnut ću te do sebe vezirom,
„I dat' ću ti tri bijela grada,
„Nek su tvoji, dokle ti je traga;
„Ako l' mi ga dobaviti nećeš,
„Neka znadeš, osjeć' ću ti glavu“.
Kad to čuo paša Sejidime,
Sve mislio, na jednu smislio;
Pa on ode mladu berberinu,
Te je svoju obrijao bradu,
Pa se gradi od Pazara Rade,
Pravo ide Komnenovu dvoru,
I Komnenu božju pomoć viče,
Malo ga je Komnen poznavao,
Pa je njemu bio govorio:
„Zdravo da si, pašo Sejidime!
„Što si, more, obrijao bradu,
„Kad ti nije za nevolju bilo?“
Mudro ga je paša prevario:

[1]) *Sejidim* paša uzeo god. 1653 grad *Varad*, i te godine umori ga Ali-paša u Temišvaru.

Digitized by Google

„O Komnene, što si poludio?
„Ja nijesam paša Sejdime,
„Već sam glavom od Pazara Rade.
„Ja sam čuo, i ljudi mi kažu,
„Da ti imaš dosta sokolova:
„Da mi daděš dva sokola siva,
„Služit ću te, koliko reknemo".
Onda veli Komnen vojevoda:
„Oj Boga mi, rade od Pazara!
„Ja bih rekô, da si Sejdime,
„Da nijesi obrijao brade
„Jer je takvog struka i uzrasta,
„I takvoga hoda i pogleda;
„A ja imam dosta sokolova,
„Dat ću tebi dva sokola siva,
„Služit' ćeš me tri godine dana".
I na to je paša pristanuo,
Služio ga do dvie godine;
Ne mogô mu ni viditi vranca,
A kamo li njega da odvede.
Kad nastala treća godinica,
Podje Komnen u lov u planinu
I povede pašu Sejdima,
Da on lovi utve zlatokrile;
Ne ponio starih sokolova,
Već ponio ptiće sokoliće,
Koji lovu naučeni nisu.
A kad Komnen u planinu dodje
Ka onome zelenu jezeru,
Gdje no plove utve zlatokrile,
On mi pusti ptiće sokoliće,
Da hvataju utve zlatokrile.
Poletiše utve pod oblake,
A sokoli utve i ne glede,
Nego lete od jele do jele.
Onda veli Komnene vojvoda:
„Slugo moja, Rade od Pazara!
„Idi brže dvoru bijelome,
„Donesi mi stare sokolove,
„Da pohvatam ptiće sokoliće".
Al' besjedi paša Sejdime:
„Oj Boga mi, Komnen gospodaru!
„Tvoja gospa vjerovati neće,
„Neće meni dati sokolova.
„Već daj meni kakva obilježja".
Prevari se Komnen vojevoda,
Te mu dade zlatan prsten s ruke.
Leti paša Komnenovu dvoru.
Pita njega ljuba Komnenova:
„Slugo naša, od Pazara Rade!
„Kamo tebi Komnen gospodaru?"
Onda joj je paša besjedio:
„Oj Boga mi, Komnenova gospo!
„Ti ne pitaj za Komnena tvoga!
„Silna ga je obkolila vojska;
„Vidiš da sam konja umorio,
„Do tebe je mene opravio,
„I evo ti poslô obilježje.
„Da mu pošlješ vranca od mejdana,
„Nebi l' svoju izbavio glavu".
Prevari se ljuba Komnenova,
Prevari se, ujede je guja,
I otvori devetera vrata,
I deseta, pa izvede vranca.
A kad paša posjednuo vranca,
Ne dade mu djavô mirovati,
Već ovako stade besjediti:
„Jesi l' čula, Komnenova ljubo!
„Ovako mi pozdravi Komnena:
„Da mu j' Turčin odjahao vranca.
„Ja nijesam Rade od Pazara,
„Već sam glavom paša Sejdime.
„To izreče, pa s konjem uteče".
Osta jadna gospa kukajući,
Kukajući, kano kukavica,
Prevrćući, kako lastavica.
Pak izidje na visoku kulu,
Te pripali bojnicu lumbardu,
A kad puče bojnica lumbarda,
Činiti se, zemlja se potrese.
To začuo Komnen u planini,
I umah se jadu osjetio,
Pak se manu ptića sokolića,
Leti brže dvoru bijelome,
Nadje jadnu gospu kukajući:
„Što je, ljubo, da od Boga nadješ?
„Jesu l' živa dva blizanca sina?"
Onda njemu ljuba govori'a:
„O Komnene, živ te Bog ubio!
„Jesu živi ne bili ti živi!
„Jesam li te svagda svjetovala,
„Da svakijeh ne najimaš sluga?
„A ti najmi pašu Sejdima,
„Prevari nas odvede nam vranca:
„Što ćeš sada, jadna tvoja majka?"
Onda joj je Komnen govorio:

Digitized by Google

„Muč', ne boj se, draga ljubo moja!
„Je l' ostala siva bedevija.
„Što je našeg oždriebila vranca? —
„Ostala je, ujeli je vuci!
„Ali vranca stignuti ne možeš,
„Daleko je dušman odmakao".
Uzja Komnen sivu bedeviju,
Ode pravo tragom za turčinom.
Što je vranac u tri puta skakô,
To kobila u jedan put hvata.
Na sred ga je gore sustigao.
Kad kobila ugledala vranca,
Ona vrisnu, gora se potrese.
Kad je vranac osjetio majku,
Stade vranac, maknuti se neće.
Bije njega paša Sejidime,
Bije njega oštrom bakračijom:
„Hajde, vranče, živ te Bog ubio!
„Vidiš da sam izgubio glavu".
Vranac stoji, maknuti se neće.
Povikuje Komnene vojvoda:
„Stan' der, pašo, da ti najam platim,
„Nije pravo, tako da otideš!"
Dostiže ga, odsječe mu glavu,
I povrati vranca od mejdana,
Ode dvoru i zdravo i mirno.

Ivo Senjanin i Mijat Brdarič.

Pije vino Ivan kapetane
U po Senja grada kamenoga.
Kad se Ivo vina napojio,
On uzgrće uz ruke rukave,
Udara se desnom po lijevoj:
„Moje biele, davorte mi, ruke!
„Dosta ste mi roblja savezale,
„Dogonile Senju na krajinu;
„I junačkih odsjecale glava,
„Donosile Senju na krajinu.
„Evo danas dvanaest godina,
„Od kako sam stao četovati,
„Četovati i četu voditi:
„Nij' iz Senja ništa zarobljeno,
„Nij' odveden robak il robinja,
„Ni junačka odsječena glava".
Ivo misli da nitko ne čuje;
Al ga ćuti mati Brdarića,
Pa Ivana po imenu viče:
„Ne hvali se, ne švanji se, Ivo! [1])
„U po Senja kod senjskijeh cura;
„Kamo tebi, ponajbolji druže,
„Po imenu Mijal Brdariću?
„Evo danas devet godinica,
„Od kako je Mijo u tavnici,
„Na krajini, u turskoj Udbini!
„Ja ne čujem za Mijata glasa:
„Il je umro, il je u životu?
„Tko m' donese za Mijata glase,
„Il je umro, il je u životu,
„Dat ću njemu dobre muštuluke:
„Dat ću njemu šaru Mijatovu,
„Koja no je u Mletcim kovana,
„Tri kovača, tri godine dana;
„U Budimu šara opravljana,
„Tufekčije tri puna mjeseca,
„Dobavljena za osmak dukata. [2])
„I dat ću mu Mijinu dolamu,
„Niz koju je trideset dugmeta,
„Svako mu je od pô litre zlata;
„Što mu stoji pod grlom bijelim,
„Ono mu je od tri litre zlata,
„Ono mu se na burmu okreće,
„Čim ti junak hladno pije vino.
„I dat ću mu toke i ječerme,
„Uz ječermu mor-čohe čakšire;
„Više im je srme pod koljenom,
„Neg skerleta čohe nad koljenom".
Kad to čuo Ivan kapetane,
Od zemljice na noge skočio,
Pa on ode u donju čaršiju,
Nalazio hitra terzibašu,
Njemu Ivo tiho besjedio:
„Terzibaša, Bogom pobratime!
„Skroji meni tucačke haljine,
„Što no nose tuce prenevoljne".
Kad terzija skrojio haljine,

---

[1]) Tko se hvali, taj se švanji — manji čini.
[2]) Varćak.

Digitized by Google

Obuče se Ivan kapetane;
Štap uzima u desnicu ruku,
A na pleća uprtnjaču torbu;
Kud god idje, u Udbinu sidje.
Kad je došo na zelenu londžu,
Piju vino triest Udbinjana,
Triest aga, bijelije brada.
Medju njima Mujo od Udbine.
Kad ih sgleda Ivan kapetane,
Navalice nogom naramljuje,
Pa on agam turski selam viče.
Age njemu selam prihvatiše:
„Zdrav da jesi, tuco prenevoljni!
„Kakva ti je muka dodijala?“
Agam Ivo liepo odgovara:
„Ja sam, braćo, od Indije grada,
„Pak sam junak bio u tamnici,
„U vlašeta, Ive Senjanina;
„Držô je me devet godinica,
„Pa me pušća vlašće iz tamnice,
„Da ja idem po bijelu svietu,
„Da ja vlahu dogovanje sbijam“.
Kad to čulo triest Udbinjana,
Svaki aga po žut dukat daje,
A Mustafa četiri dukata. —
Niže njiha kolo djevojaka;
Govorio Ivan kapetane:
„Je li testir, moje age drage!
„Da ja smijem kolu i djevojkam,
„Ne bi l' mene cure ugledale?“
Al govori Mujo od Udbine:
„Jest ti testir, tuco prenevoljni“.
Kad je Ivan kolu dohodio,
Djevojkama turski selam daje;
Cure njemu selam prihvatile.
Kod Hajkune kolo raztrgu'e,
Uhvati je za bijelu ruku,
Pogazi joj mestve i papuče,
I potri joj srebrne alale,
Na prstima zećim-prstenove.
Razljuti se Hajkuna djevojka,
Pa Ivanu krko govorila:
„Haj' odtale, indijsko balinče!
„Ako viknem svoga brata Muju,
„Odsjeć' će ti pri ramenu glavu:
„Nisam svoga lica odgojila,
„Da ga ližu indijske balije,
„Već sam svoje lice odgojila,
„Da ga ljubi od Senja Ivane“.
Kad to čuo Ivan kapetane,
Hajkuni je tiho besjedio:
„Oj Hajkuno! sestro Mustafina,
„Po čemu bi poznala Ivana?“
Hajka Ivi liepo odgovara:
„Ja bih lako poznala Ivana —
„Na ruci mu kršteno znamenje;
„Znala bih ga po lievoj obrvi,
„Znade mu se dagma uz obrvu:
„Kad je prije Udbinu robio,
„Moj ga babo ćordom udario,
„Udario uz lievu obrvu;
„Onda sam mu vjeru založila,
„Da ga nigda neću prevariti“.
Kad to čuo Ivan kapetane,
On zagrće uz ruke rukave,
Još tucački kalpak podignuo.
Kad djevojka poznala Ivana,
Očim svrnu, ustim progovara:
„Bježi, Ivane, ako Boga znadeš!
„Ako za te sad začuju Turci,
„Hoćeš, Ivo, ludo poginuti“.
Odtle podje i kolo ostavi.
Kada vidje triest djevojaka,
Svaka cura po žut dukat daje,
A Hajkuna četiri dukata —
Odkide ih s grla sa gjerdana.
Kad Ivane Agam dolazio,
On agama tiho besjedio:
„Bora vama! triest Udbinjana,
„Je l' vam ovde Mujo od Udbine“.
Svi upriše prstom u Mustafu;
„En' ono je Mujo od Udbine“.
Onda Ivan njemu besjedio:
„Jedna mi je baba dodijala,
„U po Senja grada kamenoga;
„Ovdi joj je sinak u tavnici,
„Po imenu Mijat Brdariću;
„On tamnuje devet godinica,
„Pa je mene baba zaklinjala
„Da donesem za sina joj glase,
„Il je umro, il je u životu?
„Rekla me je dobro darovati“.
Kad to čuo Mujo od Udbine,
Ivanu je riječ govorio:
„Eno vidiš moju bielu kulu,
„I pred kulom kamenu avliju,

Digitized by Google

„Uz avliju kamena tamnica;
„Tamnici se penji na pendžere,
„Pa ti viči vlaha iz tamnice".
To je Ivo težko dočekao,
Do zemlje se agam poklonio,
Pa on ode do bijele kule.
U avliju Ivan uhodio,
Tavnici se penje na pendžere.
Jednoč viknu tanko, glasovito,
Al se njemu nitko ne odziva;
Drugoč viknu tanko, glasovito,
Opet mu se nitko ne odziva;
Trećoč viknu iza svega glasa,
Al se junak duboko odziva:
U dubinu trista pendezeta,
U širinu trista i četiri.
Govori mu Ivan kapetane:
„Gdje si, brate, Brdariću Mijo?"
Poznade ga Mijo po avazu,
Pa mu Mijo tiho besjedio:
„Što ćeš ovdi, kapetane Ivo?
„Hoće li te uhvatiti Turci!
„Bacit će te sa mnom u tamnicu;
„Pa ćeš kukat' sa mnom u tavnici".
Ivan njemu liepo progovara:
„Hajd', Mijate, jedna ženska glavo!
„Nij' tamnica za žene gradjena,
„Već za take i 'vake junake.
„Neg' mi kaži, Brdariću Mijo,
„Je l' ti težko dodijalo gvoždje?
„Možeš znati, kad ti zima dodje?"
Mijo njemu tiho odgovara:
„Kako, brate, dodijati neće?
„Nije šala ni devet nedjelja,
„A kamo li devet godin' dana! —
„Po čem znadem, kad mi zima dodje?
„Probace mi grudu sniega biela;
„A kada mi žarko ljeto dodje,
„Probace mi po kiticu cvieća:
„Po tom mogu prebrojit godine.
„Od kako sam tužan u tavnici,
„Ja ne vidim sunca ni mjeseca.
„Već čuješ me, Ivan kapetane!
„Je li zdravo moja mila majka?
„Je l' s' udala moja vjerna ljuba?
„Jesu l' mi se seke razudale?
„Je li moja kula opanula?
„Je l' mi sada gjogo u podrumu?"
Njemu Ivan pravo kazivaše:
„Zdravo ti je tvoja mila majka,
„Ljuba ti se još nije udala,
„Nit' su ti se seke razudale;
„Kula ti se istom uvetšala,
„I sad ti je gjogo u podrumu —
„Gjogo ti se vrlo posilio,
„Pod sobom je podrum prolomio".
Kad to čuo Brdariću Mijo,
On Ivanu tiho govorio:
„Pozdravi mi moju milu majku,
„Nek prodaje gjogu iz podruma,
„Nek kupuje ruho prebijelo,
„Nek udaje moje mile seke.
„Pozdravi mi moju vjernu ljubu,
„Nek prodaje svijetlo oružje,
„Nek s' udaje, mene ne izgleda;
„Ja ću ovdi kosti ostaviti.
„Nikada se izbaviti neću!"
Kad to čuo Ivan kapetane,
On Mijatu tiho govorio:
„Hajd' Mijate, budalasta glavo!
„Moreš li ti meni kazivati,
„Odklen ti je najtanja tavnica?"
Njemu Mijo tiho odgovara:
„Kako ću ti, brate, kazivati?
„Sva jednaka, pusta naokolo
„Pet aršina mramora kamena,
„A toliko hrastove crljeni".
Opet Ivo Brdarića pita:
„Moreš li mi pravo kazivati,
„Kakav j' ovdi hadet u Turaka?" —
„Kako ću ti, brate kazivati?
„Po jacijah na dva na tri sahta,
„Sve pospano, kano i poklano".
Kad je Ivo njega razumio.
Onda njemu opet govorio:
„Ne brini se, Brdariću Mijo!
„Ja ću doći tamo do nedjelje,
„Ne bi li te mlada izbavio". —
„Nemoj, Ivo, ako Boga znadeš!
„Hoće tebi uhvatiti Turci,
„Pa ćeš kukat sa mnom u tamnici".
Njega Ivo dalje slušat neće,
„S Bogom!" reče, „Brdarević Miho".
Pa on ode do kamena Senja.
Kad je došo svojoj kuli bieloj,
Mahom kupi trideset momaka,

Digitized by Google

Svi su oni po izbor junaci,
Kojim nije žao poginuti:
Mač i puška, i otac i majka,
Nož i sablja, bratac i sestrica.
Tu ih Ivan vina napojio,
I debela mesa nahranio.
On uzima triest kilavica,
I trideset morskijeh egeta;
Još on spremi vina crvenoga,
Ovnovine, mesa debeloga
I dvopeka, hljeba bijeloga.
Ode Ive kamenoj Udbini;
U dobro je dohodio doba,
Po jacijah na dva na tri sahta —
Sve pospano, kano i poklano.
Tu je Ivi dobra sreća bila:
Avlija mu biše otvorena,
Pak unidje Ivan u avliju.
Tavnici se ponje na pendžere,
Pak dovika Miju iz tamnice,
Spušća njemu ćibru i svijeću,
I spušća mu jedan mješćić vina,
Ovnovine, mesa debeloga
I dvopeka, hljeba bijeloga;
Još mu pušća jedno ege morsko,
I suviše jednu kilavicu.
Kad se Mijo vina napojio,
On premahnu na sebi sindžire,
A uzima jaku kilavicu.
Izdvora je triest kilavica;
Više Mijo jednom razvalio,
Neg' izdvora triest kilavica.
Provališe kamenu tamnicu,
Izvedoše Miju Brdarića.
Al zacvili trideset sužanja,
Oni viču Ivu kapetana:
„Bogom brate! Ivan kapetane,
„Odsjeci nam pri ramenu glave,
„A nemoj nas, brate, ostavljati,
„Halal tebi naša krvca bila"!
Kad začuo Ivan kapetane,
On družini krko besjedio:
„Hajd' pušćajte svaki po jednoga."
U tavnicu družtvo uhodilo,
Izvodiše svaki po jednoga.
Onda im je Ivo besjedio:
„Bježte, braćo, kuda koji znate,
„A ja Miju vodim do matere".
Odtolen se oni podignuli;
Kad izašli viš' Udbine grada,
Viš' Udbine, na mehke rudine,
Ondje ih je zora zavrnula;
Sjede Ivo hladno piti vino;
Njemu Mijo tiho besjedio:
„Bježi, Ivane, ako Boga znadeš!
„Opet će nas uhvatiti Turci".
A Ivan mu liepo progovara:
„Der, Mijate, da se napijemo".
Kad svanulo i sunce granulo,
Uranio Mujo od Udbine.
U avliju kada snihodio:
Tavnica mu biše provaljena,
U tavnici sužnja ni jednoga.
Leti Mujo na visoku kulu,
Pa on haber po Udbini šalje;
Sakupi se stotina puškara,
Oni idju na mehke rudine.
Sio Ivo, hladno pije vino;
Opet mu je Mijo besjedio:
„Bježi, Ivane, ako Boga znadeš!
„Hoćemo li ljuto poginuti,
„Kud ćeš sada na koju li stranu?
„Sada će nas uhvatiti Turci".
U ta doba Udbinjani Turci,
Navališe, kô iz gore vuci.
Sve uteče družtvo Ivanovo,
Uteče mu Brdariću Mijo.
Sio Ivo, hladno pije vino,
Tude Ivo, ne prekida pivo;
A Ivana Turci obkoliše,
Obkoliše, pa ga uhvatiše,
Svezaše mu ruke naopako;
Gone njega kamenoj Udbini.
Kad to vidje Ivan kapetane,
Pa on viknu, kô da jelin riknu:
„Brdariću, gdje li si mi, Mijo!?"
Kad je njega Mijo očutio,
Od družine mača izmaknuo,
Cikom leti kroz jelovo granje.
Kako došo Mijo do Ivana,
Na Ivanu presječe litare;
A za njime ostala družina;
Potjeraše Turke Udbinjane:
Koga god su oni dostignuli,
U Udbinu nije dohodio.
Opet su se natrag povratili;

Digitized by Google

Kad su došli do vode udbinske,
Onde sjeli hladno piti vino.
Besjedio Brdariću Mijo:
„Ustaj, Ivo, brate, da bježimo,
„Ludo naše ne gubimo glave,
„Nas će opet obkoliti Turci".
Al mu Ivo krko besjedio:
„Hajd, Mijate, budalasta glavo!
Teb' je lako odlaziti, Mijo,
„Ti ćeš doći svomu bielu dvoru,
„U dvoru ćeš vjernu ljubu naći;
„Kom' će ovo družtvo doho iti? —
„Ovo družtvo oženiti valja;
„Sad će cure na vodicu doći,
„Hodi sa mnom u šašiku travu".
Malo vrieme za tim postanulo,
Al' etoti triest djevojaka,
Na vodicu one dohodile.
Kad su došle na vodu studenu,
Svoje bielo umivale lice,
Neće s mirom Hajkuna djevojka,
Već polieva kćercu Kovačevu.
Govorila kćerca Kovačeva:
„Šta s' se, Hajko, mamom pomamila?
„Baš kô da si vlaha ugledala! —
„Polievô te vinom i rakijom,
„U pô Senja grada kamenoga!"
Hajka njozi tiho odgovara:
„Da Bog dade, moja drugarice!"
Al to Ivo i sluša i gleda,
Pa on skoči iz šašike trave,
A za njime trideset drugova. —
Pohvataše udbinjke djevojke;
Povedoše poljem širokijem.
Jedne idju, jedne ići neće.
Kad to vidje Hajkuna djevojka,
Od Ivana uzima kandžiju,
Poče šibat udbinjke djevojke
Goni njihe s Ivom na poreda,
Odtjeraše uz Kunar planinu.
Kad su došli Senju kamenomu,
Svakom daje po jednu djevojku,
Sebi uze Hajkunu djevojku,
Milu seku Muje od Udbine.
Ode Miho svojoj obloj kuli.
Djevojke su liepo pokrstili,
Liepo su im ime postavili:
Kojoj Fata, onoj ime Kata,
Kojoj Hajka, sada joj je Anka.
Onda bilo sad se spominjalo,
Medju družtvom uz gusle pjevalo!

Ivo Senjan i aga od Ribnika.

Knjigu piše aga od Ribnika,
Pa je šalje Senjaninu Juri:
„O junače, Senjanine Jure,
„Ja sam čuo, i drugi mi kažu,
„Da si dobar junak od mejdana;
„A i mene ne kudi družina.
„Ako s' Jure, junak od mejdana,
„Od mejdana i od sablje britke,
„Hodi k meni pod biela Ribnika,
„Hod' na mejdan, da se ogledamo.
„Ako l', Jure, na mejdana nećeš
„Predi meni gaće i košulju,
„Nek ja znadem, da si mi pokoran".
Gleda knjigu Senjanine Jure,
Gleda knjigu, a suze proliva;
Al' ga pita Senjanine Ivo:
„Roditelju, što suze prolivaš?
„Do sad su ti knjige dolazile,
„I kroz tvoje ruke prolazile,
„Ali nisi suza prolivao".
Al' besjedi Jure Senjanine:
„Drago čedo, Senjanine Ivo!
„Jesu dosad knjige dolazile,
„Al' ovaka nigda došla nije.
„Ako li je kad i došla 'vaka,
„A baba je onda mladji bio,
„Pa se nije od knjiga plašio.
„Ovo j' knjiga age od Ribnika,
„Aga mene na mejdan saziva;
„Ja sam, sinko, vrlo ostario,
„Ne mogu se ni konja držati,
„Kamo l' tjerat po mejdanu s Turci;
„A presti se nisam naučio,
„Turkom presti ne mogu košulju".
Al' besjedi Senjanine Ive:
„Roditelju, Senjanine Jure,
„Ako s' babo, ostario vrlo,
„Te ne možeš na mejdan izići,
„Od Boga si mene izprosio,
„Bog je mene tebi poklonio,

Digitized by Google

„Ja ću, babo, na mejdan izići,
„Hoću tvoju zamjeniti glavu“.
Al' mu Jure poče besjediti:
„Drago čedo, Senjanine Ive!
„Možeš, sinko, na mejdan izići,
„Otići ćeš, al' mi doći nećeš;
„Jer si, sinko, jako nerazuman,
„Još ti nema ni šesnaest ljeta,
„A Turčin je junak od mejdana,
„Da mu nema u krajini para;
„Na njemu je ruho strahovito:
„Risovina i samurovina,
„A na konju sama medvjedina,
„Bojno koplje vukom pokrojeno;
„Samog ćeš se ruha poplašiti:
„A kamo li kad podvikne Turčin,
„I pocikne konjic pod Turčinom:
„Od straha ćeš pasti sa konjica,
„I svoju ćeš izgubiti glavu;
„Pa što ć' tužan poslje tebe baba?
„Ko l' će babu hljebom dohraniti?
„Ko l' po smrti stara sahraniti?“
Al' govori Senjanine Ive:
„Što b' se, babo, ruha poplašio?
„Ja s' ne bojim ni živa kurjaka,
„A kamo li mrtvih kožetina;
„Ako može Turčin podviknuti,
„I ja mogu, babo, podviknuti;
„Već daj meni testir i blagoslov,
„Da Turčinu na mejdan izidjem;
„Dok je, babo, tvoga čeda Ive,
„Nećeš Turkom ti presti košulje!“
To se Juri na ino ne može:
Svog mu dobra doru osedlao,
Doru sedla, izpod grive ljubi:
„Ao, doro, vrlo dobro moje!
„Dosta li smo, doro, vojevali,
„Iz Turakâ roblje izvodili!
„Od Turakâ glava donosili!
„Sad sam, doro, vrlo ostario,
„Ja ne mogu više vojevati,
„Sad te šiljem s glavom nerazu-
[mnom
„Sa Ivanom, sa jedinim sinom:
„Ivo j', doro, glava nerazumna,
„Čuvaj, doro, moje čedo Ivu“.
Pa Ivana opremio liepo;
Sve mu svoje ruho obukao,
I svoju mu sablju pripasao,
Pa Ivana liepo svjetovao:
„Ao, Ivo, moje čedo drago!
„Podji, sinko, u čas dobri pošô!
„Tamo, sinko, dobre sreće bio
„Bog te zdravo i mirno nosio,
„Od dušmanske ruke zaklonio,
„Grdne rane i ruke dušmanske!
„I krepka ti desna ruka bila
„I oštra ti britka sablja bila!
„Slobodne ti oči na Turčina!
„Kad ti dodješ pod Ribnika biela,
„Ti se nemoj poplašiti, sinko!
„Oštro gledaj, a oštro besjedi.
„Oštro agu na mejdan zazivaj.
„Kad s Turčinom na mejdan izidješ,
„Nemoj dore uzdom zabuniti,
„Ja sam doru boju naučio,
„Vješt je dore boju i mejdanu,
„Dore će te s sobom zaklanjati,
„Izpod britke sablje uklanjati“.
A kad Ivan blagoslov primio,
Ljubi babu u skut i u ruku,
I u zemlju, gdje on čizmom stoji;
Staru majku cjeliva u ruku:
„Prostite mi, moji roditelji!“
Pa se Ivan konja prihvatio,
Pa na mejdan ode pjevajući,
Roditelji ostaše plačući.
Kad je bio polju Ribničkome,
Ugledô je jedan šator bieli;
Pred šatorom koplja udarena,
A za koplja konji povezani,
Pod šatorom aga od Ribnika,
Sjedi aga, pije malvasiju,
S njime piju dva pašina sina.
Kad je dorat konje ugledao,
Zavrištao dorat pod Ivanom;
Al' bosjede dva pašina sina:
„Gospodine, ago od Ribnika!
„Eto Starca Senjanina Jurja!
„Sad ćeš, ago, izgubiti glavu,
„Danas ćeš se s nama razstanuti!“
Kad pogleda aga od Ribnika,
Al' ugleda Senjanina Ivu:
„Ne bojte se, moja braćo draga!
„Ono nije Gjuragj Senjanine
„Već je ono Senjanine Ive;

Digitized by Google

„U zô čas ga baba odpravio,
„Ludo ti će danas poginuti!
„Al' ga, braćo, pogubiti neću,
„Jer je Ive diete nerazumno;
„Već ga hoću živa uhvatiti;
„A u Gjurgja mnogo kažu blaga,
„Zanj ću uzet šest tovara blaga".
U tom Ive pred šatora dodje,
Božju pomoć Turkom nazivao:
„Božja pomoć! Ribničani Turci!"
Liepo Turci pomoć prihvatiše:
„Zdrav junače, Senjanine Ivo!
„Koje dobro, Senkoviću Ivo,
„Koje dobro, što si do nas došô?"
Al' besjedi Senjanine Ive!
„Tko je ovde aga od Ribnika,
„Neka meni na mejdan izidje;
„Agine mi knjige dosadiše,
„Roditelja na mejdan zovući.
„Roditelj je vrlo ostario,
„On ne može na mejdan izići,
„Ja sam došô za mog roditelja":
Al' besjedi aga od Ribnika:
„Man' se, Ivo, vraga i mejdana
„Još mejdana ni vidio nisi,
„A kamo li da si izlazio;
„Već hod', Ivo, da pijemo vino.
„Grehota je tebe pogubiti,
„Jer si tebe na sviet nastanuo;
„Već se predaj, Senjanine Ive,
„I bez rane i bez mrtve glave;
„A evo ti tvrdu vjeru dajem,
„Da ti ništa učiniti neću;
„U tvog babe mnogo kažu blaga,
„Podaj blago, da odkupi glavu".
Al' besjedi Senjanine Ive:
„O Turčine, ago od Ribnika!
„Nisam došô, da ti se predajem,
„Već sam došô da se ogledamo
„I junački mejdan podielimo;
„Hod' na mejdan, ako žena nisi,
„Jer mi nije dugo za stajanje".
Ciknu aga, kano zmija ljuta,
Pa on skoči na noge junačke,
I dobra se vranca prihvatio,
Pa besjedi aga od Ribnika:
„O junače, Senjanine Ive!
„Igraj konja, pa udaraj na me".
Al' besjedi Senjanine Ive:
„O Turčine, ago od Ribnika!
„Ja sam moga zamorio doru
„Iz daleke zemlje putujući,
„Pa ne mogu doru zaigrati,
„Već ti hoću stati na biljegu,
„Igraj vranca pa udari na me;
„S biljege se ukloniti neću,
„Junački ću tebe dočekati".
To Turčinu vrlo milo bilo,
Pa razigra vranca po mejdanu,
I potrže bojno koplje oštro.
Pa poviknu, kao zmaj planinski:
„Drž' se dobro, Senjanine Ive!
„Nemoj reći, da je prijevara".
Na Ivana juriš učinio,
Gleda kopljem u srce junaka;
Kleče dorat u zelenu travu.
Ivu koplje visoko nadmaši,
Ne može mu kalpak oboriti,
A kamo li raniti junaka:
Mahnu sabljom Senjanine Ive,
Agi koplje do ruke posječe.
A kad vidi aga od Ribnika,
Da mu ništa nema od mejdana,
Dade pleća stade biježati,
Da uteče u biela Ribnika,
Za njim Ive napusti dorata
Koliko se dorat umorio,
Brzo dorat vranca sustigao,
Na sapi mu glavu naslonio,
Agi kida kite na pojasu.
Al' besjedi aga od Ribnika;
„Bože mili, gdje ću poginuti!
„Od junaka da bi poginuo
„Ne bi meni ni po jada bilo,
„Već od dobra konja Ivanova!"
Al' je Ivan diete nerazumno,
On se sabljom ne maša Turčina,
Neće njemu da odsječe glavu,
Veće radi da uhvati živa,
Da ga vodi babi na poštenje.
U tom s' Turčin puške dosjetio,
Preko sebe pušku opalio,
Al' Bog dade, ne pogodi Ive.
Već dorata medju oči čarne;
Pade dorat u zelenu travu,
A Ivan se na noge dočeka,

Digitized by Google

A kad vidi aga od Ribnika,
Da j' Ivana s konjem razstavio,
Vrati vranca natrag na Ivana:
„Što sad misliš, Senjanine Ive,
„Što sad misliš, čemu li se nadaš?
„S dobrim sam te dorom razstavio;
„Već predaj se, Senjanine Ive,
„Robom ikad, a grobom zanikad!“
Čiči Ivan, kô i zmija ljuta:
„O Turčine, ago od Ribnika!
„Živ se tebi ja pridati neću;
„Ako si me s' konjem razstavio,
„Sa sabljom me razstavio nisi!
„Evo sablje roditelja moga,
„Kâ je dosta na mejdanu bila,
„Odsjekla je dosta turskih glava,
„Bog je dobar, i danas će tvoju!“
Ciknu Turčin, kô i zmija ljuta,
Natjeruje vranca na Ivana,
Al' je Ivan junak od mejdana,
Ne htjede se s puta ukloniti,
Nit' s' Turčinu htjede pokoriti;
Već junački čeka na mejdanu.
Mahnu sabljom i desnicom rukom,
Dobru vrancu glavu odsjekao,
Pade vranac i pritište agu,
Nasmija se Senjanine Ive:
„Što sad misliš, ago od Ribnika,
„Što sad misliš, čemu li se nadaš?
Poče aga Ivu bratimiti:
„Bogom, brate, Senjanine, Ive!
„Nemoj mene danas pogubiti,
„Išti blaga, koliko ti drago“.
Al' besjedi Senjanine Ive:
„Volim tvoju jednu mrtvu glavu,
„Nego blago cara čestitoga“.
Mahnu sabljom odsječe mu glavu,
Metnu glavu u jankesu pasu,
Brže s age poskida odielo,
S age skide, na sebe obuče.
Ugl daše dva pašina sina,
Gdje pogibe aga od Ribnika,
Pak besjede dva pašina sina,
„Da dušmana živa ne pustimo,
„Da mi našeg agu osvetimo!“
Brzo Turci konje usjedoše,
Pa Ivana brzo potjeraše;
Bježi Ivan kao gorsko zviere,
Dok Bog dade, u goru zamače.
Eto Turkom nevolje velike,
Na konji ma ga tjerati ne mogu;
Dobre Turci konje odsjedoše,
Pa za jelu konje povezaše,
Pak pješice tjeraju Ivana.
Al' je mudra glava u Ivana:
On je Turkom oči zavarao,
Dokle njega protrčaše Turci;
Onda s' Ivan konjima povratio,
Pa odrieši dva konja viteza,
Jednog jaše, a drugova vodi.
Stade Ive kroz lug popievati,
„Hvala, Turci, dva pašina sina!
„Koj' mi danas konje pokloniste“.
Kad začuše dva pašina sina,
Brže trču na drum pred Ivana:
„Bogom, brate, Senjanine Ive!
„Vrati nama dva konja viteza,
„Dat ćemo ti šest stotin dukata“.
Al' besjedi Senjanine Ive:
„Ne budal' te, dva pašina sina,
„Volim ova dva konja viteza,
„Nego blago od vašeg Ribnika,
„Ne mogu vas kroz goru tjerati,
„Ne bi vama konji trebovali;
„Eno vami vranca i dorata,
„Kojih nije na krajini bilo“.
Ode Ivan dvoru pjevajući,
Osta Turad u dvoru plačući.
Kad je Ivan blizu dvora bio,
Ugleda ga stara mila majka,
Pa svog sina poznati ne može,
Jer je Ivan ruho promienio,
Promienio ruho i konjica;
Pak zapišta, kao ljuta zmija,
Proli suze niz bijelo lice.
Ona trče u dvorove Jurju:
„Jao Jurju, dragi gospodaru!
„U zô čas si Ivu opravio
„Opravio, da t' zamieni glavu!
„Ivo nam je tamo poginuo,
„Evo ide aga od Ribnika,
„Sad će naše dvore poharati,
„A nas hoće, Jurju, zarobiti,
„Da pod starost služimo Turčina!“
A kad Jure saslušao rieči,
Proli suze niz junačko lice,

Digitized by Google

Pak on djipi na noge junačke,
Pak pripasa mača zelenoga,
Pak on brže na čajire trče,
Te uhvati staru bedeviju;
Nejma kada da sedlom osedla,
Već se goloj na ramena baci;
Pak izleti Juraj pred Ivana,
Al svog sina poznati ne može,
Jer je Ivo ruho promienio,
Promienio konja i odielo.
Pak povika Senjanine Jure:
„Stani, kurvo, ago od Ribnika!
„Lasno ti je diete pogubiti
„Kome nema ni šesnaest ljeta;
„Al' hod', ago, te pogubi starca!"
Al' besjedi Senjanine Ive:
„Bog mi s tobom roditelju Jure!
„Nisam, babo, aga od Ribnika,
„Ja sam, babo, tvoje čedo Ivo."
Od žalosti junak i ne čuje,
On ne čuje, što besjedi Ive,
Već saleti svoje čedo Ivu,
Saleti ga, da odsječe glavu.
Eto Ivi goleme nevolje!
Hoće junak da izgubi glavu,
Da od koga, već od babe svoga!
A kad vidi, da će poginuti,
Dade pleća pak bježati stade,
Za njim Jure pusti bedeviju:
„Stani, ago, uteći mi nećeš!"
Brzo Jure sustigao Ivu,
I hoće mu da odsječe glavu.
Kad se vidi Ive na nevolji,
On se maši u jankesu pasu,
Baci glavu age od Ribnika,
Baci glavu pred svog roditelja:
„Bog mi s tobom, roditelju Jurju!
„Eto t' glave age od Ribnika!"
Kad je Juraj ugledao glavu,
Baci mača u zelenu travu,
Pak on skoči s bedevije stare,
Pod Ivanom konja prihvatio,
Svoje čedo na ruke prihvati,
Pak Ivana i grli i ljubi:
„Hvala, Ivo, moje čedo drago!
„Koji s' babi zamienio glavu,
„Svoj gospodi obraz osvjetlao,
„Svoj gospodi i našoj krajini!
„Al', što s' tursko ruho oblačio?
„Malo babo dušu ne ogrieši,
„Malo tebe ne pogubih, sinko!
Ali Ive poče besjediti:
„Roditelju, Senjanine Jurju!
„Po čem bi se mogao poznati,
„Da sam bio tamo na mejdanu,
„Kad s gospodom u divan izidjem?
„Gospoda mi ne bi vjerovala,
„Da sam tamo bio na mejdanu,
„Da odanle obilježja nemam."

Ženitba Ive Senjanina.

Nejma ljeta bez Jurjeva danka,
Nejma brata, ne rodiv ga majka;
Braćo moja, a družino moja,
Da vam jednu lakrdiju kažem.
Ašikuje ule i kopi'e
Taman glavom Senjanin Ivane,
Ne daleko u bijelu Liku,
Bjeloj kuli ličkog Mustajbega,
Za djevojkom mladom Abegzadom,
Liepom sekom ličkog Mustajbega;
Često curi na pendžer dohodi;
U godini svakoga mjeseca,
U mjesecu svake nedjeljice;
Pa s djevojkom vjeru utvrdio,
Da je nigda ostaviti neće.
Ona njemu tvrdu vjeru daje,
Baš da njega prevariti neće.
Pa zabaci ule i kopile,
Pa zabaci za godinu dana,
Da djevojci na pendžere neće.
Skoro beže, kad iz lova dodje
Seku svoju na avliji nadje,
Brižan beže seki progovara:
„Seko moja! mlada Abegzado,
„Što se moja ne udaješ seko?
„Što mi bude žita preko ljeta,
„I onoga siena zelenoga,
„Svatski konji žito pozobaše,
„A zeleno sieno izidoše;
„Što mi bude u hardovih vina,
„Iz hardovah sve popiše vino
„Ja sam tebe, seko poklonio
„Ka onomu Šuljagić Mehanu;
„Sad onakog ne ima junaka,

Digitized by Google

„Sestro moja, u krajini našoj;
„Bogatijeg na odžaku neima,
„Od Mehana, Šuljagića mlada:
„Šuljagić je dika od Turaka,
„Silni vuče medju kaurima.
„Već se spremaj, moja sestro draga,
„Doć će svati u nedjelju treću.“
Kako čula neboga djevojka,
Smotav skute, pobježe iz kule,
Pak izidje na demir-čardake,
Pak se misli, što će od života.
A sve misli na jednu smislila,
Pak se maši na rafe dolafa;
Dobavi se divit i kalema,
I hartije, knjige bez jazije,
Pak napisa knjigu na koljenu;
Čudno ćura knjigu nakitila:
„O Ivane! moja sreće prva!
„Kamo vjera, ona te ubila?
„Jer me, bolan, pušća za Turčina?
„Tvoja mi je vjera omilila
„Da mi j' znati kapetan Ivane,
„Da si meni biedan poginuo.
„Ja bih tebe okajala liepo:
„Sve u majke sjede kose pleła,
„A nikad se udavala ne bih;
„Da ja znadem, da si s' razbolio,
„Ja bih svoje ruho prodavala,
„Slala bih ga crkvi manastiru,
„Ne bi li ti Bog dao lastčinu!
„A da znadem, da si osužnjio,
„I tako bih ruho prodavala.
„Iz sužanjstva tebe izbavljala.
„Da mi j' znati, kapetan Ivane,
„Da si se ti s drugom oženio,
„Klela bih te za života moga:
„Od cvlada ne imao hajra!
„Ako si se štogod zabavio,
„Eto tebi moja knjiga biela;
„Kupi četu, hajde u planinu,
„Otmi mene na méjdanu liepu,
„Da ne dajem vjeru za nevjeru.“
Kad djevojka knjigu nakitila,
Pak se misli neboga djevojka,
Gdje će naći knjigonošu mlada.
Nuto vidi sreće u djevojke!
Tu se biše sužanj prigodio
Uprav glavom barjaktare Luka,
Od onoga Senja kamenoga.
Pak procvili u tamnici Luka,
Kako cvili do neba se čuje.
Mnide Luka, da ne čuje nitko,
Al ga sluša lički Mustajbeže,
Pak dohodi tavnici na vrata,
Našem Luki krko progovara:
„Bre, što cviliš, barjaktare Luka?
„Il' si gladan kruha bijeloga?
„Il debelog ovnovine mesa?
„Ili, vlaše, vina i rakije?
Barjaktare tiho odgovara:
„O moj aga, lički Mustajbeže!
„Toga svega imam izobila,
„Al' tamnica kuća dodijala.
„Koji sužnji poslie dohodiše,
„Prije mene oni izhodiše;
„Nit me cieniš, nit mi ciene kažeš!“
Al' veli mu lički Mustajbeže:
„Ule jedno, barjaktare Luka!
„Mol' se Bogu, barjaktare Luka,
„Jer se meni sobet dogodio:
„Ja udajem svoju seku dragu.
„Da se nije sobet gododio,
„Nigda ne bi Senja ti vidio;
„Ja bih tebe objesio Luka,
„Jer si meni težko dodijao,
„A s onizim Ivan kapetanom
„Bjeloj Liki vrata zatvorio.
„U tebe je pogolema ciena:
„Tvoja ciena hiljadu cekina,
„I stotina divan kabanicâ,
„Tri barila praha ingležkoga
„Tri tovara primorskih smokava.“
A kad čuo barjaktare Luka,
Ciknu Luka, kao zmija ljuta:
„Ajme, aga, do Boga miloga!
„Toga ne bi sva krajina dala,
„Kamo li će sužanj prenevoljni! —
„Valja dati za nevolju ljutu;
„Prodavat ću moju kulu bielu
„I pod kulom dugu podvornicu,
„Pak ću tebi dati dugovanje“.
Al' veli mu lički Mustajbeže:
„Traži, Luka, za se dobra jamca“.
Njemu veli barjaktare Luka:
„Ja sam, aga, dobra našô jamca,
„Dobra jamca, Boga Velikoga“! —

Digitized by Google

Turčin biše, za Boga znadiše,
Njega pusti iz tamnice tamne.
Podje Luka izpod kule biele,
Ugleda ga mlada Abegzada,
Na njeg mahnu rukom i jagluk om,
Ter se svrne pod bijelu kulu;
Probaci mu vezena jagluka,
U jagluku knjigu šarovitu;
Još mu cura naustice kaže:
„Bogom brate, barjaktare Luka!
„Ako zdravo bielu Senju dodješ,
„Ne d i knjige baš nikom drugomu,
„Neg' u ruke kapetan Ivanu;
„Ako njega u životu nadješ,
„Tebi će se platit poputbina.“
Kad se Luka knjige dobavio,
On ošinu poljem debelijem,
Dok se hvati Kunare planine,
I onoga hlada bukovoga.
Sjede Luka u debelu hladu,
Sjede ravno, da počine malo,
Da privídi knjigu šarovitu.
Kad odveza vezena jagluka,
Al uz knjigu stotina dukata.
Kad dukate gjida opazio,
I sam se je nasmijao Luka;
Pa dukate u zadžepak spremi,
A u njedra knjigu šarovitu,
Ter se skoči na noge lagane.
Zengjil noge, brate, primakoše,
Pak izpade na Kunar planinu,
Put okrenu Senju kamenomu.
A kad bio Senju kamenomu:
On ne htjede svojoj kuli bieloj,
Već okrenu u pjanu mehanu.
A kad banu u mehanu Luka,
Al to sjedi trideset serdara,
Oni sjede, rujno piju vino,
Medju njima kapetan Ivane;
Njima Luka božju pomoć viče:
„Bog pomozi, sivi sokolovi,
„Sve uhvanje Senja bijeloga!“
Oni njemu Boga prihvatiše;
Pa kad oni Luku opaziše,
Sve pram njemu na noge skoćilo:
Pram njim skoči kapetan Ivane
Ruke ruče, a u lišce ljube,
Po tri puta u bielo lišce,
A četvrti u čelo junačko:
„Gdje si, brate, barjaktare Luka!
„Od kad si nam, brate, osužnjio,
„Poželismo liepa čotovanja.
„Nisi l' srećom sokô utekao?
„Ili si se cienom ucienio?“
Al zaplaka barjaktare Luka:
„Nisam, borme, braćo, utekao,
„Već golemom cienom ucionio,
„Bolje b' bilo. da me nije živa! —
„Ciena mi je hiljada cekina
„I stotina divan-kabanica,
„Tri barila praha ingležkoga,
„Dva tovara primorskih smokava.“
Al' veli mu kapetan Ivane:
„Muć', ne plači, barjaktare Luka!
„Živa glava dugovanje plaća,
„A od mrtve nejma ni dinara“.
Pak se maši sebi u njedarca,
Ter mu baci triest madžarlija.
Tude sjedi trideset serdara.
Svaki dade po deset dukata;
Pak sjedoše rujno piti vino.
Kraj sebe ga Ivan posadio,
Zaliva ga vinom i rakijom,
Zalaže ga mesom ovnovinom,
I onizim talijanskim dvopekom.
Kad se Luka ponapio vina,
Mašio se sebi u njedarca,
Ter izvadi list tanane knjige,
Pak je dade kapetan Ivanu.
Kad se Ivan knjige dobavio,
Na knjizi je počast raskinuo;
Te kad vidi, što mu knjiga kaže,
Težko se je Ivan zamislio.
Svi serdari mukom zamukoše,
Pogledaju jedan na drugoga,
Na Ivana oči upirali.
Pa Ivanu rieč govorili:
„Što je, Ivo, naša poglavico?
„Odklen knjiga, od koga li grada? —
„Ona biela usanula ruka,
„Koja je je tako nakitila,
„Tebe, Ivo, brate, zamislila!“
Al' veli im kapetan Ivane:
„Braćo moja, trideset serdara!
„Evo knjiga iz bijele Like,
„Baš od kule ličkog Muslajbega,

Digitized by Google

„Od djevojke mlade Abegzade,
„Liepe sdke ličkog Mustajbega. —
„Na djevojku svati navalili,
„Svati prose sa četiri strane,
„Pak je bèli bratac poklonio,
„Ka onomu Šuljagić Mehanu.
„Ona meni biedu knjigu piše:
„Da ja kupim jednu četu malu,
Da je vodim u Kunar planinu,
„Da je otmem, braćo, na mejdanu,
„Jer sam curi tvrdu vjeru dao,
„Da je, bèli ostaviti neću.
„Što ću, braćo od života moga?
"Ostade mi vjera u Turkinje!"
Njemu veli trideset serdara;
„Poglavico, kapetan Ivane!
„Kupi četu, vodi u planinu;
„Bolje nam je poginut' pošteno,
„Neg' ostavit' vjeru u Turkinje —
„Svi ćemo ti poći u četicu!"
Kad Ivane razumi serdare,
Čašu pije, na noge se skače:
„Braćo moja, trideset srdara,
„Svaki hajde svojoj kuli bieloj,
„Ter kupite četu silovitu;
„Družtvo vod'te mojoj kuli bieloj,
„A ja idem svojoj kuli bieloj,
„Izun uzet od starice majke;
„Pak ću pisat list tanene knjige
„Svome pobri Petru Mrkonjiću,
„Nek mi pobro u četicu dodje. —
„Jer bez Petra nije četovanja."
Pak poleti svojoj kuli bieloj,
A za ruku Luku barjaktara.
A kad dodje svojoj kuli bieloj,
Pak izadje kuli na čardake,
Gdje no stara sjedi na dušeku,
Na gjergjefu sitni vezak veze.
K njoj poleti kapetan Ivane,
Poljubi je u obadvie ruke
I suviše u bijele dojke,
Kako, braćo, roditelja svoga;
Podmače joj knjigu šarovitu.
A kad stara knjigu prividila,
Ivanu je sinu besjedila:
„O Ivane, moje dijete drago!
„Neostavljaj vjere u Turkinje;
„Kupi četu, hajde po djevojku;
„Bolje ti je poginut pošteno,
„Neg' ostavit vjeru u Turkinje."
Kad je Ivan majku razumio,
Od mila je suze prolivao;
On se maši na rafe dolafa,
Dobavi se divit i kalema,
I hartije, knjige bez jazije,
Pak nakiti knjigu na koljenu,
Svomu pobri Petru Mrkonjiću,
Da mu pobre pojde u četicu
A što ću vam duljit lakrdiju?
Sve mu piše, što je i kako je.
Knjigu dade Luki barjaktaru
I dade mu deset madžarlija.
„Nosi, Luka, knjigu u Primorje
„Kupi, brate, pusto dugovanje,
„Ni kod Petra krivo biti neće!"
Kad se Luka knjige dobavio.
On okrenu u kršno Primorje.
Pa kad sašo Luka u Primorje,
On ne htjede kuli Mrkonjića,
Već okrenu u pjanu mehanu.
A kad banu u mehanu Luka,
Al tu sjedi Petar Mrkonjiću;
Petar pije crveniku vino,
Š njime pije do šesdeset druga,
Što ih Petar o ašluku hrani,
Koji š njime da Primorje brane
Od Turaka silenih Bošnjaka.
Njima Luka božju pomoć viče,
Oni njemu Boga prihvatiše.
Kako oni Luku opaziše,
Svi pram njime na noge skočiše:
Pram njim skoči Petre Mrkonjiću,
Pak se ljube u bijelo lišće.
Po tri puta u bijelo lišće,
A četvrti u čelo junačko:
„Gdje si, brate, barjaktare Luka?
„Odkad si nam sokô osužnjio,
„Poželismo liepa četovanja.
„Nisi l', srećom, sokô utekao?
„Ili si se cienom ucienio?"
A zaplaka barjaktare Luka:
„Nisam, bormc, brate, utekao,
„Već golemom cienom ucienio.
„Bolje b' bilo, da me nije živa!"
Pa mu kaže što je i kako je:
A veli mu Petre Mrkonjiću:

Digitized by Google

„Muč', ne plači, barjaktare Luka!
„Živa glava dugovanje plaća,
„A od mrtve nema ni dinara."
Pak se maši sebi u njedarca,
Te mu baci dvaest madžarlija;
Posadi ga sebi uz koljeno,
Zaliva ga vinom i rakijom,
A zalaže mesom ovnovinom,
I onizim hljebom talijanskim.
Kad se Luka ponapio piva,
On izvadi list tanene knjige,
Dodaje je Petru Mrkonjiću.
Kad se Petar knjige dobavio,
Na knjigi je pečat razkinuo.
Kad pogleda knjigu šarovitu,
Te kad vidi, što mu knjiga kaže,
Na knjigu se Petar nasmijao;
Pak besjedi Petre Mrkonjiću:
„Eh, moj pobro, kapetan Ivane!
„Čudno ti je bula omilila?
„A tako mi bora velikoga!
„Ja se hoću potu liti beli,
„I povesti do šestdeset druga;
„Ja ne hranim do šestdeset druga,
„Da mi piju po Primorju vino,
„Ni da ljube primorske djevojke,
„Već ja hranim do šestdeset druga,
„Četovati po planini, pobro,
„Da ih jedu orli i gavrani!"
Pa na družtvo čeru učinio:
„Na noge se, moja braćo draga!
„Pripinjite na kajiš opanke,
„I livajte u burače vino,
„Vakat dojde, četovati valja. —
„Ne imamo pare ni dinara,
„Mi s' nejmamo za što napit vina,
„Neće l' Bog dat, ja l' sreća doniti,
„Nećemo li štogod šićariti."
Sva družina na noge skočila,
Pa pripela na kajiš opanke,
U burače natočila pivo,
Odmah skoči Petre Mrkonjiću,
Pa po sriedi svietla dževerdana,
Ter odtišće k Senju kamenomu.
Napred gazi Petre Mrkonjiću,
Š njim poredi Luka barjaktare,
A za njima do šestdeset druga,
Kad banuše Senju kamenomu,
Bieloj kuli kapetan Ivana,
Al' to došlo trideset serdara,
Iz pod kule stole zametnuli,
Oni piju crveniku vino,
Opazi ga kapetan Ivane,
Pak pram svojim pobrom izšetao:
Ruke ruče, a u lišca ljube,
Po tri puta u bijelo lišce,
A četvrti u čelo junačko;
I njeg Ivan k' stolu postavio.
Pred kulom se krstaš barjak vija,
A pod njime nikog ne imade.
Kako dodje barjaktare Luka,
Kako dodje, pod barjak unidje,
Pak za templin rukom prihvatio.
Dok se Petar vina ponapio,
Dozivao kapetan Ivana:
„Pobratime, kapetan Ivane,
„Nisam došô Senju kamenomu,
„I izveo do šesdeset druga,
„Da po Senju izpijaju vino,
„I da ljube po Senju djevojke,
„Već četovat po planini, pobro,
„Da ih jedu orli i gavrani. —
„Već na noge, sladak pobratime!"
Kad je Ivan pobru razumio,
On se skoči na noge lagane,
Pak eto ga na visoku kulu;
Primače se srgu i haljinam,
I na tielo udari odielo:
Bre, na noge kadifli čakšire,
Na kojim su kopče gjumišlije: —
Više mu je zlata pod koljenom,
Neg tanane čohe nad koljenom.
A obuče burundžuk košulju,
Svrh košulje demir anteriju,
Svrhu toga dvi jačerme, pobro,
Dvi ječerme, obe od kadife,
Na njima su toke s obe strane,
Jedne slite, a druge savite;
Uteže se muhademom pasom
Od bedara do do vitih rebara;
Za pas zadi dvi brešanke male,
Obe one bez kremenja pale;
Iz medju njih palu okovanu,
Svu u srmu svietlu zavijenu,
Na kojoj je sve drago kamenje;
Pak na pleća meleviš dolamu,

Digitized by Google

Na kojoj su puca s obe strane:
Ima, brate, šestdeset putaca,
Svako mu je od dukata žuta;
Pod griocem, gdje puce sapinja,
Ono mu je šestdeset dukata.
Jest na burmu, kleto zavijeno,
U njemu je čaša od biljura,
Ona drži tri litre rakije,
Čim Ivane mamrluk razbija.
Kad četuje sokô po planini,
Pak na glavu kapu zrdaliju,
Za nju zadi sedam čelenaka,
Taknu osmo, a krilo deveto:
Čelenke se na čekrk okreću,
A krilô se naopase vija,
Te junaka tuče po ramenih;
Iz čelenak šipke pozlaćene,
Kucaju mu niz pleća široka,
Da ga britka sjeć ne može sablja:
Nisu njemu ostale od babe,
A nije ih za blago kupio,
Niti ljuba iz roda donila,
(Jer se momak oženio nije),
Već sve sokô na mejdanu stekô.
Kad se Ivan opremio liepo,
On dozivlje slugu Mihovila:
„Mihovile, moja slugo vjerna!
„Spremaj nama vina i duhana,
„I dvopeka hljeba principova,
„Još debela ovnovine mesa.
„Ako bi nam do potrebe bilo,
„Što će biti za petnaest dana".
Pak se skoči na noge lagane
A po sriedi svietla dževerdana,
Ter dozivlje Luku barjaktara:
„Na noge se, barjaktare Luka!
„Ponesi nam alaj krstaš barjak.
„Neće l' Bog dat, ja l' sreća doniti,
„Nećemo li štogod zadobiti,
„Nećeš li se odužiti duga!"
Odma skoči barjaktare Luka,
Pak podbio alaj krstaš barjak,
Ponese ga uz planinu Luka:
Spored njime kapetan Ivane,
S njim poredi Petre Mrkonjiću,
A za njima trideset serdara,
A za njima serat i krajina.
Ode četa uz Kunar planinu.

Dok izišli na vrh Kunarice,
Do onoga zelena jezera,
Ondje Ivan četu ustavio,
Ustavio, jedjek postavio,
Te sjedoše užinati tude
Sira, hljeba, crvenike vina.
Užinajuć omrkoše tude.
Kad u jutro osvanu nedjelja,
Braćo moja, treća nedjeljica:
Uranio kapetan Ivane,
Pa se šeće sokô po planini;
On se šeće od jele do jele.
Dok zamjeri ponajviše borje,
Njem' se Ivan penje uz ogranke
I poteže srčali durbina,
Odvije mu deset koljenaca,
Okrenu ga niz bijelu Liku,
Bieloj kuli ličkog Mustajbega.
Al' se pusto polje usirilo
Sve od dobrih konja i junaka:
Svati jezde uz polje zeleno,
Taman kuli ličkog Mustajbega.
Ta sve ih je razgledao Ivo,
Sve ih Ivo po imenu znade.
Što je godi gujâ u Krajini,
Ta sve ih je, kûdra, pokupio:
Napred jaši buljukbaša Mujo,
Na svojemu pelivan gjogatu;
Pak za njime Nakić Usejine,
A do njega Gjulić Ibrahime,
Pak za njime Tonković Osmane,
A do njega Blažević Omere:
Nad njima se zelen barjak vija,
Dva junaka dva mu nose krila;
A za njime Šuljagić Mehane,
Na alatu, vas u suhu zlatu:
A za njime Kovačina Ramo.
Na svojemu pretilu čilašu;
A za njima, sladak pobratime,
Devet braće Poprženovića.
Baš ih žešćih u krajini nema.
A za njime budalasti Tale,
Na svojemu bagavu kulašu;
I pod njim se kulaš pomamio
Ni jednoga bjesnijega neima,
Sve mu kulaš na kolače skače;
U ruci mu čavlena batina;
Hiljadu je stratio čavala,

Digitized by Google

Još je pola načavlao nije!
A za njime serat i krajina,
Pa ostale sve krajičke guje,
Ubodice, kršne nakomice. —
Kad Ivane svate opazio,
Trostruka ga uhvati groznica;
Baci durbin sa jele zelene,
Pod njim su se noge uzdrhtale;
Do po jele držao se stabla,
A od pola niz jelovo granje
Leži Ivo glavom bez uzglavja,
Podjekuje iz srdašca svoga.
K njem doleti Petre Mrkonjiću:
„Što je, pobro? da od Boga nadješ?“
A veli mu kapetan Ivane:
„Ne pitaj me, sladak pobratime!
„A da vidiš sile u Turaka;
Što je godi guja u krajini,
Ta sve ih je pokupio kudra!“ —
A što ću vam duljit lakrdiju?
Sve mu kaže, što je, i kako je:
„Ja zavedoh serat u krajinu,
„Pak će moje izginuti družtvo,
„Klet' će mene sve junačke majke,
„Da im Ive pogubio sinke“.
Nasmija se Petre Mrkonjiću:
„Pobratime, kapetan Ivane!
„Ja sam mnio, da si bolji junak,
„Pa tog si se poplašio, pobro!?
„Medjer Ivo, jedna strašivica! —
„Ja ne hranim do šestdeset druga,
„Da mi piju po Primorju vino,
„Ni da ljube primorkinje mlade,
„Već ja hranim do šestdeset druga,
„Četovati po planini, pobro,
„Nek ih jedu orli i gavrani.
„Već, Ivane, sladki pobratime!
„Kaži pravo, tako bio zdravo!
„Kad bi sašô u bijelu Liku,
„Bieloj kuli ličkog Mustajbega,
„Na pendžere mladoj Abegzadi,
„Po čem bi te cura poznavala,
„Na očište k tebi izhodila?“
A veli mu kapetan Ivane:
„Pobratime, Petre Mrkonjiću!
„Kad bih sašo u bijelu Liku,
„Bieloj kuli ličkog Mustajbega,
„Na pendžere mladoj Abegzadi,
„Zveknuo bih tokam i ječermom:
„Po tom bi me cura poznavala,
„Na roćište k meni izhodila“
Kad razumi Petre Mrkonjiću,
Svomu pobri riječ besjedio:
„Daj mi pobro, toke i ječermu,
„Ja ću otić u bijelu Liku —
„Neće l' Bog dat jal sreća doniti,
„Da ja vidim mladu Abegzadu,
„Je li liepa, koliko je hvale?
„Je l' visoka, koliku je kažu?
„Imamo li za što izginuti?
Ivan dade, ni rieči ne reče:
Odmah svuče toke i ječermu:
Ivan svuče, a Petar obuče;
Pak mu veli Petar Mrkonjiću:
„Pobratime, kapetan Ivane!
„Čuvaj, brate, zelena jezera,
„A ja idjem u bijelu Liku,
„Pak što meni Bog i sreća dade,
„Slušaj dobro, sladak pobratime:
„Ako pukne svietli dževerdane.
„Neka znadeš, da sam poginuo,
„Poginuo, ili osužnjio.
„Ako meni sudnji danak dodje,
„Te ti budem, pobro poginuo,
„Radi mene osvetiti liepo.
„Ako budem, brate, osužnjio,
„Radi mene izbaviti, pobro“. —
Čašu pije, na noge se skače,
Pak po sriedi svietla dževerdana.
A veli mu barjaktare Luka:
„Ja ću s tobom, sladki pobratime!“
Odgovara Petre Mrkonjiću:
„Nećeš, pobro, barjaktare Luka!
„Već ti čuvaj družtvo i planinu;
„Ja ću i sam, pak što mi Bog dade!“ —
Pak zaskoči skoka junačkoga,
Časom spade u polje zeleno,
Pa se mûče kroz lugove vuče,
Kano vuče u bijele ovce,
Dok s' dovuče do bijele kule.
U dobra je doba dohodio,
Baš na gradu zahuči jacija,
A on spade pod bijelu kulu,
Al' u kuli težki žamor staše;
Nju oblazi Petre Mrkonjiću.
Dok ugleda tanke merdevine,

Digitized by Google

Prisloni ih uz bijelu kulu.
Te proviri Petar na pendžere,
A u kuli redom poglavice,
Redom sjede, ruju no piju vinu:
Najprvi je lički Mustajbeže,
A do njega buljukbaša Mujo,
A kraj njega Nakić Usejine,
A do njega Gjulić Ibrahime,
Pokraj njega Blažević Omere:
Nad njime se zelen barjak vija.
Pa do njega Šuljagić Mehane,
Pokraj njega Kovačina Ramo,
A kod Rame, sladak pobranime,
Devet braće Poprženovića,
Medju njima budalasti Tale:
U ruci mu čaša i mješima;
Služi Tale vino na okolo,
Vino služi, a nožicu dudli.
O svačem su Turci besjedili,
O junačtvu i o dobrim konjma.
Pak besjedi buljukbaša Mujo:
„Age moje, moja braćo draga!
„Sad ne ima boljega junaka,
„Od mog pobre, Petra Mrkonjića,
„Nit' besjedom' nit' desnicom rukom"
Al' veli mu Gjulić Ibrahine:
„Hajd' ne luduj, buljukbaša Mujo
„Što ti hvališ Petra Mrkonjića?
„Ja sam bolji baš od Petra junak.
„A tako me ne rodila nana,
„Već kobila, kô alata moga,
„Ako od njeg bolji junak nisam!
„Ako Bog da! ter zdravo budemo,
„Ter ja dojdem svojoj kuli bieloj,
„Pozvat ću ga na mejdan junački."
A priče mu besjediti Mujo:
„Ne budali, Gjulić Ibrahine!
„Da ti vidiš Petra Mrkonjića
„I njegove neoprane brke,
„Hvatila b' te trostuka groznica."
A to Petar i sluša i gleda;
Pak se spušta na zemljicu crnu,
Zavrže se tankim merdevinam,
Pak sve hoda oko kule biele.
Nuto vidi sreće u junaka!
Stoji žamor u odaji jednoj;
On prisloni tanke merdevine,
Pak se pripe kuli na pendžere;
Al to sjedi trideset jengjija,
Medju njima mlada Abegzada.
Nakićena i još nabojena;
I od sebe cura plemenita.
Kad j' opazi Petre Mrkonjiću,
Trostruka ga uhvati groznica,
Pod njime se noge uzdrhćale,
Jedva Petar na zemljicu sidje,
Pak ti baci tanke merdevine,
Pak on zveknu tokam i ječermom.
A čula ga mlada Abegzada:
Evo, mnide neboga djevojka,
Da je glavom kapetan Ivane!
Pak jengjijam stade besjediti:
„O jengjije, moje seke drage!
„Vi sjedite, pak engledišite,
„A ja idjem svojoj staroj majci,
„Nek me uči svjetu i nauku."
Pak se skoči na noge lagahne,
Brzo sidje niz tanenu kulu.
Ali Petar mudra glava biše,
Odmače se na avlinska vrata;
Pa pogleda kićena djevojka,
Opazi ga na avlinskim vratma:
Zasjaše se toke na prsima,
K njem' poleti neboga djevojka.
Kad se cura blizu prikučila,
Kad opazi Petra Mrkonjića,
I njegove neuredne brke,
Od njega se huda preplašila,
Pa pobježe u bijelu kulu.
Za njom trče Petre Mrkonjiću:
„Stan', djevojko, ako bora znadeš!
„Bre, ne boj se kićena djevojko,
„Ja sam glavom Petre Mrkonjiću:
„A pobratim kapetan Ivana:
„Ostô mi je pobro u planini.
„Mene pošlo, kićena djevojko,
„Da ja vidim, curo plemenita.
Je li vama vjera na tamanu?"
Kad razumi neboga djevojka,
Objesi se Petru oko vrata,
Pak ga ljubi u obadvie ruke:
„Moj djevere, Petre Mrkonjiću!
„Beli nam je vjera na tamanu;
„Al što ćete sada od života?
„Ja ti jesam nesretna djevojka!
„S mene ćete pogubiti glave!

Digitized by Google

„Što je godi guja u Krajini,
„Ta sve ih je kudra pokupio.“
Al' veli joj Petre Mrkonjiću:
„O djevojko! srce iz njedara,
„Bc, što Bog da! moja seko draga;
„Turci slave svetca Muhameda,
„A mi, sestro, ime Isusovo.
„Kad si kail, kićena djevojko,
„Bi li pošla sa mnom u planine?“
Njemu veli kićena djevojka:
„Da m' je znati, Petre Mrkonjiću!
„Da si, Pero, beli vjere tvrde,
„Te ćeš mene dovest' do Ivana,
„Pak Ivanu mene pokloniti,
„Ja bih s tobom pošla u planine?“
Petar joj se pravo kunijaše;
„Tvrda vjera, curo plemenita!
«Tvrdja vjera, nego mramor stiena,
„Tvrda vjera, vjeru ti zadajem!
«Beli ću te dobri dovoditi,
„I njemu te, seko, pokloniti.“
Kad djevojka njega razumila,
Ona Petru riječ besjedila:
„O djevere, Petre Mrkonjiću!
„Zakloni se, ako bora znadeš,
„A za našu kulu i avliju,
„Jer ćeš s mene izgubiti glavu!
„A ja idjem u bijelu kulu,
„Zagrabiti njekoliko blaga,
„Ponit', brate, nama za ašluka.
„Pak ću otić' konjma u podrume,
„Izvest' nama dva konja viteza.
„Baš gjogata bega moga brata,
„I alata Suljagić Mehana.“
Odmah se je Petar zaklonio;
Cura leti u visoku kulu,
Pa nasipa jedne egbe blaga,
Pa eto je konjma u podrume.
Te izvodi dva konja viteza;
Uzjašiše na konje viteze,
Kroz svatove biele projašiše.
Kad izašli na polje zeleno,
Onda veli Petre Mrkonjiću:
„Abegzado, srce iz njedara!
„Ovo moja golema sramota,
„Odvest' tebe, sestro, iz Turčije,
„Ol' bez rane, ol' bez mrtve glave!
„Meni će se maskarit krajina.
„Da m' je znati, kićena djevojko,
„Da se možeš dobro držat konja,
„Potegô bih svietla dževerdana,
„Haber dao na četiri strane,
„Neka čuje sva Kladuša ravna,
„A i moje družtvo u planini;
„Neka idju Turci u potjeru,
„Da ne reknu da sam kradivica.
„Pa što nama Bog i sreća dale!“
Al' veli mu kićena djevojka:
„Moj djevere, Petre Mrkonjiću!
„Kad je bratac konje projahivô,
„Ja sam njemu binjedžija bila,
„Ja se mogu držat na konjicu.
„Ti potegni svietla dževerdana,
„Haber podaj na četiri strane,
„Neka čuju Turci i Kauri;
„Pa što nama Bog i sreća dade!“
A kad čuo Petre Mrkonjiću,
A kad čuo, što mu cura kaže,
Od mila je junak podkrisnuo,
Pa poteže svietla dževerdana:
Dževerdanu živu vatru daje:
Ode jeka na četiri strane.
Oču pušku baljukbaša Mujo,
S' svojim agam rujno pijuć vino,
Pa se pljesnu po koljenu rukom:
„Ajme, braćo, do bora miloga!
„Puče puška moga pobratima,
„Pobratima Petra Mrkonjića,
„Beli nam je curu ujagmio!“
Poletiše curi u odaju,
Ali cure u odaji nema;
Po svatovim pustiše telala:
„O svatovi! moja braćo draga,
„Svak na noge i na dobre konje
„Mrkonjić nam ujagmi djevojku!“
Sve se skoči malo i veliko,
Poletiše konjma u podrume,
U pod ume uletiše Turci,
Svaki svoga konja izvodio;
Al' to nejma dva najbolja konja,
Baš gjogata ličkog Mustajbega,
I alata Suljagić Mehana.
Ljuto cvile dva turska junaka,
A za svojim konjma vitezovim,
Da jih nigda prebolit' ne mogu:
Ali valja, brate, za nevolju.

Digitized by Google

Za Petrom se otoč odtisnuo, —
Al ću sada ostaviti Turke. —
Oču pušku kapetan Ivane,
Pak družini Ivan besjedio:
„Na noge se, moja braćo draga!
„Puče puška moga pobratima —
„Jal' je beli Petar poginuo.
„Jal je nama Petar osužnjio,
„Već na noge, sivi sokolovi!
„Ako njemu sudnji danak dodje,
„Da bi svoje usijali gjave,
„Beli ćemo njega osvetiti.
„Ako srećom bude osužnjio,
„Beli ćemo njega izbaviti,
„Ili svoje glave ostaviti."
Sva družina na noge skočila,
Potegoše od bedrice ćorde.
A u ruke svjetle dževerdane,
Mrkonjića, pobro, ujagmiše.
Susrete se kapetan Ivane,
S' svojim pobrom Petrom Mrkonjića
Ruke ruče, a u lišce ljube,
Po tri puta u bijelo lišce,
A četvrti u čelo junačko:
„Jesi l' zdravo, moj po Bogu brate!
„Jesi l' meni curu ujagmio?"
Onda veli Petre Mrkonjiću:
„Zdravo sam ti, sladak pobratime,
„Evo sam ti zlatku ujagmio;
„Ti izberi dvaest dobrih druga,
„Bježi, brate, Senju kamenomu,
„Vodi s' sobom kićenu djevojku,
„Ja ću, brate, dočekati Turke.
„Ne brini se, sladak pobratime,
„Dok je pobro tebi u životu.
„Jer se noćas kudra zaklinjala.
„Taman glavom Gjulić Ibrahime,
„Da će mene na mejdan pozvati;
„Ja ću njega na mejdan pozvati,
„Da vidimo, tko je bolji junak,
„Pa što meni Bog i sreća dade!
„Ako meni sudnji danak dodje,
„Radi mene osvetiti, pobro;
„Ako l' Bog da, jal' sreća donese,
„Ter ostanem junak na mejdanu:
„Što ostane kićenih svatova,
„Dovest ću ih tvomu dvoru bielom,
„Pak mi ćemo sobet učiniti,
„Mrtvim ćemo pokoj nazivati."
Kad razumi kapetan Ivane,
Kad razumi, što mu pobro kaza,
On izabra dvaest dobrih druga,
Dobavi se kićene djevojke,
Pa on ode Senju kamenomu,
Jer Ivane brige ne imade,
Dok je pobre Petra Mrkonjića. —
Onda Petre zametnu busije,
Bez prevare dočekati Turke.
Eto, brate, Turci udariše;
Grmi, siva, a krv se proliva:
Njeko veli: jao moja majko!
Njeko veli: podigni me, pobro!
Turci zovu svetca Muhameda,
A kršćani Ime Isusovo.
Dženjak bio tri debela sahta.
A kad vidi Petre Mrkonjiću,
Viče Petar iza svega glasa:
„Gdje si, kudro, Gjulić Ibrahime?
„Noćas si se, kudro, zaklinjao,
„Da ćeš mene na mejdan pozvati:
„Hodi kudro, sada ako smideš!
„Izajdi mi na mejdan junački."
Opet viče Petre Mrkonjiću:
„Pobratime, buljukbaša Mujo,
„Ti ustavi serat i krajinu,
„Dok s Gjulićem mejdan podielimo."
Ali ne smi Gjulić Ibrahime,
Već se krije od jele do jele.
Tad zavika buljukbaša Mujo:
„Pobratime, Petre Mrkonjiću!
„Tebi Ibro izaći ne smiede. —
„Zaklinjem te Bogom velikijem,
„Ti ustavi silu i krajinu,
„A ja hoću serat i krajinu,
„Pak na vjeru da se sastanemo,
„Da se rujna napijemo vina:
„Na poklon ti kićena djevojka."
A kad Petre razabra besjede,
On ustavi silu i krajinu;
Oko sebe stražu ostavio,
Pet stotina plaćenih vojnika.
Na vjeri se pobre sastadoše,
Poljubiše u čela junačka,
Za liepo se upitaše zdravlje.
Oni tudi sopru zametnuše,
Napiše se vina izobila,

Digitized by Google

Svaki svoje povratio družtvo;
(Bilo brate, hiljada Turaka
Od hiljade trista dobrih druga)
Povratio Petre Mrkonjiću;
(Bilo, pobro, devet stotin svata)
Sedam stotin svojizih junaka,
I povede dvoru Ivanovu.
Kad su došli Senju kamenomu,
Pir činiše za petnaest dana,
Šenluk čineć' i puškarajući.
Mrtvom družtvu pokoj nazivljući
Pokrstiše mladu Abagzadu:
Dosad bila mlada Abegzada,
A sada je dilber Angjelija.
Š njome Ivan porod izrodio:
Trije kćeri, a četiri sina,
Prije kćeri, nego li sinove,
Nek' nevjeste ne zatiču zave,
Nek u kući prigovora nejma.

Ive Senjanin i seka Zermanova.

Zareče se Senjanine Ive,
Da on hoće rujno vince piti,
Vince piti za godinu dana,
Ormanicu za drugu graditi,
A za treću kupit vitezove,
Sve Senjane po izbor junake;
Da će poći morem pod Primorje
Tamo gori do Neretve mutne;
I bogata sela porobiti,
Sve Zentiće i Bagaloviće
I bogato selo Metkoviće,
Još i bielu kulu Zermanovu.
Što je reka' Senjanine Ive,
Što je reka', poreka se nije:
Pa otidje morem uz Primorje,
Tamo gori do Neretve mutne.
Kada dodje polju na Vranjaku,
Družini je svojoj besjedio:
„Družinice, mila braćo moja,
„Kad budemo pod tančicu kulu,
„Pod tančicu na Norinu kulu,
„Tvrda će nas dočekati straža:
„Ne bojte se, mila braćo moja,
„Ja ću stražu lako prevariti".
Kad su bili tuda prolazili,
Viče straža iza svega glasa:
„Tko se vozka pod tančicu kulu?
„Tko se vozka uz Neretvu mutnu?
„Il' je koja šajka, ladja mala?
„Amo dodji pod bijelu kulu."
Odgovara iz galije Ive:
„Nu, ne luduj, od Norina stražo,
„Nije ovo šajka, ladja mala,
„Već je ovo ormanica tanka,
„Vodi platno za Gabelu ravnu."
I s tim oni kulu mitarili.
Gdje su htjeli, zdravo dolazili,
Tri bogata sela porobili,
Sve Zentiće i Bagaloviće,
I bogato selo Metkoviće;
Još i bielu Zermanovu kulu,
Jer u kuli nitko ne bijaše,
Nego sama seka Zermanova.
Pa joj veže ruke naopako,
I po kuli pokupio blago,
Sitni biser i kamenje drago.
Ter odoše niz Neretvu mutnu.
Pa Vranjak su briegu dohodili,
Baš Vranjaku, nasred polja ravna,
Cvileć Ivi mlada govorila:
„Dušo moja, Senjanine Ive,
„Oprost' meni moje ruke biele,
„Da ja mogu lišce umivati,
„(Jer je moje pogrubilo lišce),
„Mećat na se biser i kamenje,
„Sinut ću ti, kano sunce žarko;
„Kad se svratiš Spljetu bijelomu,
„Izać' hoće od Spljeta gospoda,
„Reć' ti hoće Senjanine Ive:
„— Koja hvala, kad ljepote nije,
„Zašto si se potrudio, Ive?" —
Na to Ivu prevarila mlada,
Bijele joj oprostio ruke.
Svoga lišca umivala nije,
Nego skače u Neretvu mutnu,
Na Vranjak je polje izplivala.
Kad to vidje Senjanine Ive,
Udri rukom po kolinu svome,
Ter zavapi iza svega glasa:
„Ajme meni, moja mila majko!
„Čovjek mene prevario nije,
„Što je danas Zermanova seka

Digitized by Google

Pak je njega mlada dozivala,
Ter je njemu tiho besjedila:
„Pohvali se, Senjanine Ive,
„Pohvali se Spljetu bijelomu,
„Da t' je liepa seka Zermanova,
„Kakono je tanka i visoka,
„Kako l' ti je biela i rumena,
„I bogatim ruhom odievena:
„Pohvali se Senju bijelomu
„I svoj svietloj od Senja gospodi.“
Tri put mu se mlada narugala,
Pa uteće, vesela joj majka!

Smrt Ivana kapetana.

Vino pila do tri pobratima,
U Otresu, viš' vlaških Kotara; [1])
Sva tri ću ti po imenu kazat:
Jedno biše Ivan kapetane,
A drugo je Smiljanić Ilija,
A treće je Bobčiću Jovane,
Medju sobom pobre besjedili,
Što bi ko,i sada najvolio?
Besjedio Bobčiću Jovane:
„Ja bih sada, braćo, najvolio,
„Da su nama tri liepe djevojke,
„Da ljubimo, da se veselimo.“
Besjedio Smiljanić Ilija:
„Ja bih sada, pobre, najvolio.
„Da su nama tri tovara vina,
„Ah! da ga se kleta napijemo.“
Na njih Ivan zorbu učinio:
„Pijanico, Smiljanić Ilijo!
„A Bobčiću, jedna poganico! —
„Ev' imamo vina izobila,
„Svaki svoju na kuli ljubovcu:
„Što će nami vino i djevojke!? —
„Ja bih sada junak najvolio,
„Da su Turci na Kotar udrili,
„Da su Kotar listom porobili,
„Sve do biele Rešimove kule;
„Tko bi meni haber donosio,
„Dobro bih ga Ivan darovao:
„Dao bih mu toke sa prsiju,
„I iz ruke punu čašu vina;
„Već smo turske ćurke doderali,
„Turske dobre konje dojašili,
„I mi smo se mnogo zaležali,
„Da junačku sreću okušamo.“
To Ivane u rieči bijaše,
Al eto ti jedno momče mlado,
Gologlavo, boso i razpaso,
Dok doleti, pade po trpezi:
Kune momak sva tri pobratima:
„Što ste sjeli, te pijete vino!?
„Vino vami na rane udrilo!
„Eno Turci sašli u Kotare.“
Kad Ivane momka razumio,
Daje njemu toke sa prsiju,
Zalaže ga ovnovinom mesom,
A poji ga crvenkom vinom.
Kad se momak pokriepio biše,
Pita njega Ivan kapetane:
„Kaži pravo, tako bio zdravo!
„Odklen Turci, od koje Krajine?“
Momak mu se pravo kunijaše:
„Ne znam, Ivo, vjeru ti zadajem! —
„Već izpade jedan na gjogatu,
„Pod njime se gjogat pomamio,
„Na njemu je žvalje razvalio
„Sve mu dobar glavom uzmahuje,
„Preko sebe bielu pjenu vija,
„Na trećega prebacuje druga;
„Na junaku troje toke sjajne,
„Niz njih mrke objesio brke,
„Pali su mu po prsima brci,
„Prikrili mu puškam tepeluke,
„Obrve mu pale po brcima;
„Sjaju mu se toke kroz brkove,
„Kao mjesec kroz jelovo granje;
„Bože mio, tko bi ono bio?
„Al ga njetko iz družine viče:
„„Hej, polako, Kladušanin Mujo,
„„Der ne mori svog dobra gjogata,
„„Do bijele Rešimove kule.
„A izpade jedan na sivalju,
„Siv je konjic, sive j' junak brade,

[1]) Ovako ih pjevaju Turci.

Digitized by Google

„I onoga iz družine viču:
„„Nu! polako, Kovačević Ramo,
„„Der ne mori svog dobra sivalja
„„Do bijele Rešimove kule.
„A izpade jedan na vrančiću,
„Na vrančiću konju kosatomu,
„Sve mu griva u kopito smiera,
„Bože mio, tko bi ono bio?
„I onoga iz družine viču:
„„Der polako, Gjulić Ibrahime!
„„Štedi vranca za tijesna klanca.
„A izkoči jedan na malinu,
„Dobar mu se malin pomamio,
„Sve pod njime zečki poskakuje,
„Iz ledine busje izvaljuje,
„A junaka pjenom prebacuje,
„Pak mu pada pjena po ledini,
„Sve za sobom golubove gradi,
„Zelen ga je barjak poklopio,
„A junaka kita od barjaka.
„Sve od sile bijesna malina,
„Sve se žida temre od mizdraka;
„A i njega iz družine viču:
„„Nemoj, Nuko, moriti malina,
„„Do bijele Rešimove kule,
„A izleti jedan na doratu,
„Sve mu doro kliče na šljukove,
„Pa sa stražnjih noguh odapire,
„Mlado momče, naustnice nejma,
„Pak i njega po imenu viču:
„„Bre polako, Ograšić Alija!
„„Ti ne mori dore bez potrebe.
„Izvuče se jedan na kulašu,
„Na kulašu konju bagavomu,
„Na glavi mu kalpak od dva vuka;
„Na noguh mu šajakli čakšire,
„Sve su na njem putničke haljine,
„U ruci mu čavlena batina;
„Njeko i njeg iz družine viče:
„Nemoj, Tale, moriti kulaša,
„„Do bijele Rešimove kule.
„Pak za ovim sve ostalo družtvo,
„Svi spadoše u ravne Kotare,
„Robe, pale Kotar na okolo,
„Sve do biele Rešimove kule;
„A Rešima doma ne bijaše,
„Veće Kosa, sestra Rešimova,
„S posestrimom Ružom Kruščevića.
„Opaziše dvie dilber djevojke,
„Idju kuli na alaje Turci.
„Mislile se mladjahne djevojke:
„Il' će bielu zatvoriti kulu,
„Il' će svoje lišce ukazati?
„Medju sobom one besjedile:
„Da mi bielu zatvorimo kulu,
„Turci će nam kulu upaliti;
„Već da svoje ukažemo lišce,
„Pak što nama Bog i sreća dade!
„Kada Turci kuli dohodiše,
„Djevojke im lišce ukazaše.
„Prvi Tale doleti pod kulu,
„Biesan Tale oko kule gjipa,
„Na kulašu, konju bagavomu.
„Kad djevojke Talu opaziše
„I njegovo sojtarsko odielo,
„Od njega se obje poplašiše;
„Sleti mlada Kosa Rešimova,
„Pak pritvori kamenu avliju.
„A pomače mandal od čelika,
„Nabi devet mletačkijeh brava.
„Na avliju navaljuju Turci,
„Kao mrki iz gorice vuci;
„Avlija je tvrda i visoka,
„Dva su boja kreča i kamena,
„A treći je suhe hrastovine;
„Turcim ne da preko sebe preći.
„Tale viče Nuku barjaktara:
„O Nukiću! odpale ti ruke!
„Kamo tebi nadžak od čelika?
„Nukić trže na dizgum malina,
„A poteže pleće od medvjeda,
„Skide Nukić nadžak od čelika,
„Njim udara u gvozdena vrata,
„Odbija ih, odbiti ne može.
„A kad vidi Ličanine Tale,
„Trže svoju čavlenu batinu,
„Snažna ruka, a težka batina:
„Od avlije vrata izstavio,
„Prebi devet mletačkijeh brava,
„I deseti mandal od čelika;
„U avliju natjera kulaša;
„U avliji curu zatičao,
„Liepu Kosu, sestru Rešimovu,
„Na djevojku konja nagonio,
„Svu je curu konjem pregazio;
„Vidio sam, kapetan Ivane.“ —

Digitized by Google

Kada junak rieči razumio,
On se plesnu rukom po koljenu:
„Bog će dati, da će dobro biti!
„Što ga ima po Krajini zmaja,
„Sve se sleglo u naše Kotare;
„Ajme, kurvo, budalino Tale!
„Jer si curu konjem pogazio? —
„Ako Bog da! dok jutro osvane,
„Platit ćeš mi s Nukom barjaktarom,
„Tamo gori, na ravnoj poljani,
„Kod studene vode Žeravice.
Pak zavika pobratima svoga:
„Smiljaniću, Bogom pobratime!
„Hajde hitro ka vašem Kotaru,
„Kupi, pobro, pet stotina druga,
„I vodi ih na rosnu poljanu,
„Do zorice da se sastanemo,
„Kod studene vode Žeravice,
„Viš' onoga klanca jadikovca,
„Gdjeno majke jadikuju sinke,
„Udovice cvile zaručnike.
„A sestrice braću oplakuju;
„Gledaj i ti Bobčiću Jovane,
„Da s' u boju s tvojim družtvom najdeš;
„U mene je vojska na okupu,
„Pet stotina mojih oklopnika."
Od' Ilija ka ravnu Kotaru,
Ode Ivan u kršno primorje.
Kad je došo svojoj kuli bieloj,
Neće Ivan u oblicu kulu,
Veće idje u pjanu mehanu,
Gdje mu družtvo hladno pije vino.
Pram njim družtvo na noge skočilo,
Gospodaru zdravljem prihvatilo.
Njemu Ivan rieči besjedio:
„Pijte vino, moji sokolovi!
„Pijte vino, pripinj' te opanke,
„Nalivajte u burače pivo,
„A u torbe tanke brašenice:
„Ne hranim vas u svojoj pivnici,
„Da vas ljube primorske djevojke,
„Već vas hranim, mila braćo moja!
„Da vas jedu orli i gavrani
„Ako nama bude do obraza."
Dobre svoje konje pojašiše,
A pred njima Ivan kapetane
Na plemiću svom konju gjoginu.
Zdravo došli na rosnu poljanu
Prie zore na tri puna sahta;
Doka družtvo konje razjašilo,
Stade jeka, a jarakâ zveka.
Al' eto ti Smiljanić Ilije;
Pram njim Ivan na noge skočio
Liepo svoga pobru dočekao,
Bijelim se rukam zagrliše
U junačko čelo poljubiše
Za lijepo zdravlje upitaše;
Ivan mu je rieči govorio:
„Hajd', Ilija, klancu jadikovcu;
„Čuvaj, brate, klanca i bogaza,
„Ja ću čuvat ovde Žeravice
„I pod vodom polja širokoga."
Od' Ilija klancu jadikovcu.
Doka soko u klanac upade
Biše biela zora zabielila;
Istom lišće na gori potrepti,
Stade jeka, a oružja zveka,
Al eto ti sile i Turaka
Plieno gone, pusto roblje vode.
Oh! da vidiš Nukić barjaktara,
Zarobio roblja tri sindžira:
Jedan sindžir mladih djevojaka,
Drugi sindžir pod viencem nevjesta,
Treći sindžir mladih udovica;
Što je sindžir liepih djevojaka —
Sve sestara kotarskih serdara —
U njemu su do tri cure vrstne:
Pred njima je Kosa Rešimova,
S posestrinom Ružom Kruščevića,
A treća je Bare Milkovića.
Posestrima Smiljanić Ilije.
Ljuto cvili glavita djevojka,
A spominje pobratima svoga:
„Pobratime! Smiljanić Ilija,
„Gdje si sada, Bogom pobratime?
„Ako piješ u mehani vino,
„Na grdne ti rane izhodilo!
„Ako l' ljubiš na dušeku ljubu,
„Ljuta tebe poljubila guja!
„Ako li si u planini, pobro,
„Vatru podaj vezenoj šešani,
„Ne bi li te čula posestrima,
„Ne bi l' ti se, pobro, radovala."
Blizu kod nje prigodi se Nuko,
Udari je pleskom uz obraze,

Digitized by Google

Pukoše joj obe jagodice.
Iz nozdrva dva udriše mlazca;
Cvrknu cura kano golubica,
Kad upane u pandže jastrebu.
To Ilija i sluša i gleda,
Svomu srcu odoljet ne može;
On pripali svoju dugu šarku,
Kako puče, druge se odzvaše,
Po klancu se oganj prolomio.
Kad iz pušak' vatra izdušila.
Ne bi vrieme puške prepuniti —
Već ne puca tanka talijanka,
Nit se čuju svijetle šešane,
N ti grme sjajni dževerdani —
Zveka stoji mača i gadara,
I brijetkih sablja i handžara;
Tu se težka krvca prolivaše,
Do nebesa jedan glas čujaše;
Jeka stoji ranjenih junaka,
Grka stoji odsječenih glava;
Njeko viče: jao moja majko!
Drugi viče: pridigni me, druže!
Turci zovu svetca Muhameda,
A kršćani ime Isusovo. —
Na kršćanim mejdan ostanuo.
Oh! da vidiš Ličanina Tale,
Pobi kurva čavlenom batinom.
A kad vidi Smiljanić Ilija,
On napuni svoju dugu šarku,
Pak zapade za kladu jelovu,
A na kladu diljku naslonio,
Svoju šaru po kunduku ljubi:
„Moja šaro, ne ostala pusta!
„Nemoj mene vatrom prevariti,
„Za oko te ni moliti neću;
„Zalit ću te svu u suho zlato,
„Na te metnut tri kamena draga,
„Kraj kamena vedro ogledalo.“
Svojoj šari vatru primaknuo.
Tale, kurva, dobre sreće biše
Jer ga duga ne pogodi šarka,
Već pod Talom bagava kulaša;
Uprav smjeri kulu kroz kolane;
Ciknu kulaš, kano guja ljuta,
I pade mu po zemljici crnoj,
On pritišče Ličanina Talu;
Iza klade skočio Ilija,
Izmače mu čavlenu batinu,
Njome bije Talu Ličanina.
Tale junak bajatijeh ledja —
Svaku jesu vatru ogreznula, —
Ne poznaje Smiljanić Ilije
Ni njegove čavlene batine,
Izvuče se izpod svog kulaša,
Pak Iliju za prsi sgrabio;
Odmah pod njim ledina zaječa,
I mužki ga pokupusi Tale,
Gnjavi, gnjete, Smiljanića duši.
Al s' Iliji sreća prigodila,
Vrstan mu se druže pogodio,
Po imenu Pavle barjaktare;
Zatrke mu na pleća skočio,
Obe Tali ruke savezao;
Povedoše na rosnu poljanu.
Kad dodjoše vodi Žeravici,
Al' kod vode Kladušanin Mujo,
Savezanih ruku naopako;
A uz Nuku Gjulić Ibrahime,
A uz Ibru Ograšić Alija,
Uz Aliju Kovačević Ramo,
Svima su im povezane ruke.
Ile Talu njima pridružio;
Ostali se razbjegnuli Turci.
Za njim' goni Ivanovo družtvo,
Misli Ile da je Ivan s njima;
Istom mu se dade osluhnuti,
Nješto ječi tamo na daleko:
„Mili Bože! šta bi ono bilo?
„Il je guja zapala u stiene,
„Te ti ciči, što izać ne može,
„Il junaka oplakuju vile?
„Daj da idem, što je, da ja vidim.“
Ali sjedi kapetane Ivo,
Junak grdnih dopadnuo rana;
Na njemu je devet grdnih rana;
Svaka rana smrti odgovara,
Od svake se vide džigerice.
Kad Ilija pobru opazio,
I njegove rane ugledao:
Ciknu Ile, kano guja ljuta,
Svom Ivanu pobri poletio:
„Moj Ivane! vrstan pobratime,
„Možeš li mi rane preboliti,
„Da ja tražim lieka za bonika?“
Al mu veli kapetan Ivane:
„Smiljaniću! sladak pobratime,

Digitized by Google

„Gradi meni sala i nosila,
„Pak me nosi mojoj kuli bieloj.
„Nek me vidi za života majka
„I Angjuša sestra od matere —
„Nikad rana preboliti neću.
„Šta je' brate, tam'u klancim bilo?
„Imal' tkogod mojih oklopnika?"
Ilija mu Talu dovodio
Svemu se je dosjetio Ivo,
Pak je svomu pobri besjedio:
„Sve izsjeci turske poglavice,
„Što ño sam im povezao ruke;
„Muju baci u zidan'-tamnicu,
„Nek tavnuje četiri godine;
„Kad s' izpune četiri godine,
„Izvedi ga putu na razkršće,
„Posieci ga na očigled svietu,
„Nek s' utješe majke i ljubovce,
„Kojeno je u crno zavio;
„A sokola Nuku barjaktara,
„Šteta ga je pogubiti, pobro,
„Jer je dobar junak na mejdanu —
„Dok sam Nuki savezao ruke,
„Devet mi je načinio rana, —
„Za nj privati groše i dukate,
„Nek imadeš, za što piti vina;
„Tali ćeš mi podkovat tabane,
„Trista ćeš mu udarati šćapa,
„Junak Tale lagat ne umjede,
„Sve će kazat pravo po istini."
Kad Ilija rieči razumio,
Gradi pobri sala i nosila,
Odnese ga u kršno primorje,
Donese ga okrečenoj kuli;
Vidila ga za života majka
I Angjuša sestra jedinica:
Pak Ivane sviet promienuo. —
A kad vidi Smiljanić Ilija,
Sve izsječe Udbinjane Turke,
Kako mu je dobro naredio;
Baci Muju u zidan'-tamnicu,
Za Nukića novce prihvatio,
Tali dobro namaza tabane,
Pak se pusti u tursku krajinu,
Mujo sjedi u zidan'-tamnici;
Biše u njoj za nedjelju dana;
Kad izidje nedjeljica dana,
Procvilio u tamnici Mujo:
„Oh! da znade Ivanova majka
„I Angjuša sestrica njegova!
„Mujo bi se krstom prekrstio,
„Pa uzeo dilber Angjeliju,
„Pak joj bio za Ivana sina."
Mujo misli, da nitko ne čuje,
Al ga čuje Angjuša djevojka;
Ona leti, ter materi kaže.
Toga majka jedva dočekala,
Iz tamnice Muju izvadila,
Odvede ga crkvi manastiru;
Tu se Mujo krstom prekrstio,
Ivan su mu ime postavili,
Da bi majka pregorela sinka.
Ali vraga fajde krstit nije!
Sve se Mujo na sunce obzire,
Kad će zapast kad će omrknuti,
Kô vučina, kad se na lov sprema.
Jedna večer omrknula biše,
A Mujo se dočepa gjogata —
I uteče na ravnu Kladušu.
Tad je Mujo gjogu nabavio
Iz primorja Ivan kapetana,
Za života na njem četovao,
I junačke odnio mejdane.
Davno bilo, sad se spominjalo,
A mi da smo zdravo i veselo!" —

Senjanin Tadija.

Još zorica ne zabijelila,
Ni danica lica pomolila,
Od Senja se otvoriše vrata
I izidje jedna četa mala
Za trideset i četiri druga;
Pred njima je Senjanin Tadija,
Barjak nosi Komnen barjaktare,
Otidoše brdu u planinu,
Primiše se pod Crvene stiene.
Tadaj reče Senjanin Tadija:
„Braćo moja i družino moja!
„Nije l' majka rodila junaka,
„Da otide ovčar-čobaninu,
„Da donese ovna devetaka,
„Dobra jarca od sedam godina,
„Za večeru u moju družinu?"
Svi junaci nikom ponikoše

Digitized by Google

I u crnu zemlju pogledaše,
Al ne gleda Kotarac Jovane,
Već skoči na noge lagane,
Pa on ode ovčar-čobaninu,
I donese ovna devetaka,
Dobra jarca od sedam godina,
Donose jih Senjanin Tadiji.
Oba živa oderao brava,
Pa jih pusti u jelovo granje:
Grana dirne, stoji dreka jarca,
Ovan ćuti, i ne pušta glasa.
Tada reče Kotarac-Jovane;
„O Tadija, našoj četi, glavo!
„Zašto pusti brave oderane?“
Progovori Senjanin Tadija:
„Vidite li moja braćo draga!
„Kakova je muka na živini,
„Još je veća muka u Turaka,
„Kad našega uhvate junaka.
„Koji može muke podnijeti,
„Da ošuti, moja braćo draga,
„Ka' oderan ovan kroz planinu;
„Koji l' muke otrpit' ne može,
„Od mene mu Bogom prosto bilo!
„Nek se vrati Senju na Krajinu.“
Pa on skoči na noge lagane,
A dokopa pušku po sredini,
Ode pravo u Crvene stiene.
Obazre se Kotarac Jovane,
Al se deset povratilo druga.
Veli Jovan Senjanin Tadiji:
„Jer, Tadija, uplaši družinu?
„Deset nam je druga pobjegnulo.“
Veli njemu Senjanin Tadija:
„Neka bježe, dragi pobratime!
„Kada su se oni uplašili
„Od živoga oderana jarca,
„Jal' kako će sjutra dočekati,
„Pobratime. Hasan-agu Kunu
„I njegovih tridest krajišnika.
„Krajišnika, kako vatre žive?“
Kad izišli pod Crvene stiene
Obazre se Kotarac Jovane,
A još deset pobjegnulo druga?
Opet veli Kotarac Jovane:
„Jer, Tadija, našoj četi glave,
„Jer uplaši tridest naših druga?
„Još nam deset druga pobjegnulo.“
Veli njemu Senjanin Tadija:
„Neka bježe, Kotarac Jovane!
„Kada su se oni uplašili
„Od živoga jarca oderana,
„Jal' kako će sjutra dočekati,
„Dočekati Hasan-agu Kunu
„I njegovih tridest krajišnika,
„Moj Jovane, kako vatre žive?“
Izidjoše na Crvene stiene,
Obazre se Kotarac Jovane,
Al' sam ide Komnen barjaktare,
Pa on reče Senjanin Tadiji:
„Moj Tadija! od tridest, trojica!
Veli njemu Senjanin Tadija:
„Ne bojte se moja braćo draga!
„Što uradi tridest junaka,
„Ako nama dobra sreća bude,
„Ono mogu tri dobra junaka.“
Tu jih bješe nočca zastanula,
Ukaza se jedan oganj živi,
Pobratime, kroz jelove grane;
Reče riječ Senjanin Tadija:
„Nije l' mati rodila junaka,
„Da otide oganj da uhodi:
„Il' su Turci, ili su hajduci?“
Skoči Komnen na noge lagane,
A uzima pušku po sredini,
Odvuče se kroz jelove grane;
Kad on dodje do ognja živoga,
Te pogleda iza tanke jele,
Ali sjede Udbinjani Turci,
Medju njima Hasan-aga Kuna,
Piju vino i bistru rakiju.
Dodje časa Hasan-agi Kuni
Nazdravi je u svoju družinu:
„Zdravi ste mi, moja braćo draga
„Ta u zdravlje tridest Udbinjana,
„A u glavu Senjanin Tadije
„I njegovih trideset hajduka,
„Ako Bog da, te se udesimo!“
Kad se mrka nakitiše vina,
Sve pijano, kako i pomamno,
Pospalo je, kako i poklano,
Uz jelike puške prislonili.
Privuče se Komnen barjaktare,
Pokupi im svijetlo oružje,
Pa zatrpa u jelovo granje.
Al' ne može sablje Kuničine,

Digitized by Google

Jer ju Kuna pritisko poda se;
Oko njega tenef presiječe,
Izpod njega sablju izvadio,
Odnese je Senjanin Tadiji.
Pita njega Senjanin Tadija:
„Što je tamo, Komnen barjaktare,
„Što je tamo kod ognja živoga?“
Kaže njemu Komnen-barjaktare:
„O Tadija, našoj četi glavo!
„Kod ognja je Kuna Hasan-aga
„Sa njegovih tridest Udbinjana,
„Sve pijano, kako i pomamno,
„Pospalo je, kako i poklano;
„Oružje sam njima pokupio,
„Sve zakopô u jelovo granje.“
Ne vjeruje Senjanin Tadija.
Dok ne vidje sablju Kuničinu,
Pozna sablju Hasan-age Kune,
Digoše se do ognja živoga
Al' spavaju oko ognja Turci,
Sa tri strane obkoli Tadija:
S jedne strane od Senja Tadija,
S druge strane Komnen barjaktare
S treće strane Kotarac Jovane:
Zapete im puške donesoše,
A Tadija Kuni priskočio,
Udari ga nogom u stražnjicu,
A viknu mu grlom bijelijem:
„Ustan', kurvo, Hasan-aga Kuno!
„Došô ti je Senjanin Tadija
„Su trideset i četiri druga
„U pohode oko ognja živog.“
Skoči Kuna, kand' da se pomami,
Prihvati se sablje okovane,
A kad vidje, gdje je puste nema,
On pogleda na svoju družinu,
A družina za puške dugačke,
Al' pušaka uz jelike nema.
Onda viknu Senjanin Tadija:
Ustan', kurvo, Hasan-aga Kuno!
„U mene je svijetlo oružje,
„Ustan', veži trideset krajišnika,
„Jer tako mi moje vjere tvrde!
„Ako pukne trideset pušaka,
„Svijeh ću ih od jednom povezat'“
Kad se Kuna vidje na nevolji,
On ustade na noge lagane,
Te on veže svoje Udbinjane;
Kuna veže, a Komnen priteže;
Sveza Kune trideset krajišnika,
Kunu veže Komnen barjaktare
Pa odoše u jelovo granje,
Izvadiše svijetlo oružje.
Odtjeraše trojicu hajduka,
Odtjeraše trideset Turaka,
Odtjeraše Senju na krajinu.
Kad su bili Senju na kapiju,
Govorile Senjanke djevojke:
„Bože mili! čuda velikoga!
„Gdje svezaše tri dobra junaka
„Tri junaka trideset Turaka,
„I bez rane i bez mrtve glave!“
Progovori Senjanin Tadija:
„Ne čud' te se Senjanke djevojke,
„To se srela sreća i nesreća,
„Moja sreća, njihova nesreća,
„Moja sreća nesreću svezala.“
U to doba pod bijelu kulu,
Svijeh tridest baci u tamnicu
Pa na blago odsiječe Turke:
Za trideset tri tovara blaga.
Dodje blago Senjanin-Tadiji,
Al' izlazi Tadijina majka,
Pa Tadiji sinu progorara:
„Znaš li, sine, Senjanin Tadija,
„Kuna ti je baba pogubio?“
Kad to začu Senjanin Tadija,
Uze njima tri tovara blaga,
Pa on pušća trideset Turaka
Izpod sablje tavnici na vrata:
Kad naljeze Kuna Hasan-aga,
Klonu sablja, odpade mu glava.

Digitized by Google

Janko [1]) od Kotara i Mujin Alil.

Knjigu piše od Kotara Janko,
Te je šalje u kršnu Kladušu
A na ruke Mujinu Alilu:
„O Turčine, dijete Alile!
„Tebe hvale po kršnoj Kladuši
„Mene hvale po ravnu Kotaru:
„No mi dodji na mejdan junački,

---

[1]) *Mitrovići-Jankovići.*
Mitar Mitrović dobježe iz turske Hrvatske u Žegar.
Janko Mitrović doseli u Kotare. Milovan pjeva:

Od Kandije rata žestokoga,
Viteški je Janko vojevao,
Mnogo turskih glava odsikao;
Zaplinio ovce i volove,
Pohvatao turske vitezove;
Na Grahovu razbi Fazli-pašu;
Opošteni svu krajinu našu;
Izsiče mu vojsku silovitu,
Na Grahovu puno strahovitu,
Dužde Janku dade kavalirstve;
Za veliko njegovo junačtvo:
Zlatno krilo, divan kabanicu,
Ravna polja, zelene livade,(*u Islamu*)
Biše Janko rodjeni babajko
Kavalira Janković Stojana.

Po smrti Pilipa Smiljanića, postane Janko serdarom svega Kotara; u toj časti smrt ga zateče g.1667. Ostavio je nakon sebe četiri sina: Stojana, Savišu, Janka i Iliju i kćer Angjeliju, na glasu ljepotu:

A kakva je, da od Boga nadje!
Ta ljepša je od biele vile:
Oči su joj dva kamena draga,
Dva obraza dva gjula rumena,
Obrvice s' mora pijavice,
Trepavice krila lastavice,
Bieli zubi dva niza bisera:
A tanka je kako i šibljika,
Visoka je kako omorika.
Kada igra, kan' da paun šeće,
Kad govori, kô da golub guče,
Kad se smje, kan' da sunce grije:
pod grlom joj tri sita bisera. (*Nar. Pjes.*)

Stojan postane i on slavan junak i serdar. Turci ga zarobe i odprave u Stambul, gdje ga car oženi nekom Ajkunom. On pobjegnuv, ostavi Ajkunu i dva nejaka sina, od kojih postanu u Bosni silni krščanski zulumčari. — Stojan neprestano četovaše: u Kotaru g. 1669 pogubi Redži-bega Filipovića: po Cetini, kod Udbine, po Petrovu polju, posječe množ Turaka. Nakon smrti kneza Jurja Posidarca, Stojan, zadobiv viteštvo i mjesečnu plaću, postane poglavarom svega Kotara. On tad sabra pukovniju hrvatskih pješaka, nad kojom vlada dade zapovjed sinu mu Nikoli, a Stojanu vlast da imenuje sve častnike do pukovnika. Zatim podignu satniju *hrvatskih konjanika*, nad kojom dobi zapovjedničtvo sin mu Kosta.

Stojan pogine g. 1688 od turske puške; a oba sina prije njega. — Nakon smrti Stojanove, brat mu *Savića* postane serdarom. Junak je i ovaj bio, i zadobi mletačko viteštvo. Najslavnije mu je, što je g. 1696 zapalio Kasabu Kupres. On preminu god. 1701. Ostavio je jedinca Iliju, i dva sinovca od brata mu Ilije: Nikola i Stojana.

G. 1705 Mletci odbare porodicu Mitrovića naslovom: kneza. Srdar *Ilija* vodio je Kotarce na Mostar g. 1717 on umri g. 1731 neoženjen, kao i dva bratučeda mu Nikola i Stojan, bez omladka, pa se tako zatrlo mužko koljeno Jankovića.

Saviša je bio udao jedinu svoju kćer Jelu za podpukovnika Teodorina Dede; pa djeca njihova prozovnu se Dede-Mitrovići, od kojih najstariji izmeni ujca Iliju u serdarstvu. I ove porodice nestade g. 1874 smrću kn. Ilije Jankovića-Dede, koji ne ostavi mužke djece.

Digitized by Google

„Da vidimo, tko je bolji junak;
„A evo ti tri mejdana dajem:
„Prvi ću ti mejdan ostaviti
„U Kladuši, a pred tvojom kulom,
„Nek ti vidi ostarela majka,
„Jal' kako ćeš, Ture, poginuti,
„Jal' kako ćeš mene pogubiti;
„Drugi ću ti mejdan ostaviti
„A pod mojom pod tananom kulom,
„Nek mi vidi vjerenica ljuba,
„Jal' kako ću, Ture, poginuti,
„Jal' kako ću tebe pogubiti;
„Treći ću ti mejdan ostaviti
„Pod Kunarom u polju Kotaru,
„A na medji turskoj i kaurskoj,
„Gdje je zemlja krvi poželjela,
„Gavranovi mesa od junaka.
„Dodj', Alile, gdje je tebi drago;
„Ako li mi na mejdan ne smiješ,
„A ti uzmi prešlju i povjesmo
„I vretreno drva šimširova,
„Pa mi predi gaće i košulju,
„Da ne mučim ljube Angjelije."
Kad Alilu knjiga dopanula,
Stojeći je Ture proučilo;
Pa se skide niz bijelu kulu,
Neveselo po dvorištu šeta,
Podmetnulo ruke pod pazuhe.
Al' eto ti od Kladuše Muja,
Ide Turčin na zelene londže,
Prigrnuo zelenu mavlutu,
Gleda sina nejaka Alila,
Pa ga pita silna poturica:
„Što je, sine, dijete Alile!
„Tko l' te zove na mejdan junački,
„Te si ga se sine, prepanuo?
„Kaž' babajku jutros na uranku!"
Alil' s' hvati rukom u žepove,
Te mu dade list knjige bijele.
Kad je Mujo knjigu proučio,
Te vidio, što se u njoj piše,
On se rukom u žepove maši,
Te izvadi dvanaest dukata,
Te jih dade mladu knjigonoši,
Pa mu 'vako Mujo govoraše:
„Čuješ mene, mladi kaurine!
„Pozdravi mi od Kotara Janka,
„Nek me čeka pod Kunar-planinom,
„Dovest ću mu mojega Alila
„U nedilju, koja prva dodje,
„Nek sabljama nejdan podijele."
Pa on ode na bijelu kulu,
I dohvati divit i hartiju,
Ode pisat knjige na koljenu:
Prvu Turčin knjigu nakitio,
Te je šalje u Kovače ravne
Na Turčina Kovačinu Rama:
„O ujače, Kovačina Ramo!
„Pokupi mi po ravnu Kovaču
„Pet stotina silnih Kovačana,
„Hajde s njima ka kršnoj Kladuši
„A pod moju pod tananu kulu,
„Jere zove od Kotara Janko,
„Ta Alila na mejdan mojega,
„Da Alilu budeš u nevolji."
Drugu Mujo knjigu nakitio,
Te je šalje u Liku krvavu
Na Turčina Ličanina Tala:
„O moj striko, Ličanine Tale!
„Pokupi mi po Lici krvavoj
„Pet stotina konja i junaka,
„Hajde s njima ka kršnoj Kladuši
„A pred moju pred bijelu kulu,
„Jere zove od Kotara Janko
„Ta Alila na mejdan mojega,
„Da mu budeš s desna u polici."
Treću Mujo knjigu nakitio
Te je šalje u Nake krvave
Na Turčina Nakić-Ibrahima;
„Pobratine, Nakić-Ibrahime!
„Pokupi mi po Naku krvavu
„Pet stotina konja i junaka,
„Hajde s njima ka kršnoj Kladuši
„A pred moju pred bijelu kulu,
„Jere zove od Kotara Janko
„Ta Alila na mejdan mojega,
„Da sinovcu budeš u nevolji.
A četvrtu knjigu odpravio,
Posla knjigu u tursku Udbinu
Na sestriča Tanković-Osmana:
„O sestriču, Tanković-Osmane!
„Pokupi mi po vašoj Udbini
„Udbinskijeh na glasu junaka
„Na prijepis pet stotina druga,
„Hajde s njima ka kršnoj Kladuši
„A pod moju pod tananu kulu,

Digitized by Google

„Jere zove od Kotara Janko
„Ta Alila na mejdan mojega,
„Da Alilu budeš u nevolji.“
Kada Mujo knjige razturio,
Malo sjede na bijeloj kuli,
Ali stade jeka iz prijeka,
Začuše se jasni talambasi.
Glednu Mujo polju u širinu,
Silna vojska polje pritisnula
I pred njome dvije poglavice:
Jedno bješe Budalina Tale,
A drugo je Kovačina Ramo,
S njima ravna hiljada junaka;
Daleko jih Mujo susretnuo,
Age vodi na tananu kulu,
Silnu vojsku u polju ustavi;
Malo stade, za dugo ne bilo,
Al eto ti Nakić-Idrahima
A sa njime Tanković-Osmana;
Oni vode hiljadu junaka,
Njih daleko Alil susretnuo,
Silnu vojsku u polju ustavi,
Age vodi na bijelu kulu;
S njima Mujo sjede piti vino,
A Alil se ode opravljati,
Oblačiti ruho i oružje.
On obuče tananu košulju,
Po košulji kadivli ječermu,
Po ječermi zelenu dolamu,
Po dolami toke Mrkonjića,
Što no jih je Mujo zadobio
Od junaka Petra Mrkonjića
U Kunari visokoj planini;
A na noge crvene čakšire
Do koljena u srmu oblite,
Od koljena zlatom izvezene;
Pa opasa mukadem-pojasa,
A za pojas devet samokresa,
Svi u suvo zaliveni zlato,
A pokraj njih noža plamenita,
A na bedru sablju okovanu,
A na glavu kalpak i čelenke,
A pokraj njih valku pozlaćenu;
I prigrnu divan-kabanicu,
Sa suvijem okićenu zlatom.
Pa se skide niz bijelu kulu,
A sluge mu djoga izvedoše,
Te se djogu na ramena baci;
Pa se spusti polju u ordiju,
Te on krenu silovitu vojsku.
Prihvati se Kunare planine;
Tu jih stiže od Kladuše Mujo
I sa njima turske poglavice.
Kunovicu goru prejezdiše,
Spuštiše se u polje kotarsko,
Ali Janko došô na biljegu;
Sa Jankom su četiri serdara,
Sva četiri od ravna Kotara,
I sa njima dvi hiljade vojske,
Kotarana na glasu junaka.
Kada Turci u polje dodjoše
Te se malo rahat učiniše,
Janko zove nejaka Stojana:
„Idi, sine, u tursku ordiju,
„Te pozdravi od Kladuše Muja,
„Nek izvede nejaka Alila,
„Nek izvede polju na biljegu,
Da sabljama mejdan podielimo;
„Neka vide vojske obadvije,
„Tko će kome oči prevariti,;
„Tko li koga prije pogubiti.“
Hitro ga je Stojan poslušao,
Te otide u tursku ordiju
Pred čadora od Kladuše Muja,
Pred Mujom se smjerno poklonio,
A veli mu silna poturica:
„Što je, more, Jankovo kopile?
„Što li te je opravio Janko?“
Veli njemu Janković Stojane:
„Mene jeste opravio babo,
„Da ti kažem od njega pozdravlje,
„Da izvedeš tvojega Alila
„Na biljegu njemu na mejdana,
„Da sabljama mejdan podiele.“
Njemu reče od Kladuše Mujo:
„Hoću, sine, Jankovo kopile,
„Sad će Alil na mejdan izići;“
Pa on skoči na noge lagane,
Te opremi nejaka Alija,
Izvede mu gjoga debeloga,
Te se Ture na gjogina baci,
Ponosito na biljegu dodje,
Ode čekat od Kotara Janka;
S desne njemu strane do ramena,
Do ramena Kovačina Ramo
I do Rama Budalina Tale,

Digitized by Google

A s lijeve strane do ramena
Stoji Ture Nakič Ibrahime
I do njega Tankovič Osmane;
A za njima Mujo pristajaše,
A za Mujom dvie stotine druga,
Idu vidjet', pobit kako će se.
Al' eto ti od Kotara Janka
Na kulašu konju pomamnome,
Nosi bojno koplje na ramenu;
S desne njemu strane u policu
Do ramena serdar Smiljaniću
I do njega Senjanin Ivane;
A s lijeve strane u policu
Do ramena Mandušiću Vuče,
A do Vuka Šariču Cvijane,
A za njima Stojan pristajaše,
Na njegovu vrancu pomamnome,
Za njim idu mladi Kotarani.
Kada Janko na biljegu dodje,
On doziva nejaka Alila:
„Čuješ li me, dijete Alile!
„Udri prije, da ti žao nije!"
Ali veli dijete Alile:
„Udri prije od Kotara Janko,
„Tvoj je mejdan, tvoje pozivanje!"
Kad to začu od Kotara Janko,
On pokupi dizgene kulašu,
A udri ga čizmom i mamuzom;
Ode kulaš poljem podigravat',
Janko skide koplje sa ramena,
Upusti ga u prsi Alilu;
No je Ture junak na mejdanu,
U ruke mu koplje uhvatilo,
Prebilo ga na dvie polovine,
Pa poteže koplje kostolovku,
Na Janka ga Ture upustilo;
Janko ima konja od mejdana,
Kulaš bješe jamu izkopao,
Dva b' Alila ondje ukopao,
Pa se kulaš sleže u tu jamu,
Te ga Ture kopljem preturilo,
I u zemlji koplje salomilo.
A kad bojna koplja izlomiše,
Janko trže mača zelenoga,
Alil trže sablju dimišćiju
Jedan drugom juriš učiniše;
Manu Alil, a dočeka Janko,
Na mač oštru sablju dočekao,
Na dvije je pole presjekao,
I Alilu ruku obranio,
Ruka pade u zelenu travu.
Drugi put ga udario Janko,
Udari ga po bijelu licu,
Odsječe mu lice do vilice
Sinuše mu zubi do resice.
Treći put ga udario Janko,
Presječe ga po svilenu pasu,
Pa ga turi sa konja gjogina.
Mili Bože čuda velikoga!
Kad pogibe turska poglavica,
Naljuti se mnoga porodica,
Te u polju zametnuše kavgu,
Gdje se biše polovinu dana;
Od Turaka malo tko pobježe,
Osim kurva na kulašu Tale
I sa njime Tankovič Osmane;
Od Hrvata malo tko pogibe;
No se rani Šariču Cvijane,
I nema im Mandušića Vuka;
Njega traži na kulašu Janko,
Tražio ga, pa ga pominjaše:
„A gdje si mi, moja desna ruko!
„Mene prodje moje četovanje!"
Tek što Janko u rieči bješe,
Al' eto ti Mandušića Vuka
I on vodi od Kladuše Muja,
Vezao mu ruke naopako,
Privede ga od Kotara Janku,
Pa ga Vuče njemu poklonio:
„Eto, Janko od zlata jabuke,
„Čini s njome, što je tebi drago!"
„Janko bieše junačko koljeno,
Posla Muja u kršnu Kladušu,
I ovako njemu govoraše:
„Lagat' nemoj, veće pravo kaži,
„A eto ti život na mejdanu",
Ode Turčin vezan u Kladušu,
Janko s družtvom ka bijeloj kuli,
Počasti jih tri četiri dana,
Pa odoše svaki dvoru svome,
A on osta mrko piti vino
Sa Stojanom na bijeloj kuli. —

Digitized by Google

Ženitba Jankovića Stojana.

Piju vino trideset serdara,
Iz krajine krvavih Kotara,
A u dvoru Janković Stojana.
O svačemu sborili serdari,
Pa Stojanu, tako besjedili:
„Siv sokole, Janković serdare!
„Odkad si se serdar učinio,
„U Kotare nastanuo glavom,
„Krajinu si smirnu učinio,
„Te nam Turci ne sijeku glava,
„Niti vode roblje iz krajine;
„Vrstnici se tvoji poženiše,
„A vrstnice tvoje poudaše,
„Ti se, brate oženiti ne htje.
«Ideš, brate na putove strašne,
„Strah je nama, hoćeš poginuti
„Pa izkopat junačko koljeno.
„Na dvor' nemaš nikoga mladjega,
„Ni ti hoćeš roba ni robinje;
„A tvoja je ostarila majka,
„Ne može ti opahati dvore,
„Kamo l' drugu službu učiniti:
„To je žao svoj našoj krajini.
„Imaš tvojih trideset serdara,
„I šestdeset gorskih arambaša
„I četiri lahka barjaktara
„I ostalu kotarsku gospodu.
„Svi dogovor jesmo učinili,
„U svakoga ima po djevojkà,
„U kog' jedna, u koga i dvije,
„U kog' seka, u kog' mila kćerca,
„Na poklon ti, koju ti je drago,
„Te junačko održi koljeno.“
To Stojanu vrlo mučno bilo,
Od muke se junak zastidio,
Stidna ga je voda popanula,
Pa gospodi tiho progovora:
„Hvala vami, mila braćo moja!
„Hvala cieloj kotarskoj krajini,
„Koji ste se za me pobrižili;
„A ja bih se davno oženio,
„No sam čuo Hajkunu djevojku
„U krvavoj Lici na krajini,
„Sestru milu silna Mustaj-bega,
„Da je take nije nastajalo
„Ni u gori prebijele vile,
„Prose mu je sva turska gospoda:
«Prvo prose paše i veziri
„Pa je prose bezi i spahije,
„A beže je neda ni jednome;
„No je drugi kavez načinio.
„Ka' u Stambul' što je u Sultana,
«U kavez je Hajku zatvorio,
„Da joj niko ne sagleda lica,
„I sunašce ne preplane jarko,
„A i rosa ne skvasi ga ljetna,
„No djulsijom da ga okropiva,
„To se čudo na daleko čulo,
„Na četiri od svijeta strane,
„I sam care za Hajkunu čuo.
«Kako sbori sva turska krajina,
„Da je ljepše na svijetu nije,
„Za cara bi Sultanija bila,
«Bi mu porod čestit porodila.
„Car je zlatan ferman upravio,
„U krajinu Ličkom Mustaj-begu:“
„„Vierna slugo Ličić Mustaj-bego!
„„Pokloni mi Hajkunu djevojku,
„„Išti, slugo, što je tebi drago!““
„Bego kupi svu tursku gospodu,
„Pred gospodu ferman preučio.
„Pa je mudre Turke zapitao;
„„Šta ću caru iskat za Hajkunu?““
„A njega su Turci svjetovali.
„Da on ište na Bosni vezirstvo,
„I u cara izvadi fermane,
„Da podigne od Stambula vojsku,
„Da pohara svu našu krajinu,
„Dalmaciju do sinjega mora.
„Slavoniju i svu Ungariju.
„Hoću Stojan uzeti Turkinju,
„Istu sestru Ličkog Mustaj-bega
„Il ću moju izgubiti glavu.“
To izreče, a na noge skoči,
Te iztrča na bijelu kulu;
On otvara skrinje okovane
Pak se svlači, te se preoblači:
Po tijelu svilenu košulju,
Svrh košulje čelik-pancijera,
Na pancijer rumenu dolamu,
Zlatna puca s obadvije strane,
Na pucama čudasti mosjaži,
Svrh dolame sve od zlata toke,
Napunjene dragoga kamenja.

Digitized by Google

Kolik' sjaju prsi u junaka,
Mučno ga je okom pogledati,
Kâ i ljetno u prozorje sunce.
Još opasa svilena pojasa,
A zadjede dvie puške male,
Medju njima ljutoga handžara;
Pa pripasa sablju okovanu,
Koju mu je Dužde poklonio,
Kad je Stojan serdar postanuo,
Da krajinu brani od Turaka.
Ne uztače kalpak i čelenke,
Smetat će mu gorom i planinom;
No hajdučku kapu nataknuo.
Ode spremat', što je za hajduka;
Obramnicu na pleći junačke,
U nju turi hljeba bijeloga,
I ramena od pretila brava,
Dva mješčeta piva veseloga,
Jedan vina, a drugi rakije,
Oku soli, da je u nevolji.
Pa priteže hajdučke opanke,
A dohvati sjajna dževerdana,
Koji prima litru palijera,
I dvanaest od olova zrna,
Svako zrno od dvadeset drama,
A najgornje zrno od čelika,
Koje lomi ljute pancijere.
Hajdučkom se strukom prigrnuo,
Pa otide svojoj staroj majci,
Bijelu joj poljubio ruku:
„S Bogom ostaj, moja mila majko!"
No Stojanu majka govoraše:
„Gdje ćeš, sine, moj očinji vide!?"
„Hoću, majko, visokoj planini,
„Da uhodim straže i stražare,
„Da mi Turci sile ne učine."
Pisnu majka kako ljuta zmija:
„Ta priprava nije za stražare!
„No ti hoćeš u tursku krajinu,
„I ostavit samohranu majku."
Al to Stojan ništa ne slušaše,
No on podje preko bicla dvora,
Gdje sjedjahu trideset serdara.
Serdarima Stojan besjedio;
„Braćo moja, s Bogom ostanite!
„Gledajte mi staru majku moju,
„Dokle dodjem iz turske krajine!"
To im reče, uz planinu podje,

Za njim trče trideset serdara,
Pa Stojana kume i bratime:
„Stan' za Boga, Janković serdare!
„Sam ne idi u tursku krajinu,
„Sama će te pogubiti Turci;
„No krajinu svu da sakupimo,
„Da udremo na krvavu Liku,
„Da otmemo Hajkunu djevojku,
„Ili s tobom svi da poginemo;
„Mi volimo s tobom poginuti,
„Neg' bez tebe ostat' u krajini."
Al ne sluša Janković serdare,
No otrča junak uz planinu,
Ne bi njega puška dostignula,
A kamo li na noge serdari.
To vidjelo trideset serdara,
Gdje Stojana vratit ne mogoše,
Skupiše se na Stojana dvore,
Medju se su oni govorili:
„Kad Stojana vratit ne mogosmo,
„Da kupimo svu našu krajinu,
„Da idemo na krvavu Liku,
„Da budemo u pomoć Stojanu,
„Ili snjime svi da poginemo."
Brže sitnu knjigu napisali
Staru Klancu, sivome sokolu,
Sve mu kažu, kuda Stojan podje;
Još serdari starca upituju:
„Hoćemo li kupiti krajine,
„Ne bi li mu od nevolje bili?"
A kad starcu sitna knjiga dodje,
Koliko se starac naljutio,
Iz oči' mu krvca pokapala,
Udari se rukom po koljenu:
„Avaj meni do boga samoga!
„Na koga se jesam pouzdao,
„Da ostavim svu našu krajinu,
„Taj mi hoće danas poginuti,
„I krajina pod Turke zapasti".
Pa je brže knjigu odpisao:
„O serdari, žalostne vam majke!
„Žalostne vam majke i ljubovce,
„Što pustiste samoga Stojana?
„A tako mi svašta na svijetu!
„Ako meni Janković pogine,
„Svijeh ću vas tridest pogubiti;
„Nego brže kupite krajine".
I star Klanac poskoči na noge.

Digitized by Google

Sam upali na gradu lumbarde,
Gromski tutanj ode niz Kotare;
Svatko pozna Klančeve lumbarde,
Vide, da je čudo iz nenada,
Jer je Klanac bio prestario,
Od krajine rate ostavio
Na sokola Janković serdara;
A sad puču Klančeve lumbarde,
A ne puču Janković Stojana:
Stojana su Turci uhvatili,
Uhvatili, ili pogubili.
Svatko Klancu trči na pozive,
Ali Klanca doma ne nahode,
No razvio orlaša krstata,
Pripasao svijetlo oružje,
Pojahao suru bedeviju,
Odhitao Stojanovu dvoru,
Za njim ide ostala krajina.
Za to Stojan ništa ne čujaše,
Hitro prešô u Ličku krajinu,
Od Kotara do vode studenca,
Što se voda Nesretnica zvaše;
Tko god' pio, zlosretan je bio:
Dobar junak na konju dobrome,
Ne bi došô za trideset sahta,
Stojan dojde za sedam sahata.
Kod vode je vitez počinuo,
Skide s plećih torbu obramnicu,
Piva pije, biela hljeba ije.
A prismače mesa pečenoga.
No Stojan se tvrdo ugrijao,
Pivom žedju utulit ne može,
No napi se vode Nesretnice,
Kô j' god pio, zlosretan je bio,
Pa s' odmače pod jelu zelenu,
Pod jelom ga sanak prevario.
Gdje je sreća tu je i nesreća,
Tu se turska četa podignula
Od krvave Like na krajinu,
Mala šeta šestdeset Turaka,
I pred četom silan Mustaj-beže.
Dodje četa na vodu studenu,
Kod vode je trudna počinula,
Hljeba iju, hladne vode piju;
Pa kad su se odmorili Turci,
Reče družbi silan Mustaj-beže:
„Čujete me, ljubezna družino!
„Ta se voda zove Nesretnica,
„Tko god pio, nesretan je bio.
„Ja se bojim Janković Stojana,
„Desit će se s četom u krajinu,
„Doć će Stojan na vodu studenu.
„A znate li, braćo moja Turci,
„Evo ima petnaest godina,
„Kad se Stojan serdar učinio,
„Svaku nam je četu pogubio.
„Nije l' majka rodila junaka,
„Da obide po gori zelenoj,
„Je li gdjegod traga od hajduka?"
Sva družina u noge gledaju,
Te oputе broje na opancih,
Do junaka Ibra barjaktara;
On poskoči na noge lagahne.
Spodbi tanku pušku po srijedi,
Te otide od jele do jele,
Dokle nadje Jankovič Stojana,
Gdje spavaše u debelu hladu;
No Stojan se težko ugrijao,
I na prsi toke razpučio.
A kad njega Turc sagledalo,
Od straha ga uhvati groznica,
Iz ruka mu puška izpanula,
Tu ostade u zelenoj travi,
On pobježe k vodi u družinu.
Kad ga vidje silan Mustaj-beže,
On mišljaše, njeko ga tjeraše,
Te poskoči na noge lagahne,
Za tanku se pušku prihvatio,
Al' za Ibrom ne vidi nikoga.
Još se Ibro ustavit' ne smije,
No promače niz goru zelenu,
Za ruku ga beže uhvatio:
„Bo hajrala, Ibro barjaktare!
„Od šta si se tako prepanuo?
„Kamo tebi puška ubojnica?
Al' je Ibro begu besjedio:
„Vidjoh zmaja pod jelu zelenu!
„Na prsih mu crna ovca leži,
„A u zubih vrano janje drži.
„Po prsima sjaju mu se oči,
„Ka' zvijezde po nebu vedrome;
„Prislonio uz jelu lumbardu."
Tad mu reče silan Muštaj-beže:
„Crn ti obraz, Ibro barjaktare!
„To je glavom Janković Stojane;
„Nije crna ovca na prsima,

Digitized by Google

„No je vlasat kaurin Stojane;
„Nije vrano janje u zubima,
„No brkovi Janković Stojana;
„To nijesu oči po prsima
„No kamenje drago po tokama;
„Niti mu je uz jelu lumbarda.
„No dževerdan Janković Stojana".
Tad se Ture Ibro ustavio,
A družini bego besjedio:
„Sad na noge, braćo i družino!
„Ne bismo l' ga kako uhvatili;
„No svi tanke puške ostavite,
„Jer mu puške naudit' ne mogu;
„Nit ga može sablja pogubiti,
„Vazda nosi pancir gvoždje ljuto;
„Tek' ako je u družini druga,
„Da ukrade dževerdan Stojanu,
„Koji lomi ljute pancijere.
„Ako njega svladat' ne mognemo,
„Da g' njegovom puškom ubijemo".
Evo jada i nevolje ljute.
Niko pušku dohvatit ne smije,
Nego silan Ličić Mustaj-beže;
On dohvati pušku Stojanovu,
U čelo je obrnu Stojanu,
A svi Turci njega pritiskoše,
I Stojanu ruke savezaše.
Al' to Stojan ništa ne čujaše,
Smrtni ga je sanak oborio.
Kad to vidje Ličić Mustaj bego,
Udari ga od puške grlićem:
„Ustaj, kurvo, Janković Stojane!
„Da te vodim u krvavu Liku,
„Sve da platiš, što si učinio!"
Skoči Stojan, kô da se pomami,
Na noge im pobjeć hotijaše,
Ako su mu ruke savezane;
„No mu veli Lički Mustajbeže:
„Nemoj bježat', Janković Stojane!
„Tvoja mi je puška u rukama,
„Hoću tebe usmrtiti njome".
Tad Stojana povedoše Turci,
Preko Ličkog polja krvavoga:
Koliko se Ture posililo
Gdje uhvati zmaja kaurskoga,
Ne skida mu ruha ni oružje.
Da ga Turci vide pod oružjem.
Na sred polja počinuli Turci,
Zapalili u lule duhana,
Vesele se Janković Stojanu,
Pa govori Ličić Mustaj-bego:
„A moj brate, Ibro barjaktare!
„Ajde podji u krvavu Liku,
„Na muštuluk u naše gospode,
„I u moje ostarele majke;
„Zapalite Krnja i Zelenka,
„Haber dajte u tursku krajinu,
„Da se skupi malo i veliko,
„Svi da vide Janković Stojana:
„Množini je jade učinio,
„Ostavio samohrane majke,
„Udovice u rod povratio,
„Bez zakletve sestre razkukao."
Skoči Ibro na noge junačke,
Ode brže u krvavu Liku
Na dvorove Ličić Mustaj bega,
Te zapali Krnja i Zelenka;
Haber puče niz tursku krajinu,
Okupi se malo i veliko,
Da sretaju Ličić Mustaj-bega
I da vide turskoga krvnika,
I muštuluk daju četnicima.
Nose paše sablje okovane,
Alaj-bezi hate osedlane,
A spahije crvene binjiše,
A kadije ćurke postavljene,
A delije zlatne perjanice,
Mlade kade svilene mahrame,
Da junake turske darivaju.
Pade tama po polju široku,
U to stiže Ličić Mustaj-bego,
Turci njemu pozdrav učiniše:
„Bunbareći, turska gazibašo!
„To je dova cara čestitoga,
„Što smo htjeli, to si učinio;
„Sad ćeš lasno poharat krajinu,
„Car će dati, što ćeš poiskati."
Uljezoše u turske sokake,
Od naroda proći ne mogahu:
Svako hoće da vidi Stojana,
Stare kade, kô i bule mlade.
Al' rekoše hodže i kadije:
„Da mi vlahu lice pokrijemo!
„Ne da ćitap i svetac Muhamed
„Bule vlaško da gledaju lice,
„Ni lošijem, a ne ovakome,

Digitized by Google

„Što boljega nije nastajalo,
„Ni delije Djezelez-Alije,
„Ni kaura Marka Kraljevića;
„Bule će se hašik učiniti,
„Pak će našem zijan biti dinu,
„Našem' dinu i našemu hrzu."
Pa uzeše svilenu mahramu,
Te pokriše Stojanovo lice,
Da ne lomi bule niz čardake,
Al Stojanu dobra sreća bila,
Ugleda ga Hajkuna djevojka,
Kroz njenoga srčali durbina,
Iz kaveza sa visoke kule,
Još na polju, gdje su počinuli;
Sve ga gleda, a suze proliva,
Sa sobom je mlada besjedila:
„Hvala Bogu' hvala jedinome;
„Liep li ti je Janković Stojane!
„Od kako sam jadna nastanula,
„Ja nijesam takoga vidjela,
„Voljela bih Janković Stojana,
„Neg u Stambul cara čestitoga."
Pa kad' vidje Hajkuna djevojka,
Da mu Turci mahramu vrgoše,
Baci durbin niz bijelu kulu
U kavezu pade na dušeke.
Oh, da ti se nagledati, pobre,
Kako bulče po kavezu skače;
Žestoka je muka uhvatila,
Učini se bez bolesti bôna.
Dovedoše Janković Stojana,
Pred tamnicu silna Mustaj-bega,
Skidoše mu ruho i oružje,
Uvedoše g' studenoj tamnici;
A to nije ledena tamnica,
No nekaka jama bezdanica.
Tu na čekrk pustiše Stojana,
Pa tamnici zaključaše vrata,
Ključe uze bego u žepove,
Pa doziva Ćelaliju slugu:
„Hajde, slugo, k ostareloj majci,
„Donesi mi hedjbeta dukata!"
Ode sluga k ostareloj majci,
Donese mu hedjbeta dukata,
Dade bego na šestdeset druga
Po šestdeset žutijeh dukata,
On odjelo uze Stojanovo,
Još govori silan Mustaj-bego:
„Braćo Turci, sad me poslušajte!
„Svi hajdete dvoru bijelome,
„Dokle noćca kara-akšam dodje,
„Skupite se u velu kavanu,
„Ja ću doći na mušaver k vama."
Pa beg uze ruho Stojanovo,
Stojanovo ruho i oružje,
Pa otide u kavez Hajkuni,
Al' Hajkuna leži na dušeku,
Nit se diže niti progovara,
A bego joj turski selam dava'
Jedva mu ga Hajka odgovara;
Veli bego Hajkuni djevojci:
„Bog mi s tobom, moja mila sestro
„Što ne sreteš milog brata tvoga?
„Da ga pitaš, što je učinio,
„Da pogledaš ruho Stojanovo,
„I da vidiš vlaške dževahire."
A Hajkuna bratu besjedila:
„Prodji me se brate Mustaj-beže!
„Ne vrijedjaju moje rane ljute,
„Srdačna me bolest udarila,
„Ja ne mogu s tobom govoriti,
„A kamo li na noge stajati,
„Ili gledat vlaške dževahire,
„No jih turi na prozor od kule
„Pa mi sjedi na minder do mene,
„Prihvati mi na krioce glavu,
„Ne bi li mi muka uminula."
Sjede beže do sestrice svoje,
Pa Hajkunu diže u naručje,
A izvadi svilenu mahramu,
Te utire Hajkunino lice;
Mrtva ju je voda popanula,
Tad se kada malo razabrala,
Svoga brata grli i celiva
Ka' zmija se oko njeg' uvija.
Ukrade mu od tamnice ključe,
U ta dodje ostarela majka,
Nosi begu pivo i jedivo
Za gosposku sovru zasjedoše,
Težka bega žedj uhitila,
Te se napi vina crvenoga,
Pa govori majki i Hajkuni:
„Hoću poći na zelenu londžu
„Kod gospode vieće da činimo,
„Za kaura Stojan Jankovica,
„Kakvom ću ga mukom umoriti;

Digitized by Google

„No vi sjed' te, te se veselite,
„Izpijajte šerbet medevinu,
„A zatvorte od avlije vrata,
„I na kulu gvoždjene mandale,
„Jer se vlaha bojim kotarskijeh,
„Da mi kakov zijan ne učine,"
Hajka huknu pa je besjedila:
„Kami, brate, da im je u zube!"
Pa je za njim zatvorila vrata,
A staroj se povrnula majci,
Prinosi joj serbet medovinu,
U nju sipa žeženu rakiju,
Dok je staru opojila majku.
Pa zapali u venjer svijeću,
A natoči u kondijer vina,
Strča brže niz bijelu kulu,
Te otvori od tamnice vrata,
Pa dohvati kuke i čekrke,
Na čekrk mu spusti vino hladno
Začudi se Janković Stojane,
Tko mu dade u tamnicu vino,
Začudi se pak je nazdravio:
„Zdrav da si mi, tko mi dade vino!
„A da Bog da te mu dobrom vratim!"
Hajka vije kuke i čekrke,
A Stojan se za kuke hvatio;
Dok Stojana blizu primaknula,
Hrlo bulče, pa mu besjedilo:
„O Stojane, jadna tvoja majka!
„A rad šta si ovdje zapanuo?
„Sjutra hoćeš izgubiti glavu,
„A vidim te lica gospodskoga,
„Milo mi je sevap učiniti.
„Ako ćeš se poturčit Stojane,
„Ja ću molit brata Mustaj-bega,
„Te će tebi život pokloniti,
„A bijele dvore načiniti,
„Kod njegovih, a baš ka' njegove,
„Polovinu blaga pokloniti,
„I ja ću ti vjerna ljuba biti."
Kuša bulče Janković Stojana,
Je li junak što l' će govoriti.
Naljuti se Janković Stojane,
Glednu Hajku mrko poprijeko,
Pa je Stojan njojzi govorio:
„O Hajkuno, da te Bog ubije!
„Ja sam s tebe ovdje zapanuo,
„A sad hoćeš i da me poturčiš,
„A nebi se, Hajko, poturčio,
„Da bih turskim carem postanuo!
„No ja volim častno poginuti,
„Neg' sramotno živit na svijetu,"
Taj mah reče Hajkuna djevojka:
„O Boga ti, Janković Stojane!
„Bi li meni božju vjeru dao,
„I junačku riječ od poštenja.
„Da te pustim noćas iz tamnice,
„I da s tobom bježim u Kotare;
„ Dane budem tebi robinjica,
„No slobodna ljuba vjerenica?"
Stojan Hajki božju vjeru dao,
I junačku riječ od poštenja:
„Hoćeš biti vjerna ljuba moja!
„Taman da bi za 'to poginuo."
Tad se Hajka bliže primaknula,
Iz tamnice g' ledne izvadila,
Uzeše se za bijele ruke,
Otidoše na visoku kulu,
Uze Stojan ruho i oružje.
A kada se dohvati oružja
Stade igrat' po begovoj kuli.
Zanjiha se iz temelja kula,
Zapucaše zidi i čoškovi,
A Hajka ga za ruku dohvata:
„Ne, Stojane, dragi gospodare!
„Da ne čuje moja stara majka."
Stojan sjede za sovru gospodsku,
Vino pije, djakoniju ije,
Hajka ode konjma u ahare,
Te opremi dva konja viteza:
Sebi djoga, a Stojanu dora
Jer je bolji od dorata djogo;
Hrlo bulče, jad ga zadesio,
Da se ne bi Stojan prepanuo,
I Hajkunu kako ostavio.
Pa uzima turske dževahire,
Habahiju Ličić Mustaj-bega,
Koju mu je care opravio
Kad je njemu Hajku zaiskao,
Ona valja carevoga grada;
Na se tura djuzel-odielo
Koje joj je care opravio
I napuni hedjbeta dukata,
Pa jih turi na debela djoga;
U to dodje Janković Stojane,
Na dva dobra konja zasjedoše,

Digitized by Google

Pobjegoše poljem širokijem.
Dokle svanu, polje prijedjoše,
Mašiše se visoke planine,
No Hajkunu žedja uhvatila,
Pa Stojanu mlada govorila:
„Ima l' ovdje vode gdjegod hladne?“
Stojan: „Ima voda Nesretnica!
„Tko god pio, nesretan je bio,
„Na njoj su me Turci uhvatili“.
Hajka reče: „Ja nijesam žedna!
„Bježi', Stojane, za Boga miloga!
„Dok nijesu pristignuli Turci“.
Planinu su brzo prebježali,
Navališe polju kotarskome.
Veli Hajka Janković Stojanu;
„Šta se ono bieli u krajini,
„Il' je snijeg il bijele ovce?“
Stojan veli Il jkuni Turkinji:
„Nit' je snijeg ni bijele ovce!
„Nego kule našijeh serdara“
Hajka njemu opet besjedila:
„O Stojane, dragi gospodare!
„Koje j' naša prebijela kula?“
Stojan reče Hajkuni Turkinji:
„Gledaj, Hajko, u vrh od Kotara!
„Što se vidi ponajviša kula
„A na kuli od zlata jabuka,
„Oko nje je kamena avlija,
„To je naša prebijela kula“.
Hajka diže svoje obe ruke,
Od srca je Bogu zahvalila,
Kad joj dade dobra gospodara.
U to sišli na polje kotarsko,
Na livadi konje razjahali,
Pa sjedoše, te se odmoriše.
Stojan Hajki pade na krioce,
A Hajka mu kosu preturava,
Dok Stojana sanak uhvatio,
Pa pogleda natrag uz planinu,
Vidje hrta Ličić Mustaj-bega,
Gdje propada visokom planinom;
Vidi da su Turci i potjera,
No Stojana razbudit ne smije,
Jer mu nije ćudi obiknula.
Poče suze ronit niz obraze,
Dok Stojana suze pokapaše:
Vruće bise, te ga opariše.
Skoči Stojan ka' da se pomami:
„Što je, Hajko, da te Bog ubije?
„Ili si se mlada pokajala,
„Što si samnom došla u Kotare?“
„Ne, Stojane, ne griješi dušu!
„A da vidiš stigoše nas Turci,
„Pogubit će i tebe i mene!
Stojan podbi djoga debeloga,
Baci s njega ćeću i hedjbeta,
„Bog t' ubio, Hajkuno djevojko!
„Što će tebi hedjbe i dukati,
„Zar je malo u mene dukata?
„Te si dobra utrudila djoga,
„Te mi neće moći na mejdanu“.
Pa pojaha djoga debeloga,
Hajka uze dora i dukate
Zavuče se u goru zelenu,
Stojan ode Turke presretati.
Ne htje stati drumu na planinu,
No on svrnu u zeleno jelje,
Dok prodjoše šestdeset Turaka,
I Gor-Musa na halatu kasa.
Za njim Stojan viče na djogatu:
„Juriš kardaš, uteče kaurin!“
Stiže Musu, odsječe mu glavu,
Pa sve trči, a jurunuz viče,
Koga stiže, svakom glavu diže,
Dok pogubi šestdeset Turaka,
Sam ostade Ličić Mustaj-bego,
Ne htje Stojan bega pogubiti
Rad milosti Hajkune djevojke,
No udri ga šakom i balcakom:
Turčin pade, a Stojan pripade,
Sveza njemu naopako ruke,
Povede ga polju kotarskome.
Kad pogleda u rosne livade,
Gdje j' ostala Hajkuna djevojka,
Al' je silna vojska pritisnula,
Sve barjaci kano i oblaci.
Prepade se Janković Stojane,
Misli Stojan da je Turska vojska,
Pa zagleda vojsku i barjake,
Taman htjaše bega pogubiti
A u Turke juriš učiniti;
Pozna Stojan Klančeva Orlaša,
Pa krstaša Smijanić Ilije,
Svilen barjak Senjanin Ivana,
A čuhuku Močivune Vuka:
Vidje Stojan da su Kotarani,

Digitized by Google

Ode k njima niz rosne livade.
Ugleda ga Klanac iz družine,
Pa on pusti suru bedeviju,
A za njime ostala Krajina,
Te sretoše Janković Stojana,
Šire ruke' u lica se ljube;
Al' se Klanac poljubit ne htjede
No ga gleda mrko naprieko:
„O Stojane, kurvino kopile!
„Sam što podje u Tursku krajinu,
„Te me starca ne zapita Klanca?
„Kunem ti se svačim na svijetu,
„Preginjem te za grlo uhvatit'
„I pod noge ka' janje razprštit'."
„Ne ljuti se, moj dragi ujače!
„Ja ako sam bio u Turčiju,
„Nijesam ti sramotu donio."
Ali Klanac ne da govoriti:
„Nisi meni sramotu donio,
„Neg' doveo Ture gologuzo!
„A kamo ti Hajkuna djevojka?
Kraj livade iz gore zelene,
Vodi Hajka dora debeloga;
Reče Stojan: „Eno ti Hajkuna!"
Hajka Klancu poljubila ruku,
I ostaloj svoj gospodi redom.
Tad' mu stari Klanac govorio:
„Hvala tebi, moj sine Stojane,
„Imao si za čim poginuti!"
„Pa poslaše nekoliko druga,
Pohvataše konje po planini,
Pokupiše glave i oružje,
Otidoše Stojanovu dvoru;
Silna radost puče niz Kotare,
Svu krajinu oganj obuzeo,
Od pušaka i od lumbarada.
Vodi Stojan Ličić Mustaj-bega,
U njegovu studenu tamnicu,
U kojoj su šestdeset Turaka;
A kad bega Turci sagledaše,
Zapištiše kako zmije ljute:
„Avaj nama do Boga miloga!
„Koj bi nas robstva izbavio,
„I taj nam je robstva dopanuo!"
Taj mah Stojan vrata zatvorio,
Svatbovaše za nedjelju dana.
Pokrsti se Hajkuna djevojka,
Sama sebi ime izabrala,
Ljubosava Janković Stojana,
Pa je Stojan vjenča za ljubovcu
Ljubosava skute savijaše:
A Stojanu ruku celivaše;
„Molim ti se dragi gospodare!
„Zarad' sreće i moje i tvoje,
„I za ljubav i za vjeru našu,
„Daj mi ključe od tamnice tamne,
„Da ja pustim brata Mustaj-bega,
„Da mi stara utješi se majka."
Stojan tura u žepove ruke,
Te joj dade od tamnice ključe:
„Na ti, Ljubo od tamnice ključe:
„Pa ne puštaj sama Mustaj-bega,
„No sve pusti sužnje iz tamnice,
Ode Hajka tamnici na vrata,
Te izvede šestdeset Turaka
I svojega brata Mustaj-bega;
Pa dovika lagahne berbere,
Sužnjevima kosu obrizaše
I s ruku im nokte sarezaše,
Pa im dade ruho i oružje,
Od Turaka, što su izginuli,
Nek' su begu sva na broj družina.
Da ne ide stidno u krajinu.
Jošte Stojan uze bedeviju,
Te je šuri dade Mustaj-begu.
Stojanu se Turci pokloniše,
Bijelu mu ruku poljubiše,
I hvalu mu i slavu dadoše;
Pa veselo poljem obrnuše,
Neveselo Ličić Mustaj-bego,
Niz kobilu objesio brke,
Sa Stojanom ništa ne govori,
No mu veli Janković Stojane:
„Što si mi se, šuro, naljutio?
„Ako sam ti Hajkunu uzeo,
„Dao sam ti suru bedeviju
„Pa je jaši, te osvećuj Hajku!.."
Otidoše Turci uz planinu,
Medju sobom jesu govorili:
„Da mi gdjegod drumu zapanemo,
„Ne bismo li roblja porobili,
„Il kaurske glave zadobili?"
A kad malo ponaprijed bili
Al' bez glava šestdeset Turaka,
Koje bješe Stojan pogubio.
Pa kad Turci mrtve sagledaše,

Digitized by Google

Troljetna jih uhvati groznica,
Pobjegoše Liki bez obzira.
Stojanu se svati razturiše,
Osta Stojan s Hajkunom na kuli.

Robstvo Janković Stojana.

Kadno Turci Kotar porobiše,
Poharaše dvore Jankovića,
Zarobiše Smiljanić Iliju.
Zarobiše Janković Stojana.
U Ilije mlada osta ljuba,
Mlada ljuba od petnaest dana;
U Stojana mladja osta ljuba,
Mladja ljuba od nedjelje dana:
U Stambul jih odvedoše Turci,
Pokloniše caru čestitome;
Tamo bili za devet godina
I desete za sedam mjeseci;
Tamo jih je care poturčio,
Kod sebe im dvore sagradio.
Al' besjedi Smiljanić Ilija;
„Oj Stojane da moj mili brate:
„Sutra jeste petak turski svetac,
„Car će otić' s Turcima u šetnju,
„Već ti kradi ključe od riznica,
„Ja ću krasti ključe od arova,
„Pak da pusta blaga nagrabimo,
„Da uzmemo dva dobra konjica,
„Da bježimo u Kotare ravne,
„Da gledamo roblje nerobljeno,
„Da ljubimo lice ne ljubljeno."
I tu su se braća poslušala.
Kad osvanu petak turski svetac,
Ode care s Turcima u šetnju;
Stojan krade ključe od riznica,
A Ilija ključe od arova;
Nagrabiše nebrojena blaga,
Pa uzeše dva dobra konjica,
Pobjegoše u Kotare ravne.
Kad su bili blizu do Kotara,
Al' govori Janković Stojane:
„O Ilija, da moj mili brate!
„Idi, brate, dvoru bijelome,
„A ja idem mome vinogradu,
„Vinogradu mome rukosadu,
„Da pregledam moga rukosada;
„Tko ga veže, tko li ga zalama,
„Kome li je dopao u ruke".
Od' Ilija dvoru bijelome,
Stojan ode svome vinogradu,
Nadje majku Janković Stojane
Nadje majku u svom vinogradu:
Kosu reže ostarela majka,
Kosu reže, pa vinograd veže,
A suzama lozicu zalieva
I spominje svog Stojana sina:
„Oj Stojane, jabuko od zlata!
„Majka te je već zaboravila,
„Snahe Jele zaboravit' neću;
„Snaho Jelo, ne nošeno zlato!"
Božio je Janković Stojane:
„Božja pomoć, sirotico stara!
„Zar ti nemaš nikoga mladjega,
„Da on tebi vinograd udari,
„Već posrćeš stara i nevoljna?"
Ona njemu bolje odgovara:
„Živ mi i zdrav, delijo neznana!
„Nemam ràno, nikoga mladjega,
„Do stojana jedinoga sina,
„Njega jednog zarobiše Turci,
„A i njega i Iliju moga,
„Stojanova brata stričevića;
„Od Ilije mlada osta ljuba,
„Mladja ljuba od nedjelje dana,
„Moja snaša, Adamsko koljeno,
„Čekala ga za devet godina
„I desete za sedam mjeseci,
„Danas mu se mlada preudaje;
„Ja ne mogoh od jada gledati,
„Već pobjegoh sadu vinogradu."
Kad je Stojan razumio rieči,
Brzo ode dvoru bijelome,
Zasta tamo kićene svatove,
Liepo su ga svati dočekali:
Kako s konja taki za trpezu.
Kad se Stojan vina ponapio,
Poče Stojan tiho besjediti:
„Braćo moja, kićeni svatovi!
„Je li testir malo popjevati?"
Govore mu kićeni svatovi!
„Jeste testir, delijo neznana!
„Jeste testir, a da zašto nije?"
Kliče Stojan tanko glasovito:
„Vila gnjizdo ptica lastavica,

Digitized by Google

„Vila ga je za devet godina,
„A jutros ga poče razvijati;
„Doleti joj siv zelen sokole
„Od stolice cara čestitoga,
„Pa joj ne da gnizdo da razvija".
Tom' se svati ništa ne sjećaju,
Dosjeti se ljuba Stojanova,
Odpusti se od ručna djevera,
Pa doziva seju Stojanovu:
„Zaovice, rodjena sestrice!
„Evo t' bratca, gospodara moga!"
Kad začula seja Stojanova,
Ona strča dolje niz čardake,
Triput sovru očima pregleda,
Dok je bratcu lice ugledala:
A kad bratcu lice ugledala,
Ruke šire, u lica se ljube,
Jedno drugo suzami umiva
Od radosti i od želje žive
Al' govore kićeni svatovi:
„Gospodaru, Janković Stojane!
„A što ćemo mi za naše blago?
„Mi smo mnogo iztrošili blago?
„Dok smo tvoju ljubu izprosili".
Besjedi jim Stanković Stojane:
„Stan'te, braćo, kićeni svatovi!
„Dok se malo sestrice nagledim,
„Lasno ćemo mi za vaše blago,
„Lasno ćemo, ako jesmo ljudi".
Kad se Stojan sestrice nagleda,
Liepo Stojan svate darivao:
Kom mahramu, kom košulju tanku,
Mladoženji rodjenu sestricu,
I odoše kićeni svatovi.

Kad u veče o večeri bilo,
Ide majka u dvor kukajući
Ona kuka, kao kukavica,
I spominje svog Stojana sina:
„O Stojane, jabuko od zlata!
„Stoju majka već zaboravila,
„Snahe Jele zaboravit neću;
„Snaho Jelo, nenošeno zlato!
„Tko će staru dočekati majku?
„Tko pred mene staru izšetati?
„Tko će staru zapitati majku:
„Jesi li se umorila, majko?
Kad začula ljuba Stojanova,
Izšetala pred dvore bijele,
Prima majku na gospodske ruke,
I govori svojoj staroj majki:
„Ti ne kukaj, moja stara majko,
„Tebe staru ogrijalo sunce:
„Evo tebi tvog Stojana sina!"
Kad ugleda ostarela majka,
Kad ugleda svog Stojana sina,
Mrtva majka na zemljicu pade,
Liepo Stojan opravio majku,
Kako carski valja i trebuje.

Smiljanić na Zečevu [1]).

(Iz Travnika)

Kupi četu stari Čejvan-aga
Po Udbini i staroj Kladuši.
Kada četu starac sakupio,
Četu vodi u Kunar planinu.

---

[1]) *Smiljanići.*

Petar Smiljanić, harambaša lički, bijaše vrstnik Janku Mitroviću. Godine 1647, Petar sa četiri sina Matom, Pilipom, Ivanom i Ilijom doseli se u Kotare. Svojom četom razbi u Bukovci 600 Turaka, i mnoge ih zarobi; a u Plavnu opet još više ih pohvata, uz njihova vodju Selim-agu. Kad se Turci iz Like do dvie hiljade spustiše u Kotare, Petar im otme dva barjaka, 270 konja, pedeset njih živih zarobi, a množtvo ih posiječe. Odtole podje na Livno, zapali ga, pa sadje na Zadvarje, da raztjera pašu Mostarskoga, koji je htio priskočiti u pomoć Turkom stisnutim u gradu. Kad vidiše Turci sa Zadvarja što uradi Smiljanić, predadoše grad. Pod Glamočem i Grahovom Petar se putuče s' Topal-pašom, i ote mu silno plieno. On pogibe

Na Krajini, pod Ubdinom gradom,
Pogubi ga junak od Krajine,
Po imenu Ogračević Mujo (*Razgov. Ugod.*)

Od Petrovih sinova najviše se proslavio *Ilija*, poglavito u jurišanju na Zemunik, na Nadin, na Vranu i Novi. Iz mnogo gradaca i klanaca iztriebi Turke. Pod Gračačem postaje harambašom pa kašnje serdarom, i primaše pedeset dukata mjesečne plaće (g. 1652), te

Digitized by Google

Na Zečevu Turci razjašiše,
Na sindžire konje pripinjaše;
Turci piju crveniku vino,
Gonjaju se čašom na okolo.
Čaša dodje starom Čejvan-agi,
Čašu prima, agam progovara:
„Zdrav' ste, age, redom naokolo!
„Ni u moje, ni u vaše zdravlje,
„Već u zdravlje onoga junaka,
„Koj' će otić u Vlaške Kotare,
„Uhoditi oboje Kotare,
„Uhoditi sve tri tanke kule:
„Jednu kulu silna Smiljanića,
„Drugu kulu Gavran gjenerala,
„Treću kulu silna Zahorića:
„Jer gospoda po pjanim mehanam
„Rahat side, hladno piju vinu;
„Odbacili pusat i oružje: —
„Da idjemo Kotar porobiti".
Svi mu Turci nikom ponikoše,
Crne oči k zemlji oboriše,
Doliš neće ogojeni Ibro,
U zô čas ga odgojila majka!
On uzjaši gjogu od mejdana,
Odtjera ga niz polje Zečevo,
Zdravo došo do vode Korane,
I Koranu zdravo prilazio,
Brzo spade u vlaške Kotare.
Nuto Ibre, dobre ti je sriće!
U Kotarih nikog nebijaše:
Diga' se je silan Smiljaniću,
Pa uzdiga' Gavran gjenerala
I ostalu kotarsku gospodu,
Te otišli na teferić k moru.
Uhodio oboje Kotare,
Uhodio sve tri tanke kule
I natrag se Ibro povratio,
Zdravo doša' na polje Zečevo;
Sve družini po istini kaže.
Odtalen se Turci podigoše.
Listom idju u vlaške Kotare,
Porobiše oboje Kotare,
Porobiše sve tri tanke kule,
Mlogo pusto plino odvedoše. —
Kad se bile kule zapališe,
Iz njih biju dimi na svrdlove,
Te dižu se nebu u oblake.
Ilija je rano podranio,
Pokraj mora šetnju učinio,
A pogleda ka kršnu Kotaru,
U Kotarim dime opazio, —
Plaho biju dimi u svrdlove;

---

dobi polaču u Zadru (g. 1603); jer kako dukala piše: „na bojnom polju pregorio dva brata, zadobio mnogih slavnih rana u obrani otačbine, posjekao Uldi-pašu u Plavnu, a pod Sibenikom Selim-agu." On pogibe

Na Vučjaku izpod Velebita.
Pogubi ga Markić Radojica,
Koga trikrat vadi iz gali e:
A četvrti s' tananih višala,
Radojica, raja ne vidio.
Jer pogubi svoga poočima? (*Milovan*)

Ilija se vrije ženio, kò što mu ni braća Mato i Pilip. *Mato*, sa nik *hrvatskih konjanika*, *) posta kotarskim serdarom, i pojunači se u Kosovu kninskom i pri osvajanju Zadvarja. Ivan Petrov imao je sinove *Smoljana* i *Marka*, oba junaka. Serdar Smoljan g. 1663 proslavio se kod Bribrira u Bosni, kad je zarobio mnoge Turke, i vodju im Asan-agu Crvičića, a mnoge ih posjekao. G. 1669 Smoljan se opet proslavio pod Bosiljinom gdje smače 27 Turaka, i glasovitog balju Abramal-beg Vidučjaka, sandžaka Ličkoga. On g. 1680 sabra satniju hrvatsku i odredi joj za povjednikom sina svoga Lazara.

Marko u junačtvu ne izosta svomu bratu Smoljanu U Moriji g. 1686 odlikova se pri obsadi Navarina, pa opet kod Kalamate i Atine i pod Napuljom u Rumeliji.

Lazar Smoljanov g. 1700 postade kotarskim vojvodom, zapovjedaše hrvatsku pukovniju. Lazar je imao dva sina, Marka i Petra. Ovaj nasliedi otca u serdarstvu. Sa serdarom Ivanom Smiljanićem (1759-1832) utrnu ime plemo Smiljanića. Svoje liepo vlastelinstvo u Zemuniku ostavi u zadušbinu; od koje, ako bude pomnje i pameti, mogu Kotari primiti izgled razumnoga poljodjeljstva, da procvate slavom starim blagostanjem.

---

*) Ovako su se zvali svi konjanici iz Dalmacije na službi Mletačke.

Digitized by Google

Pak dozivlje svoga barjaktara:
„O moj Pavle! vrstan barjaktare,
„Vazda si mi bio u nevolji,
„I sad mi se u potribi nadji.
„Nu, pogledaj ka našem Kotaru!
„Kako se je Kotar zapalio;
„Bog će dati da će dobro biti!
„Sve su naše kule popaljene.
„Hitro jaši svog dobra dorata,
„Uhodi nam oboje Kotare,
„Uhodi nam sve tri tanke kule!“
Oh! da vidiš Pavla barjaktara,
Gdi se momak hazur prigodio,
I dorata dobra uzjašio,
Odtira ga u ravne Kotare.
Kada Pavle stiže u Kotare:
Sve Kotare Turci porobili,
Zapaljene sve tri bile kule.
Prohodio oboje Kotare,
Zdravo doša' do vode Korane
I Koranu vodu prihodio,
Zdrav iziša' na polje Zečevo:
Al su pali po Zečevu Turci
Po ledini sofru postavili,
Zalažu se ovnovinom mesom,
Zalivaju crvenikom usta.
Kod njih igra kolo divojaka,
Prid njima je Angjuša divojka,
Sestra lipa Mandušića Vuka,
A okreće kolo na okolo.
Oh! kakva je liepa divojka:
Sve je cure glavom nadhvatila
Lipim pismam cure nadpivala,
A lipotom kolo začinila.
Na njoj jesu tri kršna gjerdana:
Jedan joj je od krzli-mergjana,
Drugi joj je od sitna bisera,
A treći je od žutih dukata.
Koji joj je od krzli-mergjana,
Pripela ga po bilome vratu —
Vrat joj biju crveni mergjani,
Sitni biser po bijelim dojkam,
A dukati po ćemeru pasu;
Još divojka i od sebe lipa,
Ništo je se nagledat ne more!
Sa neba bi samamila zvizde,
„Kamo l' nebi sa zemlje junake!“
Kraj nje hoda ogojeni Ibro,
A za sobom dobra konja voda,
I u ruci golu ćordu nosa.
Odtalen se Pavle povratio,
Zdravo sijde u kršno Primorje,
Sve on Ili po istini kaže. —
Kad Ilija Luku razumio,
On se plesnu rukom po kolinu:
„To je glavom ogojeni Ibro,
„U zô čas ga odgojila majka!
„Jer takoga ne ima junaka
„U Turčina ni u kaurina!“
Pa dozivlje Mandušića Vuka
I svog pobru silna Zahorića:
„Čujete li, moja braćo draga!
„Jašte konje, spremajte družinu;
„Kotari su naši porobljeni,
„Popaljene sve tri tanke kule.
„Odtirano plino i robinje“.
Junaci se hitro opremiše,
Svoje dobre konje pojašiše.
Naprid idje Smiljanić Ilija,
A na svomu mrkodinu dori:
A za njime Mandušiću Vuče,
Jaši Vuče kosatoga vranca,
Sve mu griva u kopito smira;
A za Vukom silan Zahoriću,
I on jaši na dobru alatu;
A za njime Gavran gjenerale
Na čilašu konju od mejdana.
Pet junaka sve je odabranih,
Uza svakog pet stotin' drugova.
Zdravo došli do vode Korane,
I Koranu listom prilaziše;
Po Zečevu konje podpaziše.
Ah! da vidiš silna Smiljanića!
Kad opazi Ibru odgojena,
Govorio Mandušiću Vuku:
„Mi ne smimo udrit na Zečevo,
„Hajdmo gorom kraj polja Zečeva,
„U Ormanu, zelenu planinu,
„Ondi ćemo zasisti bogaze;
„Jer je junak ogojeni Ibro,
„Izsić će nas na polju Zečevu.“
Kad mu pobro riči razumio.
Kroz goricu vojsku okrenuše;
Sva im vojska pade po Ormanu,
I po gori bogaz uhvatiše.
Tude ih je noćca zavrnula,

Digitized by Google

Noć im milti, dan bio osvanu.
Nuh! da vidiš čuda velikoga;
San usnuo stari Čejvan-aga,
Na konaku, na polju Zečevu:
Vedro biše, pa se naoblači;
Iz oblaka munja poletila
Od Ormane, zelene planine,
Sve pobila po Zečevu Turke.
Pa sa'vlje svoje poglavice:
„Age moje! sa naše Udbine,
„Strašan sam vam noćas san u-
[snio! —
„U Ormanu čeka nas busija.
„Nije l' majka rodila junaka,
„A sestrica bratca podgojila
„Na čistomu divojačkom krilu,
„Junačkim ga pasom opasala,
„Na desnici napisala ćordu
„Oštrom iglom i žeženim lučom?
„Tko će otić u Orman planinu,
„Uhoditi klance jadikovce?"
Svi mu Turci nikom ponikoše,
U zelenu travu pogledaše,
Pa gledaju kako trava raste,
Na zavojke kako ditelina,
Kano dojke u mlade divojke.
Sam ti Ibro babi 'čelo gleda:
„Ja b' otišo, moji Udbinjani!
„Ama mi je ostario babo,
„Kod koga ga nemam ostaviti".
Veli njemu Ličanine Tale:
„Hajde, pobro, ogojeni Ibro,
„Ja ću čuvat starca babu tvoga".
Kada Ibro odabra beside,
Na bisna se uzbaci gjogata,
Odtira ga preko polja ravna,
Zdravo dodje pod Orman planinu
Dok u prvi klanac udario,
Podpazi ga Mandušiću Vuče;
Sve mu družtvo na noge skočilo.
Al ih viče Mandušiću Vuče:
„Sid'te doli, moja braćo draga!
„Posidajte za jele zelene,
„Ne mećite na zalud pušaka;
„Ono j' glavom ogojeni Ibro,
„U zô čas ga odgojila majka!
„Njega puška ubiti ne more,
„Ni njegova gjoga od mejdana;
„Spazit će nas, kuće ne vidio!
„Izsić će nas po gori zelenoj.
„Nek on ide u Orman planinu,
„A mi ćemo na ravno Zečevo".
Tuda projde ogojeni Ibro,
Nit kog čuo, nit koga vidio;
Ode Ibro u Orman planinu.
Dok u drugi klanac udario,
Podpazi ga Smiljanić Ilija
I njegovih pet stotin puškara;
Sve mu družtvo na noge skočilo,
Sve za duge puške prihvatilo.
Al ih viče Smiljanić Ilija:
„Svi popan'te za jele zelene,
„Ono j' glavom odgojeni Ibro;
„Neka Ibro idje uz Ormanu
„Mi hoćemo na polje Zečevo".
Tuda projde odgojeni Ibro,
Nit kog čuo, nit koga vidio,
Hitro ode uz Orman planinu.
Ode Ile na polje Zečevo.
U četvrti klanac udario,
Podpazi ga Gavran gjenerale,
I njegovih pet stotin' drugova;
Sve za duge puške prihvatilo.
Al ih viče Gavran gjenerale:
„Sid'te doli, moja braćo draga!
„Ne mećite na zalud pušaka —
„Ono j' glavom ogojeni Ibro.
„U zô čas ga odgojila majka!
„Njega puška ubiti nemore,
„Ni njegova gjoge od mejdana.
„Popanite za jele zelene
„Pokrite se gore listopadom;
„Neka Ibro idje u Ormanu,
„Mi hoćemo na polje Zečevo„.
Tuda projde odgojeni Ibro,
Nit kog čuo, nit koga vidio;
Hitro ode uz Orman planinu;
Zdrav' izaša' ogojeni Ibro
Na Ormanu, k studenu bunaru.
Onde Ibro odside gjogata,
Ibro hoda, a gjogata voda.
Istom vila iz Ormana viknu:
„Zlo ti jutro, odgojeni Ibro!
„U zô čas si doša' u Ormanu,
„Po Zečevu izginuše Turci!"
Kada Ibro razabrao riči,

Digitized by Google

On uzjaši gjogu od mejdana,
A poteže tatarku kandžiju.
Goni gjogu, kao zmiju ljutu.
Dok četiri klanca progonio,
Sve četiri ploče odbacio,
Liva krvca iz dobra gjogata,
Kako sijde na polje Zečevo,
Ali pala po Zečevu magla,
Sve od praha i olova brza:
Leš do leša, junak do junaka —
Izginuli Turci nemilice!
Živa nigdi nikog ne imade!
Oh! da vidiš ogojena Ibre,
Sve prevrće leše po Zečevu,
Ne bi l' naša babu Ćejvan agu.
Svoga babu nahodio biše,
A na njemu ruse glave neima;
Do njega je Ograšić Alija,
Ni na njemu ruse glave nejma;
A do Ale Gjaić Ibrahime,
I njegova odsičena glava.
Al' očuti ogojeni Ibro:
Jeka stoji u jednoj dolini:
Tu se Ibro nadkučio biše,
Al' s' ukrio Ličanine Tale,
Splastio se za jelovo granje;
Tale grduih dopanuo rana.
Njega pita odgojeni Ibro:
„Kamo tebi gojeni Alile?“
Njemu Tale težko progovara:
„Sveza' ga je Mandušiću Vuče,
„Odveo ga ka ravnu Kotaru“.
Ibro dobra obrnu gjogata,
Al mu dobar gjogat orohnuo:
Sve mu pada po zelenoj travi,
Jedva njega kući dovodio,
I pišice glavu iznosio.
Nit imade plina i robinjâ
Onda bilo, sad se spominjalo,
A mi da smo zdravo i veselo! —

Smrt Ilije Smiljanića.

Nešto pišti u zelenoj travi:
Il' je vila, ili ljuta guja?
Nit' je vila, niti ljuta guja,
Veće pišti Smiljanić Ilija.
Ilija je rana dopanuo,
Al' eto ti Mandušića Vuka,
Pa on pita svoga pobratima:
„Što mi cviliš, dragi pobratime?“
Veli njemu Smiljanić Ilija;
„Rane su mi, brate, odoljele“.
Veli njemu Mandušiću Vuče:
„Možeš li mi, dragi pobratime,
„Možeš li mi, rane preboljeti,
„Da ti tražim lagane ljekare,
„Da ti gradim mekane meleme?“
Progovara Smiljanić Ilija:
„Ne muči se, ne traži ljekarâ,
„Ne harči se, ne gradi melema,
„Već me nosi mome bilu dvoru,
„Mome dvoru mojoj staroj majci,
„Da mi majka moje rane vida,
„Ljuba moja da stere postelju,
„Seja moja da me vodom poji“.
Veli njemu Mandušiću Vuče:
„Ja te nosim, pobro mome dvoru,
„Mati moja da ti rane vida,
„Ljuba moja da stere postelju“.
„Seja moja da te vodom poji“.
Progovara Smiljanić Ilija:
„Aja, bogme, dragi pobratime!
„Tudja majka rane povrjedjuje,
„Tudja ljuba bregovito stere,
„Tudja seja gorkom vodom poji“.
To izusti, a dušicu pusti.

Ženitba od Zadra Todora.

Piju vino do dva pobratima
Na Udbini na ćemerli londži:
Jedno mi je Bojičić Alija,
A drugo je Tanković Osmane.
Kad se pobre nakitili vina,
Onda reče Tanković Osmane:
„Pobratime, Bojičić-Alija!
„Jesi l' bio skoro u primorju,
„A jesi li, pobro, dolazio
„Pod tananu Smiljanića kulu,
„Jesi li se penjô na prozore?
„Jes' vidio Kosu Smiljanića?“
Veli njemu Bojičić Alija:
„Pobratime, Tanak Osman-aga!

Digitized by Google

„Ja sam bio skoro u primorju
„Dolazio u vlaške Kotare.
„I pod tanku Smiljanića kulu;
„Penjô sam se kuli na prozore,
„Vidio sam Kosu Smiljanića,
„Kod nje sjedi Jela Madušića;
„Eno Kosa hitar vezak veze,
„Kod nje Jela tanko ruho prede;
„Al' kakva je Kosa Smiljanića!
„Što je zemlje na četiri strane,
„Da je ljepše u svijetu nema,
„I narasla cura za udaju:
„Sad je Kosi dvanaest godina,
„Nagojila lice za ljubljenje.
„Al' zaludu, sladak pobratime!
„Jer je Kosa skoro izprošena
„Za kopile od Zadra Todora.
„U subotu, koja prva dodje,
„Hoće doći Kosini svatovi,
„U nedjelju danak predaniti,
„Ponedjeljak jutra dočekati,
„I odvesti Kosu Smiljanića
„Za kopile od Zadra Todora".
Kad to čuo Tanak Osman-aga,
Udari se rukom po koljenu,
Nova čoha na koljenu puče:
„Jao meni do Boga miloga!
„Ja je čekam četiri godine,
„Pa mi danas ode za drugoga!
„Bojičiću, Bogom pobratime!
„Da si brže na vašu Cetinu!
„Pokupi mi tridest Cetinjana
„Po izboru dobrih konjanika,
„Povedi jim meni na Udbinu
„U subotu, koja prva dodje".
A Alija ne reče ni rieči,
Već od zemlje na noge skočio,
Pa posjede debela dorata,
Odljera ga pravo na Cetinu.
Osman-aga osta na Udbini,
Pa on knjigu na koljenu piše,
Te je šalje na Hercegovinu
Na koljeno Šarac-Mahmut-agi
I do njega starac-Merdan-agi:
„Eto knjiga, dvije age stare!
„Da ste brže meni na Udbinu
„U subotu, koja prva dodje!
„Poved'te mi po tridest Turaka,
„Sve atlije i dobra konjika".
Pa je drugu knjigu nakitio,
Te je šalje od Avale Porči
I do njega Topal-Kamataru:
„Eto knjiga, dvije age drage!
„Da ste brže meni na Udbinu
„U subotu, koja prva dodje!
„Poved'te mi po tridest Turaka,
„Sve atlije i dobra konjika".
Pa je treću knjigu nakitio,
Te je šalje na tursku Kladušu,
Na koljeno Hrnji Mustaf-agi
I njegovu gojenu Alilu:
„Eto knjiga, dva brata rodjena!
„Da ste meni brže na Udbinu
„U subotu, koja prva dodje!
„Poved'te mi po tridest Turaka,
„Sve atlije i dobra konjika".
Pa četvrtu knjigu nakitio,
Te je šalje ka Pećini Stieni,
Na koljeno Kovačević Ramu
I do njega od Stiene dizdaru:
„Eto knjiga, dvije age drage!
„Da ste brže meni na Udbinu
„U subotu, koja prva dodje,
„Poved'te mi po tridest Turaka,
„Sve atlije i dobra konjika".
Pa je petu knjigu nakitio,
Te je šalje Liki i Krbavi
Na koljeno Ličkom Mustaj-begu
I do njega od Orašca Talu:
„Eto knjiga, dvije četobaše!
„Da ste brže meni na Udbinu
„U subotu, koja prva dodje!
„Poved'te mi po tridest Turaka
„Sve atlije i dobra konjika".
Take knjige Osman razturiô,
Pa iznese zelena barjaka,
Te ga pobi u rudinu travu,
Pa pod barjak kupi Udbinjane.
Kad sakupi tridest Udbinjana,
Sve atlije i dobra konjika,
S njima sjede piti vino hladno,
Dan po danak, dok subota dodje.
Kad suboti jutro osvanulo,
A jošt nije obasjalo sunce,
Al' eto ti Bojičić-Alije
Od Cetine grada bijeloga,

Digitized by Google

I za njime tridest Cetinjana,
Po izboru dobrih konjanika.
Na selam jih Osman dočekao,
Od dobrijeh konja odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al' eto ti od Hercegovine
A na ime Šarac-Mahmut-age,
S njim poreda starac-Merdan-age,
I za svakim po tridest Turaka;
Na selam jih Osman dočekao,
I oni su konje odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno,
Prvom su se čašom obredili,
Al' eto ti od Avale Porče,
S njim poreda Topal-Kamatara,
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam jih Osman dočekao,
I oni su konje odjahali,
Odma sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al' eto ti sa Kladuše Muja,
S njim poreda njegova Alila,
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam jih Osman dočekao,
Od dobrijeh konja odjahali
Odma sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al' eto ti od Pećine Stiene,
Al' eto ti Kovačine Rama,
S njim poreda od Stiene dizdara,
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam jih Osman dočekao,
I oni su konje odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvijem se čašam' obrediše,
Al' eto ti Ličkog Mustaj-bega,
S njim poreda od Orašca Tala
Na kulašu konju velikome
(Zavrgo se s drenovom batinom,
U batini hiljada klinaca)
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam jih Osman dočekao,
Od dobrijeh konja odjahali,
Odma sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Tu njih bijel danak ostavio,
I tamo su noćcu prenoćili,
Sve pijući vino i rakiju.
Kad u jutro bijel dan osvanu,
Stadoše se Turci opremati,
Opremiše i sebe i konje,
Pa na dobre konje usjedoše,
Pod Udbinom polje pregaziše;
Pa sidjoše u Teljigu Turci,
Gaze Turci Dinaru planinu,
I Dinaru zdravo pregaziše;
Pa sidjoše moru u Otoku,
Te jih bijel danak ostavio,
U Otoci konak učiniše.
Dobre konje Turci izvedoše,
Pa im onda zobcu ustakoše,
Pa sjedoše age večerati,
Sira, hljeba, rakije i vina,
I debela mesa ovnujskoga;
Polegoše sanak boraviti.
Ponedjelnik jutro osvanulo,
Jošte nije obasjalo sunce,
Skočio je od Kladuše Mujo,
Pa on budi svog brata Alila:
„Ustan' gore, moj brate Alile!
„Da idemo na Crvene stiene,
„Da gledamo kamene Kotare".
I odoše na Crvene Stiene;
Kad izišli na Crvene Stiene;
Onda Mujo govori Alilu:
„De se popni jeli na kičicu,
„I ponesi durbin od biljura,
„Pa mu pruži sedam koljenaca,
„Nasloni ga na jelovu granu,
„Okreni ga kamenu Kotaru,
„Pa pokupi polje pod Kotarom,
„I uhvati na gradu kapiju,
„Jesu li se otvorila vrata,
„A jesu li izišli svatovi,
„Hoće l', brate, u morsku Otoku".
U mladjega pogovora nema,
Ode Alil jeli u kičicu
I odnese durbin od biljura,
Pa mu pruži sedam koljenaca,
Nasloni ga na jelovu granu,

Digitized by Google

Okrenu ga kamenu Kotaru,
Pod Kotarom polje pokupio,
I na gradu uhvati kapiju,
Pa on stade Muji besjediti:
„A moj brate, Hrnjo Mustaf-aga,
„Kotaru se vrata otvorila,
„Iz Kotara izišli svatovi,
Medju njima od zlata kočije,
"Prekrivene crvenom kadifom,
"Na njima su četiri jabuke
"Sve od čista salivene zlata,
"I na njima dragi kamenovi,
"Pri njima se vidi putovati
"U pô noći, kao i u pô dne;
"I eto ih pravo kroz Otoku;
"Al' da vidiš moj brate Mujaga!
"Da ti vidiš s jele gledajući,
"A naprijed pred svatovma, Mujo,
"U crvenoj čohi vedeničkoj;
"Tuda idu devet konjanika,
"A pod njima konji alatasti,
"A naprijed junak na alatu,
"Ridjih, Mujo, do ramena brka,
"Panuli mu do malih pušaka,
"Neobična oka i pogleda.
"Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
"Za njima je sedam konjanika
"U zelenoj čohi vedeničkoj,
"U zelenu, na zelenim konjma,
"A naprijed junak na zelenku,
"Smedjih, Mujo, do ramena brka,
"I u njega pali do pušaka.
"Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
"Za njima je do pet konjanika,
"Sve u crnoj čohi vedeničkoj,
"Sve u crnu, na vranijem konjma,
"A naprijed junak na vrančiću,
"Crnih, Mujo, do ramena brka,
"Panuli mu po malim puškama,
"Sjaju mu se toke kroz brkove,
"Kako mjesec od petnaest dana
"Kad obasja kroz jelove grane;
"Neobična oka i pogleda,
"Neobične slike i prilike.
"Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
"Za njima su do tri konjanika
"U bijeloj čohi vedeničkoj,
"A pod njima konji gjogatasti,
"A naprijed junak na gjogatu,
"Plavi su mu do ramena brci.
"Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
"Što je mlado vlašće uz kočije
"Na vrančiću konju od mejdana,
"On ne ima brade ni brkova,
"A ljepši je od svake djevojke.
"Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
"Što je momak u strani svatova
"Na doratu konju od mejdana,
"Garila ga mrka nausnica,
"Sve mu doro zečki poigrava,
"A junaka pjenom prebacuje.
"Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
"Što j' ostraga junak za svatovima
"Na putalju konju od mejdana,
"Smedjih, Mujo, do ramena brka,
"I u njeg' su pali po puškama,
"I pokrili puškam tepeluke;
"Sjaju mu se toke kroz brkove,
"Kano mjesec kroz jelove grane,
"Kad obasja od petnaest dana;
"Oko glave pera i čelenke,
"Devet pera dvanest čelenaka,
"A trinesto noja ptice krilo,
"Pa se krilo na čekrk okreće,
"Te kazuje, koji vjetar puše;
"A putalj ga glavom zaklonio:
"Neobičan junak pogledati.
"A ostalo kićeni svatovi".
Onda reče Hrnjo Mustaf-aga:
„Moj Alile, moj brate od majke!
„Dobro nije, niti mu se nadaj.
„Sve junake po imenu znadem:
„Što je napried devet konjanika
„U crvenoj čohi vedeničkoj
„A pod njima konji alatasti,
„Ono ti je devet Tomkovića:
„Što je napried junak na alatu,
„Što mu ridji po ramenu brci,
„Neobična oka i pogleda,
„Ono ti je Tomković Ilija:
„Ono su ti sve braća rodjena,
„Ono su ti pod kamenom guje.
„Što za njima sedam konjanika,
„U zelenu na zelenim konjma.
„Moj Alile, moj brate rodjeni!
„Ono ti je sedam Daničića;

Digitized by Google

„A naprijed junak na zelenku
„Smedjih, brate, do ramena brka,
„Panuli mu brci po puškama,
„Ono ti je Daničiću Gjuro.
„Ono su ti sve braća rodjena,
„Ono su ti pod kamenom guje,
„Koji žešćih u primorju nema.
„Što za njima do pet konjanika
„Sve u crnu na vranim konjima,
„Ono ti je sve pet Mrkonjica.
„Što je napried junak na vrančiću,
„Crni brci pali do pušaka,
„Sjaju mu se toke kroz brkove
„Kano mjesec od petnaest dana,
„Kad obasja kroz jelove grane,
„Neobična oka i pogleda,
„Neobične slike i prilike,
„Ono ti je Petar Mrkonjiću:
„Ono su ti sve braća rodjena:
„Svi izginut' jedan za drugoga,
„Ne pobjeći jedan od drugoga:
„Žešćih guja u primorju nema:
„Ono su ti guje prisojkinje.
„Što za njima do tri konjanika
„U bijeloj čohi vedeničkoj,
„U bijeloj, a na gjogatima,
„Ono su ti sva tri Kulišića,
„Ono su ti tri brata rodjena:
„Što je junak napried na gjogatu,
„Što mu plavi do ramena brci,
„Ono ti je Niko Kulišiću,
„Ono su ti primorski hajduci:
„Sve izginut' jedan kod drugoga,
„Neće pobjeć' jedan od drugoga.
„Što je mlado momče uz kočije
„Na vrančiću konju od mejdana,
„A ne ima brade ni brkova,
„A ljepši je od svake djevojke,
„Ono ti je djever uz djevojku,
„Ono ti je kurvino kopile,
„A na ime od Senja Tadija;
„Žešće guje u krajini nema
„U Turčina ni u kaurina.
„Što je junak na strani svatova,
„Garila ga mrka nausnica,
„Pa mu dorat zečki poigrava,
„Gospodara pjenom prebacuje,
„Ono ti je od kurve kopile,
„Ono ti je curi mladoženja,
„A na ime od Zadra Todore.
„Tri godine bio u Mletcima,
„Pa okovô sebe i dorata,
„Ne može ga sjeći oštra ćorda,
„Ni probiti puška ni kubura.
„Što j' ostragu junak za svatovma
„Na putalju konju od mejdana,
„Smedjih, brate, do ramena brka,
„I u njega pali do pušaka,
„I pokrili puškam' tepeluke,
„Sjaju mu se toke kroz brkove,
„Kano mjesec od petnaest dana,
„Kad obasja kroz jelove grane;
„Oko glave perje i čelenke
„Devet pera dvanest čelenaka,
„A trinesto noja ptice krilo,
„Pa se krilo na čekrk okreće,
„Te kazuje, koji vjetar puše;
„A putalj ga glavom zaklonio,
„Neobičan junak pogledati:
„Ono ti je Stojan Jankoviću,
„Ono ti je stari mejdanžija,
„Ljuta, brate, pod kamenom guja
„Dodijô je caru i česaru,
„U Latinskoj kralju latinskome.
„Dobro nije, moj brate Alile!
„Dočekati: izginuti listom;
„Ne dočekat': zazor i sramota:
„Rugat će se nama krajišnici".
Sidje Alil s visoke jelike,
I odoše, družtvo izbudiše,
Po Otoci busije metnuše.
Do Otoke svati dojezdiše;
Kad su došli svati pod Otoku,
Todor viknu grlom bijelijem;
„Stan'te, braćo, kićeni svatovi!
„Ustavite bubnje i svirale,
„Ugasite svirke svekolike,
„Da ja junak pred svatove prodjem,
„Jer Otoka nigda nije sama,
„Bez hajduka, jal' boz mrka vuka,
„Jal' bez čete turske, jal' kaurske".
Napried prodje od Zadra Todore,
Pred svatovma udje u Otoku
A za njime kićeni svatovi.
Nadje Todor na drumu široku,
Nadje Todor Šarac-Mahmut-agu

Digitized by Google

I kod njega starać-Merdan-agu;
Drže duge preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka.
Njima Todor dobro jutro viče,
Oni njemu bolje prihvatili.
Mimo njih je Todor prohodio;
I svatove zdravo provodio;
Malo Todor kroz Otoku ide,
Nadje Todor na drumu široku
Nadje Todor od Avale Porču
I kod njega Topal-Kamatara;
Drže duge preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kad svakoga tridest Turaka.
Njima Todor: dobro jutro! viče,
Oni njemu ljepše prihvatili.
I mimo njih Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo ide Todor kroz Otoku,
Nadje Todor na drumu široku
Nadje Todor sa Kladuše Muja.
S njim poreda gojena Alila;
Oba drže preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka.
Njima Todor: dobro jutro! viče,
Oni njemu ljepše prihvatili;
I mimo njih Todor prohodio,
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz Otoku ide
Nadje Todor na drumu široku,
Nadje Todor Kovačević-Rama,
S njim poreda od Stiene dizdara:
Drže duge preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka.
Njima Todor: dobro jutro! viče,
Oni su mu Boga prihvatili.
I mimo njih Todor prohodio,
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz Otoku ide,
Nadje Todor na drumu široku
Od Cetine Bojičić-Aliju,
I kod njega Tanković Osmana,
Štono jeste cure mušterija;
Oba drže preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka.
Njima Todor: dobro jutro! viče,
Oba su mu Boga prihvatili;
I mimo njih Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz Otoku ide,
Nadje Todor na drumu široku,
Nadje Todor ličkog Mustaj-bega,
S njim poreda Talu od Orašca:
Drže konje dobre za dizgene,
Mustaj-beže preko krila diljku,
Tale drži drenovu batinu,
U kojoj je hiljada klinaca;
Njima Todor: dobro jutro! viče,
Mustaj-beg mu Boga prihvatio;
Al' mu Tale prihvatiti neće,
Već on skoči na noge lagane,
Pa ovako govori Todoru:
„Kurvo jedna, od Zadra Todore!
„Stani malo, da se prošalimo,
„Ti čiju ćeš odvesti djevojku
„Na sramotu svima krajišnicim;
„Ne može te sjeći oštra ćorda,
„Ni probiti puška ni kubura,
„A može li moja drenovača?"
Pa poteže drenovu batinu,
Al' se saže Todor po doratu,
Na dvoje mu sedlo razlomio.
Kad udari drenovačom Tale,
Te se s mjesta zametnula kavga:
Pade tama od neba do zemlje;
Već od brza praha i olova;
Zemlja ječi, a Otoka zveči,
Neki veli: Jao moja majko!"
Neki veli: „Prihvati me, druže!
Neki veli: „Ukloni me s puta,
„Da me dobri konji ne pogaze".
„Neki, druže, uz dolinu struže".
Ona braća, što se dobro hvale,
Bratac brata poznat ne mogaše,
Kamo li će Turčin Kaurina!
A da vidiš Janković Stojana!
On ostraga ide za svatovma.
Kad nagazi na prvu busiju,
Svojim slugom, Jeroglavac Mar-
[kom,
Koji junak za Boga ne znade:
Stojan nadje dvije age stare,

Digitized by Google

Nadje Stojan Šarac-Mahmut-agu
I kod njega starac-Merdan-agu,
Obojici savezao ruke;
Pa jih daje Jeroglavac Marku,
Marko veže za jele zelene.
Ondar Stojan iza glasa viče
Po imenu od Zadra Todora:
„Gdje si, pobro, od Zadra Todore?
„Kakve tebe savladaše vile
„Danas, brate, u morskoj Otoci
„I tvojijeh devet Tomkovića?“
Todor mu se u lugu odziva:
„Brate dragi, serdar Jankoviću?
„Nijesu me savladale vile,
„Već eto me tebi po dozivu“.
Al' eto ti od Zadra Todora,
S njime ide devet Tomkovića,
Oni vode Ličkog Mustaj-bega
Svezanijeh ruku naopako,
S njim poreda Tala od Orašca,
Sav je Tale u krv ogrezao,
Jer se neda savezati Tale,
Jer je Tale junak na mejdanu;
S njime vode Bojičić-Aliju
Od Cetine grada kamenoga,
S njim poreda Tanković-Osmana;
Dadoše jih Janković Stojanu:
Stojan dade Jeroglavac Marku,
Marko veže za jele zelene.
Onda Stojan iza glasa viče
Po imenu Daničića Gjura:
„Gdje si, brate, Daničiću Gjuro?
„Kakve tebe savladaše vile
„Danas, brate, u morskoj Otoci?“
„S tvojom braćom do šest Daničića“?
Gjuro mu se u lugu odziva:
„A moj brate, serdar Jankoviću!
„Nijesu me savladale vile,
„Već eto me tebi po dozivu
„Sa mojijeh do šest mile braće“.
Al' eto ti Daničića Gjura,
I on vodi od Avale Porču
Svezanijeh ruku naopako,
S njim poreda Topal-Kamatara;
Dadoše jih Janković Stojanu:
Stojan dade Jeroglavac Marku
Marko veže za jele zelene.
Ondar Stojan iza glasa viče
Po imenu Petra Mrkonjića:
„Gdje si, brate, Petre Mrkonjiću?
„Kakve tebe savladaše vile,
„Danas, brate u morskoj Otoci
„A sa tvoja do četiri brata,
„Do četiri brata Mrkonjića?“
Petar mu se u lugu odziva:
„A moj brate, Janković Stojane!
„Nijesu me savladale vile,
„Već eto me tebi po dozivu“.
Al' eto ti Petra Mrkonjića
A sa svoja do četiri brata,
Do četiri brata Mrkonjića,
I š njima su sva tri Kulišića;
Oni vode Kovačević-Rama,
Svezanijeh ruku naopako,
Dadoše ga Janković Stojanu,
Stojan dade Jeroglavac Marku,
Marko veže za jele zelene
Sastaše se Krščani i Turci,
Iskupiše odsječene glave,
Iznesoše ranjene junake.
Kad pogleda Janković Stojane
Po družini i tamo i amo,
Udari se rukom po koljenu:
„Jao meni, do Boga milega!
„Nema nama druga najboljega,
„Nema nama od Senja Tadije!
„Bogme, nam je Tade poginuo!“
Onda Stojan iza glasa viče:
„Gdje si, brate, od Senja Tadija?
„Kakve tebe savladaše vile
„Danas, brate, u morskoj Otoci?“
Stojan viče, niko ne odviče;
Opet Stojan iza glasa viče:
„Gdje si, brate, od Senja Tadija?
„Jesi li mi danas u životu?“
Onda junak u lužini viknu:
„Gdje si, brate, od Zadra Todore?
„Pogiboh ti danas u lužini“.
K njemu Todor trči po dozivu;
Kad dopade Todor do Tadije,
Ali na njeg' nagazila guja,
Ljuta guja sa Kladuše Mujo
S svojim bratom gojenim Alilom:
Hoće Mujo curu i kočije,
Da on s njome bježi na Udbinu,
Ali neda od Senja Tadija,

Digitized by Google

Već se tuku drvljem i kamenjem;
Najposlje se s Mujom uhvatio,
Uhvatio u kosti junačke,
Pa se nose po zelenu lugu.
Tadija je pjenam zapjenio,
Zapjenio pjenam bijelijem,
A Mujo je pola krvavijem;
A oko njih Alil obskakuje,
Golu nosi sablju u rukama,
Pa udara od Senja Tadiju;
Sedam ga je udario puta,
Sedam mu je načinio rana,
Sedam rana od sedam pedalja.
Kad dopade od Zadra Todore,
Na Alila oštro podviknuo,
Alil baci okovanu ćordu,
Todor mu je savezao ruke,
Pa on dodje, te govori Muji:
„Čuješ li me, sa Kladuše Mujo!
„Pusti meni pobratima moga,
„Žao mi te pogubiti, Mujo,
„Jer sam čuo, govore mi ljudi,
„Da si dobar junak na mejdanu".
Za to Mujo haje i ne haje.
A kad vidje od Zadra Todore
On poteže težku topuzinu,
Pa udari sa Kladuše Muja
Dok je njega triput udario,
S Tadijom je njega razstavio,
A s crnom ga zemljom sastavio,
Pa mu sveza naopako ruke.
Pod Tadiju koplje podmetnuše,
Tadiju su rane osvojile,
Ranjena ga nose Jankoviću,
A vezana Muja odvedoše
I dijete gojena Alila.
U kočije Tadiju metnuše,
Kod djevojke ranjena Tadiju;
Cura dere vezene mahrame,
Te Tadiji krvcu ustavljaše.
Odtale se svati podigoše,
Povezane Turke povedoše,
I dodjoše Zadru bijelome;
Pobacaše Turke u tamnicu,
A Tadiji ljekare nadjoše.
Kad Tadiji rane izvidaše,
Onda Turke na blago pustiše,
I vjenčaše Kosu za Todora.

Bojičić Alija i Glumac Osman-aga.

Pije vino Bojičić Alija
Sa ujakom Glumac Osman-agom.
Kad se dosta napojiše vina,
O svačemu bili govorili;
O konjima i o junacima;
Govorio Bojičić Alija:
„O moj ujo, Glumac-Osman-aga!
„Što nam stari bolji od nas biše,
„Te jih paše bolje milovaše,
„I veziri bolje darivaše:
„Sve kalpake i čelenke zlatne?"
Govorio Glumac Osman-aga:
„Moj sestriću, Bojičić Alija!
„Što su nama stari bolji bili,
„Jesu oni čete četovali,
„Za konje se nisu zaklanjali,
„Ni od konja meteriz gradili;
„No su oni činili juriša
„Sve sa sabljom i rukom desnicom;
„Iz kaura roblje izvodili,
„Iz kaura iznosili glave;
„Pašama su roblje poklanjali,
„Vezirima donosili glave.
„Te jih jesu paše milovali,
„I veziri dobro darivali:
„Sve kalpake i čelenke zlatne".
Govorio Bojičić Alija:
„O moj ujo, Glumac-Osman-aga!
„Da bi mene majka ne rodila,
„Ni mužkijem pasom opasala,
„Ni junačko m' ime nadjenula,
„No kobila, koja djoga moga!
„Te ja neću četu sakupiti,
„Otići ću na Bosnu ponosnu,
„Podići ću gnjezdo sokolovo:
„Baš sa Bosne Selim Alaj-bega,
„S Banjeluke dva brata Pašića,
„A od Bišća Pojazitovića,
„Izpod Bišća dva Ivankovića,
„Iznad Bišća dva Karakodžića,
„Iza Bišća dva Perduzovića,
„On Kamenca maloga dizdara
„A od Ploče staroga dizdara
„I njegova Ploču barjaktara,
„Od Udbine Hrnjetinu Muja,

Digitized by Google

„Od Kladuše Kladušanin-Zuka,
„A od Livna Livnjanina Beja,
„Od Stijene Stijenjanin-Derva,
„Od Orašca Budalinu Tala
„Na kulašu konju budalašu.
„Zemljami ću drume zaprašiti,
„A vodami zamutit' brodove;
„Okrenut ću niz Hrvate vojsku,
„Niz Hrvate u Kotare ravne,
„Kotare ću ravne poharati,
„Sve Kotare ravne do Mletaka;
„Nekoliko Mletka zahvatiti;
„Banove ću dvore poharati
„I banovu sestru zarobiti:
„Nijesam se, dajo, oženio,
„Njom se mislim oženiti, dajo,
"Milom sestrom bana od Mletaka".
Što je pjano Ture govorilo,
To trijezno učinilo bilo.
Do večera Ture sakupilo,
Sakupilo četiri barjaka,
Do ponoći dvanaest barjaka,
A do zore dvadest i četiri,
Sve junaka mladih barjaktara,
A vojsci se ni broja ne znade.
Zemljami je drume zaprašilo,
A vodami zamuti brodove;
Niz Hrvate vojku okrenulo,
Niz Hrvate u Kotare ravne;
Kotare je ravne poharalo.
Sve Kotare ravne do Mletaka,
Nekoliko Mletka zahvatilo,
I banove dvore poharalo,
I banovu sestru zarobilo;
Zarobi je Bojičić Alija;
Alija se nije oženio,
Njom se misli Ale oženiti
Zdravo, mirno natrag se vratiše,
Svaki junak roba zarobio,
Ali nije Tale zarobio;
Nosi Tale sedam mrtvih glava
U zobnici o kulašu svome;
Ja da vidiš jadu započetka!
Obrće se Selim Alaj-beže.
Te govori od Orašca Talu!
„Jazuk tebi, od Orašca Tale!
„Mi te danas, Tale, hesapimo,
„Da ti jesi junak ponajbolji,
„A ti jesi, Tale, ponajgori:
„Kamo tebi robak jal robinja?
„Što će tebi sedam mrtvih glava,
„Sedam glava, ka' sedam kamena?
„Kad stanemo, Tale, večerati,
„Tko će tebi lučem svijetliti?"
Mučno bilo od Orašca Talu,
Te se maši u strune zobnice,
I izmaši sedam mrtvih glava;
Baci glave u travu zelenu,
Pa on svlači ruho seratlijsko,
A oblači katanske haljine,
I katansko sedlo na kulaša,
Pa s' dohvati Tale na kulaša,
Ode Tale od brda do brda,
Kao vihor od gore do gore.
Namjera je Talu namjerila
Na srdara Janković Stojana,
Na bijele dvore Stojanove,
A Stojanu krstno ime bješe,
Krstno ime lijep Gjurjev danak.
Slavi Stojan svoje krstno ime;
Pred kućom mu divno kolo igra,
Divno kolo tridest djevojaka,
I u kolu seja Stojanova;
Veoma je stidna i prikladna,
I na njoj je težko odijelo:
Tri kavada jedan vrh drugoga,
Dva kumaša od svile zelene;
Na grlu joj tri djerdana bjehu:
Dva od zlata, treći od bisera.
Na glavi joj tarpoš od bisera.
Tuna Tale prigoni kulaša,
I božju im pomoć nazivaše:
„Božja pomoć, tridest djevojaka!"
Prihvaća mu seja Stojanova:
„Zdravo da si, neznana katano!"
Govori joj od Orašca Tale:
„O djevojko, sestro Stojanova!
„Nu otidi u bijele dvore,
„Donesi mi jednu kupu vina,
„Jali vina, jali vode hladne,
„Vodu ću ti ka' i vino platit".
Govori mu sestra Stojanova:
„Odjaš' konja, neznana katano,
„Te ti hajde u bijele dvore,
„Te se napi vina izobila". —
„Ja ne mogu konja odjahati

Digitized by Google

„Jer sam jadan težko obolio
„Od bolesti od srca živoga:
„Kad odjašem, uzjahat' ne mogu:
„No ti idi u bijele dvore,
„Te donesi jednu kupu vina,
„Da s napijem vina na konjicu".
A djevojka soja gospodskoga,
Žalostiva za bona junaka,
Brzo ode u bijele dvore,
Te donese jednu kupu vina,
Pruži kupu u desnicu ruku.
Neće Tale vina ni da gleda,
No djevojku za bijelu ruku,
Te je baci za se na kulaša;
Pripasa je i dva i tri puta,
Četvrtijem od sablje kajišom;
Pa pobježe preko polja ravna,
Kako zviezda preko neba sjajna;
Ode Tale uz polje Mijolje,
Dok dostiže družinu ostalu,
Dostiže jih pod goru Mijolju
Obrće se Selim Alaj beže,
Te govori od Orašca Talu:
„Haj aferim, od Orašca Tale!
„Jesi dobra roba zarobio,
„Takog ovdje u ordiji nema!"
Mila jeste od Orašca Tali.
Mila mu je sestra Stojanova,
Mila mu je, te j[illegible]gieduje,
Draga mu je, te govori s njome:
„O djevojko, sestro Stojanova!
„Jesu l' tebi obični svatovi?
„Je l' ti mio mladi gjuvegija?
„Jesu li ti mila dva djevera?
„Kum će biti Selim Alaj-beže
„Dva djevera dva Beširevića,
„Djuvegija od Orašca Tale".
Govori mu sestra Stojanova:
„Mila su mi dva djevera mlada,
„Dva djevera, ka dva brata moja,
„A mio mi jeste gjuvegija,
„Jesu meni obični svatovi:
„Tek su meni svati iznenada,
„Nijesam im ponijela dara.
„Imam, jadna, bratca ustaoca;
„Ja se uzdam u brata mojega
„Da će za mnom ponijet' darove:
„Iz pušaka crnijeh krušaka,
„Od sabalja krvavih marama".
Tako oni u riječi bili,
Obrazre se od Orašca Tale,
Te pogleda uz polje Mijolje,
Al' Mijolje magla popanula,
Pa govori od Orašca Tale:
„O djevojko, sestro Stojanova,
„Onudije sada prohodismo.
„One magle ondje ne bijaše:
„Jesi l' svikla, sestro Stojanova,
„Kad je vedro i kad grije sunce,
„Hoće l' polje magla popanuti?
„Da l'je magla, da l' kotarska voj-
[ska?"
Ona šuti, ništa ne govori,
Pa dozivlje od Orašca Tale:
„O Turčine, Selim Alaj beže!
„Ti odjaši konja jahaćega,
„Pa uzjaši na jedeka svoga,
„Te razgoni vojsku na alaje,
„Nek klanjaju, nek se Bogu mole,
„Ne bismo li danas iz kaura,
„Iz kaura iznijeli glave.
„Iz kaura roblje izvodili".
Posluša ga Selim Alaj-beže,
Te razgoni na alaje vojsku,
Te klanjaju i Bogu se mole.
Malo bilo, za dugo ne bilo,
Kotarska je vojska dostignula
I pred vojskom Šariću Cvijane,
Za Cvijanom Jankovič Nikola;
Pod Cvijanom konjic uzmahuje,
Te pretura pjenu preko sebe,
Preko sebe i preko junaka;
I za njima težka vojska bješe.
Kako koji junak dohodjaše,
Tako oni juriša činjahu.
Jesu Turci odviše junaci:
Zatekao Selim Alaj-beže,
Što propušta Selim Alaj-beže,
Ne puštaju dva Bešireviča;
Što puštaju dva Bešireviča,
Ne puštaju dva Karahodžića,
Što puštaju dva Karahodžića,
Sve siječe od Orašca Tale:
On posieče za tridest junaka.
Malo tako bilo postajalo,
Malo bilo, za dugo ne bilo,

Digitized by Google

Kad eto ti Janković Stojana,
Bojno koplje na ramenu nosi.
Kako dodje Janković Stojane,
Tako bojno koplje položio,
Položi ga pokraj vranca svoga,
Te pribode Selim-Alaj-bega.
Tu se težko izsjekoše vojske.
Pade tama od neba do zemlje,
Nit' se vidi nebo ni zemljica
Od pustoga praha puščanoga,
I od pare, konjske i junačke.
Moli Boga sestra Stojanova:
„Daj mi, Bože, vjetra od planine,
„Da odnese maglu iz poljica,
„Da ja vidim dvije silne vojske,
„Čija l' gine, čija l' zadobiva".
Tako ona u riječi bila,
Al' eto ti od Orašca Tala,
Nosi Tale dvije mrtve glave;
On udara sestru Stojanovu:
„Poznaj, kujo, dvije mrtve glave!
„Koja glava od koga junaka?"
„Ne udri me, odpala ti ruka!
„Lasno mi je poznavati glave;
„Jedno glava bratučeda moga,
„Bratučeda, Janković Nikole,
„Druga glava Šarića Cvijana,
„Što je mene u majke prosio:
„U tu sam se dvojicu uzdala,
„Eda bi me oni osvetili:
Tako oni u riječi bili
Al' eto ti Janković Stojana,
Golu sablju u rukama nosi,
Manu sabljom Janković Stojane
Te je malo Tala dohvatio,
Dohvati ga po ramenu desnom;
Desnu mu je ruku odsjekao,
Pa još britkom sabljom uzmahuje,
Te ju Talu odsjekao glavu.
Pa podviknu iz grla bijela:
„A sada te, braćo moja draga!
„Sad Krajini oblomismo krila,
„Kad prznoga Tala pogubismo".
Krščanske je vojske poginulo
Me može se znati ni prebrojit',
Niti ima kraja ni hesapa;
A od turske nije ostanulo,
Do pobježe Bojičić Alija
Sa daiždom Glumac-Osman-agom;
Daleko su gorom bježali,
Pa u gori stali govoriti:
Govorio Bojičić Alija:
„O moj dajo, Glumac-Osman-aga!
„Ovoliku vojsku satrošismo
„Bez Careva bijela fermana,
„Brez vezeka i brez arzovana,
„Brez pašine silne buruntije!
„Nikud tamo, a nikud ovamo;
„Nikud natrag, nikud naprijeda".
Tako oni u riječi bili,
Puče puška iz zelena luga,
Te udari Bojičić-Aliju:
Na loše ga mjesto udarila,
Medju puca, gdje mu srce kuca;
Na pleći mu zrno izlazilo,
I junačko srce iznijelo,
I bijele komad džigerice;
A uteče Glumac Osman aga!
On bježaše preko gore crne.
Al' govori neko iz planine:
„Kurvo jedna, Glumac-Osman-aga!
„Da ti jesi jučer pobjegao,
„A ja bih te danas uhvatio;
„Al' ja tebe neću ni tjerati,
„No ti idi na tvoju krajinu,
„Te se hvali, što si zadobio".

Mali Radojica.

Mili Bože, čuda golemoga!
Jali grmi, jal' se zemlja trese?
Jal' se bije more o mramorje,
Jal' se biju na Popini vile?
Niti grmi, nit' se zemlja trese?
Nit se bije more o mramorje,
Nit se biju na Popini vile;
Već pucaju na Zadru topovi.
Šenluk čini aga Bećir-aga,
Uhvatio Malog Radojicu,
Pa ga meće na dno u tamnicu.
U tamnici dvadeset sužanja,
A svi plaču, jedan popijeva,
Te ostalo družtvo razgovara:
„Ne bojte se, braćo moja draga!
„Eda Bog da kakvagod junaka,

Digitized by Google

„Koji će nas junak izbaviti!“
A kad k njima Radojica dodje,
Svi u jedno grlo zaplakaše,
Radojicu ljuto proklinjahu:
„Radojica, dopadnuo muka!
„I mi smo se i uzdali u te,
„Da ćeš ti nas kadgod izbaviti,
„Eto i ti sada k nami dodje!
„Tko li će nas junak izbaviti?“
Veli njima mali Radojica:
„Ne bojte se, braćo moja draga!
„Već u jutro, kad danak osvane,
„Vi dozov'te agu Bećir-agu,
„Pa mu kaž'te; da je umro Rade,
„Ne bi li me aga zakopao“.
Kad svanulo i sunce granulo,
A povika dvadeset sužanja:
„Bog t' ubio, aga Bećir-aga!
„Što dovede k nama Radojicu?
„Jer ga sinoć objesio nisi,
„Već se noćas kod nas prestavio,
„Hoće li nas pomoriti smradom?“
Otvoriše na tamnici vrata,
Iznenoše pred tamnicu Rada,
Onda veli aga Bećir-aga:
„Nos'te, sužnji te ga zakopajte“.
Al' govori Bećir-aginica:
„Ev', Boga mi! nije umro Rade,
„Nije umrô, već se ućutio;
„Nalož'te mu vatru na prsima,
„Hoće li se pomaknuti, kurva“.
Lože njemu vatru na prsima,
Al' je Rade srca junačkoga,
Nit se miče, nit pomiče Rade.
Opet veli Bećir-aganica;
„A Boga mi! nije umrô Rade,
„Nije umrô, već se ućutio,
„Uhvatite zmiju prisojkinju,
„Te turajte Radu u njedarca,
„Hoće li se od nje uplašiti,
„Neće li se, kurva, pomaknuti!“
Uhvatiše zmiju prisojkinju,
Pa turaju Radi u njedarca,
Al' je Rade srca junačkoga
Nit se miče, nit se od nje plaši.
Opet veli Bećir-aginica:
„A Boga mi! nije umrô Rade,
„Nije umrô, već se ućutio,
„Već uzmite dvadeset klinaca,
„Udrite jih pod noktove Radi
„Hoće li se pomaknuti, kurva“.
I uzeše dvadeset klinaca,
Udaraju pod noktove Radi,
I tu Rade tvrda srca bio,
Nit se miče, nit dušicom diše.
Opet veli Bećir-aginica:
„A Boga mi! nije umrô Rade,
„Nije umrô, već se ućutio,
„Sakupite kolo djevojaka
„I pred njima lijepu Hajkunu,
„Hoće li se nasmijati na nju“.
Sakupiše kolo djevojaka,
I pred njima lijepu Hajkunu.
Na Rada je kolo navodila,
Preko Rada nogama igrala,
A kakva je da je Bog ubije!
Od sviju je i veća i ljepša,
Ljepotom je kolo začinila,
A visinom kolo nadvisila,
Stoji zveka na vratu djerdana,
Stoji škripa gaća od sandala,
Kad je sgleda mali Radojica,
Lijevijem okom pogleduje.
Desnijem se brkom nasmijava.
A kad vid'la Hajkuna djevojka,
Ona snimi svilena jagluka,
Njime pokri Rada po očima,
A da druge ne vide djevojke.
Pa je svome babi govorila:
„Jadan babo, ne griješi duše,
„Već nosite, sužnja zakopajte“.
Onda veli Bećir-aginica;
„Bre nemojte zakopati, kurve.
„Već ga bac'te u debelo more,
„Te naran'te ribe primorkinje
„Lijepijem hajdučkijem mesom“.
Uze njega aga Bećir-aga,
Pa ga baci u debelo more.
Al' je Rade čudan plivač bio,
Daleko je Rade odplivao;
Pa izidje tamo na brieg mora,
Pa povika iz grla bijela:
„Jao moji bieli sitni zubi!
„Povad'te mi klince iz nokata“.
I on sjede i noge prekrsti,
I povadi dvadeset klinaca,

Digitized by Google

Pa jih metnu sebi u njedarca.
Opet neće da miruje Rade:
Kad je tavna nočca nastanula,
Ide dvoru age Bećir-age,
Pa postaja malo kod pendžera.
Istom aga za večeru sio,
Pa s kadunom svojom besjedio:
„Moja Kado, moja vjerna ljubo!
„Evo ima devet godin dana,
„Odkad ode Rade u hajduke,
„Da ne mogoh serbes večerati
„Sve od straha malog Radojice.
„Bogu hvala, kad ga danas nema,
„I kad njemu haka glave dodjoh!
„I ono ću dvadest objesiti,
„Dok u jutro bijel dan osvane".
A to Rade i'sluša i gleda,
Pa u sobu k' njemu uletio;
Za večerom agu uhvatio,
Uhvati ga za vrat do ramena,
Iztrže mu glavu iz ramena;
Pa uhvati Bećir-aginicu,
Pa potèže kline iz njedara,
Udara ih pod noktove kadi;
Dok joj pola klina udario,
I dušu je, kučka, izpustila.
Njoj govori mali Radojica:
„Neka znadeš, Bećir-aginice,
„Da kakva je muka od klinaca!"
I uhvati Hajkunu djevojku:
„O Hajkuno, srce iz njedara!
„Daj mi nadji od tamnice ključe,
„Da ispustim dvadeset sužanja".
Nadje Hajka od tavnice ključe,
On izpusti dvadeset sužanja.
Opet joj je Rade govorio:
„O Hajkuna, dušo moja draga!
„Daj mi nadji od riznice ključe,
„Da što malo za ašluka tražim,
„Daleko mi j' domu putovati,
„Treba mi se putem ponapiti".
Otvori mu sanduk od taljera,
Onda joj je Rade besjedio:
„O Hajkuna, srce moje drago!
„Što će meni take pločetine?
„Konja nemam, da s njima podkivam".
Otvori mu sanduk od taljera,
On na družtvo dukate dijeli;
Pa uhvati Hajkunu djevojku,
Odvede je bielom dvoru svomu,
Dovede je u bijelu crkvu,
Od Hajkune gradi Angjeliju,
Pa je uze za vjernu ljubovcu.

Rade od Sokola [1] i Ašim-beg.

Piju vino do tri pobratima
U zelenu lugu posavskome:
Jedno mi je Sava od Posavlja,
Drugo mi je Starovlaše Pavle,
A treće je od Konjica [2] Janko;
S njima pije do trideset druga.
Kada su se ponapili vina,
Onda reče Sava od Posavlja:
„Braćo moja i moja družino!
„Ljeto prodje, Dmitrov danak dodje,
„Snijeg pade drumi zapadoše,
„Planine se snijegom zaviše,
„Po gori se hoditi ne može;
„Da tražimo sebi zimovnika,
„Gdje će koji zimu prezimiti."
„Al' govori Starovlaše Pavle:
„Pobratime Sava od Posavlja!
„Ja imadem i otca i majku
„Čak daleko u Vlahu Starome
„U Prilikam, više Moravice;
„Ja sam kod njih tri zime zimio
„I s mirom se ponapio vina,
„I ovu ću zimu prezimiti,
„I sa mnom će do petnaest druga."
Al' govori Sava od Posavlja:
„Ja imadem Bogom pobratima,
„Bogom pobra, Nasta bezerdjana,

---

[1] *Sokol*, tvrdja u Srbiji, blizu Drine.

[2] *Konjic*, grad pod Ivan-planinom na medji Bosne i Hercegovine; prima pod starinski kamen-most Neretvu, pošto se *Mala s' Velikom* više grada sastula. Ovdje je g. 1446 bio glasoviti državni sabor.

Digitized by Google

„U lijepu šeru Mitrovici;
„Kod njega sam tri zime zimio,
„I s mirom se ponapio vina,
„I ovu ću zimu prezimiti
„I sa mnom će do petnaest druga.“
Al' govori od Konjica Janko:
„Mila braćo i družino draga!
„Ja ne imam nikoga od roda
„Već Turčina Bogom pobratima,
„U Konjicu gradu bijelome,
„Pobratima, bega Ali-bega:
„Kod njega sam tri zime zimio,
„I s mirom se vina ponapio,
„I ovu ću zimu prezimiti,
„I s mirom se vina ponapiti;
„Nego, braćo da se poslušamo:
„Kada dodje lijep danak Gjurgjev,
„Te se gora preodjene listom,
„A zemljica travom i cvijetom,
„Opet ovdje da se sastanemo;
„Koj' ne dojde ovdje na ročište,
„Da onoga složno potražimo,
„Nevjera se može dogoditi.“
To rekoše, pak se izljubiše.
Pak odoše svak na svoju stranu;
Dnevi leže, a noću putuju,
I tako im Bog i sreća dade,
Ni ptica im puta ne preleće;
Dodje Pavle dvoru bijelome,
Dodje Sava šeru Mitrovici,
Dodje Janko, bijelu Konjicu,
Pobratimu begu Ali-begu;
Pa on kucnu, halkom na vratima,
Na ruci mu prsten od merdžana,
Halka zveči prsten odgovara.
To začula Alibegovica,
Pa govori svome gospodaru:
„Gospodaru, beže Ali-beže!
„Neko kuca halkom na vratima,
„Čini mi se moj je djever Janko.“
Skoči beže na noge lagane,
Brže strče sa gornjeg čardaka,
Te otvori na avliji vrata:
A kad vidje svoga pobratima,
Ruke šire, u lice se ljube.
Za junačko pitaju se zdravlje;
Pa ga vodi na gornje čardake,
Nosi pred njeg vino i rakiju
I gospodsku svaku djakoniju.
Kad je bilo veče po večeri,
Tad ustade od Konjica Janko,
Pak odpasa dva svilna ćemera,
Oba puna žutijeh dukata,
Pak jih daje pobratimu svome:
„Pobratime, beže Ali-beže!
„Odavno se jesmo pobratili,
„Al' se jošte nismo darivali:
„Na čast tebi ovaj ćemer blaga,
„A ovaj ti na ostavu dajem;
„Kada podjem, opet da ga nadjem.“
Pak se Janko maši u dolamu,
Te izvadi tri drobna djerdana,
Dva od zlata, treći od bisera,
Pa jih daje Ali-begovici:
„Snaho moja, Ali-begovice!
„Odavno te mojom snahom zovem,
„A nisam te jošte darivao;
„Na čast tebi tri zlatna djerdana!“
Kad legoše sanak boraviti,
Janko bješe sanan i umoran,
Pa on zaspa, kao janje ludo:
Al ne spava beže Ali-beže.
Već govori svojoj vjernoj ljubi;
„Ču li mene, moja vjerna ljubo!
„Ja ću zaklat' pobratima Janka:
„Što će hajduk u dvoru mojemu?“
Ali-begu ljuba govorila:
„Nemoj, bego, da od Boga nadješ!
„Nije pravo, nit' će dobro biti;
„On je tebi Bogom pobratime,
„Ti si njemu zadò vjeru tvrdu:
„Ako li se lakomiš na blago,
„Dok je, bego, u životu Janko,
„Bit će blaga i tebi i Janku“.
Al to bego ništa ne slušaše,
Već izvadi noža plamenita,
Pa on zakla pobratima svoga,
Kao janje o Gjurgjevu danu,
Malo vrieme za tim postajalo,
Zima prodje, a proljeće dodje,
Knjigu piše Starovlaše Pavle
Svome pobri Savi od Posavlja:
„Pobratime, Sava od Posavlja!
„Zelene l' se lugovi posavski?
„Kukaju li sinje kukavice?
„Ima l' trave oko vode Save?

Digitized by Google

Idu l' Savom vodom bolozani?
I siju li Turci lubenice?
„Nameću li Šokci vodenice?
„Je li veće janje za zaklanje?
„Može li se po gori hoditi?“
Sava njemu knjigu odpisuje:
„Pobratime, Starovlaše Pavle!
„Zelene se lugovi posavski,
„I kukaju sinje kukavice,
„Ima trave oko vode Save,
„Idu Savom vodom bolozani,
„Siju veće Turci lubenice
„I nameću Šokci vodenice.
„Jeste veće janje za zaklanje,
„Sad se može po gori hoditi;
„Nego hajde da se sastanemo
„Na ročištu o Gjurgjevu danu“.
Kada dodje lijep danak Gjurgjev.
Gjurgjev danak, hajdučki sastanak,
Sastaše se do dva pobratima,
I sa njima do trideset druga,
Ali nema od Konjica Janka!
Čekaše ga još nedjelju dana
Preko roka i preko zemana.
Kad vidješe da ga opet nema.
Tad govori Sava od Posavlja:
„Bračo moja i moja družino!
„Što nam nema od Konjica Janka?
„Da l' ga nije nevjera izjela,
„Od Turčina Bogom pobratima?
„Hajte, bračo, da ga potražimo!“
Digoše se do dva pobratima
I za njima trideset hajduka;
Kad dodjoše bijelu Konjicu
Pred dvorove bega Ali-bega
Al' kapija pusta zatvorena,
Zatvorena i zamandaljena.
Kuca Pavle halkom na vratima,
A kad nitko nehtje otvoriti,
Zatrča se Sava od Posavlja,
Te preskoči kamenu avliju,
I družini on otvori vrata.
Kad nadjoše bega Ali-bega,
Pita njega Sava od Posavlja:
„Kamo, bego, od Konjica Janko?“
Veli njemu beže Ali-beže:
„Janko vam se jeste prestavio,
„I ja sam ga liepo saranio
„Po zakonu vašem hrišćanskome“,
Veli njemu, Sava od Posavlja:
„Kad se, Bego, prestavio Janko,
„Kam' Jankova tri ćemera blaga,
„Kam' Jankovo ruho i oružje?“
Tad govori beže Ali-beže:
„Janko vam je blago ostavio,
„Ostavio blaga i oružje,
„Kad dodjete, da ga odnesete;
„A ruho sam s njime ukopao.“
Al govori Sava od Posavlja:
„Bud si, bego, čohu ukopao;
„Ti nijesi srebro ukopao;
„Kam' Jankova zelena dolama,
„Na dolami trideset putaca,
„Svako puce po od litru zlata,
„A koje je puce pod grjocem,
„Ono jeste od tri litre zlata?
„I ono se na burmu otvara,
„Te junaci njime piju vino?“
Od ina se njemu ne mogaše,
Već iznese zelenu dolamu;
Al' dolama krvi pokapana,
Na ramenu desnom prorezana!
Kad to vidje Sava od Posavlja,
Proli junak suze niz obraze,
Udari se rukom po koljenu;
Koliko se lahko udario,
Na koljenu čista čoha puče.
Pak trgoše nože od pojasa,
U kabliće bega učiniše,
Bijele mu dvore poharaše,
Poharaše vatrom popališe;
Pak odoše u goru zelenu
Janka žaleć, sebe svjetujući
Da s' ne drži vjera u Turčina.

Paša Podgorica i Gjuro čoban-baša.

Sinoć paša na Jezera pade,
Na Jezera pod Brda kamena,
Kad u jutro jutro osvanulo,
Sebi zove Brdjanske knezove,
K njemu dodje trideset knezova,
Njima paša stade govoriti:
„Jeste l' čuli, Brdjanski knezovi!

Digitized by Google

„Nema l' ovdje u vašim Brdima
„Jal' djevojka, jali udovica,
„Da koja bi bila pašinica?
„Ja l' nevjesta skoro dovedena,
„Da je ljubim, dok sam u Brdima?"
Svi knezovi ništa ne govore,
Sam govori kneže Vladisave,
Zlo govori da ga Bog ubije!
„Jesi l' čuo paša gospodine!
„Ovdje nema u našim Brdima
„Ni djevojke niti udovice,
„Da koja bi bila pašinica:
„Veće ima tanana nevjesta,
„Baš nevjesta skoro dovedena,
„U vojvode Vatrice Stiepana;
„Ja je jesam prosio za sina,
„Pa preposi Vatrica Stjepane;
„Ljepote joj u primorju nema,
„Čini mi se, bi za tebe bila."
„Kad to čuo paša Podgorica,
On dozivlje delibašu Ibra:
„Jesi l' čuo, delibaša Ibro!
„Hajde uzmi trideset delija,
„Vod' jih kuli Vatrice Stjepana,
„Bijelu mu kulu oborite,
„I njegovu ljubu zarobite.
„Dove" te je meni pod šatora;
„Ak' Stjepana doma zastanete,
„Rusu njemu odsjecite glavu,
„Da mi kurva poslje ne dosadi."
Opet veli kneže Vladisave:
„Jesi l' čuo, pašo gospodine!
„Kog t' je žao ne šalji ga ondje,
„Jer je kurvić Vatrica Stjepane.
„Hoće ondje mnogi ostanuti."
A to paša ni da sluša neće.
Uze Ibro trideset delija,
Odvede jih Stjepanovoj kuli;
U Stjepana loša sreća bila:
Te djetića doma ne bijaše
Ni kod kule momka ni jednoga.
Otišô je djetić u tastbinu,
U punice u kršno primorje;
Pa mu Turci kulu oboriše,
I vjernu mu ljubu zarobiše,
Odvedoše paši pod šatora.
Al' povika vila sa planine,
Dovikuje čoban-bašu Gjura,
A baš brata Vatrice Stjepana:
„Jesi l' čuo, čoban-baša Gjuro!
„Biela ti je kula oborena,
„Tvoja mila snaha zarobljena,
„Odvedena paši pod šatora,
„Nema doma tvog brata Stjepana."
Kad to čuo čoban-baša Gjuro,
On poteže dvije puške male;
Kad pukoše dvije daničkije,
Slegoše se brda u doline;
To začulo trideset čobana,
U mah oni k Gjuru doletješe;
Ali stoji pred ovcama Gjuro,
Na tanku se brešu odbočio
I on suze od obraza lije.
Veli njemu trideset čobana:
„Da ti Gjuro, naša poglavico!
„Što izmećeš puške bez nevolje,
„Kad ti nije stado otjerano?"
Onda im je Gjuro govorio!
„Braćo moja, trideset čobana!
„Da je moje otade otjerano,
„Ja bih stado lahko namaknuo,
„Već je meni gore učinjeno:
„Biela mi je kula oborena,
„Mila moja snaha zarobljena,
„Odvedena paši pod šatora,
„Nema doma mog brata Stjepana,
„Otišô je Stjepan u tastbinu
„U punice u kršno primorje,
„Otišo je, da bi ne došao!
„Hajte, braćo, ako Boga znate!
„Da mi moju snahu odmolimo,
„Odmolimo, jal' da odkupimo.
„Jal' da, braćo, na puške otmemo."
A čobani, kâ i biesni vuci,
To svi oni jedva dočekaše;
Pa iztekar puške podasuše,
Otidoše k paši na Jezera.
A kad pašin šator ugledaše,
Onda im je Gjuro govorio:
„Oj družino, trideset čobana!
„Vi padajte po zelenoj travi,
„A po zemlji breše položite,
„Ja sâm idem paši pod šatora,
„Da se molim paši kod koljena,
„Ne bi l' mogô snahu odmoliti;
„Odmoliti, jali odkupiti;

Digitized by Google

„Ako l' braćo, vajde mi ne bude,
„Doista ću zametnuti kavgu;
„A kad pukne moja tanka breša,
„Vi skočite iz zelene trave,
„Medju Turke vatru oborite;
„Iza vatre Turak što ostane,
„Za oštro se gvoždje prihvatite,
„Pa u Turke juriš učinite;
„Ako bih ja ondje poginuo,
„Ne bi l' mene, braćo, osvetili."
To izreče čoban-baša Gjuro,
Pa on ode k pašinu šatoru.
Mudar bio, mudro se vodio,
Provuče se paši pod šatora,
Pa se moli paši kod koljena,
Ljubi pašu u skut i u ruku,
I seržadu paši pod koljenom:
„Molim ti se paša gospodine!
„Daj ti meni moju milu snašu,
„Evo tebi hiljada dukata,
„I evo ti hiljada ovaca."
Onda stade paša besjediti:
„Gledaj kurve, jednog čobanina!
„Gdje je došô, da izgubi glavu!
„Da odkupi roba od junaka!
„A na noge, delibaša Ibro!
„Ustan', kurvi odsijeci glavu."
Kad to čuo, čoban-baša Gjuro,
Izmače se malo pred šatora,
Navi' brešu na lijevu ruku,
Desnom rukom živu vatru daje,
Na pašu je vatru oborio,
No je pašu Ibro zaklonio;
On je Ibra dobro obranio,
Baš pod kalpak u čelo bijelo,
Njemu čelo na četvero puče,
Čelo puče oči mu skočiše,
Mrtav Ibro izpred paše pade,
Kad to začu trideset čobana,
A skočiše na noge iz trave,
Medju Turke vatru oboriše,
Za oštro se gvoždje prihvatiše,
Medju Turke juriš učiniše,
Izsjekoše pašine delije,
I tu pašu živa uhvatiše,
Svezaše mu ruke naopako,
Odvedoše Stjepanovoj kuli.
Istom Stjepan iz tastbine dodje,
Pa je bratu Gjuri besjedio:
„Da moj brate, čobanine Gjuro!
„Da nijesi pogubio družtva?"
A njemu je Gjuro besjedio:
„Nisam, brate, družtva pogubio,
„Već jednoga više zadobio,
„Zadobio pašu Podgoricu".
To Stjepanu vrlo milo bilo.
Kad on vidje pašu Podgoricu,
Proreza mu zelenu dolamu,
Pa ga uzja kano i paripa,
Odjaha ga gradu Dubrovniku,
Pa prodade njega u Latine,
U Latine, za meke ruŝpije,
Neka vuče po moru galije.

Četiri Uskoka.

Još zorica ne zabijelila,
Ni danica lica pomolila,
A od dana ni pomena nema,
No prodjoše četiri uskoka
Pored Jajca grada bijeloga,
Svaki vodi po dva dobra konja
Sve jednake konje doratašte,
Doratašte i putonogaste,
Sve jedino u noge lijeve;
Svaki nosi po tridest strijela,
Svaki nosi po dvadest pušaka,
Sve na jedan arzlak izgonjene,
A na jedan čakmak dogonjene,
Sve na jednu burmu zavijene:
Svaki nosi zelene gadare
Pod kolane s obadvije strane;
O pojasu sablje alamanke,
A na njima od čelika balče;
Na glave im kape od tri vuka,
Na ledjima kože od medvjeda,
Na ramena bijeli štitovi.
Primiše se gore uz Vezentu
Uz Vezentu visoku planinu.
Od Jajca jih niko ne vidio,
No jih vidje čobanče Ivanče
Iz Vezente visoke planine
Od ovaca age Jovan age;
Te sestrimi goru i planinu:
„Bogom, sestro, goro i planino!

Digitized by Google

„Čuvaj meni ovce i čobane,
„Dok otidem Jajcu bijelome
„Dok otidem, i opet se vrnem.“
Pa se baci dolje niz Vezentu
Ode pravo Jajcu bijelome.
Taman jarko ogrijalo sunce,
Ivan dodje Jajcu na kapiju,
Al eto ti Jajcu na kapiji
Sjede ondje tri alaj Turaka:
Jedan alaj hodže i hadžije,
Drugi alaj od Bosne spahije,
Treći alaj od grada leveri,
Što je alaj od grada leveri,
Medju njima aga Jazap-aga,
A do njega četežija Tale,
A do Tala Frčić Ibrahime,
A do njega Šadić Huseine.
Kad vidješe čobanče Ivanče!
Govori mu aga Jazap-aga:
„O moj sine, čobanče Ivanče!
„Što si mi se, sine umorio?
„Jesu l' zdvavo ovce i čobani?
„Jal' da nisi dušmane gledao?
„Da tjeramo, da ne ostavimo.“
Veli njemu čobane Ivanče:
„Oj Boga mi ago Jazad-ago,
„Zdravo su ti ovce i čobani,
„No ja jesam dušmane gledao.
„Još te zora ne zabijelila,
„Ni danica lica pomolila,
„A od dana ni pomena nema,
„No prodjoše četiri uskoka
„Pokraj Jajca poljem Jajačkijem:
„Svaki vodi po dva dobra konja,
„Sve jednake konje doratste,
„Doratste i putonogaste,
„Sve edino u noge lijeve;
„Svaki nosi po tridest strijela,
„Svaki nosi po dvadest pušaka.
„Sve na jedan arzlak izgonjene,
„Sve na jedan čakmak dogonjene,
„Sve na jednu burmu zavijene;
„Svaki nosi zelene gadare,
„Pod kolane s obadvije strane;
„O pojasu sablje alamanke,
„A na njima od čelika balče;
„Na glavam im kape od tri vuka,
„Na ledjima kože od medjeda,
„Na ramenim bijeli štitovi.
„Primiše se gore uz Vezentu,
„Uz Vezentu, visoku planinu
„Od Jajca jih niko ne vidjaše,
„Ja jih vidjeh, te jih vama kažem.“
To kad začu aga Jazap-aga,
On podviknu četežiju Tala:
„Razvij barjak, četežija Tale,
„Pa ga pobij Jajcu na kapiju,
„Nek se beru pod barjaka Turci,
„Da tjeramo po gori dušmane,
„Da tjeramo, da ne ostavimo.“
Razvi barjak četežija Tale,
Pobode ga Jajcu na kapiju
Stade brati pod barjaka Turke.
Kad je doba oko ručka bilo,
Skupilo se četiri stotine,
Pa krenuše četu uz planinu:
Ponajprvi aga Jazap-aga,
I za njime četežija Tale
A za Talom Frčić Ibrahime
A za njime Šadić Huseine,
A za njima svi ostali Turci;
Pred njima je čobanče Ivanče,
Izljegoše na planinu Turci,
Bješe tada pô dne zaučilo,
Htjahu Turci avdes uzimati,
Al' ne ima nigdje vode hladne;
Ivan znade jednu vodu hladnu,
Vodi Turke da im vodu kaže.
Kad na vodu naidjoše Turci,
Al' hajduci k vodi dolazili;
I kod vode konje podkivali,
Ostala im ploča sa konjica,
Povija se po kulašu Tale,
Te iz kala ploču izvadio
Pa se na nju Tale začudio,
A družini ploču pokazuje:
„Vidite li, družinice moja!
„Hajduci su k vodi dolazili,
„I kod vode konje podkivali,
„Ostala im ploča sa konjica,
„No koliko u njoj malo gvoždja,
„Mom bi kulu sve četiri bile
„I dvadeset i četiri klinca!“
Od čuda su ploču izmjerili,
Sama ploča šest litara dodje.
Tad govori aga Jazak-aga:

Digitized by Google

„A moj sine, čobanče Ivanče!
„Ti da vidiš četiri uskoka
„A bi li jih junak poznavao?“
Progovara čobanče Ivanče:
«Oj Boga mi, ago Jazap-ago!
„Da im junak mrtve vidim glave,
„Mrtve bih im glave poznavao,
„A kamo li, da jih vidim žive!
„Jedan junak, lica djevojačkog,
„Ne imaše brade ni brkova,
„Već mu perčin pokriva ramena;
„Drugi junak smedje naustice,
„Treći junak, crne brke veže,
„A četvrti siedu bradu kreše.“
Kad to začu četežija Tale,
On družini bio govorio:
„Čuste l', Turci, sva moja družino!
„Vjera moja, i tako mi Boga!
«Kako kaže čobanče Ivanče
„Kako kaže četiri uskoka,
„Svijuh ću vam po imenu kazat':
„Što je junak lica djevojačkog,
„Ono jeste Dmitar od Udbara;
„Što je junak smedje naustice,
„Ono jeste Karapadža Marko;
„A koji no crne brke veže,
„Ono jeste Mandušiću Vuče;
“A koji li sjedu brabu kreše,
„Ono jeste Šandiću Jovane:
„On me jeste jedan put gonio
„Preko Plavše, visoke planine;
„Tek mi bješe vrlo zoban kule,
„A još tade hotjah poginuti.
„Već čuste li sva moja družino!
„Hod'te, braćo da se povrnemo,
„Dok smo 'vako zdravo i veselo;
„Jer hoćemo izginuti ludo.“
Reče tada Frčić Ibrahime:
„Jadan Tale, zaludu te hvale!
„Tebe hvale, da si dobar junak,
„Ti si zao, da gorega nema!
„Nit si junak, nit si od junaka;
„Podaj, barjak, tko je za barjaka,
„Ti se vrni Jajcu bijelome,
„Te ti čuvaj Jajačka goveda.
„A tako mi Boga jedinoga!
„Ja se lako povratiti neću,
„Dok ne tjeram po gori dušmane,
I ne nosim od dušmana glave,
„U terćiji dobra konja moga.“
Reče tada četežija Tale;
„Na' ti barjak, Frčić Ibrahime,
„Na' ti barjak, ti si za barjaka,
„Ti si junak, ti si od junaka,
„Te ti idi, te tjeraj dušmane.
„Al tako mi Boga velikoga!
„Kada vidiš Šandića Jovana,
„Kakvoga je namrčena brka,
„Biježati ćeš, no dobjeći nećeš,
„Molit ćeš se, pomoći ti neće;
„Branit ćeš se, obranit se nemoš.“
Pa se vrnu četežija Tale,
A za njime aga Jazap-aga,
S njima ode stotina Turaka,
Prav' odoše Jajcu bijelome;
Ali neće Frčić Ibrahime,
Već on uze zelena barjaka,
Pa se krenu gore uz planinu,
I za njime Šadić Huseine,
S njima ode tri stotin' Turaka.
Kada biše u gori zelenoj,
Tad hajduci u polje široko,
Iz gore ih ugledaše Turci,
Medju sobom žubor učiniše,
Kako će jih najlakše udriti.
To začuo Dmitar od Udbara,
Te družini riječ govorio:
Čujete li, družinice moja!
„Nešto žubor u gori zelenoj,
„Turci će nam u potjeru poći
„Te možemo izginuti ludo,
„No me, družbo, malo počekajte,
„Da se vrnem u goru zelenu,
„Da ja vidim, šta ima u gori.“
Pa se Dmitar u goru povrnu,
Al' u gori ogreznu u Turke.
Kad se Dmitar obrete u Turke,
On odape trideset strijela,
Te trideset obori Turaka,
I upali dvadeset pušaka,
Te obali dvadeset Turaka;
Pa dohvati zelena gadara,
Te razgoni po gorici Turke.
Ostadoše turski konji pusti,
A turski su konji vrlo zobni,
Dmitrov konjic vrlo omršao:

Digitized by Google

Dmitar bješe momče adžamija,
Na turske se konje prevario,
Od svoga se konja odvojio,
Turskijeh se konja dohvatio
Vrag donese seiz-ciganina,
Iza klade upali šešanom,
Pa podviknu iz grla prokleta:
„Gdje ste, Turci? Nigdje vas ne bilo!
„Da bijemo ranjena hajduka.“
Tad iz gore navališe Turci
I na Dmitra pučke oboriše,
Sve u Dmitra zrna ustaviše
Dok su Dmitra bili oborili,
Te mu rusu odsjekoše glavu,
Pa se na nju Turci začudiše,
Kolika je glava u hajduka.
Al' govori Šandiću Jovane:
„O družino, braćo moja draga
„Nešto buna u gori zerenoj, !
„A otide Dmitar od Udbara,
„U Turke će Dmitar ugaziti,
„Po gori će razagnati Turke,
„Ostanut će turski konji pusti,
„A turski su konji uzobljeni,
„Dmitar jeste momče adžamija,
„Na turske će s' konje prevariti
„Od svog će se konja odvojiti,
„S turskijeh će konja poginuti;
„No hajdete da se povrnemo.“
Te se oni natrag povrnuše'
Kad u gori uišli u Turke,
Svaki tegli po tridest strijela,
Svaki pali po dvadest pušaka,
Mnoge Turke oborili bili,
Pa trgoše zelene gadare,
Savijali po gorici Tuske.
Pogubiše tri stotin Turaka,
Živo oko umaknulo nije,
Tek uteče Erčić Ibrahime
A na Kratu konju Dmitrovome,
I Dmitrovu odnesao glavu,
Tjera njega Šandiću Jovane
Kroz Vezentu visoku planinu,
Tjera njega puna dva sahata,
Al' ga nigdje sustignut' ne može.
Pa je Kratu Jovan govorio:
„Stani, Krate, izjeli te vuci!
„Ne nosi mi Dmitrova krvnika.“
Tade konjic usred polja stade,
Jer poznade druga Dmitrovoga,
Tu dopade Šandiću Jovane,
Tu udari Frčić Ibrahima,
Udari ga zelenim gadarem,
Udari ga po desnom ramenu,
Desnu mu je odsjekao ruku
Klonu ruka niz čošnu dolamu.
Drugi put ga udari gadarem,
Udari ga preko polovine,
Dva mu vita rebra posjekao,
Vide mu se žigerice crne,
Vide mu se i crne i biele,
Treći put ga udari gadarem,
Po licu ga bio udario.
Odsječe mu lice do vilice,
Vide mu se zubi do resice.
Pa ga onda bacio sa Krata:
„Idi sada Frčić Ibrahime,
„Pravo idi Jajcu bijelome,
„Te se hvali četeži Talu,
„Kako tjeraš po gori dušmane
„Kako nosiš od dušmana glave.“
Onda uze i konja i glavu
Te se Jovan natrag povrnuo
Pa su Dmitra sabranili liepo
Pa odoše zdravo u planinu.

Bajo Pivljanin [1]) i beg Ljubović.

Knjigu piše beže Ljubiću
U lijepu selu Nevesinju,
Te je šalje Pivi kamenitoj
Na koljeno Pivljaninu Baji:
„Čuješ, more, Pivljanine Bajo!
„Ti si mene za srce ujio,

[1]) *Bajo* iz *Pive*, u Hercegovini; odtuda prozvan *Pivljanin*. Bio je glasoviti junak i turska izkopanica. Izmedju *Perasta* i *Orahovca* pri moru vide se i danas razvaline kule, u kojoj Bajo stanovaše. Kad je Sulejman paša god. 1600 digao vojsku na Crnugoru, Bajo pogine u krvavu boju kod b da *Vertijelke*, blizu Cetinja, sa svojih 60 drugova.

Digitized by Google

„Ti si moga brata pogubio;
„Izidji mi na mejdan junački,
„Evo tebi tri mejdana dajem
„Jedan mejdan u kršnim Koritma,
„Drugi mejdan, pod gorom Tru-
[sinom,
„Na sred ravna polja Nevesinja,
„Treći mejdan, gdje se udesimo.
„Ako li mi ne smiješ izići,
„Poslat ću ti djerdjef i preslicu,
„Uz preslicu misirsko povjesmo
„I vreteno drva šimširova,
„Te mi predi gaće i košulju,
„I učkur mi u gaće izvezi.“
Kada Baju sitna knjiga dodje,
I kad vidje što mu knjiga kaže,
On uzima divit i hartiju,
Te on begu knjigu odpisuje:
„Gospodaru, beže Ljuboviću!
„Šteta tebi poginut' od mene,
„Meni žao umrieti od tebe;
„Nego hajde, da se pomirimo.
„Ako sam ti brata pogubio,
„Mene jeste mladost zanijela,
„I ja sam se davno pokajao;
„Nego hajde, da se pomirimo:
„Poslat ću ti lijepu jabuku.
„Uz jabuku stotinu dukata.“
Kada knjiga Ljubovića dodje,
I kad vidje, što mu Bajo piše,
Tad on Baji drugu odpisuje:
„Ao, Bajo, Pivljansko kopile!
„Ja se s tobom pomiriti neću,
„Da mi dadeš hiljadu dukata,
„Dok ne dodješ mome bielu dvoru,
„Ne poljubiš hrta medju oči,
„I krjata konja u kopito.
„Onda mene u skut i u ruku,
„I preda mnom u zemljicu crnu.“
Kada Bajo sitnu knjigu primi,
Knjigu čati Pivljanine Bajo,
Glavom maše, zubima skrguće,
Pa on begu drugu odpisuje;
„Čuješ, more, beže Ljubovića!
„Ne ljubih ti pasa medju oči,
„Ni tvojijeh konja u kopita,
„Da bih znao, da bih poginno,
„Nego ću ti na mejdan izići,
„Čekaj mene pod gorom Trusinom
„Navrh ravna polja Nevesinja,
„Na pogledu selu Nevesinju
„I kaduni tvojoj vjernoj ljubi,“
Knjigu posla Pivljanine Bajo,
Pak doziva svoga pobratima,
Pobratima, Njegošević-Mata:
„Pobratime, Njegošević-Mato!
„Ljubović me na mejdan zaziva,
„Opremaj se, mili pobratime!
„Da idemo pod goru Trusinu;
„Vidi, pobro, gdje ću poginuti,
„Il', kako ću bega pogubiti.“
Opremi se Pivljavine Bajo,
Udri na se svilu i kadifu,
Pak pripasa dva mača zelena,
Oba mača od jednog kovača;
Opremi se Njegošević-Mato,
Pak podjoše do dva pobratima
Od čestite Pive kamenite,
Mašiše se planine Trusine,
I sidjoše polju Nevesinju:
Ali Turčin čeka na biljezi,
Navrh polja šator razapeo,
Pod šatorom sjedi, pije vino,
Služi mu ga sluga Saban-aga,
Kako dodje Pivljanine Bajo,
Kako dodje, on pod šator udje,
Kako udje, on na zemlju sjede,
„Kada sjede, onda Boga nazva:
„Dobro jutro, beže Ljubovića!
„U zao čaš po me ili po te.“
Pa odpasa dva mača zelena,
Begu baci oba preko krila:
„Eto, beže dva mača zelena,
„Oba mača od jednog kovača,
„Ti izberi, koji tebi drago,
„Uzmi bolji, a ostavi gori,
„Da ne rečeš da je prijevara,“
Kad to vidje beže Ljubovića,
On poskoči na noge lagane,
Dohvati se sablje okovane:
„Ao, Bajo, Pivljansko kopile!
„Što će meni riščanski mačevi,
„Ta kod moje sablje šamlijanke?“
Usta Bajo na noge, lagane,
Obojica na dvor izidjoše,
Izidjoše pak se razstadoše:

Digitized by Google

Bajo posla Njegošević-Mata,
Da opipa bega Ljubovića,
Da na njemu pancijera nema.
Ode Mato bega da opipa;
Kad opipa bega Ljubovića,
Al' na njemu do tri pancijera,
Tri panciera, jedan svrh drugoga.
Kada vidje beže Ljuboviću,
Gdje će doznat Pivljanine Bajo,
On zagrli Njegošević-Mata,
Pa ga ljubi u bijelo lice:
„Bogom brate, Njegošević Mato!
„Nemoj kazat Pivljaninu Baju,
„Da na meni pancijera ima;
„Ako meni Bog i sreća dade,
„Te pogubim Baju na mejdanu,
„Dat ću tebi sve ruho Bahovo,
„I dat ću ti oružje ujegovo.
„I sve blago, što kod njega nadjem;
„Čestita ću tebe učiniti:
„Biele ću ti dvore sagraditi
„U lijepu selu Nevesinju
„Pored mojih dvora bijelijeh,
„I dat ću ti hiljadu dukata".
Prevari se Njegošević-Mato
Prevari se, njede ga guja,
Ne htje kazat' Pivljaninu Baju,
Već prevari, svoga pobratima,
Da na begu ništa više nema,
Osim jedna tanana košulja.
Po košulji svila i kadifa,
Tad Ljubović posla svoga slugu,
Da opipa Pivljanina Baja,
Ode sluga, te opipa Baja,
I vrati se, te on begu kaza,
Da na Baju pancijera nema,
Nego sama tanana košulja
I po njojzi svila i kadifa.
Tada oni na mejdan dodjoše,
Trže Bajo mača zelenoga,
A Ljubović sablju šamlijanku,
Pak djeveri od njih ostupiše,
A oni se udarat' stadoše,
Kud udara Pivljanine Bajo,
Kud udara bega Ljubovića,
Prosijeca svilu i kadifu,
A iz svile živa vatra sipa.
Kud udara beže Ljubovića,
Kud udara Pivljanina Baju,
Prosijeca svilu i kadifu,
A iz svile crna krvca lije
I komadi odliječu mesa.
Ljuto bješe Baja obranio,
Obranio po desnici ruci.
Kada vidje Pivljanine Bajo,
Na nevjeru da će poginuti,
Baci mača u zelenu travu,
Pak Turčinu pod sablju podleće;
Desnom ga je rukom uhvatio
Za desnicu i za britku sablju,
A lijevom za grlo bijelo,
Obori ga u zelenu travu,
Od ljutine zubima ga zakla.
Kad to vidje Njegošević-Mato,
On pobježe preko polja ravna
Sa Turčinom slugom Šaban-agom.
Za njim trči Pivljanine Bajo:
„Stani, pobro, Njegošević-Mato!
„Da si meni juče pobjegao,
„Opet bih te danas sustigao".
Sustiže ga na kraj polja ravna,
Udari ga mačem na dohvatu,
Do ramena odsiječe mu glavu.
Pa on viče slugu Šaban-agu:
„Vrat' se natrag, slugo Šaban-aga,
„Te ti skidaj Njegošević-Mata,
„Tvrda vjera! ništa tebi neću"!
Povrati se sluga Šaban-aga,
Te on skide Njegošević-Matu,
Pa otide selu Nevesinju.
Bajo skide bega Ljubovića,
Skide s njega ruho i oružje,
Na njem nadje tri ćemera blaga,
Sva tri puna žutijeh dukata.
S njeg odpasa, a sebi pripasa,
Pak posjede bijesna putalja,
Ode pravo k moru na krajinu
U Latine, vidat' desnu ruku.

Vuk Jerinić i Zukan Barjaktar.

Vino piju tridest kapetana
U bijelom gradu Šibeniku,
Medju njima Jerinića Vuče:

Digitized by Google

A kad su se napojili vina,
Govorio Jeriniću Vuče:
„Čujete li, braćo moja draga!
„Braćo moja tridest kapetana!
„Jeste li vi dobro upamtiti,
„I uznali, očima vidjeli,
„Kada turske čete dolazahu
„Iz Udbine, iz turske krajine,
„Tko najviše čete dovodjaše,
„Iz primorja roblje odvodjaše,
„I junačke glave odnosaše?
„Tko li glava bješe pred Turcima?“
Besjedi mu tridest kapetana:
„Naš sokole, Jeriniću Vuče!
„Mi znademo i jesmo vidjeli,
„I vrlo smo mladi upamtili,
„Kada turske čete dolazahu,
„Tko najviše bješe pred četama,
„Tko nam bješe više dosadio:
„Od Udbine Zukan barjaktare,
„Najviše nam bješe dosadio.
„On najviše roblja odvodjaše
„I junačke glave odnosaše“.
A kad začu Jeriniću Vuče,
On uzima divit i hartiju,
Te napravi jednu sitnu knjigu
U Udbinu, u tursku krajinu
Po imenu Zukan-barjaktaru:
„O Zukane, turska poglavico!
„Eto tebi sitnu knjigu pišem.
„Lasno ti je bilo četovati
„I zlo činit' po našoj krajini,
„Dok nijesam bio dorastao,
„A do konja i do oštre sablje.
„A danas sam junak dorastao,
„Hodi meni na mejdan junački
„U Grahovo u polje široko,
„Ili, Zuko, gdje je tebi drago.
„Nemoj nikog' vodit' od krajine
„Do Hajkunu, svoju vjernu ljubu,
„Koje danas u Turcima nema;
„A ja neću nikoga voditi,
„Neg' Angjušu moju seju milu,
„Koje danas u primorju nema:
„Tko dobije sjutra na mejdanu,
„Neka obje vodi u krajinu“.
A kad Zuku sitna knjiga dodje,
Te vidio što mu knjiga kaže,
Na knjigu se grohtom nasmijao.
Gledala ga vjerenica ljuba,
Pa mu ljuba bila besjedila:
„O Zukane, dragi gospodaru!
„Odkle knjiga, od koga li grada,
„Od kakva li glavna gospodara?
„Što l' se tako smiješljivo piše?“
Besjedi joj Zukan barjaktare:
„O Hajkuno, moja vjerna ljubo!
„Ova knjiga odtud iz kaura,
„Iz bijela grada Šibenika,
„Od jednoga mlada kapetana,
„Kapetana Jerinića Vuka;
„Jer me Vuče skoro pobratio,
„I darove meni pripremio;
„Mene Vuče zove na darove,
„Na darove i na milovanje,
„Da s' vidimo i da s' darujemo,
„Potvrdimo Bogom pobratinstvo;
„I ovako pobro ovdje piše,
„Da povedem tebe moja ljubo“.
Pa doziva svoje vjerne sluge:
„Čujete li, moje vjerne sluge!
„Opremajte dva konja viteza,
„Hoću danas ići u primorje
„A jednome Bogom pobratimu
„U bijelu gradu Šibeniku“.
Njemu sluge konje opremiše,
Posjedoše konje vitezove,
Otidoše u primorje ravno.
Bijeli se čador u Grahovu,
Pred čadorom dva konjica vrana.
Kad to vidje ljuba Zukanova,
Besjedila Zukan-barjaktaru:
„Gospodaru, Zukan-barjaktare:
„Odkud oni čador u Grahovu?“
Besjedi joj Zukan-barjaktare:
„Ono pobro poslô sretaoce,
„Da susretu mene i tebeka“.
Oni malo idu u napredak
Niz Grahovo niz polje široko,
Dok dodjoše bijelu čadoru,
A to Vuče sjedi pod čadorom,
On od Vuka vjere ne izkaše,
Veće pravo pod šator otide,
A za njime vjerenica ljuba.
A kad Turčin pod čadora udje,
Onda Vuče na noge ustade,

Digitized by Google

Ruke šire, u lice se ljube,
Pitaju se za junačko zdravlje,
Pa sjedoše ladno piti vino:
A kad su se vina napojili,
Besjedio Jeriniću Vuče:
„O Turčine, Zukan-barjaktare!
„Dede reci svojoj vjernoj ljubi,
„Neka skine peče i veredže,
„Da joj vidju prebijelo lice:
„Bi li lice za vlašića bilo?“
Reče Zuko svojoj vjernoj ljubi.
Ona skide peče i veredže,
Pokazala svoje bielo lice:
Sinu lice, ka' i žarko suuce.
A kad vidje Jeriniću Vuče,
Da kako je lijepa Turkinja,
U njemu je srce zaigralo;
Stade zveka toka na prsima
I na glavi od zlata čelenke.
Onda reče Zukan barjaktare:
„O djidio, Jeriniću Vuče!
„Dede reci tvojoj miloj seji,
„Neka skine zlaćenu maramu,
„Da joj vidju prebijelo lice,
„Bi l' vlahinja za Turčina bila?“
Onda reče Jeriniću Vuče,
Skide Angja zlaćenu maramu;
Kad je Ture Angju sagledalo,
Od radosti na noge skočilo,
Pa govori Jeriniću Vuku:
„Ustaj, Vuče, već se prodji vina!
„Dosta smo se vina napojili;
„Ustaj, Vuče, te opremaj vranca“.
Usta, Vuče na noge lagane,
U lice se Zukom poljubio,
Jedan drugom krvcu halališe,
Pa oprema svaki konja svoga,
Dobrijeh se konja dohvatiše,
I ubojna koplja uzimaše,
Obzire se Turčin na Angjušu,
Pa Angjuši s konja besjedjaše:
„O Angjušo, Jerinića seko!
„Ako meni bude do nevolje,
„Budi meni danas u nevolji;
„Ako Bog da i sreća od Boga,
„Te pogubim mila brata tvoga,
„Uzet ću te sebi za ljubovcu,
„Moja ljuba tebi robinjica“.
Al' besjedi Jeriniću Vuče:
„O Hajkuno, Zukanova ljubo!
„Još se junak nisam oženio,
„Ako meni bude do nevolje,
„Budi meni danas u nevolji;
„Ako Bog da i sreća od Boga,
„Te pogubim tvoga gospodara,
„Uzet ću te sebi za ljubovcu,
„Kupit ću ti četiri robinje,
„A četiri kod dvora imadem,
„Što sam junak sobom zarobio,
„Sve iz vaše bijele krajine“.
Kad to začu kićena Hajkuna,
U mnoge se misli zamislila:
Sve mislila, na jedno smislila:
„Kad ću biti Angji robinjica,
„Volim biti Vuku gospodjica“.
Otidoše u polje junaci.
Ode Turčin u polje široko,
Osta Vuče čekat' na mejdanu;
Na njega se Turčin natjerao,
I njega je Vuče dočekao,
Te mu bojno koplje salomio
Osta Turčin čekat' na mejdanu,
Na njega se Vuče dogonio,
Njega Turčin jeste dočekao,
Te je Vuku koplje salomio,
A kad oni koplja izlomiše,
Onda oštre sablje povadiše,
Pa udari junak na junaka:
Oni oštre sablje izlomiše,
Vrlo Turčin obranio Vuka.
Kad se Vuče vidje na nevolji,
On natjera vranca na djogata,
Dok Turčina za grlo dokuči;
Oni oba u travu padoše,
Pa se nose po polju široku.
Turčina su pjene popadnule,
Jesu Vuka mutne i krvave,
Jer je Vuka rana osvojila.
A kad vidje kićena Hajkuna,
Ona trči niz polje široko,
Te od sablje nahodi komade,
Pa poleće na oba junaka;
Za njom trči liepa Angjelija,
Pa besjedi Angjuša djevojka:
„Nemoj, bula, ti na brata moga,
„Jer tako mi Boga istinoga!

Digitized by Google

„Ako zgodiš moga brata mila,
„Živoj ću ti oči izvaditi!“
Al besjedi ljuba Zukanova:
„Stani, Angjo, ti ne idi za mnom,
„Ja ne hoću tvoga brata mila,
„Veće hoću dušmanina moga,
„Koji mene hoće da zarobi,
„I u službu drugom da me dade“.
Pa doleće Hajka do junaka,
Ter udari Zukan-barjaktara,
Udari ga po svilenu pasu,
Grdnu mu je ranu zadavala,
Vide mu se biele žigerice.
Onda Vuče osvoji Zukana,
I obali u zelenu travu,
Hajkuna mu sablju dodavala,
Zakla Vuče Zukan-barjaktara,
A kad zakla Zukan-barjaktara,
Onda sjede u zelenu travu,
K njemu dodje Hajka i Angjuša,
Zaviše mu one rane grdne,
Pa se napi crvenoga vina,
Pa saviše bijela šatora,
Dobrijeh se konja dohvatiše,
Otidoše pravo Šibeniku,
Te je Vuče rane izvidao;
Vodi Hajku u bijelu crkvu,
Te j' u crkvi bio pokrstio.
I za se je Vuče privjenčao.
Lijep porod izrodio s njome,
Dvije kćeri i četiri sina.

Vuk Angjelić i Ban Zadranin.

Vino pije bane Zadranine
Usred Zadra na bijeloj kuli,
S banom pije trideset Zadrana.
Kad se bane nakitio vina
'Vako ode njima besjediti:
„Čujete l' me, tridest djece lude!
„Hoću jednu četu pokupiti,
„Dobru četu, tri stotin' Zadrana,
„S njome ću se, djeco, podignuti,
„Spustit ću se niz primorje ravno
„Do bijela sela Čelebijća
„A do kule Vuka Angjeljića;
„Bielu ću mu kulu poharati
„Vjernu ću mu ljubu zarobiti,
„Pogubit ću Miča Angjelića
„Mila brata Angjelića Vuka;
„Pak ću odtle četu povratiti
„U Udbinu, u tursku krajinu,
“Ne bi l' kakva roba zarobio“.
Što je bane pijan govorio,
To trijezan bane učinio.
On podviknu na gradu topžije,
Opališe dvanaest topova,
Bane prosu rušpe po kaldrmi,
A glas ode po Zadru bijelu,
Sastade se tri stotin' junaka
Pod barjaka bana Zadranina,
A ban gleda sa bijele kule.
To je banu vrlo milo bilo,
Pa on sleti niz bijelu kulu
I veseo u družinu dodje,
A sluge mu hata izvedoše,
Banica mu donese oružje,
Kada bane pripasa oružje,
Dohvati se hata doratasta.
Ode s četom niz primorje ravno,
Dobra banu sreća preskočila:
Kada dodje selu Čelebijću
Bieloj kuli Vuka Angjelića
Ali Vuka doma ne bijaše,
Već otišô s ljubom u Kotare
Pobratimu Šariću Cvijanu,
A na pusto kulu ostavio,
Te mu bane kulu poharao,
I mila mu brata zarobio,
Mila brata, Miča Angjelića.
Pa odtale četu okrenuo,
Noćom bane bješe udario
U jaciju kroz tursku Udbinu;
I tu banu dobra sreća bila,
Te susrete tridest djece lude,
Gdje idjahu mlada iz džamije,
A čitape nose pod pazuhom.
Kada djeca četu opaziše,
Pobacaše knjige po kaldrmi,
Pa stadoše mlada da bjegaju,
Al' ne dade bane bježati,
No podviknu na svoje junake;
Pohvataše tridest djece lude,
Odvedoše Zadru bijelome,

Digitized by Google

Ban jih baci na dno u tamnicu,
Gdje no leži voda do koljena,
A junačke kosti do ramena.
Tako stade za godinu dana.
No propišta Mićo Angjeljiću,
Ljuto pišti jutrom i večerom
I proklinje dane i godine
I Angjušu, svoju staru majku,
Koja ga je na svijet rodila.
Vako sužanj Mićo govoraše:
„Avaj meni od Boga miloga!
„Gdje pogiboh junak u tamnici
„Za mladosti i ljepote moje,
„A kod moga golemoga blaga!“
A mišljaše, niko ga ne čuje;
No ga začu a od Zadra bane,
Pa podviknu Rada tamničara:
„Dovedi mi Mića Angjeljića“.
Hitro ga je Rade poslušao,
Te otvori na tamnici vrata,
I izvede Mića u avliju,
Pita njega oda Zadra bane:
„O moj sužnju, Mićo Angjeljiću!
„Koja ti je golema nevolja,
„Te ti pištiš u mojoj tamnici?
„Il' ti j' malo vina il' rakije
„Il' je malo hljeba bijeloga?“
Veli njemu Mićo Angjeljiću:
„Gospodaru bane Zadranine!
„Svašta dosta, a u tvoje zdravlje,
„No je meni, bane, dosadila
„Ta tamnica, kuća neobična;
„No za Boga, bane Zadranine!
„Pušti mene iz tamnice klete,
„Išti blaga, kakva tebi drago“.
Al' govori bane Zadranine:
„Bolan sužnju, Mićo Angjeljiću!
„Mož' li meni odkup sastaviti,
„Što ću, sine za tebe iskati?
„Da mi dadeš tri tovara blaga,
„I još do tri konja iz Udbine:
„Prvo djoga Kovačine Rama,
„I kulaša Budaline Tala,
„I vrančića Hrnjetine Muja;
„Jošte sablju Janković Stojana,
„Što su na njoj tri balčaka zlatna,
„I u njima tri kamena draga;
„Valja, kažu, tri careva grada;
„Jošte sine, Mićo Angjeljiću,
„Da mi pošlje Angjeljiću Vuče
„Njegovoga laka dževerdana
„I od pasa dvije puške male,
„Štono jih je u Mletku kovao,
„Za njih dao hiljadu dukata;
„I žutoga hrta dukadjinca,
„I desnicu iz ramena ruku;
„Pa ću tebe, sine oprostiti,
„I puštiti sa dna iz tamnice“.
Kad to začu Mićo Angjeljiću,
On zaiska divit i hartije,
Da on Vuku sitnu knjigu piše;
Ban podviknu svoje vjerne sluge,
Donesoše divit i hartiju,
Ode Mićo sitnu knjigu pisat',
A kazuje bane Zadranine:
Dok mu sitnu knjigu napisaše,
Na brzo mu knjigu opraviše;
A kad Vuku sitna knjiga dodje,
Knjigu uči, grozne suze roni.
Pa se skoči od zemlje na noge
I on uze tri tovara blaga,
Ode pravo u tursku Udbinu,
Te on kupi do tri dobra konja,
Za njih dade tri tovara blaga,
Pa se vrati u ravne Kotare,
Do bijele Jankovića kule,
Te kupuje sablju u Stojana,
Za nju dade tridest kesa blaga;
Pa otide dvoru bijelome,
Spremi Vuče tri tovara blaga,
I on spremi laka dževerdana,
I od pasa dvije puške male,
I žutoga hrta dukadjinca,
Pak dobavi od mora ljekare,
Ištjaše sjeći svoju desnu ruku.
No se Vuče nešto presjelo
Ne htje sjeći u ramenu ruke,
Niti odkup bratu opraviti.
Veće skide gospodsko odjelo,
A obuče prosjačke haljine,
Pa na rame torbu i toljagu,
Ode zdravo Zadru bijelome.
A kad dodje Zadru na kapiju,
Ode prosit' od vrata do vrata,
Dokle dodje pred banova vrata;
Pa unidje u avliju Vuče,

Digitized by Google

Ali njemu Bog i sreća dade,
Evo bana doma ne bijaše,
Već otišô u lov u planinu,
A banica u zelenoj bašći;
Samo sjedi Kumrija robinja
U avliji na zelenoj travi,
Ona čuva dva banova sina,
Njojzi Vuče Božju pomoć dade,
Kumrija mu bolje prihvatila:
„Dobro dodje, sužanj nevoljniče!“
Ali veli Angjeljića Vuče:
„A za Boga, gospodjo banice!
„A za Boga! (svi ćemo pred Boga),
„Ugledaj me, sužnja nevoljnika!“
Al' besjedi Kumrija robinja:
„Stani malo, sužanj-nevoljniče!
„Ja nijesam gospodja banica,
„Banica je u zelenoj bašći;
„Nu pričuvaj dvoje djece ludo,
„Dok ja odem u zelenu bašću,
„Dobra nam je gospodja banica,
„Hoće tebe dobro darivati“.
Osta Vuče djecu čuvajući,
A otide tanana robinja
Ka banici u zelenu bašću.
Ali skoči Angjeljiću Vuče:
Te dokopa dvoje djece ludo,
Uprti jih na pleći junačku,
Pa uteče Zadru na kapiju.
Malo vreme, za dugo ne bilo,
Al' eto ti Kumrije robinje,
Ona nosi tri dukata žuta,
Da daruje sužnja nevoljnika;
A kad mlada u avliju bila,
Ali nema dvoje djece lude,
Niti ima sužnja nevoljnika;
Povrati se u zelenu bašću,
Te kazuje gospodji banici:
„Ču li mene, gospodja banice!
„Uteče nam sužanj nevoljniče,
„I odnese dvoje djece ludo!“
Kad to čula gospodja banica
Ljuto pisnu, do Boga se čuje,
Pa iztrča na bijelu kulu,
Te izbaci pušku habernicu,
Dade haber banu u planini.
A kad bane pušku opazio,
On se svomu jadu dosjetio,
Pa potrča Zadru bijelome;
A kad dodje pred bijele dvore,
Srete njega gospodja banica,
Roni suze niz bijelo lice
A pita je Zadranine bane:
„Što je tebi, gospodjo banice!
„Te prolievaš suze od očiju?“
Njemu veli gospodja banica:
„Gospodaru, Zadranine bane!
„Kad ti ode u lov u planinu,
„A ja sjedoh u zelenoj bašči
„Svilu presti. po djerdjefu vesti,
„A ostavih dvoje djece ludo
„U avliji s Kumrijom robinjom,
„A došao sužanj u avliju
„Moliti se za Boga jednoga,
„Ne bi li mu štogod darivala,
„Kumra dodje u zelenu bašću;
„Da odnese tucaku podjelu,
„A on uze dvoje djece ludo,
„I pobježe gradu na kapiju
„Niko ne zna, tko je, ni od kud je.“
Al' besjedi bane Zadranine:
„Ne boj mi se, gospodjo banice?
„Nije ono sužanj nevoljniče,
„Već je ono Angjeljiću Vuče“.
Pa ban sjede sitnu knjigu pisat',
Te je šalje Angjeljiću Vuku:
„O čuli me, Angjeljiću Vuče!
„Pazi meni dva nejaka sina,
„Puštit ću ti brata Milutina,
„I puštit ću tridest Udbinjana,
„I dat ću ti dosta pusta blaga;
„Samo nemoj djecu namučiti“.
Kada Vuku sitna knjiga dodje,
A on banu drugu odpisuje:
„Ču li mene, a od Zadra bane!
„Pazit ću ti dva nejaka sina
„Kâ ti moga brata Milutina:
„Ovo ću ti iskat' za odkupu:
„Na trideset mladih Udbinjana
„Da načiniš trideset dolama,
„I da daš im tridest kesa blaga,
„Što su mladi mnogo dangubili;
„Podaj mome bratu Milutinu
„Tvoju, bane, zelenu dolamu,
„Što su na njoj toke Smiljanića;
„I podaj mu svijetlo oružje,

Digitized by Google

„Što no si ga u Mletku kovao,
„A u tvome Zadru opravio,
„Dao za njga hiljadu dukata:
„I podaj mu vranca kosatoga,
„Nek dojaše dvoru bijelome;
„I spremi mu, bane, za ašluka,
„Za ašluka tri tovara blaga,
„A meni ćeš, bane, opraviti,
„Da popločam konje u Udbini,
„Za tri konja tri tovara blaga,
„A sa sablju Janković Stojana,
„Za nju, bane, tridest kesa blaga;
„A na čast ti tvoja desna ruka,
„Da mož' opet s njome četovati
„I robiti djecu po krajini;
„Pak ćeš onda odkup ponijeti
„I doći ćeš k meni u primorje
„Na visoku Velebit planinu
„Kod studene vode Smiljanića;
„Tu ćemo se, bane, sastanuti
„I mi naše roblje promjenuti".
Pa mu Vuče knjigu opravio.
A kad banu sitna knjiga dodje,
On dobavi trideset trzija,
Te skrojiše trideset dolama,
Na trideset mladih Udbinjana;
I dade im tridest kesa blaga;
Miću dade zelenu dolamu,
Što su na njoj toke Smiljanića;
I dade mu svijetlo oružje
I za ašlak tri tovara blaga;
Vuku spremi, što mu Vuče piše,
Pa povede trideset robova
I Vukova brata Milutina.
Stiže bane u primorje ravno
U visoku Velebit planinu,
Na studenu vodu Smiljanića;
Ali prije bješe došô Vuče
I doveo dva banova sina,
S njima sjedi, pije rujno vino,
A sad stiže bane Zadranine,
Pred njim Vuče na noge skočio,
Ruke šire, u lice se ljube,
Za junačko pitaju se zdravlje;
Bane grli dva nejaka sina,
A Vuk svoga brata Milutina;
Pak sjedoše piti rujno vino,
Dok se braća malo poznadoše;
Pa lijepo roblje podieliše,
I zdravo se doma povratiše:
Ode bane Zadru bijelome,
Ode Vuče u primorje ravno;
Ban odvede dva nejaka sina,
A Vuk svoga brata Milutina
I robova tridest Udbinjana;
Lijepo jih Vuče dočekao,
U Udbinu zdravo opravio.

Виде Даничић.

Вино пије Мијат харамбаша
У високој гори Куповици,
С њиме пије Лазо барјактаре,
И до Лаза Даничићу Виде,
Око Вида тридесет хајдука;
Кад с' хајдуци вином напојише,
'Вако рече Мијат харамбаша:
„Побратиме Лазо барјактаре;
„И вас браћо, тридесет хајдука!
„Није л' мајка родила јунака,
„Јал' сестрица браца одњијала
„Без бешике на десници руци,
„У чету га моју опремила,
„Да отиде у Лијевча града,
„Да сакује токе триесторе
„На мојијех тридесет хајдука,
„И начини тридест челенака
„На нашијех тридесет калпака;
„Сваке токе да су позлаћене;
„Моје токе од оке четири;
„Оне да су од сувога злата,
„И у њима три камена драга,
„Нек се знаду токе Мијатове?
„Свакоме ћу оном поклонити
„С мојих плећа зелену доламу,
„О рамена лахка џевердана."
Када ријеч у дружину дође,
Сви хајдуци ником поникоше
И у црну земљу погледаше
Како трава на увојке расте;
Не пониче Даничићу Виде,
Већ поскочи на ноге лагане,
А дохвати лахка џевердана,
Раскака се с њиме низ планину,
Као јелен од седам година,

Digitized by Google

Оде право ка Љијевну граду.
За њим трчи Мијат харамбаша:
„Побратиме, Даничићу Виде!
„Врат' се амо, немој лудовати!
„Ти се прођи бијела Љијевна,
„Не оста ми боље у дружини;
„А знаш добро, што смо учинили:
„Ономад смо убили Турчина,
„Мала-агу, од старога Љијевна,
„Скинили смо токе са Мал-аге,
„Па ето јих на прсима твојим
„А скинули ковче и чакшире,
„Па ето јих на ногама твојим;
„Узели му лахка џевердана,
„Па ето га о рамену твоме;
„Ако ли се повратити нећеш,
„Ти обући диван-кабаницу,
„Те заклони токе на прсима,
„А поврати од шајка калчине,
„Те заклони ковче и чакшире,
„А на тебе мога џевердана,
„Те с њим иди у Љијевна града“
Послуша га Даничићу Виде:
Он обуче диван-кабаницу,
Те заклони токе на прсима;
А поврати од шајка калчине,
Те заклони ковче и чакшире:
А поврати пушку Мал-агину,
И он узе пушку Мијатову;
Оде право, куд је наумио.
Мирно дође у Љијевна града,
И сакова токе и челенке,
Па он пође горе уз планину.
Но кад дође турској караули,
Али бјеше тридесет Турака;
Метаху се камена с рамена
И скакаху скока јуначкога;
Када дође Даничићу Виде,
Он Турцима турски селам даде;
Турци њему боље прихватише:
„Добро дођо, незнана делијо!“
Ал' да видиш Даничића Вида!
Он узима камен на рамена,
Једном баци, те свијем одбаци;
Једном скочи, те свијем одскочи,
Па окрену право у планину.
Но ето ти Туре Мал-агића
Са Хајкуном својом милом сејом;
Кад дођоше турској караули;
Жале им се Турци Љијевњани,
Шта учини незнана делија.
Но да видиш Туре Мал-агића!
Оно узе камен на рамена,
Једном баци, док Виду добаци;
Другом баци, далеко одбаци;
И прескочи скоком јуначкијем.
Тад викнуше Турци Љијевњани:
Врат' се амо босанска делијо!
„Одбаци ти Туре Мал-агића
„И одскочи скоком јуначкијем.“
Кад то зачу Даничићу Виде.
Поврати се турској караули,
Па се хајдук бјеше уморио,
Не разпучи диван-кабаницу
(Засјаше се токе на прсима),
Узе бацат камена с рамена,
Те Турету далек' одбацио;
Но говори Хајкуна ђевојка:
„Зло вам било, Турци Љевњани!
„Ово није босанска делија,
„Већ је ово Даничићу Виде!
„Видиш, брате, токе бабајкове!“
Ал' је Виде турски разабрао,
Па дохвати лахка џевердана,
И побјеже пољем ка планини,
А тјера га Туре на ђогину.
Таман хајдук у гору зелену,
Турчин трже пушку кубурлију,
Те он гађа Даничића Вида:
Погоди га у ногу лијеву,
На десну се хајдук дочекао,
Џевердану живу ватру дао,
На добро га мјесто погодио:
Ђе спучава токе на прсима
Обали га са коња ђогата;
Туре паде у зелену траву;
Ал' неможе Виде да допадне,
Да му русу одсијече главу;
У то доба допадоше Турци,
Да погубе Даничића Вида
Но му лобра срећа прискочила,
Те му пушка бјеше гласовита,
Те се чула у Кунар планину.
Познао је Мијат харамбаша,
'Ваку ријеч рече у дружину:
„Браћо моја тридесет хајдука!

Digitized by Google

„Ено пуче лахки цевердане,
„Виде нам је муке допануо.“
На поскочи на ноге лагане,
Оде право низ гору зелену,
А за њиме тридесет хајдука
Таман Турци Вида да свладају,
А до 'де тридесет хајдука.
Те с' удрише Турци и хајдуци.
Но једном се ватром претурише,
Од Турака мало тко утече,
Од хајдука мало тко погибе,
Осим један Лазо барјактаре,
А рани се Даничићу Виде.
Ту хајдуци Лаза укопаше,
Од Турака шићар задобише,
На се натраг у гору вратише,
Однесоше рањенога Вида
Да се Виде у планини види. —
Тако сваком ономе јунаку,
Који не слуша свога старијега.

Sestra Gjurković-srdara.

Od kada je svijet postanuo,
Nije ljepši cvijet procvatio,
Što je danas na ovu godinu
U Lijevnu gradu bijelome
Mila sestra Gjurković-srdara
Po imenu lijepa Marija.
Glas je dala na četiri strane,
Izprosi je Smiljanić Ilija
Iz primorja iz kršnih Kotara;
Al' na Maru prosci navalili,
Braćo moja, sa četiri strane;
Najposlije Turci navalili;
A prositi lijepu Mariju.
Jedno bješe curi mušterija
Od krajine Kuna Hasan-aga,
Pak Mariji knjigu načinio,
U knjizi je 'vako govorio:
„O Marijo, seko Gjurkovića,
„I ja sam ti, curo, mušterija;
„Hoćeš poći za me Hasan-agu,
„Pak ćeš biti u dvoru gospodja?“
Kad Mariji tanka knjiga dodje,
Onu gleda, namah drugu piše,
Te je šalje Kuni Hasan-agi:
„O turčine, Kuno Hasan-ago!
„Vlahinja sam, prilika ti nisam,
„Već ti traži za sebe turkinju;
„Ja sam cura davno izprošena,
„Izprošena u kršne Kotare
„Za junaka Smiljanić-Iliju“.
Drugo bješe Mari mušterija
A od Bosne Šarac Mahmud-aga,
Te Mariji knjigu načinio:
„O Marijo, seko Gjurkovića!
„I ja sam ti, curo, mušterija,
„Hoćeš poći za me Mahmud-agu,
„Pa ćeš biti u dvoru gospodja?“
Kad Mariji i ta knjiga dodje,
Knjigu gleda, odmah drugu piše,
Pa je šalje Šarac-Mahmud-agi:
„O turčine, Šarac-Mahmud-ago!
„Vlahinja sam, prilika ti nisam,
„Već ti traži za sebe turkinju;
„Ja sam cura davno izprošena,
„Izprošena u kršne Kotare
„Za sokola Smiljanić-Iliju“.
Treće bješe curi mušterija
A nekakvi Kulduz-Del Alija,
I on Mari knjigu opravio,
Ovako je njozi govorio:
„O Marijo seko Gjurkovića!
„I ja sam ti, curo, mušterija,
„Hoćeš poći za me Del-Al'ju,
„Pak ćeš biti u dvoru gospodja?“
Kad Marija i tu knjigu primi,
Nju mi gleda, namah drugu piše,
Ovako je njemu govorila:
„O turčine, Kulduz-Del-Alijo!
„Vlahinja sam, prilika ti nisam,
„Već ti traži za sebe turkinju:
„Ja sam cura davno izprošena,
„Izprošena u kršne Kotare
„Za junaka Smiljanić-Iliju“.
Takve Mara knjige opravila. —
Za tim vreme malo postajalo,
Bre da vidiš Smiljanić-Iliju!
Stade kupit' kićene svatove
Po Kotaru i okolo njega.
Kad Ilija svate pokupio,
On se diže Livnu bijelome
A da vodi Maru Gjurkovića.
Kad su došli Livnu na krajini,

Digitized by Google

Tamo su jih liepo pričekali
Pridržali tri četiri dana;
Vrieme dodje, treba putovati,
Pak poviknu čauš po svatovma:
„Hazur svati, hazur je djevojka!
„Vrieme dodje, da se dvoru podje“.
Tad djevojku braća izvedoše,
Dadoše je mladjem djeverma,
A svatove redom darivaše,
Sve po redu, što za koga bješe;
Pak se svati tada podigoše,
I podjoše poljem širokijem.
Kad su bili niz polje široko,
Svi svatovi zdravo i veselo:
Koji ima konja od mejdana,
Poigrava poljem širokijem;
Tko imade grlo pouzdano,
Popijeva pjesme od junaka.
Tako svati veselo idjahu,
Al' ne ide Smiljanić Ilija,
Već se junak težko zamislio,
S mirom jaše debela putalja.
Od svatova nitko ga ne gleda,
Al' ga gleda lijepa djevojka;
Ne mogaše srcu odoljeti,
Već do Ile dogoni dorata,
Pak Iliji stade govoriti:
„O bora ti, dragi gospodaru!
„A što si se tako zamislio?
„Što je tebi, kakva je nevolja?
„Svi svatovi zdravo i veselo,
„A ti jesi težko neveseo!
„Ah! kaži mi, ako sam ti mila!“
Tad govori Smiljanić Ilija:
„Čuješ mene, Maro Gjurkovića!
„Pred nama je Prologa planina,
„Pa ti znadeš Maro Gjurkovića,
„Koji su te svatovi prosili
„Od turaka, draga dušo moja;
„Danas sva tri jesu u Prologu
„I doveli četu u planinu,
„Uhvatili sve busije redom,
„Nije lasno proći kroz planinu;
„Za to sam ti danas neveseo“.
Kad Iliju Mara razumjela,
Ona njemu drugo progovara:
„Gospodaru, kad se bojiš tako,
„Da provedeš svate kroz planinu,
„Daj ti meni mužko odijelo,
„Ja ću poći prva u planinu,
„I uzdam se u Boga višnjega,
„Da ću proći u kršne Kotare“.
Kad Ilija Maru razumio,
Ne znade joj drugo govoriti,
Već on skida sa sebe odjelo,
Pa ga daje lijepoj djevojci,
I daje joj svijetlo oružje.
Bre da vidiš lijepu djevojku!“
Kad obuče svilno odijelo,
Sve u srmi i u čistu zlatu,
A pripasa svijetlo oružje,
Načini se mlada seratlija,
A djevojka i od sebe liepa;
Pa odatle otište dorata
I otjera poljem pred svatovma.
Zdravo došla u Prolog planinu.
Na busiju prvu udarila,
Na busiju Kune Hasan-age.
Govori joj Kuna Hasan-aga:
„A bora ti, mlada seratlijo!
„Odkud ideš tako iz daleka?
„Nijesi li od Lijevna grada,
„Ja vidje li svate Smiljanića,
„I vode li Maru Gjurkovića?“
Odgovara lijepa djevojka:
„O bora mi, iz gore hajduci!
„Ja sam taman iz Lijevna grada
„Vidio sam svate Smiljanića,
„Al' ne vode Maru Gjurkovića:
„Neda mati Smiljanić Iliji,
„Već je mati Maru poklonila,
„A nekakvu Kuni Hasan-agi“.
Kada turčin riječ razumio,
Mašio se rukom u žepove,
Pak izvadi dvadeset dukata,
Te jih daje lijepoj djevojci:
„Na to t bi, mlada seratlijo,
„Kad li sadješ u kršne Kotare,
„Te se napij vina i rakije“.
Pa odatle otište dorata
Dok na drugu udari busiju,
Na busiju Šarac-Mahmud-age:
Pred Mariju izpadoše turci,
Pa govori Šarac Mahmud-aga:
„A bora ti, mlada seratlijo!
„Odklen tako jesi zaputio?

Digitized by Google

„Nijesi li od Lijevna grada,
„Ne vidje li svate Smiljanića,
„I vode li Maru Gjurkovića?“
Progovara lijepa djevojka:
„A bora mi, iz gore hajduci!
„Ja sam glavom od Lijevna grada,
„Vidio sam svate Smiljanića,
„Al' ne vode Maru Gjurkovića;
„Neda mati Smiljanić Iliji,
„Već je daje Šarac-Mahmud-agi,
„Da je vodi u Bosnu ponosnu.“
Kad je ture riječ saslušalo,
Hvatilo se rukom u žepove,
Te izvadi dvadeset dukata,
Pa jih daje lijepoj djevojci:
„Na to tebi mlada seratlijo,
„Kad ti sidješ tamo u Kotare,
„Te se napij vina i rakije.“
I odatle potjera dorata,
Potjera ga doli niz planinu,
Te nagazi na treću busiju,
Na bu iju Kulduz-Del-Alije:
Bre da vidiš Kulduž-Del-Aliju!
Kad opazi konja i junaka,
On mu podje oštro govoriti:
„Čuješ li me, mlada seratlijo!
„Odklen ideš, od koga li grada,
„Kud li si se tako zaputio?
„Ne ideš li od Lijevna grada,
„Ne vidje li svate Smiljanića,
„I vode li Maru Gjurkovića?“
Govori mu lijepa djevojka:
„A bora mi iz gore hajduci!
„Ja sam junak iz Lijevna grada,
„I ja idjem u kršne Kotare,
„Da s' napijem vina i rakije;
„Vidio sam svate Smiljanića,
Al' ne vode Maru Gjurkovića,
„Majka Maru neda Smiljaniću,
„Već će majka Maru pokloniti
„A nekakvu Kulduz-Del-Aliji.“
To turčinu vrlo milo bilo,
Hvatio se rukom u žepove,
Pa izvadi trideset dukata,
Te jih daje lijepoj djevojci:
„Na to tebi, mlada seratlijo:
„Kad ti dodješ u vlaške Kotare.
„Pa se napij vina i rakije.“
I odatle otište dorata,
Zdravo prodje sve busije redom,
Ode pravo u kršne Kotare.
A kad dodje mlada u Kotare
Ka bijeloj kuli Smiljanića,
U avliju konja nagonila
I pod kulom razjaha dorina.
Kad evo ti lijepe Angjuše,
Mile seke Smiljanić-Ilije,
Brže leti niz bijelu kulu,
A da vidi kakav junak dodje.
Kada spade dolje na avliju,
Pa sagleda lijepa junaka,
Bijaše se mnogo začudila
Njegovome stasu i obrazu,
Jer ga takog ni vidjela nije.
Jedva Angja sama sebi dodje,
Pa se vrati na bijelu kulu,
Pa materi svojoj kazivaše:
„Kakav junak u avliju dodje,
„Takvog, majko, ni vidjela nisam:
„Ja kakva je stasa i obraza!
„Baš je ljepši od svake djevojke.
„Već ću li me, draga nano moja!
„Ako junak bude na konaku,
„Pitaj, mati, dobroga junaka,
„A je li se do sad oženio.
„Ako Bog da i sreća donese,
„Te s' ne bude jošte oženio,
„Ja ću mlada baš za njega poći,
„Jal' za njega, jal' već ni za koga.“
Majka Angji onda progovara:
„Bre ne hiti, moja kćeri draga!
„Dok vidimo, tko je i odkud je,
„Što li idje tako po svijetu.“
Za tim malo bješe postajalo,
Al' evo ti Smiljanić-Ilije,
I on vodi kićene svatove:
Zdravo prošli Prologa planinu,
Jer im nisu ništa učinili,
Kad neimade lijepe djevojke.
Mukom idu kićeni svatovi,
Nit pjevaju, nit puškaraju,
Barjaktari savili barjake;
Jere misli Smiljanić Ilija,
Da je veće Mara odvedena;
Za to smirom svatove provodi,
Nije lasno doći bez djevojke!

Digitized by Google

Kad Ilija dodje u avliju,
Pred njega je Angja iztrčala,
Ne pita ga: „Kako si mi brate?“
Već mu odmah riječ progovara:
„A ću li me, moj bratę Ilija!
„Odkada si kulu načinio,
„'Vaki junak nije dohodio,
„Moj Ilija na bijelu kulu;
„Ja ga takvog nisam ni vidjela,
„Ni njegova stasa ni obraza:
„Ljepši junak od svake djevojke!
„Već Ilija, brate od matere!
„Molim ti se, kako bratu mome,
„Da me dadeš ovome junaku;
„Ako li me njemu dati nećeš,
„Neka znadeš, živa bit' ne mogu.“
Kad Ilija sestru razumio,
Odmah ti se bješe dosjetio
Da je glavom Mare Gjurkovića,
Pak Angjuši sestri progovara:
„Angjelijo, moja seko draga!
„Nije ono momak jabandžija,
„Već je ono lijepa djevojka,
„Po imenu Mara Gjurkovića.“
Tad Ilija grlom podvikuje:
„Braćo moja kićeni svatovi!
„Vi pjevajte i puške bacajte,
„Evo nama lijepe djevojke!“
Tu Ilija odvede djevojku,
Odvede je u bijelu crkvu,
Pa je vjenča sebi za ljubovcu;
Lijep porod s njome porodio:
Dvije kćeri i četiri sina;
U mladosti kćeri poudao,
U starosti sine oženio.

Ženitba Milića barjaktara.

Mili Bože, čuda velikoga!
Kad se ženi Milić barjaktare,
On obidje zemlje i gradove
Od iztoka paka do zapada,
Prema sebi ne nadje djevojke:
Glavit junak svakoj manu nadje,
Ženitbe se proći hotijaše.
No da vidiš čuda iznenada!
Jedno jutro u svetu nedjelju
Poranio Milić barjaktare
Na jutrenje Milješevci crkvi.
Pred crkvom ga namjera namjeri
Na junaka vojvodu Maleta:
Od bijela Kolašina grada,
Pa govori vojvoda Maleta:
„Oj Boga ti, Milić-barjaktare!
„Ti obidje zemlje i gradove
„Od iztoka paka do zapada,
„A po ćudi ne nadje djevojke;
„No ti hoću jedno čudo kazat':
„Eno za te ljepote djevojke
„U Zagorju, ukraj mora sinja,
„U onoga Vida Maričića;
„Čudo ljudi za djevojku kažu:
„Tanka struka, a visoka stasa,
„Kosa joj je kita ibrišima,
„Oči su joj dva draga kamena,
„Obrvice s mora pijavice,
„Sred obraza rumena ružica,
„Zubi su joj dva niza bisera,
„Usta su joj kutija šećera;
„Kad govori, kan' da golub guče,
„Kad se smije, ka' da biser sije;
„Kad pogleda, kako soko sivi,
„Kad se šeće, kao paunica;
„Pobratime, sva ti je gizdava,
„Daleko joj vele druge nije,
„A Vide je krasan prijatelju,
„Prema tebe, prema doma tvoga;
„Sva je slika, mio pobratime!
„A i Vidu nije za te krivo,
„Bez rieči dat će ti djevojku;
„Nit' je prosi, ni jabuke daji,
„Već ti kupi kićene svatove,
„Pak ti idi Vidu po djevojku.“
To Miliću odmah drago bilo,
Pa iz crkve ode dvoru svome,
Te on kupi kićene svatove
Po svoj Bosni i Hercegovini
I po Župi i Kotaru ravnom:
Sve junake, mlade neženjene,
Dobre konje prije nejahane.
Kuma kumi Jankovića-Stojana,
Starosvati Pivljanina Baja,
A djeveri Mandušića Vuka.
Kad je Milić svate sakupio,
Diže svate, ode po djevojku.

Digitized by Google

Kad su bili pram' Vidovu dvoru,
Na prozor se Vide naslonio;
Pa kad vidje kićene svatove,
Sam je sobom Vide govorio:
„Mili Bože, lijepih svatova!
„Čiji li su, kud će po djevojku?“
U riječi, koju besjedio,
Pred dvore mu svati dojezdiše,
Mladoženja riječ prihvatio:
„Mili taste, Vide Maričiću!
„Moji svati sa Hercegovine,
„Potegli smo na Boga i sreću
„A po tvoju kćercu Ljeposavu.“
To je Vidu vrlo milo bilo,
Pa podviknu svoje vjerne sluge:
„Sluge moje, otvorajte vrata!
„Svatovima konje prihvatite,
„Vodite jih u podrume donje,
„Mile goste na bijelu kulu.“
Gospodara sluge poslušaše,
Otvoriše na avliji vrata,
Pod gostima konje prihvatiše,
Konje vode u podrume donje,
Mile goste na bijelu kulu.
Poštu čini Vide Maričiću,
Časti svate tri bijela dana,
Dok navrši, što je kome drago.
Kad četvrto jutro osvanulo,
Dva su brata sestru izvodila;
Ja kakva je cura Ljeposava!
Kroz marame zasijalo lice,
Svatovima oči zasjenile,
Od gospodskog lica i odiela;
Svi svatovi nikom ponikoše,
I u crnu zemlju pogledaše,
A od čuda lijepe djevojke.
No govori curi mladoženja:
„Oj punice, djevojačka majko!
„Ili si je od zlata salila,
„Ili si je od srebra skovala,
„Ili si je od sunca otela,
„Ili ti je Bog od srca dao?“
Zaplaka se djevojačka majka,
A kroz suze tužno govorila:
„Mio zete, Milić-barjaktare!
„Niti sam je od zlata salila,
„Niti sam je od srebra skovala,
„Niti sam je od sunca otela,
„Veće mi je Bog od srca dao:
„Devet sam jih takijeh imala,
„Osam jih je udomila majka,
„Ni jedne jih nije pohodila,
„Jer su jadne roda urokljiva,
„Na putu jih ustrijeli striela.“
Kroz plač zeta punica dariva:
Dariva ga zlaćenom košuljom;
Al' da vidiš i čuda i hvale!
Kakva dara taste zetu daje;
Gizdava mu poklonio vranca,
Vranca konja, bez svake biljege;
A na vrancu čultan do koljena;
Čisti skrlet zlatom izvezeni,
Zlatne kite biju po kopitim';
Bojno sedlo od šimšir-drveta,
Šimšir sedlo srebrom okovano,
Na oblučju kamen sija dragi.
O oblučju gospodsko oružje:
S jedne strane sablja okovana,
S druge strane šestoper pozlaćen;
Zauzdan je uzdom pozlaćenom:
Njime zeta svoga darivaše.
Najbolji mu šure poklon daju,
Najboljije, najžešćijeh jada,
Svoju seku šure zetu daju,
Baš sestricu curu Ljeposavu.
A kad Milić dara prihvatio,
Konja jaše, konj mu poigrava,
A zvekeće sablja o bedrici,
A žubore puca na prsima,
Na kalpaku trepeće mu perje;
Nije šala onaka djevojka!
Nije šala onakovi darovi!
Podiže se kita i svatovi,
Razviše se svileni barjaci,
Zasviraše svirke svakojake,
Udariše jasni talambasi,
Začuše se svatske davorije,
Stade bahat surih bedevija,
Otidoše s Bogom putovati.
Kad su bili gorom putujući,
Stiže urok na konju djevojku,
Pa govori do sebe djeveru:
„O djevere, Mandušiću Vuče!
„Zazor meni u te pogledati,
„A kamo ti s tobom govoriti,
„Al nagoni muka na nevolju.

Digitized by Google

„Kaži kumu, kaži starom svatu
„Nek ustave sure bedevije.
„Neg ugase svirke i popjevke,
„Uz jelike prislone barjake,
„Nek me skinu sa dobra konjica,
„Nek me spuste na zelenu travu;
„Ljuto me je zaboljela glava,
„Jarko mi je omrznulo sunce,
„A crna mi zemlja omilila,
„Bog bi dao, te bi dobro bilo!“
Cvili pišti djever do djevojke:
„Stani, kume, stani, stari svate,
„Stani, pobro, Milić barjaktare!
„Ustavite svirke svekolike,
„Ugasite svatske davorije,
„Uz jelike prislonte barjake,
„Da skinemo sa konja djevojku:
„Ljuto tuži moja mila snaša,
„Ljuto ju je zaboljela glava,
„Jarko joj je omrznulo sunce,
„A crna joj zemlja omilila,
„Bog bi dao, da bi dobro bilo!“
Tad stadoše kićeni svatovi,
Ustaviše svirke i popjevke,
Djever skide sa konja djevojku,
Pa je spusti na zelenu travu,
On je spusti, ona dušu pusti.
Svi svatovi grozne suze liju,
A najviše Milić barjaktare;
Mladoženja jadan naricao:
„Zaručnico, mlada Ljeposava!
„Tu li tebe sudjen danak nadje!
„Ni kod moga, ni kod tvoga dvora,
„Ni kod moje ni kod tvoje majke,
„Već u gori pod jelom zelenom!“
Sastaše se kićeni svatovi,
Sabljama joj skrinju satesaše,
Nadžacima raku izkopaše,
Sahraniše lijepu djevojku,
Odkuda se jasno sunce radja;
Posuše je grošim i dukatim';
Čelo glave vodu izvedoše,
Oko vode klupe pogradiše.
Posadiše ružu s obje strane:
Tko j' umoran, neka se odmara;
Tko je mladjan, nek se kiti cvićem,
Tko je žedan, neka vodu pije
Za dušicu lijepe djevojke.

Još nariče Milić barjaktare:
„Čarna goro, ne budi joj strašna!
„Crna zemljo, ne budi joj težka!
„Vita jelo, pusti širom grane,
„Načini mi zaručnici hlada;
„Kukavico, rano je ne budi.
„Neka s mirom u zemlji počiva!“
Svatovima jošte riječ kaže:
„Braćo moja, kićeni svatovi!
„Hajte, braćo, da mi putujemo,
„Hajde svaki, kako koji može,
„A ja idem, kako konjic može
„Mojoj staroj na utjehu majci.“
Digoše se s Bogom putovati,
Svaki ide, kako koji može.
Milić ode, kako konjic može.
Daleko ga ugledala majka,
Malo bliže predanj izšetala,
Konja grli, a Miliča ljubi:
„Čedo moje, Milić-barjaktare!
„Gdje su svati, gdje ti je djevojka?
„Vodiš li mi zamjenicu, sine,
„Koja će me jutrom zamjenuti,
„Dvor pomesti, vode donijeti,
„Poredjati gospodske stolove?“
Al' besjedi Milić-barjaktare:
„O starice, moja mila majko!
„Idu svati, ne vode djevojke:
„Ostala je tvoja zamjenica,
„Ni kod moga, ni kod svoga dvora,
„Ni kod moje, ni kod svoje majke,
„Do u gori pod jelom zelenom!
„No starice, moja sladka majko,
„Brzo trči dvoru bijelome,
„Pa mi steri mekanu postelju,
„Ni dugačku, ni vrlo široku,
„Jer ti dugo bolovati neću.“
Proli suze Milićeva majka,
Povrati se dvoru kukajući,
Brže stere mekanu postelju,
Ni dugačku, ni vrlo široku.
Kako dodje Milić barjaktare,
On se spusti na meku postelju;
Dok se spusti, on dušu izpusti.
Dok dodjoše kićeni svatovi,
Dotle s' Milić mrtav naležao:
Kad to vide kićeni svatovi,
Naopako koplja okrenuše,

Digitized by Google

Naopako kolo povedoše,
Žalostivu pjesmu zapjevaše;
Sabljama mu sanduk satesaše,
Nadžacima raku izkopaše,
Saraniše Milić-barjaktara,
Kuda jarko smiruje se sunce.
Osta jadna samohrana majka;
Ona kuka, kako kukavica,
A prevrće, kako lastavica;
Ona ide svomu vinogradu,
Kosu reže, pa vinograd veže,
Suze lije, čokote zalieva,
„Vinograde, mili rukosade!
„Tko je tebe meni zasadio,
„Nikada te veće brati neće!“
Kada bude na zahodu sunce,
Tad izlazi Miličeva majka,
Pa govori, a za suncem gleda:
„Blago meni i do Boga moga!
„Blago meni, eto sina moga!
„Eto g' majci, gdje iz lova ide,
„Nosi majci lova svakojaka!“
Ne bi sina, ni od sina glasa,
Kada bude na iztoku sunce,
Izilazi Miličeva majka,
Sunce gleda, paka progovara:
„Blago mene, eto mi snašice!
„Ide s vode, nosi vode hladne,
„Hoće mene staru zamjeniti!“
Ne bi snahe, ni od snahe glasa,
Veće majka kuka od žalosti,
Kuka tužna, kako kukavica,
A prevrće, kako lastavica;
I kukat će do sudjena dana!

Dorat Alije Cetinskoga.

Konja goni od Cetine Ale,
Od godine do sedam godina';
Al' se Ale biše zadužio,
Dok je dobra doru odgojio;
Mislio se i mislio Ale,
Kako bi se duga odužio?
Sve se misli, na jednu smislio,
Pak posjede debelog dorina,
Ter poleti ka biloj Udbini,
Da prodade dobra konja svoga,
Nebi li se duga odužio.
Kad je doša' na Udbinu kletu,
Pitaju ga Udbinjani Turci:
„Koja cina na debelu dori!“
Al' besidi junak od Cetine:
„Mala cina pet stotin cekina'.“
Turci daju do trista cekina',
Neda Ale za to blago konja;
Već se baca na debela doru,
Pak se vrati u Cetinu ravnu.
Kad je doša' bilom dvoru svomu,
Al prid dvorom momče knjigonošće,
Pita njega mladjeni Alija:
„Odklen jesi, neznana delijo?“
Odgovara momče knjigonošće:
„Ja ti jesam od mutne Neretve.“
Ter mu daje listak knjige bile,
Knjigu štije od Cetine Ale,
Knjigu štije, a na nju se smije;
Jer je knjiga od lipe divojke,
Lipe kćerce Pilipović bega;
U knjizi ga lipo pozdravljaše,
Pozdravljajuć ter mu govoraše:
„Čula jesam, a vidila nisam,
„Da si dobra konja odgojio;
„Do sad me je moj mili babajko,
„Do dva puta na obdulju meća',
„Oba me je puta odnosio,
„Crni Arap, da ga Bog ubio!
„Već te molim, od Cetine Ale,
„Poteži se ka mutnoj Neretvi;
„Rok nedilja prvi ponediljak,
„Treći put ću biti na obdulji.
„Ne bi li ti Bog i sriča dali.
„Da ti treću obdulju odneseš,
„I odvedeš kićenu divojku
„K tvomu dvoru u Cetinu ravnu!“
Kad je Ale knjigu proučio,
Odmah sprema debela dorina,
Pak otidje ka Neretvoj mutnoj.
U Vrgorcu noć ga uhvatila,
Pak dolazi k mladoj krčmarici,
Da bi kod nje konak učinio.
A kad li je danak osvanuo,
Nejma Ale pare ni dinara,
Da on plati mladoj krčmarici;
Već ostavlja dvi breškinje male,
Dok se vrati od mutne Neretve.

Digitized by Google

Odtolen se junak uputio.
Kad je bio blizu polja ravna,
Od Neretve grada bijeloga;
On ugleda devet biljarica';
A kad ih je junak upazio,
Bisnoga je doru razljutio,
Ki od bisa u nebesa klisa,
Preko momka pinu prebacuje,
Izpod sebe kaldrm izbacuje.
Gledale ga mlade biljarice,
Glodate ga, ter su besidile:
„Ala konja i boljeg junaka!"
Kad je momče k njima dolazilo
Božju im pomoć nazivalo!
„Božja pomoć, mlade biljarice!"
„Da si zdravo, neznana delijo!"
Besidi im od Cetine Ale:
„Ej Boga vam, devet biljarica',
„Dodajte mi jedno vidro vode,
„Jerbo sam vam vrlo ožednio."
Tad se skoči jedna biljarica,
Lipa kćerca Pilipović bega,
Pak mu daje jedno vidro vode;
A kad mu je vode dodavala,
Niz obraz je suzam oborila.
Besidi joj junak od Cetine:
„Što je tebi, mlada biljarice?
„Koja ti je cviliti nevolja?
Odgovara mlada biljarica:
„Prodji me se, neznana delijo:
„Dvaput jesam na obdulji bila,
„Oba me je puta odnosio,
„Crni Arap, mrtav osvanuo!
„Poslala sam momče knjigonošče,
„Tamo doli na Cetinu ravnu,
„Ka nekomu od Cetine Ali.
„Čula jesam, a vidila nisam,
„Da je dobra konja odgojio;
„Ne bi li mu Bog i sriča dali,
„Da uteče crnomu Arapu.
„I dobije mene na obdulji;
„Lip bi šićar junak zadobio!"
A kad li ju Ale razumio,
Mašio se u džep od dolame.
Ter izvadi listak knjige bile,
I daje ga mladoj biljarici.
Kad je ona knjigu razgledala,
Aliji je tiho besjedila:
„Ajd' Alija, draži od očiuh!
„Pak timari sebe i dorina."
Al djevojci Ale odgovara:
„Nejmam para', mladjena divojko,
„Da timarim sebe i dorina."
Al se maša mladjena divojka,
Mašila se u skut od dolame.
Pak izvadi trideset madžarlija',
Pak ih daje od Cetine Ali:
„Ajde, Ale, ka Neretvi gradu,
„Pa timari sebe i konjica;
„Al kad budeš u Neretvi biloj,
„Izpod kule starca babe moga,
„Izać hoće ostario babo,
„Kupovat će izpod tebe doru;
„Ne daj, Ale, za nijedno blago."
Odtolen se junak uputio;
A kad dodje ka mutnoj Neretvi,
Blizu kuće Pilipović bega,
Bisnoga je doru razljutio.
Ugleda ga Pilipović beže,
Prid momka je odmah izletio,
Pod oglavom doru uhvatio,
Pak je Ali tiho besidio:
„Stani malo, neznana delijo!
„Hoćeš prodat dobra konja svoga?"
Odgovara od Cetine Ale:
„Ne dam dore za nijedno blago."
Al' kada mu dodijšo biše,
On zapita biljadu dukata',
Veli njemu Pilipović beže:
„Steri, momče, divan kabanicu,
„Da ti brojim grošc i dukate."
Al' je doro glavu naslonio
Gospodaru na junačko rame,
Ter na njega suzam oborio.
Obazdri se mladjeni Ale,
Ter ugleda doru debeloga,
Groznim suzam gdi je oborio,
Skoči junak na noge lagane,
Pak je begu tiho besidio:
„Ne dam dore za nijedno blago."
Al govori Pilipović beže:
„Ej Boga ti, jedno momče mlado!
„Bi l' se moga' u se pouzdati,
„Da ti sutra obdulju odneseš,
„Na obdulji jedinu mi kćercu?"
Odgovara Ale od Cetine:

Digitized by Google

„Ja bih sutra odnio obdulju,
„Ali neimam pare ni dinara
„Da timarim sebe i konjica.“
Kad je beže njega razumio,
On se maša u skut od dolame,
I izvadi dvadest nadžarlija',
Pak ih daje Ali od Cetine:
„Ajde, momče, doli u mehanu,
„Pak timari sebe i konjica.“
A kada je danak osvanuo,
Eto t' idje trideset Turaka',
Medju njima crni Arapine,
A na onoj sivoj bedeviji;
Bisna li je, ostala mu pusta!
Pak odoše nasrid polja ravna,
A za njime od Cetine Ale.
Kad su došli na dno polja ravna,
Tu se turci lipo urediše;
Kad rekoše, onda poletiše.
Najprvi je crni Arapine,
A za njima svi trideset turaka.
Još Alija svoga doru voda;
Dosta bihu puta učinili,
Tad se Ale baci na dorina,
I poleti ka 'ono lastavica,
Pak pristiže sve tridest Turaka'
Još i onog crnog Arapina;
Al' je Arap njemu besidio:
„Ej Boga ti, neznana delijo!
„Ludo ti ćeš izgubiti glavu,
„Sve četri ti ploče konju pale,
„Iz kopita crna krvca liva.“
Kad je Ale njega razumio,
On se baca na zelenu travu,
I oblazi do četiri ploče,
Tvrdje ploče, neg' su prije bile.
Opet skače na dobra konjica,
I pristiže crnog Arapina;
Al' mu Arap opet besidio:
„Ludo ti si, jadno momče mlado!
Još ćeš ludje izgubiti glavu;
„Dori su ti svi kolani pukli.“
Opet Ale na zemljicu skače,
I oblazi dorine kolane,
Svi kolani ka' i prije bili.
Blizu Arap cure doletio;
Kad g' ugleda mladjena divojka,
Ona ciknu ka 'no zmija ljuta:
„Gdi si sada, od Cetine Ale!“
Opet Ale na dorina side,
Ošinu ga trojstrukom kandžijom,
I pristiže crnog Arapina,
Prvi dojde do divojke mlade.
Tad se skoči mladjena divojka,
I donese uzdu, svu od zlata,
Pak ju meće na dobra dorina.
U to doba Arapina crni,
A na onoj sivoj bedeviji,
S bedevije na zemlju skočio,
Udri koplje u zelenu travu,
Zanj priveže sivu bedeviju,
Pak dolazi do divojke mlade;
I onoga od Cetine Ale,
Pak je Ali tiho besidio:
„Prodaj, momče, debela dorina.“
Odgovara od Cetine Ale:
„Ne dam dore za nijedno blago.“
Tada Arap sablju povadio,
Dorinu je glavu odsikao.
Čiči, plače, gizdava divojka,
Ljubi dori glavu s obje strane!
Al govori mladjeni Alija:
„Muč', ne plači, gizdava divojko,
„Bedevija doru ozdribit će.“
Pak povadi ćordu od bedrice,
Arapa je na pol presikao,
Pak priveže sivu bedeviju,
Baš za one od zlata kočije,
I otidje na Cetinu ravnu,
I odvede kićenu divojku,
I uzanju do dvie olbe blaga.
Kad je doša' ka Vrgorcu gradu,
Uprav onoj mladoj krčmarici,
On izkupi do dvi puške male,
Pak s odtolen junak uputio,
Pivajući i popivajući,
Zdravo dojde u Cetinu ravnu.
Ovo j' davno na Krajini bilo,
Onda bilo, sad se spominjalo,
A mi, braćo, zdravo i veselo!

Digitized by Google

Mihat Tomić odmeće se u hajduke.

Bože mili, na daru ti hvala!
Liepo ti je Duvno polje ravno:
Po njem raste bjelica pšenica,
Konjska hrana, zelena travica.
Zaludu mu sva ljepota bila,
Jer su turci polje pritisnuli,
U svoj begluk njega prisvojili,
Ponajviše Jabuku livadu, [1])
Liepu ravan Tomića Mijata.
Begluk kupi Suzica kadija,
Silno ture od Županjca grada,
Dvie stotine mladih kosioca,
A pred njima hitrog kosabašu,
Glavom, brate, Tomića Mijata.
Svi se kosci rano sakupili:
Kose klepću, pa ih oštre brusom,
Zarediše jedan do drugoga.
Svi se čude, što Mijata nejma!
Malo vrieme, a za dugo nije,
Pomoli se Tomiću Mijate,
Pa koscima Boga nahvalio,
Oni njemu liepo prihvatili.
Ne prihvaća Murate subaša,
Već on trže iz sagrije ćordu,
Pa Mijatu krko progovara:
„Bre, džidijo! vlašče neoprano,
„Turski begluk u tebe je šala?“
Sabljom mahnu, htjaše odsjeć glavu.
Hitar se je Miho dogodio,
Skokom skače, za šaru se hvata; —
Puče šara, pogodi Murata
U zlo mjesto, gdje mu srce kuca;
Pade ture glavom bez uglavja;
Gdje je palo, tu je i ostalo.
A zaviknu Tomiću Mijate;
„Stan' te kosci! ne koste livade,
„Jabuka je moja djedovina;
„Doka mene u životu bude,
„Da vidimo, tko smije kositi?
„Tko je junak, neka za mnom idje,
„Evo njima haran harambaša.“
Ode Miho u Vran, u planinu;
Liepo družtvo sebi sakupio,
Sve po izbor Duvnjake junake,
Kojim nije žao poginuti;
U koga je kuća kabanica,
Male puške bratac i sestrica,
Duga šara i otac i majka,
I koji se ne boje turaka,
Često idju noćom do Županje,
Plieno gone, liepo robje vode,
Za njeg išću mito svakojako,
Ponajviše groše i dukate.
Ljuto cvile turkinje gospoje,
A proklinju Suzicu kadiju,
Što ne hvata Mije haramije,
I ne sieče njegove družine.
Ta se tužba do kadije čula,
Pa on pušća dva mlada telala,
Da telale od jutra do mraka:
„Nije l' koga porodila majka,
„Da otidje u Vran, u planinu
„I uhvati guju šarovitu,
„Jal' uhvati, jal donese glavu?
„Liepo bi ga kade nadario:
„Dao bi mu Mihinu livadu,
„I robinju njegovu sestricu;
„Uz robinju plemenitu Fatu
„Kćercu svoju liepu jedinicu;
„Uza kćercu tri stotin' dukata.
Sve delije u Županjcu bile,
Sebe hvale i svoje oružje,
Svaki hoće uhvatiti Mihu
Ta se hvala po daleko čula,
To začuo Tomić u planini.
Sjedi Miho u pećini stieni,
Svojim družtvom hladno pije vino.
Kad se junak vina ponapio,
Pa mu vince udrilo u lice,
Družini je svojoj besjedio:
„Pijte, braćo, do zahoda sunca;
„Noćas valja nama četovati,
„Do Županjca biela sahoditi,
„Našeg kadu liepo pohoditi,
„Da mu platim begluk travarinu.“
U hajduka pogovora nejma:
Pripinjanju na kajiš opanke,

---

[1]) I dan danas se zna ona livada, Šuica preko koje teče.

Digitized by Google

Uprtnjače na ramena torbe,
O ramenu tanke talijanke,
A u ruke teške nadžačine.
Sunce zajde a mjesec izajde,
Miho s družtvom u Županjac dodje.
U dobra je doba dolazio,
Po jaciji na dva, na tri sahta.
Sve pospano kano i poklano.
Kuca Miho na avlinskim vratim;
A pita ga tanahna robinja:
„Tko to kuca sada u nevrieme?
„Sve zaspalo na mehku dušeku.“
Progovara Mihat harambaša:
„Ja sam momak iz sela Kongore,
„Sin jedini kongorskoga kneza;
„Izprosio kićenu djevojku,
„Mati daje, otac je ne daje,
„Veće drugom curu preprodaje;
„Skupih svate, ja oteh djevojku.
„Došô jesam do našeg kadije,
„Dat ću njemu trie madžarlije,
„Pet ovnova i pet jalovica,
„Nek nas vjenča dobar efendija.“
Sve robinja efendiji kaže.
Lakome su oči pri pogači —
On hajducim otvorio vrata.
Sagleda ga Mihat harambaša,
Pa kadiji oštro progovara:
„Ej turčine! vlaška izjelice!
„Ti si raju poslo u prosjake,
„Mene Mihu medju gorske vuke,
„Tebe Miho svetcu Muhamedu.“
Mahnu sabljom, odsječe mu glavu,
Porobi mu, što se naći može;
Zarobi mu kćercu jedinicu,
A izbavi tužnu robinjicu,
Seku svoju Marjanovu majku;
Žene njemu pogubiti ne htje,
Nek mu ona na mezaru kleči,
Boga moli za njegovu dušu.
Odtalen se Miho podignuo,
Četu vodi u zemlju kaursku,
Pokrstio plemenitu Fatu;
Bila Fate, a sada je Kate,
A vjenča je sebi za ljubovcu.
Pir činili družtvo veselili,
Sve u strahu Boga velikoga.
Lipa Kate u Primorju stala. [1])
A vojno se po planini šeta,
Turke sieče, a uciene prima,
Novce šalje u Primorje Kati,
Nek se kiti, nek se Mihe siti;
Kada Miho u Primorje sidje
Da zateče piva izobila,
Tanka ruha i bijela kruha.
Braćo moja, istina je bila,
Odkada je zapjevala vila,
Nije majka rodila junaka,
Ni u četu junačku spremila,
Kô što spremi Tomić Mihovila.
Mnoge junak on pogubi turke,
Doka svoje okrvavi ruke;
Strah zadade djetci u bešici,
On ucvili mnoge udovice,
I razstavi brata od sestrice.

Tomić Mihovio u Tešnju.

Odvrže se Tomić Mihovile
U hajduke u Vranić planinu.
Boga moli Tomić Mihovile,
Da mu rano grane pramaljeće,
Da se gora zaodije listom,
A gajevi zelenijem cviećem.
Što molio Tomić Mihovile,
Što molio, to i domolio,
Jer mu rano svanu pramaljeće
I gora se okitila liščem.
Kad' se Miho gore dohvatio,
Opet Miho Bogu se molio,
Da mu dade njekoliko druga',
Da on može s njima četovati,
Četovati i hajdukovati.
Pa maleno vrime postanulo,
Kada dodje svetac Jurjev danak,
A on steče do dva dobra druga:
Jedno junak Sava od Posavja,
A drugo je lagan Marijane,
Treći junak crni Arapine. —

---

[1]) Makarskomu.

Digitized by Google

Kad se Miho družtva dohvatio
Družini je svojoj besjedio:
„Ej družino, moja braćo draga!
„Nerodjena kolik i rodjena,
„Evo smo se, braćo, sastanuli,
„Sastanuli u gori zelenoj,
„Četovati i hajdukovati;
„Dajte, braćo, da se poslušamo,
„Bez posluha nije četovanja,
„Četovanja nit' hajdukovanja;
„Dajte, braćo, da mi izberemo
„Jednog brata izmedju družine,
„Koji će nas liepo upravljati,
„I mi njega svi liepo slušati
„Ako sretni mi mislimo biti."
A kad družtvo Mihu razumjelo,
Svi jedinokupno povikaše:
„Ti nek' si nam, Miho, četovodja!
„Četovodja i naš arambaša,
„Rado ćemo svi tebe slušati,
„Naše glave za te izgubiti."
A kad Miho družtvo razumio,
Tad družini svojoj besjedio:
„Dajte, braćo! da se poslušamo,
„Da junačku sreću okušamo,
„Sad mi kaž'te pravo po istini:
„Zna li koji gdje dobra šićara,
„Dobra ruha, a boljeg oružja,
„I kićene junačke odjeće,
„Što bi moglo biti za družinu?"
Tad besjedi crni Arapine:
„Arambaša, Tomić Mihovile!
„A ja znadem ćara i šićara,
„Dobra ruha, a boljeg oružja,
„A pri tome dosta pusta blaga,
„Dosta blaga žutijeh dukata',
„Amo gorje u Tešnju ravnome,
„U nekoga Tešnjanin' Alije.
„U njeg' ima nebrojena blaga,
„I imade sedam ječerama',
„Sve s tocima i još s jelecima;
„Pa imade pet ćifta pušaka'
„Sve su njemu u srmu zavite,
„Sve imadu polu zakovanu
„Koja valja stotinu dukata'.
„I imade zelenu dolamu,
„Koju no je skoro sakrojio,
„Na dolami trideset putaca',
„Svako mu je od tridest dukata';
„A koje mu puce pod grjoce,
„Ono samo od trista dukata.
„Ono mu se na burmu okreće,
„S njime junak hladno vino pije,
„Kad no s družtvom ide po četama."
A kad ga je Miho razumio,
Arapinu Miho besjedio:
„Bogom brate, crni Arapine!
„Bi l' se mogla porobiti kula?
„I kako bi kulu porobili?" —
Arapin mu riječ progovara:
„Arambaša, Tomić Mihovile!
„Ako hoćeš mene poslušati,
„Lasno ćemo kulu porobiti:
„Mi hajdemo putu na razkršće,
„Zasjedimo staze i bogaze,
„Pa čekajmo do dva do tri dana,
„Eda nama Bog i sreća dade,
„Ter izadju mlade pašajlije,
„I s njih ćemo odoru svlačiti,
„S njih svlačiti, na se oblačiti;
„A njihove konje pojahati,
„Ići ćemo Tešnju bijelome,
„Na konake Tešnjanin Aliji,
„Pa što nama Bog i sreća dade." —
A kada ga družtvo razumilo,
Sve je družtvo tome kail bilo,
Pa što rekli, ono učinili,
I odoše drumu na razkršće
Pa čekaše do dva do tri dana;
A kad treće jutro osvanulo,
Dobra im se sreća ukazala;
Jer eto ti četri pašajlije,
I pred njima mladjan delibaša.
A kada ih Tomić ugledao
Družini je svojoj besjedio:
„Družinice, moja braćo draga!
„Vi padnite pokraj druma puta,
„Pokraj puta za jele zelene,
„Ja ću junak za studenu stienu,
„I tiešćat' ću mlada delibašu.
„A kad pukne moja puška šarka,
„I vi vašim živi oganj dajte
„I tješćite svak po jednog druga,
„Pak što nama Bog i sreća dade."
U junaka pogovora nema,
Svi padoše za jelu zelenu,

Digitized by Google

Tomić Mihat za studenu stienu.
U to doba mlade pašajlije,
Svoje dobre konje razigraju,
A pjevaju pjesme Osmanlinske.
A kad Miho zgodu ugledao,
On poviknu tanko glasovito:
„Stan', predaj se, mladjan delibaša!
„Ti i tvoje četri pašajlije;
„Nebi perje ptice iznijele.
„Nit ćeš uteć, nit izniet' glave,
„Nit' odvesti družinice mlade."
A kad Turci rieč razumjili,
Slabo Turci za šalu da znadu,
Nego konje čizmam obodoše,
A iz pušak' vatru oboriše,
Polećeše preko druma puta
Da uteku, žalostna im majka! —
A kad vidjo Tomić Mihovile,
Da se Turci predat' ne htjedoše,
Svojoj šarr živi oganj dale,
I pogodi delibašu mlada,
Više pasa ukide ga s glasa.
A ostala Mihina družina
Svaki gadja sebi po jednoga,
Pa njihove konje pohvataše,
I njihovu odoru svukoše,
S njih svukoše, na sebe vrgoše,
I njihove konje pojahaše,
Uprav jašu Tešnju na krajinu;
Niko ne zna da su pustahije,
Neg' svak misli da su pašajlije.
Pa kad došli ka Tešnju ravnome,
Preko polja konje razigrahu,
A po turski pjesme zapjevahu,
I tute ih noćca uhvatila,
Uprav idu ka Alinoj kuli:
A kad oni bieloj kuli dodju,
Na avliji zatvorena vrata;
Alkom kuca Tomić Mihovle,
Al na kuli Turčin progovara;
„Tko to kuca alkom na vratima?"
Odgovara Tomić Mihovile;
„Pobratime, Tešnjanin Alile!
„Evo kuca mladjan delibaša,
„A su svoje do tri pašajlije;
„Ovdje nas je noćca sustignula,
„Otvori nam' na avliji vrata,
„Jer hoćemo konak učiniti."
Na ino se njemu ne mogaše,
Neg' otvori na avliji vrata,
Konje meće u dobre podrume,
A njih vodi kuli u odaje.
A kad malko vrieme postajalo,
Počeše im večer' postavljati;
Tada Tomić stade besjediti:
„Baš turčine Tešnjanin Alile!
„I nije nam stalo do večere,
„Ti ne pitaš, mi ti ne kažemo,
„A vrieme je došlo besjediti
„Znaj turčino, Tešnjanin Alile!
„Da mi nismo mlade pašajlije,
„Ni ja pred njim mladjan delibaša,
„Nego mi smo mladi pustahije,
„A ja pred njim mladi arambaša,
„Arambaša, Tomić Mihovile,
„Već delijo Tešnjanin Alijo!
„Sbori mudro, ne pogni ludo,
„Iznesi nam sedam jelenama
„Sve s tocima i još s jelenima,
„Nemoj der se, ture, prevariti,
„Nemoj koju meni zakloniti,
„Jer ćemo se ljuto zavaditi!
„Još balijo Tešnjanin Alijo!
„Iznijet ćeš mi pet čifta pušaka,
„Što no su ti u srmu zavite,
„Što 'no svaka pali bez kremena,
„I nemoj se, bolan, prevariti,
„Nemoj koju puška zakloniti,
„Jer ćemo se ljuto zavaditi! —
„Još balijo Tešnjanin Alijo!
„Izniet' ćeš mi palu zakovatu,
„Zakovatu svu u suhu zlatu,
„Što 'no valja stotinac dukata'
„I nemoj se, bolan, prevariti,
„Nemoj der mi pale zatajati
„Jer ćemo se ljuto zavaditi! —
„Još balijo Tešnjanin Alijo!
„Izniet' ćeš mi zelenu dolamu,
„Što no si je skoro sakrojio,
„Što no na njoj trideset putaca,
„A svako je od trideset dukata,
„Još i ono puce pod grjocem,
„Koje no je od dvie litre zlata,
„I što no se na burmu zavija,
„I kojim se hladno vino pije,
„Kada no se ide po četama;

Digitized by Google

„I nemoj se, bolan, prevariti,
„Nemoj koje puce odparati,
„Jer ćemo se ljuto zavaditi. —
„Još balijo Tešnjanin Alijo!
„Izniet' ćeš mi kalpak i čelenke
„Sedam ravnih za njim čelenaka,
„Još i osmo krilo pozlaćeno;
„Nemoj der se, bolan, prevariti,
„Jer ćemo se ljuto zavaditi. —
„Još balijo Tešnjanin Alijo!
„Iznesi mi hiljadu cekina,
„Sve žutijeh hiljadu dukata,
„Svakom drugu po dvije stotine;
„Arambaši četiri stotine;
„Nemoj der se, bolan, prevariti,
„Ludo svoje glave izgubiti,
„Nemoj meni štogod zakloniti,
„Jer ćemo se ljuto zavaditi!"
A kad turčin riječ razumio,
Baš hotijaše zametnuti kavgu,
Svoju ludu izgubiti glavu,
Al' mu ljuba, rodila je majka!
Vjerna bila, i našla se mudra,
Pritrčala, pak mu besjedila:
„Gospodaru, Tešnjanin Alile!
„Ah tako ti i obadva svieta,
„I tako ti pokoj babi bio,
„I tako ti našeg' milovanja,
„I našega u bešici sina!
„Ti ne gubi tvoje ruse glave,
„Niť zameći sada s njima kavgu,
„Neg' ćeš meni izun dopustiti,
„Ja ću s Bogom svaka umiriti." —
Mudre bile Alinice rieči,
Svu su sržbu u njem satišale;
Na ino se njemu ne mogaše,
Nego ljubi izun dopustio,
Te da čini sve što njojzi drago. —
A što čini Alijina ljuba,
A što čini, živa njemu bila!
Ona uze iz bešike sina,
I uzimlje male makazice,
Daje čedo Tomić Mihovilu,
I daje mu male makazice,
I njemu je rieč besjedila:
„O moj kume, Tomić Mihovile!
„Šišaj meni premaleno čedo,
„A tako ti Boga velikoga,
„I tvog krsta sa kojim se krstiš!
„Darovat' ću tebe i družinu,
„Darovati, pa ćeš kail biti." —
Uze čedo u desnici ruku,
A u drugu male makazice,
Pa on gleda crna Arapina,
A Arap mu riječ besjedio:
„Arambaša, Tomić Mihovile!
„Što me gldaš, Bog te ne vidio,
„Udri čedom o zemljicu crnu,
„Od zla roda nek nije poroda,
„Da se robi prebijela kula." —
Ali Mihat srdca milostiva,
Neće junak čedo da pogubi,
Nego gleda Savu od Posavja,
I Sava mu riječ besjedio:
„Arambaša, Tomić Mihovile!
„Šte me gledaš, sreća te vidjela,
„Udri čedom o zemljicu crnu,
„Da se robi prebijela kula."
Ali junak srdca milostiva,
Ni njeg' ne htje junak poslušati,
Nego gleda lagan' Marijana,
A Marijan riječ besjedio:
„Što nas gledaš, Mihat asambaša!
„Nit' nas gledaj, nit' nas u to pitaj,
„Nego čini, kako tebi drago,
„Što učiniš, dobro j' učinjeno." —
Za dugo se Tomić ne mislio,
Neg' ošiša premaleno čedo,
I vraća ga milostivoj majci,
I njozi je riječ besjedio:
„Kumo moja, pametna turkinjo!
„Vrstna ljubo Tešnjanin Alije!
„Evo tebi moje kumče malo,
„Moje kumče, tvoje čedo drago,
„Postavljaj nam sofru i trpezu,
„Da mi s vama večer večeramo,
„A i naše kumstvo potvrdimo."
Bula bila, te čedo primila,
I Mihatu ruku poljubila,
I njemu je riječ govorila:
„Be aferim, junačko koljeno!
„Za dugo se glave nanosio,
„A junačtva dosta počinio;
„Svagda steko sebi prijatelja',
„Junaci te u pjesmam pjevali,
„Dok god bude pjesme i junaka!

Digitized by Google

Pa gospodsku večeru postavi. —
A kada se dobro prihvatiše,
Onda Miho družtvu besjedio,
Da spremaju sebe i konjice,
Jer da im je vrieme putovati.
Tadar bula kumu besjedila:
„O moj kume, Tomić Mihovile!
„Nek ti malo ostane družina,
„Dok' im štogod dara donesemo". —
Ode s mužem u gornju odaju,
Pa iznese gospodske darove,
Baš četiri bogate ječerme,
Sve s tocima i još s jelecima,
Svakom drugu po jednu ječermu;
I iznese pet malih pušaka,
A sve pet su u srmu zavite,
Sve po jedna na svakoga druga,
A Mihatu dvije ponajbolje;
I iznese zelenu dolamu,
I još onu pelu okovanu
I to peškeš kumu Mihovilu;
I iznese pet stotin' cekina,
Svakom drugu po jednu stotinu,
A Mihatu dvije stotinice,
Pa je kuma kumu besjedila:
„O moj kume, Tomić Mihovile!
„I vi do tri Mihatova druga!
„Prim' te darak za veliku ljubav,
„Mali darak kao i najveći,
„Da morete, hodajuć po svietu,
„Napiti se gdjegod rujna vina".
Dare prima Tomić Mihovile,
I svakome drugu svoje dava,
Pa je onda kumi besjedio:
„Kumo moja, bulo plemenita!
„Sretan bio, tko te je rodio,
„I junačkim mliekom zadojio;
„Blago tvome Tešnjanin Aliji,
„Kome no si u sreći dopala;
„I sretno ti u bešici čedo,
„Kojega ćeš mliekom odgojiti;
„Divna t' hvala na lijepu daru,
„Za sad nemam što drugo činiti,
„Neg' ću evo kumče darovati:
„Evo njemu babina dolama,
„A otcu mu pala zakovata,
„A tebika do dviesta dukata,
„Pa ih nosi o lijelu vratu,
„Sve ih nosi, njima se ponosi.
„Sve si stekla, skuplja si od zlata,
„Kad si tako mudra i pametna;
„Ak' mi Bog da i sreća junačka
„Te dočekam balu Sarajića,
„Bolje će te kume darovati,
„Kad se bude opet povratiti". —
To rekoše, pak se razstadoše.
Ode Mihat sa svojom družinom,
Sve niz polje konje igrajući,
I o mudroj buli besjedeći.

Tomić Mihovio i Turci Livnjani.

Vino pije Mijat arambaša,
A u Vranu, zelenoj planini;
S njim ga pije triest i tri druga.
Kad se Mijat nakitio piva,
Brke gladi, družtvu progovara:
„Zdrav', družino, braćo, naokolo!
„Ni u moje, ni u vaše zdravlje,
„Već u zdravlje onoga junaka,
„Koj' će otić kamenome Livnu,
„Nama donit praha i olova,
„Svakom drugu po dobre opanke?"
Sve mu družtvo nikom poniknulo,
U zelenu travu pogledalo,
Pa gledaju kako trava raste
Na zavojke kako djetelina,
Kao dojke u mlade djevojke;
Ali neće Mali Marijane,
Svom daidži u oči gledaše:
„Što ga, dajo, po tudjini tražiš?
„Kad ga sebi uz koljeno hraniš".
A od zemlje na noge skočio,
Pa uprti obramnicu torbu,
Preko sriede šaru prihvatio.
Za njim skače ujče Mihovile,
Pa dozivlje Marijana svoga:
„Marijane! drago dijete moje,
„Ti ne smiješ u Livno otići;
„Skoro jesu izginuli Turci,
„Od onoga kamenoga Livna;
„Na tebi je njihovo oružje:
„Obuko si toke Citarića,
„I ječermu Poprženovića,

Digitized by Google

„Svietle nože bega Vrebkovića,
„I košulju Bojagić Alije,
„Koja biše izkerana zlatom,
„Više zlata, nego biela platna.
„Turci će ti poznati oružje,
„Hoćeš, sine, izgubiti glavu!“
To Marijan haje i no haje;
Ode strmo niz Vran, niz planinu;
Zdravo sidje vrielu Vrbovnibu;
Al izašle livanjske bolije.
Kod vode su igru zametnuli:
Skokom skaču, bacaju kamenom.
K njima dodje mali Marijane,
Po turski im selam nazivaše,
(Svi mu Turci selam prihvatiše)
I njimake rieči besjedio:
„Je li izun baciti kamena?“
Livnjani mu Turci govorili:
„Testir tebi, koliko ti drago“.
Oh! da vidiš malog Marijana;
Gdje prihvati studena kamena;
Jednom baci, malo ne odbaci,
Drugom baci, daleko prebaci,
Mogo bi se junak ukopati, —
Toliko im skoke odskočio.
Pa on podje kamenome Livna,
Za njim dodje crni Arapine;
Do junačke igre dolazio,
I on se je bacio kamenom;
Jednom baci, malo ne dobaci,
Drugom baci, daleko prebaci,
Marijana more ukopati, —
Toliko mu skoka odskočio.
Mučno bilo livanjskim balijam,
Gdje Arape odnese junačtvo,
Poletiše dva harna junaka,
I stigoše Malog Marijana,
Izpod Gradca natrag povratiše:
„Zaludu si, neznan dobar junak,
„Zaludu je na tebi ostalo,
„Ostajalo mejdan i junačtvo:
„Odnese ga crni Arapine“.
Kad Marijane rieči razumio,
Do igre se natrag povratio,
S sebe svlači skrletnu dolamu,
Sve se na njem ugleda oružje;
Ama njemu dobra srića više,
Jer mu Turci ne znaše oružja;
Pa se baci studena kamena;
Prebacio daleko Arapu,
I dobro se more ukopati; —
Toliko mu skoka odskočio.
Milo biše to livanjskim Turcim.
Torbu uprti i ode u Livno
Kad u bielo Livno dolazio,
U Livnu se kolo uhvatilo,
Liepo kolo triest djevojaka,
Pred njima je Bojagića Hajka,
Plemenita na glasu djevojka!
Ja kakva je! ubili je jadi!
Sve je kolo glavom nadhvatila,
A ljepotom kolo začinila;
Kolo vodi, a pjesme izvodi;
Oblake bi s neba primamila,
Kamo l' neki na zemlji junake!?
Kad Marijan curu opazio,
Za njom se je hasik učinio,
Dok s okrenu kolo na okolo,
Hvatio se lijepe djevojke,
S njome junak pjeva i pripjeva.
Sve su kolo izvrgalo više,
Doliš nije momče i djevojče.
Djevojče je iz kamena Livna,
Hajka seka Bojagić Alije;
A momče je iz Vrana planine,
Po imenu diete Marijane.
I biše se vrlo umorio,
Oboje se težko uznojilo.
A kad vidi Mali Marijane,
S sebe skide skrletnu dolamu,
Zasja mu se sve oružje svietlo.
Opazi ga Bojagića Hajka;
Vješa mu se rukam oko vrata,
A zavika iza svega glasa:
„'Vamo te se! Lijevnjaci Turci,
„Evo nami Mihatova druga.
„Evo na njem sve oružje svietlo,
„Pod čim jesu izginuli Turci:
„Evo sjajne toke Citarića
„I ječerma Poprženovića,
„Svietli noži bega Vrebkovića
„A košulja miloga brata moga,
„Koju sam ja svojom rukom vezla“.
„Kada Turci cura razumiše,
Marijana živa uhvatiše;
Svezaše mu ruke naopako,

Digitized by Google

Od lakata do bielih nokata;
Iza nokat' crna krvca liva.
Baciše ga u zidan-tavnicu:
Bućnu voda do svilena pasa;
Sve su po njoj guje i akrapi:
Guje kolju, a akrapi štipju;
Lasice mu ore naustnice.
Tude bišе tri bijela dana.
Ljuto cvili diete Marijane,
Cvileći je momak besjedio:
„Tko ti meni knjigu donosio,
„Da napišem, da Mihatu spremim?
„Dobro bi ga darovao Miho:
„Dao bi mu toke sa prsiju
„I gotovih triest madžarlija".
Al to čuje jedno momče mlado,
Hitro ode u bielu čaršiju,
Pa kupuje divit i kalema,
I hartije, knjige bez jazije,
Marijanu u tavnicu daje.
Kad s' Marijan knjige dobavio,
Knjigu kiti na lievom koljenu:
„Moj daidža! Mihat arambaša,
„Jesam tebi ljuto osužnjio,
„U tavnici u kamenu Livnu.
„Turci jesu vieće učinili,
„Prvi dojde petak, turski svetak;
„Iznit mene na Crljene stiene, [1])
„Pa me biti iz dugih pušaka".
Dade knjigu onome momčetu.
Kad je momak knjigu prihvatio,
Ode čvrsto iz kamenog Livna,
Zdravo dojde u Vran, u planinu;
Mrkla ga je uhvatila noćca.
Kada njemu bio dan svanuo,
Knjigonoša rano poranio,
Za rosice pritraživat traga.
Do dvie, do tri tlake nahodio,
Jednu vučju, a drugu lisičju,
Treću tlaku Mihat arambaše.
Podje momak tlakom u napredak
Mihat sjedi pod jelom zelenom,
Sa svojizih triest dobrih druga:
Pod jelikom tolu postavio.
Njima momak Boga nahvalio,
Pa Mihatu knjigu podkučio.
Knjigu gleda, a suze proliva,
Svu jaziju suzam natopio,
Marijanu besjedio svomu:
„Marijane, drago diete moje,
„Jesam li ti govorio, sine,
„Da se prodješ kamenoga Livna
„I djevojke Bojagića Hajke;
„Tko ne sluša svoga starijega,
„Taj ne sluša ni Boga jednoga,
„On će uviek ludo natrčati".
Knjigu gleda, drugu k Livnu piše,
A na ruke Livnjanima Turcim:
„Čujete li, livanjske balije,
„Pustite mi Marijana moga
I djevojku Hajku Bojagića;
„Kunem vam se i vjeru zadajem!
„Ako mi ga vi pušćat nećete,
„Skupit ću triest arambaša:
„Marka Vuka iza Dubrovnika;
„Zečevića iznad Gorinaća;
„Malog Radu iz ravnih Kotara;
„O podne ću bielu Livnu saći,
„Vaše listom porobiti Livno,
„Vaše bule na oči ljubiti;
„Ne recite, da vam kazo nisam".
Dade knjigu mladu knjigonoši,
I dade mu toke sa prsiju,
I gotovih triest madžarlija. —
Ode momak i knjigu odnese.
Kad je bielu salazio Livnu,
Knjigu dade Livnjanima Turcim.
Misliše se livanjske balije,
I vrlo se biše zabrinule:
Mučno pušćat guju iz procipa,
Tursku vjeru za nevjeru dati,
Još mučnije vuka dočekati.
Sve misliše, na jednu smisliše:
Iz tavnice njega izvadiše;
Opremiše kičenu djevojku;
Dadoše je Malom Marijanu.
Spremiše mu triest pratioca,
Pratioca, Livnjana Turaka,
Da ga prate u Vran, u planinu.
Kad su Turci u Vran izhodili,
Marijana zdravo dopratiše.
Mihat ih je liepo dočekao:

[1]) Stiene nad Livnom; tako se i danas zovu.

Digitized by Google

Sve im metnu noge u falake,
Svakom dao po trideset štapa.
Odtalen se Turci povratili
I odoše kamenome Livnu.
Ode Mihat u selo Rakitno
I odvede glavitu djevojku;
Tu je liepo pokrstio fratre,
I vjenčao za Marijana Malog.
Pir činili za petnaest dana,
Sve ovnove kolju i volove,
Izobila vina rumenoga,
I rakije triput prepicane.
Onda bilo, kadno se činilo,
Kadno biše u Bosni junaci,
Strah zadaše nevjeram Bošnjacim.

Smrt Tomića Mihata.

Divan čini care u Stambolu:
Sve mu lale po divanu stale;
Care dije agam agaluke,
A pašama dieli pašaluke,
Spahijama potvrdi berate.
Sahidiji care govorio:
„Sahidio, moja lalo mila!
„Digni, paša, svoju tevabiju,
„Hajde paša, na Bosnu ponosnu,
„Ti ćeš mojom Bosnom upraviti".
A veli mu paša Sahidija:
„Čestit care, iza gore sunce!
„Bogu hvala! a i tebi hvala!
„Nemoj mene Bosni kalovitoj!
„Nemogu ti Bosnom upraviti;
„Jer na Bosni dvie paše imadu:
„Na Sarajvu paša Smahil paša,
„A na ravnom Duvnu i Lijevnu,
„Onda kažu Mihat arambašu".
Govori mu care gospodine:
„Sahidija! sve moje uzdanje,
„Der podigni svoju tevabiju,
„Valja t' sići na Bosnu ponosnu;
„A evo ti dva katal fermana,
„Te pogubi dvi paše bosanske".
Al se paši na ino ne može,
Već podiže svoju tevabiju;
Ode vezir na Bosnu ponosnu.
Dan po danak, bieloj Bosni dodje,
Dodje paša šeher Sarajevu.
Neće paša pasti u Sarajvo,
Veta prodje šeher Sarajevo,
Na gorici pope čadorove,
Pa doziva mlade Sarajlije;
Liepo ih je paša dočekao,
Pod čadorom mjesto načinio;
Kavu piju, eglenišu liepo.
Reče njima paša Sahidija:
„Sarajlije, sivi sokolovi!
„Jeste l' mukti Bogu velikomu
„I carevom bielome fermanu?"
Rekoše mu mlade Sarajlije:
„Gospodine, paša Sahidija!
„Mi smo mukti Bogu velikomu
„I carevom bielome fermanu,
„A i tebi, paša gospodine",
Sahidiji vrlo milo bilo,
Zagrnu im ćurke i binjiše;
Pa odoše u šehr Sarajevo.
Pa zaziva pašu Smahil pašu;
Smahil paša na Goricu dodje.
Liepo ga je vezir dočekao,
Pod čadorom mjesto namjestio;
Kavu piju, eglenišu liepo.
Onda reče vezir Sahidija:
„Smahil paša, od sve Bosne glave!
„Jesi l' mukti Bogu velikomu
„I carevu bijelome fermanu?"
A veli mu paša Smahil paša:
„Ja sam mukti Bogu velikomu
„I carevu bijelu fermanu;
„Al' nijesam takom murtatinu,
„Koji dodje prodat Bosnu ravnu
„Ha! prodati Bosnu u kaure".
Sahidiji vrlo mučno bilo,
Pa namače očim na kavaze,
A kavazi jedan na drugoga —
Smahil paši glavu odsjekoše;
Pokriše ga divan kabanicom.
To se čudo po Sarajvu čulo,
To začula Smahil pašinica.
Uze svoga sina nejakoga,
Nejakoga, od po godinice,
Te veziru na Goricu dodje,
Pa govori paši Sahidiji:
„Sahidija, gorska haramio!
„Što pogubi Smahil pašu moga?!

Digitized by Google

„Tko će moga odhraniti sina,
„Nejakoga od po godinice?“
A govori vezir Sahidija:
„Ja, kaduno, Smahil pašinice!
„Nijesam ti paše pogubio:
„Izgubiše g' tvoje Sarajlije,
„Harzeći ga bijelu Stambulu,
„Sve u devlet caru čestitomu;
„Pa ti ga je devlet pogubio —
„I mahl mu je u begluk okrenô.
„Molit ću se caru čestitomu,
„Mahl će tvomu pokloniti sinu“.
Pa se maši rukom pod serdžadu,
Izvadi joj stotinu dukata:
„Naj, kaduno, Smahil pašinice,
„Sina hrani i oda zla brani“.
Pa s' odatle vezir podignuo,
I on ode Duvnu širokomu.
Paša prvi konak učinio
U Ornićim, kod Hana Novoga:
A drugi je konak učinio
U Kruščici, u Abibodžića,
Paša dodje Duvnu bijelomu;
Kako dodje, pope čadorove,
Pa doziva duvanjske knezove.
Dodjoše mu duvanjski knezovi,
Pa je paša njima govorio:
„Rajo prava, od Duvna knezovi!
„Brže da ste Tomić Mihovila:
„Ja njegovu glavu odsječenu,
„Ja će otić vaša za njegovu!“
Kad vidješe duvanjski knezovi,
Onda bielu knjigu nakitiše,
Pa je šalju Mihi u planinu:
„Arambaša, Tomiću Mihate!
„Brže da si Duvnu bijelomu; —
„Tebe ište paša Sahidija,
„Jali tebe, jali tvoju glavu,
„Jal' odoše sve naše za tvoju“.
A kad Mihi tanka knjiga dodje,
Knjigu gleda Tomić Mihovile,
Pa družini svojoj govorio:
„Hej družino, draga braćo moja!
„Pijte vino, ne opijajte se;
„Valja ići Duvnu bijelomu, —
„Mene ište paša Sahidija,
„Jali mene, jali moju glavu:
„Povezô je duvanjske knezove;
„Ja će otić sve njihove glave,
„A za moju glavu sa ramena;
„Nije pravo, moja braćo draga!
„A da ginu pravi siromasi;
„Već hajdete pred pećinu donju,
„Oprem' te se, što ljepše možete,
„Kô da ćete, djeco, u svatove“.
To družina Mihu poslušala,
I sidjoše pred pećinu donju.
Svaki svoj je sepet otvorio;
Oni vade gjuzel gjeisiju.
Sve oblače svilene košulje,
A ni tkane, ni predene koše,
Od bijele svile opletene,
Popunjene zlatom žeženijem;
Pa po njima čohane ječerme,
U kog dvoje, u kog troje toke,
A po tokam morkaste dolame,
Niz njih puca s obedvije strane,
Sve od srme zlatom ožežene,
Iz njih vise zlatni sindžirčići;
U svakoga kovče i čakšire:
Više im je pod koljenom zlata,
Nego im je čohe do pojasa;
Na nogama hrvatski čorapi,
A na njima pleteni opanci;
Sve podveze, kako guje ljute;
Oko pasa noži i sindžiri,
A za njima svietli vedenici,
Medju njima pale zakovane,
Sve u srmu i u zlato suho;
Oko glave poše zamotali,
Iz pošah se čisto zlato sjaše,
Prama žarkim odgovara suncem;
Zavrgli se dugim granalijam,
Sve se sjaju kako mjesečina.
Pa podjoše niz Vran, niz planinu
Četrdeset i dva druga više.
Pred njima je Tomić Mihovile;
Dugačkom se zametnuo šarom,
Sjaše mu se kano sunce žarko.
I sidjoše na Ljubušu ravnu,
A na pogled Duvnu bijelomu. —
Ugleda ih paša Sahidija,
Pa govori duvanjskim knezovim:
„Rajo prava, od Duvna knezovi.
„Čiji s' ono kićeni svatovi,
„Svi pješice, vrlo odieveni?“

Digitized by Google

Govore mu duvanjski knezovi:
„Gospodine, paša Sahidija!
„Nisu ono kićeni svatovi,
„Veta Mihat sa družinom svojom;
„Eno za njim četrest i dva druga“.—
Tude Mihat družtvu zastavio,
Tude Mihat družtvu govorio:
„Hej družino, draga braćo moja!
„Kad budemo pašinu čadoru,
„Valja meni pod čador uniči
„I veziru ruku poljubiti;
„Vi stanite okolo čadora,
„Na duge se puške naslonite,
„A metnite ruke na balčake;
„Ako meni do nevolje bude,
„Vi radite čador pogaziti,
„Barem mene mrtva osvetiti“.
Pa dodjoše pašinu čadoru.
Paši Mihat božju pomoć viče,
Paša njemu pomoć prihvatio:
„Bog t' u pomoć! gorska haramio“.
Kraj sebe mu mjesto načinio;
Sjede Miho pod tijem čadorom,
A družina čador obkolila,
Na duge se puške naslonila,
A metnuli ruke na balčake.
Kavedžija kavu iznosio,
Pa je daje Tomić Mihovilu.
Mijat meće a na prsa ruke:
„Hvala tebi! mili gospodine,
„Bogu hvala, a i tebi hvala!
„Neću kave najprie, gospodine,
„Prija tebe, paša Sahidija;
„Da ti meni u pećinu dodješ,
„Najprie bih ja teb' nazdravio,
„Pa ti, paša, čašu, podkučio“.
Kavedžiji vezir govorio:
„Kavedžija! promieni nam kavu“.
Pa im zdravu kavu donosio;
Kavu piju, englenišu liepo.
Tako reče paša Sahidija:
„Ja Mihate! haran arambaša.
„Je l' istina, što mi ljudi kažu,
„Da ti hvataš turšku djecu, Miho,
„Te prodaješ, bolan, u kaure?“
A veli mu Tomić Mihovile:
„Lažu, paša, vjeru ti zadajem! —
„Kad se bijah ja jako odbio,
„A odbio, paša, u hajduke.
„Bijah se ja zurgjut dogodio,
„Te uhvatih dvoje cigančadi,
„Obodvoje dadoh u kaure.
„Potle nisam nikad nikadare
„Ni vlaškoga ni turskoga sina“.
Al govori paša Sahidija:
„Ja, Mihate, haran arambaša,
„Je l' istina, što mi kažu ljudi,
„Da ti ljubiš lijepe djevojke
„I nevjeste skoro dovedene
„A po Duvnu i okolo Duvna?“ —
„Lažu, paša, vjeru ti zadajem!
„Toga, paša, ne traže junaci“.
Opet paša Mihi govorio:
„Je l' istina, što mi ljudi kažu,
„Da razbijaš bale i tovare,
„Trgovačko da otimaš blago?“ —
„Istina je, paša gospodine;
„Ne oremo, paša, ne kopamo,
„Trgovačko blago otimamo,
„Hranimo se i odievamo se“.
Opet paša Mihu zapituje:
„Pravo, kaži, tako bio zdravo!
„Sa šta ti se odbi u hajduke?“
A veli mu Tomić Mihovile:
„To ti, paša, i sam znati moreš!
„Turski zulum ka' dotežća raji:
„Bog visoko, a car je daleko,
„Nitko nama pomoć ne imade!
„Ja imadoh liepe podvornice
„I livadu, zelenu Jabuku:
„Sve mi ote od Duvna kadija;
„Tri put idjoh do turskoga suda,
„Sve je meni uzaludu bilo —
„Vlaška vjera ne prije Turčina!
„Pa ja odoh potražiti pravde
„U bogaze i tijesne klance,
„Gdje no sude gorske kosovice;
„Pa sam Turke sudit naučio,
„Ponajbolje Suzicu kadiju“.
Opet paša Mihi govorio:
„Reci družtvu, nek ti se odmori“.—
„Čestit paša! mili gospodine,
„Mlada djetca, ni umorna nisu,
„Neka dvore i tebe i mene“.
Pa je Miho paši govorio:
„Gospodine! paša Sahidijo,

Digitized by Google

„Što s' povezô duvanjske knezove?
„Mrve im je muke i nevolje,
„Kad im i ja na užinu dodjem
„A sa svoja četrest i dva druga!
„Valja tražit šta doma ne imadu.
„Odveži ih, hljeba ti careva!“
Zapovjedi paša pašajlijam,
Odvezaše duvanjske knezove.
Pa se maši rukom pod serdžazu,
Izvadi mu pedeset dukata:
„Na', Mihate, te se napij vina
„Sa družinom gdjegod u mehani;
„Pak ja odoh u šehr Sarajevo:
„Eto tebi Duvno i Lijevno“.
Ode Mihat u Vran, u planinu.
Kako vezir u Sarajvo dodje,
Kako se je saćin učinio,
Pusti vezir po šehru telala:
„Nije l' majka rodila junaka,
„Ja l' sekuna brata odnijala,
„Mužkijem ga pasom opasala,
„Tko b' otišo u Vran u planinu,
„Te donio glavu Mihatovu,
„Ja dovco ruku svezanijeh?
„Dao bih mu punu kulu blaga,
„A iz hazne cara čestitoga“.
Telal vika tri pune nedjelje,
Da se junak naći ne mogaše,
Jer svak znaše, tko Tomić bijaše!
Kad četvrta nastade nedjelja,
Tu se nadje Klišanin Arape,
I on idje carevu veziru;
Pa govori Klišanin Arape:
„Gospodine! paša Sahidija,
„Evo majka rodila junaka,
I sekuna brata odnijala,
„Koj će otić u Vran, u planinu,
„Te donieti glavu Mihatovu,
„Ja dovesti, ruku svezanijeh:
„Jer ja znadem, paša gospodine,
„Sve ja znadem staze i bogaze,
„I jatake, gdje dohodi Miho;
„Jer sam bio devet godin' dana
„U hajdučtvu s Tomića Mihatom;
„Pa mu bijah nješto sakrivio,
„Hotjede me Mihat obješiti,
„Pa ne dade ostala družina,
„Vet onako mene odtisnula.

„Neg' daj meni jednu čizmu blaga,
„I daj meni dvanaest delija“.
Vezir dade, ne reče ni rieči.
Odtle Arap družtvo podignuo,
Dan po danak u Doljane dodje,
Ka bijelu dvoru Bobovčevu.
Pa Iliju na oranju nadje,
Zastavi mu ralo i volove:
„Bogom brate! Bobovac Ilija,
„Daj mi izdaj Tomić Mihovila,
„Da nosimo glavu u Sarajvo,
„Jal svedemo ruku svezanijeh,
„A evo ti puna čizma blaga.
„Kad sidjemo u šehr Sarajevo,
„Bolje će nas vezir darovati,
„Dat će nama punu kulu blaga“.
Prevari se Bobovac Ilija,
Prevari se, ujede ga guja.
On zastavi ralo i volove,
Pak otidje dvoru bijelomu,
Te je bielu knjigu nakitio:
„O moj kume, Tomić Mihovile!
„Dva si meni okumio sina,
„Odi sidji u selo Doljane,
„Okumi mi sina i trećega,
„Taman mi je diete za kumljenja;
„Al' ne vodi ti puno družine,
„Ne imam puno vina i rakije“.
Kad Mihatu tanka knjiga dodje,
Knjigu gleda, pa na nju se smije,
I govori Vidu Žeravici:
„Žeravico! moja vjerna slugo,
„Opremi se, štogod ljepše moreš;
„Mi hajdemo u selo Doljane,
„Da okumim diete Bobovčevo;
„S nama hoće Mali Marijane“.
A veli mu Tomica hajduče:
„Ja moj striče! Tomić Mihovile,
„Ne idji ti, Miho, brez družine,
„Da ne bude kakva prijevara?“
Na to mu se Mihat razljutio,
Sama uze Malog Marijana,
Ode s njime u selo Doljane,
Bijelomu dvoru Bobovčevu.
Lijepo ga kume dočekao,
Na bašči mu vatru naložio,
Na odaji pendžer prorezao,
U odaju Klišanin Arapa

Digitized by Google

Zatvorio Bobovac Il'ja,
I još s njime dvanaest delija.
Na hašću mu čedo iznosio,
Te mu Miho čedo okumio,
Kose mu je zlatom pozlatio.
Daruje ga ljuba Bobovčeva,
Iznosi mu biela boščaluka.
Te darova Tomića Mihata
Boščalukom krvlju pokapanim,
A staje mu nogam po nogama,
Ne bi li se Mijhat osjetio.
Al' se Miho osjetit ne može.
Već premišlja misli svakojake:
Što se moja kuma pomamila,
Te mi staje nogam po nogama:
Pa sjedoše hladno piti vino.
Uze Miho čašu od biljura,
Poče junak čašom nazdravljati.
Ama Arap, od Boga mu bilo!
Na pendžer je pušku naslonio
I dobro je pušku napunio,
Po dva drama praha latinskoga,
A dva zrna, jedno za drugijem,
I obadva zrna na sindžiru.
Poče Mihat hladno piti vino,
Pušci Arap vatru dobavio,
Pogodi ga u grlo bijelo;
Zaklaše ga dva sindžirli zrna.
Kad Mihata puška udarila,
Jednoč reče: Jezus i Marija!
Drugoč reče: Pomozi mi, Bože!
Trećoč reče: Drž me, Marijane!
A četvrtoč: Bježi, Marijane!
Pa ga uze Mali Marijane,
Njega baca na pleća širora,
Bježi s njime momak u planinu.
Ama Arap, od Boga mu bilo!
Znadijaše stazu naprečicu,
A uzjaha debela jagaza,
I dostiže Malog Marijana,
Pa se za njim buzdohanom baci,
I u zlo ga mjesto pogodio,
Pod koljeno, u nogu lijevu.
Marjan pade, a Arap dopade,
Mihatovu odsiječe glavu;
Marijanu on saveza ruke,
Pa ga vrati u selo Doljane.
Pa, digavši Bobovca Iliju,
Otidoše šeher Sarajevu.
Kad su bili u šehr Sarajevo
Pokloniše glavu Mihatovu,
Marijana, rukuh savezanih,
I dadoše paši Sahidiji. —
A da vidiš Tomice hajduka!
Sve on cvili po gori zelenoj,
A ne smije u selo Doljane,
A sve krije suze od družine.
Jedno jutro Toma uranio,
Pa on cvili pod omarom vitim.
Njemu dodje vila prigorkinja:
„Ja bora ti! Tomica hajduče,
„Što 'no cviliš, muka koja ti je?“ —
„Kako, vilo, ja cviliti neću?
„Kad imadoh dva najbolja druga,
„A! Mihata i s njim' Marijana,
„Pa otišli u selo Doljane,
„Da okume diete Bobovčevo,
„Pa ih nema, vilo posestrimo!
„Ne možeš li kakav haber kazat?“
A veli mu vila prigorkinja:
„Ja Tomica, dragi pobratime
„Rada bih ti dobar haber kazat,
„Al' ne mogu, veta kako no je.
„Ja, sam vila u planini bila
„U Igmanu, niže Sarajeva,
„Vidjela sam svojijem očima,
„Mihatovu glavu pronesoše,
„Marijana živa povedoše,
„Dovedoše u šehr Sarajevo,
„Dadoše ih paši Sahidlji.
„Pita paša Malog Marijana:
„„Odkud tebi tako odijelo?““
„A veli mu mali Marijane:
„„I sam znadeš, milom Bogu hvala,
„„Odkud meni ovo odijelo:
„„S takih sadrò, a na se nadero““.
„Njemu paša opet besjedio:
„„Marijane! iz gore hajduče,
„„Da mi hoćeš vjeru založiti,
„„Da me bolan nećeš ostaviti
„„Do vijeka, ja moga ja tvoga,
„„Tvoju bih ti glavu poklonio?““ —
„A Marjan mu riječ progovara:
„„Gospodine! paša Sahidija,
„„Pokloni mi moju rusu glavu;
„„A evo ti tvrdu vjeru dajem,

Digitized by Google

„„Tebe, pašo! ostaviti neću,
„„Do vijeka, ja svoga ja tvoga“. —
„I pušča ga paša Sahidija,
„Bor ubio! mlade Sarajlije,
„Bazrdiane i trgovce mlade —
„Ubiše ga iz rukuh kamenjem“.
Kad je Toma vilu razumio,
Cvili junak kao guja ljuta.
Onda Toma družtvu govorio:
„Ja družino, draga braćo moja!
„Mi hajdemo u selo Doljane,
„Da mi naše kume upitamo,
„Što je bilo, što l' se dogodilo?“
Pa odoše u selo Doljane
Bijelomu dvoru Bobovčevu.
Sve im kaže ljuba Bobovčeva...
Pa odoše u Vran, u planinu. —
Pa se Arap hasi učinio,
U Sarajvu hladno pije vino,
Po varošu i po latinluku.
Al da vidiš mlade Sarajlije!
Bazrdjane i trgovce mlade,
Gdje odoše paši Sahidiji:
„Gospodaru, paša Sahidija:
„Zaludu si zmaja pogubio,
„Ostala je guja u kamenu —
„Ostô ti je Tomica hajduče,
„S Mihatovih druga četrdeset;
„Dobavi nam Mihatovo družtvo!“
Zove paša Klišanin Arapa
I pobru mu Bobovca Iliju:
„Brže da ste Mihatovo družtvo“.
Pa se oni na noge skočili,
I uzeše šestdeset delija,
I podjoše u Vran, u planinu.
Dan po danak na Ljubušu biolu.
Desile se babe na stanovma,
Pa pitaju baka na stanovma:
„Jeda, babe, družtva Mihatova?“
A govore babe ostarjele:
„Kako nam je Mihat poginuo,
„Veće mu se ne zna ni za družtvo“.
Tu se oni rahat učiniše,
I golemu vatru naložiše,
Vino piju, a pripiču janjce.
Jadne babe mastnu prevrtušu.
A sve gleda Tomica hajduče,
Sve on gleda iz Vrane planine.
Kad se tavna uhvatila noćca,
On ugleda oganj vatru živu,
A gdje gori oganj na Ljubuši.
Pa družini svojoj govorio:
„Hej družino, draga braćo moja!
„Kako nam je Mihat poginuo,
„Mi nijesmo ništa zadobili!
„Golem gori oganj na Ljubuši,
„Jal' su svati, jali su trgovci!
„Vi sjedite pred pećinom stienom,
„A ja braćo odoh na Ljubušu,
„Da ja vidim, tko j' kod vatre žive“.
Uze dugu po srijedi pušku;
Hajduk brže na Ljubušu sidje,
Primače se ognju vatri živoj,
Al kod vatre Klišanin Arape,
I kod njega Bobovac Ilija,
Oko njihu mlade pašajlije,
Vino piju, a janjce pripiču.
Biše Toma pušku položio,
Položio po studenoj stieni,
Na Arapu nišan sastavio;
Pa se misli Tomica hajduče:
Da b' ubio Klišanin Arapa
Uteče mi Bobovac Ilija.
Već on diže pušku na stijene,
Pa se vrati hajduk uz planinu,
Pred pećinu do družine dodje,
Sve družini po istini kaže:
„Već hajdemo, braćo! na Ljubušu
„Osvetiti Mihat arambašu
„I našega Malog Marijana“.
Skočiše se na noge lagane,
Četrdeset, jedan za drugijem,
I sidjoše na ravnu Ljubušu.
Al se oganj vatra potrnula,
A pospale mlade pašajlije,
Napadoše gorske haramije,
Izsjekoše šestdeset delija;
A Arapu ruke savezaše,
I gjidiji Bobovcu Iliji.
Pa golemé ražnje donesoše,
Obadva ih na ražnjo nadješe,
Oganj živu vatru potakoše,
Pa ih ognju živom primakoše. —
Obadva ih živa izpekoše;
Od Ilije mesa odrezuju,
Te ga daju Klišanin Arapu;

Digitized by Google

Od Arapa odrezuju mesa,
Te pitaju Bobovca Iliju —
Na živu ih ognju izpekoše.
Pa odoše u selo Doljane,
Bobovčeće dvore zapališe.

Kako su ti onda izgorili,
Ni danas se nisu načinili! — [1])
I tako su Mihu osvetili,
I svojega Malog Marijana [2])

---

[1]) Ovo je sve istina.

[2]) *Tomić Mihovio*, ovo je naš najglasovitiji junak u osamnestom vieku. Rodjen u Duvnu, odbio se u hajduke od turskoga zulума, i obično stanov o na Vranić-planini više polja duvanjskoga. Imao je liepu kitu, do četrest i dva druga, pravu četu. Evo kako on sam povieda po istini paši Sahidiji, koji ga pita, zašto se odbio u hajduke:

Turski zulum dotežčao raji:
Bog visoko, a car je daleko,
Nitko nama pomoć ne imade!
Ja imadoh liepe podvornice,
I livadu, zelenu Jabuku:
Sve mi ote od Duvna kadija;
Triput idjoh do turskoga suda,
Sve je meni uzaludu bilo.
Vlaška vjera ne prija turčina;
Pa ja odoh potražiti pravde
U bogaze i tijesne klance,
Gdje no sude gorske kosovice;
Pa sam turke sudit naučio. —

Hercegovinom i Primorjem mnogo se o Mihatu pjeva i pripovieda. On je imao svoje najvjernije jatake u Primorju u selu Drašnicam (kod Makarske), koji su mu prah, olovo i opanke nabavljali, pa i dolazili u četu, i nema vele godina da su se primicale crljene jačerme, koje je on svojim prijateljim darivao. Mihat zakloni ženu u Primorje, pa se podigao na turke, kad su oni najkrutnije bjesnili po Bosni i po Hercegovini: i on je najveće narodu omilio, jer he je bio od onih hajduka, koji ne imadu ništa hajdučkoga, do svoje junačke slobode. Cio život hajduka Tomića Mihata bio je najsjajniji izgled, kako da se sveti poganskomu zulumčaru narod, kojemu ne ostaje zaštedjena nikakva svetinja: pa ga je zato narod i obljubio, i tako ga je čuvao od svake izdaje, da je i danas poslovica: *tko te pita za Mihatove konake?* (tko te pita za ono, što se ne pristoji? za ono što kazati nemaš? za ono o čem nije govora?). *Ne pitam te ja za Mihatove konake;* t. j. za stvari, o kojima nije govora. Smrt Mihatova drugi nam je izgled, čega se ima najviše bojati podjarmljen narod: lakomosti za blagom i za gospodstvom. Lakomost Ilije Bobovca izdade kuma svoga; lakomost vas izda turčinu, pa i danas pod njim drži njeke naše liepe pokrajine. —

Digitized by Google

IV.

Ustaške.

Kad se narod od razspa razabrao i sobom odmorio, a dušmanska sila počela malaksavati, nastadoše doba ustancim. *Crnogorci*, da im turstvo ne otme i ne okuži zlatom i kuranom, što ne mogaše mačem, obziruć se na Rusiju, prvi proslaviše *krvavu Badnju Večer.* — *Sumadinci*, pod cesarskom zapremom prilično oporavljeni, Rusijom poduprti, digoše, i oni krstaš barjak iz grobnica kosovskih. *Hrvati*, premda već upregnuti na jalove borbe za tudjina, ustadoše i oni, da svojoj kraljevini povrate prava, koja za duge borbe proti turstvu i njemstvu, bijahu na vjeru izručili svojim saveznikom Magjarom: ne bi li u zajednici bolje bila ta prava sahranjena.

Ta borba, i krvava i ustavna, za krst častni i slobodu zlatnu, evo nam je još dan danas pod očima! Ovo osam ustaških pjesama, dični su odlomak naše suvremene povjestnice, koja se još piše Podunavljem i pomorjem, krvlju narodnih mučenika.

Digitized by Google

Digitized by Google

IV.

Ustaške

Crnogorska badnja večer.

(Okolo god. 1702).

Sabor čini hadži-Pope Jovo,
Na sabor je Zetu okupio;
Pa pošto je Zetu okupio,
Ovako je Pope besjedio:
„O Zečani, jadna braćo draga!
„Što hoćemo od života svoga?
„Ne imamo crkve ni zakona;
„No pogibe Lazar u Kosovu,
„A kletizi priskočiše Turci,
„Razvališe crkve i oltare,
„Ogradiše sve turske munare.
„No ja velim, moja braćo draga!
„Okupimo mi malo peškeša,
„Da idjemo Skadru krvavome,
„Da molimo pašu zločestoga,
„Da nam dade tursku buruntiju,
„Da bi malo crkve ogradili,
„Da bi svoju vjeru pridržali".
Sve Zečani kabul učiniše,
I za pašu peškeš pripraviše,
Pravo pošli Skadru bijelome,
Te pred pašom žalbu učiniše.
A pošto je paša razumio,
Peškeš prima, buruntiju piše,
Da bi malo crkve ogradili,
Da zakone svoje pridržaju.
Pa odtle se natrag povratiše,
Dozivaše kamene majstore,
Oni malo crkve ogradiše,
I kamene platiše majstore,
Na svoje jih dome odpraviše.
Ma govori hadži Pope Jovo:
„O Zečani, moja braćo draga!
„Evo bielu ogradismo crkvu,
„Što je hvajde, gdje je ogradjena,
„Ono nije bolja, no pećina,
„Teke nije osvešćena crkva.
„Neg da opet peškeš okupimo,
„Da idjemo Skadru na Bojanu,
„U našega paše opakoga:
„Da bismo ga kako umolili
„E on bi nam oltar učinio,
„E on bi nam kako dopuštio,
„Da idjemo maloj gori Crnoj
„Na Cetinje Vladici Danilu,
„A da bismo njega umolili
„Da bi doša, da nam svešta crkvu".
Svi Zečani na to pristadoše,
Te za pašu peškeš okupiše,
Pa se diže hadži-Pope Jovo,

Digitized by Google

Šobom uze tri četiri druga,
Podje opet Skadru prokletome.
Tu pred pašu oni izlazahu,
Pred njim plaču i mole se ljuto;
Peškeš prima, buruntiju piše,
Buruntiju tako popravljaše,
U nju dobro pozdravlja Vladiku:
„Čuj, Vladiko, crni kaludjere!
„Ja ti paša tvrdu vjeru dajem,
Dodj', Vladiko, Zeti zemlji ravnoj,
„Da u Zeti sveštaš crkvu malu;
„Evo ti ja dajem na poklonu,
„Zetu ravnu i brda ostala,
„Da im činiš crkovne načine,
„Da ti daju, što se pogodite".
Odtolen se natrag povratiše,
I dodjoše zdravo na dvorove,
Zečanima pravo kaživahu,
Pa uzeše tananu gjemiju,
Te idjahu blatom širokijem,
Dok dodjoše na Rieku malu,
A sa Rieke na Cetinje ravno,
Na Cetinje Vladici Danilu.
Te mu desnu poljubili ruku,
Na ruke mu buruntiju daju.
Kad je vidje Vladika Danilo,
Ovako im besjedi Vladika:
„Pope Jovo jadovna ti majka!
„Nije vjera tvrda u Omera,
„Ma ću poći, da neću ni doći,
„Radi vjere i zakona svoga,
„Dok u jutro zorica osvane".
On je svoje sluge dozivao,
Ovako je njima besjedio:
„Hazur te mi dobra konja moga!
„E ću hodit put Rijeke male,
„A sa Rieke Zeti zemlji ravnoj,
„Bog da znade, hoću l' igda doći!"
Sluge su mu konja opremile,
Odtale je put Rijeke poša',
A sa Rieke Zeti zemlji ravnoj;
U popa je konak učinio;
Sutradan se Zeta okupila,
Zeta ravna i Brda ostala,
I gizdava varoš Podgorica,
Svak da gleda Vladiku svojega.
Vladika im osveštava crkvu;
Al ev', pobre, žalostivi glasi!
Kleti Turci uhvatiše njega,
Svezaše mu ruke naopako,
Pa ga vode varoš Podgorici.
Tu mu ruke malo popuštaju,
U ruke mu stržev kolac daju,
Na koji ga misle udariti.
To kad vidi Zeta zemlja ravna,
Zeta ravna i Brda ostala,
I gizdava varoš Podgorica,
Zaplaka se malo i veliko;
Pašu mole i kume ga ljuto:
„Nemoj, pašo, za Boga jednoga!
„Nemoj, pašo, izgubit Vladiku!
„Nemoj Zetu zemlju otrovati: —
„E ti nigda išta rodit' neće,
„A suviše izgubit ćeš vjeru.
„Nò, hodi ga vrzi na odkupe:
„Uzmi blaga, koliko ti drago".
Pošto se je psetu dosadilo,
Evo ga je vrgâ na odkupe,
Tri hiljade žutoga dukata;
Dvije daje Vladika Danilo,
Onu treću Zeta zemlja ravna.
A kad vidje Vladika Danilo,
E ga stavi pašče na odkupe,
On napravi list knjige bijele,
Pa je šalje maloj gori Crnoj,
Crnogorcim, svojoj braći dragoj:
„Odkup'te me, ne drž'te me ovdje,
„Prodajite krste i kandila,
„I putire od suhoga zlata,
„Sve crkovno dajte za me blago,
„A da bi me samo izbavili
„Iz nevolje, iz turskog sindžira".
To kad čuše braća Crnogorci,
Odmah oni blago sastavili;
S njime idju na Rijeku malu.
Tu nadjoše Vladiku Danila,
Sastaše se tuna sa Turcima,
Blago daše, Vladiku primiše,
Vratiše se zdravo na Cetinje.
Tu Vladika divno dočekuje
U manastir braću Crnogorce,
Pak ovako sbore Crnogorci:
„Blago nama, naše sunce žarko!
„Kada nam te sreća izvijela,
„Kako ćasmo živjeti brez tebe?"
Te Vladika njima odgovara:

Digitized by Google

„Kami vam je blago, Crnogorci!
„Jedan vama, a devet su mene!
„Tek se kleti umnožiše Turci;
„Vladajte se, ne uzdajte s' ume;
„Ako mene poslušat' nećete,
„Ja vam danas vjeru tvrdu dajem,
„Već me ovdje vidjeti nećete".
Svi mu oni tvrdu vjeru daju,
Da će oni poslušat Vladiku.
„No nam kaži, mili gospodaru
„Kako bismo sada učinili?" —
„Ja ću vama kazat', braćo draga!
„Evo su se umnožili Turci
„A u našoj maloj gori Crnoj,
„Nikoliko neće biti doba,
„A ludu će vašu turčit djecu,
„Gdje gledate vašijem očima,
„Da im ništa pomoći nećete.
„Nego, jadna braćo, Crnogorci!
„Medju sobom vjeru uhvatite,
„Za slobodu krvcu prolievajte,
„Za slobodu, i za vjeru našu,
„Da s' branimo od nevjere turske.
„Neg' koljimo Crnom gorom Turke,
„Koji su se medj nas uselili
„Na sramotu i na prijevaru,
„Branimo se, ne izdajimo se,
„I Bog će nam pomoć', ako Bog da!
„Ja ne žalim da ću poginuti
„Radi vjere i zakona svoga!"
Crnogorci njemu vjeru daju,
Vjeru daju, i daju biljegu,
Biljega je, Mratinske poklade,
Tada s Turcim da zametnu kavgu,
Malo prodje, a poklade došle,
Ne bi kavge, ni svadje nikakve.
To kad vidi Vladika Danilo,
Poboja se da ga prevariše;
Tere svoju slugu dozivaše,
Odasla ga k vojvodi Batriću:
„Dodj', Batriću, s četri brata miła,
„Mi imamo nešto razgovora!"
Batrić zove Marka i Miloša,
I Tomaša i brata Ivana,
Svi pet poše k Vladici Danilu.
Lijepo ih bane dočekiva,
Pak im bane poučanja daje:
„Što su naši stari učinili;
„I slobodu kako su čuvali,
„Dok pogibe Lazar u Kosovu!
„No kaž'te mi o Martinovići!
„Kako vaše vjere, i aman'ti,
„A koje ste sa mnom ogradili?
„Do pokladâ kletvu učinili,
„Do pokladâ zametnuti kavgu.
„Ev' poklade, ne bi drugog glasa,
„Jao lele, do žalostna glasa!"
Tada skoči vojvoda Batriću,
Te mu desnu poljubio ruku,
A ovako njemu besjedio:
„Ču li mene, mio Gospodare!
„Ja se bojim, i strah me je ljuto,
„Jere će me izdat Crnogorci,
„Ja bih davno zametnuo kavgu;
„No pet brata, što smo od Martina,
„Svi imamo našu djecu malu,
„A i naše stare roditelje,
„Mili su nam, kô caru carevi,
„Hoće nam ih poturčit zanago:
„Pa te molim, dragi gospodaru!
„Nadj' im mjesto, pa ne žali naske".
Vladika im za to odgovara:
„Slušaj mene, vojevoda Batro!
„Crnogorci ako te izdadu,
„Bit će oni gdje i moja glava".
Na to su se oni razdvojili,
Medju sobom savjet učinili.
Malo prodje, badnja večer dodje,
Stadoše se braća na večeru,
Naložiše blažene palice,
Badnjakove pak i badnjačiće,
U uzdiše voštanu sviječu,
Pak se milu Bogu pomoliše,
Velikome Hristovu Roždenstvu, [1])
Da im vazda bude u pomoći.
Još doneše jednu čašu vina,
Napijaju svi u slavu božju,
I u slavu Hrista Spašitelja;
Tad sjedoše i povečeraše.
Pošto braća sladko večerala,
Ovako im vojvoda sborio!
„Sad na noge, moja braćo draga,

[1]) Rodjenju.

Digitized by Google

„Prihvatite sivjetlo oružje,
„Da idjemo, gdje smo uglavili.“
Prihvatiše svijetlo oružje,
Na Inogor, malo polje doše,
Na bijelu kulu Mustafića.
Tu bijahu pet Turaka bratâ,
Pet Alija, sedam Mustafića,
Njih poklaše i trideset s njima;
Pa odtole braća Martinići
Zdravo pošli na Jabuku selo,
Nešto Turak' i tu izgubili.
Al im viču dvoje djece turske,
Oni viču, da će s' pokrstiti,
Ne šćeše ih braća izgubiti,
No ih vode Vladici Danilu,
Vladika ih oba pokrstio
Još odtole s' braća podignula,
Na Dubodik selo odlazila,
I tu neke pogubili Turke,
I tu vika jedno diete ludo,
Da se hoće pokrstit' zanago,
Tako su mu život oprostili,
No i njega vladici poveli;
On ga krsti kako i ostale.
To sve bilo, dok ogrija sunce,
Ter osvanu Roždestvo Hristovo,
Pak se braća natrag povratila,
A niz polje, niz Cetinje ravno,
Šenluk čineć i veselje drago.
Glas dopade Vladiku Danilu,
Donesa ga jedno momče mlado:
„Muštuluk ti, dragi Gospodare!
„Pogiboše crnogorski Turci!
„A ostalim ni traga se ne zna!“
Kad je bane glase razumio,
Sam sobom je bane besjedio:
„Mili Bože, na svemu ti hvala!
„Baš veselje, što žudjeh odavna!“
U riječi, u kojoj se nadje,
On je svoje sluge sazivao,
Žežijahu kratašne maškule,
Ter činjahu radost i veselje,
A ev' idju pet Martinovića,
I s njima je Borilović Vuče,
Krvavijeh do ramena rukâ;
Od veselja pak ih sreta bane.
Ušetao u bijele crkve,
Te odstoji Bogu leturgjiju;
Pa izidje iz bijele crkve,
Daje njima piva i jestiva,
Lijepo ih bane dočekiva,
Još ih ljepše darom darivaše:
Batru daje konja izpod sebe,
I Ivanu dvije puške male;
Daje Marku sablju na pojasu,
I Tomašu zlatnu perjanicu,
A Milošu tanku talijanku,
Brešku pušku sitnoga džefera.
Pak dariva Borilović Vuka,
I njem' daje dvije puške male,
Samokrese po od četri grla,
A medju njih merdžali-hanžara,
Nek' dušmane sve kolje i para,
Nek ih bije, da ih nigdje nije,
Kâ mu braća, družina uzdana.
To sve bilo, kad se i činilo,
Pokojnijem duševno spasenje!
A živijem zdravlje i veselje!

Početak bune proti dahija. [1])

Bože mili! čuda velikoga!
Kad se htjaše po zemlji Srbiji,
Po Srbiji zemlji da prevrne
I da druga postane sudija;
Tu knezovi nisu radi kavzi,

---

[1]) *Dahije* (osvetnici). Tako se prozvaše četri turska usilnika, koji u brk i samome Sultanu, od g. 1791, odkad kralj ugarsko-hrvatski učini mir u Svištovu, pa potegnu svoju vojsku iz Srbije, uzeše na sebe svu vlast nad Srbijom, i žestoko mučiše i krvaviše jadni narod. Radi toga mnogi odbegoše u gore i stadoše hajdukovati na ove dahije; navlastito 4 veljače 1804 ustade narod listom pod vodjom svojim *Gjorgjem Petrovićem* (Karagjorgjem, t. j. crnim Gjorgjem) i g. 1805 sasvim potjeraju dahije iz Srbije. Ali su se duge još krvavili sa Sultanovom vojskom. *Karagjorje* poslje devet godina ratovanja, s neseloga vojvodà i navale Turaka, ode iz Srbije, u koju se opet kašnje povrati, ali ga na vjeru ubi u spavanju neki momak, 13 srpnja 1817.

Digitized by Google

Nit' su radi Turci izjelice,
Al' je rada sirotinja raja,
Koja globu davati ne može,
Ni trpiti turskoga zuluma;
I radi su Božji ugodnici
Jer je krvca iz zemlje povrela.
Vrieme došlo, valja vojevati
Za krst častni krvcu prolievati,
Svaki svoje da pokaje stare,
Nebom svetci staše vojevati
I prilike različne metati
Viš' Srbije po nebu vedrome;
Vaku prvu priliku vrgoše:
Od Trivuna do svetoga Gjurgja
Svaku noćcu mjesec se hvataše,
Da se Srbalji na oružje dižu
Al' se Srbalji dignut ne smjedoše.
Drugu svetci vrgoše priliku:
Od Gjurgjeva do Dmitrova dana
Sve barjaci krvavi idoše
Viš' Srbije po nebu vedrome,
Da se Srbalji na oružje dižu,
Al' se Srbalji dignut' ne smjedoše,
Treću svetci vrgoše priliku:
Grom zagrmi na svetoga Savu
U sred zime, kad mu vrieme nije,
Sinu munja na častne verige,
Potrese se zemlja od iztoka,
Da se Srbalji na oružje dižu,
Al' se Srbalji dignut' ne smjedoše.
A četvrtu vrgoše priliku:
Viš Srbije na nebu vedrome
Uhvati se sunce u proljeće,
U proljeće na svetog Trivuna,
Jedan danak tri puta se hvata,
A tri puta igra na iztoku.
To gledaju Turci Biogradci,
I iz grada svi sedam dahija:
Aganlija i Kučuk-alija,
I dva brata, dva Fočića mlada,
Memed-aga i s njim Musa-aga,
Mula Jusuf, veliki dahija,
Drviš-aga Gracki tajindžija,
Starac Foćo od stotine ljeta.
Sve sedam se sastalo dahija
Biogradu na Stambul-kapiji,
Ogrnuli skrletne binjiše,
Suze rone, a prilike glede:
„Ala, kardaš! čudnijeh prilika!
„Ono, joldaš, po nas dobro nije!"
Pa od jada svi sedam dahija,
Načiniše od stakla tepsiju,
Zagrabiše vode iz Dunava,
Na Nebojšu kulu iznesoše,
Navrh kule vrgoše tepsiju,
U tepsiju zviezde pohvataše,
Da gledaju nebeske prilike,
Što će njima biti do posljedka
Oko nje se sastaše dahije,
Kad tepsijom lice ogledaše;
Kad dahije lice ogledaše,
Sve dahije očima vidješe;
Kad to vidje svi sedam dahija,
Potegoše nadžak od čelika,
Te razbiše od stakla tepsiju,
Baciše je niz bijelu kulu,
Niz bijelu kulu u Dunavo,
Od tepsije nek potroška nema.
Pa od jada svih sedam dahija
Pošetaše brižni, neveseli
Niz Nebojšu kulu Jakšićevu,
Odšetaše u kavu veliku,
Pak sjedoše po kavi velikoj,
Sve sjedoše jedan do drugoga.
Starca Foću vrgli u začelje,
Bijela mu brada do pojasa,
Pak povika svi sedam dahija:
„K nama brže, hodže i 'vaizi!
„Ponesite knjige indžijele,
„Te gledajte, što nam knjige kažu,
„Što će nama biti do posljedka."
Potekoše hodže i 'valzi,
Donesoše knjige indžijele;
Knjige glede, grozne suze rone,
Dahijama ovako govore:
„Turci, braćo, sve sedam dahija!
„Ovako nam indžijeli kažu:
„Kad su 'nake bivale prilike
„Viš Srbije po nebu vedrome,
„Ev' od onda pet stotin godina,
„Tad je srbsko poginulo carstvo,
„Mi smo onda carstvo zadobili
„I dva vlaška cara pogubili:
„Kostantina na sred Carigrada
„Ukraj Šarca, ukraj vode kladne,
„I Lazara na polju Kosovu;

Digitized by Google

„Miloš ubi za Lazu Murata,
„Al' ga dobro Miloš ne potuče,
„Već sve Murat u životu bješe,
„Dok mi srbsko carstvo osvojismo."
„Onda sebi vezire doziva:
„„Turci braćo, lale i veziri!
„„Ja umrijeh, vama dobih carstvo,
„„Nego evo mene poslušajte,
„„Da vam carstvo dugovječno bude;
„„Vi nemojte raji gorki biti,
„„Veće raji vrlo dobri bud'te;
„„Nek je harač petnaest dinari;
„„Nek je harač i tridest dinari;
„„Ne iznoste globe ni poreza,
„„Ne iznoste na raju bijeda;
„„Ne dirajte u njihove crkve
„„Ni u zakon, niti u poštenje:
„„Ne tjerajte osvete na raji.
„„Što je mene Miloš razporio,
„„To je sreća vojnička doniela:
„„Ne može se carstvo zadobiti,
„„Na dušeku sve duvan pušeći.
„„Vi nemojte raju razgoniti
„„Po šumama, da od vas zazire,
„„Nego paz'te raju kô sinove,
„„Tako će vam dugo biti carstvo.
„„Ako l' mene to ne poslušate,
„„Već počmete zulum činit' raji,
„„Vi ćet' onda izgubiti carstvo.""
„Car umrije, a mi ostadosmo,
„I mi našeg cara ne slušasmo,
„Već veliki zulum podigosmo:
„Pogazismo njihovo poštenje,
„Svakojake biede iznosismo,
„I na raju globe navalismo,
„I grehotu Bogu učinismo.
„Sad su 'nake postale prilike,
„Sad će netko izgubiti carstvo,
„Jer je tako od Boga postalo;
„Čuvajte se raje sirotinje;
„Kad ustane kuka i motika,
„Bit će Turkom po Mediji muka;
„U Šamu će kade proplakati,
„Jere će jih raja ucvieliti.
„Turci braćo sve sedam dahija!
„Tako naši indžijeli kažu,
„Da će vaše kuće pogoreti,
„Vi dahije glave pogubiti;
„Iz ognjišta pronić' će vam trava,
„A munare popast paučina,
„Neće imat tko jezan učiti;
„Kud su naši drumi i kaldrme,
„I kuda su Turci prolazili
„I s konjskijem pločam zadirali,
„Iz klina će proniknuti trava,
„Drumovi će poželjet' Turaka,
„A Turaka nigdi biti neće;
„Tako knjige indžijeli kažu."
Sve dahije nikom ponikoše,
I preda se zemlju pogledaše;
S knjigom ne zna niko besjediti,
Ni kako će knjizi odkazati.
Starac Fočo podavio bradu,
Pa je bielu sa zubima grize,
Ni on ne zna s knjigom besjediti,
Već se i on tome poslu čudi:
Ne pomiče Fočić Memed-aga,
Ne pomiče, već junak pokliče:
„Dišer, more, hodže i vaizi!
„Mol'te Boga i jezan učite
„Svaki danak, a sve po pet puta,
„Ne brin'te se s' nama dahijama:
„Dok je nama zdravlja i pameti,
„I dok nam je Biogradskog grada,
„Mi smo kadri upraviti gradom,
„Oko grada sirotinjom rajom.
„Kad kraljevi na nas vojštit neće,
„Kako će nam raja dosaditi,
„Kad nas ima u sedam dahija
„U svakoga po magaza blaga?
„Kakva blaga! sve meka dukata,
„A sve pusta blaga ležećega
„U nas, braćo, četiri dahije,
„Aganlije i Kučuk-alije
„I u mene i Mula-Jusufa,
„U svakoga ima pusta blaga
„Nebrojena po dvije magaze;
„Nas četiri kada ustanemo,
„Ustanemo na noge lagane
„A magaze s blagom otvorimo,
„Prosut' ćemo ruške po kaldrmi,
„Na dukate pokupiti vojsku;
„Nas četiri velike dahije
„Na četvero razdieliti vojsku,
„Na četvero kako četri brata,
„Poći ćemo iz našega grada

Digitized by Google

„Kroz našijeh sedamnaest nahija,
„Izsjeć ćemo sve srbske knezove,
„Sve knezove srbske poglavice,
„I kmetove, što su za potrebe,
„I popove srbske učitelje,
„Samo ludu djecu ostaviti,
„Ludu djecu od sedam godina,
„Pak će ono prava biti raja,
„I dobro će Turke poslužiti.
„Dok pogubim kneza Palaliju
„Iz lijepa sela Bagaljice,
„On je paša, a ja sam subaša.
„Dok pogubim i Jovana kneza
„Iz Landova sela malenoga,
„On je paša, a ja sam subaša;
„I Stanoja kneza iz Zeoka,
„On je paša, a ja sam subaša;
„Dok pogubim Stevu Jakovljeva
„Iz Lijevča gnjezda hajdučkoga,
„On je paša, a ja sam subaša:
„I Jovana kneza iz Krsnice.
„Dok pogubim do dva Čarapića
„Iz potoka bielog od Avale,
„Koj' su kadri na Vračar izići,
„U Biograd Turke zatvoriti,
„On je paša a ja sam subaša.
„Dok pogubim i Crnoga Gjorgja
„Iz Topole sela ponosita,
„Koji s Bečkim trguje ćesarom,
„On je kadar svu džebanu kupit'
„Od bijela grada Varadina,
„I oružje, što je za potrebe;
„On je kadar na nas zavojštiti,
„On caruje, a ja subašujem.
„Dok pogubim protopop Nikolu
„Iz lijepa sela Ritopeka,
„On pašuje, a ja subašujem.
„Dok pogubim i Gjorgja Guzonju
„I njegova brata Arsenija
„Iz lijepa sela Željeznika,
„Koj je kadar Topčider zatvorit.
„Dok pogubim protopopa Marka
„Iz lijepa sela Ostružnice,
„On je paša, a jam subaša.
„Dok pogubim do dva igumana,
„Adži-Gjeru i Adži-Ruvima,
„Koji znadu zlato raztapati
„I sa njime sitne knjige pisat',
„Nas dahije caru opadati
„Oko sebe raju svjetovati,
„Oni paše a mi smo subaše.
„Dok pogubim Birčanin-Iliju,
„Obor kneza izpod Medjednika;
„Evo ima tri godine dana,
„Od kako se vrlo posilio:
„Kadgod ide, sve krjata jaše
„A drugoga u povodu vodi;
„On buzdovan o unkašu nosi,
„A brkove pod kalpakom drži;
„On Turčinu ne da u kneżinu;
„Kad Turčina u kneżini nadje,
„Topuzom mu rebra izprebija;
„A kad Turčin stane umirati,
„A on više na svoje hajduke:
„„More, sluge! tamo pašče bac'te,
„„Gdje mu gavran kosti naći neće.““
„A kad nama porezu donese,
„Pod oružjem na divan izidje,
„Desnu ruku na jatagan metne,
„A lijevom porezu dodaje:“
„„Mehmed-aga, eto ti poreze,
„„Sirotinja te je pozdravila,
„„Više tebi davati ne može.““
„Ja porezu započnem brojiti,
„A on na me očima strijelja:
„„Memed-aga! zar ćeš je brojiti?
„„Ta jesam je jednom izbrojio.““
„A ja više brojiti ne smijem,
„Već porezu ukraj sebe bacim,
„Jedva čekam da se skine bieda,
„Jer ne mogu da gledam u njega;
„On je paša a ja sam subaša.
„Dok pogubim kneza Grbovića
„Iz lijepa sela Mratišića,
„On je paša, a ja sam subaša.
„Dok pogubim i Aleksu kneza
„Iz lijepa sela Brankovine,
„I Jakova brata Aleksina:
„Car i ćesar kad se zavadiše,
„Kod ćesara obrštari biše,
„I nosiše od zlata kaškete,
„Poplieniše sve turske pa'anke,
„Porobiše, vatrom popališe.
„Car i ćesar kad mir učiniše,
„A oni se caru predadoše,
„I kod cara knezovi postaše,

Digitized by Google

„Mnoge Turke caru opadoše:
„Sedam paša, što su odpadnuli,
„Opadnuli, pa jih pomorili:
„Oni paše, a mi smo subaše.
„Dok pogubim kneza Tavnavskoga,
„Iz Ljutica Stanka obor-kneza.
„Dok pogubim kneza Mačvanskoga,
„S Bogatića Martinović-Lazu,
„On je paša, a ja sam subaša.
„Dok pogubim kneza Pocerskoga,
„S Metkovića Ružičić Mihajla,
„On je paša, a ja sam subaša.
„Dok zapalim Raču ukraj Drine,
„I pogubim Adži-Melentija
„Koj je išô preko mora sinjeg,
„Te je vlašku čabu pogazio,
„Pa se usred u Stambul svratio,
„I od cara ferman izlagao
„Za stotinu žutijeh dukata,
„Da vlasima bogomolju gradi.
„Da je gradi za sedam godina,
„Načini je za godinu dana
„Evo ima šest godina dana;
„Kako zida pokraj crkve kule,
„A u kule nabavlja džebanu
„I po mraku topove privlači;
„Vidiš, joldaš, da se nečem nada!
„Pak češ onda zaći proz nahije,
„Te izsjeći sve srbske kmetove.
„Kako bi nam raja dodijala?“
Sve dahije na noge skočiše,
Memed-agi svi se pokloniše:
„Hvala, joldaš, Fočić Memed-aga!
„Tvoja pamet pašovati može,
„Mi ćemo te pašom učiniti,
„Tebe ćemo svagdje poslušati“.
Starac Fočo poče govoriti:
„Nuto momka! i nuto pameti!
„S kojom rieči na pašaluk sjede!
„Uzmi sinko, Fočić Memed-aga,
„Uzmi slame u bijelu ruku,
„Mani slamom preko vatre žive:
„Il' češ vatru sa tim ugasiti,
„Ili češ je većma razpaliti?
„Vi možete, i Bog vam je dao,
„Tako silnu pokupiti vojsku,
„I poć' ćete, sinko, kroz nahije;
„Jednog kneza prevarit možete
„I na vjeru njega domamiti;
„Svoju ćete vjeru izgubiti,
„Jednog posjeć', a dva će uteći,
„Dva posjeći, četiri odoše,
„Oni će vam kuće popaliti,
„Vi dahije on njih izginuti.
„Al' vi tako nemojte raditi,
„Nego mene starca poslušajte:
„Ja sam gledô u našem indžilu,
„Ovo, paše, dugo biti neće,
„Nego će se promieniti carstvo;
„Već se, sinko, podobrite raji:
„Od harača raji odpustite,
„Nek je harač, ka' što Murat reče;
„Prodjite se globa i poreza,
„S knezovima vi se pobrinite,
„Knezovima hate poklanjajte,
„Kmetovima osrednje paripe,
„S popovima u dosluhu bud'te,
„Ne bi l' i mi uz njih preživjeli,
„Jere naše dugo biti neće,
„A što će nam više pusto blago?
„Da meljete, izjest ne možete“.
Al' govori Fočić Memed-aga:
„Moj babajko, ne slušam te stari“.
To izreče, a na noge skoči,
I za njime ostale dahije,
Pak na gradu baciše topove,
Na dukate pokupiše vojsku,
Njih četiri velike dahije:
Aganlija i Kučuk-Alija,
Mula Jusuf, Fočić Memed-aga:
Na četvero razdieliše vojsku
Njih četiri, kô četiri brata.
Pak na gradu otvoriše vrata
I odoše s vojskom po teftišu
Kroz njihovih sedamnest nahija.
Prvog srbskog kneza prevariše:
Domamiše kneza Palaliju
I u Gročkoj njega pogubiše:
I Stojana kneza iz Zeoka
Prevariše, pa ga pogubiše
U njegovu dvoru bijelome.
Prevariše Marka Čarapića,
Prevariše, te ga pogubiše;
I Gagića Janka buljubašu
Iz Beloća sela malenoga;
Pogubiše kneza Teofana

Digitized by Google

Iz Orašjah Smederevske naje;
Pa i kneza Petra iz Resave,
Prevariše Mata buljubašu
Iz Lipovca blizu Kragujevca,
Te i njega mlada pogubiše;
Moravcima crkvi dopadoše,
I tu Adži-Gjera pogubiše,
A Ruvima u grad opremiše,
I u gradu njega pogubiše.
Memed-aga u Valjevo dodje:
Grbović se bješe osjetio,
Pa Grbović na stranu pobježe,
A dodje mu obor-knez Aleksa,
I dodje mu Birčanin Ilija,
Obojicu hvata Memed-aga,
Bijele im savezao ruke,
Pa jih vodi na most Kolubari.
A kad vidje obor-knez Aleksa
Da će Turci oba pogubiti,
Tad on reče Fočić Memed-agi:
„Gospodaru, Fočić Memed-aga!
„Pokloni mi život na mejdanu,
„Evo tebi deset kesa blaga".
Memed-aga govori Aleksi:
„Ne mogu te, Aleksa, pustiti,
„Da mi dadeš i sto kesa blaga".
Al' besjedi Birčanin Ilija!
„Gospodaru, Fočić Memed-aga:
„Evo tebi i sto kesa blaga,
„Pokloni mu život na mejdanu".
Veli njemu Fočić Memed-aga:
„Ne budali, Birčanin Ilija!
„Tko bi gorskog upustio vuka?"
Memed-aga viknu na dželata,
Dželat trže sablju izpod skuta,
Te Iliji odsiječe glavu;
A Aleksa sjede na ćupriju,
Pa ovako poče govoriti:
„Bog ubio svakog hrišćanina,
„Koji drži vjeru u Turčina!
„Ah Jakove, moj rodjeni brate!
„Ti ne drži vjere u Turcima,
„Gdje s' udesiš, udri se s Turcima".
Još Aleksa govoriti htjaše,
Ali džolat govorit' ne dade,
Trže sablju, odsječe mu glavu.
Kada do dva kneza pogiboše
Na ćupriji nasred Kolubare:

Knez Aleksa, Birčanin Ilija,
Adži-Ruvim na sred Biograda,
Jednog dana, a jednoga časa,
Viš' njih jarko pomrčalo sunce.
Memed-aga konaku pohiti,
Ne bi l' još kog Srba zastanuo,
Da još bira gdjegod da posječe.
Al' kad Srbi žalost opaziše,
Iz čaršije namah pobjegoše,
Memed-agi nijedan ne dodje.
Kad to vidje Fočić Memed-aga,
Odmah pozna da gore uradi,
I odmah se bješe pokajao,
Al' se veće dockan pokajati;
Već povika dvanaest delija,
I Uzuna svoga kavedžiju:
„Čujete li, moji sokolovi!
„Brzo dobre konje posjednite,
„Pak trčite u selo Topolu,
„Ne bi l' Crnog pogubili Gjorgja;
„Ako li nam sad uteče Gjorgje,
„Neka znate, dobra biti neće".
Kad to čuše dvanaest delija,
Odmah dobre konje posjedoše,
I pred njima Uzun kavedžija,
Otidoše u selo Topolu
U subotu u oči nedjelje;
Na osvitak nedjelje dodjoše
Prije zore i bijela dana,
I Gjorgjine obkoliše dvore,
Udariše s obadvije strane,
A sa dvije strane povikaše:
„Izadj' amo, Petroviću Gjorgje!"
Tko će ljuta zmaja prevariti,
Tko li njega spavačiva naći?
Gjorgje se je junak naučio
Prije zore svagda uraniti,
Umiti se i Bogu moliti,
I popiti po čašu rakije:
Bješe Gjorgje rano uranio
I otišô u donje podrume.
Kada vidje oko kuće Turke,
On se njima javiti ne htjede.
Javi im se mlada Gjorgjinica:
„Da Bog s vama, Turci nočas bio!
„Šta tražite ovdje u to doba?
„Gjorgje sada pred kućom bijaše,
„Tu sad bješe, pak nekud otide,

Digitized by Google

„A ja ne znam, kud je otišao“.
A to Gjorgje i gleda i sluša.
Kad je Gjorgje izbrojio Turke,
Času popi, a pušku podpraši,
Uze dosta praha i olova,
Pa izidje svojemu oboru
Medju svojih dvanaest čobana;
A kad dodje, čobane izbudi,
I ovako čobanima reče:
„Braćo moja dvanaest čobana!
„Ustanite, obor otvorite,
„Iz obora iztjerajte svinje,
„Neka idu kuda kome drago;
„A vi, braćo, mene poslušajte,
„I šarene puške podprašite;
„Ako Bog da, te se ono steče,
„Što sam danas radit naumio,
„Čestite ću vas sve učiniti,
„Okovati u srebro i zlato,
„A u svilu obuć i kadifu“.
Svi čobani jedva dočekaše,
Iztjeraše svinje iz obora,
Pak šarene puške podprašiše,
Na mah oni za Gjorgjem podjoše.
Ode Gjorgje pravo svome dvoru;
A kad Turke s čobanima vidje,
Onda Gjorgje ovako govori:
„Čujete li, dvanaest čobana!
„Svaki jako gadjaj po Turčina,
„Al' ne mojte pušaka metati,
„Dokle moja najprije ne pukne,
„Ja ću gledat Uzuna Memeda,
„Vidjet ćete, što će od njeg, biti“.
To izreče Petroviću Gjorgje,
Zemlji pade, pušci oganj dade.
Puče puška, ostat pusta neće;
Gdje je gledô, Gjorgje pogodio,
Mrtav pade Uzun sa kulaša.
Kad to vidje dvanaest čobana,
Na mah puče dvanaest pušaka,
Mrtvi pade ondje šest Turaka,
Šestorica na konjma pobježe.
Na mah Gjorgje viknu po Topoli,
Te sakupi jošte više družtva:
Sve po tragu Turke potjeraše,
Do Sibnice sela dotjeraše,
I tu Turci u han pobjegoše,
Kami majci da ostati mogu!
Tu jih Gjorgje obkoli sa družtvom,
Pa on viknu u selo Sibnicu,
Sibničani svi mu doletj še,
Tu se sasta stotina junaka,
Na mah Srblji hana zapališe,
I trojica Turak' izgorješe.
A trojica pred njih iztrčaše,
Te jih Srbi sva tri pogubiše.
Na sve strane Gjorgje knjige posla
U svih gradskih sedamnest nahija
Na kmetove selske poglavare:
„Svaki svoga ubijte subašu,
„Žene, djecu u sbjegove krijte“.
Kad to čule srbske poglavice,
Na mah oni poslušaše Gjorgja:
Svi skočiše na noge lagane,
Pripasaše svijetlo oružje.
Svaki svoga ubiše subašu,
Žene, djecu u sbjeg odvedoše.
Kad je Gjorgje Srblje uzbunio
I s Turcima veće zavadio,
Onda Gjorgje prodje kroz nahije,
Pa popali turske karaule,
I obori turske teferiče,
I udari na turske palanke,
Sve palanke on turske popali,
Žensko, mužko, sve pod mač udari
Težko Srblje s Turcima zavadi.
Turci misle, da je raja šala,
Al' je raja gradovima glava;
Usta raja kô iz zemlje trava,
U gradove satjeraše Turke;
Trče Gjorgje od grada do grada,
I gradjane svagdje dovikuje:
„Čujete li, vi Turci gradjani!
„Na gradovma otvorajte vrata,
„Izmedj' sebe dajte zalumčare,
„Ak' hoćete mirni da budete,
„Da gradova caru ne kvarimo;
„Jer ako jih vi dati nećete,
„Izmedj' sebe Turke zalumčare,
„Te gradove raja načinila,
„Gradila jih po devet godina,
„Kadra ih je za dan oboriti
„I sa carem kavgu zametnuti;
„A kada se s carem zavadimo,
„Da ustane svi sedam kraljeva,
„Da nas mire, pomirit' nas neće;

Digitized by Google

„Bit ćemo se, more, do jednoga“.
Tad gradjani suze proljevahu,
I Gjorgjiji vako govorahu:
„Beg Gjorgjije, od Srbije glavo!
„Davat ćemo štogod raja ište,
„Ne kvarite carevih gradova,
„Ni sa carem zamećite kavge,
„Mi dat ćemo Turke zalumčare“.
Pa gradjani ustadoše Turci,
Na gradovma otvoriše vrata,
Izmedj sebe daju zulumčare
Zu umčare izjelice Turke,
Predaju jih u srbinjske ruke.
Bože mili i Bogorodice!
Kada Srbli dokopaše Turke
Zulumčare u bijele ruke,
Pa jih staše Srbli razvoditi
Preko polja bez svijeh haljina,
Bez ćuraka i bez anterija,
Bez saruka, u malim kapama,
Bez čizama i bez jemenija,
Gole, bose topuzinam tuku:
„More, brate! kam porcza naša?“
U po polja Gjorgje sablju vadi,
Zulumčarske odsijeca glave.
A kad Gjorgje izsiječe Turke,
Izsiječe Turke zulumčare,
Onda Gjorgje u gradove udje;
Što bi Turak' po gradovma bielim,
Što bi Turak' za sječi, izsiče;
Za predaje što bi, to predade;
Za krštenja što bi, to izkrsti.
Kad je Gjorgje Srbijom zavladô,
I Srbiju krstom prekrstio,
I svojijem krilom zakrilio
Od Vidina pak do vode Drine,
Od Kosova te do Biograda,
Ovako je Gjorgje govorio:
„Drino vodo! plemenita medjo
„Izmed' Bosne i izmedj Srbije!
„Naskoro će i to vreme doći,
„Kada ću ja i tebeka proći,
„I čestitu Bosnu polaziti!“

Ustanak kneza Miloša na Turke. [1])

Poletjela dva vrana gavrana
Od Srbije zemlje plemenite.
I Morave vode valovite,
Sa kubeta crkve Nemanića,
Svracimira, od starine bana,
Sve Moravske zemlje gospodara:
Preletješe ravno Dragačevo
I vrletnu Užičku nahiju,
Mašiše se lomna Vlaha starog,
Dok dodjoše Drini valovitoj;
Valovitu Drinu prebrodiše,
Svu kamenu Bosnu preletješe
Dok dodjoše Skoplju na krajinu;
Ni na čiju kulu ne padoše,
No se viju od kule do kule
Tražeć kulu paše Čaja-paše.
Dok pašinu kulu poznadoše,
Te padoše na bijelu kulu.
Kako paše, oba zagraktaše,
I na kuli žurbu učiniše,
A iz kule niko ne čujaše,
No kaduna Čaja-pašinica,
Pa izidje pred bijelu kulu,
Te kad kada ptice ugledala,
A ona im ode govoriti:
„Zlo vam bilo, dvije ptice vrane!
„Malo l' vam je bosanskih planina
„I po Skoplju bijelijeh kula,
„Da vi vaša krila odmorite?
„No padoste baš na moju kulu,
„Te kobite moga gospodara,
„U Srbiji pašu Čaja-pašu!“
Kadi vele dva crna gavrana:
„O gospodjo Čaja pašiniče!
„Mi ako smo na kulu panuli,
„Mi nijesmo pali zloradice,
„No smo air haber donijeli“.
A kad kada ptice saslušala,
A ona im ode govoriti:
„Oj Boga vam, dva vrana gavrana

[1]) *Milo Obrenović*, vojevao je junački još za Karagjorgja, i god. 1815 podiže se na Turke, i osim gradova, potjera iz Srbije. God. 1817 izabra ga narod na skupštini u Biogradu za vrhovnoga kneza, i naredi da ta v'a t ostane, u njegovoj porodici; pod njim dobije Srbija prava i slobode, koje sada uživa. God. 1839 ostavi Srbiju; ali g. 1859 po želji naroda opet preuze vladu. Umrô je u Topčideru 14 rujna 1860.

Digitized by Google

„Odakle ste jutros poletjeli?
„Da nijeste od zemlje Srbije?
„Ne zna te li za mog gospodara,
„U Srbiji pašu Čaja-pašu?
„Je l' sišao zemlji Srbadiji?
„Je li paša zemlju osvojio,
„I za dosta roblja narobio?
„Je l' vojvode srbske pohvatao,
„Da l' je od njih blago pokupio?
„Je l' Srbiju zemlju umirio?
„Je l' s Milošem paša u dosluhu,
„Da l' će skoro Skoplju na krajinu,
„Da dovede mladijeh robinja,
„I donese toka i dolama?"
No da vidiš dvije ptice vrane,
Jedna grahnu, druga progovori:
„Čuješ, kado, Čaja-pašinice!
„Radi bismo dobro kazivati,
„Ali, kado, dobra čuli nismo.
„I jutros smo rano poletjeli
„Od Srbije, zemlje plemenite,
„I Morave, vode valovite,
„Sa kubeta crkve Nemanića,
„Sa pašine bijele džamije:
„Vidjeli smo tvoga gospodara,
„U Srbiji pašu Čaja-pašu,
„I srećno je paša zadobio,
„I bolje je, kado, umirio,
„I s Milošem u dosluhu bio".
Kad kaduna ptice saslušala,
Air dovu Bogu učinila,
Pa potrča na bijelu kulu,
Jer joj tamo dva bega bijahu,
Da i njima air haber kaže.
Njozi vele dva vrana gavrana:
„Stani malo, Čaja-pašinice
„Malo slušaj, te se razgovaraj:
„Kad je paša zemlju umirio,
„Ne dade mu djavo mirovati,
„No se, kado, paša posilio,
„I po zemlji zulum postavio:
„Robi paša mlade i djevojke,
„A izbira po izboru momke,
„Te jih kolju po Vračaru Turci,
„Kao stado po planini vuci.
„No kad vidje sirotinja raja,
„Gdje zulumi njozi dosadiše,
„A vojvode mnoge izgiboše,
„Odmah, kado, na noge skočiše,
„I Milošu knezu otidoše.
„Njega Srbi glavom učiniše,
„I tvrdu mu vjeru zadadoše,
„Svi ovako pred njime rekoše:
„„Gospodaru, slavan knez-Milošu,
„„Budi Srbstvu danas u pomoći,
„„Izbavi nas iz dušmanske ruke
„„I pašine prevelike muke,
„„A svi ćemo tebe poslušati.
„„I za svetu vjeru umrijeti"".
„Kad je Miloš Srbe saslušao:
„Od paše se, kado, odvojio
„U planinu, gdje zimuju vile.
„Sam sjedjaše i knjige pisaše,
„Na vojvode i na buljubaše,
„Kapetane i na barjaktare,
„Na knezove i selske kmetove;
„Ovako im u knjigam govori:
„„Braćo moja, srbske vojevode!
„„Barjaktari, mladi kapetani!
„„Pobacajte kuke i motike,
„„Pa udrite po selima Turke.
„„Vi knezovi i selski kmetovi!
„„Dižite se skupa na oružje,
„„Jali sada, jal' više nikada,
„„Jer hoćemo skupa izginuti,
„„Djeca naša muke dopanuti
„„I pod turskim jarmom ostanuti.
„„No na noge, moji sokolovi!
„„Pripašite svijetlo oružje.
„„Iz potaje konje izvedite,
„„Pa vi meni na Ljubić hodite;
„„Valja, braćo, na mejdan izići,
„„Za hrišćansku vjeru umrijeti,
„„Jer je guja pala kraj Morave,
„„Ljuta guja, paša Čaja-paša,
„„I sa pašom petnaest hiljada
„„Ubojnika, ljuta Arnauta:
„„Ta mnoge su majke udovjelili
„„I srbskoga roblja narobili
„„I naših crkav opustili"".
„Hvala Bogu, hvala jedinome!
„Kada knjige zemlju preidoše,
„Kad vojvode knjige pročitaše,
„Sokolovi na noge ustaše,
„Na oružje Srbe podigoše,
„Složnu, kado, vojsku pokupiše,

Digitized by Google

„Svi na Ljubić brdo otidoše,
Prema paši tabor učiniše,
Pred njima je vojvoda Jovane,
„Mio bratac slavna knez-Miloša.
„On lijepo vojsku ogledaše,
„A po bolje straže namještaše,
„No Miloša doma ne bijaše,
„Već otišo Savi valovitoj,
„Da nabavlja hranu i džebanu
„I oružje, što u Srba nema.
„No i to je malo postajalo:
„Jedno jutro junak uranio,
„Uranio vojvoda Jovane,
„Po Ljubiću šance ogledati
„I pobolje straže namjestiti,
„Ali stade jeka iz prijeka,
„Začuše se jasni talambasi
„I veliki cesarski doboši,
„I zasjaše krstati barjaci
„Niz široko polje Miokovce.
„Kada viđje vojvoda Jovane,
„On veselo u družinu reče:
„„Braćo moja, Srbske poglavice!
„„Eto našeg slavna gospodara,
„„Vodi vojsku od bogate Mačve,
„„A nosi nam hrane i džebane,
„„Vodi, braćo, dva topa vitežka
„„S njima ćemo zadobiti Turke““.
„Da ti, kado, bješe pogledati,
„Kad vojvode konje posjedoše,
„U susreću knezu otidoše,
„Te sretoše svoga gospodara,
„Na Ljubića brdo dopratiše.
„Kad ga silna opazila vojska,
„Silni Srbi č te ustaviše,
„Pak počinak sebi učiniše.
„A tvoj paša, stari varalica,
„Posla, kado, dvanaest uhoda
„Da uhode vojsku Miloševu;
„No jim loša sreća priskočila,
„Srbska jih je straža pohvatala,
„Pa jih vode svomu gospodaru,
„Svih dvanaest Miloš izsiječe:
„On ne gleda careva fermana,
„Ni pašine sitne buruntije.
„Kada paši, kado, dokazaše,
„A on planu kao vatra živa,
„Pa podviknu ognjene čauše,
„A čauši po carevoj vojsci!“
„„Azurala age i begovi:
„„Tko je konjik, konje opremajte,
„„Sablje paš'te, kolane pritež'te,
„„Tko je pješak, priteži opanke,
„„Pa na noge, djeco Arnauti,
„„Juriš danas Turci na kaure,
„„Jere su se vlasi posilili,
„„I sa nama kavgu zametnuli““.
„Kad to, kado, turska čula vojska,
„Konjanici konje pojahaše,
„A pješaci puške zagriše,
„Na Moravu vodu nagaziše,
„Srbsku, kado, vojsku napadoše.
„Dobra paši sreća preskočila,
„Evo srbsku krdišao vojsku;
„Oteo im dva topa viteza,
„I odsjekô glava nekoliko,
„Pa se zdravo Čačku povratio“.
Kad kaduna vrane saslušala,
Od radosti po avliji skače,
No njoj vele dva vrana gavrana:
„Stani, kado, sad će biti jada!
„Tvoj se paša plački naučio!
„Na treći dan opet uranio,
„Na Miloša vojsku podigao,
„No gdje sreća, tu je i nesreća!
„Dočeka ga Miloš kraj Morave
„Sa njegovim silnim vojvodama,
„Te s' pognaše vatrom na mejdanu,
„Namamiše Turke na pješake.
„Pucanj stade srbskih dževerdana,
„Jauk stade pašinih delija,
„Piska, kado, ljutih Arnauta;
„Srbi tursku nadvališe vojsku,
„Po ravnu je polju potjeraše,
„Na Moravu vodu iztjeraše,
„Napred bježi paša na labudu,
„No ga pozna srbsko momče mlado,
„Ono zemlji na koljena pade,
„Dževerdanu živu vatru dade,
„Ukinu ti pašu sa labuda,
„Mrtav pade u vodu Moravu;
„Tu se rani paša Vranjalija,
„I pogibe pet stotin delija,
„Arnauta ni broja jim nema.
„Drugi, kado, Čačku pobjegoše,
„U svoje se šance zatvoriše.

Digitized by Google

„Pa ti pašu po taboru traže;
„A kad paše ne bi u taboru,
„Ustadoše age i begovi,
„Sitnu knjigu oni napisaše,
„Te Milošu, kado, opraviše,
„Ovako mu u knjigi govore:
„„O Miloše, srbska poglavico!
„„Ako si nam pašu uhvatio,
„„Jal mu rusu zadobio glavu,
„„Opravi nam pašu Čaja-pašu
„„Jali živa, jali mrtvu glavu.
„„Dat ćemo li roba šest stotina
„„I sve blago paše Čaja-paše
„„I njegovu sablju sa labudom““.
„Kad Milošu sitna knjiga dodje,
„Te vidio, što se u njoj piše,
„Na knjigu se grohtom nasmijao.
„To Milošu vrlo milo bješe,
„Pa Turcima drugu odpisuje;
„Čuste li me, Turci krajišnici!
„„Amo nema paše Čaja-paše,
„„Niti živa, niti mrtve glave,
„„No ga traž'te niz vodu Moravu,
„„Gdje je vama broda zapušio““.
„Kada, kado, Turci razabraše,
„Niz Moravu vodu otidoše
„Od jednoga broda do drugoga,
„Na drugome pašu ugledaše,
„Iz Morave njega izvadiše,
„Kod kapije šancu ukopaše.
„Pa u zoru, kado, pobjegoše“.
To kad čula Čaja-pašinica,
Ljuto kune dvije ptice vrane:
„Eda Bog da, dva vrana gavrana,
„Te vam mrka opanula krila,
„Te vi s njima više ne letjeli,
„Ni glasova Bosni donosili!“
To jim reče, uz kulu uteče.
Njojzi vele dva vrana gavrana:
„Stani malo, Čaja-pašinice,
„Da ti jade potekar kažemo:
„Kad iz Čačka Turci pobjegoše,
„A Milošu straže dokazaše:
„„O Milošu, slavan gospodaru!
„„Iz Čačka ti utekoše Turci,
„„I sve naše roblje dovedoše““.
„Kad je Miloš straže razumio,
„A on viknu na svoje vojvode,
„A vojvode mlade barjaktare,
„Te barjake gore podigoše,
„A na svoje konje posjedoše,
„Srbskoj vojsci haber učiniše,
„I na noge vojsku podigoše,
„U potjeru Turcima odoše.
„U Bjelici, visokoj planini,
„Tu jih jedna vojska susretnula,
„Jelicom jih gorom potjeraše,
„U Rotarsko polje iztjeraše;
„Slušaj, kado, tu će biti jada!
„Tu jih jedna četa dočekala,
„Dočeka jih vojvoda Mičiću,
„I sa njime mladi Dragačevci;
„Pognaše se s njima na mejdanu,
„No se Turci ne boje Mičića;
„Al' ogrije sa Jelice sunce,
„I to, kado, sunce ne bijaše,
„No bijaše Miloš s vojvodama.
„Kako dodje, on zametnu kavgu,
„Ode sbijat' Turke u buljuke
„I progonit stražnje mimo prve.
„Od njih grdne počiniše jade,
„Tu topove svoje povratiše
„I oko njih mnoge izsjekoše.
„Izginuše turske poglavice,
„Po izboru bolji od boljega.
„Od kamena Skoplja na krajini,
„Pogibe ti pašić Useine,
„Pogubi-ga Miloš sa vrančića;
„Tu pogibe bego Memed-bego
„Od Sereza mjesta pitomoga,
„Pogubi ga Miloš sa kulaša;
„S njim pogibe Omer kapetane,
„Pogubi ga od Ljevaje Rako,
„I skide mu zelenu dolamu;
„Odatle jih, kado, potjeraše,
„U Tijanske luge natjeraše.
„Tu jih druga četa susretnula,
„A medju se, kado, upuštala,
„Na njih živu vatru oborila,
„Mnogim tuna planuše dimlje,
„I ostaše kape dinjarlije.
„Tuna Srbi dobro zadobiše
„I sve svoje roblje povratiše,
„Pa jih dalje tjerat' otidoše,
„U Bjelićko polje iztjeraše,
„Na Bjelicu vodu natjeraše,

Digitized by Google

„Tuna mnogi, kado, izgiboše
„Od pašinih na glasu đelija;
„Tu pogibe odža Skopljanine,
„Pogubi ga Mento kaludjere,
„Od bijele Vrančevšnice crkve,
„Sa putalja odsječe mu glavu;
„Još pogibe Asan-bar aktare
„Od Mostara grada bijeloga,
„Pogubi ga od Paštrme Simo,
„Pust mu osta barjak na ledini.
„Tu ostaše age i begovi,
„I pašini na glasu kavazi,
„Od njih Srbi ruho pokupiše
I hatove mloge zadobiše.
„Tu zaosta Miloš s vojvodama,
„Da izkupi roblje na gomilu;
„Ali ne htje ljuta sirotinja,
„Željna, kado, krvi od Turaka,
„Pa jih dalje tjerati odoše
„Do pitoma lomna Vlaha Starog.
„Dotle su jih, kado, dotjerali,
„U klisuru sinju natjerali.
„A kad biše uz klisuru Turci,
„Izidjoše iz gore hajduci.
„Pa medju se upustiše Turke,
„Na njih živu vatru oboriše,
„I tu mnoge, kado izraniše,
„Pa jih dalje tjerat' otidoše.
„Hajducima sustadoše ruke,
„Sijekući po klisuri Turke;
„Da s' ne bješe Mutav prestavio,
„Ni jedan ti nebi ostanuo:
„Eto hvale tvoga Čaja-paše,
„Pa ti bilo milo il' ne bilo".
Pa sa kule vrane odletješe,
A kadunu tužnu ostaviše.

Broj Crnogoraca s Mahmut pašom. [1]

Mahmut vezir vieće učinio
U bijelu Skadru na Bojani,
Na vijeće vezir sakupio
Svu gospodu tursku izabranu.
Kada jih je vezir sakupio,
„Još j' ovako njima govorio:
„Evo sgode, moji vitezovi!
„Sad da silnu vojsku podignemo,
„Da mi Goru Crnu osvojimo,
„Goru Crnu i primorje ravno,
„Kojeno smo odavna žudjeli.
„Ja imadem, moja braćo draga,
„Crnogorce neke prijatelje;
„Dat' ću njima mita nekoliko,
„Prodat će mi lomnu Goru Crnu,
„Učinit ću što je meni drago.
„Nego evo moje rane ljute:
„Brdjani mi pute zatvoriše,
„Te ne mogu vojsku sastaviti,
„Od sve Bosne i Hercegovine
„I od naše zemlje Arbanije.
„Hajdmo dići zemlju Arbaniju,
„Da puštimo ognjene viteze
„Pa Pipere i Bjelopavliće,
„Porobimo malo i veliko,
„Izgorimo ognjem svekoliko.
„Dok dodjemo, braćo, do Nikšića,
„Tu hoćemo tabor učiniti,
„A razpeti bijelo šatorje.
„Silnu ćemo sastaviti vojsku
„Od sve Bosne i Hercegovine,
„I od naše zemlje Arbanije;
„Pa na troje dijeliti vojsku:
„Jednu ćemo opraviti vojsku
„Do Novoga grada bijeloga,
„Što je naše od starine bilo:
„Kad dodjemo gradu Dubrovniku,
„Tu hoćemo, braćo, zapašiti
„Baš mojega brata Ibrahima,
„Da pašuje i da gospoduje,
„Nek se čudo na daleko čuje;
„Drugoj dati po moru brodove,
„Neka vozi bumbe i topove,
„Prah, olovo i drugu zahiru,
„Boj da biju, o miru ne rade.
„Sad je nemir u Boki Kotorskoj,
„U njoj nema momka ni jednoga,

[1] Skadarski vezir *Mahmut paša Bušalija* dva puta u g. 1796 udario je na Crnugoru pod vladikom *Petrom I.*; prvi put izgubio je silnu vojsku, a drugi put poginu i sam u boju Crnogorcima.

Digitized by Google

„Sve je pošlo u Taliju ravnu:
„Treća valja da otide vojska
„Neka ide preko Gore Crne,
„Da mi Crnu Goru osvojimo.
„Goru Crnu i primorje ravno
„I na moru konja napojimo.
„Dok dodjemo do Kotora grada,
„Tu hoćemo, braćo, zapašiti
„Baš Mehmeda mojega sinovca,
„Nek pašuje i nek gospoduje,
„Neka za to i Latini znadu:
„To je moja želja prevelika". —
Tako veli Mahmute vezire,
Pa on skoči na noge lagane,
Te dohvati divit i hartiju,
Brže piše jednu sitnu knjigu,
Te je šalje lomnoj Gori Crnoj,
Na Cetinje do Petra vladike:
„O vladiko, crnogorski kralju,
„Ti, ak' hoćeš, da smo prijatelji,
„Nemoj davat' pomoć Brdjanima
„Niti primaj roblja od Brdjana,
„Ne primaj ga maloj Gori Crnoj.
„Hoću puštit' ognjene vjetrove
„Na Pipere i Bjelopavliće,
„Porobiti malo i veliko,
„Izgorjeti ognjem svekoliko;
„Jal' ću svoju izgubiti glavu,
„Jal' Brdjane iztražiti listom
„Do Ostroga visoke planine.
„Još čuješ me, crnogorski kralju,
„Ak' uzdaješ pomoć Brdjanima,
„Il' uzprimaš roblje od Brdjana,
„Ja s' u moju uzdam Arbaniju,
„Da Brdjanma ni pomoći nećeš".
Al' ne veli Turčin: ako Bog da!
Već se Turčin u silu uzdaše,
A sila je u Boga višnjega,
Koji Turkom ni pomoći neće.
Kad vladici knjiga dopanula,
Knjigu gleda Cetinski vladika,
A kad vidje, što mu knjiga piše,
Proli suze niz bijelo lice.
Kod njega se bjehu namjerili
Crnogorski izbrani glavari,
Cetinjani i drugi junaci;
Još ovako besjedi vladika:
„Crnogorci, moja braćo draga,
„Evo nam je knjiga dopanula
„Od silnoga Mahmuta vezira,
„Jest se vezir braćo zahvalio,
„Da će Brda iztražiti listom
„Do Ostroga visoke planine.
„I to sbori Mahmute vezire,
„Da će dati mita nekoliko,
„Uzet će ga mladi Crnogorci,
„Prodat' će mu lomnu Goru Crnu,
„Goru Crnu i primorje ravno
„Do bijela grada Dubrovnika;
„Učinit će što je njemu drago.
„A znate li, moja braćo draga,
„Kako kleti kore Srbe Turci
„Od žalostna boja kosovskoga,
„Od izdaje Brankovića Vuka,
„Nek mu bude vazda vječna muka!
„Mogu l' biti rane žestočije,
„No kad udri nebeska strijela,
„Te ustrieli golema junaka?
„Nije tako jaka ni strijela,
„Da razčupa srdce u junaka,
„Kao taki ukor i sramota.
„Vaši stari (veli) vojevaše,
„Vojevaše a i bojak biše
„Radi vjere i slobode drage,
„Da u tursko robstvo ne padaju.
„Od Boga je velika grehota,
„A od ljudi ukor i sramota
„Izdavati Brdjane junake.
„Brdjani su naša braća mila.
„Nego, braćo, ako Boga znate!
„Da idemo u Bjelopavliće,
„Da branimo Brdjane junake.
„Da s' nijesu Turci posilili,
„Kad su predje kroz nas prohodili,
„A bez rane i bez mrtve glave,
„Na Cetinju razvalili crkvu,
„Opalili biela manastira,
„Ne bi znali naše Koščelice,
„Sad trzali nama utrobice".
Ka to čuše mladi Crnogorci,
Svi vladici kletvu učiniše,
Da Brdjane izdavati neće,
„Nego skupa s njima izginuti.
Kada vidje cetinjski vladika,
Kada vidje slogu i slobodu,
On mi piše jednu sitnu knjigu,

Digitized by Google

Te je šalje: Mahmutu veziru:
„Oj Turčine, Mahmute vezire,
„Ti se prodji Brdjske sirotinje,
„Nemoj njima vrijedjati rana,
„Koje si im, pašo, zadavao:
„Bog će dati, da jih skor' osvete.
„Ako si se, pašo, posilio,
„Što si predje kroz nas prohodio,
„A bez rane i bez mrtve glave,
„Na Cetinju razvalio crkvu,
„Opalio biela manastira:
„Što si bielu razvalio crkvu,
„To si svakog mlada crnogorca
„Svakoga si u srdce udrio;
„Što l' opali biela manastira,
„To si, pašo, svima rane zadô;
„Što li znadeš naše Košćelice,
„To nam trzaš danas utrobice".
Kad veziru knjiga dopanula,
I on vidje, što mu knjiga piše,
Za to vezir ni habera nema,
Već on diže zemlju Arbaniju,
S njome dodje na Doljane ravne
Kraj Zlatice više Podgorice.
Tu je vezir tabor učinio
A razpeo bijelo šatorje.
No vladici glasi dopadoše;
Kad vladika glase razumio,
Vladika mi bješe izlazio
Na zelenu goru Vrtijeljku,
Pa opali topa ubojnoga,
Nekoliko vojske sakupio,
Cetinjane i druge junake,
S njima ode preko Gore Crne,
Dokle dodje u Bjelopavliće
Pod bijelu kulu Boškovića.
Tu vladika noćcu ponoćio.
Kad u jutro jutro osvanulo,
Zetu hladnu vodu pregaziše,
Na Slatinu vodu dohodiše
Pred bijelu Vrančevića crkvu,
Tu vladika tabor učinio,
A razpeo bijelo šatorje.
Kad to vidje Mahmute vezire,
On se bieše bliže primaknuo
Više Spuža grada bijeloga.
Više Spuža sprema Derdemeza
Pod zelenu goru Visočicu,
Tu je vezir tabor učinio,
A razpeo bijelo šatorje.
Kad to vidje Cetinjski vladika,
On otole sitne knjige piše,
Pa jih šalje preko Gore Crne
Crnogorskim glavarim na ruke.
A kad knjige zemlje prijedjoše
I glavare doma nahodiše
I vidješe, što im knjige pišu,
Ostaviše majke i ljubovce,
I ovčari u planinam ovce,
Dohvatiše torbe uprtnjače,
Tanke puške u ruke desnice,
Pa odoše preko Gore Crne,
Svaki hita, za vladiku pita,
Dok vladiku bjehu nahodili.
Na Slatini njega nahodiše
Pred bijelom Vrančevića crkvom:
Tu se silna izkupila vojska.
Kod vladike vojske ne bijaše,
Svega brate, petnaest stotina;
A ma što je vojska kod vladike,
To su mrki od planine vuci.
Što l' pred vojskom jesu četovodje,
To bijahu krilati orlovi;
Što li momčad mladi barjaktari,
To bijahu sivi sokolovi.
Još ovako vezir govoraše,
Puštio je po vojsci telale:
„Tko dovede živoga vladiku,
„Il' donese glavu vladičinu,
„Evo njemu Zeta zemlja ravna,
„I u Zeti tri bijela grada,
„I još više tri tovara blaga".
Veli Jakup aga Serdarević
I delija Mehmed Kokotlija
Bijahu se oni pohvalili,
Da će dovest' živoga vladiku,
Jal' donieti glavu vladičinu,
Ma ne vele Turci: ako Bog da:
Već se Turci u silu uzdahu,
A sila je u Boga višnjega,
Koji Turkom ni pomoći neće.
Tu mi staše tri nedjelje dana.
Od šta zeman, od toga i vrieme,
Vrieme dodje, udarit' se hoće:
U četvrtak oprema se vojska,
U petak će da udare turci.

Digitized by Google

No vladika vojsku izkupio
Pred bijelu Vrančevića crkvu,
Te im dade božje blagoslove,
I višnjemu Bogu preporuči,
Da on bude vojsci predvoditelj.
A turcima skori pobjeditelj,
Kad u petak jutro osvanulo,
Evo turci na njih udariše:
Pogone se vojske po mejdanu,
Dokle bilo dnevi do po podne;
Ali Turci pleći okrenuše,
Pleći daše, bijegati staše.
Da je tebi stati, pa gledati
Težku muku Mahmuta vezira,
Kako bježi s glavom bez obzira,
Dok uteče Spužu bijelome
U gizdavo selo Martiniće.
Tu pogibe cvijet od Turaka:
Kuluglije i mlade delije,
Haznadari, paše, siliktari,
Evo mnogi ognjeni čauši
I ostale age i spahije
Od Uščupa i od Albasana
I od Lješa i od Rača grada,
Od Kavaja o Obloma grada;
Od Terana i Dibrana grada,
Od Prizrena i od Vučitrna,
Od Sjenice i od Mitrovice,
I lijepe šeher Djakovice,
I od Oče i od Oraovca
I od Peći, Asa i Gusinja,
Od Vucinja i Bara bijela,
Lješkopoljci, na glasu junaci,
I od Spuža grada krvavoga,
I gizdave šeher Podgorice;
I ostale Skadarske delije:
Tu pogibe Jakup Serdarević,
I delija Mehmed Kokotlija,
Koji no se bijehu zahvalili,
Da će dovest živoga vladiku,
Jal' donesti glavu vladičinu.
Tu veziru izginulo vojske
Svega, brate, petnaest stotina,
A vladici vojske ne pogibe
Svega, brate, osamnaest druga,
Medju njima tri najbolja druga:
Krcun Savo od mjesta Bjelica,
S Ljubotina Stanko barjaktare,
I od Boga Vojvodića Bego;
Njima nigda ime ne umire;
Bog im dao u raju naselje!
A ostalim zdravlje i veselje!

Три сужња.

Процвиљеле три српске воjводе
У сужањству паше Скадарскога,
А да зашто? веће ни кроза што,
За хараче од ломнијех Брда,
Јер се Брдска дјеца посилила,
Па не дају царевих харача.
А воjводе паша преварио,
На тврду jих в ру домамио,
Турио jих на дно у тамницу:
Једно бјеше Вуксан од Ровца,
Друго бјеше Лијеш од Пипера,
Треће бјеше Селак Васојевић.
Љуто цвиле, јест им за невољу,
Сужањство је њима доди ало.
Још бесjеди Вуксан од Ровца:
„Браћо моја, љубимна дружино!
„Ми хоћемо овђе изгинути;
„Шта је коме данас најжалије:
Вели тако Лиешанин од Пипера:
„Мени, браћо, јесте најжалије:
„Скоро сам се jунак оженио,
„Остаде ми у двору љубовца
„Ни љубљена, нити милована,
„Ни карана, нити сjетована;
„То је мени сада најжалије.“
Вели тако Селак Васојевић:
„Мени, браћо, јесте најжалије:
„Осташе ми двори и тим ри,
„И још пусто небројено благо,
„У планини хиљада оваца;
„Остаде ми самохрана мајка
„И сестрица без братске заклетве,
„Да кукаjу, како кукавице,
„У мojему двору бијеломе.“
Ал' бесjеди Вуксан од Ровца:
„Ала, браћо, хрђава jунаштва!
„И ja имам дворе и тимаре,
„И у двору остарjелу мајку,
„Вjерну љубу скоро доведену
„И сестрицу милу не удату;

Digitized by Google

„Ал' ја тога сад ништа не жалим,
„Већ ја жалим гђе ћу погинути,
„Погинути данас без замјене,“
У ријечи, коју бесједише,
Ал' ето ти од паше џелата
Баш на врата тамници проклетој,
Пак дозивље Лијеша војводу:
„Ко је овђе Лијеш од Пипера?
„Нек изиђе пред тамницу клету,
„Пипери га на одкуп узеше,
„Даше зањга све пиперске овце.
„И још много небројено благо,
„И сувише робињу ђевојку.“
Превари се Лијеш од Пипера,
Те изиђе пред тамницу клету,
Џелат трже сабљу испод скута,
Махну сабљом, одсјече му главу,
Пак Лијеша за тамницу баци,
Пак се опет натраг повраћаше,
Опет џелат са тамнице виче,
Те дозивље Селака војводу:
„Ко је овђе Селак Васојевић?
„Нек изађе пред тамницу клету
„Дошла му је остарила мајка,
„Од паше га узе на одкупе,
„Даде зањга краве и волове,
„И бијеле овце и јагањце,
„Још сувише небројено благо“
Превари се Селак Васојевић,
Те изиђе пред тамницу клету;
Џелат трже сабљу испод скута,
Махну сабљом, одсјече му главу,
Пак Селака за тамницу баци,
Пак се опет натраг повраћаше,
Опет џелат са тамнице виче,
Те дозивље Вуксана војводу:
„Изиђ' амо, Вуксан од Роваца!
„Ровчани те од паше купише,
„За те даше двије боце блага
„Све у ситно жута млечанина,
„И бијеле овце и јагањце,
„Још сувише робињу ђевојку.“
Али Вуксан љута гуја бјеше,
Те се Турком варат не дађаше;
Он излази пред тамницу клету;
Пак џелату бјеше говорио
„Аман шали пашини џелате!
„Попусти ми моје бјеле руке,
„Да ја скинем одијело дивно
„С мојих плећа зелену доламу,
„Под доламом токе од три оке,
„Којено су у Млецим коване,
„Оне вриеде пет стотин дуката;
„Под токама од злата кошуља,
„Нит' је ткана нити је предена,
„Ни у ситно брдо увођена,
„Веће ми је вила поклонила,
„Та немој је крвљу поганити!“
Превари се Туре на кошуљу,
Те Вуксану попустило руке,
Нехће Вуксан свлачит одијела,
Од џелата сабљу уграбио,
Њом му русу одсијече главу,
Па побјеже преко Скадра граде,
Дочека га тридест Малисора,
Одиста га ухватити хћаху,
Ал' се Вусан хватат' не даваше,
Но се махну десно и лијево.
Свијем турске одсијече главе,
Па он бјега главом без обзира;
А кад дође на мост на Бојану,
Дочека га хоџа и кадија,
Па овако њему говораху:
„Не ид' напријед, Вуксане војвода!
„Јер си своју изгубио главу.“
Но бесједи Вуксане војвода:
„Чујете л' ме, хоџа и кадија!
„Ако тамо куд наприед немам,
„Ни натраг се немам куд вратити.“
Махну сабљом одсјече им главе,
Обојицу тури у Бојану,
Па он бјега даље у напредак.
Тјера у га пјешци и коњици,
Коњици га мало назираху,
А пјешци га ни чуг' не могаху.
Здрав утече у Ровце камене,
Он утече, весела му мајка!

Digitized by Google

Smrt Smail-age Čengića. [1]

Piše knjigu Gjoko Maloviću
Od Drobnjaka, od plemena jaka,
Te je šalje Gacku širokome
A Lipniku selu malenome,
A na ruke Čengić Smail-agi:
„Smail-aga, dragi gospodare,
„Al' ne čuješ, al' ne haješ za me?
„Sva se tvoja odmetnula raja
„Od tvojega kršnoga Drobnjaka,
„Odmetnuše tri bana Drobnjačka;
„Ja da ti jih po imenu kažem:
„Od Tušine Cerović Novica,
„Od Malinska Damjanović Mirko,
„Od Petnice Karadžiću Šujo;
„Sve prizivlju Kršikapu starog,
„Koj je k nama uskočio davno
„Od našega kršna Kolašina,
„Pa on sebi odmeće Brđjane.
„Jesu išla tri Drobnjačka bana
„Jesu išla na vrelo Cetinju
„U vladike crnogorskog kralja,
„I vladici tebe opanjkali,
„Gospodaru davom učinili:
„„O vladiko, dragi gospodare,
„„Već zuluma trpjet ne možemo
„„Od Turčina Čengić Smail-age:
„„Potjera nam ovce i jaganjce,
„„I volove naše hranitelje,
„„I malene krave i teoce,
„„I odvede konje pod sedlima,
„„Pod sedlima i pod samarima,
„„I pokupi groše i harače.
„„I taj bismo zulum oprostili,
„„Valja predat carevu mirju,
„„Ne možemo zulum oprostiti.
„„Kad nam aga Smail aga podje,
„„Aga podje, beg Rustan-beg dodje,
„„On ne kupi groša ni harača,
„„Veće kupi talerske dahije,
„„Nevjernike i bezobraznike,
„„Koj' nemaju ni vjere ni duše,
„„Na krst pljuju, Boga ne vjeruju;
„„Pa jih vodi našemu Drobnjaku,
„„Te nam ljubi lijepe djevojke,
„„Naše drage sestre i rodice,
„„I nevjeste skoro dovedene.
„„O vladiko, mili gospodare,
„„Daj ti nama vojske nekoliko,
„„Kad nam aga Smail-aga dodje,
„„U Drobnjake, da kupi haraće,
„„Da mi agi glavu izgubimo,
„„Donesemo tebi na Cetinje"".
„A veli im cetinjski vladika:
„„Ja Boga mi, tri Drobnjačka bana;
„„Ne smiem vami ja davati vojske
„„Od mojega kralja Nikolaja,
„„Da me ne bi rezul učinio.
„„Već čujete, tri Drobnjačka bana,
„„More li se dobar junak naći
„„U vašemu liepome Drobnjaku,
„„Koj bi agi glavu izgubio
„„I donio meni na Cetinje;
„„Ja bi njega dobro darovao,
„„Na Cetinju dvore sagradio,
„„A dao mu hranu iz begluka,
„„Da je njemu dosta do vijeka"".
„Kad to čula tri Drobnjačka bana,
„Pa odoše u bijelu crkvu
„Do kovčega više Petra svetog,
„Svetog Petra kovčeg cjelivaše,
„I nad njime oni se zaklinju:
„Dok im aga dodje u Drobnjake,
„Da će agi glavu odrubiti,
„Jali sve tri svoje izgubiti
„A kad čuo Cetinjski vladika,
„Tu vojvode obdario darom:
„Tu Novici dade kapetanstvo;
„Kara-Šuju potvrdi vojvodstvo,
„Da j' vojvoda u Drobnjaku svome,
„Ka' što su mu i stari bivali;
„Mirku dade dvie puške male,
„Obje su mu u srmu zalite,

[1] *Smail-aga Čengić* potomak je stare b gate porodice u Bosni. Stekao je glasovito ime svojom okrutnošću i junaćtvom u raznim brojevim s Crnogorcim. Kada se god. 1840 Drobnjaci odaprieše silovitomu naplaćivanju haraća, te jim crnogorski uskoci u pomoć priskočiše, udari 30 rujna iste godine čuveni vitez Novica Cerović sa svojih 300 druga na turski tabor pod zapovjedničtvom Čengić-age, kome u onome žestokome boju odsiječe glavo uskok Aleksić.

Digitized by Google

„A u zlatnu pjenu umočene. —
„Vratiše se tri Drobnjačka bana
„U Tušinu na bijelu kulu,
„Te tu piju žutu amberiju;
„Svakome se jadu domišljaju,
„Smail-aga, i mome i tvome,
„Kako će nam glave odrubiti.
„Veće čuješ, dragi pobratime,
„Ti pokupi vojske nekoliko
„Po tvojemu Gacku širokome;
(„Nemoj vodit kalabaluk vojske,
„Da se nebi raja uplašila),
„Povedi je u Drobnjake ravne
„A na Duži mojoj kuli bieloj,
„Ne bismo li kako prevarili
„Prevarili tri Drobnjačka bana,
„Da im ruse pogubimo glave;
„Činili bi po našem Drobnjaku
„Činili bi, što je nama drago;
„A malu bi djecu ostavljali,
„Štono bi nam prava bila raja,
„I Turčina slavno pošlušala".
Kada knjiga Gacku dopanula,
Kad je vidi aga Smail-aga,
Pa je aga knjigu prihvatio,
I na knjizi počat razlomio:
Knjigu uči, a vrlo se muči,
Jer mu knjiga nije mila bila;
Pa je knjigu na šilte turio,
Na svilen se jastuk naslonio,
A gospodski čibuk zapalio,
Pak u sebi malo promislio,
Što će radit' od života svoga.
Sve mislio, na jedno smislio,
Pa od zemlje na noge skočio,
Te dohvati divit i artiju
I kalemač čim se knjige pišu,
Pa je sitnu knjigu nakitio,
Te je šalje kamenu Mostaru,
Ali-paši Rizvanbegoviću:
„Ali-pašo, dragi gospovare,
„Al' ne čuješ, al' ne haješ za me:
„Sva se moja odmetnula raja
„Od mojega krasnoga Drobnjaka,
„Odmetnuše tri Drobnjačka bana,
„Da jih tebi po imenu kažem:
„Od Tušine Čerović Novica,
„Od Malinska Damjanović Mirko,
„Od Petnice Karadžiću Šujo;
„I prizivlju Kršikapu starog
„Koji im je uskočio davno
„Od našega kršna Kolašina,
„Pa on sebi odmetje Brdjane;
„No mi pošlji Miralaja sina
„I još s njime stotinu konjika,
„Al' izbiraj konja i junaka,
„Koj o konju i o sablji radi,
„Neka ide Gacku širokome". —
Pa je drugu knjigu nakitio,
Te je šalje u Nikšiće ravne
A na ruke pobratimu svome,
Pobratimu Ahmetu Banku:
„Pobratime, Ahmete Bauče,
„Al' ne čuješ, al' ne haješ za me,
„Gdje se meni odmetnula raja
„Od mojega pitoma Drobnjaka,
„Odmetnuše tri Drobnjačka bana;
„A da ti ih po imenu kažem:
„Od Tušine Čerović Novica,
„Od Malinska Damjanović Mirko,
„Od Petnice Karadžiću Šujo,
„Sve prizivlju Kršikapu starog,
„Koji im je davno uskočio
„Od našega kršna Kolašina,
„Pa sve sebi odmeće Brdjane.
„Na Ahmete, turska buljubašo!
„Ti pokupi stotinu Turaka
„Po svojemu gradu Nikšićkome,
„Sve boljega zlicu i krvavca,
„Vodi Turke u pleme Drobnjake,
„Da kupimo carevu miriju
„I da pašu teftišemo raju,
„No Ahmete, moj sivi sokole!
„Ti pritisni sela svakolika
„Od Krlova do Mletička ravna,
„Pa ti hajde u široke Duži
„Bieloj kuli Gjoka Malovića,
„Tu, Ahmete, da se sastanemo".
Pa je treću knjigu nakitio,
Te je šalje kršnu Kolašinu,
A na ruke Mušović Mujagi:
„O Turčine, Mušović-Mujaga,
„Al' ne čuješ, al' habera nemaš,
„Sva se moja odmetnula raja
„Od krasnoga mojega Drobnjaka,
„Odmetnuše tri bana Drobnjačka,

Digitized by Google

„A da ti jih po imenu kažem:
„Od Tušine Cerović Novica,
„Od Malinska Damjanović Mirko,
„Od Petnice Karadžiću Šujo,
„Sve prizivlju Kršikapu starog,
„Koj je njima davno uskočio
„Od tvojega kršna Kolašina,
„Pa on sebi odmeće Brdjane,
„Veće, pobro, Mušović Mujaga,
„Ti pokupi vojske nekoliko,
„Pa je vodi na sela Šaranska,
„Te pritisni sva sela Šaranska,
„A sva sela do dobrijeh sela".
Dodje knjiga kamenu Mostaru.
Kad je vidje Ali-paša stari,
On pokupi stotinu konjika
Po Mostaru i okolo grada,
I pred njima Mirajala sina;
Odtolen se vojska podignula,
I Bunu ti vodu pregazila,
I u Stolac na konak panula.
Tu ti Turci popeše čadore,
A u jutro rano poraniše,
Pa odoše polju Nevesinju.
Gdje ti aga na konak panuo
Pod odžakom bega Ljubovića
Tu ti aga čador razapeo,
A u jutro rano poranio,
Pa ti ode Gacku širokome.
Dodje aga Gacku širokome
Pod maleno selo Lazarića,
Gdje imadu vrela tri, četiri;
Tu je aga tabor učinio,
I bijeli čador razapeo. —
Dodje knjiga u Nikšiće ravne;
Kad je vidje Ahmete Bauče,
I on ti je vojsku pokupio,
Po Nikšiću i okolo grada;
Dosta Turčin vojske pokupio,
Sakupio vojske tri stotine,
Pa on ode u Drobnjake ravne,
I pritisnu sela svakolika
Od Krlova do Mletička ravna,
Dodje knjiga kršnu Kolašinu;
Kad je vidje Mušović Mujaga
A on stade kupiti vojnike:
Dosta Turčin vojske pokupio,
Na broj vojske četiri stotine;
Pa on ode pitomu Drobnjaku,
Pa pritisnu sva sela Šaranska,
I sva sela do dobrijeh sela. —
A kad čuo aga Smail-aga,
Da je došô beže Miralaj-beg,
Na mladje je skrlet učinio,
Natovari dosta seisana,
Prah, olova i druge zaire,
Koja će mu biti od potrebe;
Aga viče Martina seiza,
Izvede mu hata brnjastoga,
Pak mi aga na hata usjede,
Pa okrenu niz to Gacko ravno,
A za njime Efendi-kadija.
Kad dodjoše selu Lazariću
Do čadora mlada Miralaja,
S hata skoči, pod čador uskoči;
Dočega ga bego Miralaj-beg,
Gospodski mu čibuk zapalio,
A mrku mu kavu natočio.
Kada popi kavu iz vilidžana,
Miralaju riječ besjedio:
„Miralaj-beg, dragi gospodare,
„Ja otidoh jahat u Drobnjake,
„Hoću kupit' groše i harače,
„Te bi dosta do potrebe bilo,
„Te bi na me udrili Brdjani,
„Neka ima vojske na iskupu".
Pa on skoči na noge lagane,
Te se s agom ljubi i oprašta,
Miralaj mu hair dovu dava;
„Hajde s Bogom, aga Smail-aga!
„Dušmani ti pod nogama bili
„Kako hatu čavli i podkovi!
„Gdje udrio, svuda zadobio!"
Pa s' odtole aga podigao,
A za njime pet stotin' Turaka,
Otidoše krasnome Drobnjaku.
Gdje ti prvi konak učinio
Na Smriječnu u Aćima kneza,
Tu ti Turci noćcu prenoćili,
A u jutro rano poranili,
I tu težak zulum pogradili.
Drugi konak aga učinio
U bijelu Pivskom manastiru,
I tu veći zulum učinio
Dobri su ga kaludjeri kleli;
Pa s odtole aga podigao

Digitized by Google

U maleno selo Rudinice,
I tu treći konak učinio;
U nekakva Alekšića kneza,
I tu veći zulum učinio,
Ljubio mu ljubu na sramotu.
Pa s' odtole aga podigao,
I on dodje u pleme Drobnjake
I na Duži kuli Malovića,
I tu nadje Ahmeta Bauka.
Aga pade na rosnu livadu,
Na livadi čador razapeo,
Tu je jednu noćcu prenoćio,
I u jutro rano poranio,
I on ode na bijelu kulu,
Baš na kulu Malovića Gjoka.
To začula tri bana Drobnjačka
U Tušinu na bijeloj kuli,
Pa besjedi kapetan Novica:
„Čujete li, moja braćo draga,
„Evo dodje aga Smail-aga
„U Drobnjaka, da kupi haraće,
„Sad što ćemo od života svoga?
„Kako ćemo agu prevariti
„Da mu rusu glavu izgubimo?“
Al' Novica mudar i pametan,
Pa gospodski čibuk zapalio,
A u sebi malo pomislio,
Sve mislio, pak se domislio,
Kara Šuju riječ besjedio:
„Kara Šujo, dragi pobratime,
„Ti ćeš uzet' deset dvanest druga,
„I uzet' ćeš tvojega dorata,
„Pa ćeš otić do na Duži biele,
„A do kule Malovića Gjoka,
„Tu ćeš naći agu Smail-agu,
„Pa ć š agi ti pokloniti se,
„Poljubit mu ruku i koljeno.
„Hoće ti se aga začuditi,
„A još više Maloviću Gjoko,
„Što si došô, pobratime Šujo.
„Koj Turčinu nikad došô nisi,
„Niti turske poljubio ruke,
„Reć' će tebi aga Smail-aga:
„„Gdje si, Šujo, Drobnjačka vojvodo,
„„A kamo ti Mirko i Novica,
„„Koj' ste skoro išli na Cetinje
„„U vladike, crnogorskog kralja,
„„I vladici mene opanjkali,
„„I njemu me davom učinili?““
„A ti reci, dragi pobratime:
„„Smail-aga, dragi gospodaro,
„„Mi nijesmo išli na Cetinje
„„U vladike, crnogorskog kralja,
„„Eno tebi Mirka i Novice
„„U Tušinu na bijeloj kuli;
„„Oni piju žutu amberiju.
„„I mene su tebi opremili,
„„Da ti dignem vojsku na Mletičak,
„„Gdje imadu vrela tri, četiri,
„„Ondje ćemo konak doranili,
„„I pokupit' groše i haraće,
„„Svu predati carevu miriju,
„„Sve haraće caru, bez kusura;
„„Tebi laže Maloviću Gjoko,
„„Laže Gjoko, da mu para daješ,
„„Jere si ga davat naučio!““
A kad čuo Karadžiću Šujo,
On od zemlje na noge skočio,
I prihvati lahka dževerdana,
Pa odtrča niz bijelu kulu,
Dokle spade do konja dorata,
Pa se doru baci na ramena;
Sobom uze deset, dvanest druga,
Pa otide na Duži bijele;
Kada dodjo Karadžiću Šujo
Ka bijelom aginu čadoru,
Pod čadorom age ne bijaše,
No otišô na bijelu kulu.
Kad izadjo na bijelu kulu,
Tute sjedi aga Smail-aga,
Pored njega Maloviću Gjoko:
Kavu piju, čibuk zapalili;
Još besjedi Maloviću Gjoko:
„Smail aga, dragi gospodare!
„Da možemo kako prevariti,
„Tri Drobnjačka bana pogubiti,
„Činili bi po našem Drobnjaku
„Činili bi, što je nama drago“.
Kada Šujo vrata otvorio,
O čiviluk turi dževerdana,
Pa mi k agi bješe pristupio,
I smjerno se njemu poklonio,
Poljubi ga u skut i u ruku.
Začudi se aga Smail-aga,
A još više Maloviću Gjoko,
Što je došô Karadžiću Šujo,

Digitized by Google

Koj Turčinu nikad došô nije,
A ni turske ruke poljubio.
Veli njemu aga Smail-aga:
„Gdje si, Šujo, Drobnjačka vojvodo?
„A kamo ti Mirko i Novica,
„Koj' ste skoró išli na Cetinje
„U vladike, crnogorskog kralja,
„I vladici mene opanjkali,
„I njemu me davom učinili?"
Ar' besjédi Karadžiću Šujo:
„Smail-aga, mili gospodare!
„Mi nijesmo išli na Cetinje;
„Laže tebi Maloviću Gjoko,
„Laže Gjoko, da mu blaga date,
„Jere ste ga davat naučili;
„Eno tebi Mirka i Novice
„U Tušinu na bijeloj kuli,
„I mene su k tebi opremili,
„Da ti dižem vojsku na Mletičak,
„Na Mletičak kod vode jezera,
„Ondje ćemo konak doraniti,
„Sve pokupit groše i harače,
„I predati carevu miriju,
„Sve harače, caru bez kusura?"
Kad to čuo Čengić Smail-aga,
Misli Ture, što će i kako će;
Laže Gjoko il' ne laže Gjoko;
„Taman laže, psi mu jeli majku!"
Pa od zemlje na noge skočio,
Pa otide niz bijelu kulu,
A za njime Karadžiću Šujo.
Dokle dodje bijelu čadoru,
Na mladje je skrlet učinio,
Natovari mnoge seisane,
On posjede hata brnjastoga,
A pred njime Šujo na doratu:
Pa odoše na Mletičak ravni,
Izvedoše vojsku na Mletičak,
Tu je Šujo konak naredio,
Naredio konje i večeru.
A kad no su večerali Turci,
Kad je doba po jaciji bilo,
Kada Šujo stražu postavio,
Pola Vlaha, a pola Turaka,
Da mu ne bi prijevara bila.
Jal' da vidiš Karadžića Šuja,
Gdje ulježe agi pod čadore,
Pa je njemu bio besjedio:
„Smail-aga, dragi gospodare,
„Daj ti meni u kesu duvana
„I družini po teste višeka;
„Da ja idem gori Bukovici,
„Da ja čuvam stražu od Brdjana".
Tu se aga ljuto prevario,
Šuju dade u kesu duvana
I družini po teste višeka.
Kad se Šujo gore dobavio,
On zavede družtvo u valuku,
Pa družini riječ besjedio:
„O družino, moja braćo draga,
„Nije l' majka rodila junaka,
„Jali sestra bratca odgojila,
„Brez bešike, na desnici ruci,
„Koj će uzet' laka dževerdana,
„Pa poteći dolje niz planinu,
„Dokle sadje dolje u Tušinu
„Do bijele Novičine kule,
„Da da haber Mirku i Novici,
„Da s' izišli na Mletičak Turci,
„Da mi noćaš njima udarimo?"
Tu se nadje jedno momče mlado,
Pa prihvati bistra dževerdana,
Pa poteče dolje niz planinu,
Pobratime, od stiene do stiene,
Kako jelen od pune godine,
Pa ti spade dolje u Tušinu
Do bijele Novičine kule.
Kad izidje na bijelu kulu,
Kade sjedi Mirko i Novica
I još s njima osamdeset druga,
Sve junaci od kršna Drobnjaka,
Oni piju žutu amberiju.
Još besjedi Cerović Novica:
„O junaci, moja braćo draga,
„Što bi sada, braćo, najvolio?
„Da ja mogu dobar haber čuti
„Od mog brata, Karadžića Šuja,
„Da s' izišli na Mletičak Turci,
„Da mi noćas Turcim' udarimo".
Mlado momče vrata otvorilo,
Pa ti svijem dobar veče viče,
A oni mu zdravljem prihvatiše;
Pomaknu se jedan do drugoga,
I momčetu mjesto načiniše.
Dadoše mu čaše tri, četiri
Oždjeldije i dobrodošlice.

Digitized by Google

Kad se momče malo ponapilo
I na sebi ćeif uhvatilo,
Onda njima po istini kaže,
Kako jih je Šujo pozdravio,
Da s' izašli na Mletičak Turci.
Ja kad čuo Cerović Novica,
Pa on skoči na noge lagane,
I prihvati bistra dževerdana,
I sa njime osamdeset druga;
I okolo bješe naredio,
Da se skupe okolni Brdjani
Kod bijele Gospodjinje crkve.
Te se skupe druge tri stotine,
Dobaviše popa sveštenika,
Pa lijepo družtvo narediše.
Pričestiše i izpovjediše
I samrtnu pričest uzimaše.
Još besjedi Cerović Novica:
„Čujete li, moja braćo draga,
„Tko bi noćas izdô na Mletičku,
„Izdalo mu ljeto i godina,
„Uz koljeno sina ne vidjeo!"
Odtolen se družtvo podignulo,
Pa odoše gorje uz planinu,
Dok nadjoše Karadžića Suja,
Pa se s njime za zdravlje pitaju.
Do ponoća vedro nebo bilo,
Od ponoća naoblačilo se,
Iz oblaka tiha rosa pade,
Tiha rosa probudila Turke,
Turci živu vatru naložiše,
Već pijevci ptice zapjevaše;
Turci znadu, agi ne kazuju,
Da će njima udarit' Brdjani,
Kad eto ti tanane vlahinje,
To bijaše mlada popadija,
Popadija popa Zaviškoga,
Pa uljeze agi pod čadora,
Pa je njemu besjedila bila:
„Smail-aga dragi gospodare,
„Noćas će ti udarit' Brdjani;
„Nego diži vojsku sa Mletička
„Na Zavišje mojoj kuli bieloj".
A veli joj Čengić Smail-aga:
„Id' odtole, mlada popadijo!
„Ja s' ne bojim vlaha ni smokava;
„Ja imadem pobratima moga
„Po imenu Ahmeta Bauka,
Koj s' ne bòji vlaha pet stotina,
„A ja s'" reče, „ne bojim toliko,
„Od hiljade više udrit neće".
Tu je težko rezul učinio,
Pa se mlada natrag povratila;
Kad se bješe malo odmaknula,
Pa je mlada riječ besjedila:
„A da Bog da i sveti Nikola,
„Da ti noćas udare Brdjani,
„Da ti rusu odsijeku glavu!"
Kad otide mlada popadija,
Al' eto ti jednoga Turčina
Pod bijela agina čadora,
Mili Bože, koji to bijaše?
Od Nikšića hoždа Mušoviću,
Smail-agi b'o besjedio:
„Smail-aga, dragi gospodare!
„Noćas će nam udarit Brdjani,
„Veće diži sa Mletička vojsku".
Jal' besjedi aga Smail-aga:
„Id' odtole, hoždа Mušoviću!
„Ja s' ne bojim vlaha ni smokava,
„Ja s' ne bojim pet stotina vlaha,
„Ahmet Bauk ne boji s' toliko;
„Od hiljade više udrit' neće".
Tu ga težko rezul učinio,
Pa odtolen Turčin odlazio;
Kad se bješe Turčin odmaknuo,
Pa u sebi bio pomislio:
„Ja da Bog da i Muhamed svetac,
„Da mu noćaš udare Brdjani!"
Veće prasnu zora od iztoka,
A pijevci ptice zapjevaše;
Jal' besjedi Mirko i Novica
„Pobratime, Karaždiću Šujo,
„Već nas mrkla noćca ostavila,
„A bijel nas danak zastanuo,
„Da mi danas agi ne udrimo,
„Veće kada druga noćca dodje,
„Onda ćemo agi udariti".
Jal' kad začu Karaždiću Šujo,
Pa je njima bio besjedio:
„Crn vam obraz, Mirko i Novica!
„Ja ću jutros agi udariti,
„Ja ću svoju izgubiti glavu".
Pa on uze deset, dvanest druga,
I pokrade konje od čadora
I agina hata brnjastoga,

Digitized by Google

Pa zavede konje u planinu,
Onda agi udriše Brdjani,
Namah puče trista dževerdana
Na agina bijela čadora,
Na kuršumim čador razniješe.
Pod čadorom aga Smail-aga,
On ležaše, sanak boravljaše;
Onda Turčin, na noge skočio,
Pa prihvati dvije srebrnjače,
Te je obe puške izturio,
Pa jih obje na travu bacio,
A pripasa sablju okovanu,
Pa zavika Martina seize:
„Daj mi, more, hata brnjastoga".
Al' besjedi Martine seize:
„Kamo ću ga tebi dovoditi,
„Kad su ti ga ukrali Brdjani!" —
„Daj mi tvoga vranca malenoga,
„Daj mi vranca, psi mu jeli majku!"
Pa se aga na vrančića baci.
To kazuju i pričaju ljudi,
Da doisto pobjeći mogaše,
Al' ne može Turčin od junačtva;
Pa on natrag uzvrati vrančića,
A poteže sablju okovanu,
Da on vlaške odsijeca glave.
Ugleda ga jedno momče mlado: —
Bože mili, koji to bijaše?
Od Malinska Damjanović Mirko,
Pa dočeka agu Smail-agu
Iz svojega bistra dževerdana,
I agu je dobro pogodio,
U povije medju oči dvije,
Od dobroga vranca oborio.
Turčin pade, a Mirko dopade,
Pa on oštra noža povadio,
Te mu rasu odsiječe glavu.
Tu vojvode glave posjekoše,
Posjekoše glava osamdeset;
Tu Novica odsječe glavu.
Posiječe Efendi-kadiju;
Kara Šujo starog Karimana,
Karimanog starog Gjustrovića,
Za bradu mu iznosio glavu.
I s turaka odoru skinuše,
Što družina nositi mogaše;
Pobjegoše na vrelo Cetinje,
Dočeka jih crnogorski kralju,
Pa vojvode dobro darivaše,
I vojvode njega darovaše,
Dadoše mu glavu Smail-age,
I dadoše hata brnjastoga.

Jelačić ban i krajičnici. [1])

Na hiljadu i osam stotina
Četrdeset i osam godina

---

[1]) *Jel čić.*

Josip ban *Jelačić*, rodio se u Petrovuradinu g 1801. On je bio najstariji sin barona Franje Jelačića c. k. podmaršala. Iz vitežkoga Terezijanskoga zavoda u Češu, godine 1819 dodje k' svomu ujaku vojvodi Kneževiću u puk dragonerski. Mladi Jelačić bijaše silovit; snadje ga bolest; pa kad se oporavio, izpjeva nekoliko njemačkih pjesama, koje vojnici još i danas dokolicom pjevaju. God. 1830 po ta kapetan mkod Ogulinske krajine. G. 1839 bijaše u Italiji. A g. 1835 odlikova se u poboju s' Turcima. G. 1837 dodje u Zadar, pobočnik Lilienbergov. G. 1841 posta podpukovnikom I e ba ske pukovnije, pa g. 1845 pukovnik. Ljubljaše narod, nastojaše u njegovu boljku:

Za sirotu krajičnika,
Ti bi dao život svoj:
Ti ga braniš mučenika.
Jer po krvi brat je tvoj.

G. 1845 kod *Podvizda* udari sa svojim banovcima na Turke razbojnike i dobro ih posviesti. Godine 1848, sabor hrvatski na 26 ožujka posla kralju sljedeću predstavku:

„Nahodeć se u izvanrednom položaju, i budući od potrebe za povratak zakonitog „stanja, da imademo zakonitu vrhovnu glavu, izabrasmo jednodušno za bana trojedne k a„ljevine barona Josipa Jelačića Bužimskoga, muža svega naroda povjerenje imajućeg'; „kojemu banu ima se predat zapovied i nad vojskom graničarskom i pravo sazivati sabor." — Kralj Ferdinand tu želju svojih vjernih Hrvata potvrdi: Jelačića imenova banom, generalom, vlastnikom obiju banskih pukovnija i svojim tajnim savjetnikom.

Kivni Magjari, koji uvidiše da im tako propadaju svi dosadanji napori da pomagjare Hrvatsku, opanjkaše svakojako Hrvate i Jelačića kod kralja: da tobož kane ustanoviti neko

Digitized by Google

Zapjevala hrvatska Krajina,
Dalmacija, Lika i Krbava,
Senj bijeli, stara domovina,
Grad Ljubljana i sva zemlja Kranjska:
„Mi dobismo mila gospodara
„Po imenu Jelačića bana,
„Koji nam je i otac i majka,
„Pjevat ćemo do sudnjega danka.“
Knjigu piše Palatine bane,
Pa je šalje banu Jelačiću:
„Predaj mi se Jelačiću bane!
„Ako mi se ti predati nećeš,
„Tvoju ću hoću odsijeći glavu,
„Svu ću tvoju pogubiti vojsku.
„Ali neka, Jelačiću bane!
„Još ću tebi, bane, oprostiti,
„Pa te neću, bane pogubiti,
„Dok ne kažeš puta u Krajinu.
„Uzet ću te za bijelu ruku,
„Provest ću te kroz svu tvoju vojsku,
„Gola ću te po vojsci voditi,
„Pa ću t' onda tekar pogubiti.“
Odpisuje Jelačiću bane:

---

sveslavensko carstvo; te izmakoše mu podpis, po kojem se lišava Jelačić svih svojih časti. Hrvati pohitiše s banom do kratja u Insbruck; Tirolci ih sjajno dočekaše, i kralj pred cielim sborom diplomatičkim, saslušav Jelačića, uvidi da ga Magjar prevariše; pa povrati Jelačića u svoju milost. Iz Insbrucka, Jelačić na Radeckovu molbu, pisa graničarom u Italiju, da ih umiri, da ima još sokolova, koji će obranit im domovinu od Magjara.

Istoga ljeta, bana pozvaše u Beč na dogovor, ne bi li se Magjari dali umiriti. Častničtvu posade Bečke, što mu dodje na pokłon, Jelačić reče: Govore da već nema „Austrije; ako je već nema, red je da se na novo stvori. Jelačić će pokazat da je dušom „i tielom Hrvat, ali da je uz to i pošten gjeneral“. Kad na koncu dogovora Magjar Batthyany oprosti se s' Jelačićem riečima: „S Bogom; vidit ćemo se na Dravi! Jelačić mu odvrati: „Prije na Dunavu, nego na Dravi!“ pa skoči u Hrvatsku; i bez novca i bez oružja i bez bojne sprave, u malo dana, oduševljenjem naroda, stvori gotovu vojska od 45 hiljadà momaka. Na 11 Ruj·a ban prodje preko Drave; Hrvatskoj povrati Medjumurje; te sukobiv neprijatelja kod Mõlvara, potuče ga.

U Stolnom-Biogradu (Stůlweissenburgu) primi ban dobru podporu carskih konjanika; pa odpustiv kn. Batthyanya, koji mu opet dolazaše na dogovore, poleti k' svojim četam, i kod Pakozda potuče drugi put Magjare; koji se tad povuku u Peštu, i očito odmetnu od kralja. Ferdinand sad svetčano opozva prijašnje oglase proti banu; imenova ga svojim punomoćnikom u Ugarskoj, i zapovjednikom sve vojske pod Stjepanovom krunom. Uzbunio se i Beč, Jelačić pohiti tamo, i osvoji ga, pošto suzbi kod Schwechata Magjare, koji bečkim dolazijahu u pomoć. Pan prvi podre do Belvedera; Gradišćani i Brodjani kroz Prater na Jägerzeile u Leopoldstadt; a Otočani otmu glavni ulaz carskomu dvoru i posjedne sam dvor. Sad pokloni, hvalospjevi, zlatne i biserne kolajne obasiplju Jelačića sa svih strana.

Ban se opet vratio u Ugarsku; osvojio Raab, potukao Perczela, buntovnu vladu iz Pešte protjerao u Debrecin, a Perczela pod Stolni-Biograd.

Mnogo krvavih bitka tad se bilo po Magjarskoj; te im jedva jedvice mogao udalje sam ban odoliti dielom svojih Hrvata.

G. 1849 ban potuče Magjare kod Novog-Sada, premda su oni iz grada Petrovaradina topovima srušili varoš. Po južnoj Ugarskoj biesna srdočolja dodija Hrvatom više, nego topovi magjarski: ne mogaše ban od mila gledati sokolove svoje, kako ginu bez junačkova kraljeva, pod kosom nemile pošasti.

Kad Rusi dodjoše u pomoć carskoj vojsci, Görgöy položio oružje, a Haynau stao vješati buntovnike; ban se vratio u Hrvatsku, da ju uredi. Nego Jelačiću s' Niemcim dogodilo se što i Marku Jov loreći s Turcim. Bečije ne slušaju više hrvatskoga bana: počeše izreda njemčiti po samoj Hrvatskoj.

God. 1850, nezadovoljna Jelačića, namjerilo na neku moravsku njemicu, i njom ga oženilo; pa g. 1854, pri vjenčaniu mladoga kralja imenovalo ga grofom. Ali ni dražestna ženska, ni grofija, ni veliki darovi ne utješiše bolnu dušu banovu: on god. 1859 preminu bez potomaka u Novih Dvorih kod Zagreba.

Jelačićevo geslo bijaše:

„Što Bog dade i sreća junačka.“

A Hrvati rekoše: *Čim Magjare kazniše, tim nas nadariše.* (Težkim porezom, njemštinom i samovladjem).

Digitized by Google

Ne budali, Palatine bane!
"Ne bojim se tebe ni Magjara,
"Dok j' Hrvatu na ramenu glava:
"Vrstnija je mog Hrvata ruka,
"Neg si i ti i sva tvoja vojska.
"Magjari su na konjih husari,
"Zebu njima noge do koljena:
"Hrvati su na polju vojaci,
"Ne boje se na konju Magjara,
"Svi su moji sivi sokolovi,
"Kom god gradu jesu dopirali,
"Svakog grada jesu otvarali,
"I Budim će, vjera ti je moja!
"Ako li mi nešto bude drago,
"Pisat hoću četri knjige biele:
"Jednu knjigu u Taliju ravnu,
"Drugu knjigu u Rusiju daljnu,
"A treću ću Verdinandu stricu,
"A četvrtu Radi generalu:
"Oni će mi dobru pomoć dati."
Opet piše Palatine bane,
Knjigu šalje Jelačiću banu,
"Pobratime Jelačiću bane,
"Nadaj mi se za dva, za tri dana,
"Eto mene tebi na rakiju,
"Skupa ćemo za stolom sjediti,
"Kavu piti, ter se pomiriti."
Knjigu piše Rade gjenerale,
Knjigu piše iz Talije ravne,
Pa je šalje banu Jelačicu:
"Mili sine, Jelačiću bane.
"Kupi-dermi Krajičnike mlade,
"Ti ne kupi stara ni nejaka,
"Niti kupi rdje ni božjaka,
"Neg junake, mlade vitezove,
"Po krajini sive sokolove,
"Pa jih šalji meni u Taliju."
Knjigu štije Jelačiću bane,
Knjigu štije, a mila mu nije,
Pa on piše listak njige biele,
Te je šalje u Krajinu ravnu,
I on kupi mlade Krajičnike:
Otočane, od oka puškare,
I Ličane, žive proždrlice,
Ogulince, poljubljene sînce,
A Slunjane mlade vitezove
I Slavonce od sve Bosne ravne, [1])
Pa jih šalje u Taliju ravnu,
Pripomoći starcu Radeckomu.
Kad su pošli u Taliju ravnu,
Pometaše puške na remena,
Pritegnuše žute telećake,
Namakoše i na oči čake,
I odoše u Taliju ravnu.
Četa samih mladih oficira,
A soldata ka' i gore crne,
Davorili kroz Taliju ravnu:
Mili Bože, golemih junaka!
Sbor sborile mlade Talijanke,
Sbor sborile, mlade govorile:
„Mili Bože, sile Ogulinca!
„Mili Bože, liepa ti su lica!
„Mnogi ti će ovdje ostanuti,
„I staricu majku razcviliti,
„I ljubovcu u suzah umiti,
„I sestricu bratom razstaviti!"
Još govore tanke Talijanke:
„Bože mili, liepa vinograda!
„Još je ljepša vojnička posada:
„Sur' haljina, modri benevreci,
„Crni ćurci, žutim obtočeni.
„Pometali svoje puške na se,
„I pritegli žute telećake,
„I namakli i na oči čake:
„Mili Bože, golemih junaka!"
Oni vele Jelačiću banu:
„Oj Boga ti, Jelačiću bane!
„Mi bi bili i bolji junaci,
„Da ti nisi razavio grane,
„Svoje grane na četiri strane:
„Jednu granu u Taliju ravnu,
„Drugu granu baš Budimu gradu,
„Treću granu Beču bijelome,
„A četvrtu na tursku granicu
„Nije majka rodila junaka
„Odkad nesta Kraljevića Marka,
„Van što kažu Skenderbega bana,
„I sad ovog Jelačića bana,
„Poglavara od svega orsaga!"
Još govore mladi Krajičnici:
„Savij, bane, oko sebe grane,
„Da ne vehnu po polju ružice,

[1]) Gornji Krajičnici zovu donju Slavoniju, Bosnom.

Digitized by Google

„Da ne stare kod majke djevojke!“
Veli njima Jelačiću bane:
„Krajičnici, moja braćo draga,
„Mi smo željni, a ja i sam znadem,
„Da je željna naša domovina
„Brez pušaka i brez oružija.
„Mi ćemo se kućam povraćati
„S ljubovcam se našim celivati,
„I sestrice kolu izvoditi,
„Brat se s bratom vina ponapiti:
„Onda ćemo pjesme izvoditi!“

Boj na Grahovu.

Na hiljadu i osam stotina'
I pedeset i osme godine,
Telal viče od jutra do podne
U bijelu gradu Carigradu:
Telal viče, nikad ne prestaje,
Sve spominje paše i vezire:
„Brzo da ste caru na divanu!“
Kad se Turci na divan skupiše,
Svi Sultanu listom govoriše:
„Naš Sultane, sunce ogrijano,
„Što si po nas hitro poručio?
„Koja ti je muka, jal' nevolja,
„Kad si s Rusom ti mir učinio,
„A kraljeve imaš prijatelje?
Na to Sultan njima odgovara:
„Kako što je, moja braćo Turci,
„Ne čujete, ili ne hajete
„Za Danila Petrovića kneza,
„Za prokletu lomnu Goru-crnu?
„Danas višeg dušmanina nemam,
„Baš vlaškoga kralja nijednoga,
„Od Danila Petrovića kneza,
„Od starine dušmanina moga,
„On ne sluša kralja nijednoga,
„No ustade Srbin na oružje
„Suprot mene Otmanović cara,
„Svu je moju raju uzbunio.
„Za to poslah Jajak-pašu moga
„I s njim vojske četiri hiljade,
„Ne bi l' kako pomirio raju;
„Al' ne dade crnogorski kneže,
„Posla vojsku, razbi Jajak-pašu,
„Pašu razbi, izsječe mi vojsku,
„Pa se ravnoj Sutorini spusti
„Do granice bečkoga ćesara.
„Tu palanku moju razorio,
„Carski barjak pod noge zgazio,
„Što no turski ne podnosi zakon.
„I to njemu dosta ne bijaše,
„Odmetnu mi sve Vasojeviće
„Do Novoga bijela Pazara,
„Drobnjak, Pivu, Gacko do Mostara;
„Ne poznaje mene za Sultana,
„No sve ode na polje Cetinje,
„Pokloni se Petroviću knezu.
„Ovo, Turci, dobro biti neće,
„Svu će Bosnu dići na oružje.
„Zato više živjeti ne mogu,
„Dok pokorim onu zmiju ljutu,
„Koja mi je puno dodijala,
„Više no svi kralji i ćesari.
„No je l' majka rodila junaka
„I turskijem opasala pasom,
„Da mu danem silnu vojsku moju,
„Da s njom podje lomnoj Gori-crnoj;
„Ako bi mu Bog i sreća dala
„Te bi Goru osvojio Crnu,
„Pogubio Petrovića kneza,
„Bih metnuo njega za vezira
„Pred svom vojskom Mohur-sejibi-ljom,
„A evo mu sgoda i vrieme,
„Jer ja imam dobra prijatelja,
„A od Boga, bečkoga ćesara;
„On je Goru zatvorio Crnu
„Evo ima šest godina' dana'
„Kâ je strašne metnuo korđune,
„Neda njima praha ni olova.“
„Kad to čuše paše i veziri,
„Svi veziri nikom ponikoše,
A u divan paše pogledaše.
Mnogi znadu što su Crnogorci,
Pak ne smiju vojsku prihvatiti,
Jer se boje bruke i sramote.
Al' ne gleda junak od starine
Porodicom iz zemlje Čerkezke,
No Sultanu medju oči crne:
„Evo, care, Ferik-paše tvoga,
„Daj mu vojske dvanaest hiljada,
„Sve nizamâ po izbor vojnika,
„Kojino su školu naučili

Digitized by Google

„Na bijelu gradu Silistriji,
„Silistriji i Sevaštopolju
„Sproć Moskova dušmanina tvoga,
„I podaj mu Kadrik-pašu tvoga.
„Ja ću poći vlaškoj Gori Crnoj
„Ako Bog da i Muhamed svetac!
„Crnu ću ti Goru poharati,
„Petrovića kneza pogubiti.“
To je caru mnogo milo bilo,
Sve mu dade, što paša iskaše,
A suviše bijela fermana.
Sve to sluša Mušir Omer-paša;
Te Feriku paši progovara:
„Ferik pašo, carevo uzdanje,
„Nu poslušaj starca Omer-pašu:
„Ako misliš hodit Gori Crnoj
„Na viteza Petrovića kneza,
„Uzmi vojske trideset hiljada,
„Jer ti ne znaš, što su Crnogorci,
„Niti znadeš za njihove klance.
„A ja znadem, što su Crnogorci,
„Udrit' će ti trista na hiljadu,
„A hiljada na deset hiljada;
„Ja sam skoro s njima vojevao
„Dva mjeseca od godine dana,
„Mnogu vojsku moju pogubiše.
„Kunem ti se svetcem Muhamedom
„I šegjadom, na koju se klanjam,
„Gdje sam bio s vojskom ogrèznuo,
„Da u slogi hjehu Crnogorci
„Živa mene uhvatiti ščahu
„I svu moju vojsku pogubiti.“ —
Ferik-paša ne sluša vezira,
No okupi silnu vojsku svoju,
Sve vojnika dvanaest hiljada,
Osam uze ubojnih topova.
Kad okrenu silnu vojsku svoju,
Naveze se u ateš-gjemije,
Pak zajedri hiz to sinje more.
Izveze se Kleku bijelome,
Zdravo dodje, ka gradu Mostaru.
Kako dodje silnu knjigu piše,
Gjanim-paši bosanskom veziru:
„Gjanim-paša, veliki veziru,
„Imam izam takvi od Sultana,
„Da pokukiš po Bosni nizame,
„Hajde s vojskom bijelu Mostaru,
„Da idemo na Karadagliju,
„Koja no je caru dodijala.“ —
Kad veziru silna knjiga dodje,
On pokupi po Bosni nizama,
Ode s vojskom bijelu Mostaru.
Tu se turske paše prikupile,
Silnovitu vojsku podignule,
Obrnuše niz Hercegovinu.
Zdravo do'še Trebinju bijelu;
Tu su s vojskom tabor učinili,
Pak su paše vijeć vijećali,
A kako će s vojskom udariti.
Pa zovnuše Čengić Hajdar-bega:
„Hajdar-beže, pile od sokola,
„Evo tebi vojske tri hiljade,
„Hajde pravo Pivi u Drobnjake
„Na junaka Cerović Novicu,
„Koji ti je baba pogubio
„I svu našu raju odmetnuo,
„Uzmi Drobnjak, nemoj poginutii“
Pa mi zovu Jajak-pašu mlada:
„Jajak pašo, sve naše uzdanje,
„Evo tebi vojske pet hiljada,
„Hajde s vojskom bijelu Nikšiću,
„Tu ćeš s vojskom tabor učiniti,
„Ali nemoj s vojskom udariti,
„Zmija da te ne udari ljuta,
„Dok ne čuješ silnu vojsku našu
„Da je sišla u polje Grahovo
„I na Humac tabor učinila;
„Onda digni silnu vojsku tvoju,
„Pa ti udri žutoj Gračinici
„Na kneževoj bijeloj tvrdjavi,
„Koju no je skoro načinio
„Na sramotu cara čestitoga.“ —
A treću ti vojsku ostaviše
U Trebinju gradu bijelome
I sa vojskom bosanskog vezira,
Da im tain i zahiru sprema,
I da njima bude u hindatu,
Ako bi im do nevolje bilo;
I s vezirom paše ostaviše,
Ostaviše lukavu lisicu
Po imenu Kemal efendiju,
Koga bješe care opravio,
S efendijom velike darove,
Da on s knezom čini dogovore,
Nebi l' njima kneza prevario
I potajno na njeg udario,

Digitized by Google

Udario, kada se ne nada.
A svu drugu urediše vojsku,
Da pohita u polje Grahovo.
Onda skoči Čengić Hajder-beže,
Ode pravo Pivi u Drobnjaku
I s njim ode vojske tri hiljade;
Jajak-paša podje put Nikšića,
S pašom podje vojske pet hiljada;
Ferik paša ode u Banjane,
A s njim vojske dvanaest hiljada,
I odvuče ubojne topove;
Sobom vodi Smajilagin-Deda
I ostale krajičnike Turke.
Što no znadu kalauzit vojsku.
Sve to gleda od planine vila
Pa poleće na lagahna krila,
Na Sominu izlećela vila,
Na Sominu, visoku planinu,
Pa klikuje tanko glasovito,
Zove vila u polje Grahovo
Po imenu Petru vojvodu:
„Vojevodo, Petre s Ljubotinja.
„Nije tebe kneze opravio,
„Da ti piješ kroz Grahovo vino
„Sa serdarom Pajom kapetanom
„Nit' sokolom Matanović Perom,
„Nego te je kneže opravio
„Da granicu od Turaka čuvaš,
„Da granicu Turci ne prestupe;
„No na noge Petre vojevoda,
„Eto vojske u Banjane gornje,
„A jutros će udrit' niz Banjane."
Kad je Petar vilu razumio,
Udari se šakom po koljenu,
Pa on zove Paja kapetana:
„Žlje ga sio sa mnom, kapetane!
„Eto Turci u Banjane ravno!
„No na noge, da ih dočekamo,
„Da granicu našu ne prestupe." —
Pa skočiše tri dobra junaka,
Vilovite konje posjedoše,
A za njima druge tri stotine.
Kad izišli brdu Riječkome,
Al' su Turci sišli niz Banjane
I veliko oko učinili
Na studenu vodu Riječane.
Kad to vidje Petar vojevoda
Da su Turci priješli granicu,
On mi zove Čengića Ded-agu:
„O Turčine Čengiću Ded-ago,
„Jesam li ti sinoć poručio
„Da ti paši carevome kažeš,
„Da granicu našu ne prestupa?" —
Odgovara Čengiću Ded-aga:
„Ne budali, Petre vojevodo,
„Što granice kažeš i državе?
„Ako Bog da i Muhamed svetac
„I u zdravlje cara čestitoga,
„Granica nam na polje Cetinje." —
To je Petru mnogo mučno bilo,
Odgovara Čengiću Ded-agi:
„Bre ne laži, Smailagin Dedo,
„I prijed su paše udarale,
„Al' Cetinje nijesu gledale;
„Neće ni sad, Dedo, ako Bog da!
„A poslušaj moga gjeverdana." —
Puče puška Petre vojevode,
Za njom puče Paja kapetana,
A za Pajom Matanović Pera,
A za Perom tri stotine listom
Tu s Turcima gjanak započeše,
Od megdana rati otvoriše,
Ondan skoči Petar vojevoda,
Seda junak sitnu knjigu pisat'
Na Cetinje Petroviću knezu:
„Na znanje ti, mio gospodare.
„Jutros Turci nama udariše
„I u tvoju zemlju uljegoše;
„Mi s Turcima gjanak učinismo,
„Od mejdana rati otvorismo,
„I pet njima glava posjekosmo;
„Al sidjoše u Grahovac Turci,
„Na pogledu polja Graoskoga,
„U Grahovac šanac zakopaše
„Misle brzo u Grahovo sići.
„No na noge, mio gospodare,
„Pošlji nama silnovitu vojsku
„I pred vojskom vojevodu Mirka,
„Da se ovdjen muški pokoljemo.
„Velika je sila u Turaka,
„Ima vojske dvanaest hiljada,
„Osam ima ognjenih topova,
„Vojskom vlada paša Ferik paša."
Kad je Petar knjigu napravio,
Na mezile knjigu opravio,
Dodje knjiga na polje Cetinje

Digitized by Google

A na ruke Petroviću knezu.
Kad je kneže knjigu razgledao,
Mnogo se je knjizi začudio
I ovako sobom govorio:
„Jaoh! tužni i mahniti Turci,
„Što ste tako poludili ludo!
„Su vašijeh dvanaest hiljada
„Da granicu moju potisnete
„I da Crnu Goru osvojite!
Pa srdito na noge skočio,
Sebi zove cetinjske glavare,
Vojevodu Martinović Marka,
Kapetana Ivanović Steva:
„Ha! na noge cetinski glavari,
„Pokupite listom cetinjane
„Kojino su starinom junaci;
„Pak razvite zelene barjake:
„Hajte s vojskom u polje Grahovo,
„Tu čekajte Mirka vojevodu.“ —
Bratučeda kneže zovijaše,
Po imenu Petroviča Krca:
„Ha! na noge mio bratučede;
„Nu pojaši dobra konja tvoga,
„Pak pohitaj u polje Grahovo,
„Tu prikupljaj i ustavljaj vojsku.“
Perjaničkog zove kapetana,
Po imenu Novaković Mila:
„Ha! na noge, mio kapetane,
„Pokupi mi djecu pernjanike,
„Hajde s Krcom u polje Grahovo;
„Neka moja djeca perjanici
„Nek mi vojsku hrabre i vesele.“
Pa kad kneže naredi domaće,
On mi sebi dozivnu tajnika:
„Nu donesi jedan list hartije,
„Razkomadi knjigu na komade.“
Prvu kneže knjigu napravio
Čevu ravnu Petru Vukotiću:
„Vukotiću od starine bane,
„Kako primiš ovu knjigu bielu,
„Odmah da si na noge skočio,
„Razvi barjak na bijelu kulu,
„Pak pozdravi Jovan kapetana,
„I pozdravi orla dvojeglavnog,
„Po imenu Petroviću Luku,
„Harambašu od Hercegovine,
„Neka kupe Ozdriniće listom.
„Ti ćeš Petre, knjigu napraviti,
„Knjigu pošlji selu Zagaraču
„A na ruke Bošku kapetanu,
„Na krajini silnome junaku,
„Neka kupi Zagarčane listom.
„Pa kad, Petre, svu okupiš vojsku,
„Hajde s vojskom u polje Grahovo;
„Eto na nas Otmanović cara,
„Valja, Petre, s carom ratovati,
„Nad Turcima megdan održati,
„I junačku slavu zadobiti.
„Nek se čuje u sedam kraljevâ
„Što no znači lomna Crna-Gora.“
Onu posla, a drugu napisa,
Šilje knjigu Paju Trešnevome
Na rukama Milošu serdaru:
„O serdare, od Cuca glavaru,
„Kako primiš ovu knjigu bielu,
„Odmah skoči na noge junačke,
„Pozdravi mi vojvodu Iliju,
„Koji no je stari mejdangjija,
„Kâ delija Smiljanić Ilija:
„Pa skupite Cuce svekolike,
„Hajte s vojskom u polje Grahovo.“
Onu šalje, a treću napisa
U Bjelice Boru kapetanu:
„Ej Miliću, Boro kapetane,
„Od starine vjerna slugo moja,
„Kako primiš list knjige bijele,
„Skoči brže na noge lagahne,
„Pa pokuki Bjelice junake,
„Hajde s vojskom u polje Grahovo.“
Onu posla, a četvrtu piše;
Šalje knjigu na ravne Njeguše
A na ruke Ivu vojevodi:
„Radoniću, desna ruko moja,
„Od starine plemiću i bane,
„Kako primiš list knjige bijele,
„Skoči brže na noge junačke,
„Pozdravi mi Muša kapetana:
„Kupi Ivo, sve listom Njeguše,
„Hajte s vojskom u polje Grahovo.“
Onu šalje, a petu napisa,
Šalje knjigu u pleme Čekliće,
A na ruke Popoviću Gjuru:
„A na noge, Gjuro vojevoda!
„Pokupimi sve listom Čekliće
„Hajde s vojskom u polje Grahovo.“
Onu šalje, a šestu napisa;

Digitized by Google

Šalje knjigu Riječkoj nahiji
Senaturu Luketinu Savu:
„Senature, moj sivi sokole!
„Ti si meni vazda vjeran bio,
„I s Turcima vazda vojevao;
„Kako primiš ovu knjigu bielu,
„Skoči brže na noge junačke,
„Pozdravi mi Gjoka kapetana;
„Pak dignite Ceklinjane listom,
„Bez krvave na krajini župe;
„Pa kad dodješ selu Dobroskome,
„Pozdravimi Nika kapetana,
„Neka digne djecu Dobrljane,
„Hajde s vojskom na polje Cetinje,
„Er vas čeka Mirko vojevoda.“ —
Onu šalje a sedmu napisa;
Sedmu knjigu posla Lubotinju
Na sokola Stanka kapetana:
„Hajd na noge, Golubović Stanko!
„Pokupi mi listom Ljubotinee,
„I pozdravi mila kapetana,
„Neka digne Gradjane junake,
„Hajde s vojskom na polje Cetinje;
„Al' pohitaj, moj sivi sokole,
„Er vas čeka Mirko vojevoda.“ —
Onu posla, a osmu napisa,
Osmu posla samom popu Gjuru;
U knjizi ga kneže pozdravljaše
I ovako njemu govoraše:
„O vojvodo, sve moje uzdanje!
„Vojvodstvo si na sablji dobio,
„Er si vazda hrabro vojevao;
„Zato sam te *šćvom* učinio, [1])
„Da ti mojom gardom zapovjedaš;
„Brže da si na polje Cetinje,
„Da pred gardom budeš u Grahovo;
„Er se, pope, s carem zavadismo,
„Valja s carem megdan dijeliti.“ —
Kad se sitne knjige razturiše
Od rijeke do Ćeva krvava,
Vojvodama na ruke padoše.
Kad vojvode knjige razgledaše,
Vojvode se na noge digoše,
Pozdravljaše redom kapetane,
Kapetani redom stotinaše,
Stotinaši momčad barjaktare,
Barjaktari djecu desetčare,
Desetčari svu ostalu vojsku.
Da se dižu brže na oružje:
„Udariše u Grahovo turci!“
Kad to čuše mladi Crnogorci,
Svi radostno na noge skočiše,
Pripasaše svijetlo oružje;
A skočiše momčad barjaktari,
Te razviše svilene barjake,
Kapetani vojsku okrenuše.
Pred njima su slavne vojevode,
Koji žele s Turcim vojevati,
Na Grahovo megdan dijeliti.
Er su, brate, ljuti Crnogorci,
Er im bješe žalost ostanula,
Kad je Omer-paša udarao,
Gdje uteče zdravo i veselo.
Al' vojvode ustavljaju vojsku,
Pričekuju vojevodu Mirka.
Malo bilo, mnogo ne trajalo,
Evo, brate, Riječke nahije,
Ima vojske dvanaest stotina.
Ali, brate, ognja žestokoga;
Pred njima su silne poglavice,
Koje no sam prie spomenuo.
Onda kneže s kneginjom izide,
Svoju vojsku glede i sehire,
Na put njima blagosove daje,
Od Turaka da se hrabro brane,
I junačtvo svoje da pokažu.
Sva se njima vojska poklanjaše,
Barjacima knezu zahvališe,
Onda skoči vojevoda Mirko,
Pokloni se knezu i kneginji.
Pak pripasa svijetlo oružje,
A mladji mu konja privedoše,
Vilovita gjoga obkročio,
Obrnu ga uz polje Cetinje,
Za vojvodom sva ostala vojska.
Aprila je dvadeset osmoga
Kad vojvoda u Grahovo dodje
I na Humac Katunjane nadje,
Gdje su htjeli tabor učiniti.
Tu vojvoda vojsku ustavio,
I od puta malo počinuo,
Dok odmori sebe i vojnike;

[1]) Po francuzkom — glavarom.

Digitized by Google

Tade Mirko vojvode poziva.
S vojvodama razgovor vodjaše,
Kako treba vojsku razdieliti,
I vas tabor turski obkoliti,
I pašama na šanac udriti;
I o tome mnogo govoraše,
I sposobno vojvode rekoše,
Da se danas vojska razdijeli,
Pak, pomoćju Boga velikoga,
Da mi sutra na Turke udremo,
I šančeve turske zatvorimo;
Neka spazi grdni osmanlija,
U čiju je zemlju ugazio,
I nek pozna što su Crnogorci.
Tad vojvoda Petroviću Mirko
Skoči junak na noge lagahne,
Crnogorsku razredjivat' vojsku;
Prvog Ćevskog vojevodu zivnu,
Po imenu Petra Vukotića:
„Vukotiću, od starine bane,
„Evo tebi Ozdrinići listom
„Pod barjakom vojske pet stotina,
„A sa vojskom dva siva sokola
„Bratučeda Jovan kapetana,
„Harambašu Petrovića Luku,
„Hajde, brate s vojskom od zapada
„Niz Omutić visoku planinu,
„Drži, Petre, na odkupu vojsku:
„Ali nemoj s vojskom udariti,
„Dok ja dadem od boja znamenja."
Pak doziva Miloša serdara,
Kapetana vojvodu Iliju:
„Ha! na noge, dvije poglavice!
„Hajte s Petrom Omutić planini,
„I vodite Cuca pet stotina,
„I stavite vojsku u paradu
„S desna krila Petra Vukotića." —
Pak dozivlje dva siva sokola!
Dva sokola do dva kapetana,
Po imenu Stanojević Bora
I junaka Boška kapetana:
„Ha! na noge, dva siva Sokola!
„Hajte s Petrom Omutić planini
„I vodite vojske pet stotina,
„Postavite po načinu vojsku
„S lieva krila Petra Vukotića." —
Pak pozivlje dvie vojevode,
Po imenu Luketina Sava
I vojvodu Petra s Ljubotinja:
„Ha! na noge, dvije poglavice!
„Pa digните riječku nahiju
„I četiri srbska kapetana,
„Hajte s vojskom u Babljak planinu
„Udrit ćete niz Osječenicu
„Na šančeve cara čestitoga." —
Pak doziva Gjuru vojevodu:
„Ha! na noge, vojevoda Gjuro!
„Evo tebe garde šest stotina,
„Sve kneževa birana junaka,
„I sa gardom bratučeda moga,
„Po imenu Petrovića Krca;
„Vodi vojsku brdu Korjeničkom,
„Da udariš vojsci izazada,
„Odkuda se ne nadaju Turci
„Da udare crnogorski vuci.
„I ti druma širokoga čuvaj
„Od Klobuka i od Korjenića." —
Perjaničkog zove kapetana:
„Ah! na noge, Milo kapetane,
„Razdijeli djecu perjanike
„Na vojvode i na kapetane,
„Neka vojsku hrabre i vesele." —
A četvrtu vojsku ostavio,
Ostavio sebi vojevoda,
I sa vojskom tri glavne vojvode,
A četvrtog Paja kapetana,
Da s njim idje u Orlju planinu.
Kada Mirko svu vojsku razredi,
Tad vojvoda medju vojsku stade,
I svu onda sloboditi podje:
„Crnogorci, moja braćo draga,
„Evo na vas Otmanović cara
„I njegove vojske silnovite;
„Sada treba do duh slobodimo
„I na Turke sutra udarimo.
„Da mi tursku silu razkrhamo,
„Neka znadu svieta banovine,
„Da su kadri mladi Crnogorci
„Na militar carski udariti
„I puškama posramit' lubarde,
„Noževima puške bajunete;
„I još braćo, da se spomenete,
„Što ste strašni zavjet učinili,
„Da ne ćete žaliti umrieti
„Za krst častni i slobodu zlatnu."
Kad vojvoda svu riječ izusti,

Digitized by Google

U vojsku se učini znamenje,
Udariše sve glasbene svirke,
Barjaktari barjake razviše
I na koplja gore podigoše,
Vojevode vojsku razdieliše.
Bože dragi, na svemu ti hvala!
Divno li ga bješe pogledati
Kako vojska veselo idjaše,
Osobito tu kneževu gardu.
Na kape im orli dvojeglavi,
Na njima su svileni barjaci,
Sve na novu formu načinjeni;
Na barjake crnogorska arma,
U sred arme slovo Danilovo
Što vojnike diže na junačtvo,
Medju njima vitez pope Gjuro,
Svu je vojsku glavom nadvisio,
Njemu slike u ordiji nèma,
Do vojvode Miloš Obilića.
Aprila je dvadeset deveti
Kad se hoće vojske udariti
U Grahovu polju širokome.
Ferik-paša bješe podranio
Piti kavu i adves uzeti;
Dok se njemu dade pogledati
Oko šanca na četiri strane,
Sve ugleda barjake krstaše,
Pod barjake silnovitu vojsku,
Pad pogleda u Orlju planinu,
Vidje paša u širinu vojsku
Baš od Orla visoke planine
Do studene grahovske rijeke,
Pak on zove Smail-agin Deda:
„O Ded-ago, turska perjanice!
„Silna vojska u Orlju planini,
„Medju vojskom jedna poglavica
„Na gjogatu konju od mejdana;
„Hala! Dedo, da strašna junaka!
„Crni mu se do ramena brci,
„Sjede njemu brci do ramena
„Kâ sokolu krila na koljena;
„Toke su mu prsi zapučile,
„Za pasom mu dvije puške male,
„A o bedri sablja dimiškija,
„O ramenu puška šišana,
„A u ruku zrcali-durbina,
„Te on naše pregleda šance,
„Misli junak na nas udariti;
„Nego uzmi zrcali-durbina,
„Nećeš li ga na durbin poznati".
Uze Dedo zrcali-durbina;
Kako durbin na oko turio,
Pozna Dedo vojevodu Mirka,
Te Feriku-paši govoraše:
„Ferik-pašo, dragi gospodare,
„Ono ti je vojevoda Mirko,
„Brat Danila Petrovića kneza,
„Silni junak kano Zrinovića,
„On cijelom vojskom zapovjeda.
„Zar ne vidiš, dragi gospodare,
„Sokolove mlade Crnogorce,
„Kako ih je uredio Mirko
„Oko šanca na četiri strane?
„Svaki drži pušku preko krila,
„A desnicu na jatagan-noža;
„Oni misle danas udariti.
„Bit' će, pašo, hala od Turakâ,
„Er junaci jesu Crnogorci". —
Kad je paša Deda razumio,
Ovako je njemu govorio:
„Bre, ne luduj, Smailagin Dedo!
„Ne bojim se vojevode Mirka,
„Dok je meni šanca i topovâ
„I careva birana nizama,
„Razćerat ću vlahe uz planinu,
„A vojvodu uhvatiti živa". —
Al' ne reče paša: *ako Bog da*;
Pak srdito na noge skočio,
Ter upravi vojsku u paradu
I popravi na šance topove;
Tri hiljade opravi vojnika,
Da udari Omutić planini
Na junaka Petra Vukotića;
A opravi carske konjanike
I ostale krajišnike turke,
Da udare na kneževu gardu,
Na junaka vojevodu Gjura.
Kad je Petar vojsku ugledao,
Skoči junak na noge lagahne,
Pak on zove Miloša serdara,
Dva sokola oba kapetana:
„Ha! na noge, hrabri sokolovi!
„Evo na nas Turci obrnuše,
„Da se jutros mužki pokoljemo",
Tad skočiše srbske poglavice
I lijepo vojsku urediše.

Digitized by Google

Najprvi su mladi barjaktari,
A za njima hrabri načelnici,
A za njima sva vojska ostala,
Pak Turcima po'še u sretanje.
Željni Turci, željni Crnogorci,
Crne, brate, krvce od junaka;
A kada se blizu sastadoše,
Tu se vojske grdno pozdraviše
Crnim prahom i težkim olovom:
Tri se puta vatrom prometnuše,
Mnogi mrtvi na zemlju padoše,
Al' se ne zna čij'će megdan biti.
Onda reče Petroviću Luka:
„Što je ovo, braćo crnogorska?"
Pak iztrže jatagana noža,
Pak u Turke juriš učinio,
S druge strane Bore kapetane:
Po tri turske razsjekoše glave;
Ali puče puška od Turaka,
Ter pogodi Petrovića Luku,
Mrtav junak pade zemlji crnoj;
Druga puče puška od Turaka,
Ter pogodi Boru kapetana,
I on junak pade zemlji crnoj.
Crnogorci kada to vidiše,
Gdje padoše dvije poglavice,
Još se većma boju razpališe.
Ter vrisnuše mladi kapetani,
Stotinaši, momčad, barjaktari,
Ter u Turke juriš učiniše,
A za njima sva vojska ostala,
Dok ugnaše u šančeve Turke.
Tri stotine glava posjekoše,
I u šanac Turke zatvoriše;
A udriše carski konjanici
Na viteza vojevodu Gjura,
Na kneževu gardu odabranu.
Sada slušaj boja žestokoga;
Kad se dvije vojske udariše,
Crnogorci i carski konjici,
Tu se, brate, živi pohvataše;
Stoji praska malijeh pušaka,
S obe strane mnogi pogiboše
Tader skoči vojevoda Gjuro,
Trže sablju u desnicu ruku,
Pak u Turke juriš učinio;
S druge strane Petroviću Krco,
A za njima sva garda ostala,
Polomiše carske konjanike
Do šančeva cara čestitoga,
Dviesti tridest glava posjekoše.
Al' da vidiš vojevodu Gjura,
On mi ide pravo na šančeve,
S golom sabljom u bijeloj ruci;
S njime ide mnogi Crnogorci,
Sokolovi lavi odabrani,
Hoće junak zavjet da izpuni,
I šančeve turske da prodere.
Kad se junak šanca prihvatio,
Al' ga plotun turski dočekao;
I tu Gjura vojvodu ubiše,
I sa njime halaj-barjaktara
Od Njeguša Kustudiju Maša,
I ostale njeke sokolove.
Pope Gjuro! pokojna ti duša!
Tvoje ime nikad mrieti neće,
Jer si viečni spomen ostavio.
Al' ne hoće da uzmiče garda,
No jednako bojem jurišuje,
Jere s gardom silan junak bješe,
Koji ne zna što je umrijeti,
Po imenu Petroviću Krco,
Od senata podpresjednik bjaše;
No jednako bojem jurišuje,
A sve šance turske pogleduje,
Da bi junak u njih uskočio;
No ga plotun turski uzbijaše,
Živu vatru na gardu sipaše.
A to gleda vojevoda Mirko,
Gdje se strašna krvca prolievaše
Od Turaka i Crnogoraca;
Tada uždi topa ognjenoga,
I od boja učini znamenje
Na vojvode i na kapetane.
Tad vojvode na noge skočiše,
I lijevu vojsku urediše
Pa upravo na šanac odoše;
A kada se blizu primakoše,
Poglavice tad vojsci rekoše;
„Ha! sad, braćo, u ime Božije!"

---

[1]) Eter — gornji zrak — tko je ovu pjesmu izpjevao, vidi se da je nešto zaliznuo novije kulture evropejske.

Digitized by Google

Sad da ti je, pobro, vidijeti
Kad udriše odsvud Crnogorci
Na šanceve cara čestitoga!
Stade huka barjaka krstaša,
Kâ krstaša orla velikoga;
Skaču momci, kan' da stekli krila,
I na šanac strašno udariše:
Al' ih Turci dobro dočekaše
Crnim prahom i težkim olovom;
I zorno se tad Turci oprieše,
Jer šanceve svoje ne puštaše;
No na vatru vojsku dočekaše,
Siplju oganj i na svaku stranu:
Puška puca broja joj se ne zna,
Grme topi, prosiplju kartuče,
A kumbare lete pod oblake
Razbijaju pod oblak etire.
Paše trče šancu na sve strane,
Uredjuju vojsku u paradu,
Popravljaju na šancu topove;
Crnogorac ne zna za paradu,
Niti znadu što puču lubarde,
Nego juriš čine, ne prestaju,
I na šanac živu vatru daju.
Kako vjetri travu povijahu,
Tako mrtvi ranjeni padahu.
Ne čudi se, dragi pobratime,
Koji nosiš od srbina ime,
Jer je tako strašno ratovanje,
Stari mi se poklaše krvnici,
Od tutnja se ništa ne čujaše,
A od dima ništa nevidjaše.
Gleda junak Petroviću Mirko.
Kroz njegova zrcali-durbina,
Gleda junak na četiri strane,
Da se nebi polomila vojska,
Ali ništa vidjet' ne mogaše
Od gustoga dima od pušaka;
Nego gdjegdje barjaka krstaša,
Što kroz maglu proletjeti čaše,
Kako mjesec kroz mutne oblake.
A kad bilo dnevi oko podne,
Ferik-paša u muku se nadje,
Izgiboše njemu poglavice
Po izboru carski halaj-bezi,
Pogiboše careve bimbaše,
Izgiboše na tope topčije,
Ter dva topa prestaše pucati,
Jere živi oganj ne davaše,
Kad se paša vidje u nevolji,
Bio barjak diže od zlamenja,
Topovima puca bez olova,
Crnogorci da bi ustupili,
I od boja malo počinuli.
Crnogorac ne zna to zlamenje
Niti znadu što je počinuti,
No jednako šancu jurišuju.
Tader se je paša prisetio
Na nauku starca Omer-paše,
Pak otide tužan pod šatora,
Ljuto cvili i suze prolieva
I proklinje danke i godine
I Abdula sultana svojega,
Koji ga je na zlo naputio
I na Goru Crnu opravio.
No da vidiš vojevoda Mirka,
Često junak topa užižaše,
Vojvodama na znanje činjaše,
Da mu vojsku hrabre i vesele;
Traja vatra do mraka mrkloga,
Dvije ure jeste noći bilo,
Kad od boja vojske počinuše;
Boj je traja' šesnaest sahata,
Nit' sjedoše, nit' hleba jedoše,
Nit' od boja taj dan počinuše;
Turcima je dobra sreća bila,
Jere više nije dnevi bilo:
Cahu Srbi šanac osvojiti
I sve Turke pod sablju turiti
I na tome megdan prekinuti;
No ih tamna nočca uhvatila.
Al' da vidiš mlade Crnogorce,
Oko šanca vatru naložiše
I pjevaju pjesmu od pobjede,
I sve viču: „predajte se, Turci!
„Predajte se da vas ne koljemo!“
Kad u jutro jutro osvanulo,
Podranio vojevoda Mirko,
Ter pregleda mrtve i ranjene;
Mrtve dade odmah zakopati,
A ranjene posla u Grahovo;
Pak pozivlje sivoga sokola,
Po imenu Henri Delaruja,
Koji bješe iz grada Pariza,
A i tajnik svijetloga kneza:
„Delaruje moj sokole sivi,

Digitized by Google

„Hajde podji taboru turskome,
„Pozdravi mi dva paše careve,
„Neka dodju, da mi se predadu,
„I predadu careve topove
„I ostalo svijetlo oružje,
„Ja zadajem moju vjeru tvrdu,
„Životu im ništa biti neće.
„Ako li se nećedu predati,
„I predati carevo oružje,
„Zadaj njima moju vjeru tvrdu,
„Da ću sutra na njih udariti
„I sve Turke pod sablju turiti". —
Kad je francuz riječ razumio,
Skoči junak na noge lagahne,
Ode pravo taboru turskome
Pod šatora, gdje paše sjedjahu;
Njima Francuz dobro jutro zvaše,
Oba paše Bogu prihvatiše,
Delaruje njima progovara:
„Pozdrav vam je od vojvode Mirka.
„Zove oba, da mu se predate,
„Da predate careve topove
„I ostalo svijetlo oružje,
„Pustit' će vas zdravo i veselo.
„Ako li se nećete predati,
„Daje vama svoju vjeru tvrdu,
„Da će sutra na vas udariti
„I svu vojsku pod sablju turiti
„A ja velim, da mu se predate,
„Jer se, Turci, braniti ne možete;
„Vidite li odsvud Crnogorce,
„Da su vama drume prekinuli,
„A živu vam vodu uhvatili". —
Ferik-paša pristati hoćaše,
Ali junak Kadrik-paša neće,
Pomoći se od Trebinja nada,
I Francuzu paša odgovara:
„Delaruje, iz grada Pariza,
„Pozdravi mi vojevodu Mirka,
„Ja sâm volim glavu izgubiti,
„No carevo predati oružje
„I sramotno u Carigrad poći". —
Delaruj se natrag povratio,
Sve kazuje vojevodi Mirku.
Kad je junak rieči razumio,
On iznova svu vojsku naredi,
Reče junak s jutra udariti
I sve Turke pod sablju turiti.
U rieči, u koju sboraše
Evo njemu sitna knjiga dodje
Od Srbina dobra prijatelja:
„Na znanje ti, vojevoda Mirko,
„Silan indat ide Ferik-paši
„Od Trebinja grada bijeloga,
„Tri tabora careva nizama,
„A hiljada ostalih Turaka,
„Sve od Bosne i Hercegovine;
„No ako si junak, kô te kažu,
„Nu dočekaj careva indata:
„Ako ti ga Bog razbiti dade,
„Svi su tvoji u Grahovu Turci" —
Kad vojvoda knjigu proučio,
Od radosti na noge skočio,
Pak pozivlje dvije vojevode,
Po imenu Luketića Sava
I vojvodu Petra s Ljubotinja:
„Ha! na noge, dvije poglavice!
„Podignite Riječku nahiju,
„I četiri hrabra kapetana,
„Hajte s vojskom na drum od Tre-
[binja
„I krvave dole Mirotinske,
„Da čekate careva indata
„I da indat carev' razbijete". —
Pak pozivlje jednoga junaka,
Baš serdara Jovičević Sava;
„Ha! na noge, moj sivi sokole!
„Vodi gardu s riečkom nahijom
„U krvave dole Mirotinske;
„Uhvatite drume u planinu,
„Pa mi snažno udrite na Turke,
„Neću ni ja sjedjeti zaludu" —
Tad skočiše hrabre poglavice,
Silnovitu vojsku podigoše,
Obrnuše s njome uz planinu,
Gdje gledaju paše iz šanceva;
Tada skoči vojevoda Mirko
I dade mi znati vojvodama,
Kako mrkne i počine sunce,
Da primaknu do šanceva vojsku.
Kad u jutro jutro osvanulo
Na prvoga od svibnja mjeseca,
Na Hristovo na voznesenje,
Kad Turcima dodje pogibija,
Turski se je indat podignuo
Od Trebinja grada bijeloga,

Digitized by Google

Hita indat u polje, Grahovo;
A kad dodje gore u planine
Na krvave dole Mirotinske,
Vidje Turčin, barjake krstaše
Oko druma na obije strane,
Vidje Turčin, pa se uzplanuo;
Tad viknuše Crnogorci mladi:
„Stan, Turčine, kud si nakastio?
„Ti nijesi druma ugodio“. —
Pa mi strašno udriše na Turke:
S jedne strane garda izabrana,
S druge strane Riječka nahija;
Al se Turci tu zorno oprieše,
Ter se vojske strašno udariše;
Pogone se vojske po mejdanu
Pô sahata tamo i ovamo;
Kad je pola od sahata bilo,
Crnogorci juriš učiniše
S noževima u bijele ruke,
Jadni Turci strpjet' ne mogoše,
Nego svoja pleća okrenuše,
Bježe tužni put grada Klobuka,
Put Klobuka i put Korjenića
Gdjeno ima hoda dva sahata.
Al' kako će, brate, uteknuti
Crna vrana sivome sokolu,
Ili soko orlu velikome?
Kako li će Turčin Crnogorcu.
Ćeraše ih do grada Klobuka,
Do Klobuka i do Korjenića,
Ne puštaše živa gjavoljega,
Ni da kaže kako im je bilo;
To svjedoče krajičnici Turci,
Kojino su očima gledali
Sa bedema iz grada Klobuka,
Uzeše im mladi Crnogorci
Mlogo pušta nebrojena blaga,
Prah, olovo i drugu zabiru,
Što pašama u okô udjaše;
Pa se vojska natrag povratila
Svaki nosi od Turčina glavu;
Neki dvije, neki po četiri,
Nose tursko svijetlo oružje.
Očekuje Petroviću Mirko,
Što će biti gore u planini!
Kad vojvoda glase razumio,
Da je turski indat poginuo,
Tad veselo na noge skočio
I na sanac vojsku razredio:
S lieva krila Petra Vukotića,
S bratučedom Jovan kapetanom,
A do Petra Miloša serdara
S pobratimom vojvodom Ilijom;
Do Ilije Boška kapetana,
A do Boška Bjelice junake;
S desna krila uredio Mirko,
Uredio tri hrabre vojvode:
Vojevodu Radonića Iva
S pobratimom Mašom kapetanom
A do Iva Martinović Marka
S kapetanom Ivanović Stevom
A do Marka Popovića Gjura,
A do Gjura Paja kapetana;
Po srijedi vojevoda Mirko
S perjaničkim Milom kapetanom;
Pak na šanac složno udariše.
Kad to vidje paša Ferik-paša,
Prepade se, zlosrećna mu majka!
Pa pobježe, crn mu obraz bio!
Al' ne bježi unak Kadri-paša,
No ustavlja careve vojnike,
Šuplje kolo čini od nizama,
Siplje oganj na svakoju stranu,
Ter on sebe i topove brani.
Al' mu kolo ništa no pomaže,
Crnogorci kolo prolomiše,
Mloge Turke pod sablju turiše,
I careve topove uzeše,
Kadrik-paši glavu posjekoše:
Posječe ga stari mejdanđija
A od Cuca vojvoda Ilija.
Bježe jadni uz planinu Turci,
Ćeraju ih mladi Crnogorci,
A to gleda iz Kosmača Vila,
Ter doziva tri dobra junaka:
Po imenu Luketina Sava,
I vojvodu Petra s Ljubotinja,
I serdara Jovićević Sava;
Ovako im govoraše vila:
„Što trajéte, srbske poglavice,
„Ali ste se jutros posilili
„Gdje ste mnogo glavo ukinuli:
„Zar ne znate ili nečujete,
„Da je jutros Mirko udario
„Sa svom vojskom i sa vojvodama
„Na dvi paše cara čestitoga;

Digitized by Google

„Vas mi šanac turski razkrhaše,
„Kadri paši glavu odsjekoše,
„I careve topove uzeše,
„Ferik bježi tužan uz planinu,
„Za Ferikom sva careva vojska,
„Ćeraju ih mladi Crnogorci,
„Hiljadu su glava odkinuli;
„No na noge, srbski sokolovi!
„Da vi carsku vojsku pretečete,
„Da od vraga ne uteče traga". —
Kad to čuše srbski vitezovi
Što govori od planine vila,
Svi od zemlje na noge skočiše,
Pobacaše od Turaka glave
I to tursko svijetlo oružje,
Svoje šarke puške prihvatiše,
Pak na dvoje vojsku razdieliše
I Turcima pôše u sretanje.
Kad dodjoše dolu Mirotinskom,
Strašan stoji tutanj uz planinu,
Bježe jadni Turci kako vuci,
Ćeraju ih mladi Crnogorci,
Sokolovi, krilati orlovi,
Što Turčinu ne da odmaknuti,
No mu nožem odsijeca glavu.
Kad to vidje Riječka nahija
I kneževa garda odabrana,
Što mi čini nahija Katunska,
Vrisnu vojska, kan' da se pomami:
„Stan' Feriku, da se pozdravimo,
„Sramota je bez zdravice poći;
„Što ćeš caru čestitome kazat'?" —
Pak sprijeda udriše na Turke,
A odzada Katunjani mladi
Ah, moj Bože, na svemu ti hvala!
Tko će ovo perom uzpisati,
Il' u pjesmi, pobre, izpjevati,
Kad se vojske dvije udariše
U krvave dole Mirotinske,
Jedna turska, a drugo kršćanska,
Stade crne zemlje tutnjavina,
Razležu se brda i doline,
A trese se drvlje i kamenje
Od onoga ognja žestokoga;
Više vojske oblak se navuče
Od onoga dima iz pušaka,
Te nad njima pomrčalo sunce;
Razgone se vojske po dolinam,
I po brdim visokim planinam.
Dok prestade puška talijanka
I careva puška garabinka,
Stade klepet noža' i paloša',
Bajuneta', sablje i hangjara';
Crnogorci od svud napadoše
I strašno mi na Turke udriše:
Tu s' razaznat', brate, nemogaše
Vojevodu niti kapetana,
Stotinaša niti barjaktara,
Desetčaša nit prosta vojnika,
Nego složno razagone Turke,
Po razboju krv se razlievaše;
U krvi su ugrezli junaci,
Ter se mnogi poznat ne mogahu.
Nadskaču se mladi Crnogorci,
Tko će više glava odkinuti;
Da častnije može knezu doći.
Ćeraše ih mladi Crnogorci
Do Klobuka grada bijeloga;
Tu gospodu tursku izsjekoše
Od Stambula grada bijeloga;
I ostalih carskijeh delija
Za četiri hiljade vojnika;
Al' uteče paša Ferik-paša,
Uvede ga Smailagin Dedo
Neka bježi, vesela mu majka!
On će kazat' Abdulu Megjidu,
Kako mu je ratovanje bilo
Sa Danilom Petrovićem knezom!
Crnogorska kad se vrati vojska
Izkićeni turskijem glavama
I mnogijem turskijem oružjem,
Zvijezdama i sa medaljama,
Koje bjehu s Turaka skinuli,
U Grahovac prikupi se vojska
I od boja trudna počinula
Pod šatorje cara čestitoga.
Tader skoči vojevoda Mirko,
Po dobiću junak knjigu piše
Svome bratu Petroviću knezu:
„Pozdrav vama kneže i kneginjo,
„Od tvojieh redom poglavica,
„Od vojnika tvoga svakojega!
„Mi s Turcima megdan prekidosmo,
„I vječiti spomen ostavismo,
„Osam hiljad glava posjekosmo
„I Kadrika pašu carevoga,

Digitized by Google

„Uzesmo im ognjene topove,
„Sve šatorje i turško oružje,
„Prah, olovo i drugu zahiru,
„Drugog' blaga hesapi mu nema;
„A i mi smo, kneže izginuli
„Sto i tridest i sedam junaka,
„Sve po izbor bolji od boljega;
Medju njima njeke poglavice,
"Kojeno ti moram spomenuti;
"Pogibe nam junak silnoviti
"Šef od gardo Gjuro vojevoda
"Sa srdarom Gjuraškovič Gjurom;
"I pogibe Petroviću Luka
"Iz krvava sela Markovine,
"S pobratimom Borom kapetanom
"Od viteške od kuće Milića,
"I pogibe halaj barjaktare
"Od Njeguša Kustodija Mato;
"I pogibe ptica soko sivi,
"Po imenu Manojlović Risto,
"Tvoja, kneže, hitra perjanica;
"Ali prije no je poginuo,
"Triest bješe posjekâ Turaka.
"Ali, kneže, ne treba žaliti
"Ni jednoga što je poginuo,
"Jere ginut' oni nikad neće,
"Jer su vječni spomen ostavili,
"Dokleu teče sunca i Grahovca.
"Pet stotina ima ranjenijeh
"Od Turaka i od bajuneta
"Crnagorca po izbor junaka;
"Šiljemo ih na polje Cetinje,
"A sva vojska sjedi u Grahovcu
"I čekamo od vas zapovjedi;
"Hoćemo li podignuti vojsku
"I uzeti svu Hercegovinu
"Do Mostara grada bijeloga,
"Do ciljana Crnojević Iva,
"Što je naše od starine bilo". —
A kad knezu sitna knjiga dodje,
Vidje kneže radostnoga glasa,
Pa veselo na noge skočio,
Dade uždit' stotinu topova,
Pak vojvodi knjigu odpisuje:
„Pozdrav tebi, Mirko s vojvodama
„I vojniku mome svakojemu;
„Vrat' te vojsku, hajd' te Gori-Crnoj
„Jere nema više ratovanja,
„Jerbo nama dobra pomoć dodje
„Od dva silna cara na svijetu,
„Od Rusije i zemlje Francuzke;
„A četiri velike gjemije
„Svaka nosi po stô lubarada,
„Na njima su sileni junaci
„Od Francuzke vitez Delagravje,
„Od Rusije Todor kapetane;
„Pristali su pod grad-Dubrovnikom
„Pak ne dadu više ratovati
„Nit' Sultanu vojsku podizati". —
Kad vojvodi sitna knjiga dodje,
On svijema glas i knjigu kaže;
Kad to čuše mladi Crnogorci,
Tu veselje strašno učiniše,
Pa stadoše šićar dijeliti
Na vojnika redom svakojega:
Vojvodama dašo starješinstvo,
Gospodaru knezu ostaviše
Ostaviše zelene topove,
I ostalo sve carsko oružje,
Sve barjake, zvjezdo i medalje,
Da to drži u arsenal kneže,
Rad spomena turske pogibije,
I dva bata paša' carevijeh
Pod pušatom uzda srebrnijeh.
Pak skočiše tada Crnogorci
A pred njima hrabre vojevode,
Zdravo dôše na polje Cetinje.
Lijepo ih kneže dočekao,
Veselje im čini iz topova
I ovako njima progovara:
„Hvala vama, braćo Crnogorci,
„Hvala vama, lavi odabrani,
„Kad ste takvi sileni junaci.
„Mi naš dio carstva osvetismo
„Na Kosovu što je poginno
„Da nas nitko prekorit ne može". —
Sada vjeruj, brate slavjanine,
Ovu moju pjesmu od starine;
Ali vjeruj, al' kako ti drago;
Al' će Turčin ovo vjerovati
I naš susjed, koji je gledao
S vrh Vranika visoke planine.
I da ste mi zdravo i veselo,
Crnogorci, sivi sokolovi!

Digitized by Google

Boj pod Visom.

Veseli se Dalmacijo slavna,
Sinovi ti na glasu odavna:
I ako su pali u nevolju,
Junaci su još na bojnom polju.
Da je tako, svaki nevirujo
Dokle s njima bojno neratuje;
Tko prokuša kaže da je tako,
Da nij' s njima ratovati lako.
Talijanci u srcu pucahu
Pobiti se s njima nastojahu;
Eto zgode i njihovo vrime
Da se dodju ogledati s njime. —
Od hiljade i osme stotine
Od šesdeset i šeste godine
Poslušajte, ljubljeni narodi,
Što kod Visa na moru se zgodi.
Na šesnadest od miseca dana
Srpnje, brate, hrvatski nazvana,
Digoše se od boja galije
Od Jakina ravne Italije;
Dvadest i tri drvenih brodova
Puni hilu ognjenih topova,
A drugi su gvoždjem okovate
Oklopnice gjemije prozvate.
Do tri broda, al ne okovana,
Puna bilu mladih talijana;
Njih imahu na kraj izmetati,
Pa po kraju snažno udarati.
U sve bihu tridest i četire
Kojim sili nebijaše mire,
Medju njimi sini *Fondatore*,
Kom se snaga izkazat nemore.
Na njemu je ognjenih topova
Što taljani izmisliše 'z nova,
U njih ima ognjenih granica
Da vagaju do trista librica.
Pred njima je mladjan kapetanc,
Po imenu *Persan* generale;
Namislio biše poholiti
Dalmaciju zemlje osvojiti;
Pa se sobom junak razgovara:
„Ala što ću učiniti sada?
„Da bi poša Zadar pohoditi
„Neznam hoće l' u dobri čas biti.
„Ima na njem bedem na sve strane,
„U njemu je Philipović Bane;
„Na glasu je Zadar vojnik stari,
„A brane ga mladi graničari,
„Da bi poša bilom Dubrovniku
„Ili Splitu, ili Šibeniku,
„Mor' da bi jih lakše osvojio.
„Al se nebi na njim proslavio".
On neidje bilom Dubrovniku,
Niti Zadru, niti Šibeniku,
Nego k Visu nasrid sinja mora
Sa svom snagom ognjenih brodova.
Kad je *Persan* ispod Visa bio
Brodove je svoje upravio,
Neka biju Visa bijeloga
Iz svojizih ognjenih topova. —
Al Vis njima lipo odgovara,
S topovim se s njima razgovara:
„Bišete se bolje promisliti,
„Što želite to vam neće biti".
Jer Vis ima okolo tvrdjave
I u njima ognjene pripravo,
Koje k luci pristopit nedadu,
Niti Viškom nahuditi gradu.
Pod Komižom druge su gjemije,
Al jih s kraja silni oganj bije,
Paka bižo moru u pučinu,
Jer zalodu pod Komižom ginu.
U Rukavac iskrcana biše
Silna vojska da na Vis juriše;
Al je malo u Rukavcu stala,
Opet se je natrag pokrcala.
A tvrdjava sveti Juraj zvana
Za šest satih uzdrža megdana
Suprot deset okovnih brodova,
Suprot deset ognjenih vragova.
Talijani silno udaraju,
U Vis živi oganj obaraju;
Tu uhiše četiri mladića,
Još suviše dva brata Cucića.
Sjutra dan se opet dovezoše,
U luku se s brodim uvukoše,
Još i svoja sidra utopiše,
Al jih opet brzo izvadiše.
Vas dan oni ljuto udaraju,
Iz gjemijah oganj obaraju,
Al se Visu njima nepridaje,
Već jih bije, nigda nepristaje.
Pak u večer oko osmog sata,
U početku od prvoga mraka,

Digitized by Google

Iz tvrdjave Svete Gospojine,
Iz visoke *Velinton* kuline,
Ognjevite bumbe izbacaše,
Talijane 'z luke istiraše:
Pogiboše nadvor izbijeni,
Strahovito, pobro, izranjeni. —
Kad to vide od Hvara glavari,
Dalmatinci vitezovi stari,
Da već nije počasiti časa,
Oni tuknu svoga brzoglasa.
Glas poleti u luku *Fažanu*
A na ruke *Tegetovu* Banu:
„Pod Visom je vojska talijanska
„Da ga bije dva bijela danka. —
Kad *Tegetov* glase razumio
Družini je svojoj govorio:
„Na noge se moji vitezovi,
„Dalmatini, sivi sokolovi;
„Brzoglas je meni doletio,
„Eto mi je sad glase donio:
„Pod Visom je vojska talijanska
„I bije ga dva bijela danka.
„Spomente se vi moji vojnici,
„Dica moja, mladi dalmatinci,
„Sad je nami Cara proslaviti,
„S talijanom srčno bojak biti;
„A za vašu lipu didovinu,
„Za rodbinu i za otačbinu:
„Dodje vrime sad vaše ljubavi
„U ognjenoj skazati pripravi". —
Kad vojnici njega razumiše
Srdno oni na noge skočiše:
Jedni teška da istežu sidra,
Drugi bila da razvežu jidra;
Jedni pale vatru pod kotlove,
Drugi žare neka bolje plove;
Jer su jedva dočekali dana,
Da pozdrave mlada talijana.
Zavezoše k Visu bijelome
Svi u jednom srcu junačkome:
Rek' bi eto kita i svatovi,
Tako idju oni vitezovi.
Prid njima je *Tegetov* vojvoda
Od Štajerske junačkoga roda,
Slobodan je junak na megdanu
U gjemiji *Maksimilijanu.*
Kad *Tegetov* ispod Visa bio
Opet biše glasom zavapio:
„U zrak, u zrak, carevi barjaci,
„Nek vas brane hrvatski junaci!"
Kad to vidi *Persan* kapetane,
Talijanske vojske generale,
Bijaše se *Persan* našalio,
Ovako je junak govorio:
„Nu ti vide silene brodove,
„Bit će od njih smetnje svakakove!
„Bolje biše njima ribovati
„Nego doći s nama ratovati",
Našali se *Persan* generale,
Al mu šala na izbilj izadje;
Jer do časa *Tegetov* vojvoda
Skupo ribe tvom *Persanu* proda.
Netom dodje, tim je udario,
Strahoviti oganj oborio;
Zbaci vatru na obedvi strane,
Poče biti ljuto talijane.
Tu doleti šambek strahoviti
Po imenu *Cesar* ognjeviti;
Na njemu je velika množina
Sve junaka mladih dalmatina.
Nanj udare četiri gjemije
Od ponosne zemlje Italije,
Sve četiri gvoždjem obijene,
Kano da su u kalup slivene.
Biju njega sa četiri strane,
Misleći mu ljute dati rane;
Al on njima s ognjem odgovara
Žive glave s topovim obara.
Gledaju ga kukam dobaviti
I na njega juriš učiniti:
Kljunom mu se na bok zalićaju
I sa svih ga strana udaraju.
On uginje, na se jim nedade;
Na krmi je tko upravit znade:
Četiri se uhite jednoga,
On odbija udarca svakoga.
Petz komodor na njemu bijaše
I s *Cesarom* lipo upravljaše;
Jednu biše strašno udario,
Al četirim nije odolio.
A kad su ga stegle oda svuda
Pa već vidi da nemože kuda,
Onda jim se kljunom okretao,
Da bi koga na kljun natakao.
Tada oni njega udariše
I prvi mu jambor oboriše,

Digitized by Google

Koji ubi dvanadest junaka
Na *Cesaru*, žalostna jim majka:
Mol i *Klinta* do dva kapetana,
Barjaktara, *Prog* Roberto zvana,
Dopadoše tute smrtne rane,
Čim viteški svoga broda brane.
I padoše dva pratjaca mlada
Satarena pod jamborom tada:
Pinduliću jedan se zoviše,
Josip Budva drugom ime biše.
Još junaka od rana umira
Vridna mlada do dva timunira:
Mate Lenac od njih jedan biše,
A drugi se *Svičarović* piše.
Na *Cesaru* ostale vojnike,
Koje mrtve, koje ranjenike,
Mučno jih je skazat po imenu,
Al ću, pobre, po slavnom plemenu.
Najpri kažem mlada *Borovića*,
Pa *Kuzmića* i *Ivankovića*,
Pavličević iz Makarske grada,
Od Drniša još *Alduka* mlada;
I vojnike ostalih narodi,
Što bijahu na cesarskih brodi,
Kî pod Visom strašno vojevahu,
Dalmatine u svem pomagahu.
A ostalih ognjeni brodovi
Proličahu kano sokolovi;
Medju njima *Tegetov* vojvoda
Nije svoga uštedio broda.
Ta gjemija *Tegetova* Bana
Strahovito gvoždjem okovana,
Kada zrna u nju udaraše,
Kano vrane od nje odličaše.
Na njoj ništa štete nebijaše,
Prem da sobom u nje udaraše,
Samo jednog dopanula rana,
Franu Šeman, mlada Korčulana.
Kud *Tegetov* zlamenje davaše,
Tud brodovi vatrom posipaše,
Da se nezna koji bolje bije,
Koji bolje, koji l' srčenije.
Ranjenici koji tu bijahu,
Naši momci, oni govorahu:
„Ja sam ranjem, ali hvala Bogu;
„Udri brate, kada ja nemogu!“
U tri sata boja žestokoga
Ispod Visa ognja paklenoga
Taljani natrag odstupiše,
Dvi gjemije bojne izgubiše.
U jednoj se prah jim upalio,
Svu gjemiju u zrak raspršio;
Druga, pobro, u more tonjaše,
Kralj Talije, ta se zovijaše.
Tu videći *Tegetov* vojvoda,
Da mu priti naskočiti broda,
Ljuto se je uskosnuo na nju
U gjemiji *Maksimilijanu;*
Te je biše snažno udario,
U dno je je mora odpravio:
Posiče je kljunom po srid boka
Nestade je u trenutak oka.
U njoj ode blago nebrojeno
Što bi od njih tute donešeno;
U njoj ode mnogi talijanci
Persanovi najbolji junaci.
Mnogi drugi po moru plivahu,
Ter iz mora tužno vapijahu:
„Pomoz'te nas braćo 'ustrijani,
„Pomoz'te nas, i mi smo kršćani!“
Na to su se naši smilovali
Ter su dobro dilo dilovali:
Koga god su uzdigli iz mora,
Spasili ga nemilog umora. —
A kad vidi *Persan* kapitane
Da pogubi svoje talijane,
Diže svoje ranjene gjemije,
Biži s njima putem Italije.
Al kada je nadalje izaša
Ter je svoje brodove obaša,
I razvidi što se dogodilo
Više mu se srce prolomilo.
U mnoge je udarilo more,
Nikome su slomili jambore,
Niki biše pribijena kljuna,
Niki biži natrag bez timuna,
Nikome su rebra probijena,
A mnogima kola raskrečena,
Na mnogima nema kapetana:
To je njemu na srdašcu rana,
Pa dva broda hvata za jednoga,
Ali zdrava malo vodi koga:
Neka, pobro, tomu se je htilo,
Neka pozna dalmatinsko dilo,
I našega prid njima vojvodu,
Kî je pošten u junačkom rodu:

Digitized by Google

Tegetovu slava i poštenje
Za njegovo hrabreno vodjenje.
Slave njega na moru Francezi,
Silna vojska pomorska Inglezi:
Gdi se godir na moru vojuje,
Svud se dika *Tegetovu* čuje,
I njegovim na moru vojnicim,
Medju svima mladim dalmatincim.
Koji vičnju slavu zadobiše,
Talijane pod Visom pobiše.
Osta mrtvih pod Visom momaka
Talijanskih pod izbor junaka
Da jih bliže šest hiljada biše,
Tko zna brate, je manje, je više;
A junaka mladih 'ustrijana,
Osamdeset izlomljenih grana;
Oni koji ranjeni bijahu
Brzo svoje rane priboljahu.
Kad pod Visom megdan izvršiše
Tute oni noć'cu prinoćiše;
Ranjenike šalju u bolnicu,
Mrtve glave u crnu zemljicu.
Pod Visom jih lipo ukopaše
I do greba oni dopraćaše,
Pa se vrate u luku *Fažanu*:
Srića njima bila na megdanu!
Kad podjoše Trstu bijelome,
Slavu dajuć Bogu velikome,
K njima dodje Alberto Vojvoda
Od pokrajske vojske slavni vodja
Da pozdravi *Tegetova* Bana
Rad njegova srčna vojevanja
I njegovu vojsku svukoliku,
Koja dobi slavu priveliku.
Slava njojzi nigda umrit neće
Nego će se umnožit i veće;
Al da čuješ *Tegetova* Bana
Što on kaže od morskog megdana:
On sve hvali na moru vojine,
A najveće mlade dalmatine!
Najpri hvali vridnog kapetana
Florio Marka, rodom Peraščana,
Koji vrati Boki i Kotoru
Staru slavu junačku na moru.
Car vitezom njega učinio,
Leopolda krstom nadario,
Okovanim sve u suhom zlatu,
Da ga nosi za diku na vratu.
Za njim hvali *Niku Krkovića*,
A od Hvara morskoga plemića,
Koji odni na moru barjaka
Talijanom, poštena mu majka:
Ta mu slava više neumira
Dakle krvca na svitu izvira.
Kad Alberto glase razumio
Što *Krković* biše uradio,
Vodi njega Beču bijelome
Na dvorove Caru čestitome.
Kad je Cesar riči razumio,
Što *Krković* biše uradio,
On je njega lipo darovao,
Od stola ga svoga napitao.
Dâ mu ploču od zlata slivenu
Nek mu visi o livom ramenu;
Dà mu na nju njegova dobrota
Lipi žitak do svrhe života. —
Oprostite od mora vojaci,
I višani mladjani junaci.
I ostala braćo dalmatini,
Da ne skazah svaka po istini.
Htila bi se tu dlita gvozdena,
Pa na ploči pisat od kamena:
Prvo bi se dlita polomila,
Neg bi vaša iskazao dila,
Što pod Visom jeste dilovali
I junaštva koja ste skazali,
Za vašega Kralja i Cesara,
Austrije zemlje gospodara;
I za vašu milu otačbinu,
Dalmaciju, staru didovinu,
Slavno gnjizdo uspomene davne,
Kojoj priti iz Talije ravne. —

Sad nek znadu mladi talijani,
Kakovi su junaci slavjani!

Digitized by Google

Digitized by Google

V.

Umjetne.

Ustaške borbe izazvale i pjesme uštaške. Puk uz gusle pjeva sam glavne dogadjaje i junačtva na bojnom polju. Uz puk, ljudi pismeni u novije doba udarili u začinke, u budnice, u davorije; da, ukićenim stihom i nagodjenim napjevom, izprate u boj narodne vojske; da proslave junačke žrtve; da opišu ljepotu domovine; da podignu narodni ponos; da provesele domoljubna družtva. Te pjesme umjetnice nove pojmove i nove ćuti hitaju kroz narod; da se razvija u sviesti srodne zajednice; da se razgrijava u ljubavi domovine; da samosvjestno napreduje u prosvjeti i u slobodi.

Digitized by Google

Digitized by Google

V.

Umjetne

Još Hrvatska.

Još Hrvatska ni' propala,
Dok mi živimo;
Visoko se bude stala,
Kad ju sbudimo;
Ak' je dugo tvrdo spala,
Jača hoće bit;
Ak' je sada u snu mala,
'će se prostranit.
Većput sanja čudne senje
Sladke radosti,
Kada joj se kažu tenje
Jake mladosti;
Drugda pako magle crne
Nju obstiraju,
Kada sestre njoj nevjerne
Nju zatiraju.

Jednoč vidi županije
Sve ponovljene,
Stare slavne sve banije
S nova stvorene;
Vidi, čuje Gorotance,
Kranjce dolazit,
I s Hrvati neprestance
Tako govorit:

Oj Hrvati, bratco mila,
Čujte našu rieč!
Razdružit nas neće sila
Baš nikakva več;
Nas je negda jedna majka
Draga rodila,
Hrvatskim nas, Bog joj plati!
Mliekom dojila.

Ni' li skoro skrajnje vrieme,
Da ju 'uvisimo,
Ter da tudje težko breme
Sa nas bacimo
Stari smo i mi Hrvati,
Nismo zabili,
Da su naši pravi brati
Zlo probavili.

Jednoč čuje svoje sine
Glasno pjevati,
Složne glase u visine
Tako dizati:
Braćo, danas kolo vodi,
Danak svetkuje,
Hrvatska se preporodi,
Sin se raduje! [1])

[1]) Ova je izpjevana malo po slovensku, u doba prvog' hrvatskog pokreta.

Digitized by Google

Bože, živi!

Bože, živi, blagoslovi
Srdaca nam plemenište,
To hrvatsko hrvalište,
Svetu zemlju, mili dom!
Da se mladi, da se novi
Svakim miljem rodu svom!
Bože, živi, blagoslovi
Svetu zemlju, mili dom!

Bože, živi i razširi
Svetu vatru rodoljublja;
Svako srdce budi zublja,
Svako oko budi plam.
Da s hrvatske svete stvari
Sav uzplamti narod nam!
Bože, živi i razžari
Rodoljublja sveti plam!

Bože, živi i povrati
Što je naše, nama skoro!
Ljudska pravda vraća sporo,
A duguje dugo već.
Staru bar nam krv naplati,
Dok nebude nova teć!
Bože, živi i povrati
Nama, što je naše već!

Hrvatska domovina.

Liepa naša domovino,
O junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
Da bi vazda častna bila!
Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina.

Vedro nebo, vedro čelo,
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre oči,
Vêle gore, vêli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi,
To je naša domovina.

Teci, Savo, hitra teci,
Nit, ti Dunaj, silu gubi;
Kud li šumiš, svietu reci,
Da svoj narod Hrvat ljubi!
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrastje bura vije,
Dok mu mrtve grob sakrije,
Dok mu živo srdce bije!

Gdje je stanak moj.

Gdje 'e stanak moj?
Sava teče po ravninah,
Kupa šumi po pečinah,
S gora zvira [1]) grozda med,
Zemaljski raj na pogled.
A to je ta krasna zemlja,
Hrvatska je stanak moj!

Gdje 'e stanak moj?
Znaš u miru bogomilom
Duše nježne s tiela silom,
Misô kriepku svaki čas?
Dušmaninu na užas?
To 'e Hrvata slavno pleme,
Med Hrvati stanak moj!

Prosto zrakom.

Prosto zrakom ptica leti,
Prosto gorom zvier prolazi,
A ja da se lanci speti
Dam tudjincu, da me gazi?!
Tko ne voli umriet prije,
U tom naša krv ne vrije!

Znam, da moji pradjedovi
Hrvati su slavni bili,

[1]) Izvira, viri.

Digitized by Google

A zar unuk da njihovi
U robskome strahu cvili?!
Tko ne voli umriet prije,
U tom naša krv ne vrije!

Sam ću upalit krov nad glavom,
Pripravit si grob gorući;
Neg da tudjin s mojim pravom
U mojoj se bani kući.
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne vrije!

Oj Hrvati.

Oj Hrvati! jošte živi
Rieč naših djedova,
Dok za narod srdce bije
Njihovih sinova.
Živi, živi duh hrvatski,
Živit će vjekoma,
Zalud ponor prieti pakla,
Zalud vatra groma.

Slobode dar dade nam Bog
Silni gromoviti,
Nitko dakle ne smie nam tog
Blaga ugrabiti;
Makar na nas navalile
Svega svieta čete,
Bog je s nami, tko prot nami,
S njime hajd pod pete.

Neka ista nad nami se
Grozna bura uznese,
Stiena puca, dub se lama,
Zemlja nek se trese:
Mi stojimo postojano
Kano klisurine;
Bio proklet izdajica
Svaki domovine!

U boj. [1])

U boj, u boj, mač iz toka, braćo!
Nek Turčin zna, kako mremo mi!
Grad naš već gori,
Siže već do nas žar,
Rik turski ori, [2])
Biesan je njihov jar. [3])
Kô požar taj grudi naše plamte,
Utiša rik mača naših zvek;
Kô bratac brata,
Zrinjskog poljubite svi;
Za mnom na vrata,
Vjerni junaci vi!

T e n o r:

Sad s bogom bud,
Dome naš, za uvjek!
Oj s bogom!
Od svud i svud
Na te dušman ide prick;
I već u grob
Sveti trup sklada tvoj,
Al neće;
Za te sin svak u boj
Sad kreće.
Dome naš, ti viekom stoj!

B a s s i:

Pun'mo puške, samokrese,
Naše grome, naše triese, [4])
Neka òre, ruše, mòre,
Dokle sve u prah oborc!

Za dom, za dom sad u boj!
Ma paklena množ
Nanj diže svoj nož,
Nas mal', al hrabar je broj.
Tko, tko će ga strt?
Smrt, vragu smrt!

---

[1]) Nikola Zrinjski pod Segetom, izlazeć iz upaljena grada u Turke.
[2]) Rika, vika.
[3]) Jarost — srdžba.
[4]) Munje.

Digitized by Google

Za domovinu
Mrieti kolika slast!
Prot dušmaninu!
Mora on, mora past!

Pušku na klin.

Pušku na klin' mač u tok!
Sad je, braćo, drugi skok:
Oštro pero, bistar um
Nek svjetloće tare drum
Oružnica puna dike
I stiegovi lovorike;
Njiva znanja pusta, pusta,
Svagdje magla gusta, gusta;
Pušku na klin, mač u tok!
Sad je, braćo, drugi skok:
Oštro pero, bistar um
Neka nov vam tare drum. [1]

Moja domovina.

Gdje ptičice miloglasnim
Glasom pjevaju,
Gdje pčelice cvieća krasnim
Vrhom šetaju,
Ondje 'e moja domovina,
Ondje mili stan,
Mladost moja gdje nevina [2]
Blag uživa dan.
Tko si takvu domovinu
Nebi ljubio?
Tko li majku si jedinu
Nebi slavio?
Ljubmo dakle domovinu,
Ljubmo mili stan,
Gdje nam prva svjetlost sinu
I rodjeni dan.

[Mi smo, braćo.

Mi smo, braćo, hrvatskog
Sinci plemena
Nećemo se dakle tog
Stidit imena;
Ta na svietu slavnijeg
Neima roda od našeg,
Neima do hrvatskoga
Roda slavnoga.

Svi, što posli ilirsko
Ime dobiše,
Svi ti njekad hrvatsko
Ime nosiše:
Tad pod ovim imenom
Svim je našim dušmanom
Strah i trepet zadavan,
Hrvat je slavan.

Neka dakle što će tko,
Neka govori!
Slavno ime hrvatsko
Nam ne obori;
Sva opakost hoće past,
A naše će ime cvast:
Ime, ime hrvatsko,
Ime starinsko.

Samo sloge neka je,
Pak je sve možno:
Zaman dušman ustaje,
Kad je sve složno!
Složno dakle, složno svi,
Tko se slogi protivi,
Nije vriedan hrvatskog
Imena dičnog,

Banu Jelačiću krajičnici. [3]

Ljubimo te, naša diko.
Jer si glavar srdcem blag;
Jer si iz našeg roda nikô,
Svima mio, svima drag;

[1] Poslie krvavih ratova godine 1848-9.
[2] Pravedna, bezgrješna.
[3] Kad godine 43.e krećaše preko Drave.

Digitized by Google

Žato na tvoj mili glas
Eto svuda, eto nas:
Il' u vatru, il' u boj,
Dušom, tielom svak je tvoj!

Vjeran miloj otačbini,
Ljubiš rod svoj, ljubiš nas;
Ne daš da nam otmu ini
Pradjedova pravi glas;
Zato na tvoj itd.

Za sirotu krajičnika
Ti bi dao život svoj;
Ti ga braniš mučenika,
Jer po krvi brat je tvoj;
Zato na tvoj itd.

Ljubav želiš, želiš slogu,
Da ne dieli zakon [1]) nâs;
Da po jednom vječnom Bogu
Za nas svane srećni čas!
Zato na tvoj itd.

Nek se hrusti.

Nek se hrusti šaka mala [2])
Dušmanina; neka jâla [3])
Ružne u nas baca striele,
Volje već i nam dozriele,
Udrio je za nas sat!

Još je u Hrvata krvi,
Nit, kô slabi u prahu crvi,
Dadu gazit narodnosti,
Stare svoje slobodnosti,
Nit zatrti slavan rod!

Sve u krugu toga svieta,
Sjedoglavac do djeteta
Slobodu si žudi zlatu [4])
I prot blaga toga tatu [5])
Oštrim mačem brani se.

Zato u tom svetom boju,
Braćo, da smo svi na broju,
Kô bijahu naši djedi,
Gdje s' radilo o pobjedi. [6])
Složni Hrvati — jaka moć!

Banu Petru Zrinoviću. [7])

Čuj der, bane! Hrvatska te zove,
Ustani se iz grobnice ove!
Tužan Hrvat nad grobom ti kleči,
Ustani se i bol mu izliječi!
Ustan, Petre! puk tvoj tebe zove,
Izbavi ga iz nevolje ove!

A — — ti, Turci i M — — —
Razgrabiše zavičaj prastari,
Hrvat nije svoj u domu svomu,
Već je skučen jarmu tudjinskomu.
Ustaj, bane! tvoj te narod zove,
Izbavi ga iz nevolje ove!

Diži se, diži . . .

Diži se, diži, mili rode moj,
Pravda te zove u krvavi boj!
Nek se kleti krše vrazi,
Pali, sjeci, tari, gazi,
Izdajicam glave skini,
Smrvi dušmane!

Munje se krese,[8]) ori mukli grom,
Hrvat se diže za hrvatski dom.
Rob tko neće dulje biti,

[1]) Vjera, vjerozakon — Da bude sloga izmedju hrišćana i krščana.
[2]) Srdi, kopisti.
[3]) Srdžbe, opačine.
[4]) Zlatnu.
[5]) Lupežu.
[6]) Slavodobiće.
[7]) Smaknut u Novigradu kod Beča 30 travnja 1671.
[8]) Kriese — svjetle se.

Digitized by Google

Pod hrvatski stieg pohiti! [1])
Pa posjeci izdajice,
Smrvi dušmane!

Za Hrvate naše brate!

Bratje, urno gor planino,[2])
In oružje zagrabimo,[3])
Mati splošna hoče nas.[4])
„Za Hrvate, vrle brate“
Kliče, vpije nam na glas.

Narod hrabri, bojoslavni,
Narod silni, starodavni
Z nami ene zibelke [5])
So Hrvatje, naši bratje,
Z nami ene matere!

In ko tuja nas armada
S silno vojsko nas napada,[6])
Kdo nas vendar rešil bo?[7])
Le Hrvatje, naši bratje
Imajo srce za to.

Oj zató tud mi planimo,
In orožje zagrabimo,
Kadar mati hoče nas!
Za Hrvate, naše brate,
Če nas kliče boja čas![8])

Ustaj!

Ustaj, vilo, ustaj, dušo,
Da pjevamo rodu svom;
Ustaj, rode, ustaj, dive,
Cika zora danu tvom.

Da premećem šume, polja,
Da pregazim sinja mora;
Da se penjem uz planine,
Da zaronim u dubine;
Sve me nutka, sve me vapi:
Ustaj, ustaj rodu svom!

Ustaj, vilo, ustaj, dušo,
Da pjevamo rodu svom!
Ustaj, rode, ustaj, dive,
Cika zora danu tvom!

Krvoloci izklaše te,
Susilnici sputiše te!
Vjekovi se strovalili,
Nevjernici uročili,
Da naruže, na nagrde,
Da krv liju — utaman!

Ustaj, vilo, ustaj, dušo!
Da pjevamo rodu svom:
Ustaj, rude, ustaj, dive,
Cika zora danu tvom!

Ranjeni Crnogorac Crnogorki.

Rane moje ljuto tište,
Mila divna Crnogorko!
Moje grudi pomoć ištu
Izparane na bojištu.
Pomoć, pomoć, Crnogorko!
Podpraši mi puške male,
Ruke su mi malaksale.
Siekuć Turke, Crnogorko!

A kad panem — gorski lave,
Moja liepa Crnogorko!

---

[1]) Zastava, barjak.
[2]) Zurno, hitno.
[3]) Po slovensku: in — i
[4]) Obća.
[5]) S' nami jedne zibke — jednoga roda.
[6]) I ako nas tudja sila, silnom vojskom napadne.
[7]) Ondar, ipak.
[8]) Ako.

Digitized by Google

Težke rane, i krvave;
Nek zamjene turske glave!
Osveti me, Crnogorko!
Ne kukanjem i plakanjem,
Već krvavim ljutim mačem —
U boj, u boj, Crnogorko!

A na domu hrani sinke,
Moju nadu, Crnogorko!
One divne muške slike,
One hrabre osvetnike;
Hrani, njeguj, Crnogorko,
I lep nauk kazuj njima:
Svetiti se dušmanima,
Moja vjerna Crnogorko!

Naprej. [1]

(*Slovenski*)

Naprej zastava Slave,
Na boj, junačka kri! [2]
Za blagor očetnjave [3]
Naj puška govori. [4]

Z orožjem i desnicom;
Nesimo vragu grom;
Zapisat v kri pravico,
Ki trjajo naš dom.
Naprej itd.
Drùm, drùm, drùm.

Draga mati je prosila,
Ruke okol' vrata vila,
Je plakala moja mila;
Tu ostani, ljubi moj! [5]

Z Bogom, mati, ljubca zdrava!
Mati mi je očetnjava!
Ljubca moja čast in slava,
Hajdmo, hajdmo, za njo v boj!
Naprej zastava Slave,
Na boj junačka kri . . . .

Miruj, srdce moje!

Tko je, srdce, u te drnô,
Da si tako sad nemirno;
Kano ptica u zatvori,
Za svietom te želja mori?
Nije u svietu nebo tvoje,
Miruj, miruj, srdce moje!

Ne udaraj toli jako,
Razbit možeš prsi lako,
Preslabe su izmučene;
A da puknu, bez koprene
Ostale bi rane tvoje,
Miruj, Miruj, srdce moje!

Ah, stisni se u tvom kutu,
I pregori želju ljutu;
Tople su ti ove grudi,
Sebični su vani ljudi;
Svaki grije srdce svoje,
Miruj, miruj, srdce moje!

Znam ja, ti bi mah na vrata
Poletilo svoga zlata:
Nije Milka tvoja više,
Već za drugim ona diše;
Drug' uživa zlato tvoje,
Miruj, miruj, srdce moje!

Oj talasi.

Oj talasi mili, ajte,
Čamac dalje moj tjerajte,
A ti, vihru, doć nemoj,

[1]) Napried.
[2]) Junačka krvi, junački sine.
[3]) Za blago (dobro) otačbine.
[4]) Neka.
[5]) Ljubljeni, dragi moj.

Digitized by Google

Put je danas dalek moj!
Oj, oj, oj!
Put je danas dalek moj!

Brodar vazda mirne sviesti
Mari u svoj čamac sjesti,
I tad veseo pjeva oj,
Velik li si Bože moj!
Oj, oj, oj!
Velik li si, Bože moj!

Oj talasi mili, ajte,
Čamac dalje moj tjerajte,
A, ti more, mirno stoj,
Dok se u dom vratim svoj!
Oj, oj, oj!
Dok se u dom vratim svoj!

Mornarska.

Desni vjetar eto duhnu,
Odmojatmo biela jedra,
Odtisnimo ladju punu,
Nade nam su puna njedra:
Na polazku tome,
S bogom, mili dome!
Tko nam mio, zdrav nam stoj,
Dok se k svomu vrati svoj!

Sinje more, naše polje,
Naše polje i borište,
Kano more burne volje,
Hrvat tude sreću ište,
Kuda val ti huče,
Tud nas srdce vuče,
I kud dalje dodje brod,
To nam draži dom i rod!

Poputnica «Kola».[1])

Hajde „Kolo" haj napred
hajd! hajd!

Marzio.

Korak za korakom
Složno pod barjakom —
Dično stazom pradjedova,
Da ori dolinom,
Poljem i planinom,
Skladan zvuk hrvatskih glasova,
Tam, gdje vlada pój radosti,
Tu smo, braćo, i mi gosti,
I kud siže slave hram,
I „Kolu" je mjesto tam.

Trio.

Drùm, drùm, drùm, drùm.
Širit pjesmu, to mi znamo;
Gazit roda, to ne damo;
Branit pravo roda svog,
I sam kaže, vječni Bog;
Zato napred, pa ne stojmo,
„Još Hrvatska" kriepko pojmo,
Veselo, veselo svi. —
Veselo, veselo hajd. —

Nek se diže njena slava,
To je „Kolu" želja prava,
Veselo, veselo hajd
Napred, napred!

Otok bleški.

Otok bleški,
Kinč nebeski [2])
Kranjske zemlje ti!
Venc iz raja
Te obdaja,
Vse se veseli.

[1]) Zagrebačkoga pjevačkoga družtva.
[2]) Kind njemački — diete, *Bleško* je jezero u Kranjskoj; i pjesma je slovenska

Digitized by Google

Vali igraju,
Ribce imaju
Dobrovoljni ples,
Ladja giblje
Se in ziblje
Nas k Kraljic' nebes.

Srbska domovina.

Prag je ovo milog Srbstva,
Na kojem stojimo;
Ako zlotvor na njeg stupa,
Svi da se borimo.
Gospodaru glavni!
Mihajlo slavni! [1])
Mi smo se zakleli
Tebi biti vjerni.

Ti s nama, mi s tobom
Il' u vatru il' u vodu;
Brat s bratom, rod s rodom
Ruši svaku nesgodu.
Drino, vodo hladna,
Razbacuj svoj tok;
Sad je srbska slava
Obnovila skok.

Ne puštajmo, da nam Turčin
Ime naše skvrni;
Suprot stati, odpor dati,
Svagda da smo spremni,
I mi to velimo,
Od srdca želimo.
Bolje da pomremo,
Neg' da robujemo.
Ti s nama itd.

U Turaka prijateljstva
Ne možemo naći,
Na susret im vazda treba
Junački izaći;
Na službi stojimo
I rad polazimo.
Na zlotvora toga
Baš u svako doba.
Ti s nama itd.

U Bugarskoj i u Bosni
Naša braća pište.
Njih've žene, njih'va djeca
Od Turaka vrište.
Treba, da idemo,
Da im pomognemo,
I sve da činimo,
Da ih izbavimo,
Ti s nama, itd.

Tvoja želja našoj želji
Isto odgovara:
I napredku milog Srbstva
Novi put otvara.
Ti si, kneže slavan,
Car-Dušanu ravan;
Tebe srbstvo hvali,
Bogu blagodari!
Ti s nama itd.

Srbska davorija.

Rado ide Srbin u vojnike,
Gdje zelene bere lovorike;
Borba njemu zabava je draga,
Još milije uništiti vraga:
Jer puščani prah
Ne zadaje njemu strah.
Njega na boj mati
I nevjesta prati,
Otac želi sjedi,
Da vraga pobjedi.
Napred ide oružanom Srbin rukom,
A zimzelen vije mu se za klobukom;
Pjeva, kliče slavski sin,
Pred njim strepi dušmanin.

Puška puca, a topovi riču,
A junaci oružani viču:
Hajde, Srbljи, hajde u vojnike,
Gdje se kupe otačbine dike.

[1]) Knez Mihajlo Obrenović.

Digitized by Google

Krvni gazi vrag
Našeg doma mirni prag!
Na bojnome polju,
Gdje s' junaci kolju,
Slave ber'te cvieće,
To uvenut neće.
Dok se miče naša snažna desna ruka.
Dopasti će ljuti dušman trista muka.
Kad zaori bojni klik,
U smrt skače krajičnik.

Srbska pjesma. [1]

Već se srbska zastava
Vije svuda javno,
I srbska se braća sva
Svuda bore slavno;
Varadinca mišica
I hrabrih šajkaša,[2]
I božija desnica
Brani prava naša.
Srb se bije i krv lije
Za svoju slobodu;
Srb se bije, da dobije
Srbskoga vojvodu.
Hura, evo ploda,
Došô nam je vojvoda! [3]
Hura srbskog roda,
Živ nam bio vojvoda!

Crna Gora, Srbija,
Gdje već Srbin vlada,
Posestrima Banija,
Vojvodina mlada
Dušan — carstva unuku
To su četri stuba,
Kad zatrubi na jugu
Dušanova truba.
Srb se bije itd.
Mjesto slavnih Nemanja'
I cara Dušana
Bog nam sada poklanja
Vojvodu Stevana.
Da se pod njim rukuju
Sriem, Banat i Bačka,
Da vojvodstvo osnuju
Braća nam junačka,
Srb se bije itd.

Poljaci na grobu Sobieskoga. [4]

Čuj, Sobieski! Poljska tebe zove,
Ustaj hladne iz grobnice ove!
Tužan Poljak nad grobom ti kleči,
Probudi se i bol mu izlieči.
Ustaj, Jane, starina te budi,
Ustaj, narod oslobodi hudi! [5]

Potomci ti i drugi u boju
Ostavili domovinu svoju,
Čartorinski ostavio dvore,[6]
U pol noći prije rane zore:
Svi ostajte „S bogom", kneže reče,
Poljska mene više vidit neće.

Tudjinac ti, Jane, sve ugrabi:
Krunu, prestol i sve običaje.
Pradjedova tvojih žezlo sveto,
Od tudjina to je sve oteto.
Ustaj, Jane, starina te budi,
Ustaj, narod oslobodi hudi.

Ni prah blažen kostiju njihovih.
Mjesta nema na poljanah svojih.
Poljak neima kod kuće prostora,
Moliti se za grob iči mora.
Francezka mu, Turska i Englezka,
Sad postale nova domovina.

---

[1]) Ustanak g. 1848 u vojvodini: Bačkoj i Banatu.
[2]) *Šajkaši* — šajke vozili — silni junaci, bio osobiti bataliun ugarskoj krajini
[3]) Stevan Šupljikac obrat.
[4]) O lobodio Beč od Turaka.
[5]) Nesretni.
[6]) Knez zatočenik.

Digitized by Google

Slavjanska davorija. [1]

Tko je rodjen Slavjan, rodjen junak,
Slavjanski neka danas diže barjak u zrak!
Svak dobra konja jaši, svak britku sablju paši,
Hajd, braćo, u ime Boga, samo nek je sloga.

Eto na nas crni divlji varvar,
Gazeć nam rod i jezik, mili božji podar.
Tim prije no nas zakla, šaljmo ga na dno pakla;
Hajd, braćo, Bog je s nami, vrazi su prot nami.

Hrabar ozgo' Slovak', ozdo' Ilir
Bratsku si daju ruku na junački taj pir.
Krš koplja, zvuk rogovah, zvek mača, grom topovah!
Hajd, braćo, Bog će dati, naš će rod svladati,

Doba je već, hajdmo, hajdmo, hajdmo;
Dušmanskom krvlju slavu našu da peremo
Svak jednu glavu skini, pak je kraj svakoj kini;
Hajd, braćo, Bog će dati, vrag će postradati.

Slavjani.

Slavjani, Slavjani!
Vi narodâ sluge,
Vi čuvari carstvâ,
A drugovi tuge.

Tudji vi kmetovi,
Tudji vi vojaci,
Gdje su vaša prava,
Gdje vaši barjaci?

Nigdje ništa svoga,
On nikud ljubavi,
Svi Vas puci mrze,
Svak vas pod se pravi.[2]

Na noge se diž'te,
Mač u ruke sada!
Tudjinstvo nek pada,
Slavjanstvo nek vlada.

Niemci, aj vi Niemci,
Mudro umstvujući!
Poblepni vi gosti,
U slavjanskoj kući.

Rad vaše nevjere
Sami smo se klali,
Rad vaše prosvjete.
Jezik ubijali.

Prosvjetom ste glupost,
A vjerom nevjeru
Slavjanstvu donieli,
Na jugu, sjeveru.

A sad se želite
S nami vi svezati:
Znajte, da se s' zmijom
Zmija samo brati. [3]

---

[1]) Godine 48.e
[2]) Moće, s'aže.
[3]) Ova je izpjevana nakon pokreta 48.e za Bachova njemča-enja.

Digitized by Google

Napitnica.

Puna srdca, pune čaše,
Neka živi, što je naše;
K tomu ljubav svaki čas,
Braćo, neka vodi nas!

Bože, živi naše krasne,
Našeg žiča zviezde jasne!
Neka bude čitav sviet
Njima samo jedan cviet!

Bože, živi prijatelje
I sve domorodne želje!
U njih nam je prava slast,
U njih domovine čast!

Ovu čašu za Hrvate,
Nek jim slava liepo cvate,
Od nje ime naroda
Čuva nas od propada.

Jošte jednu za Slavjane,
Da jim želj'na sloga svane:
U jeziku, krieposti
I u staroj vjernosti!

Braćo! još i ovu čašu
Za ljubav i slogu našu:
To je ona silna moć,
Kâ će sravnat sve jednoč!

Vino pije Dojčin Petar. [1]

Vino pije Dojčin Petar,
Varadinski ban, [2]
Popio je sto dukata
Sve za jedan dan.
I još k tomu vranja konja,
Zlatan buzdovan.
Karao ga kralj Matijaš, [3]
Zemlje gospodar:
„Bog t' ubio, Dojčin Petre,
Varadinski ban!
Što s' popio sto dukata
Sve za jedan dan,
Jošte k tomu vrana konja,
Zlatan buzdovan?"
Al' besjedi Dojčin Petar,
Varadinski ban:
„Ne karaj me, kralj Matijaš,
Zemlje gospodar!
Da ti piješ rujno vino,
Kô no pijem ja,
Popio bi ravnu Peštu
I sav Budim grad".

Kraljevka.

Bože, živi, čuvaj, Bože,
Kralja našeg i naš dom!
Mudar vjerom, da nas može
Silnom vladat desnicom.
Štitimo mu pravo davno
Od navale svačije:
S habsburžkom je kućom slavno
Kob spojena Hrvatske.

Svjestno, vjerno i pošteno
Pravdu, dužnost branimo;
A kad treba, tad hrabreno
Na oružje skočimo:
Znajuć, kako slava stara
Vojsku kiti lovorom. —
Blago, život, sve za kralja
Sve za kralja i za dom!

Što državljan mukom steče,
Tomu vojnik budi štit;
Ume inc 'nek' preteče
Um naš, duhom ponosit.
Sreća, slava, nek' izviru
Svud po zemljah našijeh!
Sunce božje nek' u miru
Sjà vrh srećne Austrije!

[1]) Ova je čisto narodna.
[2]) Petarvaradin na medji Hrvatske pri Dunavu.
[3]) Matijaš Korvin.

Digitized by Google

Sile naše nek' se slože,
Svemogućan jer je sklad;
I najteži lasno može
Nadvladat se slogom rad.
K' jednoj svrsi pogodljivi
Svi nastojmo bratski it;
Kralj da živi, dom da živi:
Hrvatska će sretna bit!

Uz našega vlada kralja
Krvlju, srdcem rodica,
Vjekovitog puna čara
Mila naša kraljica.
Svaku sreću, svaku slavu
Izlij, Bože! ti nad njom:
Fran Josipa, Jelisavu,
Vas habsburžki živi dom!

Bože, koji si doveo . . .

Bože, koji si doveo rod Hrvata
Na jug topli sa hladnih Karpata,
Gdje no staše *Hrvatska Velika* [1])
Daj, da rodu svane stara dika!

Vodeći ih preko *sedam* rieka'
Po *sedmeroj* braći, *sedmog* vieka,
Dao si zemlje Hrvatom prostrane,
Od Dunava, Mure do Bojane;

Daj, da budu s nova ovi kraji
Svi hrvatske vlasti zavičaji;
Daj, da Hrvat vrage sve satare,
Kô što 'e satro Gote i Avare

Bože! Ti si dao mač osvete
Ljudevitu, kada Franke klete
Trikrat razbi, i trikrat narodu
U *sedam* ljet povrati slobodu.

Ti si dao kraljem našim slavu,
Oprieti se mletačkomu lavu,
Razbit Niemce, Grke i Normane,
Zadat svimä dušmanima rane.

Daj, o Bože! sada, kada s nova,
Nakon *sedam* prošlijeh vjekova
Narod pravo krune svoje spasi,
Da se vrate slobode mu časi.

Ti si, Bože, voljom Tvôm Hrvata
Stvorio štitom sred mira i rata
Za krst, za red, za ljudsku prosvetu,
Na barbara najgroznijih štetu.

Daj, o Bože! ini da jezici
Ugledaju u istinskoj slici
Rod hrvatski i njegve zasluge,
Te da skrše zadane mu tuge.

Ti si Bože! sred Hrvatske stare
Uništio Turke i Tatare;
Podigo si krvnieh spomenika
Pokraj Jajca, Siska i Grobnika.

Dao si rodu Zrinjske i Hrvoju,
Množ velikih muževa na broju;
Al si dao još i odmetnika,
Roda svoga jadnijeh krvnika.

Daj, o Bože! viek i savez novi
Da sad stvore hrvatski sinovi;
Odmetničtvo i jâl da prestane,
A narodu novo sunce grane.

Tebi se je stavit, Bože! htjelo
Jugoslaviji Hrvatsku na čelo,
Da duševnom silom napred krene
Braću, Srblje, Bugare, Slovene,

Daj, o Bože, bratskoj da u slozi
Roda sreću ništa već ne sgrozi. —
Ti rod ravnaj, Ti ga napred vodi
K veličini, k prosvjeti, k slobodi.

---

[1]) *Velika Hrvatska* pripada najstarijim političkim državam slovinskoga sjevera. Godine 999, napade na nju, tada već oslabljenu, Boleslav *hrabri*, te, razorivši ju s Poljskom i satare isto njezino ime. Kao što kasnije mladja država *južna Hrvatska*, tako bijaše i stara

Digitized by Google

Вршитба.

Златно сноплье у гранисам
Сађевено стоји:
Већ је вр'еме да се врше
И вије, и строји. —
Дела сложно,
Што је можно
Икад боље
Добре воље
Да с' ледина жуљ!
Нека Мирко водом кваси,
И прашину нека гаси;
Нека Бранко батом бије,

---

sjeverna velika Hrvatska razdieljena na dvie pole, na *bielu* i na *crvenu*, isto tako, kao što su i sada još kocke grba hrvatskog razdieljene na crveno i na bielo.

Granice velike Hrvatske nutapalo je sedam rieka: *Visla*, *Sana*, *Vislica*, *Tapla*, *Bug*, *Halić* i *Strij*, a visoki Karpati sve do Tatranskih gora, čuvahu ju od neprijateljskih navrtaja.

Glavni grad velike Hrvatske, slavni *Krakov*, po pričanju sagradjen od vojvode Kraka, i poljepšan od proslavljenje Vande, bijaše sredotočje državnoga života starih Hrvata, a u kasnije doba sjedalo slobode i slave Poljske

Velika Hrvatska bijaše zibka osnovatelja države Češke i Poljske; ona porodi i braću, što su na dalekom jugu našli novu domovinu, i osnovali novu slavnu Hrvatsku.

Ostavivši pribrežja sedam gore imenovanih rieka, krenulo je prvom polovicom sedmoga vieka sedmero braće hrvatske sa svojim četami i porodicami na jug, u pomoć južnim Slovincem, što bijahu pali pod ljuti jaram Gota i Avara. Braća ova bijahu, *Kljuk*, *Ljubel*, *Kosenac*, *Muhlo* i *Hrvat*, te dvie sestre, *Tuga* i *Buga*. Oni zauzeše prostrane zemlje od Mure, Sale, Blatna jezera i doljnjega Dunava sve do Bojane, a stranom do Ibre, te od bosanske Drine i od ušća savskoga do jadranskoga mora, do Raše i Radonje u Istri, do Lahinje, Krke i Sane na zemlji slovenskoj.

Prvi pojav Hrvata na slovinskom jugu bijaše slavan. Oni poraziše hametom Avare il' Obre, u ono doba najgroznije barbare i ugnjetatelje Slovena i zapadne prosvjete, i to tako, da im za mala nestade traga na zemlji njihovoj. Oni unistiše posljednje ostanke Gota; utemeljiše nove dobroustrojene države na Savi i na jadranskom moru; probudiše samosviest domaćih pogaženih Slovenaca, te spasiše prvi krat zapad i iztok bizantinski od aziatskog barbarstva.

Početkom devetoga stoljeća pali su pokraj inih Slovinaca i Hrvati pod jaram uprave franačko-njemačke. Jarost Franaka narasti do toga stepena, da su nevinu dječicu hrvatsku psom na hranu bacali. Tad ustane na noge neumrli Ljudevit, veliki župan posavskih Hrvata; digne na oružje Hrvate i susjedne Slovene, te se pobi vitežki i sretno sa mnogobrojnim četami franačko-njemačkim. Pet godina (od 818 do 823) branio je slavno dom svoj; napokon morade radi nevjere te izdajstva umrieti, i pade od nevjere. Ali nakon drugih *sedam* godina izvojeva sam narod hrvatski slobodu, a tudjinskomu jarmu biaše konac.

Pod narodnimi svojimi knezovi i kraljevi opirahu se Hrvati kroz mnoga stoljetja na moru jadranskom mletačkoj vladi, koja im morade kroz njeko vrieme danjak plaćati. Razbijahu na kopnu i na moru Grke, Normane, Niemce, Bugare, Magjare i Saracene. Dok napokon, iznemogli od tolikih raznolikih borba, poraženi od domaćih razdora i nereda, prignuše u mnogih predjelih prostrane domovine ponositu svoju glavu pred lukavimi tudjinci.

U tečaju sedam dugih viekova, odkad se Hrvati svezaše s narodi ugarske krune, morali su često skrajnim naporom braniti nezastarjela prava svoje krune Tomislava, Držislava i Zvonimira, Hrvatom isto tako svete, kao što je ugarskim narodom kruna svetoga

Digitized by Google

Док се гувно ноубије....
Дед' весело,
Нек се чело
Поти! —
Више склада:
Мање јада;
Више руку',
Труд и муку,
Вјеруј Богу,
Лакше могу,
Сахрвати,
Надјачачи. —

* *
*

Има нешто што у обће људи

Stjepana. Promišao htjede, da g. 1861 koja svim austrijskim Slovincem nadu bolje sreće donese, Hrvatom skoro izgubljeno pravo njihove krune spasi, te lukavo nastojanje braće i nebraće njihove za uviek prekine.

Historija govori, a u samosviesti Hrvata duboko je zapisano, kako su Hrvati od početka živovanja svoga na slovinskom jugu vazda bili štitom prosvjete i evropejskoga zapada, i to, naprema najljućim azi atskim narodom, napram Avarom, Mongolom i Turkom, razbivši hametom čete dvaju prvi, a neprestani boj atletski vodeći prema posljednjim, najbližim i najgroznijim susjedom svojim.

Neima možebit naroda na svietu, koj ga službe i zasluge od prijatelja i neprijatelja tolikom neharnošću naplaćena bijahu, koliko narodu hrvatskomu. Stara i nova povjestnica pripovjeda glasno, da je Hrvata vazda od onuda led bio, odkuda ga je imalo grijati sunce. V ieme je, da i tomu konac bude.

Tko bi sve one bitke izbro io, što ih je Hrvat bio na hrvatskoj zemlji? ali vazda će stajati na prvome mjestu Grobnik s porazom Tatara (1242). Sisak s porazom Franaka (g. 820—811.) Turaka (1593.) Jajce s nebrojeni hamet Turaka i Magjara. Šubići i praotci Krašićana kod Grobnika, Ljudevit Posavski i Toma Bakač kod Siska, Krsto Frankopan, Petar Keglević, Hrvoja Hrvatić s mnogim drugim kod Jajca, postaviše neumrle spomenike, nego što su mramo ne ploče i pojedeni obeliski, što služe spomenicami zapadnih naroda.

Jedina hrvatska porodica Šubića-Zrinskih porodi više slavnih ljudi i vitezova, nego što ih čitave ine zemlje i državice broje. Jedini vojevoda Hrvoja Hrvatič valja > je više u svoje doba, nego svi vitezovi i državnici razkošnoga cara Sigismunda, nepostajanih kraljeva bosanskih Dabiše, Ostoj', Tvrdka II. te i mekanoga neodvažnoga kralja Ladislava napuljskoga.

Tko je dobro proučio povjestnicu hrvatsku, mletačku, ugarsku, turšku i austrijsku, znati će, koliko velikih muževa porodi narod hrvatski. Na oružju i na peru, oko zlatnoga prestolja i krvavih bojnih poljana, kod oštroga dlijeta i lahkoga pernika, na čelu oštroumnih poslanika i ratobornih četa, po kopnu i po moru, svuda i svagdje vidimo Hrvata sada blistati kao sjajnu zvi zdu, sada padati kao orijaša, koji se klanja samo sudbini, iliti vlasti nadzemne sile.

Najtamnija strana hrvatske povjestnice jest ona, koja govori o odmetničtvu vlastitih sinova od naroda svoga Kamo god zaviriš u povjestnicu s ajednih naroda, eto nadješ pojedinca Hrvata, što je robski služio tudjemu dobru, a vlastitomu zlu. Kojigodj list otvoriš svoje povjestnice, nagaziš na vjerolomstvo, na pogaženje narodnih svetinja, na bratinsku razpru, i na nazlobno, otrovno proganjanje jednokrvnih pojedinaca, porodica i čitavih plemena. Taj korov raste od vieka do vieka; nemože ga izčupati veriga tudja, ni sablja ni puška, ni um ni srdce. Hoće li ga pogaziti duh boljega vremena, prave prosvjete i sretnije budućnosti? to stoji u ruci Božjoj. (I. K. Sakcinskih.)

Digitized by Google

Држе, да је њеки удес худи,
Па ст јећи скрштеннјех руку',
Овај *„ајме!“* онаі виче *„куку!“* —
А незнаду те будале праве,
Сами себе да би у и даве,
Готов комад изгледајућ с неба,
Гђе без труда нема мрве хљеба. —
Што невоља грози јаче;
Што се већма бједа бани:
Уман човјек мање плаче,
А за послом боље кани:
На бојишту тко хитрији. —
Заиста је и срећнији. —
Кукавица кућа само
У прочељу код огњишта,
А јунаци лете тамо,
Гђе су жешћа разбојишта:
Што се с в ће труда стече,
Поштење нам чини веће. —
Капа, капа,
Тапа, тапа,
Два три пута још;
Јаче боље,
Сложне воље,
Није посо лош! —

***

Већ је гувно убијено, справно,
Већ је оно кô длан исти равно:
Чврсти стожер кано другу греду
Треба сада ударит у средu. —
Чврсти стожер држи крај вина,
Чврсти стожер држи царевине;
Држи свијет у укупну реду,
Држи небо у чудну изгледу...
На стожеру јаку,
Ко на станцу куку,
Што се г д оснива,
Све то јаче бива. —
Јакости, снаге, гђе има веће,
Тамо је више и добре среће;

Digitized by Google

Тамо се дише, тамо се живи:
Тамо се човјек човјеку диви,
Гледајућ чуда, која-но твори,
Дивове гледећ с којим се бори;
Видећи како добива славу,
Све већма к небу дижући главу. —
Поц'јепан народ лишен је моћи,
Да с' отме б'једи, невољи, злоћи;
Поц'јепан народ заман се нада,
Да ће се такав подићи када;
Поц'јепан народ, скрхано ц'јело,
Суво је дрво и мртво т'јело,
Јакости, снаге, гђе има веће.
Тамо је више и праве среће. —

* *
*

На мјесту је стожер сад
Па наставит ваља рад...
Рада мање:
Добра тање,
А невољи
Год још бољи;
Рада манје:
Благостање,
Врло страда,
Ниже пада. —
Немој,
Нестој!
Доље,
Ваље!
Да се снопље носи,
Да се ужа др'јепе,
Да се гувно сади,
Да се сложно ради. —

* *
*

Кад мужеви у ужима стењу,
Ваља духом да с' на више пењу. —
Дух савезат ништо кадро није,
Кад га љубав, кад га слога грије;
Но се хитро отискује летом.
К оном брду високом и светом,

Digitized by Google

На које се рајске Виле купе:
Да сатару худе мисли глупе:
Ту се огњем свештеним зажари,
Ту с' отресе свих навада стари',
Ту се хљеба небеснога мши,
Ту приступи преблаженој чаши.
Дуси моћни
Тисак злоћни:
Лакше свале,
Кад с' упале
Жаром плама,
Што га сама
Љубав к дому,
Љубав к свому,
Пробуђује,
Подјарује. —

* *
*

И насад је гот в како треба,
А бл га је вишња воља н ба:
Па ће разгн т грозећу олују;
Па ће сатрат јадовиту гу у,
Што се нашем сдупире раду,
Што је узрок сваком нашем јаду,
Што нам жиће и ужитак мути,
Што злед нама причињава љути. —

* *
*

Сљепоћо клета,
Изроде св'јета!
Ђаволска плетве!
Паклена жетво!
Бјеж'те нам с пута
У ваша кута! —
Проклетство наше,
На тјеме ваше,
Нека се сруши,
Нека вас скруши! -
Стењасмо дуго,
Да нас је руго,
Под власти крута
Вашега прута,

Под јармом злобна
Јогунства кобна:
Ал' сјекну зора,
Указа с' гора,
Гђе с' ловор пружа,
Гђе цвате ружа,
Гђе птице поју,
Гђе с' пчеле роју...
Тамо, ох! тамо,
Ми ћемо само
Знојем се купат,
А к циљу ступат...
Тамо, ох! тамо,
Ми ћемо само,
У храму славе,
Крунити главе!...
А ви у пака! —
Крила вас лака
Буд-куд одпесла,
Ам' недонесла,
Гђе-но се жели
Да се весели:
У сладком миру,
На милом пиру,
Просвјете благе,
Царице драге,
Која-но људе,
Глупости худе
Избавља, диже,
До неба ближе;
И тв ри мн ге
Још полубоге,
Ко и се славе
Рад умне главе,
Рад срца смјела,
Рад врла дјела,
И кр'јепке м ћи
Противу злоћи.

* *
*

Нити чека, нит се враћа вр'јеме,

Но се губи у прошлости јазу,
Као муња у густу облаку:
Па нестојмо, но брже настојмо,
Да се гужва на стожер намиче,
Да се коњи у ајмове вежу,
Да с' запиње кука за ајмове;
Да се жито врше и доврше;
Да се пуно коши и житнице:
Да нам буде за зиму зимнице. —

***

Ајд' дорате горска вило!...
Дех алате десно крило!...
Макни вранче боље скочи!...
Нестој ђого, брже крочи!...
Ну путаљу перце лако!...
Ој шарине тако, тако!...
Без зноја и труда,
Судбина је худа. —
Ајде!... нестој!... ну!... дех!... макни!..
И ти брацо, дела акни!...
Ајде!... ајде...
Нестој, дех!...
И ти брацо
Амо ех!...

***

Амо браћо с Драве до Балкана,
Са Дунава до јадранског жала,
Којима је судба нам'јенила
Живот и смрт славу и невољу,
У јединој истој заједници! —
Амо, браћо!... једнодушном вољом
Пуним срцем пречисте љубави,
Да народну просвјету стварамо:
Без које-но град би смо зидали
На земљишту од сићушна п'ј ска
Гђе-но би га сваки вјетар мого
Уздрмати, с земљом поравнати. —
Наша б'једа од прастарих доба,
Јест *неслога* проклета од Бога,
Равнодушност прам развитку ума,
И *себичност* кумир обљубљени,

Digitized by Google

И *предсуда* што нас ц'јепа грдно,
И *завидност* наша куга стара,
И *тврдичност* наша рана љута:
Шест сестара гњева божијега,
Које ваља и бичем и бадом,
Да из нашег круга прочерамо,
Ако нам је стало збиљнице
Бит народом међу народима,
Који-но се право по истини
Тако зову, и звати се смједу. —
Амо браћо!... створимо просвјету,
У једној гужви савијени:
Просвјета ће озрачит духове:
Духови ће зачет појмове:
Појмови ће разгалити мисли:
Мисли ће се стопит у начела:
Начела ће љубав разбудити:
Љубав хоће к чину приступити:
А чин ће нас свјест и одважан,
Само моћи из прашине дићи. —

* * *

Амо!... амо!...
Ајде дех!...
Није хасна,
Браћо час'на,
Ваздан стати,
Оклјевати:
Чем је врјеме,
Оно брјеме,
Да се скине,
Опочине! —
Вршидби је јек,
Деветнајсти в'јек...

* * *

Дех дорате горска вило!...
Ну злате десно крило!...
Нестој врнче, б ље скочи!...
Макни ђого, брже крочи!...
О путању перце лако!...
Ајд' шарине тако, тако!...

Ајде, ајде!...
Даље, даље!...
Тапа, тапа!...
Боље, боље!...
Ну коњи се замоташе;
Брже куку дај одапни;
Са л'јева их десну врни,
Пак за ајме опет запни:
Декај, ћерај на сав мах,
Вијор диже пусти прах!
А слује хука стоји,
Грози мућом и бујицом:
Вршиоцим срце трне,
Шта ће бити са пшеницом?...
Декај, ћерај на сав мах:
Најгори је, браћо, страх!...
Што Бог ћесде то ће бити
Али само даље с радом,
Призивљући благо небо,
И кр'јепећ се сталном надом:
Декај, ћер ј на сав мах,
Док нам може подн'јет дах!..
Бог је добар, даће добро;
А злом често тек нас плаши,
Да нас тргне с худе ст зе,
Да нас сјети гр'јеха наши';
Декај, ћерај на сав мах:
Зазоран је, браћо страх!...

* *
*

Божије је вр'јеме јењало:
Доста се је, д ста, стењало:
Д ста било сваком свачега,
Бојећи се ув'јек јачега;
А немарећ јачим постати,
Него волећ робље остати
Дворујући стидно д тлена
Да с' гадисмо и св г имена! —

* *
*

И жито је овршено,
Што бијаше насађено;
А сад треба сабрат силе,

Digitized by Google

Па за гробље и за виле:
да се нама
Скида слама. —

* *
*

Ако слама и даје пламена:
Али она недаје угљена;
А и пламен од ње шало траје
Ђим с' упали одма и престаје. —
Стари Грци свјета учитељи,
И Римљани свјета владитељи,
— Народима народне кр'јепости,
Величанства и умне смјелости,
Што зрцало бјаху и остају,
Доклен свијет и в'јекови трају, —
Када срећни, кад велики бише?..
— Кад народну просвјету створише —
Просвјета је р'јека чудна строја,
С разтоцима да им познаш броја;
Нити само у јазу поћива,
Него на све стране се разлива:
Кваси цв'јећа, на кваси и траве,
Тече к ушћу са врела и главе. —
Просвјета је озбиљна и важна,
И значаја као челик снажна.
Попут правог на пољу војника,
Ком побједа најпрва је дика:
Нит с' у гусле једнинствено збија,
Но се к небу ко орао узвија,
Низке ствари са презрењем гази,
А к вишима свеодважно гази,
Једно зрње од сламе раздваја
Земљу с небом људе с Богом спаја.
Ту просвјету кад стечемо нама,
Минуће нас глуве поћи тама;
Међ народим и род ћемо бити,
И вјечито име задобити:
Име дично, сл вно и поштено,
Свуд по св'јету широком чувено. —

* *
*

Digitized by Google

Скинута је слама,
И крају збијена;
Стоји хрпа жита,
Ко бр'јег изнешена:
Изпод сунца ево
Дува вјетар згодан:
Род је хвала Богу
Обилат и плодан!
Па лопате сада
Узимајмо једни,
Измеђ' нас који смо
За вијање вр'једни;
Умјетима други
Нека се потруде,
Да умићу жито,
Да им чисто буде,
Од плеве и ина
Свакојака труња;
Јер тешко га оном
Кој' на послу куња,
Кои л' врстан није
Рада започета,
У амину никад
Виђети дочета. —
Тако народ сав у једном купу,
Ко и цигли човјек напон се:
— А да како! — има своју душу,
Има своје страсти и врлине,
Своју савјест и негрижњу своју,
Ум и разбор, и предсуда хрпу,
Паклоности и гњушења своја,
Обичаје и наваде пусте,
И све ине животности знаке;
Има младост и мужевно доба,
И немоћне старости вр'јеменце,
Које њега у раку стровава,
И оставља строговидној Клији,
Да заслужен споменик му диже,
Што-но јавља далеку потомству,
Да бијаше, и какав бијаше. —

Digitized by Google

Па ко што је од ђетинства самог
Пр'јека нужда одгајат човјека,
Са обзиром мудрим, разборитим,
Куд га душа његова навија
Шта л' му могу прирођене моћи;
Потребно је и сав цио народ,
Још од првог његова зачетка,
Мудро водит к властитом развитку;
Разумно му поправљајућ страсти,
Помчиво му тр'јебећи погр'јешке,
Свјестно њему будећ осјећања,
Душевно му развијајућ шисли,
Опрезно му кујући начела,
И вјешто га упућујућ к раду;
Јер чупајућ дивљакиње траве
Без најбољег позора и помње,
Лако би се догодити могло,
Да се више цв'јећа питомога
С њима скупа, (у час пенајбољи),
Запопане, трне и погули. —
Није цв'јеће све што је шарено:
Но се цв'јеће по мирису знаде,
А за мирис и ноздрва треба,
Што га знаде обвоњат у цв'јету;
Св'јет намјенит за свештено миро,
Што народу чело помазује,
На пр'јестољу њег'ва величанства. —

* *
*

Вијање је ето
Већ бр ћо дочето
На решето сада
У носао пада
Дај, да се нестоји,
Нек се жито строји;
Јер у житу што је мање смећа,
Тим је ц'јена̂ њему много већа. —

* *
*

Љубав братска гђе с' негн'језди,
Зар тај народ к срећи језди?...
Зар се игда нада чему,

До невоље у свачему?...
Зашто вјера да нас лучи.
Која људе јасно учи,
Да су они до циглога
Сви синови једног Бога:
Дакле да су браћа сродна,
Своме отпу сва угодна?...
Па додајмо још'те исту,
Што нас жари крвцу ћисту
Исто име, исто племе,
И под небом исто сљеме:
Дај! тко тада пореч смије,
Да срамотно одвећ није,
Да се мрзе браћа така,
Што би могла бити јака,
Колик народ буди који,
Што с' у моћи првиш зрији
Кад би само сложна била,
И у један дух се слила;
Дух љубави домородне,
Са напредком сваким плодне,
У народном корацању,
К властитоме развијању? —
Нек свак своју вјеру штује,
Љуби, држи и његује,
Док му савјест одобрава,
Да је оно вјера права;
Али гђе се тиче тога,
Да за корист дома свога,
Једном душом продишемо,
Једним чувством узаврмо:
Будмо једни, једнодушни!...
Једном гласу сви послушни
Гласу што нам громно вичe
Да с' одважно сваки мичe,
Да народност нашу милу,
Да народни понос, силу,
Подигнемо из крапљања,
К сунцу вјечна живовања.

* * *

Том проклество грози,

Digitized by Google

Koji bratskoj slozi,
A na žalost ljutu
Još stoji na putu. —

* *
*

Svešteniči!... vi ste zvani,
I našemu narodu ste dani,
Od božnje pr vidiosti, koja,
Udesima ljudskim raspolaže:
Da u svemu
Predńačite njemu:
Da mu njedra razkrivate svoja;
Da mu vaša moćna riječ kaže
Put k spasenju obojih svjetova,
Da s' gluposti više iz okova. —
Vi il' nitko drugi na svijetu:
Možete mu izvidati rane,
Koje njega umoriti kane,
U njegovu naprvome cv'etu. —
Vi recite: *Bog nam u pomoći*
„Ev' hoćemo!“ — pa je sve gotovo:
Narodu će sinut doba novo,
Narodu će dan uskrsni doći;
Narod će vam blagoslov nizat,
Narod će vas u zvijezde dizat. —
A inače. bojte mu se kl tve,
Koja-no bi ko planina sam:
Na dušu se stropoštala vama;
Jer pod nebom ništa kadro nije,
Vas sačuvat od takove žetve. —

* *
*

Već je žito ovršeno,
Ovijano, ustrojeno;
Ma ga čista od truńa i pleve,
Treba sada sasut u koševe. —
Pokraj puna koša,
Nije sudba loša;
Nije udes los,
Kad je punan koš. —
Nije samo znati:
Valja i imati,

Digitized by Google

Премда више крат,
Побоље је знат:
Јер код празних шака
Невоља је јака;
Јак је весма јад,
Гђе се трпи глад.
А код праве славе,
Нема праве славе:
Ту је слаба моћ,
Зло се мора проћ.
Знат и имат треба,
Уз благослов неба:
Па напредак већ,
Није гола р'јеч. —
Там' је срећа, гамо чест:
Гђе имање, гђе је св'јест;
То је двоје могло тек,
Периклесов створит в'јек,
Што-но свима
Народима,
Одкад поста,
Диван оста:
И док тече
Људске нече,
Бит ће диван
И називан:
В'јеком златним,
Благодатним,
Људског стања,
Уживања,
Код нас амо,
Гђе се смо:
Горко цв'јели,
Ув'јек жели,
Њешто боље,
Што нас коље,
И мир руши,
Нашој души:
А без жеља што би људи биш!...
Зар би икад к небу сузе вили? —

Digitized by Google

Амо брачо сада,
Ам' до циглог рада!
Ам на гумно голо,
Да се игра коло!
Да се сваки живи
Нашем скоку диви!
Амо, амо сад,
Тко је слово рад!...

* *
*

Скокни коло, коло наше,
У к м брађу слога наше!
Скокни напр'јед скокни врло,
Скокни, пјевај на све грло! —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Сдавни роде мој! —
Одкад смо Карпат гору
Прешлили, сишли к мору:
Ув'јек знасмо свјетлат лишце.
Силом наше снажне мишце. —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика така,
Процвала нам срећа свак!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Душан, Милош, Југ и Вељо,
И Краљевић жива жеља,
Дојчин, Сурић, Зринић-баше,
Чувени су на све стране. —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Избавитељ Црни Ђоко,
Хајдух Вељко сиви соко,
И остали тисућама,
На мачу су дика нама. —

Digitized by Google

Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Иста Грчка, Грчка давна,
И Лацијум земља славна:
Зар нам нашу ньешто више
У јуначтву надкрилише?...
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
На су сада наша доба;
Ми смо дужни дић из гроба:
Понос, дику, славу рода,
Док му сине и слобода —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Ми унуци славних ђеда,
Та нећемо... Бог нам недо!...
Род запуштит, стражњи бити,
Себи образ огарити! —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака?
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Домовине на олтару,
У најбољем духа жару
Радо ћемо жртве полит,
И нашега Б га хвалит. —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —

Digitized by Google

Што немамо да имамо,
Жеља ће нам бити само,
Без поштеде труда и зноја,
Без одмора и покоја. —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Скокни коле, коло наше,
Само нек нас слога наше,
Нек смо једни, једнодушни,
Дома гласу сви послушни! —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! —
Обћа, права, наша сама,
Просвјета се хоће нама:
Ту просвјету треба створит,
Па окове тек оборит. —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно, сложно — тика, така,
Процвала нам срећа свака!
Оје! оје! ој!...
Славни роде мој! — [1])

---

[1]) Ovu krasnu pjesmu pjesnik Sundečić sam tumači, kako sliedi:

Стр. 324 сх. 1. „границам“ — Граница је тринајест сноnова скупа наслаганих; по њеким мјестима зову је крсти или крстине.

„ „ „ 3. „ . . . . . врше

„ „ „ 4. „И вије, и строји“. — Означују се три дјеловања „Вршитбе“. — Врше — приуготовљава народ к свом препорођењу и ослобођењу, прихваћањем за сва потребита средства, и одклањањем сваке противности, која би нам у таковом подхвату на путу стала; вије — тријеби и отреса народ од сваке своје покварености уопће, и обогаћује правом, чистом, себи, свом духу и

Digitized by Google

својој природи најподобнијом просвјетом, уздржећи у цјелини народни значај својства и властитости његове; строји, корене у народу застарело зло, којим се подкопава и руши темељ братској слоги, без које наш народ јест и остаје разоњено тијело, тијело немоћно и маловриједно, вазда тужно и невољно.

Стр. „ „ 10. „Мирко“ — дух мира, склада и љубави.
„ „ „ 12. „Бранко“ — дух обране и заштите домаће.
„ 326 сх 28. „Чврсти стожер“ — темељиту мисо, око које се све врти, и на којој све почива.
„ 327 „ 28. „Ваље“ . . боље, одмах, на сав мах (чује се у Црној Гори, по далматинским отоцима и у Пероју у Истрији),
„ „ „ 33. „У ужима стењу“ — под притиском самовоље и с мосиља.
„ „ „ 38. „брду високом и светом“ — висини људске самосвијести, по којој човјек долази у познање самога себе, својих дужности, својих права, сво е слободе.
„ 328 „ 19. „грозећу олују“, — пакост и злобу народних подјармитеља.
„ 328 „ 20. „Јадовиту гују“ — отровно тиранство, које се одупире сваком народном нашем напредку. трује нам сваки домољубни подхват, убија сваку нашу срећу
„ 328 „ 25. „Сљепоћо клета“ — овим се изразом означује све што нам задржава народ, да се као прави народ подигне и развије.
„ „ „ 27. „Ђаволска плетво“ — разумијева се тиранизам туђинаца, који непрестају народу плести замке, како би га лакше у савршеном подјармљењу уздржали и разорили му све живље његове будућности.
„ 329 „ 4. „гора“ — наш властити завичај. тће нас чека и заслуга, и срећа, и задовољство и благостање. (иди стихове: 23. 24 25. и 26)
„ 330 „ 24. „Амо браћо и. т. д.“ — Браћа, која се овде у народну заједницу позивају, јесу сва четири наша јужна племена, редом како стоје од запада на исток: Словенци, Хрвати, Срби и Бугари.
„ „ „ 39. „Кумир“ — лажни бог, плод,
„ 321 „ 31. „Вршитби је јек“.
32. „Деветнајсти в'јек...“ — Овај вијек; вијек великих чина: најподобније је доба, за овршење нашега народнога препорођења.
„ 332 „ 29. „Божије је вр'јеме јењало — врйјеме прошасте грдне претјераности малакало је у минуло, те смо почели гледат својим очима, дисати својим духом и долазити у познање себе и своје народности.

Digitized by Google

Стр. 334 сх. 13. „Умјетима — умјет се зове онометла, којом се привијању умићу с крпе нечистоће, које се на житу налазе. — У преносном пак смислу, овде умјети значе добру критику особито у умном нашем пословању. —

„ 334 „ 35. „Клији“ — повјестници.

„ 338 „ 30. „скоку“ — умном и политичком. —

Ост ле преносне смислове, пјесник предаје својим читаоцима, да их сами погађају.

Digitized by Google

Digitized by Google

Smrt Smail-age Čengića *)

PJESAN

od

IVANA MAŽURANIĆA

I.

Agovanje.

Sluge zove Smail-aga
Usred Stolca, kule svoje,
A u zemlji hercegovoj:
„Ajte amo, sluge moje,
„Brdjane mi izvedite,
„Štono sam ih zarobio robljem
„Na Morači, vodi hladnoj,
„Još Duraka starca k tome,
„Što me hrdja svjetovaše,
„Da ih pustim domu svome.
„Jer su, reče, vlašad ljuta:
„Oni će mi odmazditi
„Mojom glavom vlaške glave:
„Kô da strepi mrki vuče
„S planinskoga gladna miša.“
Hitre sluge poslušaše,
Izvedoše tamničare.
Na nogah im težke negve,
A na rukah lisičine.
Kad ih vidje silan aga.
On namaknu gojne vole
I dželate ljute rise,
Ter ih turskiem darivao darom:
Svakom' momku oštar kolac daje,
Kome kolac, kome li konopac,
Kome britku palu namienjuje.
„Ajte, krsti, dijeliti dare,
„Štono sam vi Turčin pripravio,
„Vam i vašiem Brdom kamenijem;
„Vi bo kako, sva će Brda tako.“

Turčin reče, al mrijeti
Za krstovu vjeru svetu
Težko nije, tko se za nju bije.

Krcnu kolac njekoliko puta,
Zviznu pala njekoliko puta,
Zadrhtaše ta vješala tanka,
Al nepisnù Crnogorčad mlada,
Niti pisnù niti zubi škrinu;
Poljana se napuni tjelesa:
Niti pisnù niti zubi škrinù;
Već tko zovnu Boga velikoga,
Tko lijepo ime Isusovo,
Ter se lasno razstadoše s suncem
Zatočnici mrijet naviknuti.

Riekom krvca poljem teče;
Turad bulji skrstiv ruke.
Tko je mladji, rado gleda
Na lipovu krstu muke,
A tko starij' muke iste
Sam na sebi s vlaške ruke
Već unapried od strâ ćuti.
Ljutit aga mrko gleda,
Gdje se silom divit mora,
Silan arslan gorskom' mišu.
Tko si junak, osvetit se nemo'š
Na junaku dotle, dok nepreda
Smaknu Ture toliko junaka,
Posmica ih, srca ne izkali,
Što bez straha svi su pred njim pali.

Boj se onoga, tko je viko
Bez golema mrijet jada!

Videć aga kriepost taku,
Zazebe ga na dnu srdca,

*) Vidi str. 351 i 352.

Digitized by Google

Kô ledeniem râtom leden
Šiljak dušu da mu dîrnu.

Od tuge li za junaci,
Što ih silan zaman strati?
Turčin tuge za krstove neima.
Od straha li, jer se glavi boji?
Silan aga to sam sebi taji.
Zar ne vidiš, kako radi
Hrabar junak uzpreć zimu,
Što mu s one piknje male
Po svem tielu mrazne valja vale?

Gledaj glavu, put nebesa
Gdje se oholo hrabra diže;
Gledaj čelo jasno i oko,
Kako bistro pod njim sieva;
Gledaj krepki stas, gdje svoju
Znajuć snagu, ravno stoji:
Pak mi kaži ima l' koja
Tudier straha i najmanja sjena?

A pak slušaj kako junak sbori,
I strašljivce kako oštro kori:
„Vaj, Durače, starče stari,
„Kuda 'š sade, kamo li ćeš?
„Sad, gdje smakoh gorske miše?
„Il' u goru? Brdjani su tamo;
„Il' u ravno? na ravno će sići;
„Il' ćeš živjet, da izgubiš glavu?
„Najbolje je bježat pod oblake.
„Mišad grize, ali po tih gmiže,
„Sam sur oró pod nebo se diže.
„Penjite ga na vješala tanka,
„Neka znade, što mu strah valjade.
„A turčina ako još imade
„Gdjegod koga, ter se vlaha boji,
„Popet ću ga nebu pod oblake,
„Tu nek plijen vranom' vranu stoji."

Mùkom muče robske sluge,
Mùkom muče, plien svoj grabe,
„Aman, aman!" starac pišti,
I Noviea sin mu zaman
„Aman, aman!" suzam vrišti.

Stoji aga gorsko zviere,
Gvozden stupac, kamen tvrdi.
Dokle dahnu, rukom mahnu,
Starac Durak skoro izdahnu.
„Medet medet!.." Dželat ljuti
Već mu i grlo dotle sputi.
Durak huknu, sve zamuknu.

II.

Noćnik.

Sunce zadje, a mjesec izadje,
Tko se vere uz klance niz klance,
Ter se krade k onoj Gori Crnoj?
Ob noć grede, a ob dan počiva,
Junak negda, sad ne junak više,
No trst, kojoj svaki hlad kidiše.
Šušne l' gdjegod pokraj puta guja
Il' rujeva izpod grma zeče,
Tad on, njegda ljući guje ljute,
Mal' ne zeca plašljiviji kleca.
Misli jadan, da je gorski vuče,
Il' još gori brdjanski hajduče,
Ter se boji gdje će poginuti,
A nestiže, što mu srce muti.
Skupo drži svoju rusu glavu;
Nit je zlatna, nit je pozlaćena:
Vidi mu se, mrijet mu se neće.
A jest nješto, što ga napried kreće.

Je li hajduk, il' uhoda turska,
Što uhodi sviloruna krda,
Il' volova stada vitoroga?
Nit je hajduk, nit uhoda turska,
Već Novica, Čengića kavazu;
Biesan Turčin, krvnik Gore Crne,
Koga znade i staro i mlado,
I nebi ga pronijele vile,
A kamo li noge na junaku
Crnom Gorom na bijelu danu.

Ob rame je diljku objesio,
Ljut jatagan o pojasu reži

Digitized by Google

I kraj njega do dva samokresa.
Gujsko gniezdo strukom prikrilio,
Lak opanak na noge pritegó
A gó rakčin na junačku glavu;
Od saruka ni spomena neima.
Bez saruka eto Turčin idje:
Vidi mu se, ginut mu se neće,
A jest nješto, što ga napried kreće.

Pomno junak Cuce prevalio,
Još Bjelice ratoborne k tome,
Ter se maša kršnijeh čeklića.
Njih se maša, a Bogu se moli,
Da mu dade i njih prevaliti
Ni čuvenu ni gdje ugledanu:
Vidi mu se, mrijet mu se neće,
A jest nješto, što ga napried kreće.

Drugi pietli u polju cetinjskom,
A Novica u polje cetinjsko;
Treći pietli u mjestu Cetinju,
A Novica pade na Cetinje.

Tudier straži božju pomoć zove:
„Božja pomoć, cetinjski stražaru!“
Ljepše njemu straža prihvatila:
„Dobra kob ti, neznana delijo!
„Odkuda si, od koje li strane?
„Koja li te sreća nanijela,
„Ter si junak rano podranio?“

Mudar Turčin, za nevolju mu je,
Mudar Turčin, mudro odgovara:
„Kad me pitaš, kazat ću ti pravo;
„Ja sam junak od Morače hladne,
„Od Tušine sela malenoga,
„Izpod gore glasna Durmitora.
„Nosim troje na srdašcu jade:
„Jedni su mi na srdašcu jadi:
„Što mi Čengić smaknu Moračane;
„Drugi su mi na srdašcu jadi,
„Što mi Čengić pogubio baba;
„A treći mi na srdašcu jadi,
„Što 'e još više, da još krvnik diše.
„Već, tako ti Boga velikoga!
„Pusti mene tvome gospodaru,
„Gospodaru i mome i tvome,
„Nebi li mi izlječio jade.“

Mudrije mu odvratila straža:
„Skin' oružje, neznana delijo,
„Pa nos' glavu, kuda tebi drago.“
Uprav Turčin dvoru na kapiju,
A posljednja iz vidika zviezda:
Bješe zviezda age Čengijića.

III.

Č e t a.

Podiže se četa mala
Na Cetinju Gore Crne.
Malena je, ali hrabra.
U njoj jedva sto junaka;
Ne junaka biranijeh
Po obličju ni ljepoti,
Već po srdcu junačkome;
Kojino će udariti
Ne na deset, da uteče,
Nego na dva, da ih sieče;
Kojino će umrijeti
Za krst častni, kiem se krsti,
Za krst častni i slobodu zlatnu.

Čudna četa, nekupljena,
Kó se ina kupi četa;
Tu se neču kano drugda:
„Tko je junak, na ždrijelo!“
„„Na ždrijelo, junak tko je!““
Tu nejeknu jeka kršna.

Već kó tajni glas duhova,
Kojiem sbore višnji dusi,
Šapat tamni Gorom Crnom
S jedne stiene k drugoj prhnu,
Ter gle čuda! proz mrak scieniš,
Studen kamen prima život,
Drhće, gamzi, diže glavu,
Iz tvrdoga stanca snažnu
Pest pomalja, nogu krepku,
I proz mrazne živce vruća
Rek' bi krvce vri mu rieka.

Digitized by Google

Vidiš zatiem pušku dugu,
Put nebesa gdje se koči,
A što struka o pojasu
Vierna krije, tvoje oči
Tog nevide...; nu mrak gušći
Sve ti otme noćno biće;
Ode vojnik, odkud glas doliće.

Doba 'e gluho tamne noći;
Oblak krije zviezde jasne.
Noć i struka gvoždje sjajno.
Ide četa noćna, tamna,
A pred njome vitez vrli.
Drug da drugu o njem šapne,
Šapćuć bi ga Mirkom zvao.

Idje četa, ali kamo?
Man ćeš pitat četu istu.
Man ćeš pitat brze munje
I gromove gromke mani,
Kud su ore iznad gore,
Kad ti vazda odgovore:
„Ne mi, ne mi, no gromovnik,
Kom' valjade svi da dvore!"

Ide četa, kuda? kamo?
Sam on znade, koj' je gori.
Valja da je griešnik težak,
Na kog hoće da obori
Taku silu svrh nebesa
Sud njegove pravde vječne.

Stupa četa tiho i gluho
Posred tisieh, glusieh tmina.
Ni tko šapće, ni tko sbori,
Ni tko pjeva, nit se smije:
Od sto glasâ glasa čuti nije.

Već kó oblak gràda težka
Težke u krilu biče krije,
Pršeć muklo, prieteć muklo
Poraz kraju, gdje se vije:
Tako i četa, tminom obavita,
Kô desnici podoba se višnjoj,
Stupa mučć, nek se krivci uče,
Da, jer grom se neoziva s mjesta
Na krivine, tiem sigurni niesu:
Jer što kašnje, sve to jače tuče.

Ne zvekeće gvoždje svietlo,
Niti grme smrtne cievi,
Ni na lagan stupaj nogû
Oživlju se sjajne toke:
Već kó znajuć, koga nosi,
Pod opankom hrabre djece
Podaje se vrlet tvrda,
A vrletna nize brda.

Vierna uz druga dug koraca
Nerazlučno, vierno i tvrdo,
Kó blizanci zviezde jasne,
Kad sunčani zrak ugasne.

Komljani im i Zagarač,
Bjeloplavić ljuti k tome
Davno veće s traga ostaše,
Ter već gaze lomne Rovce.
A za Rovci družba noćna
U prozorje rane zore
Na Moraču slavnu pade,
Od Morače hladne vode
Ime zemlji kój izvode.

Hrabra četa dan danovat
Na Morači hladnoj sjela.
Tko se snizi k rosnoj travi
Sankom kriepit snagu tiela;
Tko ljut oganj puški ogleda
I fišeke smrtne broji,
Il oštricu pouzdanu
Viernu nožu gladilicom gladi;
Tko izvabiv iskru iz kremena
Tvrdiem nadom, ter u šušanj laki
Zapretav je, pak navaliv granja
Za čas malen dahom junačkiem
Plamen piri; a tko darak
Stada krotka, četvrticu ovna,
Na ljeskovu veseo vrti ražnju,
Il' bijela križku sira
Iz utrobe vjernoj torbi vadi.
Ožednì li? Morača je blizu;
Treba l' kupe? ima dvije ruke.
U to i dan već rudjet poče,
I susjednoj u planini
Javit krdo čuješ glas pastiera,
Kojemu se zvonko oziva
Prevodnika ovna zvono.

Digitized by Google

Kad al' eto inoga pastiera,
Gdjeno krotak k svomu stadu grede.
Ne resi ga ni srebro ni zlato,
Nego kriepost i mantija crna.
Ne prate ga sjajni pratioci
Uz fenjere i dupliere sjajne,
Ni ponosnieh zvona sa zvonikâ:
Već ga prati sa zapada sunce
I zvon smjeran ovna iz planine.

Crkva mu je divno podnebesje,
Oltar častni brdo i dolina,
Tamjan miris, što se k nebu diže
Iz cvijeta i iz biela svieta
I iz krvi za krst prolivene.

Kad se četi bliže prikučio
Vriedan sluga vriedn'jeg gospodara,
Božju joj je pomoć nazivao.
Pak okupiv hrabre vitezove.
Na studen je kamen pokročio,
Studen kamen, al je srdce vruće.
Dobar starac četi besjedio:

„Djeco moja, hrabri zatočnici!
„Vas je ova zemlja porodila,
„Kršovita, ali vama zlatna.
„Djedi vaši rodiše se tudier,
„Otci vaši rodiše se tudier,
„I vi isti rodiste se tudier:
„Za vas ljepše u svijetu neima.

„Djedi vaši zanj lievahu krvcu,
„Otci vaši zanj lievahu krvcu,
„Zanj vi isti krvcu prolievate:
„Za vas draže u svijetu neima.
„Oro gnjezdo vrh timora vije,
„Jer slobode u ravnici nije.

„Vas, koji ste vikli tome
„Boraviti triezne dane,
„Tko vas haje plode l' krši vinom?
„Tko vas haje, plode l' krši žitom?
„Tko vas haje, plode l' krši svilom?
„Dok po vrelieh hladne vode ima;
„Dok po dragah bujna stada múču;
„Dok po brdieh sitna krda bleje.

„Praha imaš; olova ti dosti;
„Desnica je jaka u junaka;
„Izpod vedja oko sokolovo;
„U prsijeh vruće srdce kuca;
„Vjera 'e tvrda, njom okrenut nećeš;
„Pobratima pobratim te pazi;
„Vierna muža grli žena vierna;
„Dar ti djelom plemenita pjesma;
„Gvoždja l' trebaš? Ture ti ga nosi:
„Eto svega, što ti srdce prosi!

„Al' nada sve, što krš ovu kiti,
„Krst je častni, što se nad njom visi.
„On je, što ve u nevolji jači;
„On milostiv, što ve nebóm štiti.

„Ah, da vide svieta puci ostali
„Iz nizina, odkud vida neima,
„Krst ov' slavni, nepobiedjen igda,
„Vrh Lovćena što se k nebu diže;
„Pa da znadu, kako neman turska
„Grdniem ždrielom progutat ga radeć
„O te krši zub svoj zaman krši:
„Nebi trome prekrstili ruke,
„Dok vi za krst podnosite muke,
„Nit bi zato barbarim ve zvali,
„Što vi mrošte, dok su oni spali!

„Za krst častni spravni ste mrijeti,
„Zanj se i sad mrijet podigoste,
„Srčbe božje hrabri osvetnici.
„Al' tko Bogu vierno služit grede,
„Čistiem srdcem služiti mu valja;
„Čistom dušom vršit onom treba,
„Koji vrši, Bog što sudi s neba.

„Il' vas tkogod uvriedio brata,
„Il' nejaku dragi protivniku
„Život dignuv ogriešio dušu,
„Ili putnu zatvorio vrata,
„Il' do vjeru, a krenuo njome,
„Ili gladnu uzkratio hranu,
„Il' ranjenu ne zavio ranu:
„Sve je grijeh, sve su djela prika;
„Bez kajanja neima oprostnika.
„Kajite se, dok imade dana,
„Dok je doba, djeco, kajite se;
„Kajite se, dok nije pozvana

Digitized by Google

„Duša k onom', koji nebom trese;
„Kajite se, jer zemaljskog stana
„Tiek izmiče bjeguć, kajite se;
„Kajite se, jerbo zora rana
„Nać će mnogog, kud za vazda grese.
„Kajite se....." Ali u grlu.

Dobru starcu riečca zapè,
A na siedoj bradi bistra
O sunčanu kaplja zraku
Kó biserak sitan sinu.
Valjda i njega mlada ljeta
Uspomenom gorkom kore,
Tere liečeć stadu rane,
Sam se svoje sjeti boli:
Dobar pastier, jer što kaže inom',
I sam svojiem potvrdjuje činom.

Stoji množtvo razboljeno
Blagom rieči starca blaga;
Jaganjci su rek' bi tihi,
Što bijahu gorski lavi:
Taka čuda božja riječ pravi.

Ali medju to tko se ukaza
Pred očima čete krotke,
Ter sto ruka za sto noža
U jedan se časak maša?
Čudno biće! sto srdaca
Od nebesa svratit vriedno,
I sto voljà što uzhtije,
Sve razorit ono jedno!

Novica je, krvnik kleti,
Novica je, pun slobode,
Gdje pobožnu stupa krugu,
Ter pristupiv starcu bliže
Kriepki ovako glas svoj diže:

„Bogom braćo, hrabri Crnogorci,
„Nemašajte za oružje svjetlo.
„Novica sam, al ne koji prije,
„Jer ne na vas, nego s vami gredem,
„Turskom krvi sad omastit ruke.
„U Turaka dosle što imadoh,
„Nemio mi sve ugrabi Turčin.
„Neosta mi neg desnica hrabra,
„I ta odsle crnogorska budi.
„A jer krstu nepodoba junak
„Nego kršten, žudim, krstite me;
„Jer ne radit hitro nuka vrieme."

Sto desnica na te rieči
Oružja se manu ljuta,
A sto oč'ju kó proz rosu
Mješte sunca dûgu vidje.

Mignu okom starac dobri;
Morače mu kupu daše:
„Vjeruj, sinko, u višnjega otca,
„I njegova od vijeka sina,
„I trećega milostiva duha:
„Vjeruj vjeruj, spasit će te vjera!"
Reče, i ljuta poli nevjernika
Pred svjedocim planinam visocim
I njih sini četom u planini.

Tader starac oči podigao,
Blage oči i bijele ruke,
Ter je četu oprostio grieha.
Pak je Bogom darivati stade;
Svakom' momku po češticu daje
Tajne piće, hljeba nebeskoga,
Svakom' momku po kapljicu daje
Tajna pića, vina nebeskoga.
Žarko sunce divno čudo gleda,
Gdje slab starac slabe kriepi ljude,
Da im snaga Bogu slična bude.

Kada li ih okriepio starče,
Sva se družba izljubila redom.
Stoji četa višnjeg Boga puna,
Ne kó krvav nož, kiem rana
Zadaje se smrtna i težka:
Već kó pero sveto i zlatno,
Kojim nebo za unučad poznu
Djela otaca bilježi viteška.

Žarko sunce za planinu sjede;
Starac ode, četa dalje grede.

Digitized by Google

IV.

Harač.

Gacko polje, liepo ti si,
Kad u tebi glada neima,
Ljuta glada i nevolje ljute:
Al' te jadno danas pritisnuli
Krvni momci i oružje svjetlo,
Bojni konji, bieli čadorovi,
Težka gvoždja i falake grozne.

Što će momci? što oružje svjetlo?
Što li konji? što li čadorovi?
Težka gvoždja i falake grozne?
Smail-aga krvav harač kupi
Po Gackome i okolo njega.
Posred polja popeo čadorje,
Pa razturi haračlije ljute,
Haračlije, izjeli ih vuci,
Ter od glave po žut cekin ište,
A od ognja po debela ovna,
I za noćcu obredom djevojku.

Od izloka haračlije jašu,
Vode golu na repovieh raju,
Od zapada haračlije jašu,
Vode golu na repovieh raju;
Jašu zmaji s sjevera i s juga,
Golu raju na repovieh vode,
Jadna raja, rukû naopako,
Sliedi konjske na konopcu trage.
Mili Bože, što je raja kriva?
Il' je kriva, gad što Turke mori?
Il' je kriva, što ih hrdja bije?
Što je kriva! — Kriva 'e, što je živa.
A neima što Turčinu treba:
Žuta zlata i bijela hljeba.

U to aga konja dobra
Pred čadorjem amo tamo igra,
Ter džilitom oko bistro
I desnicu vježba hrabru.
Sad nadlieće ine Turke skokom
Brza konja, sad nadmeće harbom.
Dobar junak, da je čovjek taki!

Pa gdje vidje, kakav plijen
Haračlije ljute vuku,
Zaletje se strelovito
Na kulašu dobru konju.
Ter u letu, kušnje radi,
Spodbi rukom džilit ljuti.
I k prvoj ga vlaškoj glavi uputi.

Al' i dobra u junaka
Driemne kadkad ruka hrabra:
Tako i tada prieka sgoda htjede.
Spotače se kulaš brzi,
Zviznu zrakom džilit viti,
Ter lakokril nejednaciem letom
Mješte janjca mrka kosnu vuka,
I Saferu što vodjaše vlaha,
Luč iz glave jedan izbi.
Prsnu oko na zelenu travu,
A Turčina mrka krvca poli.
Pisnu Ture kano guja ljuta;
Planu aga kano plamen živi:
Sramota je takome junaku
Kupit harač, neskupit harača,
Džilitnut se, nepogodit cilja,
Kamo l' sliepit mjeste raje Turke,
Kamo l' da mu zlorad krst se smije.
Planu aga kano plamen živi.
Avaj Bože što će odsad biti,
Kad već dosad vlasi bjehu krivi!

„Mujo, Haso, Omere, Jašare,
„Deder, kučke, konje dobro
„Zaigrajte poljem ravniem.
„Da vidimo, kako krsti trče!"
Ruknu aga kó bik ljuti.

Brze sluge brže poslušaše,
Zaigraše dobre konje poljem.
Stoji klika sluga na konjijeh,
Stoji trka konja pod slugami,
Stoji piska raje za konjima.
Prvi časak prestignut će, mniješ,
Konje vile raja lastavica;
Drugi časak razabrati nemoš,

Digitized by Google

Il' su konji il' je raja brža;
Treći časak konji odmicati,
Jadna raja zaostajat stade;
A četvrti da pogledaš časak,
Jadna raja k zemlji popadala,
Ter je vuku konji krilonozi
I po prahu i po kalu,
Ektorove izpod grada Troje
Kad je već Troju ostaviše bozi.

Aga stoji, ini Turci stoje,
Ter prizorom žalostnijem
Gnjevno svoje pasu oko,
I svû groznu krvi žedju
Vlaškom krvi, vlaškom mukom gase.
Pa kako im srdce razigra se,
Grohotom se zasmijaše
Na liep pogled, kada raja,
Kada pseta k crnoj zemlji paše.
Smiehom istiem kleti ad se ori,
Kak se griešnik s vječniem mukam' bori.

Nemalakšu Turci ljuti;
Malaksali konji dobri,
Groznom branom pûti žive
Zavlačeći ravno polje,
Malaksali, ter su postajali.

Tader aga: „Môre, sluge,
„Crče raja, crče harač, sluge;
„Već vi hajte uzkrisite raju,
„Nebi li mi izbavili harač."

Loše sluge goreg gospodara
Spopadoše trostruke kandžije,
Pak od brzieh odskočiše konja,
Na sumrtvu juriš činit raju,
Nebi li se povratila raja.

Nemiloga trak od biča,
U povodu vješte ruke,
Po bezćutnu zviždi zraku,
I trostruciem zubom glubu
Mučeničku pût progriza,
Ter krvava stvara vrela;
Il' spotakne l' desnica se vikla,
Po tijelu crno-modrieh
Slike zmijâ grozan piše,
Dok pod njime jadna žrtva izdiše.

„Ajde, rajo, na noge se,
„Na noge se, krsti, pseta!"
S usta turskieh polje razliega se.
Tko je jači, iznemogle
Pod udarci skuplja duhe
I na lomne upire se noge;
A tko slabij, kó proz vječni
San i klete sliša rieči,
I nemili ostan ćuteć
Polu-izbjeglu vraća dušu,
Ter se miče i četveronožke,
Po zelenu gmiže polju:
Plačan dokaz, da ne samo stražnja
Trublja mrtve na sud budit more,
Kad trostruci isto biči tvore,

Gdje domiljè krvi oblita
Do čadorja raja tužna,
Biesan aga, neman ružna
„Harač, rajo, harač!" riče,
„Harač, harač, il' još gore biče!"

Stvorac višnji pticam nebo dade,
Tiha duplja i žudjena gniezda;
Ribam vode i pučine morske,
Stan od stakla, nek se po njem šire
A zvjerinju livade i gore,
Hladne špilje i zelene luge;
Jadnoj raji? nedade ni kore
Suha hljeba, da je suzam' kvasi.
Al' što velju? dade nebo dobro,
No je nesit sve već Turčin pobró.

„Harč, harač!" Odkud raji harač?
Odkud zlato, koji krova neima,
Mirna krova, da ukloni glavu?
Odkud zlato, koji njive neima,
Nego tursku svojiem znojem topi?
Odkud zlato, koji stoke neima,
No za tudjom po brdieh se bije!
Odkud zlato, koji ruha neima?
Odkud zlato, koji kruha neima?

— „Glad, golota, gospodaru!
„Ah, pričekaj pet šest dana,
„Dok ti žudjen harač izprosimo!"

Digitized by Google

„Harač, harač, rajo treba!“

— „Hljeba, hljeba gospodaru!
„Nevidjesmo davno hljeba!“

„Čekaj, krstu, dokle s neba
„Noć večeras pane tiha,
„Pečenja ću mjeste hljeba! —
„Dotle momci, jer su krsti bosi,
„Podkujte ih, pas im nanu greba!“
Aga doda, ter pod čador hoda.

Vične sluge raju kvače,
A najveće Safer jednooki
Iznad inieh gotov skače.
Ter na radost svieh još veću
Plamti osvetit ugašenu svieću.

Tu falakâ škripa stoji,
Tu Safera rika divja:
„Harač, harač, rajo, treba!“
Tu kukavne jauk raje:
„Hljeba, hljeba, gospodaru,
„Nevidjesmo davno hljeba!

— Čekaj, krstu, dokle s neba
„Noć večeras pane tiha,
„Pečenja ću mješte hljeba!“
Klete rieči kletnik vraća. —

Ali tko će vierno opisat
Prepaćene težke vaje?
Tko li srdcem mirniem slušat
Gorku žalost, kolika je? . . .

Danak minu, za njim sumrak stade,
A za njime tiha noćca pade.
Nebesa se ósuše zvijezdam',
Već što zapad mrki pramen ovi;
A krn mjesec o pô neba trepti,
Tužna svieća pozorišta tužna.

Usred polja mirna, pusta
Starodavna raste lipa.
Pokraj nje su čadorovi,
A med njimi ponajljepši,
Ponajljepši, ponajveći
Agin čador ine nadkrilio,

Kano labud ptica biela
Biele ptice golubove.

Bijeli se čadorje bijelo
Na tihotnoj mjesečini
Kó golemi grobovi pod sniegom,
Okô kojieh doba u gluho
Zli se dusi vrzu i strašniem
Slikam' plaše prolaznika noćna,
Il' mu uho pričinjenom
Rikom lavâ i lavežom pasâ
I lelekom stradajućih gluše.

Grobovi su, mniš' otaca
Slovinskijeh, na daleče
Kieh slovjaše ime slavno,
Okó kojieh Turad divja
U pó dana kano doba u gluho
Pogana se vrze i mozak
Hitri obrće, čijem kako
Da razplaši djecu plačnu,
Nad otrâžjem sreće bolje,
Da necvile svoje jade prieke.
Tlapi ti se, sad da lavom rika,
Tlapi ti se, sad da psetom laje;
A sad čuješ lelek mučenikâ,
Jauk, pisku, težke uzdisaje;
Čuješ zveku gvoždja okovnoga
I uza nju pomaganju gorku.
Slušaj, pobre, je l' i jauk tlapnja?
Slušaj zveku, je l' i zveka tlapnja?
Slušaj... slušaj... Ah, to tlapnja nije,
Jer te vidim, gdje te boli jako . . . .
Što?... ti plaćeš?... Ah, to tlapnja nije,
Ti bo s tlapnje, mnim, da nebi plakó!

Pred čadorjem oganj gori;
Okó njega prometću se Turci.
Tko nalaže novu vatri meku;
Tko napuhnuv mješinu od usta,
Podpuhuje, tiem da ljepše plamti;
Tko podvitieh nogû čuči
Pokraj njega i golemu
Na prokolu tovna vrti ovna.
Cvrči pusti ovan pri žeravci,
A živ plamen okó njega liže,
Ter razsvjetlja rosu znojnu,
Izpod čalme što se Turkom roni.

Digitized by Google

Kad se ture navrtilo ovna,
Skinuše ga s osovine težke,
Navališe na siniju pusta
I veljijem zasjekoše nožem.
Za gotovu sofru posjedaše
Gladni Turci kano gladni vuci,
Ter plien nokti razglabati staše.
Najprvi se Smail-aga maša.
Za njim Bauk, za njim Turci ini
Liepim redom vukâ u planini.
Namaknuše simita bijela
I svakome po rakije plosku,
Ter se kriepe simitom i mesom,
A žeženiem zalievaju biesom.

Kad li aga odolio gladu
I bies druziem udvojio biesom,
Planu opet kano plamen živi:
Sramota je takome junaku
Kupit harač, neskupit harača,
Džilitnut se, nepogodit cilja,
Kamo l' sliepit mješte raje Turke,
Kamo l' da mu zlorad krst se smije,
Planu aga kano plamen živi,
A pak slugam: „Eto mesa dosti;
„Bac'te raji oglodane kosti,
„Bac'te kosti, spremajte pečenje
„Dok ne viknem, da gotovo bude.“
Riknu aga, šetnu pod čadora.

Po'še sluge večer večerati,
Večerati, pripremat veselje,
Suhe slame i konopca tvrda,
Čiem će kadit neposlušnu raju,
Nogam' u vis glavom strmoglavce
Obješenu o lipovu granu,
Čiem će kadit, čiem li zlato vadit
Gole iz raje, u ko'e kruha neima.
A što raja? — Što će raja tužna!
Zemlja 'e tvrda, nebo je visoko;
Plačniem srdcem grozne sprave gleda
Plačniem srdcem, al' je suho oko.

Kada li se pripravile sluge,
Nemore im srdce dočekati,
A najveće Ćor-Safere gamzi,
Da zavikne aga Čengijiću:
„Hazur, momci, s krstom lipovijem.
„Penjite ga na lipovu granu!“

Dotle aga pod čadorom sjedi,
I s njim šaren Bauk vojevoda,
I Mustapa, pouzdan mu ćato.
I ostalo glavnieh Turaka.

Pa čadoru okol u okolo
Razastrti liepi sazi
I dušeci vrh njih meci
Razkošno se šire i krepko
Pozivaju na razblude tielo.
Na razblude i na sanak tihil
U zakutku na malenu ognju
Praska skoro usječeno granje
Il' se cmari i pjesancu dragu
Plačuć pjeva, pjevajući plače
A na sriedi o drvenu stabru,
Okô kog se u okolo
Bió čador ohol stere,
Visi oružje svjetlo i ljuto:
Smrtne cievi i željezo kruto.
Demeškinje tu se sablje krive,
Stoput vlaškom napojeno krvi;
Tu jatagan u osmero visi;
Male nože prebrojit jé težko;
Diljku pušku pozlaćenu liepo
Vele puta tu zamjerit moreš;
Samokresom ni broja se nezna.

Al' što ono uz topuz se sloni,
Divno čudo dosle nevidjeno,
Krotko jagnje pokraj mrka vuka,
Tanka vila pored zmaja ljuta?
Gusle vidiš; al' se neboj, pobre,
Nebi li ih razlupao topuz,
Prometnuo žice verigami,
Nevin lučac tetivom i lukom,
A konjica konjem od mejdana.
Neboje se Slovinkinje vile
Uz šestoper da će poginuti:
Pače znadi, da gdje njega nije
Tu ni pjesan slovinska nezrije.

A na dvoru nebo divno
Crniem tminam' lice zakri,
I da 'e vidjet proz oblake,
Vlašići bi, zviezde sitne,

Digitized by Google

Nad čadorom treptili bijeliem;
A mjesec bi vitorog te gledô
Sa zapada izpred zviezda sjajnich,
Kô prevodnik izpred stada ovan.

Noć je vani sliepa, gluha.
Nigdje glasa, već što sipi
Rosa sitna, kô da nebo plače,
Mrak se gusti, pomrčina gusta
Zapodjede ravnicom i gorom,
Da nevidiš prid očima prsta,
A kamo li stazu pred sobome.
Težko onome, koga sade
Stiže u putu noćca crna,
A noćišta jadan neimade!

Pognaše se nebom vjetri:
A odande plahe munje,
Nebeskijem ognjem sjecajući,
Sad ti smrtne blište oči,
Sad još gušću, neg bje prije,
Navlače ti na vid tminu.
Paz za njimi čuj sad grmljavinu,
Gdjeno najprie iz daleka tutnji,
Pak sve bliže, krupnje, strašnje
Urnebes se gromki goram' ori.
Stoji tutanj neba i ravnine,
Stoji jeka dráge i planine:
Sva je sgoda bit će gràda težka.
Težko onome, koga sade
Stiže u putu noćca crna,
A noćišta jadan neimade!

Al' da vjetru dadeš pleći,
Pa kad sjekne oganj iz oblaka,
Da zjenicu upreš bistru,
Ter da gledneš niz vjetar ravninom,
Vidio bi gdje skup ljudi stupa;
Noć ih luči, al' su zato skupa.

Sad im plamen ukazuje stazu,
Sad je otme noćca mrkla;
Ali oni stupaj laki
Mračniem poljem napried steru,
I daljinu izmed sebe
I čadorja hitro beru:
Noć je crna, radi bi noćištu.
Ter se jadni tminom provuć ištu.

Opet sjeknu plamen višnji.
Družba noćna sve se bliže kući,
Ter razabrat moreš veće,
Tko je vodi i tko s njime hodi.
Valja da je jedno družbi glava,
A provodič vieran drugo,
Tere vičan polju i gori
Putnu mrakom družbu prati.
Zirni, pobre, kako lako idje,
Kô da zrakom mutniem pliva —
Mniš da napried sve ga nješto vuče,
Dokle njegov družba ina
S dviesti nogâ stupaj gazi.
Valja da se boji crne noći,
Pak bi rad već na noćište doći.

Al' svjetlica, što sad prva kresnu,
Družbu tajnu za čadorjem vidje,
Gdje se u red poredila redom
Sa tri strane, da je više bude,
Ter tu stoji četa noćna
Kano triesak iznenada,
Il' goruća kano lâva,
S ognjenijeh što se gora
Na dolinu prleć saspe,
Baš bez brige kada smrtni zaspe.

Stoji četa, osluškuje glasc,
Za razaznat, gdje gospodar spava;
Ali ina glasa čuti nije,
Već što Safer s družinom se vriednom
Mukam raji već unapried smije.

Pod čadorom aga sjedi
Ter izmjenja tutum kavom.
Mrku kavu duhom paklenijem,
Izpod čalme čelo vedro
Namrštio mrskam' tamniem,
A junačko pod njim oko
Kô pramenom od oblaka
Namrčio, tere mûkom mûči,
Misli aga svakojake misli:
Od balčaka i od djevojaka,
I od lova i od sokolova,
I od zlata i od ljuta rata,
Od kolaca i Crnogoraca,
Od džilita i od kopja vita,
A pak planu kano plamen živi:

Digitized by Google

Sramota je takome junaku
Kupit harač, neskupit harača,
Džilitnut se, nepogodit cilja,
Kamô l' sliepit mješte raje Turke
Kamo l' da mu zlorad krst se smije.
Planu aga kano oganj živi;
Al' gdje glasne o stožeru gusle
Med oružjem junak spazi,
Stuknu malo bijes krvni,
A usladi krv se gorka
Kô nebeskiem skladom struna,
I što krvi žedj bje prije,
Tad postade pjesme žedja:
Tolika se slast iz pjesni lije!

Pak Bauku govorio aga:
„Oj, Bauče, vriedna vojevodo,
„Tebe hvale, da si junak dobar;
„Al' da udre miši iz planina,
„Kaž', Bauče, koliko bi miša
„Ti jedinac junak posjekao?"

— „Daj šestinu, dobri gospodaru."

„Hrdjo, kučko, vojvodo Bauče,
„Mislio sam, da si junak bolji.
„Da udari dvadeset Brdjana,
„Vjera turska tako mi pomogla,
„Jedin bih im poodsjecô glave. —
„Ali sam se mal'ne zabrinuo
„Lulu pijuć i prevrćuć misli,
„Gdje nam noćca nedopušta mrka,
„Da se krstom kadeć zabavimo.
„Vjera moja, ti si pjevač dobar,
„A ja željan gusâl i pjevača:
„De zapjevaj, da me želja mine."

Usta Bauk, gusle skide,
A pak smjeran podvitijeh nogû
Na prijašnje sjede mjesto;
Ter nasloniv pred sobome
Na mek dušek žice glasne,
Gudnu lučcem zveketnijem
Amo tamo po konjskome repu;
Pa gdje klinac njekoliko puta
Krenut škrinu, u gromovit
Uz desne strune veće
Glas ovako, lukav pjevač, zače:

„Mili Bože, čuda velikoga,
„Kakav bješe Rizvan-aga silni
„I na sablji i na kopju vitu,
„I na puški i na nožu ljutu,
„I na šaci i na dobru konju!
„Sidje aga u polje Kosovo
„Pak zakupi careva harača:
„Sve od glave po žut cekin ište,
„A od ognja po debela ovna
„I za noćcu na obred djevojku.

„Kupi aga careva harača,
„Tvrda raja daje i nedaje.
„Gdje od glave po žut cekin ište,
„Odtud često ni bakrena neima;
„Gdje od ognja po debela ovna,
„Daju mu ga, rebra mu se vide;
„A gdje za noć mladjahnu djevojku,
„Odtuda mu kužne babe neima.

„Apsi aga tvrdoglavu raju,
„Ter je poljem narazance redi,
„Pak je konjem preskakivat stade.
„Prvieh deset preskočio aga;
„Druzieh deset preskočio aga;
„A kad nasta treće desetero,
„Biesan djogo bjesno podigrava,
„Pa gdje skoknu, pusti kolan puče:
„Silan aga na travi se nadje.

„Malo tome vrieme postajalo,
„Ode šapat od usta do usta
„Po ubavu polju Kosovome.
„Što je dalje sve to jače raste,
„Dalje smijeh, dalje sprdnja raji,
„Dok proniknu pjesma iz gusala,
„Ter sad pjeva po Kosovu sliepac:
„„Hrdja bješe Rizvan-aga silni.""

Još dok kobna pjesma iz usta
Bauku se grmeć razliegaše,
Tko 'e u agu, a ne u pjevača
Pogled uprô, taj mogaše
Po licu mu poznat jade,
Boli, srčbe, gnjeve, biese,
I stotinu inieh srda,
Ponosito štono u srdcu,
Na ćuh svaki bruke i ruga
Krvavijem nokti gniezdo riju.

Digitized by Google

Krvav plamen najprije mu buknu
Gnjevnu u srdcu suproć raji crnoj,
Suproć vlahom, psetom, krstu
Lipovome, štono vriedan nije
Uz Turčina da ga sunce grije.

Gvoždja, otrov, konop, nože,
Palu, oganj, kolac grozni,
Ulje vrelo i sto muka
U čas jedan junak smišlja,
Za izgladit gorkoj bruci trage,
I sačuvat uspomenu čistu,
Čisto ime uz glas strune blage.

Na obrve crn mu oblak sjeda;
Plamte oči poput ognja živa;
Crljen plamen uz obraz mu liže;
Strašniem biesom nozdrve se šire;
A na usti izpod pjene biele
Grozan, paklen izraz stade,
Kô da veli: raja nek propade,
Samo pjesni čuvat se valjade!

Al' gdje Bauk zadnju rieč izusti,
Jedniem mahom kô da munja
Proz mozak mu sjeknu plaha:
Raja sama bruci svjedok nije,
Raja sama neima oči i usta;
Tuci raju, tuci Turke k jednu,
Samo čuvaj uspomenu vriednu!

Ali u to misô strašnu
U dubine srdcu aga topi;
Crte licu kroti, tješi, blaži,
A po licu sve to jače maša
Srčbe plamen; hoće da se miran
Svietu ukaže, a vas drhće i trepti.
Pak najposlije, gdje golema ijeda
Pred svjedoci sakrit neuzmognu,
Usta i viknu bukteć: „Hazur momci,
„Hazur s krstom, hazur s ljutiem noži,
„S palom s ognjem, s kolcem, s uljem
[vreliem;
„Razvikajte sve paklene vlasti!
„Ja sam junak, to će pjesma rieti;
„K tom će cilju svi kô žrtva pastil...“

Aga dobro nedoreče,
A na dvoru puška grmnu
I Saferu, koji prvi
Na glas agin gotov skoči,
U noć drugo prosu oko;
Ter što danas činit ljuti
Džilit poče, smrtno zrno doče.

„Vlasi, vlasi!“ svudar vika jeknu.

U to jedan čete dio
U čadorje naboj sasu.
„Vlasi, vlasi! Turci viču,
„Konja, konja!“ grmi aga.

Dio drugi tada grunu.
„Vlasi odasvud! Puške, nože!“
„Konja, konja, Haso, konja!“

Diljke izprazni dio treći:
I već Hasan vižla brži
Izvede mu dobra konja.
Posjest aga gdje ga htjede,
Iz oblaka munja kresnu,
I vruć purak sa zemljom ga svede.
Noć je mračna; neznaš tko ga svali,
Al' tu blizu Mirko puške pali...
Proz noć crnu prhnu bez tijela
Hrabra duša, gola, nevesela!...

Pade aga, al' se Turci bore,
Već što tmina čudit ti se neda.
Kolika se tu junačtva tvore.

Od mraka se nerazbire ništa;
Pa kad sjevne oganj sa nebesa
Il' iz puške pouzdanu drugu,
Često put se krst i Turčin nadju
Na dohvatu noža ljuta,
Gdje mnijahu, puškomet je puta;
Ter se grle rukam' gvozdenijem,
Ter se ljube kljunom gvozdenijem
Krst i prorok, dok jednoga teče:
Tolika im mržnja srdca peče!

U odjeći noći crne
Prieka u krvcu smrt po polju gnezne;
Plahom munjom oči joj se svjetle,
A proz kosti hladan vjetar duje;

Digitized by Google

Glasom groma grozna podvikuje
Sada „kuku!,“ sada „medet, medet!,“
Sad „pomozi, o Isuse blagi!“
I uzdiše, pišti, ciči, hripi,
A pak grabi sad krste, sad Turke,
Ter im svojiem ruhom oči veže.

Tu pogibe uzdan agin ćato,
Mujo, Haso, Omer, Jašar ljuti
I trideset inijeh Turaka.
A Bauka spasi noćca mrkla
I ostalo, što se još izmaknu.

Al' tko ono pokraj age leži,
Ter na mrtva mrtav gnjevom reži?
Novica je: ljut ga Hasan smaknu,
Baš gdje junak k mrtvu skoči lavu,
Izmed Turâk da mu skine glavu.

Grâd iz cievi smrtni presta,
A navali grâd s nebesa:
Četa noćna pod čadorje udje.
Noć je strašna, krvi oblita,
Tamna, crna; blago četi sade,
Gdje već trudna na noćište pade.

V.

K o b.

Lovčen gora pod nebo se diže,
Na domak mu jedno polje širi
U polju je stanak pustinjakov,
A u stanku jedna izba mala.
U toj izbi čudno čudo kažu:
Biesno Ture gdje se krstu klanja.

Stoji Ture odjeveno liepo
I pod čalmom i pod britkom sabljom,
I pod puškom i pod ljutiem nožem:
Strah te hvata, posjeć će te biesno.

Al' se neboj, pobratime dragi,
Krotko Ture posjeći te neće;
Smierno Ture uplašit ga lasno.
Udri samo o zemljicu nogom,
Ter ti smjerno obje skršta ruke,
Ruke skršta, a prigiba glavu,
A pak desnu pred obraze diže,
I najposlie vrhu čela visi.

Pak pristupi, ter mi gataj, pobre,
Čija 'e ovo ponosita čalma? —
"To je čalma age Čengijića,
"Al' se tužno okô glave vije.„
Čija 'e ovo pobratime glava? —
"To 'e glava age Čengijića,
"Ali iz nje tamne oči vire.„
Čija 'e ovo okovana sablja? —
"To je sablja age Čengijića,
"Al žalostno uz bedricu visi.„
Čije 'e ovo zlaćeno oružje? —
"To 'e oružje age Čengijića,
"Ali mirno o pojasu hrdja.„
Čije 'e ovo zlatno odijelo? —
"To 'e odielo age Čengijića.
"Al' od sunca neodsieva jadno!„

Digitized by Google

Za vladike crnogorskoga Petra II.a, Grahovljani se odmetnuše od Turske; pa kad s toga Turci god. 1836 vojskom pritisnuše Grahovo, diže se trista Crnogoraca, medju njima tri Petrovića, da udare na Turke. Smail-aga Čengić, slavan po plemenu i po svom junačtvu, varkom obkoli i posiječe Crnogorce. Grahovljani se opet podlože Turčinu. A vladika nagovori Drobnjake, da ubiju Smail-agu, kad dodje po harač. Tamo je on bio namjestio obrknezom udvoricu Gjoku Malovića: pa godine 1840, kad dodje vojskom od 400 ljudi da kupi harač, kod njega odsjede u Dužih. Drugi drobnjački glavari odmame agu na Metličak, i tu mu udare četom od preko četristo ljudi. Njeke uhode javiše Smail-agi da će sjutra nanj udariti; ali on cieneć, da Drobnjaci hoće valjda da ga plaše, ostane tu, hvaleć se, da će on sam na pet sto uskoka udariti. Na što mu se Ahmet Bauk zareče, da će on na trista. Zorom udare Drobnjaci. Smail-aga, pošto mu noću uskoci odvedoše konja, posjede tudjega, pa sabljom udari na uskoke, opominjuć Bauka na svoje hvalisanje. U to Smail-agu pogodi zrno; Bauk pobježe, i svi se Turci razbjegoše. Glavari drobnjački ponesu glavu i oružje Smail-agino na Cetinje.

Iz ovog običnog dogadjaja, Mažuranić stvori uzorni umotvor, koji iznosi (kako razlaže umni Marković) uzvišeno biesnoću i ponos turski, patnje rajine, osvetu junaka crnogorskih, zanos domoljublja, čovječtva, vjere.

Pjesnik svemu tomu nadodaje podpun umirni konac: sliku, koja svesilnoga njekoč zulumčara pokazuje kao nemoćnu starinarsku uspomenu.

Pjesan ova, ako i nije stihovima duga, po sastavbi i po sadržaju jest uzor-velespjev hrvatski.

Samo u Hrvatskoj (veli na dalje prof. Marković) sastali se u doba narodnoga preporoda uvjeti, koji su mogli poroditi ideju i komposiciju onakovu, kakova je u ovoj pjesmi. Na velikoj misli Ilistva, na muževnoj sviesti slavne prošlosti Hrvatske zemlje, nikad nepodjarmljene, na uspomeni Zrinjskih i drugih tolikih junaka, koji su Hrvatskoj pribavili ime predzidja Evrope, na obnovi starohrvatske književnosti i njezine najnarodnije misli, na pogledu i junačke Crnegore, na zapadnoj prosvićenosti hrvatskih prvaka: na ovih činjenicah mogla je u Hrvatskoj dozoriti onakova vedra i muževna pjesnička idealnost, koja je u pjesmi ovoj podpunu duševnu pobjedu nad tiranstvom turskim održala.

Mažuranić je nadopunio Gundulićeva Osmana: pa ima srodnosti izmedju ove dvi velepjesni. U *Osmanu* propada turstvo (glavarom svojim) od samih Turaka; u *Smail agi* propada od Crnogoraca. Misao u Osmanu Gundulićevu, i u mnogo starohrvatskih umjetnih i u svih narodnih pjesmah, pirena, ovdje je planula: ova pjesan završuje četristogodišnji duševni pokret juga slovinskoga proti osmanstvu.

Narod hrvatski pojmio je od početka znamen ove pjesni; što je nikla u njegovoj sredini, bilo mu je jamstvo njegova znanja, njegove budućnosti.

Digitized by Google

Ali ni ova hrvatska pjesma ne mogaše ostati na miru od gluposti i od zlobe. Lj. Nenadović spomenuo jednom: kako je pjesnik *Gorskog Vienca* napisao spjev *Smail-Ćengić-age,* koji mu je njeko u rukopisu uzeo i nije vratio. Po tom se krišom povuklo kroz mrzitelje hrvatstva, da se Mažuranić dokopao tudjeg perja. Pravo na to veli Šenoa, kojemu je u svom pismu poznati arhimandrit Dužki Dučić, uz dostojne hvale, zamjerao njeke mjestopisne pogreške pjesniku necrnogorcu: „tko zna što je pjesničtvo, pa pročita s jedne strane pjesmotvore slavnoga vladike, s druge *Ćengić agu,* reći će: to je iz dvie razne glave.“ Po mnenju samoga Srbina i Hercegovca Dučića, Crnogorac nije mogao, nije smio, označit Novicu, kô što ga je označio Mažuranić; koji stvori umjetničku velepjesan, u kojoj nije samo opisana smrt Ćengića, već životna idea cieloga naroda. *Gorski Vienac* je doisto krasan pjesmotvor; neki su prizori uprav klasični; al' duh te pjesme i *Ćengić-age,* toli su različiti, da tu o prispodobi govora biti ne može. (Vidi Vienac br. 7 god. 1878).

Sam sin Novice Cerovića, današnji senator crnogorski, na harnu uspomenu proslavitelju svoga otca, banu Mažuraniću, posla ljetos sat, što je Novica uzeo sa pogubljena krvnika Smail-age.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

3 5556 032 657744

Digitized by Google

Digitized by Google